APPELTJES VAN HET Zeeuwsland

Eeklonummer

Bandversiering van Luc Verstraete.

APPELTJES
VAN HET
MEETJESLAND

JAARBOEK
VAN HET
HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP
VAN HET MEETJESLAND

Nr 22 - 1971

MALDEGEM
1971

BIJ ONS EEKLONUMMER

Het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland werd gesticht einde november 1946 te Zomergem o.a. door wijlen Dr. E. Tieleman, eerste voorzitter, apotheker Fr. Ryckaert en Mej. Dr. E. Dhanens. Ikzelf werd korte tijd nadien als eerste secretaris aangesteld.

Wij bestaan dus 25 jaar en wij kunnen dit zilveren jubileum van ons Genootschap, niet zomaar laten voorbijgaan.

Wij brengen hier in de eerste plaats hulde aan de twee voorzitters, die ons zijn voorgegaan, nl. Dr. E. Tieleman en Mej. Dr. E. Dhanens. Zij hebben de bouwstenen aangebracht, waarop het ganse gebouw thans schraagt.

Inderdaad in de loop van deze 25 jaar heeft het Genootschap mede door zijn Jaarboek «Appeltjes van het Meetjesland» een benijdenswaardige positie verworven in de rij der heemkundige en historische tijdschriften.

Met de regelmaat van een klok werden onze tweemaandelijkse werkvergaderingen gehouden en werd een jaarlijkse studie-uitstap georganiseerd naar een der gemeenten van het Meetjesland.

Zonder overdrijven mogen wij verklaren dat door het Genootschap, het Meetjesland zich bewust is geworden van zijn verleden.

Dit 22e nummer, de inzet van ons Jubileumjaar, willen wij volledig wijden aan de hoofdstad van het Meetjesland : Eeklo.

In de maand april 1972 hopen wij op een grootscheepse wijze onze werkelijke meerderjarigheid te vieren.

Het is meteen een passende gelegenheid om onze bijzondere dank te betuigen aan het Stadsbestuur van Eeklo, dat ons steeds financieel en materieel gesteund heeft — en daar zijn wij van overtuigd — ook zal bijdragen tot de luister van ons komend jubileumjaar 1971-1972.

Achiel DE VOS,

voorzitter.

EEKLO :
VAN NATUURLANDSCHAP TOT STRATENNET

INLEIDING

Pas in de 12e eeuw duikt Eeklo voor de eerste maal op in de bronnen. De nederzetting is ontstaan op een zandrug, waarvan het oostelijk deel doorliep over Ertvelde en Wachtebeke in de richting van Antwerpen en het westelijk deel in de richting Brugge.

Langs deze later genoemde, Antwerpse Heerweg, ontstond aanvankelijk in het westelijk deel van de latere Eeklose ruimte, Rave(r)schoot. De graaf bouwde er een burcht, waarrond de oudste Eeklose bewoningskern ontstond. Deze ontginningskern in het westen van Eeklo is nog duidelijk merkbaar in de Middeleeuwse namenlaag (1).

Na het vernietigen van de grafelijke burcht in 1127 verplaatste de bevolkingskern zich meer oostwaarts langs dezelfde heerweg, meer centraal t.o.v. de recente ontginningen in wat later Nieuw-Eeklo zal genoemd worden. Het is aan deze nederzetting dat in 1240 door gravin Johanna stadsrechten zullen geschonken worden.

Hierlangs ontwikkelde zich vrij spoedig van oost naar west, wat later de «grote straat» genoemd werd en ook wel het Oosteinde(ken).

---

(1) Gebruikte sigels
RAG : Rijksarchief Gent.
SAE : Stadsarchief Eeklo.
ARA : Algemeen Rijksarchief Brussel.
RAB : Rijksarchief Brugge.
ASJB : Archief St-Janshospitaal Brugge.
RG : fonds Rijke Gasthuis.
RK : fonds Rekenkamer.
AO : fonds Abdij Oosteeklo.
W : fonds priorij Waarschoot.
P : fonds penitenten St-Pieters, Gent.
SV : fonds St-Veerle kapittel.

Dit was een deel van de Antwerpse heerweg, die Eeklo doorsneed van oost naar west d.i. vanaf de grens met Lembeke, huidige Oostveldstraat om dan voorbij de Markt, langs de huidige Kon. Albertstraat, Rave(r)schoot te bereiken.

De verbinding met Balgerhoeke, huidige Molenstraat, was toen nog secundair. Dit smal nederzettingsgebied was zowel ten noorden als ten zuiden omsloten door een moergebied.

De Zuidmoerstraat vormde de zuidelijke en de (Noord)moerstraat doorsneed het noordelijke moergebied, dat in de 13e eeuw nog in volle uitbating was.

Naast Rave(r)schoot is Aalschoot — waarin schoot betekent «in moeras uitspringende hoek hoger land» — de enige geattesteerde plaatsnaam uit de 12e eeuw gelegen binnen het gebied van Eeklo. In 1140 is er inderdaad reeds sprake van het grafelijk bos «Alscot», waar graaf Diederik van de Elzas, zich bij voorkeur kwam ophouden (2).

Dit grafelijk bos lag aan de rand van het belangrijkste moergebied in het Meetjesland, moergebied dat o.m. bijna gans de oppervlakte van het huidige Sint-Laureins omvatte. Dit bos is in de loop van de 13e eeuw tot heide gedegenereerd en daarna door de graaf verkocht en verkaveld.

Op deze oorspronkelijke woeste gronden ontstonden aldus de oudste landbouwuitbatingen.

Zo werd Aalschoot, het latere «Aalstgoed» en het ernaast gelegen Kattelare door de abdij van Oosteeklo verworven in 1242 (3), terwijl de Lazarie of het Rijke Gasthuis van Gent in 1241, 56 bunder aankocht, eveneens binnen het oorspronkelijk domein Aalschoot gelegen.

Dit is het ontstaan van het Groot Goed, dat in zijn benaming «Busch» = bos, nog teruggaat op het oorspronkelijk uitzicht van het domein.

In westelijke richting verwierf het St-Janshospitaal te Brugge vanaf 1244 eveneens een belangrijk moer- en woestine-gebied, dat trouwens in zijn benaming het Goed ten Moere nog het oorspronkelijk uitzicht van de bodem in herinnering brengt.

Reeds zeer vroeg nl. van in de 13e eeuw, wordt dit ganse gebied de Honderd Bunder genaamd, naar de oppervlakte (100 bunder = 133 ha).

Ten noorden hiervan aansluitend met de grens Kaprijke-St-Laureins lagen er nog schralere stroken : de Waai en de Vlotte, later zelfs de

(2) Zie hierover L. STOCKMAN. *Het grafelijk bos Aalschoot.* Appeltjes van het Meetjesland, nr 16, blz. 197-208.

(3) Zie hierover L. STOCKMAN. *Het Aalstgoed te Eeklo.* Appeltjes van het Meetjesland, nr 17, blz. 5-27.

Woestijnakker genaamd. Hier ook lag het St-Vincentstraatje, een oude processieweg op de grens der parochie.

Nog in de 17e eeuw lagen ten oosten van de St-Jansdreef, ingesloten door de Hoogstraat, de Velden, waarvan de betekenis steeds teruggaat op «woeste grond» en westelijk daarbij aansluitend de Heikens.

Helemaal ten noorden op de grens met Sint-Laureins treffen wij de Ziedelingen aan, een zeer oude benaming, teruggaand tot de eerste helft der 14e eeuw en die wijst op bedijking (zijdelinge: «langs de zijde van een watering of polder liggende dijk» (4) en Marooiendamme.

Ten westen van de St-Jansdreef, in het gebied vervat tussen Rave(r)schoot en de Boterhoek is de naamgeving reeds beheerst door het steeds meer aan belang winnende Balgerhoeke, dat Rave(r)schoot van langs om meer zal weten te verdringen.

Bezuiden de Moerstraat ligt het reeds in de 13e eeuw bekende toponiem de Hillet, later geëvolueerd tot de Hilten en duidelijk afgebakend in Korte en Lange Hilten, zuidelijk afgesloten van de Balgerhoekse meersen door het Hillet-Hiltstraatje.

Bezuiden de Eeklose Watergang liep het Hondswegelke, voor het eerst vermeld in 1532, sinds 1627 het Vrouwenstraatje genoemd.

Met de Sprietakker belanden wij reeds in Eeklo-Binnen, terwijl de oude Blakstraat reeds vermeld wordt in 1468.

Nog verder ten westen vinden wij het grensgehucht de Boterhoek (1511: *jnden bueterhouc)* en de erbijhorende Boterhoekse meersen.

Ten zuiden hiervan lag het Meekenstraatje en de Meeakker.

De woonkern Balgerhoeke sluit met de Galgenakker dit westelijk deel af.

Van oost naar west werd dit noordelijk deel doorsneden door de Eeklose Watergang, die zich vanaf Marooiendamme pal noord naar Sint-Laureins richt.

* * *

Bezuiden de oude Vrombautstraat lag het zandachtige Oostveld (veld = woeste grond, ten oosten van de stadskern).

Op de splitsing van de Antwerpse heerweg en de oorspronkelijke Oostveldstraat bevond zich de Lazarie, het verplicht toevluchtsoord in de

(4) M. GYSSELING. *Bijdrage tot Eeklo's Middeleeuwse toponymie. Het Koninklijk Atheneum te Eeklo viert zijn tweede lustrum.*
P. ROGGHÉ. Eeklo. *Van silexdrager tot keurbroeder.* id.

Middeleeuwen, buiten de bewoonde kern, toegewezen aan de besmette zieken en onmiddellijk ten westen daarvan aansluitend bij de stadskern, het Hospitaal, voor doorgaande zieken en reizigers.

Bezuiden de Antwerpse heerweg, helemaal in het zuidoosten van het grondgebied lag de Schaperij, met dwars over de grens met Waarschoot, het Vrouwenveld.

Westwaarts belanden wij nu in het moergebied ten zuiden van de Zuidmoerstraat. Het Lokermeersstraatje en de nieuwe dam sluiten hier een meersgebied af, waarlangs de hedendaagse verbinding met Gent stilaan vorm zal krijgen.

Het oostelijk deel van deze moer heet de Pokmoer, en gaat westelijk langs de Ganzepoel en het Ganzepoelstraatje over in de grote moer van Eeklo, later «het Leen». Dit moergebied was nog tot in de 16e eeuw zeer woest en ontoegankelijk. Er werd zelfs regelmatig jacht gemaakt op allerlei ongedierte en dit tot diep in de 16e eeuw. Men noemde deze moer dan ook «de Eeklose Moer» of «de Wilde Moer».

West- en noordwaarts van het Eeklo's Leiken lag de Moeie, later Korte en Lange Moeie. In de Lange Moeiakker ontstonden de Zeventien Bilken.

Westwaarts van de Lange Moeistraat en het 16e eeuwse Mandeweegske lagen onmiddellijk bezuiden Rave(r)schoot, de Broeken, iets meer zuidelijk de Bellebossen, aansluitend bij de woonkern Nieuwendorp, waarbij de hypothese kan gesteld, dat de verstrooide bewoners van het nabije Rave(r)schoot, niet alleen naar Nieuw-Eeklo, maar ook naar Nieuw-dorpe trokken.

* * *

De samenvloeiing van Lieve en Leiken heette Verheylengat, later vervormd tot Frauwelen gat, in de 17e eeuw verdrongen door het Wambuis. Westelijk van de Lieve lag nog ongeveer 20 ha Eeklo's gebied voortdurend onderhevig aan grensstrubbelingen met Adegem (ambacht Maldegem). Hier lag het belangrijke Hoonveld, reeds geattesteerd in de 13e eeuw, een woest gebied aansluitend bij het moergebied ten ooster van de Lieve.

Blijft nu nog over, de eigenlijke stedelijke kern : Eeklo-Binnen. De ruggegraat ervan bestaat uit de Markt, oorspronkelijk het plein voor de kerk en de «grote straat» tot aan het Hospitaal. De Markt zelf was in verschillende gedeelten onderverdeeld.

In de Middeleeuwse periode onderscheiden wij : de Beestenmarkt (1483), een enkele maal ook Veemarkt genaamd ; in de 16e eeuw is er reeds een differentiatie : de Varkensmarkt (1524).

Daartegenover op de westzijde (Spriet) de Zuivelmarkt (1451), een paar maal ook «beutermarct» genaamd.

Aan de zuidzijde van de Markt, naast het Collegestraatje, lag de Korenmarkt (1484), vanaf de 17e eeuw meestal Graanmarkt genaamd.

Middeleeuwse benamingen waren eveneens · de Lakenmarkt (1433), aan de zuidzijde van het kerkhof, dus vlak bij het schepenhuis, verder nog de Schoenmarkt (1466).

Latere benamingen zijn de Brood- en Gistmarkt (1556), de Poelje- en Duivenmarkt (1634), de Fruitmarkt (1564), de Vlasmarkt (1530), later de Garen- en Werkmarkt (werk = afval bij de lijnwaadbereiding) (1775) tegenover het kerkhof, toen nog rond de kerk, de Kuipmarkt (1617), de Pottemarkt (1669), de Vismarkt (1557) en de Widauwmarkt (1630) (widauw = wissen, wijmen), dus de markt waarop men wijmen en met wijmen gevlochten voorwerpen verkocht. Lag eveneens tegenover het Collegestraatje.

Daarenboven kwam ook sinds 1411 de algemene benaming Markt voor, in 1622 zelfs Grote Markt en een enkele maal ook de Plaats.

Dit pleit opnieuw voor de belangrijkheid van Eeklo als handelscentrum.

* * *

Wij dienen verder nog iets te zeggen over de straten, die zowel in oostelijke als westelijke richting, het verlengstuk vormden van de «grote straat». Wij weten reeds dat de as gevormd werd door de Antwerpse heerweg. Het eerste deel van de Oostveldstraat is inderdaad de verlenging van de «grote straat», terwijl de eigenlijke Oostveldstraat maar begon aan de splitsing nabij het «Lazariehuisje».

Wat de huidige Gentse steenweg betreft, die is lange tijd secundair geweest.

Vooreerst moet men het huidig station en de daardoor aangepaste accomodatie van de Gentweg wegdenken. Tevoren passeerde alle verkeer naar Gent nog door de Hospitaalstraat.

Deze weg liep verder oostwaarts door een moerassig gebied, waar men in de 16e eeuw een nieuwe dam moest leggen om de weg enigszins begaanbaar te maken (5).

Op het westelijk deel splitste de «grote strate» zich aan de Spriet (oudste vermelding, 1530 : «*teecloo up den spriet*» (6) in de eigenlijke Antwerpse heerweg, richting Rave(r)schoot. Eigenaardig genoeg duurde

---

(5) «up den Langhen dam commende metten oosthende up de nieuwdamstraete, zoomen van Eecloo naer Ghendt gaet», 1628, SAE-822, fo 38ro.

(6) SAE-1009, fo 34ro.

het vrij lang eer deze straat een specifieke benaming kreeg. Een enkele maal wordt zij Zuidstraat genoemd : «*de Zuudstrate die loopt te Ravescoot waert*» (7). Vanaf 1532 wordt zij dikwijls de Brugse Straat genoemd. Oudere benamingen zijn : de straat lopende naar Raverschoot, de Raverschootstraat, de Raverschootse weg (1318).

* * *

De huidige Molenstraat was nog tot in de 19e eeuw van ondergeschikt belang en trouwens behalve de molens, zeer dunnetjes bewoond.

Zoals vele oude straten werd zij naar de windrichting genaamd de Weststraat, soms met de erbijhorende verklaring : «*zoomen gaet naer Balgherhoucke*» (8).

Eigenaardig genoeg worden voor de Molenstraat de beide benamingen door mekaar gebruikt : West- en Zuidstraat. Zo spreekt men in 1638 van «*de weststraete ofte suytstraete*» (9) en in 1632 van de «*straete die van Eecloo naer Balgheroecke loopt diemen heet de suutstrate*» (10). De benaming Zuidstraat komt meer van Balgerhoeke uit waar men inderdaad ook sprak van de Zuid-Balgerhoekestraat t.o.v. de Noord-Balgerhoekestraat.

Meestal gebruikte men echter de benaming Weststraat.

Slechts in 1667 spreekt men voor de allereerste maal van de Molenstraat : «*de meulestraete loopende vande maert naer balgherhoucke*» (11) en in 1684 van de «*groote meulestraete*» om ze te onderscheiden van de menigvuldige andere molenstraatjes o.a. in de Bus, verder te Aalschoot, grens met Kaprijke en de verbindingstraat tussen huidige Molenstraat en Kon. Albertstraat (thans Désiré Goethalsstraat).

Beide benamingen West- en Molenstraat overlappen natuurlijk mekaar, maar vanaf omstreeks 1700 krijgt laatstgenoemde benaming definitief de bovenhand.

Op de noordzijde hiervan was de stadskern begrensd door de Zandvleuge, eveneens een middeleeuwse benaming, waarvan de betekenis overduidelijk wijst op de schrale, zandachtige bodem.

Daar paardenvlees door onze voorouders vroeger nooit gegeten noch verwerkt werd, werden de paardekrengen vlak buiten de bewoonde kern begraven op een «paardenkerkhof». Dit lag te Eeklo achter de Boelare en

(7) ARA-RK 34355, f° 6r°.
(8) SAE-1009, f° 79r°.
(9) SAE-383, f° 152v°.
(10) SAE-1011, f° 12r°.
(11) SAE-1014, f° 215r°.

Molenstraat. Het wordt in 1570 voor het eerst vermeld ([12]). Het zandstraatje dat naar het paardenkerkhof liep werd in de 17e eeuw Paardenkerkhofstraatje genoemd.

Vanouds was de Boelare een belangrijke lokale verkeersader, die langs Vrombaut- of Peperstraat, verbinding gaf met Lembeke en Kaprijke.

Op het einde van de Boelare bij de splitsing van de drie zeer oude straten Zandvleuge-, Vrombaut- en Peperstraat, lag het Middeleeuwse Buys-Beuwens-Beyenshoeke. Later sinds de vestiging van de herberg «Blommekens» aldaar, vond deze nieuwe benaming ingang en verdrong vanaf 1636 geleidelijk aan het middeleeuwse Beyenshoeke.

De voetweg naar Blommekens, eigenlijk een molenweg, komt vanaf 1671 voor als Rabautsweg.

De kerk was vanouds verbonden met de Vrombautstraat door de Kerkstraat.

Bij die samenloop van straten ontstond in de 17e eeuw *«met eenen dryhoeck Int vergaederen van de Kerckstraete ende Vrombautstraete»* de herberg «de Roos», waarnaar het tweede deel van de Kerkstraat van toen af genaamd werd.

De verbindingsstraatjes tussen Boelare, Kerk- en Stationsstraat thans: Zilver-, Teirlinck-, Prinsenhof-, Lijnendraaiers-, Raam- en Garenstraat vormen wegens het inkonsekwent benoemen van vroeger, wat betreft de historiek der naamgeving, een onontwarbare puzzle.

Laten wij om orde op de zaken te stellen, chronologisch de benamingen, die voor een geheel of een gedeelte aan bovengenoemde zes straten gegeven werden, onderzoeken.

De oudste benaming is ongetwijfeld de Krommewaalstraat. Zij komt reeds voor in 1442 en slaat hoofdzakelijk op de Raamstraat, pas in 1874 officieel aldus genaamd, maar toch sporadisch voorkomend vanaf 1497.

Maar in de 18e eeuw sloeg de benaming Krommewaalstraat eveneens op de Prinsenhof-, Teirlinck- en Zilverstraat en zelfs op de Garenstraat, vandaar de verwarring.

Naast Krommewaal- en Raamstraat, treffen wij voornamelijk voor de Zilver- maar ook voor de Prinsenhofstraat, de benaming Moorthamerstraatje aan.

In 1517 woonde op de hoek van de Boelare en het Zilverstraatje, de familie Moorthamer ([13]).

---

(12) SAE-1010, f° 174r°.
(13) ARA-RK 3443, f° 14v°.

Van 1550 tot omstreeks 1550 noemt men dit straatje, Pieter Moorthamerstraatje ([14]). In 1556 wordt het beschreven als «*straetken daermen vanden kerckhove gaet naerden boelaere ghenaempt gheraert moorthamers straetken*» ([15]).

In 1587 wordt het zelfs een enkele maal ook genaamd «*Jan Moerthamersstraetkin*» ([16]). In de 17e eeuw wordt het gewoon Moorthamersstraatje genaamd.

De familie Moorthamer verdween met de troebelen uit Eeklo, zodat men in de 18e eeuw geen herinnering meer had aan deze familienaam en de naam vervormd werd tot Noordhamer, om daarna voorgoed te verdwijnen.

De benaming Teirlinckstraatje komt sporadisch voor vanaf 1556, maar blijkt zich slechts vanaf de 19e eeuw door te zetten.

De naam Prinsenhofstraat is niet ouder geattesteerd dan 1743.

Garenstraat komt maar éénmaal voor in 1555. Daar die vermelding geïsoleerd staat is zij te verwaarlozen. In feite is de gangbare benaming vanaf 1547 : Galincstraatje, naar de persoonsnaam Galinc ([17]). Wij dienen ons wel te hoeden voor een interpretatie Garen- in verband met de traditionele lakennijverheid.

De oudste benaming van de Lijnendraaiersstraat is het Zandstraatje, dat reeds vanaf 1533 geattesteerd wordt. In 1701 komt voor het eerst de benaming «Lindraeijersstraetken» voor.

Het Zilverstraatje vonden wij in zijn huidige vorm slechts voor het eerst vermeld in 1825.

Wat tenslotte het Middeleeuwse Zakstraatje betreft, dit wordt door sommige auteurs geïdentificeerd met het huidige Garenstraatje. Dit overtuigt ons niet helemaal. In 1560 immers wordt het gesitueerd in de Oostveldstraat ([17]) en in 1631 nabij het hospitaal ([18]), ten noorden van de Antwerpse heerweg. Identificatie met de Kottemstraat, voor het eerst vermeld in 1620, ten zuiden van de Antwerpse heerweg, lijkt dus uitgesloten, terwijl wij in die buurt aan de overzijde geen enkele straat vinden, die aan de gestelde situatie beantwoordt. In elk geval dient zij veel oostelijker gezocht dan de Garenstraat.

* * *

(14) SAE-1009, f° 34r°.
(15) SAE-1606, f° 28v°.
(16) SAE-1010 ,f° 422r°.
(17) SAE-1009, f° 437r°.
(18) SAE-822, f° 95r°

De eigenlijke historische stadskern van Eeklo bevindt zich ten zuiden van de grote straat tot aan de Zuidmoerstraat.

Hoewel de oudste vermeldingen slechts teruggaan tot de 14e eeuw, mogen wij toch veronderstellen dat het wegenpatroon van de binnenstad van in de 13e eeuw als dusdanig gestructureerd was.

Van west naar oost onderscheiden wij er het Victor Ketelboeterstraatje (1464), vanaf 1517 voor het eerst Jan Cochuutstraetkin (19), een paar jaar later gewoon het «Cochuuts straetkin» genaamd, hierin begrepen de huidige Zandstraat over de Cocquytsbrug.

Oostelijk hiervan bevond zich het Schoolstraetje (1408), dat in 1517 door de vestiging van de grafelijke hondekoten (20) voor het eerst Hondekotstraatje wordt genoemd. Een paar malen voor het einde der 17e en het begin der 18e eeuw, werd het eveneens naar de erbijhorende herberg «de Drie Koningen» het Driekoningstraatje genoemd.

Pas in 1874 wordt de benaming Collegestraat officieel ingevoerd.

Reeds in 1335 was er een verbinding tussen de Cocquyt- en de Collegestraat. Zij werd kort voordien aangelegd door de kinderen van Jan Vlaminc (21) en sindsdien Vlamingstraat genoemd.

Het Sterrestraatje werd genaamd naar de middeleeuwse herberg «de Sterre», die zich op de hoek van dit straatje bevond, maar heette aanvankelijk Korte Vlamingstraat.

Ten oosten van het middeleeuwse Schoolstraatje bevond zich het Stoofstraatje (1398), inrichting voor warme baden, die in elke middeleeuwse stad voorkwam.

Sinds de vestiging van een klooster der Grauwzusters in de Zuidmoerstraat in het midden der 15e eeuw, werd dit straatje vanaf 1515 het Zustersstraatje genoemd. Het verlengstuk hiervan tot op het Leiken, noemde men vanaf 1529 het Walle- of Kloosterstraatje.

Wanneer in de loop van de 17e eeuw op de hoek van deze straat langs de marktzijde, de herberg de Kroon ontstond, noemde men het Zusterstraatje een tijdlang ook het Kroonstraatje (22).

---

(19) ARA-RK 34443, f° 12r°.

(20) «Item Gheeraert Moorthamere themmerman van ghemaect ende ghelevert thebbene zekere tafelen ande hondecooten van desen stede omme de honden daerup te ligghene ende andre Reparacten bij hem ghedaen ande voors. hondecooten bij voorwaerde jeghens hem danof ghemaect de somme van IX £ XII s.»
ARA-RK 34431, f° 8r° (Rek. 1500-1501).

(21) «van der nieuwer strate oestwaert die lans Vlamincs kinder gheleit hebben». RAG-RG o. 1335.

(22) «van auden tijde ghenoempt tsuster daernaert tCroonestraetien», 1671, SAE-1016, f° 75r°.

De benaming Patersstraatje, sinds de vestiging van de Paters Recolletten in de gebouwen van de verdreven kloosterzusters, duikt voor het eerst op in 1666.

Een tijdlang zal ook de parallelbenaming Recollettenstraat gebruikt worden, die het in de 19e eeuw definitief zal moeten afleggen voor Patersstraat.

Oostelijk daarvan lag de middeleeuwse Potterstraat, die zeer lang zal standhouden en ondanks het aanleggen van een nieuwe kaai langs het Leiken slechts moeizaam verdrongen wordt door de benaming Kaaistraat, voor het eerst vermeld in 1680. Potte(r)straat komt nog voor tot in het midden der 18e eeuw.

Oostelijk hiervan lag de Visstraat, net zoals de Potterstraat afgeleid van een persoonsnaam.

* * *

In het oude Eeklo moeten wij de Antwerpse Heerweg, richting Oostveld als as nemen. Dan onderscheiden wij verder in oostelijke richting op de zuidzijde van de heerweg de Hospitaalstraat (1456) en de Kottemstraat (1620 : Cotthems straetken), eveneens een persoonsnaam. In 1587 woonde hier Simoen van Cotthem.

Vermelden wij tenslotte nog de Lekestraat, te zien als een verlengstuk van de Zuidmoerstraat.

Wat tenslotte de huidige Kriekmoerstraat betreft, staan wij hier voor een interessante taalkundige verschuiving :

1394 : Criekebiters straetken ([24]).

1442 : Kriekebekers straetkin ([25])

1556 : tCrieckbeerstraetkin ([26])

1562 : Criekebeke straetken ([27]) zelfs nog tot 1668 ([28]), maar ook reeds vanaf

1559 : Crieckemoerstraetkin ([29])

1616 : ant crieck moestraetkin ([30]).

(23) SAE-1010, f° 422r°.
(24) RAG-RG o.
(25) RAG-RG 8, f° 109r°, 121r°.
(26) SAE-1606, f° 21r°.
(27) SAE-1009, f° 303v°.
(28) SAE-1014, f° 356r°.
(29) SAE-1009, f° 395r°.
(30) ARA-RK 34516, f° 6r°.

Blijkbaar heeft de verschuiving van Kriekbieter-beker naar Kriekmoer zich doorgezet naar analogie met de Zuidmoerstraat, hoewel er in dit deel nooit van moergebieden sprake was.

* * *

Wij willen het toponymisch beeld van het oude Eeklo afronden met de ingrijpendste verandering uit de 19e eeuw even onder de loep te nemen. Tot 1840 immers bleef het middeleeuws stratenpatroon practisch ongewijzigd.

Inderdaad, in hetzelfde jaar werd de Tieltse steenweg aangelegd, vertrekkend vanuit de Brugse straat, richting Leiken naar Adegem. Aanvankelijk werd deze steenweg, gewoon «nieuwe weg» genoemd, vanaf 1859 reeds Tieltsesteenweg.

Belangrijker nog wat de wijziging in het stadsbeeld betreft, is de rechttrekking van de rijksweg Brussel-Oostende en de aanleg van de spoorweg Gent-Eeklo-Brugge met station.

De Antwerpse Heerweg verdween hierdoor als as en de nieuwe steenweg sneed Hospitaal-, Leke- en Kottemstraat af van het zuidelijk deel van Eeklo, waarmee het tot dan toe een natuurlijk geheel vormde.

De herberg «de Chocolade», op de grens van Zuidmoer- en Lekestraat, tot 1860 het eindpunt van de stedelijke agglomeratie verdween door de aanleg van het station en goederenopslagplaatsen. In 1860 werd eveneens de Eeklose vaart voltooid. Hiermee was het industrieel karakter van de stad op de voorgrond getreden.

Mede door de vestiging van de textielindustrie te Eeklo, werd het nu tijd het hernieuwde uitzicht van de stad te bevestigen.

In de zestiger jaren reeds voelde men de noodzaak aan, straatnaamborden aan te brengen. Men kwam echter tot geen resultaat. Daarom werd door de gemeenteraad een commissie aangesteld tot «*het benamen en aanwijzen van de Straten, gelegen binnen den Kom en in de voorgeborgten der Stad Eecloo*».

Verslaggever was de heer De Wachter, de latere burgemeester.

Het verslag begint met een pleidooi voor het aanbrengen van straatnaamborden, want vele Eeklonaren kennen zelf de naam niet van bepaalde zijstraten.

Men geeft vervolgens een overzicht en een beschrijving van de straten en stelt volgende wijzigingen voor, waarover in de volgende gemeenteraad van 11 juli 1874 gestemd werd :

1) Krommewaalstraat veranderen in Raamstraat.
Wordt met algemene stemmen aanvaard.

2) Linnendraaierstraat veranderen in Lijnendraaierstraat ofwel in Schoolstraat.
Stemming : 5 voor Lijnendraaierstraat.
3 voor Schoolstraat.

3) Oosteindeken veranderen in Statiestraat.
Wordt met algemene stemmen aanvaard.

4) Paterstraat ofwel behouden ofwel veranderen in
a) Recollettenstraat
b) Kloosterstraat
c) O. L. Vrouwstraat.
Voor behoud : 5 stemmen.
Tegen behoud : 3 stemmen.

5) Markt behouden ofwel schrijven «Grote Markt».
Voor Markt : 1 stem.
Grote Markt : 7 stemmen.

6) Al dan niet een naam geven aan het straatje uitkomende op de Markt tussen de huizen van Mevr. We Adolf Bastien en Mr. Trioen.
Voor benamen : 2 stemmen.
Tegen benamen : 5 stemmen.

7) Hondekotstraat behouden ofwel vervangen door Collegiestraat of Gravestraat.
Collegiestraat : 7 stemmen.
Gravestraat : 1 stem.

8) Spriet behouden of vervangen door Botermarkt.
Botermarkt : 2 stemmen.
Spriet : 6 stemmen.

9) Sterrestraatje vervangen door Sterrestraat.
Met algemene stemmen aanvaard.

10) De Koninklijke Steenweg leidende naar Brugge en Oostende benamen of niet.
Neen : 6 stemmen.
Ja : 2 stemmen.

11) Benamen de eigendom van M. Gillebeert-Pyfferoen palende aan de Molenstraat en drie rijen huizen uitmakende die in verschillende richtingen lopen.
Met algemeenheid van stemmen : Gillebeertsbeluik.

12) Paardenkerkhofstraat veranderen in Paardenstraat of Hofstraat.
Stemming : Paardenstraat : 4 stemmen.
Hofstraat : 4 stemmen.

Bij staking van stemmen blijft de naam, die niemand meer wenste, paradoxaal genoeg, dan toch maar behouden. Pas in 1937 zal hij vervangen worden door de benaming Pastoor de Nevestraat, tot aandenken van een geboren Eeklonaar, tijdens de Franse Revolutie verbannen.

Dit betekende meteen de laatste grote naamwisseling in de straatnamen van Eeklo. Tussen de twee wereldoorlogen ontstaan nog enkele nieuwe benamingen, meestal voor nieuw ontworpen straten. Zij voegen weinig toe aan het historisch beeld van Eeklo.

Het is pas na de tweede wereldoorlog dat grootscheepse verkavelingen het bestaande stratennet van Eeklo aanzienlijk zullen uitbreiden. De studie hiervan valt evenwel reeds buiten het bestek van deze bijdrage.

Vermelden wij alleen nog dat in 1877 volgende afstand van straatgronden aan particulieren plaats greep omdat men toen oordeelde dat bepaalde straten een onnuttige breedte vertoonden :

Antwerpse Heerweg en Oostveld	5.29.15 ha.
Lekestraat	09.60 ha.
Oude Gentweg	11.90 ha.
Hoogstraat	1.20.58 ha.
Peperstraat	50.16 ha.
Nieuwendorpe	90.42 ha.
Blakstraat	1.03.88 ha.
Galgestraat	11.12 ha.
Tieltse steenweg (F 491bis)	06.60 ha.
Totaal	9.33.41 ha. (31)

BESLUIT :

Omstreeks het midden van de 13e eeuw was de stedelijke structuur van Eeklo voltooid. De stadskern in strikte zin werd gevormd door de Markt, oorspronkelijk het kerkplein, met kerk en schepenhuis en het stratennet vervat tussen Zuidmoerstraat ten zuiden, Cocquytstraat ten westen en Patersstraat ten oosten. Later breidde Eeklo-Binnen zich uit ten westen tot aan de Zandvleuge (niet inbegrepen) en de Brugse straat, ten noorden tot het einde van de Boelare (Blommekens), de Kerkstraat (begin), de Krommewaalstraat en ten oosten tot aan de Hospitaalstraat.

(31) SAE-Gemeenteraadszitting 7 augustus 1877.

De Eeklose ruimte (Eeklo-Buiten), die vooral ten noorden van de stadskern zeer uitgestrekt is, bestond bijna uitsluitend uit grafelijke moergronden en «woestinen». Zij werden in de loop van de 13e eeuw aangekocht en ontgonnen door belangrijke geestelijke stichten o.m. het St-Janshospitaal te Brugge, de Lazarie te Gent, de abdijen van Oosteeklo en Zoetendale De kaarsrechte ontginningswegen en de belangrijke en duidelijk afgebakende akkertoponiemen wijzen op deze betrekkelijk jonge ontginningen.

Op de 19e eeuwse verzamelkaart van Popp zijn nog duidelijk volgende akkercomplexen gesitueerd :

Waaiakker, Noordbusakker, Zuidbusakker, Molenakker, Oostveldakker, Pokmoerakker, Kloosterakker, Lange Moeiakker, Meekensakker, Zuid-Balgerhoekakker, Galgenakker, Bellebosakker, Sprietakker, Pykensakker, Heineakker.

Uit oudere bronnen treffen wij nog aan : de Woestijnakker (Vlotte), de Kattelare-akker, de Oostakker (begin Oostveld), de Gasthuisakker (St-Jansgoed), de Kerkakker, de Kottemakker, de Rave(r)schootakker, de Heidenakker.

Het middeleeuwse stratenpatroon van Eeklo werd in de 19e eeuw grondig gewijzigd door de aanleg van de Tieltse steenweg, het rechttrekken van de Gentweg, de aanleg van de spoorlijn Gent-Eeklo-Brugge met station en de voltooiing van de Eeklose Vaart (1860).

In de 20e eeuw volgde een nieuwe rechttrekking van de rijksweg Gent-Brugge (Leopoldlaan, Zeelaan) in 1938.

Vanaf omstreeks 1955 zullen de opeenvolgende verkavelingen het stratenaantal van Eeklo doen verdubbelen. Deze evolutie is nog aan gang.

LIJST

VAN DE BELANGRIJKSTE STRAAT-, GEHUCHT-, WATER- EN VELDNAMEN VAN EEKLO TOT OMSTREEKS 1940 (32).

(met oudste en eventueel jongste vermelding).

1. AALSCHOOT :

Alscot, Alescot, 1140, RAR-AE o. *(Gyss. 1)* - haelscoot, 1337, ASJB.-D 212 f° 69r°.

De volksetymologische vorm «Aalstgoed» komt voor het eerst voor in 1718, RAG-OE 37.

2. AALSCHOOTDREEF :

Aelst Goed Akkers, ± 1860, kaart Popp.

Kunstmatige benaming voor de akkers omheen Aalschoot.

3. AALSCHOOTAKKERS :

aelschoot dreve, 1638, SAE-383 f° 348r°.
de haelschoot dreve, 1679, SAE-1017 f° 212r°.

4. AKKERSTRAATJE :

ant acker straetken, 1546, SAE-1009, f° 158v°.

Oudere benaming voor het Paardenkerkhofstraatje, thans Pastoor de Nevestraat.

5. ANTWERPSE HEERWEG :

den andworpenschen wech, 1534, SAE-1009, f° 70r°.
anden grooten heerwech daermen gaet van Eecloo naer Andwerpen, 1559, SAE-1009, f° 405r°.

Dit is de oudste vermelding van de naam binnen Eeklo. Te Ertvelde vonden wij reeds de benaming in 1473. («Ertvelde», blz. 8).

Op het Oostveld stond langs deze weg in 1521 reeds een wegwijzer :

---

(32) In deze lijst werd geen enkele herbergnaam opgenomen. Zij zijn afzonderlijk behandeld in mijn artikel : *Herbergnamen te Eeklo onder het Ancien Regime.*
Als basis voor deze lijst diende M. GYSSELING's, *Bijdrage tot Eeklo's Middeleeuwse Toponymie*, aangevuld met de Eeklose en Brugse vindplaatsen. De perceelsnamen en de namen, die buiten Eeklo te situeren zijn, werden hierbij weggelaten. Wij danken zeer oprecht onze vrienden Willy Hamerlynck en Luk Stockman om de vele inlichtingen die zij ons bezorgden.

«voor een hout daer een handt up staet ten oostvelde wijsende den wech naer andwerpen». ARA-RK 34447, f° 13v°.

Deze weg doorkruiste Eeklo van oost naar west vanaf de grens met Lembeke tot de grens met Adegem (Raverschoot). Een klein deeltje van deze weg heeft nog binnen Eeklo zijn oorspronkelijke naam bewaard.

6. ARMSTRAAT :

de A(e)rmstraete, 1681, SAE-1369/3.

Niet nader te bepalen in de buurt van de Spriet.
Allicht volksnaam voor Cocquyt- of Sterrestraat.

7. BALGERHOEKE :

Balgerhoucke, 1240, Neelemans, I, blz. 136.
Balgherhoec, einde 13e eeuw, ASJB-D 1, f° 35r°.
te Balverhouke, 1350, SAG-330/1, f° 13r°.

Balg + were + hoek = plaats of hoek waar een zakvormige were (net of dam) was tot afsluiting van het water. (Zie Gyss. 6).

Balgerhoeke lag aan de Lieve, gegraven in 1251-1261, doch tevoren lag hier een natuurlijke waterloop.

8. BALGERHOEKSE AKKER :

Inden Balgherhoucschen ackere, 1571, SAE-1010, f° 186v°.
Balgerhoeck acker, 1707, SAE-387 f° 76r°.

Oorspronkelijke akker bij de nederzetting Balgerhoeke.

9. BALGERHOEKSE MEERSEN :

inde Balgheroucksche meerschen, 1572, ARA-RK 45193, f° 58v°.

Natuurlijk weiland bij Balgerhoeke.

10. BALGERHOEKSTRAAT

de Grote Balgherouc strate, 1439, RAG-RG o.
de Balgroucstrate, 1451, RAG-RG 19, f° 5r°.
de balgherhoucstrate, 1478, ASJB-B 21 f° 8r°.

Hoofdstraat te Balgerhoeke. (Gyss. 7).

11. BANDAM :

den Bandam, 1442, RAG-RG 8, f° 23r°.
westwaert tot den bandam ofte gescheet van deze stede en het Ambacht van Maldeghem, 1707, SAE-38784, f° 6v°.

Dam onderworpen aan rechtsdwang, afbakening van dit gebied. Er was ook een bandam te Kaprijke. (Gyss. 8).

12. BEK :

den Bek, het uiteinde der Statiestraat eenen Bek vormende, 1874, SAE-Gem. 24.05.71.

13. BELLEBOSSEN :

gront van aerven dat men heet Belle busghs, 1410, RAG-RG o. an de bellebusch, 1540, SAE-1009, f° 404r° ; 1544, RAG-RG 137.

Persoonsnaam van Belle (Gyss. 10).

14. BELLEBOSSTRAAT :

ande bellebusch strate, 1468, ASJB-B 26, f° 2r°.
jnt bellebusch straetken, 1503, ARA-RK 34432, f° 9r°.
ande bellebusch strate, 1537, SAE-1009, f° 27r°.

Hetzelfde als Nieuwendorpstraat.

15. BENTILSE STRAAT :

in de Bentilsche straete, 1563, ARA-RK 34487, f° 19v°.
van der moer ofte bentilsche strate, 1579, ARA-RK 34503, f° 16r°.

Hetzelfde als de Moerstraat die inderdaad naar Bentille loopt.

16. BERGELING :

entre le Berghelin et le Watreganc, 1266, kopij 1275, RAG-AO o.
Margrite van den Berghelin, 1288, RAG-AO o.
ligghende in de Vlote tusscen den Berghelkine ende der Moerstraete, 1344, RAG-RG o.
de strate van Berghelin, 1344, RAG-RG o.
de strate van den Beergheline, 1348, RAG-RG o.
ten Berghelin, 1356, RAG-AO o.
de Berghelinc strate, 1408, RAG-RG o.
te Berghelin, 1440, ARA-RK 34380, f° 8v°.
op de Waeye... metten noorth. ande strate die van berghelync loopt naer caperycke, 1579, RAG-RG 145.

Dim. van BERG. Normale evolutie van Bergeline tot Bergelinc(k).

17. BEYENSHOEK :

te Bueys houcke, 1442, RAG-RG 8, f° 151r°.
dat men heet te Bueydins houke, 1451, RAG-RG 19, f° 16 r°.
te bayens houcke hoefdende metten noorthende daermen gaet Inde peperstrate, ± 1550 RAG-RG 17, f° 20r°.

Middeleeuwse benaming voor Blommekens (Gyss. 16).

18. BILKSTRAATJE :

Bulckstraetjen, 1842, SAE-1730, oud nr.

Bilk = oorspronkelijk omheind perceel, meestal weiland.

19. BLAKSTRAAT :

ande blaecx strate, 1468, ASJB-B 26, f° 12r°. ; 1470, ASJB-B 21, f° 84r°.

ande blaecstrate, 1528, SAE-1009, f° 7r°

de blaex strate, 1532, SAE-1009, f° 42r°.

bijder blacx strate, 1534, SAE-1009, f° 68r°.

Blak = vlak.

20. BLEKERIJ :

op de Bleeckerije, 1703, SAE-1374.

Bleekerij, 1920, SAE-Bev. 12, blz. 4671.

In de 18e eeuw krijgen wij de beschrijving van «een huys ghenaemt de bleeckerije met hooghuys, schuere, coeystal, wachthuys met twee looghketels en geterraste looghcuype met het hauten peirt buyten den spoelput» *en daarbij nog 4 gemeten meers op de Dullaert aan de tragel van het Leiken*, 1784, SAE-851, f° 161v°.

Komt als plaatsnaam nog voor in 1920.

21. BLOMMEKENS :

daerment noempt te beyens houcke nu ghenaempt blommekens, 1636, SAE-822, f° 205v°.

Genaamd naar de herberg «Blommekens», oudste vermelding 1616.

22. BLOMMEKENSMOLEN :

blommekensmeulen, 1656, SAE-1012 f° 308v°.

Molen op de wijk Blommekens.

23. BLOTE :

Inde bloote hendende metten westende ande Ghendtsche Lieve, 1540, SAE-1009 f° 155v°.

de bloete, 1564, SAE-1010, f° 65r°.

de Bloote, 1577, SAE-1010, f° 289r°.

Bloot slaat hier op vlak land zonder bomen en kanten (omgeving Broeken).

24. BOELARE(STRAAT) :

de Boelaerstrate, 1349, RAGRG o.

van den Boelare, 1420, ARARK 34368, f° 6v°.

Volgens Gyss. (12, 13) bosachtige moerassige streek met riet begroeid. Lag inderdaad op de grens van het primitief grafelijk bos Aalschoot.

25. BOGAARDMOERSTRAAT :

tot der Bogaert moerstrate, 1456, RAG-P o.

Straat in de grote Eeklose moer. Veelvuldig vermeld tot op heden. (Gyss. 14).

26. BOOMWEG :

streckende tot den boomwech, 1707, SAE-387, f° 525r°.

Boom weg, ± 1860, Kaart Popp.

Van Marooiendambrug door de Ziedelingen naar St.-Laureins.

27. BOTERHOEK :

jnden bueterhouc, 1511, ARA-RK 34437, f° 23r°.

Inden boterhouc, 1544, RAG-RG 137.

in een jeghenoote ghenaemt den bueterh(ouc), 1554, ASJB-G 29.

inden bueterhouck, 1563, SAE-1009, f° 310r°.

inden boterhouck, 1625, SAE-1011, f° 26r°.

Grensgehucht met Sint-Laureins.

28. BOTERHOEKSE MEERSEN :

Inde Boterhoexsche meersschen, 1628, SAE-1011, f° 80v°.

botterhoecksche meersschen, 1707, SAE-387, f° 514r°.

Natuurlijk weiland bij de Boterhoek.

29. BOUILLIONSTRAAT :

Bouillionstraat, 1795, SAE-247.

Volksnaam voor de Prinsenhofstraat. In 1773 woonde hier Frans Bouillon.

30. BROEK(EN) :

Inden brouc, 1527, SAE-1009, f° 3r°.

Inden brouck, 1539, SAE-1009, f° 206r°.

jnde broucken, 1612, ARA-RK 34512, f° 3v°.

Broek = moeras. Oorspronkelijk in het enkelvoud gebruikt, na de troebelen steeds in het meervoud.

Nog bestaande als plaatsnaam.

31. BROEKSTRAATJE :

ant brouckstraetken, 1554, ASJB-Legger, 29 f° 22v°.

't Brouckstraetkin, 1556, SAE-1009, f° 347r°.

Eigenlijk het straatje doorheen de Broeken, thans Akkerstraat.

32. BRUGSESTRAAT :

jn de brugsche strate, 1532, ARA-RK 34456, f° 18r°.
jnde brugghestraete, 1544, SAE-1009, f° 192r°.
up de Brussche strate, 1550, SAE-1009, f° 277r°.

Latere naam voor Rave(r)schootstraat, huidige Kon. Albertstraat. In de Middeleeuwen maakte deze straat inderdaad deel uit van de Antwerpse Heerweg, die van Antwerpen naar Brugge liep.

33. BURGEMEESTER PUSSEMIERSTRAAT :

Burgemeester Pussemierstraat, 1938, SAE-S 22.12.38.

Naam in 1938 gegeven aan de Vlaanderenstraat om de nagedachtenis van de Eeklose Burgemeester Pussemier (1921-1938) te vereeuwigen.

34. BUS(STRAAT) :

uten Busche, 1298, 1309, RAG-RG o.
de strate inden busch, ± 1300, RABr-Aanw. 1912, f° 181v°.
in den Busch, 1318, RAG-Rg o. ; 1323, ASJB o. ; 1337, SJB-D 2/2, 63.

Bus = bos. (Gyss. 17, 19).

35. BUSAKKER :

jnden busch acker, 1535, SAE-1009, f° 89r°.

Akkeruitbating bij de Bus, later gesplitst in Noord- en Zuidbusakker. Zie aldaar.

36. CAETSWEG :

ande caetswech, 1540, SAE-1009, f° 150r°.
anden Catswech, 1638, SAE-385 f° 500v°.
aen den Caetswegh, 1707, SAE-387, f° 525r°.

Grensstraat met Sint-Laureins ; werd alleen uit de Eeklose bronnen geattesteerd.

37. CANALIESTRAATJE :

Canaliestraetjen, 1795, SAE-247 ; Volksnaam voor de Kerkstraat.

Komt veelvuldig voor in de lijst van roggebroodbedeling van 1795.

38. CHOCOLADE :

Chocolat, 1859, SAE-1730 (oud nr).
Kassij van de Oude Kaai naar de Chocolaê, 1873, SAE-Stadsversl.

Eindpunt van de bebouwde kom van Eeklo, op het snijpunt van de nieuwe rechtgetrokken rijksweg Brussel-Oostende en Zuid-

moerstraat-Lekestraat. Later ingenomen door station en spoorwegemplacement. Genaamd naar de 19e eeuwse herberg «de Chocolade».

39. CIESKEN DE COCK(STRAATJE) :

Volksnaam (verdwijnend) voor het Teirlinckstraatje.

40. COCQUYTSBRUG :

Ihenden cochuuts brugghe, 1531, SAE-1009, f° 39r° .
de brugghe ghenaempt de cockuyts brugghe, 1613, ARA-RK 34513, f° 10v°.

Brug over het Leiken, genaamd naar het Cocquytstraatje.

41. COCQUYTSTRAAT :

jn jan cochuuts straetkin, 1517, ARA-RK 34443, f° 12r°.
thenden cochuuts straetkin, 1521, ARA-RK 34447, f° 12r°.
tcochuytstraetkin, 1543, ARA-RK 34467, f° 14r°.
tstraetkin daermen vander Leye naerde moye gaet of tcockhuut straetkin, 1556, SAE-1606, f° 6v°.
ande Cochuudstrate, 1563, SAE-1010, f° 55r°.

Jongere benaming voor het Victor Ketelboeterstraatje. Het betreft hier eveneens een persoonsnaam : het straatje aan of bij de plaats waar Jan Cochuut woonde.

42. COLLEGESTRAAT :

Collegiestraat, 1874, SAE-Gemeenteraadsbesl.

In 1874 werd de naam Hondekotstraatje officieel vervangen door Collegestraat, zijnde de straat lopende naar het college.

43. DAM :

up den dam, 1541, SAE-1009, f° 172r°.
up den langhen dam, 1530, ARA-RK 34455, f° 14r°.
tEecloo up den Dam, zo men gaet naer Waersschoot, 1585, SAE-1010, f° 392r°.
an den nieuwendham strate, 1616, ASJB-B 57 f° 6v°.
up den Langhen dam commende metten oosthende up de nieuwedamstraete zoomen van Eecloo naer Ghendt gaet, 1628, SAE-822, f° 38r°.

De Oostwatergang (Burggravenstroom, richting Kluizen) duurste hier inderdaad de oude Gentweg, aansluitend aan de Eeklose en de Pokmoer, een uiterst zompig gebied, dat nog in de 16e eeuw regelmatig onder water kwam. Werd soms ook Lange Dam genoemd. Cfr. Sleidinge.

44. DANCKAERTSDREEF :

op maghermans dreve alsnu ghenaempt danckaerts dreve, 1648, SAE-1012, f° 17r°.

Jongere benaming voor de Maghermansdreef, die zich echter niet gehandhaafd heeft.

45. DESIRE GOETHALSSTRAAT :

Het College beslist dat de huidige Verbingstraat voortaan Desiré Goethalsstraat zal noemen, 1938, SAE-Sch. 22.12.38.

Ter nagedachtenis aan de Eeklose schepen Desiré Goethals, die vooral begaan was met de geschiedenis van de stad.

46. DOORNSTRAAT :

de Dooren strate, 1497, RAG-P o. *(Gyss. 22)*.

Niet duidelijk te lokaliseren ; in elk geval in de omgeving van het oorspronkelijke ten Doorne, waarschijnlijk het huidige Patersstraatje.

Heeft niets te zien met de sinds 1970 bestaande Doornstraat.

47. DRIEKONINGSTRAATJE :

het Drij coninckstratken, 1680, SAE 1369/3.
Drij Connynckstraete, 1704, SAE-1704.

Sporadische benaming voor het latere Collegestraatje, naast de herberg «de Drie Koningen» gelegen en ernaar genaamd.

48. DULLAERT :

jnden dullaert, 1546, ARA-RK 34470, f° 11v°
Inden Moer bij den Dullaert, 1564, SAE-1010, f° 67r°.

Oorspronkelijk hydroniem ? Thans straatnaam.
Cfr. deze benaming voor de Westerschelde.

49. DWARSWEG :

die dweerswech, 1337, SJB-D 212, f° 64v°.
anden dweerswech, 1543, SAE-1009, f° 145r°.

50. EEKLO :

contra Eeclo, 1220, Sem. Brugge, fonds A.E. Cart. 179/151, f° 48v°-49r°.
apud novum Eeclo, 1240, copij 1710, SAE-4.
in parrochia Sancti Vincentii de Eclo, 1241, SJEB o.
de West-Eeklo, 1244 (vid. 1288), RAG-Br o.
in parrochiam de Eclo, 1252, SJB o.
en le parroche de Westeclo, 1274, RAG-RG o.

Dit zijn zowat de oudste vermeldingen van Eeklo, alle vóór 1275. De naam Westeeklo kwam tot bij het begin der 15e eeuw veelvuldig voor, dit ter onderscheiding van het naburige Oost-eeklo.

Eeklo = «eikenbos» of allicht juister «plek met verspreide eiken», (Gyss. a.w. blz. 102-103).

51. EEKLOSE MOER :

tot den Moere, 1352, RAG-RG o.
vanden moere die men heet den Moer van Eecloe, 1418, RAG-RG o.
een sompelinghe gheleghen Inden moer, 1529, SAE-1009, f° 25r°.
up tgescheede van Waerschot ende Eecloo inden moer, 1572, ARA-RK 45194, f° 58v°.

Oorspronkelijke Moer ten zuiden van de woonkern Eeklo, thans ingenomen door «het Leen». (Gyss. 73).

52. EEKLOSE WATERGANG :

tusghen der straten ende den Waterganghe, 1282, RAG-RG o.
Inden eekelooschen waterganc, 1409, A.S.J.B.-D 5.
anden Eecloosschen waterganc, 1497, RAG-AO 50, f° 2v°.

Afwateringssloot in het gebied van de Slependammewatering tussen Eeklo en Aardenburg (Gyss. 129).

53. EIKELSTRAAT :

De ontworpen straat tusschen Molenstraat en Opeischingstraat zal genaamd worden : Eekelstraat, 1938, SAE-Sch. 18.06.38.

Nieuw ontworpen straat, waarvan de benaming allusie maakt op de naam Eeklo.

54. (H)EINE (Land van) :

iuxta wastinam domini Walteri de Eyne militis, 1241, RAG-RG o.
terre ipsorum ibidem dicte de Eyne, 1258, RAG-RG.
int land van Heyne, 1319, RAG-RG o.
tlant van Heynen, 1442, RAG-RG 8, f° 91r°.
Int landt van heyne.. oost ande peperstrate, 1528, SAE-1009, f° 15r°.
Int Landt van heyne metten zuudthende an de onderbunderstrate, 1545, SAE-1009, f° 215r°.
op Heyne hoofdende metten zuythende aende zandtvleugestraete, 1620, SAE-1010, f° 463r°.

Oorspronkelijk behorend aan het geslacht van Eine. Dit toponiem bestaat ook te Kaprijke. (Gyss. 24).

55. (H)EINAKKER :

den heynackere... zuyt de zantvloghestraete, 1627, SAE-822, f° 34r°.

Latere benaming voor het Land van (H)eine.

56. ELFROTE :

Oorspronkelijk 11 kleine huisjes gelegen op de Roze.

57. GALGE-AKKER :

Inden galghen acker met het noorteynde aende suytstraete, 1698, SAE-1021, f° 211v°.

58. GALGEDIJK(EN) :

anden Galghdijck, 1572, ARA-RK 45194, f° 86v°.
bij de oude galghe... noordt de Galghedijcken, 1589, SAE-1010, f° 426r°.
binnen Eecloo daerment naempt de galghedijcken, 1616, ARA-RK 34516, f° 3r°.

Dicht bij Balgerhoeke in de omgeving van de oude weg van de Markt naar Balgerhoeke.

59. GALGESTRAAT :

vander galghestrate, 1547, SAE-1009, f° 240r°.
in Eecloo bij Raveschoot oost de Galghestrate zuudt de Brugsche heirwech, 1572, ARA-RK 45194, f° 83v°.

Verbinding tussen de Blakstraat en de Rave(r)schootstraat, waar de galg van Eeklo zich bevond.

60. GALGESTRAAT :

metten zuythende aende Waeystrate... noort de Vlotstrate oost de Galgestrate, 1620, SAE-1010, f° 460r°.
de galghestrate, 1638, SAE-383, f° 383r°.

Grensstraatje met Kaprijke, waar zich de Kaprijkse galg bevond. De galgen bevonden zich meestal op afgelegen plaatsen op de uiteinden van het rechtsgebied.

61. GALINC(K)STRAATJE :

Int galynck straetkin, 1547, SAE-1009, f° 244r°.
up den houck van tgalincx straetken... an de westzijde van tvoorn. straetken dat galincx stede was, 1556, SAE-1606, f° 57v°.

Psn. Galinc; oudere benaming voor Garenstraat. Komt nog voor op de verzamelkaart Popp (1860) onder de benaming Gellinck-straatje.

62. GANZEPOEL :

Inde ganspoel, 1538, SAE-1009, f° 128r°.

Inden Ganspoele... metten westhende an tEeclootsleyken, 1567, SAE-1010, f° 125r°.

Poel op de oostzijde van het Leiken op de grens van de Pokmoer en de Eeklose Moer.

63. GANZEPOELSTRAATJE :

Inde pockmoer... west het Gansepoelstraetken, 1628, SAE-822, f° 48r°.

over de gansepoel straete neffens het Leyken, 1638, SAE-383, f° 42v°.

Straat van het Molje naar de Pokmoerstraat.

64. GARENSTRAAT :

tGaren straetkin, 1555, SAE-1009, f° 333r°.

Garenstraetjen, 1846, SAE-Blv.

Deze oudste vermelding staat echter geïsoleerd. Wij moeten nog wachten tot de 19e eeuw eer de naam Garenstraat, eigenlijk een vervorming van Galinckstraat, voorgoed de bovenhand zal halen.

65. GASTHUISAKKER :

den Gasthuus acker, 1442, RAG-RG 8, f° 100v°.

inden gasthuus ackere, 1579, RAG-RG 145, f° 96v°.

Akker behorend aan het St-Janshospitaal.

Deze benaming werd later niet meer gebruikt.

66. GAUBERG :

van der muelen gheseyt den Gauberch, 1565, SAE-1010, f° 93r°.

een olie meulen ghenaempt den Gauberch staende ten Westhende van Eecloo, 1582, SAE-1010, 375 r.

eenen holen wint meulen... ghenaempt den gauberch ligghende upde westsijde van de sant vloghe straete bij het heyken, 1647, SAE-1011, f° 348r°.

67. GEBROEDERS VAN DE WOESTYNEPLEIN :

Van de Woestyneplein, 1930, SAE-Bev. 5 blz. 801.

Naam gegeven aan een gedeelte van de Dullaert en de Kaai, ter herinnering aan de gebroeders Van de Woestyne in oktober 1918 door de Duitsers gefusilleerd.

68. GEERHOEK :

an den Gheerhouc, 1442, RAG-RG 8, f° 43r°.
oostwaerts tusschen den Waterganghe ende der hillit straete.
jnden geerhouc, 1539, SAE-1009, 142r°.

Geer = spits toelopend stuk land (Gyss. 29).

69. GENTSE STEENWEG :

de Gentsche Steenweg, 1874, SAE-Gem.

Sinds de eerste rechttrekking van de rijksweg Brussel-Oostende aldus genaamd.

70. GENTWEG :

anden ghentwech, 1638, SAE-383, f° 40r°.
de Ghendtwech loopende van het hospitael naer den dam, 1709, SAE-386, f° 99r°.

Deel van de Oude Gentweg naar Waarschoot.

71. GEUZENKERKHOF :

inden sprietackere eertijts ghenaempt het gheusen kerchof... zuyt de Raveschoot straete, 1637, SAE-823, f° 3v°.

Dit moet tevens de plaats zijn waar de Calvinistische tempel stond in de 16e eeuw.

72. GEVERS(AKKER) :

Inde ghevers, 1547, SAE-1009, f° 244v°.
in den acker ghenaempt de ghevers, 1661, SAE-1013, f° 162r°.
in den gevaerts acker, 1714, SAE-1023, f° 214r°.

73. GILLEBEERTSBELUIK :

Gillebeertsbeluik, 1874, SAE-Gemeenteraadsbesl. 11.07.74.

Deze benaming werd in 1874 ingevoerd om de drie rijen huizen, die zich in U vorm ten oosten van de Molenstraat bevonden en eigendom waren van M. Gillebeert-Pyfferoen te benoemen.

74. GOED TEN MOERE :

de curti de Moro, 1281, ASJB-rek. 1.
van den hove ten Moere, 1307, ASJB-rek.
upt hof ten Moere, 1362, ASJB.
bij den ghoede te moere, 1534, ASJB-Legg. 28.
dhofstede ghenaemt tgoed ter moere, 1554, ASJB-Legg., 29 f° 9v°.

Oudste benaming voor het latere St-Jansgoed

75. GRAF :

't Graf, 1874, SAE-Gem

Het Heilig Graf op het stedelijk kerkhof

76. GROTE BALGERHOEKSE STRAAT :

de Grote Balgherouc strate, 1439, RAG-RG o

ande groote balgherhouxsche strate, 1555, SAE-1009, f° 329r°.

de groote Balgherouckstrate, 1572, ARA-RK 45193, 46r.

77. GROOT GOED :

onse groete goet te Eekeloe, 1411, RAG-RG.

uten grooten goede, 1544, RAG-RG 137.

ons goet ghenaempt het gasthuus goet (32b. 2g.), 1585, RAG-RG 145.

78. GROTE HONDERD BUNDER :

Groote Honderd Bunder, ± 1860, kaart Popp.

Hetzelfde als de Zuidhonderdbunder.

79. GROTE STRAAT :

de here wech, ± 1300, RABr-Aanw., 1912, f° 182v°.

tusschen der groter straten nortwaert, 1314, ASJB-o.

die Grote strate, 1328, RAG-RG o.

streckende tote der groter straten, 1337, SJB-D2/2 f° 65r°.

ande grote Herstrate, 1344, ASJB-o.

van der grooter straten, 1351, ASJB-D 604.

de groote straete alzoomen naer Antwerpen gaet, 1628, SAE-1011, f° 80r°.

In strikte zin het deel van de Antwerpse heerweg vanaan het Hospitaal (huidige Hospitaalstraat) tot aan de Markt. (Gyss. 34).

80. GUIDO GEZELLESTRAAT :

dat de onlangs geopende weg leidende van de Zuidmoerstraat naar den Burggraevenstroom zal heeten, Guido-Gezellestraat 1935, SAE-Sch. blz. 219.

Nu Everardstraat. Sinds (na 1940) is een nieuwe Guido Gezellestraat gecreeerd.

81. GULDENSPORENSTRAAT :

De Guldensporenstraat loopt van Zuidmoerstraat in haakvorm naar den Trekweg van de Burgravenstroom, 1938, SAE-Sch. 4 juni 1938.

82. HARINGSTRAATJE :

Volksnaam voor het straatje, waarin later (1938) de Eikelstraat aangelegd werd.

83. HAZELARENDREEFKE

Inden haeselaeren hoeck metten hoosteynde op het haeselaeren dreefken, 1644, SAE-1011, f° 305r°.
het haselaeren houck straetken, 1689, SAE-1020, f° 88r°.

84. HAZELARENHOEK :

Inden onderbundere betwest van shaselaren houcke, 1546, SAE-1009, f° 217r°.
ten Aselaeren houcke, 1564, SAE-1010, f° 67r°.
ten Hazelaerhouck inden Hondert Bundere... suyt den Eecloot-schen waterganck, 1572, ARA-RK 45195, f° 66r°.
inden wyck den haeselaeren hoeck, 1720, SAE-1024, f° 147v°.
Azelarenhoeck, 1846, SAE-Bevolk.
Nog bestaand, maar uitstervend toponiem in het St-Jansgoed.

85. HEIDEAKKER :

in den heyden acker... suyt het vrauwenveldt, 1724, SAE-1025, f° 34v°.

86. HEIKENS :

D'Eykens, ± 1860, kaart Popp.

87. HEIKENSSTRAAT :

Eykens straet, ± 1860, kaart Popp.

88. HEILIG GRAFSTRAAT :

H. Grafstraat, 1910, SAE-Bev.
Genaamd naar het (heilig) Graf op het kerkhof te Eeklo.
Zie eveneens Graf, als «lieu dit» reeds vermeld in 1874.

89. HILLET :

in Hilleth, 1249, RAB-o. blauwe nummers 7202.
Inde hillet, 1535, SAE-1009, f° 100r°.
in een jeghenote ghenaemt den illit, 1555, ASJB-Legger 29, f° 3r°.
in den wyck ghenaemt de hilten, 1724, SAE-1025 f° 82v°.

90. HILLETSTRAAT :

de Hillit strate, 1442, RAG-RG 8, f° 46r°.
de Hillestrate, 1516, RAG-SE o.

an de Illit strate, 1554, ASJB. Leg. 29, f° 3r°.
de Hillidstrate, 1572, ARA-RK 45193 f° 34v°.
de hilletstraete, 1639, SAE-1011, f° 197r°.

91. HOGEBOSSTRAAT :

Hooge Bosch Straet, ± 1860, kaart Popp.
Grensstraat met Waarschoot.

92. HOGE MOERSTRAAT :

toter Hogher moerstrate, 1451, RAG-RG 19, f° 33r°.
zuutwaert totter hooghermoerstrate, 1579, RAG-RG 145.
Hoogermoerstr., 1846, SAE-Bev.
Hooge Moer Straet, ± 1860, kaart Popp.
Het hoger gelegen deel van de Moerstraat, soms ook de Hoogstraat.

93. HOGE WEG :

over den Hoghen wech, 1423, RAG-SV o.
ten Hoghen weghe, 1467, RAG-RG o.

94. HOOGSTRAAT :

zuutwaert toot den hoochstraetkine, 1468, ASJB-B 26 f° 10v°.
ande Hooghe strate, 1497, RAG-OE 50, 2r°.
totter Hoochstraete, 1516, RAG-SE o. ; 1537, SAE-1009 f° 112r°.
ande hooghstrate, 1616, SJB-B 57, f° 89r°.

95. HONDEKOTSTRAAT :

jnt hondecot straetkin, 1517, ARA-RK 34443, f° 12r°.
an thondecotstraetkin wijlen ghenaempt tscoelstraetkin, 1556, SAE-1606, f° 5r°.
Genaamd naar de hondekoten aldaar op het einde der 15e eeuw opgericht voor de grafelijke jachthonden en die gezamenlijk dienden onderhouden te worden door Eeklo en Kaprijke.
In 1874 werd de naam officieel vervangen door Collegestraat.

96. HONDERD BUNDER :

in die Ondert Buunren, 1319, RAG-RG o.
in die hondert buunre, 1328, RABr-Aanw., 1912, f° 182v°.
in den Hondert Buundere, 1429, 1430, RAG-RG o.
den Hondert Bunder, 1430, RAG-RG o.
den acker van den Hondert Buunder, 1442, RAG-RG 8, f° 83r
tote den Hondert Buundere, 1451, RAG-RG 19, f° 1v°

Inden Onder bundere, 1568, SAE-1010, f° 138r°.

Bunder = oppervlaktemaat = 3 gemeten = 900 roeden (Gents) = 1,3368 ha.

100 bunder komt dus overeen met 133,68 ha. (Gyss. 42).

97. HONDERDBUNDERSTRAAT :

tusschen den nord waterghanghe ende der straten van der hondert buunre, 1305, ASJB-o. 302.

hoefdende in die hondert buunre strate, 1309, ASJB-o. 327.

an die nordzide van der hondert buunre strate, 1337, SJB 2/2 f° 69v°

de Hondert Buunder strate, 1430, RAG-RG o

de Honderbuundere strate, 1451, RAG-RG 19, f° 27v°

de Hondert Bundere strate, 1456, RAG-W o

ande zandtvlooghe ofte hondert bunderstraete, 1554, ASJB-Legger 29 f° 15v°

op de onder bunderstraete, 1637, SAE-823, f° 6r°

Bemerk de volksetymologische vervorming van honderd tot onder. (Gyss. 43).

98. sHONDSWEGELKE :

te balgherhoucke... tot shondstr(aet)k(en), 1470, ASJB-B 21.

an shons weghelkin, 1532, SAE-1009, f° 46v°.

shonts weghelkin, 1535, SAE-1009, f° 100r°.

an shondtsstraetken, 1544, SAE-1009, f° 198r°.

shondsweghelkin, 1552, SAE-1009, f° 297r°.

an een lant dreveken datmen heet S'honds weghelken, 1554, ASJB-Legger 29, f° 3r°.

an tshons ofte Ste Janshuus weghelken, 1579, RAG-RG 145, f° 120r°.

Oudere benaming voor de Vrouwstraat.

99. HO(O)FMANSTRAATJE :

zuut hoost van de keerke an de oostzijde thoofman(s) straetken met den noord hende ande groote strate ande cautsijde van eecloo, 1616, ASJB-B 57, f° 19v°, 12r°.

Familienaam. Cfr. M. Jan van den Beerghe, causa uxoris Hoofman, (1616, ASJB-B 57 f° 37v°.).

100. HOONVELD :

usque Honvelde, 1240, Neelemans I, blz. 136.

apud Oude velde, 1289, ASJB, Doos Varia, Rol 8.

du pré d'onevelde, 1389, ARA-RK 7834, f° 1v°.

ant Honevelt, 1440, ARA-RK 34380, f° 7r°.
te raveschoot... west over de Ghentsche Leye... metter westh. ant hoonevelt, zuutwaert tot up de onderdijckstraete, 1534, ASJB-Legger 28, f° 7r°.
toonvelt, 1535, SAE-1009, f° 129r°.
zeker partie van Woestijne groot 5 zo zes ghemeten ghenaemt thoendtvelt ofte Franchois Moerkin, 1566, SAE-1010, f° 103r°.
in Eecloo te Raveschot daerment heet tHoonvelt... zuudt de Honderdyckstrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 71v°.
Belangrijk veld op de westzijde van de Lieve tegenover het Verheylengat, voor het grootste gedeelte onder Adegem, volksetymologisch vervormd tot Dodeveld. Volgens Gysseling komt hoon van Germ. hunn, «honigkleurig» (Gyss. 44).

101. HOONVELDSTRAAT :

Hoonvelt strate, 1359 en 1363, RAG-RG o.
de moye hoofdendende metten zuutende an die hoonvelt strate, 1360, ASJB-o. 678.
Oudere benaming voor de Nieuwendorpsestraat en de Onderdijkstraat.

102. HOSPITAALSTRAAT :

vander Hospitael strate, 1456, ARA-RK 34390, f° 8r°.
lancx thospitaelstrate, 1541, SAE-1009, f° 160r°.
jeghens overe de hospitaelstraete, 1556, SAE-1606, f° 37v°.
in thospitaelstraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 61v°.
(Gyss. 46).

103. JAN BREYDELSTRAAT :

De straat welke, vanuit de Guldensporenstraat naar de Guido Gezellestraat zal loopen wordt Jan Breydelstraat, 1938, SAE-Sch. 4 juni 1938.

104. JAN DIERKINSSTRAATJE :

van jan dierkins straetken, 1544, SAE-1009, f° 198r°.

105. KAAI :

bij de Caye, 1572, ARA-RK 45194, f° 17r°.
Teecloo ande Kaye, 1580, SAE-1010, f° 336r°.
niet verre van de Kaeye, 1589, SAE-1010, f° 427r°.
ontrent de kaeije, 1723, SAE-1024, 38v.
Het gaat hier niet om de kaai als dusdanig maar wel om de onmiddellijke omgeving ervan, die sinds de aanleg van de kaai op het eindpunt van het Leiken, stilaan bebouwd geraakte.
Thans het Gebr. Van de Woestyneplein.

106. KAAIAKKER :

aenden cayacker, 1625, SAE11011, f° 19r°.
in den kayacker, 1666, SAE-1009, f° 68v°.

107. KAAISTRAAT :

den ommekeer vande Kaeystraete, 1680, SAE-1369/3.
ten voorhoofde de cay straete, 1695, SAE-1021, f° 58r°.
de caeystraete, 1698, SAE-1021, f° 201v°.
aende straete van auts ghenaemt de pottestraete ende alsnu de caystraete, 1699, SAE-1021, f° 252v°.
Pas omstreeks 1700 wordt de middeleeuwse benaming Potte(r)-straat voorgoed verdrongen door Kaaistraat, die dus relatief laat verschijnt.

108. KALLE STALPAERTSAKKER :

inde Calle stalpaert acker... ten suyteynde den hantwerpschen heirwegh... ten noorteynde d'oostveltstraete, 1670, SAE-1015, f° 229r°.
in den callestampers acker, 1702, SAE-1022, f° 50v°.
Op de uiterste oostzijde van Eeklo, vervat tussen de oorspronkelijke Oostveldstraat en de Antwerpse heerweg.
Kalle Stalpaert = Katelijne Stalpaert.

109. KALVERSTRAATJE :

kalverstraatje, 1874, SAE-Gem.
Volksnaam voor de Lijnendraaiersstraat.

110. KARTHUIZERSSTRAAT :

oost tzatereuse straetkin... zuyt de groote strate, 1572, ARA-RK 45193, f° 26r°.
Ligging onbekend, maar toch ten noorden van de grote straat.

111. KATTELARE :

Cattelare, 1308, RAG-AOE o.
Catte laere, 1412, RAG-AO o.
bij den Cattelare, 1497, RAG-OE 50, f° 2v°.
up de Cattelaere, 1572, SAE-1010, f° 56v°.
Aansluitend bij Aalschoot. (Gyss. 48).

112. KATTELAREAKKER :

den cattelare acker, 1638, SAE-383, f° 328r°.
inden Cattelaere Ackere, 1684, SAE-1019, f° 93v°.
Inden kattelaeren Acker, 1694, SAE 1020, f° 300r°
in den Cattelaer-ackere, 1721, SAE-1024, f° 192r.

113. KATTELAARSTRAATJE :

Cattelaer straetkin, 1442, RAG-RG 8, f° 103v°.

(Gyss. 49).

114. KATTEPIERE :

Naam van de omgeving van een beruchte 19e eeuwse dancing in de buurt van de Lekestraat.

115. KATTEWEGEL :

den Catteweghel, 1729, SAE-1026 f°, 96r°.
aanden kattewegel, 1874, SAE-Gem.

Door de Snuifmolenstraat verbonden met de Boelare.

116. KEIZERSBAAN :

Keyzersbaene, 1795, SAE-247.

Volksnaam voor een deel der Molenstraat.

117. KERKAKKER :

Inden kerckackere, 1627, SAE-822, f° 26v°.
het XXXVe begin, geseyt den kerckacker, 1707, SAE-387, f° 1r°.

Akker in de omgeving van de Kerkstraat.

118. KERKGANG :

De Kerkgang loopt van de Zilverstraat en de Prinsenhofstraat tot aan het Kerkplein, 1874, SAE-Gem.

119. KERKHOF(STRAAT) :

de Kerkof strate, 1422, RAG-RG 16, f° 4r°.
Kerckhof, 1795, SAE-247.

Hiermee wordt bedoeld de onmiddellijke omgeving van het oud kerkhof, later Kerkplein genaamd. (Gyss. 50).

120. KERKPLEIN :

Kerkplein, 1866, SAE-Bevolkingsreg.

121. KERKSTRAAT :

anden Kercwegh, 1311, RAG-RG o.
van den Kercweghe, 1319, RAG-RG o.
toten den Kercweghe, 1328, RAG-Rg o.
an den Kercweech, 1333, RAG-RG o.
die kercweech, 1337, ASJB-D 2/2, 64r.
van der Kercstraten, 1349, RAG-AO o.
de Keercstrate, 1378, RAG-RG o. (Gyss. 51).

122. KETSEBROEKEN :

an die oostzide vander catsbroecstrate, de strate van den catsbroec, 1587, ASJB-D 2/2 37r.

naer den ketsebrouck, 1616, ASJB-B 57, f° 43v.

Eigenlijk een Lembeeks toponiem, maar op de grens met Eeklo; komt tot op heden voor als Eeklose straatnaam.

Broek = moeras. De oudste vormen gaan terug op «kat».

Kattebroek komt o.a. ook voor te Evergem.

123. KLEEMHOEK :

Kleemhoek, 1880, SAE-Bev.

Eigenlijk een vreemd toponiem (Kaprijke, St.-Laureins) dat als grensgebied overgenomen werd.

124. KLEIN LEIKEN :

cleen leyken, 1638, SAE-383, f° 37v°.

tcleyn Leyken dat naer Cluysen loopt, 1709, SAE-386, 38 v°.

Later Bruggravenstroom genaamd.

125. KLEIN MURKELSTRAATJE :

de nieuwendorpsche Strate ande noortz. streckende metten oosthende jnt cleen meurkelstraetken, 1555, ASJB-Legger 29, f° 36r°.

Hetzelfde als Pateetskruisstraat.

125bis. KLEINE VLOTSTRAAT :

oost de hoochstrate noort tcleenvlootstraetkin, 1537, SAE-1009, f° 111r°.

126. KLEINE WATERGANG :

den cleenen waterganck, 1638, SAE-383, f° 312v.

In tegenstelling met de Grote of Eeklose Watergang.

127. KLINKEL :

ligghende up den Clinkel, 1431, RAG-W o.

geheleghen up den Clinckele, 1461, RAG-W o.

beneden den clinckere, 1556, SAE-1606, f° 19v°.

Diminutief bij clinc = binnenduin (Gyss. 51).

128. KLINKAARTSAKKER :

inden Clynckaert acker, 1720, SAE-1024 f° 121v.

Akker bij de Klinkel, vanaf het midden der 17e eeuw vervormd tot Klinkaart.

129. KLINKEL(KLINKAART)STRAAT :

tcllinkel straetkin, 1412, RAG-W o.
tklinkel straetkin, 1436, RAG-W o.
ant clinkelstraetkin, 1457, ASJB-O. 1196.
tclincker straetken, 1541, SAE-1009, f° 160r°.
het Clinckaert straetken, 1662, SAE-1013, f° 203r°. *(Gyss. 55)*.
Clynckaert straete, 1709, SAE-386, 17.

Bemerk de evolutie van klinkel over klinker naar klinkaart.

130. KLOOSTERAKKER :

de cloosteracker, 1671, SAE-1367/4.

Nabij het voormalige klooster ten Doorn.

131. KLOOSTERSTRAATJEE :

het clooster straetken, 1638, SAE-383, f° 94r°.
het clooster ofte walle straetken, 1666, SAE-1014, f° 118r°.
het Cloosterstraetken van de Eerw. paters recollecten, 1701, SAE-1022, f° 32r°.

Slaat meestal op het verlengde deel van het huidige Patersstraatje, thans Kloosterdreef.

132. KOM(STRAATJE) :

Kom, 1818, SAE-B.
Komstraetjen, 1851, SAE-1730, oud nr.

133. KONING ALBERTSTRAAT :

Om te voldoen aan het algemeen volkverlangen, ter dankbare memorie van wijlen koning Albert besluit het college : dat voortaan de Brugsche straat den naam zal dragen van Koning Albertstraat, 1935, SAE-Sch.

134. KONINGIN ASTRIDPLEIN :

In zitting van 21 september 1935 eenpariglijk besloten ter nagedachtenis onzer betreurde Koningin Astrid wordt beslist, aan het statieplein voortaan de benaming te geven van Koningin Astridplein, 1935, SAE-Sch.

135. KORTE HILTEN :

Inde Corte hilletten commende metten noorteynde op de voors. moer straete, 1630, SAE-1011, f° 102v°.
de corte hilten, 1638, SAE-383, f° 399v°.

De Hilletten, in de 17e eeuw geevolueerd tot Hilten splitsten zich toen in de Korte en Lange Hilten.
Zij tekenen zich op de kaart van Popp duidelijk van mekaar af.

136. KORTE MEEKENS(AKKER) :

wijck vande Corte meeckens, 1681, SAE-1018, f° 32r°.
Corte meekens Acker, 1707, SAE-387, f° 496v.
Nabij de huidige Mekensweg (Balgerhoeke).

137. KORTE MOEI(E) :

jnde corte moeykins, 1537, SAE-1009, f° 42r°.
in de Corte Moye, 1553, SAE-1009, f° 317r°.
in de Corte Moeye, 1572, ARA-RK 45193, f° 55r°.
de corte moeye straete, 1638, SAE-383, f° 77v°.
in den wijck genaemt de corte moeye, 1669, SAE-1015, f° 51r°.
Ook deze oorspronkelijke Moei werd geplitst in Korte en Lange Moei(e).

138. KORTE VLAMINGSTRAATJE :

tcorte Vlaminc straetkin, 1405, RAG-RG o.
tcorte Vlamincstraetkin, 1425, RAG-W o.
de Cordte Vlamiinc strate, 1432, RAG-AD o.
an sheer pieter gheeraerts straetkin, 1468, ASJB-B 26, f° 11 v.
ant Vlamyncstraetken... ande westzijde gheeraerts Vlamync straetken, 1470, ASJB-B 21, f° 83r°.
ande corte Vlamincstrate, 1534, SAE-1009, f° 74r°.
tot ande corte Vlaminc straete, 1537, SAE-1009, f° 135r°.
Andere benaming voor het latere Sterrestraatje.

139. KORTE WEG :

De Langemoeistraat loopt van de Zandstraat en de Cocquytstraat tot aan den Korten weg, 1874, SAE-Gem.

140. KOSTERSSTRAATJE

an het Costerstraetken, 1636, SAE-822, f° 198v°.
Komt maar eenmaal voor. Ligging onbekend.

141. KOTTEMSAKKER :

Inden cotthems acker... noort den heerwech, 1634, SAE-1011, f° 133v° ; in den Cottems ackere, 1720, SAE-1024, f° 121v°.
Akker nabij de Kottemstraat.

142. KOTTEMSTRAAT :

Cotthems straetken, 1620, SAE-1010, f° 462r°.
aen t'Cottemstraetjen, 1631, SAE-822, f° 96r°.
Cottems straetken, 1638, SAE-383, f° 36r°.
het Cotemstraeken, 1707, SAE-1022, f° 266v°.
Fn. van Cotthem : Simoen van Cotthem, 1587, SAE-1010, f° 422r°.

143. KREKELMUITAKKER :

Crekelmuyte acker, 1707, SAE-387, f° 495 r°.

Ter verduidelijking : «Den Acker opde suytsijde van de balgerhoecksche voorstraete daer de herberghe de Crekelmuyte in staet», 1707, SAE-387, f° 458r°.

144. KREKELMUITSTRAAT(JE) :

door het Krekelmuitstraetje, 1859, SAE-1730 oud nr.

Genaamd naar de herberg de Krekelmuit, oudste vermelding 1688.

145. KRIEKMOERSTRAAT :

Criekebitersstraetkin, 1394, RAG-RG o.
Criekerbiters straetkin, 1422, RAG-RG 16, f° 4v°.
Cryekebekers straetkin, Kriekebekers straetkin, 1442, RAG-RG 8, f° 109r°, 121r°.
tkrikerbiters straetkin, 1451, RAG-RG 19, f° 8r°.
tcriekebeetstraetkin, 1534, SAE-1009, f° 70r°.
t' criecke bekestraetken, 1554, ASJB-Legger 29, f° 17v°.
tcriekebeerstraetkin, 1556, SAE-1606, f° 21r°.
jnt Criekemoerstraetkin, 1559, SAE-1009, f° 395r°.
jnt cryekbeeckstraetkin, 1561, SAE-1010, f° 31r°.
tKriekebeelck stratkin, 1562, SAE-1010, f° 48r°.
tCrieckebeeckstraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 13r°.
tcriekebuschstraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 52r°.
ant criekebeecstr., 1577, SAE-1010, f° 288r°.
tcrieckemoerstraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 77r°.
ant crieckmoestraetken, 1616, ARA-RK 34516, f° 6r°.
ant Crieckmoerstraetken, 1620, SAE-1010, f° 461r°.
krieckmoer straetken, 1627, SAE-1011, f° 62r°.
het crieckebeeckstraetken, 1629, SAE-1011, f° 91r°.
het crieckmoerstraetken, 1657, SAE-1012, f° 324v°.
tCrieckmoesstraetjen, 1709, SAE-368, f° 342v°

Wij staan hier voor een interessante taalkundige vervorming : van de oorspronkelijke vorm Criekebiter gaat het over Criekebeet naar Criekebeer, Criekebeek, Criekebeelk, Criekebus tot de huidige vorm Kriekmoerstraat, voor het eerst vermeld in 1559. De oudere vormen houden stand tot 1629. Er is dus een overlappingsperiode van 70 jaar. De huidige vorm is ontstaan door analogie met de vanouds bestaande Zuid- en Noordmoer- en Bogaertmoerstraat. (Gyss. 59).

146. KROKEINDE :

int Crochende... zuudt de Zuudmoerstrate... noordt de groote strate... oost Tvischstraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 8v°.

147. KROMMEWAAL(STRAAT) :

tcrommewaelstraetkin, 1442, RAG-RG 8, f° 148v°.
toot tcrommewael straetkin, 1468, ASJB-B 26, f° 3r°.
tooter cromme wael strate, 1529, SAE-1009, f° 233r°.
tooten crommewael, 1546, SAE-1009, f° 158v°.
daermen vanden kerchove gaet naer de crommewale, 1556, SAE-1606, f° 12v°.
noort tcromme waelkin, 1558, SAE-1009, f° 278r°.
jnt Crommewaelstraetkin, 1561, SAE-1010, f° 12r°.

In 1874 officieel vervangen door Raamstraat, hoewel het Krommewaalstraatje de ganse ring binnenstraatjes omvatte achter de Kerk vanaf de Boelare (Zilverstraat) tot aan de Garenstraat. In de afgeleide betekenis is een «waal» een poel en er wordt inderdaad onderscheid gemaakt tussen de Kromme Waal en het straatje ernaar genaamd.

148. KROONSTRAAT :

De in aanleg zijnde straat tusschen Gentsche steenweg en Pokmoerstraat voorbij de «Kroone» zal «Kroonstraat» genoemd worden, 1938, SAE-Sch. 25.11.38.

149. KROONSTRAATJE :

van auden tijde ghenoempt tsuster daemaert tCroonestraetien, 1677, SAE-1016, 753, 909.
het Croon ofte susterstraetien, 1705, SAE-1022, f° 191r°.
Croon ofte Paetersrecollettestraetjen, 1703, SAE-1374.
het Croon ofte paterstraetken, 1729, SAE-1103.

Tijdelijke benaming voor het Patersstraatje. Op de hoek van dit straatje bestond toen de herberg «de Kroon». Niet te verwarren met de voorgaande Kroonstraat.

150. KRUISKENSTRAAT :

Kruiskenstraat, 1910, SAE-Bev.

Jongere benaming voor de Molenstraat in de Bus, om verwarring met de andere reeds bestaande Molenstraat te vermijden. Genaamd naar de herberg «Het Kruisken» ontstaan omstreeks 1825, op het kruispunt van Kriekmoerstraat-Vrombautstraat en huidige Kruiskenstraat. Had in de 19e eeuw reeds een bloeiende wijkkermis. Zie «Ons Meetjesland» 4e jrg. nr 2, 1971.

152. KWADE NEGEN (de kae negene) :

Volksnaam voor een rij van 9 huisjes in de Ravenschootstraat tussen Kon. Albertstraat en D. Goethalsstraat.

153. LAGE MOERSTRAAT :

op den wijck ghenaempt de Leeghe moerstraete, 1698, SAE-1021, f° 178r°.

Een gedeelte van de Moerstraat werd tot in de 19e eeuw aldus genaamd.

154. LANGE HILTEN :

de Langhe Hillid te Balgheroucke zuydt de Hillidstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 34v°.
In de langhe hilleten, 1631, SAE-822, f° 110v°.
de langhe hilten, 1638, SAE-383, f° 399v°.

Zie eveneens Hilten en Korte Hilten.

155. LANGE HOF :

van de hofstede met den huyse schuere stallynge... van audts ghenaemt het lanck hof... noort aen de kerckstraete, 1755, SAE-843, f° 236v°.

156. LANGE MEEKENS(AKKER) :

daerment noempt de Langhe meekens, ten zyuthende het meestraetken, 1682, ASJB-o. 1569.
LXe begin geseyt den Langhe meeckens acker, 1707, SAE-387, f° 503v°.

157. LANGE MOEIE(STRAAT) :

Jnde Langhe Moye, 1568, SAE-1010, f° 138r°.
in de Lange Moye, 1572, ARA-RK 45194, f° 133v°.
In de Langhe Moeye, 1600, SAE-1010, f° 428r°.
de Langhe moeyestraete, 1678, SAE1017, f° 16v°.
wijck van de Langhe moije, 17212, SAE-1024, 188r°.

De Lange Moeiestraat liep oorspronkelijk tot aan het Leiken en was een verlengstuk van het Mandeuveegske. Sinds het aanleggen van de Tieltsesteenweg werd het laatste deel van de straat gesupprimeerd en het eerste deel werd Slachthuisstraat genoemd, naar het aldaar gebouwde slachthuis.

158. LANGE MOEIAKKER :

Lange Moey Akker, ± 1860, kaart Popp.

159. LAZARIJKE :

Inden houck van den antwerpsen heerwech ende de oostvelt straete genaempt Ilazarijken, 1638, SAE-383, f° 209v°.

Hier was het onderkomen voor de besmettelijke zieken, ver van de middeleeuwse bewoonde agglomeratie verwijderd.

160. LEDEGANCK PLEIN :

Ledeganckplaats, 1900, SAE-Bev. Boek 3.
Ledeganckspleln, 1920, SAE-Bev.
Ledeganckplein, 1930, SAE-Bev.
Jongere benaming voor de Spriet. Deze benaming werd gegeven ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van dichter K.L. Ledeganck (1897).

161. LEEGTE :

In de leegte van den Boelaere, 1776, SAE-1149.
jegens de boelaerstraet waer men het noemt de Leegte, 1859, SAE-1730.
Lage plaats in de Boelare.

162. LEEMSTRAATJE :

den Leempadt, 1554, ASJB-Legger 29.
noort de Moerstrate zuudt het Leemstraetkin, 1561, SAE-1010, 23r°.

163. LEEN :

Het Leen, ± 1860, kaart Popp.
Jongere benaming voor de Eeklose Moer.

164. LEENSTRAATJE :

het Leen straetken, 1629, SAE-1011, f° 93v°.
de Leen ofte Bogaertmoerstraete, 1677, SAE-1016, 632.
het Leen of paradijsstraatje, 1859, SAE-1730 oud nr.
Straatje in het Leen.

165. LEIESTRAAT :

de Leestrate, 1456, RAG-P. o.
de Leyestraete, 1556, SAE-1606, f° 52r°.
lancx der oistzijde van der leye strate, 1551, ARA-RK 34475, f° 11r°.
ande Leede straete, 1556, SAE-1606, f° 52r°.
de Leystrate, 1564, SAE-1010, f° 66v°.
de Leedtstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 124r°.
Thans Dullaert, Leikensweg, Kraaiweg.

166. LEIKEN :

de Nieuwe vaert, 1463, ARA-RK 34397, f° 7v°.
de Nieuwe Leede, 1464, ARA-RK 34398, f° 7v°.
leykin, 1484, ARA-RK 34418, f° 12r°.
teecloossche leykin, 1516, RAG-SE o.
vanden eecloosschen leykinne, 1524, ARA-RK 34450, f° 12v°.
ant tEecloodtsche Leykin, 1565, SAE-1010, f° 89r°. *(Gyss. 65).*

167. LEKE(STRAAT) :

dat men heet de Leke, 1309, RAB-Aanw. 1912, f° 182r° ; 1337, ASJB-D 2/2 f° 24r°.

een alf bundre landts... ghenaemt de Leke, 1497, RAG-AO 50, f° 5 r°.

bijder hoostmuelene ghenaempt de Leke, 1535, SAE-1009, f° 92r°.

in de Leke, 1571, SAE-1010, f° 194r°.

aende Leecqstraete, 1620, SAE-1010, f° 426r°.

de Leke straete, 1634, SAE-1011, f° 132v°.

Oorspronkelijk deel uitmakend van de Zuidmoerstraat ; gedeelte van de moeren met bijna lekend d.i. stilstaand water. (Gyss. 66).

168. LEOPOLDLAAN :

De nieuwe baan van Eeklo-kerkhof tot Balgerhoeke-kerkhof wordt genaamd Leopoldlaan, 1938, SAE-Sch. 01.07.1938.

Rechttrekking van de rijksweg Brussel-Oostende, genaamd naar Koning Leopold III, de toen regerende vorst.

169. LIEVE :

bider Lieven, 1288, RAG-RG o.

lancx der gentscher leyen, 1408, ASJB-o. 985.

de Ghendtsche Lieve, 1468, ARA-RK 34401, f° 7v°.

In 1251 begon men met het graven van een kanaal, aanvankelijk gepland van Gent naar Aardenburg, maar uiteindelijk naar Damme en dit in de bedding van grotendeels bestaande waterlopen.

Het Eekloos deel is in de 19e eeuw opgenomen in het kanaal van Schipdonk.

170. LIJNENDRAAIERSSTRAAT :

het Santstraetken ofte Lindraeijerstraetken, 1701, SAE-1374.

Lindraeyerstr., 1795, SAE-247.

Linnedraeyerstraete, 1818, SAE-Bev.

Lijnendraaierstraat, 1874, SAE-Gem.

Straat van de lijnendraaiers of koordvlechters.

Zie ook Kalverstraatje. Oudste benaming : Zandstraatje.

171. LINDEKEN(STRAAT) :

Lindekensstr., 1795, SAE1649.

De Vlamingstraat, anders gezegd het Lindeken, 1874, SAE-Gem.

Hier stonden vroeger linden : de linde is zeer produktief in de naamgeving.

172. LIPPENSSTRAATJE :

Lippinsstraetkin ant westhende, 1337, ASJB-D 2/2 f° 64v°.

Ligging onbekend. Lippen is de verkorte vorm van Filtep.

173. LOKERKE :

Volksnaam voor de Garenstraat.

174. LOKERMEERSSTRAATJE :

over tlokermeerschstraetken, 1528, SAE-1009, f° 9r°.
upt Lokermeersch straetkin, 1569, SAE-1009, f° 157r°.
tot upt Lockermeersch straetkin, 1584, SAE-1010, f° 404r°.
het Lockermeersch straetien, 1676, SAE-1016, f° 415r°.
Lockermeers straetjen, 1709, SAE-386, f° 22r°.

Grensstraatje aan de Dam tussen Eeklo en Waarschoot.

175. MAGERMANSDREEF :

an maeghermansdreve, 1638, SAE-383, f° 9v°.
op maghermans dreve alsnu ghenaempt danckaerts dreve, 1648. SAE-1012, f° 17r°.
maeghermans Dreve, 1675, SAE-1016, 361r°.

Nabij Oostveld op de grens Waarschoot-Eeklo.

176. MANDEWEEGSKE :

de moye... en(de) die mantwech leghet andie oostside, 1360, ASJB-678.
te Mandeweghe, 1569, SAE-1010, f° 163r°.
tMandeweechstraetkin.., te Mandeweghe, 1572, ARA-RK 45193, f° 17r°.
ande Mandeweghestrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 122v°.
west tMandewechstraetkin, 1578, SAE-1010, f° 141r°.
oost tmandewegestraetkin, 1620, SAE-1010, f° 463r°.
de mandeweghstraete, 1633, SAE822, f° 122v°.
mande weechsken, 1638, SAE-383, f° 119r°.
den mandewech, 1661, SAE-1016, f° 86v°.
aen tmandewegh straetken, 1679, SAE-1017, f° 220r°.

177. MARKT :

de maerct, 1411, ARA-RK 34360, f° 9v°.
teecloo up de plaetse, RAG-RG 137.
ande Marct, 1556, SAE-1009, f° 344r°.
ande Maerckt, 1572, ARA-RK 45193, f° 39r°.
aende groote marct, 1622, SAE 1010, f° 472r°.
bij de plaetse, 1631, SAE-822, f° 103r°.
op de maert, 1628, SAE-822, f° 39r°.

Algemene benaming voor de ganse markt d.i. het oorspronkelijk kerkplein. (Gyss. 69).
In 1874 officieel gewijzigd in «Groote Markt», thans opnieuw gewoon Markt.
Daarnaast lagen op de Markt, verschillende kwartieren verspreid, die benaamd werden naar de waar die daar verhandeld werd.
De voornaamste waren : op de oostzijde de Varkensmarkt, op de zuidzijde de Graan- en Widauwmarkt, de Zuivelmarkt op de westzijde en de Kuipmarkt op de noordzijde.
Wij laten hier nu een alfabetische lijst volgen van deze markten, die evenwel alle op de «Grote» Markt te situeren zijn.

a) *Beestenmarkt :*

de Beestemaert, 1483, ARA-RK 34417, f° 11r°.
ande beestenmarct -beestenmaerct, 1572, ARA-RK 45194, f° 19v°.
Op de oostzijde van de Markt. (Gyss. 9).

b) *Botermarkt :*

up de beutermaert, 1579, SAE-1010, f° 334r°.
up de Buetermarct, 1583, SAE-1010, f° 369r°.
Op de westzijde van de Markt, hetzelfde als Zuivelmarkt.

c) *Broodmarkt :*

de broot ende ghist marct, 1556, SAE-1606, f° 13v°.

d) *Duivenmarkt :*

noort de poillerye ofte duyfve maerct, 1634, SAE-822, f° 168r°.

e) *Eiermarkt :*

met den voorhoofde op d'heyermarckt, 1723, SAE-1024, 368v°.

f) *Fruitmarkt :*

metten westhende ande Fruytmarct, 1564, SAE-1010, f° 75r°.

g) *Garen- en werkmarkt :*

de gaere merckt, 1735, SAE-1109.
Garen ende Werckmaert, 1775, SAE-1393.
Werk is afval van gesponnen vlasdraden. Het gaat hier dus duidelijk om de lijnwaadmarkt.

k) *Gistmarkt :*

ande groote straete jeghens over de broot ende ghistmarct, 1556, SAE-1606, f° 13v°.

i) *Koren- of Graanmarkt* :

de coorren maert, 1484, ARA-RK 34418, f° 19r°.
upde coorn mart, 1513, ARA-RK 34439, f° 12r°.
ande coorne marct, 1547, SAE-1009, f° 241r°.
ande Coorenmarct, 1581, SAE-1010, f° 357r°.
de graenmaerct, 1629, SAE-822, f° 63v°.
de Cooremarct, 1646, SAE-1011, f° 325r°.
aende graenmarct, 1660, SAE-1013, f° 95v°.
De oude benaming Korenmarkt, geraakte na de troebelen in onbruik ; laatste vermelding in 1646, sindsdien steeds Graanmarkt. Naast het Collegestraatje op de zuidzijde van de Markt. (Gyss. 57).

j) *Kuipmarkt* :

ande Cuupmarct, 1581, SAE-1010, f° 350r°.
ande cuypmaert, 1617, ARA-RK 34517, f° 21v°.
opde kuypmaert jeghens het kerchof, 1647, SAE-1011, f° 348r°.
Op de noordzijde van de Markt.

k) *Lakenmarkt* :

den Laken maerct, 1433, ARA-RK 34376, f° 8v°.
aende Laeckemaerct, 1674, SAE-1016, f° 238v°.
aende lakemaerct... noort het kerckhof, 1693, SAE-1020, f° 272v°.
aende laeckemaerckt, 1716, SAE-1023, f° 272v°.
aende Laeckemerckt, 1786, SAE-852, f° 180r°.
Evenals de Lijnwaadmarkt aan het kerkhof op de noordzijde van de Markt. (Gyss. 61).

l) *Poeljemarkt* :

de poillerye ofte duyfve maerct, 1634, SAE-822, f° 168r°.

m) *Pottemarkt* :

Pottemaerckt, 1669, SAE-1366/5.

n) *Schoenmarkt* :

de Scoenmaerct, 1466, ARA-RK 34400, f° 7v°.
(Gyss. 110).

o) *Varkensmarkt* :

an de verkens maert, 1527, SAE-1009, f° 2v°.
de verckensmarct, 1556, SAE-1606, f° 39v°.
op de veerckens maert, 1651, SAE-1012, f° 62r°.
Verckensmaerckt, 1669, SAE 1366/5.
Op de oostzijde van de Markt.

p) *Veemarkt* :

upden houc vanden veemaert, ± 1550, RAG-RG 17, f° 26v°.
Hetzelfde als Beestenmarkt.

q) *Vismarkt* :

jeghens over de Vischmarct, 1557, SAE-1009, f° 356r°.

r) *Vlasmarkt* :

teecloo ande vlasmarct, 1530, SAE-1009, f° 34r°.

s) *Widauwmarkt* :

op de wedaumerck... suut het Vlaminckstraetjen, 1630, SAE-822, f° 75v°.
aen de wedauw maert, 1632, SAE-822, f° 134v°.
up de wedau mert, 1647, SAE-1011, f° 352v°.
aende groote straete aldaer van auden tijden is gheweest de Wiedauw maerct, 1677, SAE-1016, f° 75v°.
Op de zuidzijde van de Markt, tussen Cocquytstraat en Brugsestraat, waar men wijmen en wijmen manden en allicht ook klompen verkocht.

t) *Zuivelmarkt* :

de Zuvel maerct, 1451, RAG-RG 19, f° 18r°.
jeghens over de zuvelmarct, 1557, SAE-1009, f° 12r°.
ande Suvelmarct, 1574, SAE-1010, f° 256r°.
aende zuyvelmarct, 1618, ARA-RK 34518, f° 22r°.
opde zuvelmaerct, 1630, SAE-1017, f° 94r°.
de suyvelmarct, 1644, SAE-1011, f° 301r°.
de suivelmaert, 1672, SAE-1015, f° 448v°.
Op de westzijde van de Markt, huidig Ledeganckplein. (Gyss. 146).

178. MAROOIENDAM :

le strate quon appele Maroien dam, 1332, RAG-St Gen. 1671.
te eenre stede vp de zidellinghe dat men heet maroyen damme, 1351, A.M. 3, blz. 133.
toot Maroeyen damme, te Maroyen damme, 1442, RAG-G 8, f° 2r°, 50 v°.
up de maroyendamme straete, 1540, SAE-1009, f° 150r°.
ten maroyendamme, 1543, SAE-1009, f° 191r°.
tooten maroien dam, 1638, SAE-383, f° 399v°.
Dam van Maroie, Marie, Maria. (Gyss. 70).

179. MAROOIENDAMBRUG .

Maroyendam brug, ± 1860, kaart Popp.

Brug over de Eeklose Watergang nabij Marooiendam.

180. MEEKENS :

tmeedekin ant zuudhende, 1337, ASJB-D 2/2 f° 92r°.
ant meekin, 1470, ASJB-B 21.
te balgherhoucke Jnde meekins, 1547, SAE-1009, f° 242r°.
Jnde meykins betvoort van balgherhoucke, 1548, SAE-1009, f° 145r°.
daerment noempt de meykens, 1627, SAE-1021, f° 48r°.
de meeckens... Int vrauwe straetjen, 1631, SAE-822, f° 117r°.
Inden wijcken ghenaempt de meekens, 1600, SAE-1013, f° 82v°.
Dim. van «mee(t)» afgelijnd perceel met bomen omzoomd ?
Cfr. «een half ghemet onder heecken plantsoen ende tailliebusch ligghende jn twee meykens», 1578, SAE-1010, f° 277r°.

181. MEESTRAATJE :

jnde meekins hoofdende ant meestraetken, 1547, SAE-1009, f° 242r°.
up tmeystraetken, 1563, SAE-1010, f° 64r°.
up het Meestraetkin, 1567, SAE1010, f° 112r°.
an tmeede straetken, 1614, SAE-520.
in het meystraetken, 1623, SAE-1011, f° 1r°.
op tmeestraetken, 1638, SAE-1011, f° 164v°.
het meestraetien, 1676, SAE1016, f° 378v°.
Straatje in de Meekens, thans Mekensweg.

182. MITSWEGEL :

de Mitswegel naer de Peperstraete, 1685, SAE-1369.

183. MOEIE :

ki gisent entre le zoutewect et le moiekin, 1266, ADNL-B 1561, f° 36v°.
tote den lande dat men heetet de Moye, 1358, RAG-RG o.
teere stede dieme heet de moye hoofdende metten zuutende an die hoonveltstrate, 1360, ASJB-o. 678.
inde Mooye, 1572, ARA-RK 45193, f° 17v°.

184. MOEIESTRAAT :

de Moye strate, 1429, RAG-P o.
de Moystrate, 1462, RAG-RG o.
de moyestraete, 1541, SAE-1009, f° 12r°.
op de mooye straete, 1639, SAE-1011, f° 193r°. *(Gyss. 80).*

185. MOERSTRAAT :

toter Moerstrate, 1316, RAG-RG o.
van der Moerstraten, 1323, ASJB-o. 402 ; 1337, ASJB-D 2/2 f° 65v°.
die Mourstrate, 1341, RAG-W o.
moerstrate, 1409, ASJB-D 5.
ande moerstraete, 1532, SAE-1009, f° 46v°.
In tegenstelling met de Zuidmoerstraat, soms ook Noordmoerstraat geheten. Zie aldaar. (Gyss. 74).

186. MOERSTRAATJE :

een straetkin dat men heet tmoerstraetkin twelke loopt tote der Muerkelstrate, 1429, RAG-P o.
thenden tCochuutstraetkin hoofdende metten noordthende up de Moerstrate... west het Moerstraetkin, 1559, SAE-1009, f° 397r°.
noordt tMoerstraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 40v°.
Ten zuiden van de Zuidmoerstraat in de Eeklose Moer (Gyss. 75).

187. MOERWEE :

an de Hillit strate, streckende noort toot der Moerwee, 1442, RAG-RG 8, f° 46r°.
Inde mourweede, 1527, SAE-1009, f° 4r°.
in de moerwee metten noordhende ande moerstrate, 1546, SAE-1009, f° 217r°.
In de boterhoexsche meerschen ghenaempt de moerwee, 1627, SAE-822, 28r°.

188. MOERWEGEL :

streckende nortwaert toten moerwegheline, 1515, RAB-Aanw. 19L2, 183r°.

189. MOLENAKKER :

Den meulenacker, 1707, SAE-387, f° 342r°.
Molen Akker, ± 1860, kaart Popp.
Akker aan de Molenstraat in de Bus.

190. MOLENSTRAAT :

neffens der Molenstrate, 1312, RAG-Rg o.
tmuelen straetkin, 1442, RAG-RG 8, f° 103v°.
Inde vromboutstrate... up de oostz. vant tmuelenstraetken, 1550, SAE-1009, f° 152r°.

oost van Eecloo ghenaempt an tmuelestraetken, 1563, SAE-1010, 61r°.
Meulestratien loopende vanden busch naer de Vrombautstraet, 1738, SAE-1385. *(Gyss. 77).*

In de Bus, huidige Kruiskenstraat.

191. MOLENSTRAAT :

de meulestraete loopende vande maert naer balgerhoucke, 1667, SAE-1014, f° 215r°.
de groote meulestraete loopende naer Balgheroucke, 1684, SAE-1019, f° 75r°.
de straete loopende naer balgeroucke geseyt de meullestraete, 1703, SAE-833, f° 114v°.
de Meulestraete looppende vande caussijde naer Balgherhoeke, 1727, SAE-1384.

Jongere benaming voor de aloude Weststraat, soms ook Zuidstraat genaamd. De huidige benaming Molenstraat brak maar definitief door in de 18e eeuw. Hier stonden tot in het begin van de 20e eeuw nog een tiental molens gegroepeerd.

192. MOLENSTRAAT :

Molen straet, ± 1860, kaart Popp.

In de Waai op de grens met Kaprijke.

193. MOLENSTRAATJE :

tstraetkin dat men heet tmuelenstraetkin bachten der Boelaer strate, 1408, ARA-RK 34458, f° 7v°.
Inden sprietacker... ande westzijde licht tmuelne straetken, 1545, SAE-1009, f° 156r°.
oost tmuelstraetkin zuudt de Raveschootstrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 36v°.
het meulestraetken, 1627, SAE-1011, f° 58v°.
den meulenwech, 1709, SAE-386, f° 169v°.

Huidige Desiré Goethalsstraat, verbinding tussen Molenstraat en Kon. Albertstraat.
Aldus is het te verklaren dat op de kaart van Popp niet minder dan vier Molenstraten voorkomen : twee in het oosten van Eeklo en twee om en rond de huidige Molenstraat.
Opmerkenswaardig is ondertussen dat de huidige Molenstraat in feite de jongste benaming is, aangezien ook de Molenstraat nr 192, in feite een Kaprijks toponiem, ook op oudere wortels teruggaat.

194. MOLENTJE :

een behuusde hofstede metten schueren ende stallen daer up staen geheleghen jn de Weststrate daer Bertheld de Stuvere jnnewoont ghenaempt tmuelenjen 1576, SAE-1010, f° 26r°.

Gelegen in de huidige Molenstraat.

195. MOLENWAL :

daerment noempt bijden meulenwal synde den ghendtwech, 1661, SAE-289.

196. MOLENWEGELKE :

daer ment heet tmueleweghelken, 1528, SAE-1009, f° 7v°.
oost waert tot het meulewechsken, 1638, SAE-383, f° 320r°.
Hetzelfde als de Molenstraat nr 190.

197. MOORTHAMERSSTRAATJE :

an pieter moerthamers straetkin, 1530, SAE-1009, f° 34r°.
jn pieter moorthamers straetken, 1546, SAE-1009, f° 229r°.
metten zuuthende ant straetken daermen vanden kerckhove gaet naerden boelaere ghenaempt gheraert moorthamers straetken west es naest ghelant gheraert morthamer, 1556, SAE-1606, f° 28v°.
metten noorthende an lan Moerthamers straetkin streckende van den Boelaer naer tKerckhof, 1587, SAE-1010, f° 422r°.
op het moorthamer straetken, 1634, SAE-1011, f° 151r°.
het moorthamer straetien, 1686, SAE-1019, f° 248v°.
het noort haemer straetken, 1713, SAE-1023, f° 146r°.
het noorthaemer straetien, 1724, SAE-1025, f° 36r°.
1760, SAE-1133.
Noorthaemerstraetien alias geseijt Prinsenhofstraetjen 1745, SAE-1386.

Het is duidelijk dat het hier om de persoonsnaam Moorthamer gaat. In de 16e eeuw op het ogenblik van de naamgeving zelf spreekt men zowel van Geraard, Pieter en Jan Moorthamer. Na de troebelen als de familie Moorthamer uit Eeklo verdwenen is, maar de herinnering eraan nog levend blijft, spreekt men heel eenvoudig van Moorthamerstraatje, terwijl in het begin van de 18e eeuw als de naam reeds uit de volksherinnering verdwenen was, hij vervormd wordt tot Noorthamer om spoedig daarop te verdwijnen.

Sloeg meestal op de huidige Zilverstraat, maar ook een enkele keer op de Prinsenhofstraat.

198. MOT(JE) :

de Motte op den Dullaert, 1763, SAE-1136.
het Motjen, ± 1860, kaart Popp.
het Motjen, 1874, SAE-Gem.
Plaats aan de samenkomst van Kraaiweg en H. Consciencestraat, aldus genaamd naar een oorspronkelijke mote aldaar gelegen.

199. MURKELSTRAAT :

tot den Muerkerweghe, 1375, RAG-W o.
den Muerker wech, 1395, RAG-P o.
tote der Muerkelstrate, 1429, RAG-P O.
ande murckelstrate, 1468, ASJB-B 26, f° 9v°.
an de murkestrate, 1532, SAE-1009, f° 41r°.
de murckelstrate, 1564, SAE-1010, f° 41r° *(Gyss. 72)*.
Eigenlijk de weg leidend naar de oude wijk Murkel onder Adegem.

200. NAUWE STRAATJE :

an tnauwe straetkin... west tnauwe straetkin ende noordt de Zantvloghestrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 19r°.

201. NEGENTIEN GEMETEN :

een meersch ende sompelinghe ghenaempt de XIX ghemeten ligghende bij Raeshecke, 1546, SAE-1009, f° 229r°.
In de 19 ghemeeten... met het half Dreefken upt Eeclootsch Leyken, 1583, SAE-1010, f° 410r°.
int gheweste ghenaempt de neghenthien ghemeten... west tende van de bogaert moer straete, 1631, SAE-822, f° 114r°.
Inden mour bij de neghenthien ghemeten, 1659, SAE-1013, f° 64r°.
Oppervlaktemaat 19 gemeten = 5700 roeden = 8 ha 48 a.
Gelegen in de Eeklose Moer bij Raashekke tussen de Bogaertmoerstraat en de huidige Kraaiweg, ten zuiden van het Leiken op de grens met Oostwinkel.

202. NIEUWE DAM :

an die westzijde van den nieuwen damme, 1323, ASJB-o 402.
en dat men heet de nieuwe dam, 1337, ASJB-D 2/2 f° 63v°.
Dam nabij St.-Jansgoed.

203. NIEUWE DAM :

up den Nieuwen dam, 1410, ARA-RK 34359, f° 12v°.
anden nieuwen dam, 1468, ASJB B 26, f° 4v°.

up de nieuwedamstraete zoomen van Eecloo naer Ghendt gaet, 1628, SAE-822, f° 38r°.

Zie ook Dam. Reeds in de Middeleeuwen werd een «nieuwe dam» aangelegd om de drassige Pokmoer te verbinden met Waarschoot.

204. NIEUWENDORPE(STRAAT) :

de Niewedoorpstrate, 1451, RAG-RG 19, f° 36r°.
ande nieuwe(n)dorpstrate, 1459, ASJB-o. 1226.
te Nieuwendorpe, 1464, ARA-RK 34398, f° 6r°.
nieuwendorpe, 1528, SAE-1009, f° 10r° en passim.
ande nieuwendorpstrate, 1535, SAE-1009, f° 53v°.
te Nyeuwendorpe, 1559, SAE-1009, f° 412r°.
Nyeuwendorpsche straete, 1565, SAE-1010, f° 89r°.
te Nyeuwendurpe, 1572, ARA-RK 45193, f° 36v°.
ande Nieuwendurpsche strate, 1578, SAE-1010, f° 319r°.
Nieuwendurpe, 1627, SAE-822, f° 12v°.
ande nieuwendorp strate, 1638, SAE-383, f° 138r°.

Trok de bevolking van het vernielde Raverschoot in 1127 niet evenzeer naar Nieuw-Dorpe als naar Nieuw-Eeklo. Dorp is inderdaad meestal een jongere nederzetting van een ouder centrum. (Gyss. 82, 83).

205. NIEUWE HUIZEN :

inde reke ghenaemt de nieuw huysen suyt aen de maerckt, 1749, SAE-841, f° 230r°.

Oudere benaming voor het Rotje, gebouwd in de 17e eeuw.

206. NIEUW(E) STRAAT(JE) :

in de prochie van Weesteecloo an de nieuwe strate, 1366, ASJB-
ande oostzijde vander Nieuwerstrate metten noorthende ande Muerkelstrate, 1478, RAG-RG o.
tenden de nieuwstrate, 1531, SAE-1009, f° 39r°.
bij de nyeuwestrate ande Leye, 1565, SAE-1010, f° 77v°.
met ten zuudthende ande Leye recht over de Nyeustrate, 1580, SAE-1010, f° 322r°.
tusschen het paradijs ende tnieuw straetken, 1670, SAE-1015, 252v°.
tnieuw straetien inden moer, 1676, SAE-1015, 592.

Nieuw ontstane straat in het moergebied. (Gyss. 84).

207. NIEUW(E) STRAAT(JE) :

in de Raveschootstrate oost tnieuwestraetkin, 1550, SAE-1009, f° 272r°.

up de westzijde licht tstraetkin wijlen ghenaempt tnieuwe straetkin, 1556, SAE-1606, f° 8r°.
tNieustraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 38r°.
Nieuwstraatje, 1825, SAE-Bev.
Nieuwstraat, 1920, SAE-Bev.
Verbinding tussen Molen- en Kon. Albertstraat. Tussen 1920 en 1930 vervangen door de benaming René Vermaststraat.

208. NIEUWE STRAAT :

ande nieuwe straete bijder oismuelene, 1556, SAE-1606, f° 20v°.
De Oostmolen stond bij het begin van de Oostveldstraat.

209. NIEUWE WEG :

tvrauwe stratken westwaert tot aen den nieuwen wech, 1638, SAE-383, f° 411 v° ; 1707, SAE-387, f° 496r°.
Thans Krekelmuit (straat).

210. NOORBALGERHOEKSTRAAT :

de Noordt Balgherouckstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 29r°.
Thans Pastoor-Bontestraat.

211. NOORDBUSAKKER :

Inden noordackere, 1529, SAE-1009, f° 20r°.
in Eecloo inden noordackere, 1572, ARA-RK 45194, f° 1r°.
Inden Noort Busch ackere, 1623, SAE-1010, f° 474r°.
Inden noortbosch acker, 1706, SAE-1022, f° 205r°.
Het noordelijk gedeelte van de akker bij de Bus, aanvankelijk Noordakker, later Noordbusakker genaamd.

212. NOORDHONDERDBUNDER :

daerment noemt de Noort honde bunder, 1616, SAE-1010, f° 443r°.
inden noorthonder bundere, 1632, SAE-1011 f° 114r°.
in den noort hondert bunder, 1638, SAE-383, f° 310v°.
den noort onderbunder, 1662, SAE-1013, f° 208v°.
Het noordelijk gedeelte van de oorspronkelijke Honderdbunder, vanaf de 17e eeuw gesplitst in Noord- en Zuidhonderdbunder.

213. NOORDMOER :

usque ad Noordmoer, 1240, Neelemans I, blz. 136.
upten Noordmoer, 1327, RAG-Rg o.
ten Noortmoere, 1432, ARA-RK 34375, f° 3r°.
In het noordelijk gedeelte van Eeklo, in tegenstelling tot de Zuidmoer. (Gyss. 86).

214. NOORDMOERSTRAAT :

de Noortmoerstrate, 1451, RAG-RG 19, f° 33r°.
jnde noortmoerstrate, 1545, SAE-1009, f° 173v°.
ande Noordtmoerstrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 41r°.
ande Noordtstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 74r°.
ande Noortmoerstrate, 1607, SAE-1010, f° 433r°.

Oudere benaming voor de Moerstraat, in tegenstelling met de Zuidmoerstraat. In 1607 voor het laatst geattesteerd.

215. NOORDWATERGANG :

tuschen den nord waterganghe ende der straten van der hondert buunre, 1305, ASJB-O 302.
ande noortwaterganc, 1533, SAE-1009, f° 56v°.
anden Noordtwaterganck, 1569, SAE-1010, f° 169v°.

Hetzelfde als de Eeklose Watergang.

216. OLIEMOLEN :

bijder olye muelne teeclo, 1529, SAE-1009, f° 17r°.
bijder olyemeulne metten noorthende ande balgherhoucstrate, 1535, SAE-1009, f° 96r°.

Tussen Molen- en Brugse straat.

217. OLIEMOLENSTRAATJE :

ant holie muelen straetkin, 1551, SAE-1009, f° 281v°.
tolenmuelenstraetken, 1556, SAE-1606, f° 20r°.
in Eecloo up toosthende... zuudt de Zuudtmoerstraete west thoolmeulstraetkin — de Leke in Eecloo bij de Oostmeulene aent het Olimeulstraetkin zuudt de Zuudtmoerstrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 62r°.

Te identificeren met de Hospitaalstraat, op de plaats waar de Oostmolen stond. Een verwarring tussen Oost- en Oliemolen lijkt niet uitgesloten.

218. ONDERDIJKSTRAAT :

op de onderdyckstraete, 1532, ASJB-Legger 28.
te nieuwendorpe over de leye bijde onderdijcstrate, 1545, SAE-1009, f° 79r°.
thenden tonderdyckstraten, 1549, SAE-1009 f° 260r°.
de onderdijckstrate, 1553, SAE-1009, f° 314r°.
up de Hondendyckstrate, 1569, SAE-1010, f° 163r°.
de onderdycxsche straete, 1634, SAE1011, f° 136v°.

Straat naar de oude wijk Onderdijke onder Adegem. Nog voor een klein deeltje onder Eeklo.

219. ONDERPASTORIJSTRAATJE :

aen het capelanie straetjen, 1776, SAE-1149.
onderpastorstr., 1795, SAE247.
het crommewael ofte onderpastoreystraetjen, 1796, SAE-854, 3r°.
Straatje waar destijds de onderpastorie gevestigd was.

220. OOSTAKKER :

in den Oost acker, 1311, RAG-Rg o.
Inden oosthackere, 1556, SAE-1009, f° 339r°.
in den Oostacker int oosthende van Eecloo oost tcrieckebeekstraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 2v°.
In de oostacker, 1659, SAE-1013, f° 64v°.
Tussen de bewoonde agglomeratie van toen en de Kriekmoerstraat. (Gyss. 89).

221. OOSTEINDEKEN :

int Oosthende, 1420, ARA-RK 34368, f° 6v°.
Int oosthende van eecloo, 1547, SAE-1009, f° 244r°.
up toosthende, 1572, ARA-RK 45193, f° 15r°.
Int Oosthende, 1628, SAE-1011, f° 80r°.
op toosteynde van Eecloo, 1704, SAE-1022, f° 101r°.
Oosteijndeken, 1795, 247.
Oosteindeken — Rue de l'orient, 1818, SAE-Bev.
De Oosteindestraet, 1863, SAE-Sch.
Oosteindeken, 1866, SAE-Bev.
In 1874 officieel vervangen door Statiestraat, thans Stationsstraat. (Gyss. 90).

222 OOSTMOERWEE :

te Maroyen damme an de Moerstrate in de Oost Moerwee, 1442, RAG-RG 8, f° 50v°.
de Oostmoerwee(de), 1572, ARA-RK 45193, f° 34v°.
de Oostmoerwee... noordt de moerstrate, 1581, SAE-1010, f° 341r°.
Zie ook Westmoerwee.

223. OOSTMOLEN :

in de Oostmuelne, 1455, ARA-RK 34389, f° 6r°.
bij der hoostmuelne, 1535, SAE-1009, f° 92r°.
bij de Oostcoorenmuelne... suyt tPockmoerstraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 7r°.
anden oostcoorenmuelen, 1634, SAE-1011, f° 132r°.

224. OOSTVELD :

toost velt, 1361, RAG-W O.
up thoestvelt, 1422, RAG-RG 16, f° 2v°.
up toistvelt, 1547, SAE-1009, f° 249r°.
up toostvelt, 1559, SAE1009, f° 405r°.
in Eecloo up thoostvelt, 1572, ARA-RK 45194, f° 64r°.

Oorspronkelijk het ganse gebied begrensd door Kerk- en Vromboutstraat, de Antwerpse heerweg en de grens met Lembeke. Veld betekent hier woeste, onvruchtbare grond. (Gyss. 93).

225. OOSTVELDAKKER :

den oostveltacker, 1638, SAE-385, f° 213r° ; 1709, SAE-386, f° 225r°.

Jongere benaming voor het oostelijke en laatst ontgonnen deel van het Oostveld. Het westelijk deel van het Oostveld werd vroeger ontgonnen en noemde men kortweg Oostakker. De kern van het eigenlijke Oostveld lag immers meer oostelijker dan nu.

226. OOSTVELDSTRAAT :

an de Oostvelt strate, 1425, RAG-W o.
ande oostveltstraete, 1538, SAE-1009, f° 130i°.
up de oisveltstrate, 1542, SAE1009, f° 70r°.
op de Oostveltstrate, 1648, SAE-1012, f° 16r°.

De oorspronkelijke Oostveldstraat begon pas aan de huidige splitsing Antwerpse Heerweg - Oostveldstraat. Het westelijk deel dat nu Oostveldstraat heet, werd nog tot in de 19e eeuw Antwerpse Heerweg genoemd. (Gyss. 94).

227. OPEISINGSTRAAT :

tot nivellement van eene nieuw geopende straat, loopende van de Snuifmolenstraat alover den ijzerenweg naar de Zandvleuge. Straat van 10 meters breedte. Het college besluit die straat aldus te benamen : «Opeischingsstraat». (Herinnering aan de Duitsche opeischingen van inwoners), 1926, SAE-Sch. mei 1926.

228. OUDE GALG

daerment heet ter hauwer galghe, 1577, SAE-1010, f° 300r°.
In de Balgheroucxsche straete bij der Oude Galghe, 1584, SAE-1010, f° 401r°.
aende aude Galghe, 1616, SAE-1010, f° 444r°.

229. OUDE GALGSTRAAT :

west dhoude Galghe strate, 1568, SAE1010, f° 138r°.

230. OUDE GENTWEG :

Oude Gent Weg. ± 1860, kaart Popp. (Zie ook Gentweg).

Ontstaan door de eerste rechttrekking, omstreeks 1850, van de rijksweg Brussel-Oostende.

De oude Gentweg kwam inderdaad door de Hospitaalstraat over het eerste gedeelte van de huidige Oostveldstraat, Eeklo binnen en dit vóór het aanleggen van het stationscomplex

231. OUDE WEG :

Jongere benaming voor de Murkelstraat. (Zie aldaar).

232. PAARDENKERKHOF :

daer ment heet het Peerdekerckhof, 1570, SAE-1010, f° 174r°.
noort iPeerden kerchof, 1572, ARA-RK 45194, f° 38v°.
ant peerdekerchof, 1627, SAE-822, f° 11v°.

Oorspronkelijk de plaats waar de kadavers van de paarden begraven werden. Paardevlees werd door onze voorouders niet gegeten.

233. PAARDENKERKHOFAKKER :

Inden perdekerchof ackere, 1627, SAE-1011, f° 58r°.
inden peerde kerckhof ackere, 1676, SAE-1016, f° 570v°.

234. PAARDENKERKHOFSTRAAT :

tvoorseyde stratken dat naer tpeerde kerchof loopt, 1582, SAE-1010, f° 388r°.
het peerdekerchof straetken, 1642, SAE-1011, f° 263r°.
peerdekerckhofstraetken, 1661, SAE-1013, f° 149r°.
het peerden kerckhofstraetken, 1679, SAE-1017, f° 218r°.
Peerdenkerkhofstraat, 1880, SAE-Bev.
Paardekerkhofstraat, 1937, SAE-Sch.

Reeds in 1874 wilde men de naam Paardenkerkhofstraat vervangen ofwel door Paardenstraat ofwel door Hofstraat. Bij gelijkheid van stemmen voor beide benamingen besloot men toen maar de oude naam te behouden. Pas in 1937 werd hij vervangen door de Pastoor de Nevestraat.

235. PADDEPOELKE :

Populaire naam voor bosje gelegen in de hoek gevormd door Eeklose Vaart en kanaal van Schipdonk.

236. PAPEGAAI :

een torre olie wint meullen ghenaemt den papegaey hier te vooren oock tsaemen gedient hebbende voor een schorse ende

saeghe meullen aende suytsijde van de straete loopende naer balgerhoucke geseyt de meullestraete, 1703, SAE-833, f° 114v°.

237. PARADIJSSTRAATJE :

bij den hende vanden paradijs straetken, 1529, SAE-1009, f° 25r°.
int Paradijsstraetkin, 1553, SAE-009, f° 288r°.
Int Paradijs straetkin Inden Moer, 1567, SAE-1010, f° 125r°.
ant paradijs straetken, 1638, SAE-383, f° 65r°.
Paredijsstraetien in den Eeclooschen moer, 1725, SAE-1384.
Straatje in het Paradijzeke in de Eeklose Moer.

238. PARADIJZEKE :

ande Muerkelstrate in eene jeghenode gheheeten tparedisekin, 1466, RAG-S Agn. o.
an tparadijseken, 1559, SAE-1009, f° 399r°.
int Paradijzekin, 1572, ARA-RK 45194, f° 61v°.
aent Paradyseken, 1620, SAE-1010, f° 463r°.
In een jeghenoote ghenomt de paredisen... wijlent Vincent fs Willems paredis ende zijn self, 1616, ASJB-B 57, f° 26v°.
Mogelijks genaamd naar familienaam Paredis. (Gyss. 96).

238bis. PAROCHIEHEIDE :

de prochie heyde... zuydt het Vrauwen Velt van Onze Lieve Vrauwe tot Waerschoot, 1767, SAE-1140.
Op de grens met Waarschoot, een oorspronkelijk uitgestrekt heidegebied.

239. PASTOOR DE NEVESTRAAT :

de Paardekerkhofstraat wordt Pastoor de Neve-straat. 1937, SAE-Sch. 31.01.1937.
Genaamd naar een Eeklose priester door de Fransen verbannen in de beloken tijd.

240. PATEETS KRUIS :

ad inferiorem crucem mori hospitalis sancti Joannes Brugensis, 1240, copij 1710, SAE-4.
te Pateets cruse, 1458, ARA-RK 3-1392, f° 9v°.
te pateets cruce, 1516, ARA-RK 3-1442, f° 12v°.
te patteelscruuce, 1539, SAE-1009, f° 123r°.
anne tleyken bij pateets cruce, 1546, SAE-1009, f° 229r°.
te Platteels cruyce, 1572, ARA-RK 45194, f° 35v°.
daer men naempt Patteels Cruysse, 1619, ARA-RK 3-1519, f° 3r°.

daerment heedt patteels cruyse bij de draey brugge, 1636, SAE-822, f° 206r°.
naer patheels cruyse, 1669, SAE-1015, f° 69r°.

Grenskruis op de plaats waar een voetbrug over het Leiken lag.

241. PATTEETSKRUISSTRAAT :

metten oosthende ande cruusstrate, 1520, ASJB-E 21.
te Nieuwen durpe... west de Patteels cruustrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 128r°.

Een deel van de thans verdwenen Lange Moeistraat (Slachthuisstraat).

242. PATERSTRAAT :

het Paterstraetien, 1666, SAE-1366.
metter voorhoofde op de paterstraete, 1669, SAE-1015, f° 25r°.
Int het suster straetken alsnu geseijt het paterstraetken, 1701, SAE-1022, f° 1v°.
Paterstr. 1795, SAE-247.
Patersstraat, 1874, SAE-Gem.

Jongere benaming voor Stoofstraatje, Zusterstraatje, Kroonstraatje, soms ook Recollettestraatje genoemd.
Leidde aanvankelijk naar het klooster van de Zusters, later naar dat van de Paters, sinds 1649 aldaar gevestigd.

243. PAUWEL DE LANGHENSSTRAATJE :

commende ghegaen van de Maert op het Oosteijnde ende also passerende seker straetien tgonne men noemt Pauwel de Langhensstraetien... mits hij de Langhe daer heeft gewoont, 1719, SAE-1381.

Slaat waarschijnlijk op het Kaaistraatje.

244. PEPERSTRAAT :

de Peperstrate, 1408, ARA-RK 34358, f° 7v°.
ande peperstrate, 1528, SAE-1009, f° 13r°.
Inde peperstraete, 1627, SAE-1071, f° 58r°.

Zeer veel voorkomende naam in alle oude steden. (Gyss. 99).

245. PETERHEYNSSTRAATJE :

metten zuyteinde upt peeterheyns straetken, 1642, SAE-1011, f° 263v°.

Familienaam Peter-Pieterheyns.

246. PIETER DE CONINCKSTRAAT :

Het deel der huidige Jan Breydelstraat, loopende van de nieuwe Jan Breydelstraat naar het zuidelijk uiteinde der Guldensporenstraat wordt Pieter De Coninckstraat, 1938, SAE-Sch. 04.06.1938.

247. PIETER MAESSTRAATJE :

zuuthende ande moystrate... noort pieter maes, tzelve lant gheweecht met een dreefken tot tstraetkin daermen gaet vander Raveschootstrate naer den moer ende es ghenaempt pieter maes straetken, 1556, SAE-1606, f° 30v°.

Slaat op de huidige Zandstraat.

248. PIJKENSAKKER :

In den pijckens acker, 1746, SAE-1120.
Pijkens Akker, ± 1860, kaart Popp.

249. POKMOER :

ten Poucmoere, 1440, ARA-RK 34380, f° 7r°.
jnden pocmour, 1532, ARA-RK 34456, f° 4v°.
jnden pouckmoer, 1544, SAE-1009, f° 67v°.
jnt pouckmoerkin, 1539, SAE-1009, f° 146r°.
tot up tpockemoerkin, 1556, SAE-1606, f° 1r°.
In den Pockmoer, 1574, SAE-1010, f° 157r°.
naer den pockmour, 1659, SAE-1013, f° 64r°.

In het midden der 16e eeuw heeft de wisseling van poek- naar pok zich voltooid (laatste vermelding pouckmoer in 1558).
Gysseling denkt aan oudengels poke verwant met middelnederduits pogge «kikvors». (Gyss. 100).

250. POKMOERSTRAAT :

ant pouc moer straetkin, 1468, ASJB-B 26, f° 4v°.
ant pouckmoerstraetken, 1539, SAE-1009, f° 75r°.
bij tpouck moer straetkin, 1545, SAE-1009, f° 213r°.
tot de pockmoerstraete, 1556, SAE-1606, f° 20v°.
an tPouckmoerstraetkin, 1565, SAE-1010, f° 77v°.
ant Pockmoerstraetkin, 1568, SAE1010, f° 139r°
tpockmoerstraetken, 1652, SAE-1012, f° 132r°.

251. POTTERIJ .

een behuysde hofstede ligghende Inden boelaere ghenaempt de potterije, 1563, SAE-1009, f° 179v°.

Een lokale pottenbakkerij.

252. POTTE(R)STRAAT :

die Potterstrate, 1341, RAG-AO o.
tender potter strate, 1420, ASJB-B 14.
ande pottestrate, 1529, SAE-1009, f° 18r°.
inde potterstrate, 1551, SAE-1009, f° 373r°.
Inde pottestraete, 1705, SAE-1022, f° 170r°.

Vanaf 1680 stilaan en omstreeks 1750 definitief verdrongen door de nieuwe benaming Kaaistraat.
Fn. de Potter (Gyss. 101).

253. PRINSENHOFSTRAAT :

Noorthaemerstraetien alias geseyt Prinsenhofstraetjen, 1743, SAE-1386.
oost het Crommewael ofte princehofstraetjen, 1774, SAE-848, f° 111r°.
Princenhof, 1859-1867, SAE-oud nr 1730.

Moorthamer- en Krommewaalstraatje lopen hier door elkaar omdat zij beide op een hele reeks straatjes betrekking hadden. Toch betreft het hier uitsluitend het Prinsenhofstraatje.

254. RAAMSTRAAT :

traemstraetkin, 1497, RAG-AO 50, f° 3v°.
teeclo Int Raemstraetken, 1541, SAE-1009, f° 166r°.
aent het Ramestraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 24r°.
de raemstraete, 1682, SAE-1018, f° 251v°.

Sporadisch gebruikt voor het Krommewaalstraatje en in 1874 officieel als dusdanig aanvaard.
Cfr. «up een hofstede daer de ramen up staen» (waarop de lakens gespannen werden om te drogen). (Gyss. 102).

255. RAASHEKKE :

te Raeshecke, 1464, ARA-RK 34398, f° 6r°.
te Rasehecke, 1477, ARA-RK 34411, f° 9r°.
Rasecke, 1481, ARA RK 34415, f° 15r°.
te Raeshecke anden drayboom, 1529, SAE-1009, f° 18r°.
daermen gaet naer Rasecke, 1545, SAE-1009, f° 213r°.
In den moer te Rassecke, 1568, SAE-1010, f° 149r°.
bij Roesecke, 1572, ARA-RK 45194, f° 34v°.
te Roshecke, 1577, SAE-1010, f° 296r°.

Plaats aan het Leiken-Burggravenstroom op de grens met Oostwinkel en Waarschoot.

Cfr. «op de prochie van oostwijnckel Int gheweste ghenaempt de roshecke sijnde op de oostsijde daer aen ghelegen het Leyken», 1666, SAE-1014, f° 134v°.

Ps. Raas. Men plaatste nog tot in de 19e eeuw hekkens in het Leiken om vlas te roten. (Gyss. 103).

256. RAASHEKKEBRUG :

ande brugghe te Raeshecke, 1521, ARA-RK 34447, f° 12r°.
bij Raeshecke brugghe, 1535, SAE-1009, f° 92r°.
bij Rasecke brugghe, 1552, SAE-1009, f° 303r°.
an Raessecke brugghe, 1572, ARA-RK 45194, f° 127v°.
bij der Raseckebrugghe, 1583, SAE-1010, f° 406r°.
naer de Roosecque brugge, 1620, SAE-1010, f° 462r°.

Brug over het Leiken, nabij het huidige Motjen.

257. RAASHEKKEDREEF :

de Rossekdreve, 1866, SAE-Gem.

Verlengstuk van de huidige Kraaiweg.

258. RABAUTSWEGEL :

voetweghel ghenampt den rabauts wegh, 1671, SAE-289.
Rabautsweghel ofte Vrije Meulenweghel loopende naer Blommekensmeulen, 1720, SAE-1382.
bij den Rabautswegel, 1763, SAE-1136.
Rabautswegel, 1874, SAE-Gem.

Pas na de tweede wereldoorlog tot een werkelijke straat omgevormd.

Rabaut, rabauw = *rover.*

259. RAVE(R)SCHOOT :

apud Ravenschot oppidum, 1127, Galb.
Ravenscota, 1180, RAB-o 6657.
Ravenescot, 1190, RAG-St Bert. Pop. o.
Ravenscot, 1193, RAG-SP o.
Ravenscoet, 1201, RAG-SP o.
Ravenscote, 1201, RAG-SP o.
in ravenscoet, 1289, ASJB-Doos Varia.
te ravenscot ter straten, 1318, RAG-Aanw. 1912, f° 183r°.
Ravenscoot, 1349, 1357, RAG-RG o.
Ravescoot, 1363, RAG-RG o.
Ravesschoot, 1428, ARA-RK 34372, f° 1v°.
Raveschoot, 1535, SAE-1009, f° 84r°.

De oudste gehuchtnaam van Eeklo. School «in moeras uitspringende hoek hoger land» van de raaf. (Gyss. 104).
Cfr. Aal- en Wulfschoot. Grensgehucht, lag ook gedeeltelijk op Adegem, waar men het West-Raveschoot noemde.

260. RAVE(R)SCHOOTAKKER :

inden Ravescoot ackere, 1488, ARA-RK 34421, f° 16r°.
Inden Raveschootackere, 1544, RAG-RG 137.
Inden Raveschoot ackere, 1582, SAE-1010, f° 368r°.
Akker nabij Rave(r)schoot. (Gyss. 105).

261. RAVE(R)SCHOOTBRUG :

de brucghe te Ravescoot, 1405, ARA-RK 34356, f° 4r°.
vander brugghe van Ravesscoot, 1438, ARA-RK 34379, f° 10v°.
te Raveschoot over de Brugghe, 1562, SAE-1010, f° 37r°.
Raveschootbrugghe, 1577, SAE-1010, f° 289r°.
Brug over de Lieve te Rave(r)schoot.

262. RAVE(R)SCHOOTSTRAAT :

up den ravescotschen wech, 1518, RAB-Aanw. 1912, f° 183r°.
an die strate die lopet van Eclo te ravenscoot waert, 1350, ASJB-o. 540.
toter Ravenscoot straten, 1398, RAG-RG o.
de Raveschoot strate, 1451, RAG-RG 19, f° 2v°.
de Ravescot strate, 1457, ARA-RK 34391, f° 9r°.
ande ravescoot strate, 1468, ASJB-B 26, f° 5r°.
ande Raveschootstrate, 1528, SAE-1009, f° 7r°.
de Raveschootsche straete, 1627, SAE-1011, f° 58r°.
de Raverschoot straete, 1669, SAE-1015, f° 47v°.
Slaat op de ganse straat vanaf de Spriet tot aan Rave(r)schoot. Latere benaming voor het eerste deel : Brugse straat, Kon. Albertstraat.

263. RECOLLETTESTRAATJE :

Recollettestraete — Paetersrecolletten straetjen, 1703, SAE-1374.
Recollectestraetien, 1761, SAE-1390.
Hetzelfde als Patersstraatje. Nog tot in de 19e eeuw sporadisch zo genaamd.

264. RENE VERMASTSTRAAT :

René Vermaststraat, 1930, SAE-Bev. nr 18, blz. 35-50.
Naam gegeven tussen 1920 en 1930 aan de vroegere Nieuwstraat.

265. ROTJE :

Volksnaam voor de huizen naast het stadhuis, in de 17e eeuw aldaar gebouwd op het kerkenerf en oorspronkelijk Nieuwe Huizen genaamd.

266. ROZE :

Roose, 1795, SAE-247.
Roos, 1825, SAE-Bev.
Rooze, 1873, SAE-oud nr 1731.

Genaamd naar de aldaar opgerichte herberg «de Roze» in de 17e eeuw. Zie mijn artikel over «Herbergnamen te Eeklo onder het Ancien Regime».

267. SCHAPERIJ :

ande mourstrate bij tscaperije, 1530, SAE-1009, f° 34r°
ter scaperie, 1544, SAE-1009, f° 67v°.
bij tscaperie, 1546, SAE-1009, f° 229r°.
over tscaperie, 1556, SAE-1606, f° 20r°.
In de zuydtmoerstrate bij Schaperije, 1600, SAE-1020, f° 428r°.
in den wijck ghenaemt de schaperije, 1680, SAE-1017, f° 352r°.
Schaeperije, 1795, SAE-247.

Oorspronkelijk «schaapskooi».

268. SCHOOLSTRAAT :

19e eeuwse volksnaam voor de Raamstraat. Hier was immers de stadsschool gevestigd.

269. SCHOOLSTRAATJE :

ant Scoolstraetkin, 1408, RAG-RG o.
tschoolstraetkin, 1451, RAG-RG 19, f° 17v°
an thondecotstraetkin wijlen ghenaempt tscoelstraetkin, 1556, SAE-1606, f° 5r°.

Op de hoek hiervan stond nog in de 16e eeuw een school. Thans Collegestraatje.

270. SCHOOLTJE :

daer thenden tot up tkerchof daer een huusekin up staet datmen heet tscoolkin, 1556, SAE-1606, f° 14r°.

271. SCHOOLTJE :

een behuusde hofstede ghenaempt tCleen schoolkin hoofthende metten oosthende an tSusterhuusstraetkin, 1587, SAE-1010, f° 422r°.

Dit schooltje gaf zijn naam aan het Schoolstraatje.

272. SCHURRESTRAATJE :

Verdwenen straatje, thans toegebouwd, uitgevend op de Molenstraat, waar leurders en woonwagenbewoners een toevlucht zochten.

273. SCHOORMANSHUL :

een ghemet ligghende up den Scoormanshul, 1305, RAG-RG o.
up den Scoermanshul, 1314, RAG-RG o.
up scoormanshul, 1459, ASJB-o 1226.

Hoorde bij het Goed te Altena (grens Adegem-Eeklo). (Gyss. 112).

274. SCHUTTERSHOF :

tscottershof, 1543, SAE-1009, f° 69r°.
regt over het schuttershof, 1861, SAE-1721 oud nr.
De straat aangelegd door Consortium Tijtgadt, tusschen Collegestraat en Zuidmoerstraat, zal «Schuttershof» genaamd worden, 1938, SAE-Sch. 05.02.1938.

Uit het appellativum «schuttershof» groeide stilaan de straatbenaming.
Eigenlijk is dit hier de plaats van het schuttershof der handbooggilde (St-Sebastiaan), maar er bestond te Eeklo iets meer oostelijk gelegen ook een schuttershof van de voetbooggilde (St-Joris).

275. SINT-JANSHUISDREEF :

an Sent Jans huus dreve, 1442, RAG-RG 8, f° 74v°.
jnt sint Janshuus dreve, 1536, ARA-RK 34460, f° 26v°.
ende es Sint Janshuys dreve lanck seshondert tsestich roeden ende een halve Roede streckende vande moerstraete up 'tnoorthende zuutwaert tot ande Balgherhouckstrate, 1554, ASJB-Legger 29, f° 8r°.
St Janshuus dreve, 1556, SAE-1009, f° 348r°.
Ste Janshuys dreve, 1631, SAE-822, f° 293r°.

276. SINT-JANSHUISGOED :

an die oestzide van Sente Janshove, 1310, ASJB- o 345.
van sent Jans huus goede, 1442, RAG-RG 8, f° 53v°.
dhofstede ghenaempt Ste Jans goet, 1661, SAE-289.

Jongere benaming voor het Goed ten Moere, eigendom van het St Janshospitaal te Brugge.

277. SINT-JANSHUISSTRAATJE :

van sint Jans huusstraetkine oestwaert, 1335, ASJB-o. 477.
an Sente Janshuus straetkin te Nieuwendorpe, 1464, ARA-RK 34398, 6r°.

Leidende naar het Goed te Altena, eveneens een bezitting van het Sint-Janshospitaal.

278. SINT-JANSHUISWOESTIJN :

an die zuutzide van der moerstrate teere stede die men heet sente jhanshuus woestine, 1323, ASJB-o. 402.

Andere benaming voor de Velden.

279. SINT-LAUREINSE STEENWEG .

Chemin pavé de Balgerhoek à St Laurent, ± 1860, kaart Popp.

280. SINT-VINCENTSBOMEN :

bij Ste Vincents boome, 1551, RAG-RG 30.
eenen bosch bij sente vincents boome, 1575, RAG-RG 31.
St-Vincents Boomen ; 18e eeuw, ASJB-kaart Popp, ten Moere.

Vermoedelijke halte van de grote St.-Vincentiusommegang.

281. SINT-VINCENTSHUIZEKE :

omtrent Ste Vincents husekin te Rave scote, 1470, ASJB-B 21.
te Raveschoot jeghens over St-Vincents huusekin, 1563, SAE-1010, f° 63r°.
bij Ste Vincents huusekin, 1573, SAE-1010, f° 208r°
teghen over Ste Vincents huyseken, 1635, SAE-1011, f° 152v°.

Vermoedelijk een statie op de grote ommegang ter ere van de parochiepatroon op het uiteinde van de parochie.

282. SINT-VINCENTSTRAATJE :

jn sinte vincents straetken, 1522, ARA-RK 34448, f° 18v°.
in Eecloo ande Vlote oost Ste Vincent straetken zuyt de Hooghstraete, 1572, ARA-RK 45194, f° 30r°.
tot St Vincents straetken, 1638, SAE-385, f° 385r°.
daer ment noempt Ste Vincent straete, 1656, SAE-289.

Processieweg op de grens met Kaprijke.

283. SINT-VINCENTSTRAATJE :

te Raveschoot west ste vincents straetken, 1547, SAE-1009, f° 239r°.

Processieweg op de grens met Adegem.

284. SLAG :

Volksnaam omstreeks 1900 in gebruik voor een deel van de Zuidmoerstraat. Het betreft een «slag» (= veldweg) langswaar een 10-tal huizen staan. Gelegen vlak tegenover de Collegestraat. Loopt van de Zuidmoerstraat in de richting van het Leiken.

285. SNUIFMOLENSTRAAT :

inwooners van den wijk Snuifmolen, 1867, SAE-Gem. f° 76.
de Snuifmolenstraat, 1874, SAE-Gem.
Snuifmolenstraat, 1880, SAE-Bev.

Straat leidende naar het Snuifmoleken, nog duidelijk merkbaar op de kaart van Popp (± 1860).

286. SPEELHOF VAN DE LATIJNSE SCHOOL :

een plecxken landt commende metten oosteynde up het susterstraetken... van auden tijde ghenaempt het speelhof van de Latijnsche schole, 1635, SAE-1011, f° 143r°.

Deze school stond zoals vroeger gezegd op de hoek van de Patersstraat. Het bewijst meteen dat er reeds onderricht in latijn gegeven werd vóór de aankomst der Paters Minderbroeders in 1649.

287. SPRIET

ligghende teecloo up den spriet, 1530, SAE-1009, f° 34r°.
up de spriet strate, 1570, SAE-1010, f° 176r°.

Kwam nog voor tot op het einde van de 19e eeuw.

Aldus genaamd naar de gaffelvormige samenkomst van de Rave(r)schootstraat (Antwerpse Heerweg) en Weststraat (huidige Molenstraat), die verder doorliep in de «grote strate».

288. SPRIETAKKER :

Inden spriet ackere, 1534, SAE-1009, f° 68r°.
Inden spriethacker, 1546, SAE-1009, f° 233r°.
Inden Sprieth ackere, 1579, SAE-1010, f° 326r°.
den spryetacker, 1638, SAE-383, f° 152v°.
in den sprietacker, 1689, SAE-1020, f° 123r°.

Akker ten westen van de Spriet vervat tussen de twee samenlopende straten.

289. STATIONSPLEIN :

Statieplaats, 1874, SAE-Gem.
Statieplein, 1880, SAE-Bev.

Benaming ontstaan na oprichting van het station. Sinds 1935 omgezet in Kon. Astridplein.

290. STATIONSSTRAAT :

de Statiestraat, 1873, SAE-Sch.

In 1874 werd de benaming Oosteindeken definitief vervangen door Statiestraat.

291. STEENHEULE :

de brugghe te Steenhole, 1428, ARA-RK 34372, f° 6r°.
de Steenhuele, 1450, ARA-RK 34385, f° 9r°.
in de Peperstrate tsteenhuele, 1468, ARA-RK 34401, f° 7r°.

Een boogvormig brugje, gemetst in de vorm van een riool.

292. STEKKEBOSKE :

Volksnaam (omstreeks 1900) voor bosje gelegen tussen de H. Grafstraat en St-Jansdreef op de plaats van de huidige Gravin Johanna-, Fabiola- en Boudewijnlaan. Zeer geliefd bij de Eeklose jeugd.

293. STERRESTRAAT :

het sterrestraetjen, 1757, SAE-1131.
Sterrestraatje, 1825, SAE-Bev.
Sterrestraat, 1874, SAE-Gem.

In 1874 werd de benaming Sterrestraatje aangezuiverd tot Sterrestraat.

Genaamd naar een oude herberg aldaar. Oudere benaming : Korte Vlamingstraat.

294. STOOFSTRAATJE :

ant Stoofstraetkijn, 1398, RG o.
tstoofstraetkin, 1450, RAG-SE o.
vanden stove straetkine, 1470, ASJB-B 21, f° 72r°.
thenden den stoofstraetkin, 1522, ARA-RK 34448, f° 14v°.
vant scoofstraetken, 1556, SAE-1009, f° 57v°.

Een middeleeuwse stoof is een inrichting voor warme baden. Oudere benaming voor Zuster- en Paterstraatje. (Gyss. 119).

295. STUIVENBERG :

den stuvenberch.., commende metten noorthende aen den Antwerpschen herwech oost Cotthems straetken, 1624, SAE-1011, f° 11r°.

296. TEIRLINCKSTRAAT :

an de noortzijde licht straetkin diemen wijlen hiet teerlync straetkin, 1556, SAE-1606, f° 11r°.
oost Terlynckstraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 9r°.
teerlingstraatjen, 1818, SAE-B.
teirlingstraetjen, 1859-1867, SAE-1730 oud nr.
Ps. Teirlinck.
Deze naam kwam sporadisch voor, voor een gedeelte van de Krommewaalstraat.

297. TESTENHOEK :

Volksbenaming omstreeks 1900 voor een gedeelte van Balgerhoeke in de buurt van het huidige voetbalterrein.

298. TIELTSESTEENWEG :

den steenweg van Eecloo op thielt, 1859, SAE-1730 oud nr.
de Thieltsche steenweg, 1874, SAE-Gem.
Thieltersteenweg, 1880, SAE-Bev 5, 220.
Nieuwe steenweg in 1840 aangelegd.

299. TRIOENS STRAATJE :

aan trion's straatje, 1874, SAE-Gem.
Straatje uitkomende op de Markt en genaamd naar de 19e eeuwse bewoner Mr. Trioen.

300. VARKENSDREEFKE :

bij de Oostmuelene metter west lancx tVerkens dreefken, 1583, SAE-1010, f° 410r°.

301. VELDEN :

St Janshuus jn brugghe met een partije bosch ende zom lant ghenaempt de Velden, 1638, SAE-383, f° 319v°.
de velden, 1662, SAE-1013, f° 208v°.
De velden hadden een oppervlakte van 32 gem. 1 lijn 49 roeden en waren de laatste woeste gronden van het Goed ten Moere Een oudere benaming is de Sintjanshuiswoestine.

302. VELDSTRAAT :

Veld Straete, 18e eeuw, ASJB-kaart Goed ten Moere.
Straat naar de Velden. Gedeelte van de huidige Hoogstraat, niet te verwarren met de thans bestaande Veldstraat

303. VERBINDINGSSTRAAT :

Het Meulestraatje zal voortaan Verbindingstraat noemen, 1937, SAE-Sch. 31.01.1937.

Het was slechts een kort bestaan beschoren want reeds op 22.12.1938 werd de naam opnieuw veranderd in Desiré Goethalstraat.

304. VERHEYLENGAT :

jnt hende vanden eecloosschen leykine in verheylen gat, 1524, ARA-RK 34450, f° 12v°.
bij tVerheylle gadt up de westzijde van de Lieve, 1557, SAE-1009, f° 351r°.
bij tverheyle gadt, 1562, SAE-1010, f° 47r°.
an tforeelen gat, 1614, ARA-RK 34515, f° 13r°.
ant frauweelen gat, 1615, ARA-RK 34515, f° 15r°.
verheyleghat, 1638, SAE-383, f° 441r°.
het Frauweelen gaet, 1670, SAE-1367/3.
daerment nompt het fraweelen gaet, 1671, SAE-289.
Ps. Verheyle, vervormd tot Frauweelen.
Oudere benaming voor de plaats van samenkomst van het Leiken in de Lieve, later naar een aldaar ontstane herberg het (houten) Wambuis genaamd.

305. VERLOREN HOEK :

Volksnaam, omstreeks 1930 in gebruik voor de huidige H. Conscience-, Jan Breydel- en Pieter De Coninckstraat.

306. VERMASTENSTRAAT :

in het soo genaemde Vermastens straetje, 1795, SAE-1397.
Vermastenstr., 1795, SAE-247.
Ergens in de omgeving van de Kerkstraat.

307. VERVERIJ :

een audt vervallen hofstedeken ghenaempt de Verwerije eertijts toebehoort hebbende Willem de Wulf... west de Crommewaelstraete, 1634, SAE-822, f° 156v°.

308. VETTERIE :

een verbrande hofstede ghenaempt de Vetterie hoofdende metten Noorthende an Jan Moerthamers straetkin streckende van den Boelaere naer tKerckhof, 1587, SAE-1010, f° 122r°.

309. VICTOR KETELBOETERSSTRAATJE :

Victors Ketelboeters straetkin, 1464, ARA-RK 34398, f° 6r°.
Victoors Ketelboeters straetkin, 1471, ARA-RK 34405, f° 8v°.
Victoor Ketelboeters stratkin, 1491, ARA-RK 34423, f° 9v°.
thenden victors ketelboeters stratkin, 1515, ARA-RK 34441, f° 15r°.

Victoors Ketelboetre straetken, 1556, SAE-1606, f° 64v°.
Oudere benaming voor het Cocquytstraatje.
Ketelboetere hier als fn. gebruikt, betekent «ketellapper». (Gyss. 121).

310. VIER UITERSTEN :

Vier kleine huisjes op het einde van het Haringstraatje, helemaal afgelegen van de hoofdstraat : de Molenstraat.

311. VIJFENTWINTIGBUNDER :

tusschen der groter straten ende den viven ende twintich buunren, 1314, ASJB-o. 350.

Een deel van de Honderdbunder.

312. VIJFENTWINTIGBUNDERSTRAAT :

die XXV buunre strate leghter ant nordhende, 1337, ASJB-D 2/2 f° 67r°.

313. VINCENT MUNSTERSSTRAATJE :

west Vincent Munsters straetkin noordt de Kerckstr., 1559, SAE-1009, f° 415r°.

314. VISSTRAATJE :

int Visch straetkin, 1450, RAG-SE o.
an tVisch straetkin, 1468, ASJB-B 26, f° 2r°.
in tvisstraetkin, 1517, ARA-RK 34443, f° 13v°.
ant visch straetken, 1545, SAE-1009, f° 212r°

Fn. Jan die Visch wordt reeds vermeld in 1311. (Gyss. 122).

315. VLAANDERENSTRAAT :

Oorspronkelijke benaming voor de verbinding Roze-Oostveldstraat, sinds 1938 Burg. Passemierstraat.

316. VLAMINGSTRAAT :

van der niewer strate oestwaert die Ians Vlamincs kinder gheleit hebben, 1335, RAG-RG o.
de Vlaminc strate, 1394, RAG-AO o.
tvlaminc straetkin, 1405, RAG-RG o.
Vlaminc straetkine, 1468, ASJB B 26, f° 10v°.
andt Vlamyncstraetken, 1470, ASJB B 21 f° 82r°.

Het is duidelijk dat het hier om de Eeklose familienaam Vlaminc gaat, reeds geattesteerd in 1288.

317. VLOTTE :

in de Vlote tusscen den Berghelkine ende der Moerstrate, 1344, RAG-RG o.
in de vloote, 1556, SAE-1009, f° 34r°.
ande Vlote, 1572, ARA-RK 45194, f° 30r°.
tvlootstraetkin, 1583, SAE-1080, f° 413r°.
de Vlote, 1623, SAE-1040, f° 474r°.
de Vlotstrate, 1638, SAE-383, f° 383r°.
de Vlotte, 1705, SAE-1022, f° 158r°.

Vlote hoort bij vlieten. Wij zouden hier dus aan overstroomd gebied moeten denken, ware het niet dat deze omgeving zeer zandachtig en onvruchtbaar is en zelfs met de benaming Woestijnakker wordt aangeduid. (Gyss. 124).

318. VOGELENZANG :

een huus ende hofstede jnde Raveschootstraete ghenaempt den Voghelen sanc, 1538, SAE-1009, f° 132r°.
niet verre vander muelene ghenaempt der voghelen zanck, 1556, SAE-1606, f° 67v°.
up vijfende dertich roeden Lants ende es een vaghe hofstede daer wijlent een huus up ghestaen heeft ghenaemt den voghelen sanck in eecloo zuut west van de keercke... zuut de bruchsche strate die loopt naer raveschoot, 1616, ASJB-B 57, f° 20r°.

Vogelenzang wijst gewoonlijk op een eenzame plaats, waar de vogelen des hemels vrij spel hebben.

319. VOORSTRAAT :

ande zuutsijde van de voorstrate, 1638, SAE-383, f° 432v°.
de balgerhoecksche voorstraete, 1707, SAE-387, f° 58r°.
met het suyteynde jeghens de voorstraete, 1711, SAE-1023, f° 41r°.
aen de balgherhouckstraete van hauden tijde genoempt de Voorstraete, 1713, SAE-1023, f° 172r°.

Het oude Balgerhoeke werd gevormd door twee straten die in een punt samenliepen : de noordelijke werd genoemd de Noord-Balgerhoekestraat of Voorstraat, (huidige pastoor Bontestraat), de zuidelijke de Zuid-Balgerhoekestraat, kortweg de Zuidstraat en de Weststraat.

320. VRIJE MOLENWEGEL :

Rabautsweghel ofte Vrije Meulenweghel loopende naer Blommekensmeulen, 1720, SAE-1382.

321. VROMBAUTSTRAAT :

de Vromoud strate, 1394, 1397, RAG-RG o.
de Vromboud strate, 1398, RAG-RG o.
bij der Vromoudstraten, 1417, RAG-RG o.
de Vrommond strate toot der Vromboud straten, 1442, RAG-RG 8, f° 101r°.
de Vromontstrate, 1468, ARA-RK 34402, f° 7r°.
de Vrombout strate, 1497, RAG-AO 50, f° 2v°.
totter Vromboudtstrate, 1561, SAE-1010, f° 16r°.
in de Vrombaultstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 1r°.
op de vrombautstrate, 1650, SAE-1012, f° 42v°.

Oorspronkelijke Eeklose familienaam Vromout, die evolueerde tot Vrombout (Gyss. 125).

322. VROUW(EN)STRAAT :

omtrent weghelken ghenompt het Vrauwenstraetken, 1627, SAE-822, f° 7r°.
in het vrauwen straetken, 1650, SAE-1012, f° 43v°.
het Vrauwestraetken ofte shontsweghelken, 1679, SAE-1017, f° 229v°.

Jongere benaming voor het Hondswegelke.

323. VROUWENVELD :

een partije bosch ende velt ghenaempt het Vrauwevelt, 1638, SAE-383, f° 6r°.
suyt het vrauwenveldt, 1724, SAE-1025, f° 34v°.

Deze woeste grond op de uiterste oostzijde van Eeklo hoorde toe aan het Altaar van O.L.Vrouw van Waarschoot en werd daarom Vrouwenveld genoemd. Het veld had een oppervlakte van 12 gemeten, waarvan 9 op Eeklo en de rest op Waarschoot.

324. VULDERSTRAAT :

Vulder straei, ± 1860, kaart Popp.

Eigenlijk een Adegems toponiem. Verlengstuk van de Nieuwendorpsestraat, tegenover het Wambuis. Ligt voor een klein gedeelte op Eekloos gebied op de westzijde van de Lieve oude verbinding tussen Oedelem en Eeklo.

325. WAAI :

Adelise Dirkins wedewe van der Wayen, 1285, RAG-RG o.
Pieter van der Waye(n), 1327, 1334, RAG-RG o.; 1337, ASJB-D 2/2.

daer ment zeght te Waeye hoofdende metten noordhende ande Hooghe strate, streckende zuudwaert toten Grooten waterganghe, 1497, RAG-AO 250r°.
up de Waye, 1544, RAG-RG 137.
upde Waye, 1564, SAE-1010, f° 76r°.
up de Waeye, 1573, SAE-1010, f° 207r°.
up de Waey, 1583, SAE-1010, f° 207r°.

Gezien zijn ligging (zeer hoog en zandachtig) doet Waai ons eerder denken aan wind, dan aan «kolk ontstaan door dijkdoorbraak». (Gyss. 126).

Cfr. Waaienberg, Stuivenberg als toponiemen.

326. WAAIAKKER :

inden Waeyackere, 1572, ARA-RK 45194, f° 86r°.
den waeyacker, 1638, SAE-383, f° 370v°.
wayacker, 1681, SAE-1018, f° 1r°.

327. WAAISTRAAT :

upde Waeyestrate, 1538, SAE-1009, f° 89v°.
ande Waeystrate, 1568, SAE-1010, f° 14r°.
de groote Waystrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 93r°.
Waystrate, 1638, SAE-383, f° 383r°.
aende Waeystraete, 1674, SAE-1016, f° 197r°.

Straat in de Waai.

328. WAGE(N)BRUG :

ande waghen brugghe te nieuwendorpe, 1530, ARA-RK 34455, f° 17r°.
de Waghe brugghe, 1572, ARA-RK 45194, f° 116r°.
an de waeghen brugghe, 1653, SAE-1012, f° 149v°.

Werd in gemeenzaam akkoord met het St-Janshospitaal te Brugge over het in 1458 voltooide Leiken gelegd en diende door de stad onderhouden te worden. Zij diende hoofdzakelijk tot gebruik van de pachters van het Goed te Altena.

Verdwenen bij de aanleg van de Eeklose Vaart in 1860.

329. WAGE(N)STRAATJE :

Waege straetjen, 1850, SAE-1730 oud nr.
Wagen Straet, ± 1860, kaart Popp.

330. WALLAND :

t'Walandt streckende metten noorthende upt meestraetkin, 1627, SAE-1011, f° 48r°.
Het Walland, ± 1860, kaart Popp.

331. WALLESTRAATJE :

vanden Wallestraetkinne, 1456, RAG-P o.
an tWalle straetken, 1529, SAE-1009, f° 18r°.
tWallestraetkin, 1572, ARA-RK 45193, f° 39v°.
tusschen walle straetken, 1616, ASJB-B 57, f° 9v°.
het clooster ofte walle straetken, 1666, SAE-1014, f° 118r°.
bij het clooster van de paters recolletten hoofdende daeraen ter oostzijde tWallestraetken, 1669, SAE-1015, f° 139v°.
Verlengstuk van het eigenlijke Zustersstraatje, thans Kloosterdreef. (Gyss. 128).

332. WAMBUIS :

Volksnaam voor de plaats waar de Eeklose Vaart in het kanaal van Schipdonk komt, afgeleid van de hier ontstane 17e eeuwse herberg, «het Houten Wambuis».

333. WESTMOERWEE :

te balgherhoucke Inde west moer weede, 1470, ASJB-B 21.
jnde westmoerwee, 1545, SAE-1009, f° 145r°.
jnde westmoerweede, 1552, SAE-1009, f° 294r°.
ande Westmoerwee, 1572, ARA-RK 45193, f° 32v°.
Oorspronkelijk Moerwee, later geplitst in West- en Oostmoerwee.

334. WESTMOLEN :

ter Westmuelene waert, 1451, RAG-RG 19, f° 41r°.
Inde Westrate die loopt naer de west muelene, 1538, SAE-1009, 134r°.
ande Westmeulene... zuudt de Weststrate... noordt de Zandtvloghestrate, 1572, ARA-RK 45194, f° 114v°.
bij de West coornemeulene, 1627, SAE-1011, f° 58r°.
de Westcooren meulen, 1652, SAE-1606, f° 52v°. *(Gyss. 131).*

335. WESTRAVE(R)SCHOOT :

te westraveschoot, 1536, SAE-1009, f° 91r°.
te West-Raveschoot up tghescheede van Eecloo ende Maldeghem... zuudt de West-raveschootsche strate, 1572, ARA-RK 45194, f° 72r°.
Het westelijk deel van Rave(r)schoot, aan de overzijde van de Lieve op de grens met Eeklo en Adegem (ambacht Maldegem).

336. WESTSTAMPMOLEN :

aen de west stamp muelene... zuyt de brugssche strate, 1620, SAE-1010, f° 463r°.
Molen om lijnzaad te pletten.

337. WESTSTRAAT :

de Weststrate, 1457, ARA-RK 34391, f° 9r°.
ter West straten, 1527, SAE-1009, f° 1r°.
Inde Westrate zoomen gaet naer balgherhoucke, 1534, SAE-1009, f° 68r°.
west straete, 1539, ARA-RK 34463, f° 20v°.
ande Weststrate alzomen gaet van Eecloo naer Balgherhoucke, 1568, SAE-1010, f° 143r°.
vande weststraete ofte suut straete, 1638, SAE-383, f° 152v°.
de Weststraete streckende van de maerct naer Balgherhoecke, 1677, SAE-1016, p. 769.

De straten, die de windrichting aanduiden zijn doorgaans zeer oud. Van uit de stadskern loopt die straat in westelijke richting. Van Balgerhoeke uit gezien was dit t.o.v. de twee straten die daar samenkwamen de Zuidstraat.
De huidige naam Molenstraat werd slechts voor het eerst geattesteerd in 1667 en verdrong van toen af de benaming Weststraat, die op het einde van de 17e eeuw definitief in onbruik raakte. (Gyss. 132).

338. WEYNSENSTRAATJE :

Weynsenstraetjen, 1795, SAE-247.
Wijnestraete, 1818, SAE-Bev.

Fn. Volksnaam voor het Zilverstraatje en een gedeelte der Kerkstraat.

339. WILDE HOEK :

den Wilden houc, 1531, SAE-1009, f° 39r°.
Inde moye bijden Wilden houck, 1545, SAE-1009, f° 79r°.
inden Wilden houck thenden de Moye, 1572, ARA-RK 45194, f° 62r°.
daerment heet den Wilden houck thenden de Moye, 1577, SAE-1010, f° 299r°.

Aan de rand van de Eeklose Moer, oorspronkelijk woest gebied bij de Moeie.

340. WOESTIJN :

daerment heet ter Woestijne metten zuudthende ande Wayestrate, 1553, SAE-1009, f° 264r°.
de hoostijne, 1568, SAE-1010, f° 147r°.
Doostijne, 1573, SAE-1010, f° 213r°.
In een jeghenote ghenaempt de hostijne, 1573, SAE-1010, f° 214r°.

op de Waeye geheeten de Woestijne, 1623, SAE-1010, f° 474r°.
Woeste grond op de Vlotte.

341. WOESTIJNAKKER :

Inde Woestijn Acker, streckende zuudwaert toote Waye, 1561, SAE-1010, f° 14r°.
Inden Oostijn ackere, 1573, SAE-1010, f° 207r°.
Inden Ostijn ackere, 1627, SAE-1011, f° 32r°.
inden rostijn acker, 1669, SAE-1015, f° 99r°.
Later in cultuur gebrachte woestijn.
De taalkundige evolutie van het woord woestijn kan hier duidelijk gevolgd worden : van woestijn over (h)ostijne naar rostijne.
De Woestijnakker is hier synoniem met de Vlotte.

342. WOESTIJNSTRAAT :

ande Wostine strate, 1529, SAE-1009, f° 18r°.
inde Woestijnstrate, 1547, SAE-1009, f° 241r°.
ande rahecke brugghe metten oosthende ande Woestijn strate, 1555, SAE1009, f° 327r°.
doostijnstrate, 1584, SAE-1020, f° 103r°.
op de Oostinstraete, 1619, SAE-1011, f° 2r°.
Inde Oostijnstraete, 1628, SAE-822, f° 38v°.
Straat op de oostzijde van de woestijn, de Eeklose Moer.
Hetzelfde als Ganzepoelstraat.

343. WOUTERSWEG :

Wouters wech, 1638, SAE-383, f° 504v°.
Wautersweg, 1669, SAE-1366/4.
Wautersweg, 1827, SAE-1730 oud nr.
Ps. Grensstraat nabij Sint-Laureins.

344. WULFSCHOOT :

Ieghet tere stede die men heet Vulfscoet streckende nortwaert toter moerwegheline, 1315, RAB-Aanw. 1912, f° 183r°.
Wulfscoet, 1333, RAB-o. 5934.
land van wulfscote, 1337, ASJB-D 2/2 f° 66r°.
Bouden van Wulfscoot, 1341, RAG-AO o.
te Wulfscoot, 1556, SAE 1600, f° 22r°.
De drie schoot-toponiemen : Aal- Rave- en Wulfschoot behoren tot de oudste namen van Eeklo. Wulfschoot is niet zo duidelijk te situeren als de beide andere, maar ligt in de omgeving van Balgerhoeke.
De naam is reeds uitgestorven in de 16e eeuw. (Gyss. 136).

345. WULFSCHOOTAKKER :

Inden wulfschootacker, 1547, SAE-1009, f° 240r°.
in de Wulfschootackere, 1572, ARA-RK 45193, f° 30v°.
inden wulfschootackere, 1615, ARA-RK 34515, f° 4r°.
Tussen Balgerhoeke en de Boterhoek.

346. ZAKSTRAATJE :

een straetkin dat men heet de Zac, 1431, RAG-W o.
metten zuuthende ande grote strate... west het sacstraetken, 1556, SAE-1606, f° 37v°.
ande Oostveltstr... ande westzijde tzackstraetkin, 1560, SAE-1009, f° 437r°.
tzackstraetken, 1616, ARA-RK 34516, f° 4v°.
bij thospitael... west tsackstraetgen... zuut den Antwerpschen errewegh, 1631, SAE-822, f° 95r°.
Identificatie niet volledig duidelijk.
Normaal zou het dienen gezocht te worden in de omgeving van de Hospitaalstraat, maar dan aan de overzijde van de Antwerpse Heerweg, waar wij geen straatje in die tijd vinden.
De Garenstraat lijkt mij te veel westelijk gelegen om het daarmee te identificeren. (Gyss. 138).

347. ZANDDIJK(STRAAT) :

metten zuuthende ande zantdijckstraete, 1556, SAE-1606, 10r°.
noort den zanddijck, 1572, ARA-RK 45193, f° 56v°.
Inden onderbundere bachten de Sandtdijck, 1589, SAE-1010, f° 462r°.
Hetzelfde als de Zandvleuge.

348. ZANDSTRAAT(JE) :

de cauchie in tzandstraetkin, 1533, ARA-RK 34457, f° 28r°.
ande groote straete noortwaert tot een straetkin dat wijlen tsandtstraetkin hiedt, 1556, SAE-1606, f° 17r°.
Santstraetken, 1577, SAE-1010, f° 295r°.
int santstraetgen... oost de raemstraete, 1632, SAE-822, f° 151v°.
het Santstraetken ofte Lindraeijerstraetken, 1701, SAE-1373.
Huidige Lijnendraaiersstraat, oorspronkelijk een zandstraatje.

349. ZANDSTRAAT(JE) :

up de Zandtstrate streckende noortwaert totter Balgherhoucxsche strate, 1563, SAE-1010, f° 64r°.
noort de groote straete loopende van Eecloo naer balgherhoecke west het santstraetien, 1718, SAE-1024, f° 3r°.
Hetzelfde als het Nieuwstraatje, huidige René Vermaststraat.

350. ZANDSTRAAT(JE) :

inden Boelaere... oost de Boelaerstrate zuud tZandstraetkin, 1572, ARA-RK 45194, f° 22r°.

aen het santstraetken... noort tpeerdekeerckhof, 1632, SAE-1011, f° 105v°.

Latere Paardenkerkhofstraat, huidige Pastoor de Nevestraat.

351. ZANDSTRAAT(JE) :

in het sant straetjen loopend van het hondecot nae het Cocquyt straetjen, 1788, SAE-853, f° 16r°.

Slaat hier op het Vlamingstraatje.

352. ZANDSTRAAT(JE) :

Zandstraetje, 1825, SAE-Bev.

Zand Straet, ± 1860, kaart Popp.

Huidige Zandstraat.

353. ZANDVLEUGE :

tot der Santvloghe, 1451, RAG-RG 19, f° 11r°.
te Zandtvlooghe, 1537, SAE-1009, f° 62r°.
up de Zantvloghe, 1547, SAE-1009, f° 244r°.
up de Sandtvloeghe, 1589, SAE-1010, f° 426r°.
up de zantvloge, 1618, ARA-RK 34518, f° 2v°.
up de zantvleughe, 1627, SAE-1011, f° 38v°.

«Plaats waar het zand vliegt» (Gyss. 139).

354. ZANDVLEUGESTRAAT :

ande Zandtvloochstrate, 1533, SAE-1009, f° 56r°.
ande zandtvloochstrate, 1556, SAE-1606, f° 10v°.
ande Zandtvloghestrate, 1558, SAE-1009, f° 392r°.
aende Sandtvloochstrate, 1583, SAE-1010, f° 390r°.
up de zandtvloechstrate, 1563, ASJB-E 99.
aende zandtvleugestraete, 1620, SAE-1010, f° 463r°.
zant vloeghestraete, 1627, SAE-822, f° 26r°.
de sant vleuch strate, 1635, SAE-822, f° 193r°.
an de zantvleughe strate, 1638, SAE-383, f° 282v°.

Straat door de Zandvleuge.
Jongere benaming voor de Honderdbunderstraat.

355. ZANDWEGE :

ligghende tsantweghe, 1551, SAE-1009, f° 280r°.
te zandweghe, 1558, SAE-1009, f° 278r°.

Ligging onbekend.

356. ZEELAAN :

het ontworpen baandeel achter Balgerhoeke-kerkhof tot aan de nieuwe brug over de Schipdoncksche vaert zal heeten : Zeelaan, 1938, SAE-Sch. 01.07.1938.

357. ZEVENTIEN BILKEN :

In de Langhe Moeye... Inde 17 Bilcken, 1600, SAE-1010, f° 428r°.
de seventhien bilcken, 1671, SAE-1367/4 ; 1687, SAE-1370.
Zeventien Bilken, ± 1860, kaart Popp.

Bilk is een oorspronkelijk omheind perceel.
Verbinding tussen Zandstraat en oorspronkelijke Lange Moeistraat. Thans doorsneden door de Tieltsesteenweg.

358. ZIEKENHUIZEKENS :

bij den ziecken huusekin hoofdende metten noorthende ande groote straete, 1545, SAE-1009, f° 202r°.
zieken huusekins up de zuudtzijde vander groote strate, 1547, SAE-1009, f° 244v°.
Sieck huusekens, 1585, SAE-1010, f° 410r°.

Gemeenzame huisjes om de lijders aan besmettelijke ziekten af te zonderen van de gezonde gemeenschap.

359. ZIEDELINGEN :

le Siderinc, 1332, RAG-St Gen. 1671.
tusscen der Moerstraten ende der Zidelinghe, 1345, RAG-RG o.
van der zidelinghe, 1351, App. M. 3, blz. 134.
de Ziedelinghe, 1442, RAG-RG 8, f° 16r°.
tote der Zidelinghe, 1451, RAG-RG 19, f° 34r°.
de zijdelinghen, 1532, SAE-1009, f° 46v°.
ande zielinghen, 1540, SAE-1009, f° 150r°.
de Zyelinghen, 1572, ARA-RK 45193, f° 29v°.
ande sijdelynghe, 1607, SAE-1010, f° 433r°.
ande zielinghe straete, 1629, SAE-1011, f° 34r°.
het Siedelingh straetken, 1632, SAE-1011, f° 108v°.
aenden Eeclootschen zielynghe, 1648, SAE-1012, f° 23r°.
het siedelynckstraetken, 1699, SAE-1021, f° 256r°.

Het woord zijdelinge werd als soortnaam gebruikt in de betekenis van : zijkant van een waterloop of dijk.
Hier oorspronkelijk een dijk langs de moergebieden.

360. ZILVERSTRAAT :

Zilverstraatje, 1825, SAE-Bev.
Zilverstraetjen, 1859-1867, SAE-1730 oud nr.
Jongere benaming voor Moorthamers- en Weynsenstraatje.
Reden van de naamgeving onbekend.

361. ZOUTKEET :

een nieuw steenen huys sijnde stede erfve de sautkeete... suyt aende maerckt, 1679, SAE-1017, f° 119v°.
Een zoutraffinaderij aan de Markt.

362. ZOUTWEG :

entre le zoutewect et le moiekin, 1266, ADNL-B 1561, f° 36v°.
Weg door de Eeklose Moer. Vermoedelijk te vereenzelvigen met de Bogaardmoerstraat.
Oude verbinding tussen Eeklo en Zomergem.

363. ZUIDAKKER :

Inden zuud ackere streckende toter vromboutstrate, 1529, SAE-1009, f° 20r°.
inden Zuyt ackere inden busch, 1572, ARA-RK 45193, f° 12r°.
Oudere benaming voor de Zuidbusakker.

364. ZUIDBALGERHOEKSTRAAT :

metten noortende up de balgherhoucstrate ende ten zuudhende up de zuud balgherhoucstraete, 1532, SAE-1009, f° 42r°.
de zuudt Balgherhoucstrate, 1568, SAE-1010, f° 136r°.
de zuyt balgheroucstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 18r°.
de zuut balgherouck strate, 1616, ASJB-57, f° 37v°.
op de zuytbalgheroucstrate, 1629, SAE-822, f° 61v°
De zuidelijkste van de twee straten te Balgerhoeke.

365. ZUIDBUSAKKER :

Inden zuytboschakkere, 1627, SAE-822, f° 33v°.
van den zuut bosch acker, 1638, SAE-383, f° 320r°.
Inden zuytbuschackere, 1628, SAE-1011, f° 84v°.
Inden suytBosch ackere, 1674, SAE-1016, f° 196v°.
Inden suyt busch Acker, 1712, SAE-1023, f° 138v°.

366. ZUIDHONDERDBUNDER :

Inde zuythondert bunders, 1627, SAE-822, f° 6v°.
den zuuthondert bunder, 1638, SAE-383, f° 282v°.
de suyt onderbunder, 1701, SAE-1022, f° 15r°.
Zuidelijk deel van de Honderdbunder.

367. ZUIDMOER :

inden Zuutmoer, 1458, RAG-P o.
Hetzelfde als de Eeklose Moer. (Gyss. 141).

368. ZUIDMOERAKKER :

Zuytmoeracker, 1707, SAE-38774, f° 12r°.
Slaat eigenlijk op het 52e beloop van het landboek, ten zuiden van de Moerstraat, ten noorden van de Hoogstraat en ten westen van het St.-Vincentiusstraatje.

369. ZUIDMOERSTRAAT :

de Zuutheerstrate, 1451, RAG-RG 19, f° 7r°.
de Zuutmoerstrate, 1480, RAG-W o.
zuudtmoerstrate, 1547, SAE-1009, f° 244r°.
de Suudmoerstrate, 1579, SAE-1010, f° 323r°.
an de Suydtmoerstrate, 1581, SAE-1010, f° 372r°.
de zuytmoerstrate, 1627, SAE-1011, f° 38v°.
de suyt ofte hooghemoerstraate, 1709, SAE-386, 38v°.
(Gyss. 142).

370. ZUIDMOLEN :

an die strate die gaet van Eclo te ravenscoet waerd bi der zuutmoelne, 1351, ASJB-o. 604.
ande zuudmoelne oost — ande zuudmoelne west, 1373, ARA-Rolr. 2070.
In de 14e eeuw in grafelijk bezit.

371. ZUIDSTRAAT :

de Zuudstrate die loopt te Ravescoot waert, 1404, ARA-RK 34355, f° 6r°.
de zuutstraete die van Eecloo naer Brugghe loopt, 1626, SAE-822, f° 17r°.
Komt slechts een paar maal voor om de straat aan te duiden in de richting Raverschoot. Dit was eigenlijk de Antwerpse Heerweg, die in de Middeleeuwen de Raverschootstraat genoemd werd over haar ganse lengte ; vanaf de 16e eeuw werd zij ook Brugse straat genoemd. (Gyss. 143). Het was nog tot in de 17e eeuw de enige weg naar Brugge.

372. ZUIDSTRAAT :

up de zuudtstrate, 1555, SAE-1009, f° 331r°.
de Zuydtstrate, 1572, ARA-RK 45193, f° 27v°.
ande zuytstraete, 1618, ARA-RK 34518, f° 5v°.

op de straete die van Eecloo naer balgheroecke Loopt diemen heet de suutstrate, 1632, SAE-1011, f° 112r°.
de zuytstraete, 1629, SAE-822, f° 50r°.
de weststraete ofte suutstraete, 1638, SAE-383, f° 152v°.
aende suytstraete loopende van Eecloo binnen naer Balgheroecke, 1676, SAE-1016, f° 570v° ; 1707, SAE-387, f° 286r°.

Zuid- en Weststraat werden door mekaar gebruikt om de weg naar Balgerhoeke aan te duiden over de ganse lengte. Bij het einde van de 17e eeuw werden beide benamingen verdrongen door Molenstraat. De benaming Zuidstraat komt van Balgerhoeke uit, waar het deel dat richting Eeklostad liep, de Zuidbalgerhoekestraat genoemd werd.

373. ZUIDSTRAATJE :

ande suutsijde van suutstraken, 1638, SAE-383, f° 348r°.
het suytstraeten, 1707, SAE-387, f° 370r°.
Zuydstraetjen, 1836, SAE-1730 oud nr.
Zijde straetje, ± 1860, kaart Popp.

Grensstraatje met Kaprijke (Aalschoot).

374. ZUIDWATERGANG :

tote den Zuutwaterghanghe, 1397, RAG-RG o.
met den noorthende an de Buschstrate, streckende zuutwaert tote den Zuut waterghanc, 1451, RAG-RG 19, f° 32v°.
over den zuud waterganc, 1528, SAE-1009, f° 15r°.
zuudtwaterganck, 1547, SAE-1009, f° 251r°.
den Zuytwaterghanck, 1572, ARA-RK 45194, f° 34v°.
den suutwaterganck, 1633, SAE-822, f° 122v°.
op den zuit waeterganck, 1652, SAE-1012, f° 85r°.

(Gyss. 145).

375. ZUSTERSBRUG :

ande zusters brugghe, 1530, ARA-RK 34455, f° 13v°.
int straetkin zoe men gaet naer zusters brugghe, 1550, SAE-1009, f° 275r°.
Inden Moer bij de Zusters brugghe, 1569, SAE-1010, f° 155r°.
over de Susters brugghe, 1576, SAE-1010, f° 262r°.
over tmaken van de nyeuwe zusters brugghe, 1579, ARA-RK 34503, 14r°.

Brug over het Leiken, nabij het klooster ten Doorn. Met de verdwijning der zusters (1578) verdween ook de benaming.

376. ZUSTERSHUIS :

bij den zuster huuse, 1541, SAE-1009, f° 179r°.
an tsustershuus, 1568, SAE-1010, f° 131r°.
bij tzusterhuus, 1576, SAE-1010, f° 253r°.

Klooster der zusters.

377. ZUSTERSTRAATJE :

thenden der zusters straetkin, 1515, ARA-RK 34441, f° 15r°.
jnt suster straetkin, 1517, ARA-RK 34443, f° 12r°.
antleykin lancx tsusterhuustraetkin, 1530, SAE-1009, f° 34r°.
lancx tzusterstraetkin,, 1567, SAE-1010, f° 77v°
an tSusterhuusstraetkin, 1587, SAE-1010, f° 422r°.
an tsusterhuys straetken, 1629, SAE-1011, f° 93v°.
het suster straetken, 1638, SAE-383, f° 102v°.
van auden tijde ghenoempt tsuster daernaer tCroonestraetien, 1677, SAE-1016, p. 753.

Jongere benaming voor het Stoofstraatje, later het Kroon-, Recollette- en Paterstraatje genaamd.

Achiel DE VOS.

EEKLO

TOT OMSTREEKS 1830

SINT-LAUREINS

KAPRIJKE

ADEGEM

OOSTWINKEL

WAARSCHOOT

LEMBEKE

BOTERHOEK

KAAISTRAAT

BOOMWEG

(NOORD) MOERSTRAAT

WAUTERSWEG

ZIEDELINGEN

LAGE MOERSTRAAT

SINT-VINCENTSTRAATJE

GALGESTRAATJE

KOLENSTRAATJE

ZUIDSTRAATJE

BANDAM

BOTERHOEKSE MEERSEN

WEST - MOERWEE - OOST

KORTE HILTEN

LANGE HILTEN

HILLET

HAZE-LAREN-HOEK

HOGE MOERSTRAAT

HEIKENS

VLOTTE

WOESTIJNAKKER

BERGELING

WAAIAKKER

AALSCHOOT

MEEKENSSTRAATJE

MARODIENDAM

HOOGSTRAAT

ZUIDMOERAKKER

BALGERHOEKSE AKKER

WALLAND

LANGE MEEKENSAKKER

HILLETSTRAAT

SINT-VINCENTS-BOOM

BALGERHOEKE

WULFSCHOOT

KORTE MEEKENSAKKER

BALGERHOEKSE MEERSEN

VELDEN

NOORDHONDERDBUNDER

AALSCHOOTDREEF

NOORDBUSAKKER

VOORSTRAAT

'S HONDSWEGELKE

VROUWENSTRAATJE

EEKLOSE WATERGANG

KETSEBROEKEN

GROOT GOED = GASTHUISGOED

BUS

KREKELMUITAKKER

KREKELMUITSTRAATJE

HEINAKKER

SINT-JANSHUISDREEF

GOED TEN MOERE =

ZUIDHONDERDBUNDER

SINT-JANSGOED

ZUIDBUSAKKER

GASTHUISAKKER

KATTELAARAKKER

KATTELARE

PEPERSTRAAT

MOLENSTRAATJE

MOLENAKKER

LIEVE

GALGENAKKER

ZUIDSTRAAT = WESTSTRAAT = MOLENSTRAAT

HONDERDBUNDERSTRAAT = ZANDVLEUGESTRAAT

BEYENSHOEK (BLOMMEKENS)

ROZE

VROMBOUTSTRAAT

BLAKSTRAAT

RAVERSCHOOTAKKER

RABAUTSWEGEL

PAARDENKERKHOFAKKER KATTEWEGEL

PAARDENKERKHOF

KERK-AKKER

RAVERSCHOOTBRUG

RAVERSCHOOTSTRAAT

RAVERSCHOOT

GALGENSTRAAT

BRUGSE STRAAT

SPRIET-AKKER

MOLENSTRAATJE

PAARDEN-KERKHOFSTRAAT

BOELARE

TEIRLINCK KERNSTRAAT

GEVERS-AKKER

OOSTVELD

HEIAKKER

GEUZEN-KERKHOF

SPRIET

MARKT

BROEKEN

MANDEWEEGSKE

KORTE MOEI

OOSTAKKER

KRIEKEBITTERS = KRIEKMOERSTRAATJE

OOSTVELDSTRAAT

KALLE

STALPAERTS-AKKER

LAZARIJE

ANTWERPSE HEERWEG

GROTE STRAAT = OOSTENDEKEN

ZUID-MOER-STRAAT

KAAIAKKER

KROK-EINDE

KOTTEMSTRAAT

KOTTEMSAKKER

BELLEBUSSEN

MOEISTRAAT

ZEVENTIEN BILKEN

VICTOR KETELBOETERSTRAATJE = COCQUYTSTRAATJE

KLOOSTERSTRAATJE = WALLESTRAATJE

KLOOSTER-AKKER

BLEKERIJ

OUDE GENTWEG

LEKESTRAAT

KLINKAARTAKKER

SCHAPERIJ

MAGERMANSDREEF = DANCKAERTSDREEF

NIEUWENDORPE

HONEVELD

VERHEYLENGAT = HOUTEN WAMBUIS

WAGENBRUG

LANGE LEIKEN

DULLAERT

POKMOERAKKER

KLINKAARTSTRAAT

RAASHEKKE

GANZEPOEL

WILDE HOEK

MURKELSTRAAT

NIEUWSTRAATJE

EEKLOSE MOER = ZUIDMOER

PARADUSSTRAATJE

BOGAERDMOERSTRAAT

GANZEPOELSTRAAT LEIESTRAAT

VROUWENVELD

HOGEBOSSTRAAT

LOKERMEERSSTRAATJE

POKMOERSTRAATJE

POKMOER

DAM

RAASHEKKEDREEF

PATEETSKRUIS

1 WAGENSTRAATJE
2 NIEUWSTRAATJE
3 MOORTHAMERSSTRAAT
4 PRINSENHOFSTRAAT
5 KROMMEWAALSTRAAT
6 RAAMSTRAAT
7 GALINCKSTRAAT
8 STERRESTRAATJE
9 VLAMINCKSTRAATJE
10 SCHOOLSTRAATJE = HONDEKOTSTRAATJE
11 ZUSTERSTRAAT = PATERSTRAATJE = KROONSTRAATJE
12 POTTESTRAAT = KAAISTRAAT
13 VISSTRAATJE
14 HOSPITAALSTRAAT = OLIEMOLENSTRAAT
15 VICTOR KETELBOETERSTRAATJE = COCQUYTSTRAATJE

BIJLAGEN

I

20 mei 1874. — Verslag van de Commissie aangesteld door de Gemeenteraad tot het benoemen en aanwijzen van de straten gelegen in het stadscentrum en aanpalende straten.
Verslaggever : de heer De Wachter.

Aan de heeren Leden van den Stedelijken Raad Eecloo's.

Mijnheeren,

Wanneer verleden jaar in den Raad het voorstel gedaan werd de straten en openbare plaatsen gelegen binnen den kom en in de voorgeborgten onzer stede door plaken aan te wijzen, had de voorsteller er van tot doel een werk van verfraaiing voor deze Stad en, nog meer, een werk van algemeen nut tot stand te brengen. Dit voorstel was hier niet nieuws : immers eenige jaren vroeger was het zelfde in den Raad uitgebracht door een zeer verdienstig, kundig en werkzaam Lid, den heer Gustaaf Bastien.

Ik weet niet welk onthaal alstoen aan dit voorstel te beurt viel, maar wat ik weet is dat de straten en openbare plaatsen plakloos gebleven zijn, en dat niet alleen de vreemdelingen in Eecloo, maar zelfs de Eeclonaren in hunne eigene stad de namen niet kennen van hunne meest doorkruiste straten. Want vraagt aan het grootste getal der Eecloonaren hoe, bij voorbeeld, de straat heet die leidt van de kerkstraat naar de Statiestraat, langs de stadsschool ; vraagt hun hoe de straat heet die begint aan het Kerkplein en de markt en eindigt recht over de stadsschool ; vraagt hun hoe de straat heet die uitkomt op de Markt tusschen de huizen bewoond door M. M. Benedictus Van de Putte en Ferdinand Gillebeert-Pyfferoen ; vraagt hun hoe de straat heet die de Boelaar met de kerkstraat verbindt, en die zelfs eene straat is welke tot Processieweg dient : vraagt, zeg ik, aan ver uit het grootste getal der Eeclonaren hoe die straten, en meer andere, heeten, men zal u niet kunnen antwoorden, ofwel men zal u namen zeggen die geenen zin hebben of waartoe men bijna de toelating zou moeten vragen om ze in deftig gezelschap te noemen.

Mijnheeren gij hebt zeer wel begrepen dat die staat van zaken niet mocht blijven voortduren, en gij hebt éénparig het voorstel aanvaard welk die onregelmatigheid moet wegnemen, en de straten onzer stad zoo aan de Eecloonaren zelven als aan de vreemdelingen doen kennen. Voor deze laatsten bijzonder zal de aanduiding der straten en openbare plaatsen door plakken een hoogst nuttig werk zijn.

Een vreemdeling die tot hiertoe voor de eerste maal onze stad bezocht, kon zich geen voordeelig gedacht vormen van Eecloo's bezorgdheid voor zijn gemak : hij moest ofwel eenen leidsman nemen, en dien heeft men niet altijd bij de hand, en ook dat kost, of wel hij moest op 't goed kome 't uit voortgaan, vragen en hervragen, dikwijls niet vinden, en — verdolen. Zulks is zeker niet aangenaam voor de vreemde bezoekers, en wij moeten maar in eene stad komen (indien er nog zijn) waar men ons zulke poets bakt, om te weten hoe onaangenaam zoo iets is. Integendeel, komt in eene zelfs nog al groote stad, al ware 't voor de allereerste maal, waar de straten door plakken zijn aangewezen, en gij zult er om zoo te zeggen geen vreemdeling zijn : de plakken op de straten zijn als zoovele gidsen en kennissen die u toeroepen op welke plaats der stad gij u bevindt. Eens dat de plakken op onze straten en plaatsen zullen zijn vastgemaakt, zal het ook ten onzent aan de vreemde bezoekers mogelijk worden, met die aanwijzing alléén, gansch Eecloo te doorkruisen, zonder te verdolen, en er al de openbare gestichten, de nijverheids- en handelshuizen te vinden welke zij bezoeken willen.

Maar daarom, Mijnheeren, moeten de namen die aan de straten en openbare plaatsen zullen gegeven worden ware wegwijzers zijn.

En, in het algemeen, is dit zo, ook in Eecloo. Immers wijst onze kerkstraat den vreemdelingen den weg niet naar de parochiekerk?

Leidt hem de kaaistraat niet naar de kaai? En de Paterstraat (volgens velen beter genoemd kloosterstraat, of beter nog O. L. V.straat, zegt zij hun niet dat op 't einde dier straat de vroegere paters Recolletten hun klooster hadden, en dat in dit zelfde klooster bewaard en nu meer dan ooit vereerd wordt het mirakuleus Beeld van Maria ten-Doorne, door geheel België en ook door onze naburen gekend en bezocht? Het is om dien wegwijzer vollediger te maken dat er in de door u benoemde commissie voorgesteld is dat, onder anderen, de naam van Linnendraaeirstraat veranderd worde in Schoolstraat en die van Hondekotstraat in Collegiestraat. Maar hierop komen wij straks terug.

Mijnheeren, uwe Commissie heeft eene zooveel mogelijk volledige tabel opgemaakt van de straten en openbare plaatsen, gelegen binnen den kom en in de voorgeborgten der stad, met opgave waar de straten beginnen en waar zij eindigen. Laat ons, voor gemaak van richting die tabel volgen, wandelen wij er den binnen van Eecloo op rond, en laat mij hier en daar eens stil blijven om UE ter loops de opmerkingen uwer commissie over te maken.

1. De Kerkstraat loopt van het kerkplein en de Linnendraaierstraat tot aan de Vrombautstraat, ter plaats gezegd Rooze.

2. De Krommewal of Krommewalstraat loopt van de Kerkstraat tot aan de Statiestraat. Uwe Commissie, Mijnheeren, stelt éénparig voor die naam te vervangen door Raamstraat (Rue de la Rame en niet, zooals sommigen meenen, Ramstraat, rue du Bélier), welke naam van Raamstraat betrek heeft op de oude Eecloosche Wollenijverheid, en overigens op het Kadaster reeds met den naam van Raamstraat staat aangetekend.
3. De Linnendraaiersstraat (rue du cordier) loopt van de Kerkstraat en de Markt tot aan de Raamstraat. Een lid uwer commissie heeft doen opmerken dat die benaming zooals zij thans gegeven wordt geenen zin heeft. Linnendraaier zegt hij, is een onzin : linnen zegt het zelfde als lijnwaad : hij verstaat koordendraaier en linnen- of lijnwaad wever, maar geenszins lijnwaaddraaier. Misschien is dit woord Linnendraaierstraat mettertijd verbasterd ; en was het vroeger Lijnendraaierstraat ; dit is mogelijk, maar dan is toch altijd de hedendaagsche schrijfwijze mis. Twee leden stellen voor dien naam van Lijnendraaierstraat aan te nemen. Dit voorstel wordt bestreden door het ander lid, welk ten sterkste aandringt dat men Lijnendraaierstraat zoo wel als Linnendraaierstraat late varen voor den naam van Schoolstraat, als zijnde deze laatste naam wel zooveel en zelfs meer gekend dan Linnendraaierstraat, als zijnde korter en gemakkelijker om te schrijven en uit te spreken, en daarenboven, zooals ik vroeger gezegd heb, als den weg aanwijzende die naar de stadsschool leidt.
4. De Garenstraat loopt van de Raamstraat tot aan de Statiestraat, anders gezegd het Oosteindeken.
5. Het Oosteindeken loopt van de Markt tot aan de Vischstraat in de Oostveldstraat. Uwe Commissie, mijnheeren, heeft de eer éénparig voor te stellen dien naam officieel te vervangen door Statiestraat, welke nieuwe naam reeds zooveel gebezigd wordt als het oude Oosteindeken, en die door zijn bewoners algemeen boven den ouden naam schijnt verkozen te worden.
6. De Oostveldstraat loopt van de Statiestraat en de Statieplaats tot aan het Oostveld.
7. De Hospitaalstraat loopt van de Oostveldstraat tot aan de Lekestraat.
8. De Vischstraat loopt van de Statiestraat in de Statieplaats tot aan de Zuidmoerstraat.
9. De Statieplaats strekt zich uit van de Vischstraat en de Oostveldstraat tot aan de Zuidmoerstraat en den Gentschen steenweg.
10. De Gentsche Steenweg loopt van de Statieplaats en de Zuidmoerstraat tot aan 't grondgebied van Waarschoot.

11. De Zuidmoerstraat loopt van de Statieplaats en den Gentschen Steenweg tot aan de Zandstraat en de Langemoeistraat.

12. De straat leidende van de oude kaai naar het Motjen, nevens het Eecloosch Leiken, waarin er reeds één huis staat, namentlijk de herberg bewoond door Vincke-De keyzer, en waarin er zeer waarschijnlijk door de heropening van gezegd Leiken meer andere huizen zullen gebouwd worden, zou een lid uwer Commissie willen benaamd zien worden, en het vindt dit noodig ; de twee andere leden, integendeel, vinden de benaming nog niet noodig.

13. De Kaaistraat loopt van de Zuidmoerstraat tot aan de Statiestraat.

14. De Patersstraat loopt van de Zuidmoerstraat tot aan de Statiestraat en de Markt. Deze Straat schijnt vroeger meermaals van naam te zijn veranderd : immers : men vindt ze bekend onder de namen van Stoofstraat, Zustersstraat, Recollettenstraat, Paterstraat. Uwe commissie is de twee namen van Recollettenstraat en Paterstraat niet ongenegen ; maar toch is er een lid dat den naam van Kloosterstraat, en nog meer dien van O.L.V.Straat zou verkiezen boven elken anderen naam als doende beide deze laatste namen beter hun ambt van wegwijzer zoo als de in dezelfde richting loopende straten, namentlijk de Kaaistraat en de Collegiestraat (anders gezegd de Hondekotstraat).

15. De Markt strekt zich uit langs den eenen kant van de Paterstraat, de Statiestraat, de Linnendraaierstraat en het kerkplein, langs den anderen kant tot aan de Boelaarstraat, de Botermarkt en Trion's straatje. Een lid uwer Commissie, is voor het schrijven van Groote Markt, als zijnde deze eene, meer bepaalde aanduiding, en beter het fransche woord Grand'place uitdrukkende. Twee leden zijn voor het behouden van Markt alleen.

16. Een lid uwer Commissie vindt het zeer nuttig, ja noodig, het Straatje dat uitkomt tusschen de woningen van den kamslager Trion en Mme We Adolf Bastien en welke geenen uitgang heeft, te kennen, te benamen, daar in dat straatje eenige huisgezinnen wonen, en dat dit straatje de scheiding is tusschen de Markt en de Brugschestraat. Men zou, bij voorbeeld, kunnen zeggen : Trion's stege, Donkersteeg, Botersteeg, Snuifsteeg, Blinde steeg, of iets beters. Twee leden zijn van gedacht de straat niet te benamen.

17. De Hondekotstraat, loopt van de Markt tot aan de Zuidmoerstraat. De meerderheid uwer commissie stelt voor dien naam te vervangen door Collegiestraat. In de oude benaming schijnt een historiek feit opgesloten te zijn, maar wij zijn denk ik het allen eens, Mijnheeren, om te bekennen dat de nieuwe voorgestelde benaming niet zoo wan-

luidend is; de nieuwe naam is deftiger, gemakkelijker, en vooral is hij hetgeen iedere straat zou dienen te zijn, een ware wegwijzer, daar hij den weg wijst namentlijk naar het meest bezochte openbaar gesticht onzer stad.

18. Het Sterrestraatje loopt van de Markt tot aan de Vlamingstraat. Uwe commissie, Mijnheeren, verwerpt het verkleinwoord, en stelt voor te schrijven Sterrestraat.

19. De Vlamingstraat, anders gezegd het Lindeken, loopt van de Hondekotstraat tot aan de Kockuitstraat.

20. De Cocquytstraat, Cockuytstraat of Kochuytstraat (men schijnt het te Eecloo niet eens te zijn omtrent de spellng van dien eigennaam) loopt van de Brugschestraat tot aan de Zuidmoerstraat en de Langemoeistraat.

21. De Zandstraat loopt van de Zuidmoerstraat en de Langemoeistraat tot aan de Cocquytbrug.

22. De Langemoeistraat loopt van de Zandstraat en de Cocquytstraat tot aan den Korten weg, en het Mandewegsken.

23. De Thieltsche steenweg begint aan 't grondgebied van Adegem en loopt tot aan de Brugschestraat en de Raverschootstraat.

24. De Raverschootstraat loopt van den Thieltschen steenweg in de Brugschestraat tot aan Raverschoot.

25. De Brugschestraat loopt van de Raverschootstraat en den Thieltschen Steenweg tot aan Trion's straatje en de Botermarkt.

26. De Nieuwstraat loopt van de Brugschestraat tot aan de Molenstraat.

27. De Spriet, Mijnheeren, is geene straat; het is ook geene opene plaats op haar eigen. Door die benaming, welke het mij toegelaten zij familière benaming te heeten, wil men hier enkel de plaats, het deel van die straat of van die opene plaats aanwijzen, waar zij eene spietvormige gedaante heeft. Zoo zegt men ook den Bek, de Leegte, de Rooze, 't Snuifmoleken, enz. welke allen geene eigentlijke straten of openbare plaatsen aanduiden maar enkel afgeteekende gedeelten van straten of plaatsen. Alzoo verstaat men door Leegte, dit gedeelte der Boelaarstraat waar zij het leegste is; door den Bek, het uiteinde der Statiestraat eenen Bek vormende; door Bloemekens, Rooze, Snuifmoleken, die plaatsen van andere straten waar wederzijds vroeger eens den molen de Bloem, de herberg De Rooze of het Snuifmoleken stonden. Die benamingen zijn dus aanduidingen die bestuurlijk niet mogen in acht genomen worden. Zóó, Mijnheeren, dunkt het aan de meerderheid uwer Commissie, die u bij gevolg voorstelt de benaming

van Spriet weg te laten, en de plaats waar de eigendommen staan van Jw Eugena Van Damme, Mme We De Vliegher en Mr Ch. Dehulsters met de opene plaats daarvoor te noemen Botermarkt.

28. De Molenstraat loopt van aan de Botermarkt in de Boelaarstraat tot aan het kerkhof en 't Graf (den Oostendschen Steenweg).

29. Aan den steenweg beginnende op 't einde der Molenstraat en loopende tot tegen Balgerhoeke, stelt een lid uwer Commissie voor den naam te geven van Oostendschen steenweg. Twee leden deelen niet in dat gedacht, en zouden liever dien steenweg nog niet benamen.

30. Gillebeert's Beluik : Westkant, begint aan de Molenstraat, en eindigt aan 't zelfde Beluik, Noordkant.

31. Gillebeert's Beluik, Noordkant, begint aan 't zelfde Beluik, Westkant en eindigt aan dit Beluik, Oostkant.

32. Gillebeert's Beluik, Oostkant, begint aan 't zelfde Beluik, Noordkant, en eindigt aan de Molenstraat.

33. De Peerdenkerkhofstraat loopt van de Molenstraat tot aan de Snuifmolenstraat, Mijnheeren, ziet daarnog eenen naam die zoodanig aanstootelijk is, dat uwe Commissie er u met éénparigheid de verandering van voorstelt. Doch, uwe commissie is niet éénstemmig geweest in het aanvaarden van den plaatsvervangenden naam. Twee leden zijn voor eene Peerdenstraat, één lid verkiest de min prozaïsche naam van Hofstraat. Deze is de achterhelft van het oude benamingswoord, hij is poëtischer, is korter, en neemt het gedacht weg dat het daar in die straat vroeger eens de onaangename plaats was waar men de peerden in den grond stak.

34. De Snuifmolenstraat die zal loopen van de Boelaarstraat tot aan den kattewegel, is de benaming welke in uwe commissie door een lid voorgesteld is geweest te geven aan de straat welke begint aan de Boelaarstraat en eindigt aan den kattewegel, ter plaats omtrent waar vroeger het Snuifmoleken stond. Tot hiertoe bezit die straat geene eigene benaming, en heeft men ze doen doorgaan als eene verlenging der Peerdenkerkhofstraat.

Maar, Mijnheeren, het is niet mogelijk die straat te aanzien als de verlenging der Peerdenkerkhofstraat, en als met deze maar éene en dezelfde straat uitmakende.

De kromte te midden dier twee deelen, met de nog al groote opene plaats daartusschen, vormt zeer natuurlijk twee wel onderscheidene straten. Uwe Commissie is het eens om eenen nieuwen naam te geven aan de Straat loopende van de Boelaarstraat tot aan den

Kattewegel maar zij stemt niet éénparig in met de benaming van Snuifmolenstraat. Die naam dunkt aan een lid wat lang, wat onbeduidend, en kunnende eenigzins verward worden met de Molenstraat. Men zou volgens hem beter eenen anderen naam geven, bij voorbeeld dien van Wolstraat, Fabriekstraat, Veldstraat of eene anderen.

35. De Boelaarstraat zal loopen van de Molenstraat en de Markt tot aan de Zandvleugestraat en den Rabautswegel.

36. De Zandvleugstraat begint aan de Boelaarstraat en de Peperstraat, en eindigt aan de straat komende van 't Graf.

37. De Vrombautstraat begint aan de Peperstraat en den Rabautswegel, en eindigt aan het grondgebied van Lembeke.

38. De Teerlingstraat loopt van de Boelaarstraat tot aan de Kerkstraat.

39. De Prinsenhofstraat loopt van de Teerlingstraat tot aan de Zilverstraat en den Kerkgang.

40. De Zilverstraat loopt van de Boelaarstraat tot aan de Prinsenhofstraat en den Kerkgang.

41. De Kerkgang loopt van de Zilverstraat en de Prinsenhofstraat tot aan het kerkplein.

42. Het Kerkplein strekt zich uit tusschen den kerkgang, de Markt en de kerkstraat.

Ziet hier dus, in 't kort Mijnheeren, de naamveranderingen in de nieuwe die, 't zij door één, 't zij door meer leden uwer Commissie worden voorgesteld :

A. Krommewal en Krommewalstraat veranderen in Raamstraat.

B. Linnendraaierstraat veranderen ofwel in Lijnendraaierstraat, ofwel in Schoolstraat.

C. Oosteindeken veranderen in Statiestraat.

D. Paterstraat ofwel behouden ofwel veranderen in : 1e Recollettenstraat 2e Kloosterstraat 3e O.L.V.straat ;

E. Markt behouden of schrijven Groote Markt.

F. Benamen of niet benamen het straatje uitkomende op de Markt, tusschen de huizen van Mme We Adolf Bastien en Mr Trion.

G. Hondekotstraat behouden of schrijven Collegiestraat ;

H. Den naam van Spriet of behouden of vervangen door Botermarkt ;

I. Sterrestraatje veranderen in Sterrestraat ;

K. Benamen of niet benamen den koninklijken Steenweg leidende naar Brugge en Oostende.

L. Benamen den eigendom van Mr Gillebeert-Pyfferoen, palende aan de Molenstraat en drie rijen huizen uitmakende die in verschillige richtingen loopen ;

M. Peerdenkerkhofstraat veranderen of in Paardenstraat of in Hofstraat.

N. Aan de Straat loopende van de Boelaarstraat tot aan den Kattewegel den naam geven van Snuifmolenstraat of eenen anderen.

Wat de stoffelijke uitvoering betreft, Mijnheeren, uwe commissie heeft gemeend dat haar de taak niet opgedragen was daarvoor te handelen, en laat dus dit punt aan de beslissing van den Gemeenteraad over.

De Verslaggever, (Geteekend :) De Wachter.

De besluitsels van het vorenstaande verslag worden verzonden naar eene volgende zitting.

Register Gemeenteraad 6 oktober 1864 — 4 december 1875, zitting van 20 mei 1874.

II

11 juli 1874. — Stemming over de voorgestelde straatnaamwijzigingen.

«Vervolgens word er overgegaan tot de bepleiting van het verslag der commissie voor het benamen en het aanwijzen der Straten met plakken welk verslag overgeschreven is in het proces-verbaal der raadzitting van den 20 mei jl.

A. Krommewal en Krommewalstraat veranderen in Raamstraat.
Wordt met algemeene stemmen aanvaard.

B. Linnendraaierstraat veranderen ofwel in Lijnendraaierstraat ofwel in Schoolstraat.

De heer De Wachter, verslaggever.

Mijnheeren, ik geloof niet dat er iemand onder u is die door linnendraaier iets anders verstaat dan iemand wiens ambacht is koorden te draaien, dus 'nen koordendraaier, in 't fransch : un cordier. Ik geloof dus ook dat gij allen met mij instemt dat linnendraaier een onzin is, en dat linnendraaierstraat met éénparigheid veroordeeld is om te verdwijnen uit onze straatbenamingen. Maar mij dunkt, Mijnheeren, dat gij Lijnendraaierstraat zoowel moet veroordeelen als Linnendraaierstraat, alhoewel, ik beken het, wij omtrent deze benaming min streng zouden mogen wezen, ware zulks mogelijk : Lijnendraaierstraat, ten minste, is vlaamsch en geen onzin.

Doch, Mijnheeren, dat is niet voldoende, wanneer wij geroepen zijn om officieel, om bestuurlijk onze straten te benamen. Ik acht het benamen der straten al te belangrijk om er zoo maar licht over heen te stappen.

Drij reden, Mijnheeren, zetten mij bijzonder aan, en moeten ook u aanzetten, om Lijnendraaierstraat te vervangen door Schoolstraat :

Ten eerste : Lijnendraaierstraat is door weinigen, 'k durf zeggen, bijna door niemand met dien naam genoemd : men noemt ze of wel met den weinig poëtischen naam van kalverstraatje, ofwel reeds met den naam van Schoolstraatje ; de verandering zal bijgevolg voor niemand ongemakkelijk of vreemd voorkomen. Men zal misschien zeggen dat die straat zoo (of ten minste door Linnendraaierstraat) op het kadaster gekend is. Ik meen van neen ; maar ware dit zoo, dat levert niet het minste bezwaar op ; want in meestal de notariële akten van koop en verkoop worden tegenwoordig slechts de sectie's genoemd, met den n" der sectie ; — Een tweede rede die mij Schoolstraat doet verkiezen voor Lijnendraaierstraat, en die ook moet gelden, is dat Schoolstraat korter en gemakkelijker is om schrijven, en dit is bijzonder een gemak en voordeel in het toezenden van brieven

en telegrammen, waarvan het gebruik zeer toeneemt ; Schoolstraat is ook korter en gemakkelijker om uitspreken en daarom zal Schoolstraat veeleer in het gebruik komen en blijven dan Lijnendraaierstraat, en zelfs dan de volksnaam kalverstraatje ; — De derde rede is, dat de naam van Schoolstraat den weg wijst naar het stadsgebouw de school. Een lid uwer commissie heeft doen opmerken dat het zou kunnen gebeuren dat de stadsschool daar niet altijd zou blijven, en dat dan de naam van Schoolstraat ongepast zou zijn. Daarom precies toch niet ; nogtans, indien wij zulke gebeurlijkheid moesten te gemoet zien, zou ik den naam van Schoolstraat niet voorstellen, maar ik vermeen met zekerheid te mogen veronderstellen dat voor die gebeurlijkheid niet de minste hoop, of beter gezegd, niet de minste vrees bestaat.

Alles, Mijnheeren, pleit dus in voordeel van de Schoolstraat, niet ééne enkele rede vind ik die ons den naam van Lijnendraaierstraat kan doen aannemen.

Mr Neelemans gezegd hebbende dat, buiten de verandering in de spelling, hij geene andere verandering aan den naam dezer straat, en ook aan diegene der overige Straten, zou willen toegebracht zien, antwoordt Mr De Wachter daarop dat hij niet had durven denken dat het ooit in het gedacht der leden van den Raad zou gekomen zijn dat de Commissie geene veranderingen aan de namen der straten mocht toebrengen, en dat zij alles moest laten gelijk het was. Indien hij zoo iets had kunnen veronderstellen, dan hadde hij den Raad wel bedankt voor de eer van de benoemde commissie deel te maken.

Stemming :

Voor Lijnendraaierstraat 5

Voor Schoolstraat 3 stemmen

C. Oosteindeken veranderen in Statiestraat.
Eenparig aanvaard.

D. Paterstraat ofwel behouden ofwel veranderen in 1e Recollettenstraat, 2e Kloosterstraat, 3e O.L.Vrouwstraat.

De heer De Wachter, Mijnheeren, zoals ik de eer gehad heb u door het verslag over te maken, is uwe commissie den huidige naam, en zelfs dien van Recollettenstraat, niet ongenegen.

Ik ben nogtans van oordeel, met vele Eecloonaren, dat het verkieslijker ware te zeggen : Kloosterstraat of O.L.V.Straat. En vooreerst deze verandering moet ons niet afschrikken, daar deze straat reeds meermaals is herdoopt geworden. Integendeel, wat moet ons bewegen om Kloosterstraat of O.L.V.Straat in de plaats van Paterstraat of Recollettenstraat te

stellen ? Dat de namen onzer straten te gelijkertijd en een gids en een onderricht wezen moeten voor de personen die ze doorgaan.

Nu, waar leidt de Paterstraat naar toe ? Naar de Paters ? Neen, de naam is een slechte gids, hij leidt u verloren : hij leidt u in tegendeel naar de zusters, naar het klooster, naar die plaats waar bewaard en vereerd wordt het Mirakuleus Beeld van O.L.V. ten Doorne, plaats zoo zeer geliefkoosd en bezocht, niet alleen door ons Eecloonaren, niet alleen door ons District, maar door heel onze Provintie, door de beide Vlaanderen, door het naburige Holland, en gekend in het Walenland zelve. Het ware dus, Mijnheeren, onder alle opzichten een wijze maatregel, en een groot gemak voor de duizende vreemde bezoekers van het klooster, voor de duizende bedevaarders naar zijn Mirakulus Beeld, O.L.V.Straat of ten minste Kloosterstraat aan te nemen, te meer nog daar de Kaaistraat met de Paterstraat paralleel is, zoowel haren naam draagt en dat ik niet twijfel of gij zult straks ook de derde zuster, de hondekostraat, een beste nieuw kleed aantrekken.

De heer Temmerman verklaart zich voor de benaming «Kloosterstraat».

De heer de Wachter verklaart met die benaming in te stemmen.

De oude benaming Paterstraat wordt voorgestaan door de heeren Roegiers en Neelemans.

Stemming.

De heer Voorzitter stelt de vraag : «Zal de Paterstraat ja of neen haren naam behouden» :

Ja, vijf stemmen.

Neen, drie stemmen.

E. Markt behouden ofwel schrijven «Groote Markt».

De heer De Wachter. Mijnheeren, ik weet niet wat uw gedacht hierover is, maar ik vind «de Groote Markt» beter en schooner dan «de Markt».

Volgens mij geeft «Groote Markt» eene meer bepaalde aanduiding en drukt het ook beter het fransche Grand'place uit. Dan, waarom zouden wij niet zeggen «Groote Markt» daar wij inderdaad een der schoonste en uitgestrekte marktplaatsen hebben van gansch Vlaanderen, ik zal zeggen van gansch België ? Dat andere Steden en gemeenten die schier geene Marktplaats of, eene onbeduidende marktplaats hebben, dat die zeggen Markt ; zij doen maar wat zij moeten : aan ons, Mijnheeren, is het toegelaten op alle hoeken onzer uitgestrekte marktplaats te schrijven Groote Markt. Daarenboven waarom zouden wij de bewoners dier plaats niet vleien in hunne zeer geoorloofde eigenliefde, die hen, ik twijfel er niet aan, liever op de Groote Markt doet wonen dan op de Markt ?

Ik stel voor te zeggen Groote Markt.

Stemming :

Voor Markt 1 stem.

Voor Groote Markt 7 Stemmen.

F. Benamen of niet benamen het Straatje uitkomende op de Markt tusschen de huizen van Me We Adolf Bastien en Mr Trioen.

De heer De Wachter. Mijnheeren ik denk te moeten aandringen om deze stege, die op de Groote Markt uitkomt, rechtover eene onzer hoofdstraten, te doen benamen. Dees is wel maar een straatje, eene stege, eene blinde stege zelfs, maar wat doet dit ter zake als er menschen in wonen ?

Want, Mijnheeren, wij mogen niet vergeten dat de straten ook hoofdzakelijk benaamd worden om de menschen te vinden die eene gemeente en vooral een Stad bewonen.

Doet Mijnheeren, met al de straten van Eecloo, gelijk men het ten onrecht zou willen doen met deze Stege, en met nog andere Straten, benaamt ze niet, waar zullen de vreemdelingen, waar zullen de briefdragers, waar en hoe zult gij zelven de duizende inwooners van Eecloo gaan vinden ?Gij moet dus met mij overtuigd zijn, ik twijfel er niet aan, Mijnheeren, dat het noodig is deze Stege te benamen. De bewoners ervan wonen toch niet op de Markt, zij wonen even min in de Brugsche straat, en zoo gij aan die Stege geenen naam geeft, waardan toch wonen zij ? Het ware dus niet alleen eene inconsequentie, maar zelfs een misslag, die Stege niet te benamen en het zal niet gezegd worden dat ik van mijnen kant er mij niet heb tegen verzet. Om u te toonen, Mijnheeren, hoe zeker men van ons verwacht dat die Stege zal benaamd worden, wil ik u nog zeggen dat, onder anderen, een ernstige en geleerde bediende dezer Stad mij heeft gevraagd hoe wij de gangskens gingen benamen van wederzijden het Stadhuis. Ik zeg u dit niet, Mijnheeren, om u aan te zetten die twee gangskens te benamen : ik vind het volstrekt nutteloos ; maar ik zeg u dit, omdat gij ten minste eene Stege zoudet benamen waarin woningen Staan en menschen wonen, en die daarenboven de Groote Markt van de Brugschestraat scheidt.

Stemming :

Voor het benamen 2 stemmen.

Tegen het benamen 5 stemmen.

De heer Timmerman heeft zich van stemmen onthouden.

G. Hondekotstraat behouden of schrijven Collegiestraat.

Mr De Wachter zegt dat zijn eerste gedacht inden schoot der commissie geweest is voor het aannemen van Gravenstraat, welken naam hij

zelf de eerste heeft voorgesteld, in vervanging van dien van Hondekotstraat, maar dat hij, het gedacht gehoord hebbende van vele Eecloonaren, geeindigd heeft met zich aan te sluiten bij de voorstanders van Collegestraat.

De heer Neelemans zegt dat er eene historieke traditie aan deze Straat verbonden is : hij stelt daarom voor de Hondekotstraat «Gravestraat» te benamen.

Stemming :

Collegiestraat 7 stemmen.

Gravestraat 1 stem.

H. Spriet behouden of vervangen door Botermarkt.

De heer De Wachter, Mijnheeren, het dunkt mij niet noodig iets toe te voegen bij hetgene het verslag zegt. Volgens mij is het klaar dat Botermarkt veel beter is dan Spriet : Botermarkt is eene juiste benaming, Spriet is maar eene onderbenaming, eene ingebeelde benaming zelfs die niet officieel kan worden aangenomen. Indien gij Spriet aanneemt moet gij ook den Bek, de Leegte enz. aannemen, en te midden uit de Boelaarstraat een stuk nemen dat gij afzonderlijk zult Leegte noemen. Gij moet dan het zelfste doen met de Statiestraat voor den Bek, en alzoo doende, zult gij van Eecloo den schoonsten doolhof maken die er ergens zal te vinden zijn.

Stemming :

Voor Botermarkt 2 stemmen.

Voor Spriet 6 stemmen.

I. Sterrestraatje veranderen in Sterrestraat.

Met algemeene stemmen aanvaard.

K. Benamen of niet benamen den Koninklijken Steenweg leidende naar Brugge en Oostende.

De heer De Wachter. Mijnheeren, ik versta waarlijk niet hoe het mogelijk is dat de meerderheid uwer commissie heeft kunnen besluiten, den koninklijken Steenweg, leidende naar Brugge en Oostende, niet te benamen, dan bijzonderlijk wanneer zij den zelfden steenweg benaamt loopende in de richting van Gent, en dien loopende naar Thielt. Dat is voor mij eene niet begrijpelijke inconsequentie. Ook twijfel ik niet of die twee achtbare heeren zullen niet bij hun eerste gedacht blijven, en met geheel den Raad ik hoop het, den naam van Oostendschen Steenweg, dien ik voorstel aannemen.

De heer Voorzitter van den Raad stelt de vraag :

«Zal aan den Steenweg een naam gegeven worden?»

Zes stemmen neen.

Twee Stemmen Ja.

L. Benamen den eigendom van M. Gillebeert-Pyfferoen palende aan de Molenstraat en drie rijen huizen uitmakende die in verschillende richtingen loopen.

Met algemeene stemmen aanvaard de benaming «Gillebeertsbeluik», door de commissie voorgesteld.

M. Peerdenkerkhofstraat veranderen of in Paardenstraat of in Hofstraat.

De heer De Wachter. De Peerdenkerkhofstraat is in den schoot uwer commissie met éénparige stemmen begraven geworden. Het is nu aan u te beslissen of gij Peerdenstraat in de plaats wilt, ofwel Hofstraat.

Ik ben voor dezen laatsten naam, die de achterhelft is van den ouden naam, zooals Peerdenstraat er ook een gedeelte van is ; maar Hofstraat heeft dus voordeel : dat hij korter is en poëtischer. Ik denk niet dat er iemand van ons er aan houden zal het gedacht te willen vereeuwigen dat Peerdenkerkhofstraat medebracht, en welk gedacht ook Peerdenstraat nog erinnert : immers, zoo'n gedacht heeft zeker niets aangenaams, niets bevalligs.

Aan de stemming nemen deel acht leden.

Stemming : Paardenstraat 4, Hofstraat 4 stemmen.

Dienvolgens blijft de benaming Paardekerkhofstraat behouden.

De zitting wordt geheven».

Register Gemeenteraad 6 oktober 1864 - 4 december 1875, zitting van 11 juli 1874.

EDUARDUS LUDOVICUS NEELEMANS

TELG VAN EEN OUD BRABANTS GESLACHT

BURGEMEESTER VAN EEKLO

(1820 - 1899)

INLEIDING :

Stamvader Jan Baptist NEELEMANS.

De familie Neelemans is in de volle betekenis van het woord een «geheel-Nederlandse» of «Beneluxfamilie» te noemen. Zij treedt in de geschiedenis omstreeks 1640 in de Baronnie van Breda als typische Oud-Brabantse familie. Voor Brabant en Limburg zijn de familienamen op -mans karakteristiek, zoals bijvoorbeeld Appelmans, Cooremans, Keldermans, Lindemans en zo vele andere. Neelemans (Nelemans) is een patroniem afgeleid van Cornelis-Neel en werd toen gebruikt in Vlaanderen en vooral in Brabant. De stamvader is Jan Baptist Neelemans, en diens voornaam was bij de Neelemansen een traditie.

De belangrijkste figuren uit deze familie zijn ongetwijfeld : Joannes Baptist III Neelemans (1698-1761) burger van 's Gravenhage en slotenmaker van beroep ; diens zoon Ioannes Baptist IV Neelemans (1727-1760) geneesheer te Aalter ; Jan Baptist VI Neelemans (1785-1860) winkelier en later fabrikant ; Isidoor Neelemans (1822-1872) koncessionaris van de eerste spoorweg van Eeklo naar Brugge en dan ten slotte diens broeder Eduardus Ludovicus Neelemans (1820-1899) burgemeester van Eeklo en bekend historikus, wiens kwartierstaat we hier behandelen.

Hij werd geboren op 19 november 1820 te Eeklo als zoon van Jan Baptist (1785-1860), winkelier-fabrikant en van Ludovica D'havé (1780-1858) en huwde op 30 augustus 1859 te Izegem met Marie Mathilde Celesta Lefebvre, dochter van Franciscus Josephus en van Marie Theresia Maes. Hij overleed op 6 november 1899 te Eeklo.

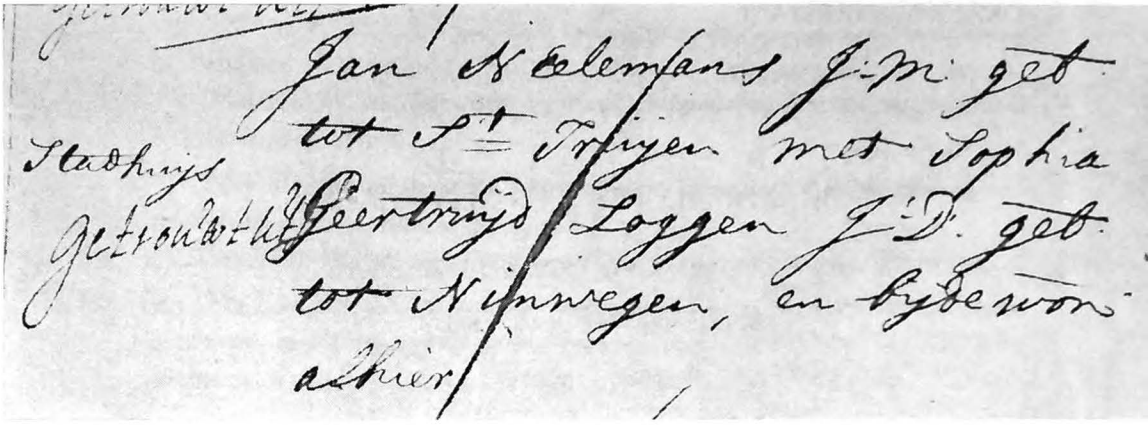

Akte 25 april 1724 van de ondertrouw op het stadhuis te 's-Gravenhage van Jan Neelemans en Sophia Geertruyd Loggen.
Nr. 757., blz. 165v. Rechterlijk Ondertrouwlegger. — G.A. 's-Gravenhage.

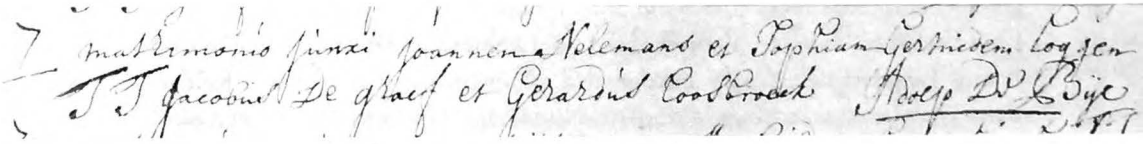

Akte 7 mei 1724 waarbij Joannes Nelemans en Sophia Gertrud Loggen kerkelijk huwen voor de R.K. Kerk te 's-Gravenhage.
Kerkelijke registers nr. 348 blz. 160 — G.A. 's-Gravenhage.

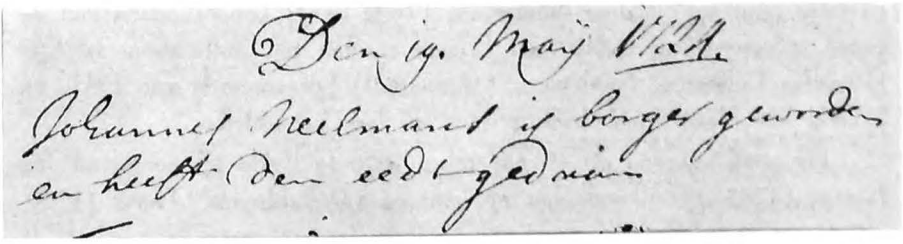

Akte 19 mei 1724 waarbij Johannes Neelmans burger van 's-Gravenhage wordt.
Nr. 1057. blz. av. Oud Archief — G.A. 's-Gravenhage.

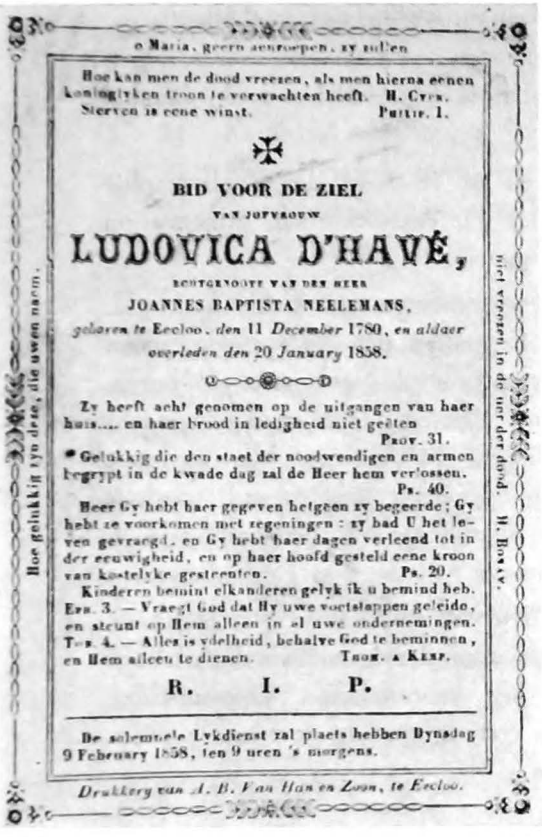

o Maria, geern aenroepen, zy zullen

Hoe kan men de dood vreezen, als men hierna eenen koninglyken troon te verwachten heeft. H. Cyrk.
Sterven is eene winst. Philip. 1.

BID VOOR DE ZIEL

VAN JOFVROUW

LUDOVICA D'HAVÉ,

ECHTGENOOTE VAN DEN HEER

JOANNES BAPTISTA NEELEMANS,

geboren te Eecloo, den 11 December 1780, en aldaer overleden den 20 January 1858.

Zy heeft acht genomen op de uitgangen van haer huis.... en haer brood in ledigheid niet geëten Prov. 31.

* Gelukkig die den staet der noodwendigen en armen begrypt in de kwade dag zal de Heer hem verlossen. Ps. 40.

Heer Gy hebt haer gegeven hetgeen zy begeerde; Gy hebt ze voorkomen met zegeningen: zy had U het leven gevraegd, en Gy hebt haer dagen verleend tot in der eeuwigheid, en op haer hoofd gesteld eene kroon van kostelyke gesteenten. Ps. 20.

Kinderen bemint elkanderen gelyk ik u bemind heb. Eph. 3. — Vraegt God dat Hy uwe voetstappen geleide, en steunt op Hem alleen in al uwe ondernemingen. Tob. 4. — Alles is ydelheid, behalve God te beminnen, en Hem alleen te dienen. Thom. a Kemp.

R. I. P.

De solemnele Lykdienst zal plaets hebben Dynsdag 9 February 1858, ten 9 uren 's morgens.

Drukkery van A. B. Van Han en Zoon, te Eecloo.

Hoe gelukkig zyn deze, die uwen naem, niet vreezen in de uur der dood. H. Bonav.

Bidprentje van
Ludovica D'havé
† Eeklo 30-1-1858
moeder van de Burgemeester.

Heer laat uwe bermhertigheid over hem komen, zoo als hij altijd betrouwd heeft Ps. 32. 22

†

BID VOOR DE ZIEL

van zaliger den Heer

ISIDORUS NEELEMANS

Echtgenoot van Vrouw

LUDWINA AERNAUT

geboren te Eecloo, den 9 October 1822, godvruchtiglijk overleden, den 7 April 1872,

LID VAN DEN STEDELIJKEN RAAD VAN EECLOO

en Gevolmagtigde-Bestuerder der yzer spoorwegen van EECLOO-GENT en EECLOO-BRUGGE.

Gij hebt, o Heer, de dagen mijns levens kort gemaakt, (Ps.) in het midden mijner loopbaan, ga ik naar de poorten van het graf. (Isais). Nu, o Heer, doe met mij volgens uw welbehagen, en beveel dat mijne ziel in vrede ontvangen worde, want het is voor mij voordeeliger te sterven dan langer te leven. (Tobias).

Zalig is de mensch, die de kwellingen verduldig verdraagt, na beproefd te zijn, zal hij de kroon des levens bekomen die de Heer beloofd heeft aan degenen die hem beminnen.

Dierbare Echtgenoote en Kinderen, ik sterf, maar mijne liefde sterft niet, gelijk ik u bemind heb op aarde, zal ik u nog beminnen in den hemel.

Deze man was eenvoudig, rechtschapen, godvreezend en afkeerig van het kwaed. Ik bid u, staat mij bij door uwe gebeden, welke gij aan God voor mij zult doen. Paul. ad Rom. X.

Mijn Jesus, bermhertigheid! (100 dagen aflaat)
Zoete herten van Jesus en Maria, weest mijnen toevlucht. (300 dagen aflaat).

R. I. P.

Brugge, druk. W. De Schryver

Bidprentje van
Isidorus Neelemans
† Mechelen 7-4-1872
broeder van de burgemeester.

Als bankier, gemeenteraadslid en burgemeester van Eeklo heeft hij een belangrijke rol vervuld in de geschiedenis van Eeklo in de tweede helft der 19de eeuw.

Op de gemeenteraadszitting van 3 oktober 1859 werd er melding gemaakt dat hij een belangrijk historisch werk «Geschiedenis der Stad Eecloo» had uitgegeven : men sprak en schreef er vol lof over : «dit werk getuigt even zeer van arbeid, studie, geleerdheid, talent en geschied- en letterkundige verdienste» (1). Het boek telde 296 bladzijden en was geïllustreerd met prachtige platen. Het geeft ons «een oogslag op onze

(1) Register gemeenteraadsverslagen 1858-1860 — S.A. Eeklo.

stad van uit het verste haers verleden tot op onze dagen, en alles is gestaefd met bewijsstuks, oorkonden en charters...». Dit werk wordt heden ten dage nog steeds ter hand genomen door historici, heem- en familiekundigen.

Zijn volledige bibliografie verscheen in 1897 in de «Bibliographie Nationale 1830-1880 Tome III Bruxelles P. Weissenbruch, éditeur» op blz. 9 en 10 (zie bibliografie E. Neelemans).

Op 8 februari 1882 werd hij tot burgemeester van Eeklo benoemd. Maandag 27 februari 1882 was een feestelijke dag voor Eeklo. Toen greep namelijk de inhuldiging plaats van Eduard Neelemans als burgemeester der stad Eeklo. Dit feest overtrof alles wat men er van verwacht had. Men weet ook op welke manier het tot stand kwam. Van zo haast de dag der instelling van de nieuwe burgemeester was gekend, werd er een oproep gedaan tot de bevolking en daarbij aan de menigvuldige weldaden herinnerd door de familie Neelemans aan de stad Eeklo bewezen. Men opende een inschrijving en het feest werd ingericht.

Het was een mooi gevarieerd programma der feestelijkheden dat op zondagavond 26 februari 1882 begon met kanonschoten. Op maandag 27 februari 1882 om 3 uur 's namiddags vormde men de stoet op de Grote Markt. We geven hier dan de volgorde :

1. Gendarmen te paard.
2. Fanfarenmaatschappij «Vereenigde Vrienden».
3. Gratianus, graaf van Eeklo, met zijn 2 schildknapen te paard.
4. Groep ruiters.
5. Maatschappij «Onderlingen Bijstand» (Werkmansvrienden).
6. Maatschappij Kruisjassers «De tijd doet recht».
7. Maatschappij duivenliefhebbers «d'Eerste t'huis de beste».
8. Maatschappij Kruisjassers «Tijd doet recht».
9. idem wollewevers
   idem verwers
   idem vollers
   idem scheerders
   idem met hunne standaarden.
10. Maatschappij Kruisjassers «Hageland».
11. Schoenmakersgenootschap.
12. Maatschappij «Lustige vrienden».
13. Boldersmaatschappij «Keysersbane».
14. Kleermakersgenootschap.
15. Balpijpmaatschappij «Vriendenkring».
16. Slachtersgenootschap.
17. Koninklijke Handboogmaatschappij «de Lieve».

18. Maatschappij «De Vereenigde Tooneelliefhebbers».
19. Zangmaatschappij «Ledeganksbroeders».
20. Genootschap «Vereenigde Armmeesters».
21. Koninklijke Harmonie St. Cecilia.
22. Rijtuig van de heer burgemeester.
23. Feestcommissie en uitgenodigden.
24. Groep ruiters.

De haag werd gevormd door onze landbouwers te paard.

Om 3 ½ uur optocht van de stoet naar de «statie van den ijzerenweg». Om 4 uur aankomst van de eretrein met ontvangst van de heer burgemeester door de leden van de Feestcommissie «in de statie». Terugtocht van de stoet naar het stadhuis alwaar officiële ontvangst door de heren schepenen. Begeleiding van de heer burgemeester door de stoet naar zijn woning. 's Avonds algemene verlichting. Om 7 uur grote fakkeltocht en «Venetiaansche stoet». Om 9 uur prachtig vuurwerk op de Grote Markt, af te schieten door de heer H. Gezelle van Brugge. De leden der Feestcommissie Borré-De Muynck, A. De Schrijver, K. Houtappel, Matthys-Moens, B. Steyaert.

Reeds op maandagmorgen begon men de huizen te bevlaggen en werd de laatste hand gelegd aan de opschik en versiering der huizen. De «Statiestraat, de Markt en de Brugschestraat» waar de nieuwbenoemde burgemeester woonachtig was en waarlangs de stoet moest doortrekken was langs weerszijden met sparren beplant. Naar de getuigenis van talrijke vreemdelingen die naar Eeklo waren gereisd, was de aanblik der straten «verrukkelijk schoon».

Omstreeks 2 uur van de namiddag werd door het gebulder der kanonnen het vertrek aangekondigd om de heer burgemeester, die te Gent de eed was gaan afleggen, af te halen en hem de eerste gelukwensen toe te sturen. Dertig tot veertig genodigden namen plaats in die trein zoals vrienden, staatsambtenaren en in het bizonder nijveraars die vooral de diensten door de familie Neelemans aan de nijverheid dezer stad bewezen naar waarde wisten te schatten. Na de gewone gelukwensen in het station te Gent werd in naam van al de aanwezigen door de heer P.J. De Paepe «huidevetter ter stede» volgende gelukwens aan de heer Neelemans toegebracht :

«Welkom Burgemeester !

Welkom, voorstander onzer Nijverheid
Aan U. zijn schoone werken toegewijd
Mijnheer, wij moeten daarvan geen bewijzen vragen,
Neelemans, die vruchten plukken wij alle dagen.

Burgemeester, d'handelsbron onzer steê.
Der-gelijk man was Neelemans-Davé,
Stad's-bank, Fabricatie, Gaz en Yzeren wegen
Eecloo is niet onbewust wie die heeft verkregen.
Door diensten en werken van Nut en Vlijt,
Den sluier draagt Gij van Zijne Majesteit».

Om 4 uur werden al de vaandels waarmede de eretrein versierd was ontrold en begroet door kanonschoten, stoomde hij af.

Intussen wemelde het te Eeklo : vanaf het Stationsplein tot aan de Grote Markt van nieuwsgierigen, maatschappijen, ruiters en paarden, schilden en blazoenen, van vaandels en vlaggen. De stoet was gevormd en trok de heer burgemeester te gemoet

Om 4 ½ uur kwam de lokomotief «Stad Eecloo» als eerste uit Gent te Eeklo aan, korts nadien gevolgd door de lokomotief «Jan Baptist Neelemans» die als eretrein het station binnenrolde. Een machtig gejubel steeg in de lucht en de verenigde muziekmaatschappijen fanfare «Vereenigde Vrienden» en de Koninklijke Harmonie «Ste-Cecilia» speelden de Brabançonne. Gelukwensen en tal van redevoeringen volgden op elkaar bij het uitstappen van de heer burgemeester. Wij willen hier een paar merkwaardige citaten aanhalen zoals : «Gij, zoon van d'heer Jan Baptist Neelemans, die evenals Bauwens van Gent een Manchester maakte, zoo ook aan deze gansche streek het leven der nijverheid heeft geschonken en overal welzijn gezaaid en rijkdommen, en wier overvloed zich thans menige zijner navolgers baden» Verder «Gij die zelf, om den nijveraars hulpmiddelen te verschaffen, eene wisselbank ingericht en bestuurd hebt tot voorspoed en gemak hunner handelingen». Spreker haalde dan het historisch vorserswerk aan van de nieuwe burgemeester in volgende bewoordingen. «Gij, die met den geest der wetenschap begaafd, na lange jaren de oorkonden uwer geboortestad doorzocht te hebben, Eecloo's geschiedenis tot immerdurende gedachtenis der vervlogen tijden hebt beschreven» De ontvangst op het stadhuis was even plechtig en schoon te noemen. Over dit alles kunnen we meer vernemen wanneer we de dagbladen uit die tijd raadplegen, zoals «De Eecloonaar», «Gazette van Eecloo», waarin ook de zo treffende redevoering van de heer burgemeester werd in opgenomen aan «Mijne Geachte Medeburgers». We willen dit besluiten met een treffend gedicht van Max Vrientius door de burgemeester zelf voorgedragen in het latijn met nederlandse vertaling. Het luidde als volgt :

«Vivi diu felix regionis gemmula Flandriae
Loeta solo, indigenis florida, merce frequens,

Caro Deo atque Astris Ecloa. Salutis asylum,
Nuper et exilii meta quies que mei.

Max Vrientius.

Lang moget gij gelukkig bestaan, parel der Vlaanderen,
Eecloo verheugd door uwen akker, bloeyend door uwe inwoners,
Veel bezocht door uwen handel, Gode en den Hemel aangenaam.
Schuilplaats mijns heils en laast verhoopt rust in mijn ballinschap.

Max De Vriend.

Eduard Neelemans heeft zijn leven en werk totaal ten dienste gesteld zijner geboortestad Eeklo. Als burgemeester behartigde hij haar vooruitgang en voorspoed. Als vorser en historicus deed hij ons de roem en groot-

GELOOFD ZIJ JESUS CHRISTUS. AMEN. 100 dagen aflaat.

† BID VOOR DE ZIEL VAN DEN HEER

Edouard-Louis Neelemans

Echtgenoot van Mevrouw

MARIE-MATHILDE LEFEBVRE

Medestichter van het genootschap van den H. Vincentius à Paulo. Lid van de derde Orde van den H. Franciscus, van den H. Rozenkrans, van den gedurigen Kruisweg, en van de godvruchtige vereeniging van den H. Antonius

Oud Provinciaal Raadslid, oud Burgemeester van de stad Eecloo en Ridder der Eiken Kroon.

Geboren te Eecloo den 17 November 1820 en aldaar godvruchtig overleden den 6 November 1899, na ontvangen te hebben al de Rechten onzer Moeder de H. Kerk.

De Wijsheid is bij de bejaarde menschen te vinden en de voorzichtigheid is de vrucht van een lang leven. Maar de hoogste wijsheid en macht, zijn bij God; raad en verstand zijn in Zijn bezit. (JOB. XII, 12, 13.)

Gelukkig is de man, die den raad der goddeloozen niet heeft gevolgd, die op den weg der zondaars niet heeft gestaan;.... maar wiens wil aan de wet des Heeren vastgekleefd is. (Ps. I, 1, 2.)

Tot U, Heer, heb ik mijn hart verheven; mijn God, op U heb ik mijn betrouwen gesteld. Laat niet toe, O Heer, dat ik in beschaming valle. (Ps. XXI, 56.)

Vaartwel, geliefde *Echtgenoote*, en beminde *Kinderen*, ik sterf; maar zijt verzekerd dat mijne liefde niet aan den boord van een duister graf geëindigd is; neen, ik heb U bemind op aarde, ik zal U ook beminnen in den Hemel.

(GELUK. J. BERCHMANS.)

Mijn Jesus, bermhertigheid. (100 dagen aflaat.)
Zoet Hart van Maria; wees mijn toevlucht. (300 d. afl.)

R. I. P.

De plechtige Lijkdienst zal plaats hebben in de parochiale kerk van Eecloo, Woensdag 22 November, om 10 uren 's morgends. — Een tweede plechtige Lijkdienst in de kerk der EE. PP. Minderbroeders, Donderdag 23 November, om 9 uren.

Eecloo, drukkerij *Gazette van Eecloo.*

Bidprentje uit de verzameling van A. Ryserhove, Knesselare.

heid van Eeklos verleden kennen en liefhebben. Als mens was hij de weldoener der minstbedeelden onder ons volk, de loonslaven uit de grote crisisperiode der jaren 1840. Kortom we kunnen uit volle borst meezingen met de jubelscharen der feestende Eeklonaren die volgend volkslied in de fakkeloptocht zongen :

«Hij is van alle mannen
De trouwste aan eer en plicht,
De vriend van arm en rijke,
Van vrijheid en van licht
Hij is der Burgren vader
Hij mint de zoete vreê,
En strijd voor roem en eere
Van Land en Moedersteê.
Dat elk dien naam vereere
Met loof en bloemenkrans,
Lang leef ons Burgervader
Lang leve Neelemans».

Wilfried STEEGHERS.

BIBLIOGRAFIE VAN EDUARD NEELEMANS (2)

1. — Van de pligten der menschen. Redevoering aen een jongeling door Silvio Pellico van Saluzzo. Uit het Italiaensch vertaeld. Gent. W^e Vander Schelden, 1850. In-12, 180 p

2. — Geschiedenis der stad Eecloo. Gent, J. en H. Van der Schelden, 1859. In-8°, 296 p., 6 pl. gekl.

3. — Geschiedenis der stad Eecloo. Verzameling van charters, chronyken en andere geschiedkundige stukken. Tweede deel. Gent, Vyt, 1865. In-8°, 643 p.

4. — Tijdrekenkundige naemlijst der baljuws, greffiers, tresoriers, burgemeesters en schepenen der stede, keure en vrijhede van Eecloo en parochie van Lembeke, van den jare 1249 tot 1796, benevens die der commissarissen, door den vorst benoemd ter jaerlijksche vernieuwing van het magistraet, alsmede de oorspronkelijke zegel der stad Eecloo en de zegels der schepenen van Eecloo en Lembeke. Met de afbeelding van 198 zegels. Brugge, 1866. In-8° 174 p., fig.

5. — Geschiedenis der gemeente Lembeke en der vrije heerlijkheid van Aveschoot. Met platen, portretten en oorkonden. Gent, C. Vyt ; Eecloo, Ryffranck en Ryffranck-Goethals, 1872. In-8°, VI-325 p., kaart en plan.

In medewerking :

6. — Redevoeringen en gedichten bij de inhuldiging van Ledeganck's gedenkteeken uitgesproken 1894.

7. — Negen merkwaerdige voorzeggingen. Gent. J. en H. Van der Schelden, In-24, 48 p.

8. — Negendaegsche oefeningen ter eere van den Heyligen Aloysius Gonzaga, bestaende in negen godvruchtige overdenkingen op de byzonderste deugden van dezen heiligen. Sint-Nicolaes, Landrien - Fovel, 1856, In-32, 64 p.

9. — Negendaegsche oefeningen tot de H. Alphonsius de Liguori - Roeselare Van Hee, 1838, 108 p.

(2) Bibliographie Nationale 1830-1880 Tome III Bruxelles 1897. P. Weissenbruch., p. 9-10.

16 17

NEELEMANS Joannes-Baptist
° 22 september 1698 St-Truiden
† 19 augustus 1761 's-Gravenhage
× 7 mei 1724 's-Gravenhage
LOCHEN Sophia Gertrudis
° 11 maart 1688 Nijmegen
† 24 december 1764 's-Gravenhage

18 19

PAELINCK Livinus
° 9 october 1705 Zwijnaarde
† 2 juni 1778 Zwijnaarde
× 29 juni 1729 Zwijnaarde
DE COSTER Livina
° 18 december 1698 Zwijnaarde
† 21 augustus 1780 Zwijnaarde

20 21

22 23

MARTENS Gerardus
°
† 6 october 1741 Lovendegem
× 29 mei 1729 Lovendegem
BEKE Maria
° †

24 25

26 27

CABOOR Joannes
° † ×
GABRIEL Josepha
° †

28 29

30 31

8 IV/1

NEELEMANS
Joannes-Baptist
geneesheer
° 23 augustus 1727
's-Gravenhage
† 22 juli 1760
Aalter

9 IV/2

PAELINCK
Joanna-Livina
° 11 september 1734
Zwijnaarde
†

10 IV/3

VAN DEN BERGE
Joannes Franciscus
°
†

11 IV/4

MARTENS
Isabelle
° 4 april 1730
Lovendegem
†

12 IV/5

D'HAVE
Livinus
°
† 10 october 1738
Eeklo

13 IV/6

CABOOR
Gielielma
° 28 october 1701
Maldegem
† 18 december 1778
Eeklo

14 IV/7

VERLIJSEN
Christiaen
°
†

15 IV/8

VERSCHRAEGEN
Maria Joanna
°
†

× 10 augustus 1756 Zwijnaarde

× 5 mei 1748 Lovendegem

× 27 april 1732 Eeklo

× 29 maart 1746 Lokeren

4 III/1

NEELEMANS Joannes-Baptist
kleermaker
° 6 februari 1761 Aalter
† 27 november 1838 Eeklo

5 III/2

VAN DEN BERGHE Joanna-Therese
particuliere
° 26 october 1759 Lovendegem
† 6 januari 1840 Eeklo

6 III/3

D'HAVE Livinus
fabrikant in stoffen
° 16 maart 1739 Eeklo
† 2 februari 1804 Eeklo

7 III/4

VERLEYSSEN Petronilla
spinster
° 27 juli 1747 Zaffelare
† 31 october 1828 Eeklo

×

× 4 juni 1768 Eeklo

2 II/1

NEELEMANS Jan Baptist
° 9 september 1785 Aalter
† 29 mei 1860 Eeklo

winkelier-fabrikant

3 II/2

D'HAVE Ludovica
° 11 december 1780 Eeklo
† 20 januari 1858 Eeklo

bijzondere

× 3 juni 1812 Eeklo

1 I/1

NEELEMANS Eduardus-Ludovicus Bankier, gemeenteraadslid - burgemeester van Eeklo
° 19 november 1820 Eeklo
† 6 november 1899 Eeklo
× 30 augustus 1859 Izegem
Maria Mathilde Celestina LEFEBVRE

DE AFPALING
VAN DE KEURE VAN EEKLO IN 1240

De plaatsnaam Eeklo duikt eerder laat in de bronnen op : de oudste vermelding is slechts van 1220 (1). In de twaalfde eeuw was de omgeving van Eeklo nog grafelijk jachtgebied en praktisch onbewoond. Enkel op de wijk Raverschoot-Balgerhoeke was er reeds een kern van bewoners aanwezig. In het begin van de dertiende eeuw verandert dat : gravin Johanna van Constantinopel begint met het grafelijk jachtterrein Aalschoot, dat voor het grootste deel uit woeste grond bestond, te verkavelen en te vercijnsen. In 1233 verkoopt zij ongeveer 750 bunder woeste grond te Aalschoot (2). De kopers krijgen de grond toegewezen tegen een jaarlijkse cijns van 2 sol per bunder. De gravin verleende aan de kolonisten het voorrecht dat zij enkel te Raverschoot of te Aalschoot mogen geoordeeld en veroordeeld worden (3). Dit voorrecht was de aanloop tot een meer uitgebreide keure die de gravin in 1240 verleende aan Eeklo en Kaprijke. In die keure worden de grenzen van het «Novum Eclo» aangegeven (4).

«Termini autum sunt tales : Nordhosthoec apud Ichtevelde

«*De grens-punten zijn de volgende : de Noordoosthoek bij Ichtevelde-*

voorde an Caprick, de Ichtevelde voorde versus Suit per drieboom super *voorde aan Kaprijke, van Ichtevelde-voorde zuidwaarts in rechte lijn naar*

domum Brunnus filii Lamkins, et de domo Brunnus per unam viam *het huis van Brunnus, zoon van Lamkinus, en van het huis van Brunnus*

extendentem se Zuijdward usque ad aquaeductum qui dicitur Oudeleet, *langsheen een weg die zich zuidwaarts uitstrekt tot een waterloop, Oudeleed*

(1) Archief Groot seminarie Brugge. Cartularium Eeckhoutte nr. 179/151 f° 48 v° 49 r°.

(2) L. STOCKMAN, *Nog problemen betreffende Aalschoot*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 18 (1967) p. 136.

(3) L. STOCKMAN, ibidem, p. 126.

(4) Wij gebruiken hier de uitgave van E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel I, p. 135-136.

et ab hinc juxta aquaeductum usque moere domini Allardi de Hole,
genoemd, en vandaar langs de waterloop tot de moer van heer Alard van Hole,

quem aquaeductum dominus Allardus de Hole fodi fecit, in quo termino
welke waterloop door heer Alard van Hole werd gegraven, in dit grenspunt

in majorem evidentiam crux de novo posita est, et hinc Westward per
werd opnieuw goed zichtbaar een kruis geplant, en vandaar westwaarts in

driebom usque Nordhende de Zoutweghe, et abhinc usque ad inferiorem
rechte lijn naar het noordelijke einde van de Zoutweg, en vandaar in

crucem mori hospitalis sancti Johannis Brugensis per drieboom, et ab
rechte lijn naar het onderste kruis van de moer van het Sint-Janshospitaal

hinc super unam viam, quae venit de Cleempitte usque Houvelde,
uit Brugge, en vandaar naar een weg die komt van de Kleemputten naar Houvelde,

ubi etiam ad evidentiam termini crux posita est, et abhinc Nordward
waar eveneens een kruis als grenspaal werd geplant, en vandaar Noord-

usque Zuythende de Molengracht et abhinc secundum quae se extendit
waarts naar het zuidelijk einde van de Molengracht en vandaar zoals de

Molengracht per Balgherhoucke usque ad Noordmoer,
Molengracht zich uitstrekt over Balgerhoeke tot de Noordmoer,

ubi similiter in termino crux posita est, et abhinc per driebom usque
waar op dezelfde wijze een kruis als grenspaal werd geplant, en

ad Ribecke an Caprick, et abhinc Oostward usque ad terminos libertatis
vandaar in rechte lijn naar de Riebeek bij Kaprijke, en vandaar Oostwaarts

de Caprick usque Ichtevelde voorde.
naar de grenspunten van de vrijheid van Kaprijke tot Ichtevelde-voorde.

De grensafpaling van de keure van Eeklo begint dus in de noordoosthoek bij Ichtevelde-voorde te Kaprijke (5). Dit toponijm is nu niet meer bekend, maar die voorde moet gelegen hebben op de Lembeekse-Isabellebeek, daar waar ze de grens Kaprijke-Bassevelde snijdt. Van Ichtevelde-voorde loopt de grens zuidwaarts naar het huis van Brunnus, zoon van Lamkinus, en verder viel de oostelijke grens samen met een weg «extendentem se zuydward usque ad aquaeductum qui dicitur Oudeleet».

(5) De plaatsnaam Ichtevelde wijst er op dat het grensgebied Kaprijke-Bassevelde oorspronkelijk uit woeste grond bestond, Bassevelde is trouwens ook een veld-toponijm. Een voorde is een doorwaadbare plaats in een rivier of beek, zodat we Ichteveldevoorde op de Lembeekse Isabelle beek kunnen situeren.

De ligging van het huis van Brunnus is niet meer te achterhalen en evenmin vinden we nu nog een weg op de grens met Lembeke en Oost-Eeklo. De «Oudeleet» mogen we vereenzelvigen met de Burggravenstroom, want bij de grensscheiding tussen de keure van Eeklo en de Oudburg van Gent in 1572 noemt men dit leed «ooc de vaert streckende naer de voorseide stede van Eecloo» (6).

De zuidelijke grens van Eeklo valt dan samen met die waterloop tot de moer van Alard van Hole. Dit komt niet meer overeen met de huidige toestand, want de Burggravenstroom vormt slechts een tweetal kilometer de grens met Lembeke en Waarschoot. De wijk Koude Keuken ten noorden van die waterloop ligt op het grondgebied van Waarschoot (7). De moer van Alard van Hole moet in de omgeving van de Pokmoer gesitueerd worden (8). Het Oude Leed werd dus op initiatief van Alard van Hole gegraven. Hij was als grafelijk hoornblazer betrokken bij het verkopen van de grafelijke woeste gronden te Aalschoot en omgeving (9). Bij de moer van Alard werd een kruis geplant. Van dit kruis loopt de grens westwaarts in rechte lijn naar het noorderlijk uiteinde van de Zoutweg. De Zoutweg was een oude verbinding van Eeklo met Zomergem die gedeeltelijk over het grondgebied van Waarschoot liep (10). Op de grens van Eeklo sloot

---

(6) E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, p. 144

(7) Dit was reeds zo in 1572 : een stuk meers wordt gesitueerd «in Waerschoot bij der Cauwerkuekene ... zuyt 't Eecloots vaerdekin ... noordt Onse vrouwe meersch». Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer nr. 45193 f° 107 r°. Heel dit grensgebied was zeer waterrijk, zodat dit Oude Leed waarschijnlijk in de bedding van een bestaande waterloop werd uitgegraven. In 1572 treffen we een stuk meers aan «up 't gescheede van Lembeke ende Waerschoot bij steenenpale ... zuyt 't Eecloots vaerdekin». ARA RK nr. 45193 f» 113 r°. Volgens het landboek van 1638 van Eeklo behoorde een blok land van ongeveer 11 ha. gelegen ten zuiden van de Klinkelstraat nog tot het grondgebied van de stad Eeklo. Dit stuk komt overeen met het tweede beloop : «Beginnende suytoost daerbij op de suytsyde van de Clinckerstraete ende op de oostsyde van de voornoemde Cloosterdreve commende suyt teghen tgescheet van deze keure ende prochie van Waerschoot ende oost tegen Lembeke van den oosthouck inne». Stadsarchief Eeklo nr. 384.

(8) Volgens de grensscheiding van 1648 was «den moer van Joncheer Alaerd de Hole paelende ande voorseide vaert ofte waterganck». E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, p. 145.

(9) L. STOCKMAN, *De brieven van Aalter*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 20 (1969) p. 137.

(10) Die weg begint bij het grenspunt Eeklo-Adegem-Oostwinkel en loopt dwarsdoor het Leen naar de Weststraat in Waarschoot. Over Stoktevijver, Dalmen kon men dan Zomergem bereiken. Op de Ferrariskaart is die verbinding nog zeer duidelijk aangegeven. In het begin van de veertiende eeuw bezat Wouter van den Spikere «9 g. lands anden Soutweeh» in Waarschoot. Nabij diezelfde Zoutweg bezat Johan van Ghent «een ghenet woestin» ende daer up so heift hie slachtorf doen delven». Rijsel, Archives Nationales B 1388 (1282bis).

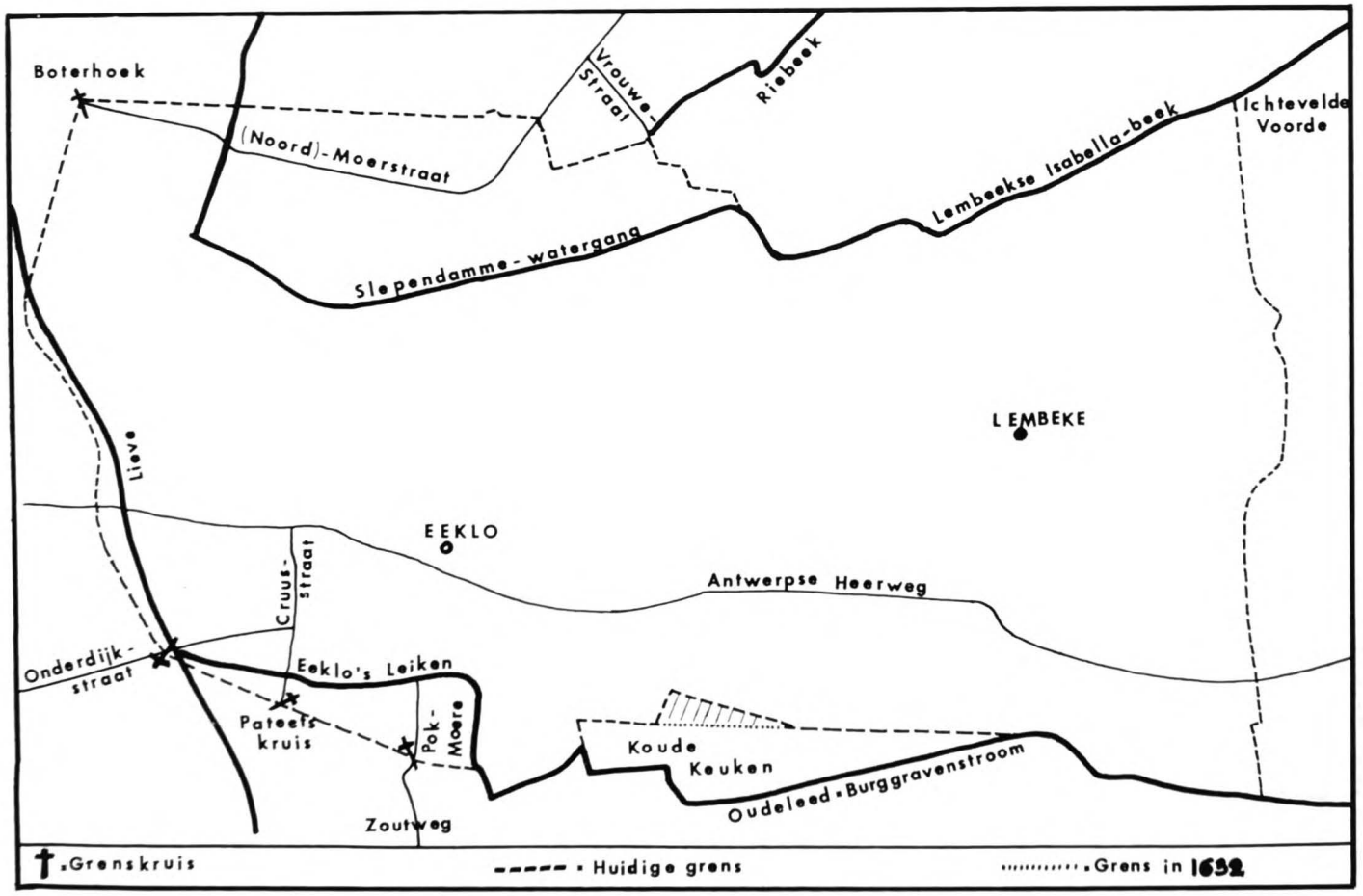
Boterhoek
(Noord)-Moerstraat
Vrouwe-straat
Riobeek
Lembeekse Isabella-beek
Ichtevelde Voorde
Slependamme-watergang
LEMBEKE
Lieve
EEKLO
Cruus-straat
Antwerpse Heerweg
Onderdijk-straat
Eeklo's Leiken
Pateefs kruis
Pok-Moere
Koude Keuken
Oudeleed-Burggravenstroom
Zoutweg
.Grenskruis
. Huidige grens
.Grens in 1692

hij aan bij de Bogaartmoerstraat, een straat gelegen bij het Leiken ten westen van het Motjen. Van het uiteinde van de Zoutweg loopt de grens naar het onderste kruis van de moer van het Sint-Janshospitaal uit Brugge. Dit hospitaal bezat in die hoek van Eeklo tien bunder moer dat het van gravin Johanna van Constantinopel had gekregen (11). Dit stuk van tien bunder was afgebakend door verschillende kruisen, waarvan er eentje als grenspaal voor de keure dienst deed.

Volgens een legger van 1520 van het goed Altena in Adegem bezat het hospitaal op die plaats 7 g. 89 r. de «cruuce sticx» genoemd, die met het oosteinde aan de «Cruusstrate» paalden (12). Die straat wordt ook soms de Pateetskruisstraat genoemd omdat het grenskruis de naam kreeg van Pateetskruis (13). Die naam is afgeleid van de familienaam Pateet, want in 1334 bezat een Wouter Pateten grond in de Zuidmoer die paalde aan de eigendom van het Sint Janshospitaal (14).

Het volgend kruis wordt geplaatst op de weg die van Kleemputte naar Houvelde loopt. In 1648 loopt die grens daar «tot op de straete commende vanden Appelboom (alwaer ooc compt den wech van Houvelde) naer de Lieve» (15). Die weg liep dan verder over de Lieve langs Nieuwendorpe naar Eeklo (16). Houvelde is te vereenzelvigen met Honevelde dat zich uitstrekte langsheen de grens Eeklo-Adegem ten zuiden van

---

(11) In januari 1252 bevestigt gravin Margareta die gift van haar zuster. Op de rug van de oorkonde staat : «dit es vanden Zudmoere». T. LUYKX, *Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen*, Antwerpen-Utrecht 1946, p. 619-620. VERHAND. KON. VL. ACAD. BELGIE, Klasse der Letteren nr. 5.

(12) Archief Sint Janshospitaal Brugge, E 2, Leggers nr. 21 f° 3 r°.

(13) M. GIJSSELING, *Bijdrage tot Eeklo's middeleeuwse Toponymie*, in Het Koninklijk Atheneum te Eeklo viert zijn tweede lustrum, p. 113 nr. 97 : in 1458 : te Pateets cruse.

(14) Archief Sint Janshospitaal Brugge, oorkonde nr. 464 : «... van enen alven ghemete moers lichtelike min of meer lieghende up den suutmoer in die sevene ende twintich buenre tusschen Pieter den Moene vors. an die hoestside ende Wouter Pateten ende Pieter den Neve an die westside ende die van Sinte Janshuus ten beeden enden».

(15) E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, 153-154.

(16) Volgens Daniël Verstraete was dit een oude verbindingsweg met de Oude Brugse heerweg : hij vertrok van Vijvereke, dwarste het veld, vormde de grens tussen het domein van Papinglo en de heide van Drongen, viel dan samen met de Onderdijkstraat, liep dan over de Appelboom te Adegem en het Wambuis te Eeklo. D. VERSTRAETE, *Oude Wegen*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 1 (1949) p. 19.

LOVENDEGEM

TOPONYMISCHE KAART

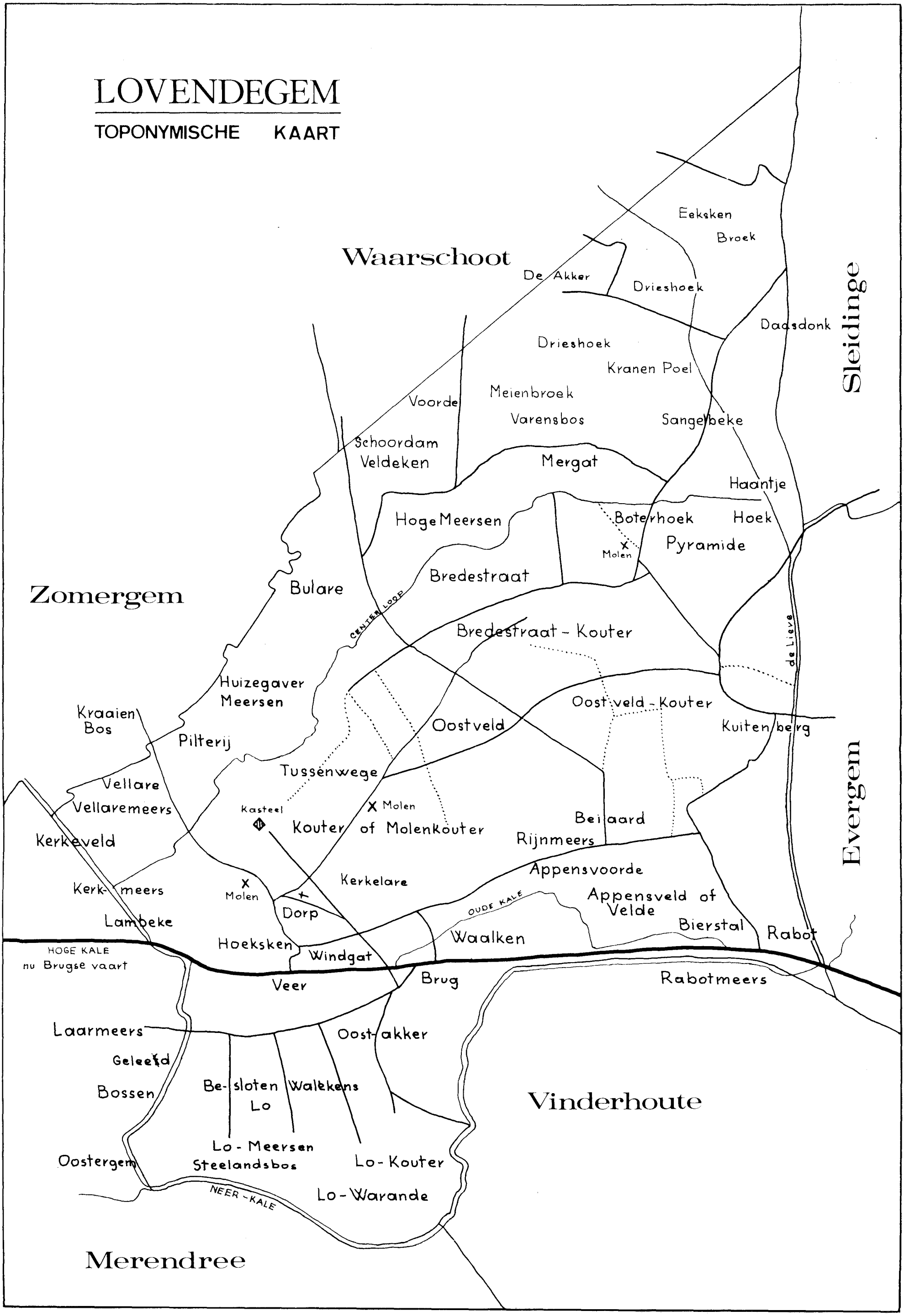

Raverschoot ([17]). Kleemputte is de wijk van Adegem gelegen ten Noorden van de Onderdijkstraat, die over de Appelboom verder naar Onderdijke loopt.

Vandaar richt zich de grens noordwaarts naar het zuideinde van de Molengracht, en langsheen die gracht over de wijk Balgerhoeke naar de Noordmoer(straat). De Molengracht is vermoedelijk tijdens het graven van de Lieve verdwenen, want in de bronnen komt hij nergens meer voor. Op die plaats was de grens niet zeer nauwkeurig bepaald, want in 1648 zal de grens met ambacht Maldegem opnieuw vastgesteld worden. In 1648 vertrekt men te Balgerhoeke «derthien roeden ende vijf voeten en half» ten oosten van het middenpunt van de brug, vandaar loopt de grens naar het midden van het Doorntjesrabot op de Lieve. Vanaf dit rabot ligt de grens ten westen van de Lieve en volgt de «scheetgracht van den cheyns der stede van Ghent ende tlant van dheer Abraham van Doormael» ([18]). Ter hoogte van de Blakstraat ligt de grens 27 roede en 10 voet ten westen van het midden van de Lieve en bij de Raverschootstraat bedraagt die afstand 22 roede en 1 voet ten opzichte van het midden van de Raverschootbrug ([19]). Vandaar loopt de grens zuidwaarts tot aan het kruis op de weg naar de Appelboom.

Opmerkelijk is dat in 1240 geen gewag gemaakt wordt van de Lieve en dat de grens niet samenvalt met dit kanaal zodat we mogen aannemen dat de Lieve op het Eekloos grondgebied een kunstmatige waterloop is en niet werd uitgegraven in een bestaande waterloop. Te Balgerhoeke komt wel een molengracht voor, maar die ligt echter reeds ten noorden van de hoogterug van Raverschoot-Balgerhoeke. Van Balgerhoeke loopt de grens dus naar de Noordmoer waar een grenskruis werd geplaatst. Dit kruis moet op de Boterhoek gestaan hebben, op het einde van de Noordmoer (straat). De noorderlijke grens wordt gevormd door de Zijdelingen, die in 1240 echter niet vermeld worden : men zegt gewoon dat vandaar de

(17) De oudste schrijfwijze is «Oudevelde» volgens de rekening van 1289 van de Brieven van Assenede, Archief Sint Janshospitaal Brugge, Doos Varia rolrekening nr. 8. Honderd jaar later noteert men in dezelfde rekening : «Onevelde». Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer nr. 7834 rekening van 1389 f° 1 v°. In 1572 : «... in Eecloo te Raveschoot daer ment heet tHoonvelt ... zuudt de Onderdijckstrate». Algemeen Rijksarchief Rekenkamer nr. 15194 f° 71 v°.

(18) E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, p. 152-153. Jonkheer Abraham Doremale bezat 8 gemet land in het 57ste begin van het landboek van Eeklo. Dit begin lag ten westen van de Lieve. Stadsarchief van Eeklo, nr. 384-385, Landboek van 1638.

(19) E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, p. 153.

grens «per drieboom» loopt naar de Riebeek van Kaprijke ([20]). Het gebied begrepen tussen de Moerstraat en de Zijdelingen behoorde dus tot de keure van Eeklo, maar parochiaal valt een gedeelte van die strook onder Sint-Laureins ([21]). De Riebeek lag voor het grootste gedeelte op Kaprijks grondgebied en liep noordwaarts naar het Rijselhof toe. Het stuk land waardoor de Riebeek loopt werd in 1572 de «Rybecq» genoemd ([22]). Op de grens Eeklo-Kaprijke paalde die beek aan het Vrouwestraatje ([23]). Van de Riebeek loopt de grens oostwaarts «ad terminos libertatis de Caprijk» : zij valt dus samen met de zuidelijke grens van Kaprijke tot Ichtevelde voorde. Om dit stukje grens terug te vinden, moeten we ons steunen op de grensafbakening van de keure van Kaprijke. Die grens begint bij Ichtevelde voorde en loopt dan westwaarts naar de zuidwesthoek van het land van Bouden Pil. Dan volgt men de zuidelijke kant van een

(20) Drieboom is een landmetersterm die «in rechte lijn» betekent. Het werkwoord «driebomen» is eveneens bekend zoals blijkt uit de volgende tekst van 1619 : «... zoo hebbe ick als lantmeter voornoemt mijn istrement ghenomen ende hebbe tzelve af ghedrieboomdt alzoo dat behoort». E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eecloo*, Deel II, p. 158.

(21) Algemeen Rijksarchief Rekenkamer nr. 45193 f° 64 r° «... een ghemet busch ligghende inde kuere van Eecloo inde prochie van Sente Laureyns bij de Zyelinghen.» (anno 1572). Archief Sint Janshospitaal Brugge, D5 - onder de rubriek «In Sinte Lauwereins cheins» , «... 1 ymet busch ... ligghende binder ambochte van Eeclo ende binder prochie van Sinte Lauwereins an die noordside van der Moerstrate ... hoofdende metten noordhende up die Zidelinghe ende metten zuudhende up die Moerstrate». (anno 1409).

(22) Algemeen Rijksarchief Brussel, nr. 45190 f° 39 r° · r55 r. ... inden Rybecq zuudt de Weststrate...»

(23) Dit Vrouwenstraatje kwam in 1322 in het bezit van de abdij van Oost-Eeklo door ruiling met een ander straatje. Rijksarchief Gent, abdij Oost-Eeklo, oorkonde van 24 juni 1322 : «Als het was also dat mijn here voren gheneumt ligghende hadde ene aude strate in de prochye van Caprycke tusschen miir vrauwen der Abdessen lande ende sconvents van der abdije van Oost-Eclo an tene side ende Jhans Gossins soons lande an dander side twee hondert vijf roeden lanc ende vijf roeden breet streckende vanden Riebeeke tote an de strate die gaet van den Benthille tote den gasthuusmoere. Ende die selve strate es ende was gheheten de Wulbusch ... wisselen wilde ende gheven de selve strate omme ene andre strate die sij hadden ligghende in de selve prochye neven Willems huus van Aken streckende toter galghen twe hondert ende achte roeden lanc ende drie roeden breet». Aan weerszijden van dit Wulbuschstraatje bezat de abdij van Oost-Eeklo landerijen. Rijksarchief Gent, Fonds Kaprijke, nr. 33, Bunderboek van 1616 in het 29ste beloop en in het 30ste beloop.

stuk woestine van 250 bunder en dan gaat het «per drieboom» naar het westelijk einde van de Riebeek ([24]).

We stellen vast dat men bij de afpaling van de keure van Eeklo niet altijd nauwkeurig te werk ging. Vandaar dat later meer dan eens grensbetwistingen ontstonden, vooral als de bewoning dichter werd en de behoefte ontstond om precies te weten tot welke keure of ambacht de percelen grond in de grensgebieden behoorden. In de dertiende eeuw liep de grens dwarsdoor nog onbewoonde en ontgonnen gebieden zodat het nog niet zo nauw stak bij de afpaling.

Binnen de keure van Eeklo liggen er twee parochies : Eeklo Sint Vincentius en Lembeke Sint Egidius. Verder hebben we vastgesteld dat een klein stuk van de parochie Sint Laureins in de keure van Eeklo lag. De heerlijkheid van Aveschoot was weliswaar volledig omsloten door de keure van Eeklo maar behield toch haar eigen schepenbank en was volledig onafhankelijk gebleven. De keure van Eeklo verklaarde trouwens uitdrukkelijk dat de «hospites manentes in wastina dominae Mathildis de Haga» niet tot de keure en de vrijheid van Eeklo behoorden ([25]).

LUK STOCKMAN

(24) Die begrenzing gebeurt als volgt : «Ichtevelde vort ten westhende, suitwesthoec de terre Boidin Pil usque ad westende, an die suitzide quousque ducenta et quinquaginta boneria durant». L. GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Coutumes des pays et comté de Flandre*, Quartier de Bruges, Tome II, p. 51.

(25) E. NEELEMANS, *Geschiedenis van Eeeloo*, Deel I, p. 142.

HET GOED TEN MOERE TE EEKLO

De broeders van het Sint Janshospitaal uit Brugge hebben tijdens de vroege middeleeuwen een belangrijke bijdrage geleverd tot het ontginnen van de woeste gronden in het Meetjesland door het oprichten van enkele grote hoeven. Te Adegem in de wijk Veldekens werd hun goed Altena een belangrijk uitbatingscentrum voor de omliggende bossen, vanuit hun hoeve te Maldegem-Donk werden de woestinen ontgonnen en te Eeklo werd het goed Ten Moere in de Sint Jansdreef het centrum van turfuitbating en later een bloeiend boerenbedrijf. In onze bijdrage willen we pogen het ontstaan van het goed ten Moere te achterhalen en een idee te geven van de ontginningsgeschiedenis van het gebied rond de Sint Jansdreef.

DE OORSPRONG

In 1244 verkopen Boudewijn Wandelaard en zijn vrouw Elizabeth 29 bunder woestinen gelegen te Aalschoot (1) aan de broeders van het Sint Janshospitaal uit Brugge (2). Die 29 bunder had Boudewijn Wandelaard in 1240 gekocht van de Eekhoutabdij uit Brugge (3). In 1250 kopen de broeders 18 bunder woestinen, gelegen in de nabijheid van Eeklo, van de abdij van Spermalie (4). In de oorkondenverzameling van het Sint Janshospitaal komt ook nog een oorkonde voor van een verkoping van 37 bunder woestinen, gelegen te Aalschoot, aan Margareta, weduwe

(1) Voor de juiste ligging van het grafelijk domein Aalschoot zie : L. STOCKMAN, *Het grafelijk bos Aalschoot*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 16 (1965) p. 199-203, en Idem, *Nog problemen betreffende Aalschoot*, in AM nr. 18 (1967) p. 132-135.

(2) Archief van het Sint Janshospitaal (voortaan afgekort Ar. SJHB) Oorkondenverzameling nr. 35.

(3) Ar. SJHB Oorkonde nr. 26. Zie bijlage I.

(4) Zie bijlage I.

van Willem Brune uit Brugge, Thomas Nicholaus en Lamkinus (5). We hebben geen oorkonde gevonden van een voortverkoop aan de broeders van Sint Janshospitaal, maar we mogen toch aannemen dat die 37 bunder in hun bezit gekomen zijn, daar die oorkonde in hun verzameling steekt. Dit is trouwens ook het geval voor de aankoopsoorkonde van Boudewijn Wandelaard van 1240 (6).

In 1250 beschikte het Sint Janshospitaal over 84 bunder woestinen te Eeklo. In 1289 krijgen de broeders 10 bunder en 1 lijn woestinen gelegen «tusscen zente Janslande ende den leene dat was mijn here Osts van Wedergraet» (7). In 1291 kopen ze dan nog 7 gemet land bij die gelegen zijn ten noorden van de watergang en palend met de zuidelijke kant aan hun woestinen (8). In 1296 volgt nog een belangrijke gift van ongeveer 8 gemet land en woestinen (9). Dit geeft dan een totaal bezit van bijna 100 bunder te Eeklo. Dit cijfer benadert vrij goed het getal van 307 gemet, opgegeven in een inventaris van 1300 (10).

ONTSTAAN VAN DE LANDBOUWUITBATING

Alhoewel de verkoopakten nergens expliciet spreken over moergronden, moeten we toch aannemen dat bepaalde stukken woestinen in hun ondergrond turf bevatten. Vooreerst krijgt de hoeve de kenmerkende naam «ten Moere» (11). Bovendien grenst de noorderlijke kant van hun bezittingen in de Sint Jansdreef aan de (Noord)-moerstraat, die het moergebied van Sint Laureins omsluit. Tenslotte vinden we reeds in de oudste

(5) Ar. SJHB Oorkonde nr. 28. Zie bijlage I. Die 37 bunder waren gelegen «in Alscot qui se extendit ex una parte usque ad morum et ex alia parte usque ad viam». M.a.w. tussen de (Noord)moerstraat en de Balgerhoekstraat.

(6) Ar. SJHB Oorkonde nr. 26. Zie bijlage I.

(7) Ar. SJHB Oorkonde nr. 152.

(8) Ar. SJHB Oorkonde nr. 177 : «vive himete lants 22 roeden ... ende dat lant leghet benorden waterganghe ten suuthende van sente Janzwoestine» en oorkonde nr. 178 : «heen himet lants twe linen ende 57 roeden ... twelke lant leghet benorden waterganghe beosten sente Janslande en ten suudhende van sente Janswoestine».

(9) Ar. SJHB Oorkonde nr. 250 : «vijf himeten ende een virendeel daer hi up woent ende twe himete ende een half woestinen daer benorden sinen hues».

(10) Rijksarchief Brugge (voortaan afgekort RAB), Aanwinsten nr. 6511 : «Ten Moere behoord IIIc VII gemeten lands».

(11) Ar. SJHB rek. 1280 : spreekt over «de curti de Moro», dus een hoeve in de moeren.

rekeningen delf- en vervoerkosten van turf die gewonnen werd vanuit ten Moere ([12]). De turfgronden zullen echter hoofdzakelijk op het einde van de Sint Jansdreef hebben gelegen. Dit wordt bevestigd in 1337 door de beschrijving van een rentegrond van het hospitaal : «14 ½ g. 40 r. lands ende I huus datter up staet ligghende van Ser Jansleet zuudwaerd toter Zidelinghe, dat wilen hiet Sente Jans houden moer» ([13]).

We denken dat de broeders van het Sint Janshospitaal rond 1250 begonnen zijn met het exploiteren van de turfgronden en dat ze een hoeve hebben opgericht die als uitbatingscentrum dienst deed van de omliggende gronden ([14]). Zij hebben een dam (= Sint Jansdreef) dwarsdoor hun woestinen en moeren aangelegd. Daardoor werd «die harewech van Balgerhoec» ([15]) verbonden met de Noordmoerstraat. Die dam was een verhoogde weg doorheen het nogal laag gelegen gebied van de Eeklose watergang ([16]). Hij werd het uitgangspunt voor de ontginning van de turfgronden en de woeste gronden.

In de rekening van 1280 noteert men opbrengst van 30 p. «de curti de Moro» ([17]), terwijl er in de rekening van 1279 sprake is van een «rector de Moro» ([18]). Die rector is waarschijnlijk een broeder van het hospitaal die de leiding had van het goed ten Moere. We vernemen ook nog dat hij 10 s. uitgeeft «de aqueductu». Die uitgave staat vermoedelijk

---

(12) Ar. SJHB rek. 1276 : «pro turbonibus nostris lucrandis apud Eklo 49 p. 31 d. ; de turbonibus vehendis de Ardenborch usque Brugas 27 p. 6 s. ; item de Moro usque Ardenborch 21 p.». In een studie die zal gewijd zijn aan de verspreiding van de moergronden in het Meetjesland, zal uitvoerig gehandeld worden over de turfuitbating door het Sint Janshospitaal vanuit hun hofsteden ten Moere en Altena.

(13) Ar. SJHB Renteboek van 1337, reeks D nr. 2/2 f° 62 v°.

(14) De Zusters van de abdij van Oost-Eeklo hadden reeds in 1250 een hoeve opgericht te Aalschoot. Zie L. STOCKMAN, *Het Aalstgoed te Eeklo*, AM nr. 17 (1966) p. 6. Ook de Lazarij van Gent bezat reeds een hoeve (het latere Groot Goed) te Eeklo in 1256. Zie RA Gent Rijke Gasthuis. Een oorkonde van 1256 situeert een half bunder land «de via qui extenditur versus aquilonem de domo dictorum fratrum et sororum sita in parrochia de West-Eclo pertensum secundum longitudinem terre ipsorum ibidem domine de Eyne».

(15) De heerweg van Balgerhoeke wordt vermeld in het renteboek van het hospitaal van Maldegem. Ar. SJHB reeks D, nr. 1 f° 35 r°.

(16) L. STOCKMAN, *Dam-toponymen te Aalter en te Eeklo*, in Biekorf 1967, p. 342. Een stuk rentegoed van het Sint Janshospitaal ligt «hupden watregane ende hoefdende ande brugghe of westhalf onzen damme» en verder nog «onzen dam vanden hove leght ten westhende». RAB Aanwinsten nr. 1918 f° 181.

(17) Ar. SJHB rek. 1280.

(18) Ar. SJHB rek. 1279 : «rector de Moro x s. de aequaductu»
Ar. SJHB rek. 1279 «item predicto viij s. iij d. de brantghelde».

in verband met de Eeklose watergang die dwars door de eigendommen van het hospitaal loopt (19). Ook betaalt hij 8 s. «brantghelt» : dat is een vergoeding voor hulp bij het blussen van een brand.

Uit 1300, 1310 en 1315 beschikken we over een inventaris van de veestapel en bebouwde gronden van ten Moere. In 1300 bedraagt de totale oppervlakte van de hoeve 307 gemet. Daarvan waren 48 gemet bezaaid met rogge, 95 gemet met evene (= haver) en de resterende 164 gemet werd als weide gebruikt. Na 50 jaar hadden de broeders van het Sint Janshospitaal reeds bijna de helft van hun woestinen te Eeklo tot ontginning gebracht. De overblijvende woestinen dienden als weide voor de 238 schapen en 62 runderen van ten Moere. De hoeve beschikte ook nog over 10 merries en een hengst voor het bewerken van het land en misschien werden ze ook wel gebruikt als reispaarden (20). Opvallend is wel dat er geen zwijnen in de inventaris voorkomen. In 1310 worden er wel vijf varkens op de inventaris vermeld. Men kweekte dus maar alleen varkens voor het eigen gebruik op de hoeve.

Rond 1300 bracht de hoeve gemiddeld 30 p. per jaar op. Tien jaar later stijgt die gemiddelde opbrengst boven de 300 p. per jaar. We kunnen moeilijk aannemen dat die opbrengst uitsluitend van het landbouwbedrijf afkomstig zou zijn. Ook de turf moet een aanzienlijk bedrag opgebracht hebben voor het Sint Janshospitaal (21). Wellicht verklaart een afgenomen turfwinning het kleiner bedrag aan inkomsten uit de jaren 1325-1327 (22).

Tot 1328 baatten de broeders van het Sint Janshospitaal het goed ten Moere in eigen beheer uit. Er waren dus bestendig een of meer broeders op hun hoeve te Eeklo aanwezig (23). Hun aanwezigheid te Eeklo oefende een zekere aantrekkingskracht uit op de bewoners van Eeklo en omliggende parochies, want we stellen vast dat verscheidene personen uit Kaprijke, Oostwinkel en Eeklo broeder geworden zijn te Brugge (24).

---

(19) Heel zeker is dit niet, daar het hospitaal ook nog 3 s. watergeld aan Jan van Morweghe betaalt als bijdrage in de watering van Eeklo, die de Eeklose watergang onder zijn beheer had.

(20) Zie bijlage II.

(21) In 1329 noteert men een bedrag van 250 p. «van onsen hove te Eclo mids den moere». Ar. SJHB rek. 1329.

(22) In 1327 daalden de inkomsten tot 26 p.

(23) In de rekening van 1291 noteert men een uitgave van 5 p. 12 s. voor de «familie de Moro». Ar. SJHB rek. 1291. In 1293 en 1294 komt telkens een bedrag van 30 s. voor dat uitgegeven werd voor de «familie de Moro».

(24) We vernoemen slechts : Willem van Kaprijke, Jan van Woestwinkle, Wouter van Kaprijke en Willem van Eeklo. G. HIMPENS, *Het Sint Janshospitaal te Brugge (vóór 1188-1350)*. Lic. thesis 1956, p. 160-162. Universiteitsbibliotheek Gent nr. 331F6.

In het renteboek van rond 1300 staat een stuk rentegrond van ½ bunder ingeschreven dat «cam int huus met broeder Janne Boids zone van Eeklo» ([25]). Het noeste ontginningswerk en de caritatieve arbeid van de broeders moet dus een zekere invloed gehad hebben op de Eeklose jeugd van rond 1300.

In 1329 werd het goed ten Moere vercijnsd, en het vee wordt te gelde gemaakt : de koeien worden verkocht voor 30 p., de merries en de wagens voor 6 pond. De hoeve werd in dat jaar samen met de moer verpacht en bracht 250 p. op ([26]). Het volgend jaar werd de hoeve alleen verpacht voor de som van 119 p. 10 s. 9 ½ d. Dit is een aanzienlijk bedrag vergeleken met de jaren 1325-1327 en die som lag blijkbaar te hoog want dit bedrag daalt tot 30 à 60 p. in de jaren 1340-1348. De grond in de Sint Jansdreef was veel te zandig om grote opbrengsten mogelijk te maken. Die magere grond was wellicht ook een van de redenen waarom de broeders van het Sint Janshospitaal zo vlug de hoeve uit hun eigen handen hebben gegeven. De turfuitbating en de houtexploitatie behielden ze echter wel want dit bracht nog interessante bedragen op : in 1343 noteert men een bedrag van 143 p. 12 s. «van torven van Eclo» en een bedrag van 9 p. 10 s. 8 d. «van houte van den Moere» ([27]).

Het hospitaal bezat ook nog een andere bron van inkomsten te Eeklo nl. de erfelijke renten en de cijnsgronden. In 1327 ontving het hospitaal 30 p. 12 s. «rente in Eclo» en 12 p. 6 s. «ceinse in Eclo» ([28]). In 1352 brachten «de erveliker renten in Eclo» 68 p. 4 s. 11 d. op en de «lantcheinse in Eclo» 199 p. 11 s. 2 d. ([29]). In dit bedrag zit ook de pacht van het goed ten Moere dat in 1351 een oppervlakte had van 166 gemet en verpacht was voor 11 s. 3 d. per gemet zodat de totale pachtsom 93 p. 7 s. 6 d. bedroeg ([30]).

---

(25) RAB Aanwinsten nr. 1918 f° 181 v°.

(26) Ar. SJHB rek. 1329 : «van onsen hove te Eclo mids den Moere 250 p.
«Item van deselven hove van merrien ende van waghenen 6 p.».
«item van onsen hove teclo van coen 30 p.».

(27) Ar. SJHB rek. 1343.

(28) RAB Aanwinsten nr. 1906 rek. 1327. — Een belangrijk deel van die renten kwam voort uit de erfenis van kanunnik Arnout van Maldegem die een groot deel van zijn eigendommen aan het hospitaal overmaakte : «Item do, trado, etdem omnes redditus meos quos habeo in Ecloo quos estimo ad valorem decem et octo librarum flandrensium annuatim». Madame DE LALAING, *Maldeghem, la Loyale*, Brussel 1849, p. 370.

(29) Ar. SJHB rek. 1351.

(30) Ar. SJHB Reeks D nr. 3.

Merken we hier op dat het bouwland ten opzichte van 1300 lichtjes is toegenomen : van 143 gemet naar 166 gemet.

DE EERSTE PACHTERS VAN TEN MOERE

Vanaf 1344 verschijnen de namen van de pachters in de rekeningen van het hospitaal. Jacob Gheraerd is de eerste bij naam gekende pachter van de hoeve : zijn naam komt voor op de lijst van de personen die met hun pacht ten achter stonden ([31]). Verdere bijzonderheden ontbreken echter over Jacob Gheraerd die tot 1370 pachter blijft.

In die periode gaan de inkomsten «van houte te Moere» voortdurend de hoogte in : in 1352 : 34 p. 12 s. ; in 1358 : 83 p. ; in 1374 : 139 p. 12 s. Die hogere houtopbrengst is ongetwijfeld een gevolg van het aanleggen van bossen op de resterende woestinen van ten Moere ([32]). In 1366 schrijft men een ontvangst van 24 p. 8 s. in «van ouden esschen ende ouder abeelen te Moere» ([33]) en in 1362 ontvangt men 33 s. «van twee eekenen die upt hof ten Moere stonden die de grote wind velleden» ([34]) Naast essen, eiken en abelen trof men ook nog wilgen, elzen en tronkwilgen aan op de hoeven en landerijen van Sint Jans te Eeklo ([35]). Dennebossen waren op dat ogenblik nog volledig onbekend in onze streken.

De gebouwen van de hofstede bleven de eigendom van het hospitaal want we treffen regelmatig een rubriek in de rekeningen aan van «coste ghedaen ter Moere». In 1355 bedroegen de reparatiekosten 11 p. 17 s. ([36]) en in 1368 meer dan 53 p. ([37]). Jammer genoeg zijn die rekeningen in algemene termen opgesteld zodat we geen overzicht krijgen van de bestaande gebouwen op ten Moere.

---

(31) Alhoewel hij niet uitdrukkelijk als pachter vermeld staat, zien we toch in hem een pachter van ten Moere daar hij steeds met grote bedragen «landcheinse te Eclo» ten achter staat.

(32) In 1365 noteert de rekening : «van dat de meester ende ic waren te Eecloo om te besiene onse moer ende busch vertert 15 s.» Ar. SJHB rek. 1365.

(33) Ar. SJHB rek. 1366 f° 3 v°.

(34) Ar. SJHB rek. 1362 f° 3 v°.

(35) Het hout van goed Altena bracht ook een aardige stuiver op in 1366 : «van troncwulghen te Altena 11 p. 12 s. ; van elshoute twelke staet an ene dreve te Altena 4 p. 10 s. ; van ouden upgaenden wulghen te Altena de welke staeden bi der teghelrije 6 p. 8 s. 6 d.» Ar. SJHB rek. 1366 f° 3 v°.

(36) Ar. SJHB rek. 1355.

(37) Ar. SJHB rek. 1368.

Hoeve op de westzijde van de Sint Jansdreef

Foto R. Tondat.

De broeders begaven zich regelmatig naar Eeklo, waar ze zitdagen hielden voor het innen van de pacht en de erfelijke renten en voor het beheer van hun eigendommen ([38]). In 1399 komen ze naar ten Moere om met Gillis De Vulre een nieuw pachtkontrakt af te sluiten ([39]). Gillis De Vulre moet rond 1390 pachter van de hofstede geworden zijn waar hij Wouter de Moenc fs Jan opvolgde.

Daar we uit de jaren 1350-1390 enkel het achterstallig bedrag van de pachtsom kennen, kunnen we ons moeilijk een oordeel vormen over de opbrengst van het landbouwbedrijf. Wel moet die opbrengst in stijgende lijn gegaan zijn want het achterstallig bedrag van Wouter de Moenc ligt 30 à 50 p. hoger dan dat van zijn vader Jan de Moenc. In 1384 bedroeg de pachtsom 148 p. 6 s. Het is echter goed mogelijk dat die grote achterstallige bedragen een gevolg zijn van de Gentse oorlog die tussen 1378 en 1384 over heel Vlaanderen woedde. De stad Eeklo en

(38) Ar. SJHB rek. 1389 f° 21 r° : «Van dat wij waren oostwaerd te meneghen tiden teecloo ende tardenburgh omme onse zitdaghen». en rek. 1392 : «Van dat ic was teeclo om land ende hofsteden te eeghendomene».

(39) Ar. SJHB rek. 1399 f° 28 v° : «Van costen bi Gillis de Vulre als wij onse voorwaerde maecten vanden goede ten Moere 26 s.»

omgeving moet tijdens die oorlog tegen Lodewijk van Male verwoest zijn geworden want de grafelijke molens te Eeklo en te Kaprijke werden verbrand in die periode ([40]). De hoeven ten Moere en Altena zullen evenmin aan het oorlogsgeweld ontsnapt zijn zodat Wouter de Moenc nog onmogelijk de jaarlijkse pachtsom kon bijeenbrengen.

Met de weduwe van Gillis De Vulre krijgt het Sint Janshospitaal moeilijkheden in 1402 zodat het tot een geding kwam voor de wet van Eeklo ([41]). We kennen de uitspraak niet, maar ze mag in elk geval op de hoeve blijven wonen met «Hanneken haer kint» voor een jaarlijkse pachtsom van 68 p. 6 d. Het hospitaal leent haar zelfs geld, want in 1407 betaalt haar zoon Jan De Vulre, 34 p. 10 s. terug «van gheleende ghelde» ([42]). De broeders schijnen zich dus het lot van de arme weduwe aangetrokken te hebben en haar niet in de steek hebben gelaten !

In 1416 noteren de rekeningen heel in het kort de pachtvoorwaarden van Jan De Vulre : «Item inde prochie van Eclo Jan de Vulre fs Gillis de jonghe van onsen goede dat men heet tgoet ten Moere wesende 238 g. lands lichtelic meer of min ende es huute ghegheven ten tween liven, tsiaers omme 60 p.» ([43]). Het landbouwland is dus gestegen van ongeveer 150 gemet in 1310 tot 230 gemet in 1416. De pachttermijn is hier niet gebonden aan een bepaalde datum, maar geldt «ten tween liven» : zolang de weduwe Gillis De Vulre of haar zoon Jan zullen leven !

In 1419 betaalt het Sint Janshospitaal 42 s. aan de weduwe Gillis De Vulre wegens schade in een bos die haar toebehoorde ([44]). Na haar dood verpachtten de broeders het goed ten Moere aan haar zoon Jan voor 60 p. die op het hof blijft tot aan zijn dood in 1447.

In 1447 wordt een uitvoerig pachtkontrakt opgemaakt van het goed ten Moere. Het kontrakt zelf zit niet meer in het archief, maar in de

---

(40) L. STOCKMAN, *De grafelijke molens te Eeklo, Kaprijke en Waarschoot (1357-1456)* AM XVIII (1967) p. 222-223.

(41) Ar. SJHB rek. 1402 f° 69 r° : «Item van costen dat Broeder Pieter vanden Hecke ten tween werven ghesijn heift ande wet van Eclo omme te vulbringhe de wettelichede vander wedewe Gillis Vulres, ons lieden daeromme te costen gheweest 48 s.».

«Item van eenen beseghelden brieve vanden vonnesse dat ons ghewijst was vander wet van Eclo».

(42) Ar. SJHB rek. 1408 f° 117 r°.

(43) Ar. SJHB rek. 1416 f° 44 v°.

(44) Ar. SJHB rek. 1419 f° 90 v° : «Van eenen compositie ghemaect bi Jan de Vulre teclo van zekere scade die de wedewe Gillis Vulres ghehadt hadde int jaer 18 van eenen bussche toebehorende nu ter tijt der vors. wedewe. De welke broeder Loy cochte jegens de vors. wedewe ende lietene staen een jaer boven tijt».

rekeningen staat de korte inhoud zodat we toch nog iets vernemen over de pachtvoorwaarden ([45]). De hofstede omvat nu 236 g. 2 l. 71 r. land die verpacht worden voor 198 p. De bossen die een oppervlakte van 33 g. 4 r. beslaan, worden niet mee verpacht. Evenmin trouwens als «de wildernessen» die nog een oppervlakte van 33 g. 1 l. 90 r. beslaan. De totale oppervlakte van ten Moere met de bossen en de heide bedroeg dus ongeveer 303 g. Na twee honderd jaar ontginning was nog een tiende van hun bezit te Eeklo heide gebleven. Het valt op dat rond de Sint Jansdreef weinig bossen groeiden en het landbouwland in grote mate overwoog. Ten Moere was dus bijna volledig ingericht als boerenbedrijf en bijna niet voor het winnen van hout ([46]).

In 1448 laat het Sint Janshospitaal een «nieu scaepcot» oprichten «up de zuudzide vander scuere» en worden «dandre husen ghestopt en ghedect daert van noode was» ([47]). Daarvoor betaalt men «van stoffen ende werck» 126 p. 16 s. Drie jaar later voert men opnieuw belangrijke werken en reparaties uit op ten Moere : «Van dat an tgoed ten Moere ghemaect es. Eerst over het temmerwerc bi bestedinghen in taswerke van zekere stallen lanc zijnde 8 ghebinden beghinnende ten nieuwe scaepstalle zuutwaert gaende toot den stalle dat westwaert strect met een cruepel ghespanne, ende het stal westwaert gaende zal hij maken toot der berderen weech vanden paertstalle al van wijdden dat nieuwe scaepstal es, ende twee voeten hoogher dan tselve scaepstal es, loke, dueren, veinstren gheghrouft al omme de somme van 32 p. 8 s. par. Item van rebben stilen breke balken ende dat daer an cleeft te zaghene van latten theen banderoede naghelen gley ghehanghen met datter an cleeft ende vanden ouder stalle te brekene ende ontdeckene ende al van stoffen ende werke alzoet bi parcheelen bewijst es» ([48]). Sijmoen Danckaert, pachter sedert

(45) Ar. SJHB rek. 1447 f° 44 v° : «Ende mids der doot vanden voorn. Janne den Vulre zo es tselve goed verpacht met 236 g. 2 l. 71 r. land enen Gillis Heyneman den termijn van 9 jaren. Daerof deerste Ougst int jaer 48 omme 16 p. 10 s. gr. tsjaers zonder de wildernessen groot zijnde 33 g. 1 l. 90 r. die in pachte heeft Pieter Zoetaert omme 18 s. gr. tsjaers. Ende zonder de busschen die thospitael themwaert houd omme te hauwenen die groot zijn 33 g. 4 r. Met welken goede de voorn. Gillis als pachter in leentijnghen heift in besaetheden ende anders de somme van 16 p. 7 s. 1 d. gr. die hi of zine borghe ten hende vanden voors. pachten zullen betalen ghelijc als de brieven die daer af zijn onder zekere andere pointen ende voorwaerden wel verclaerzen».

(46) Dit staat dan in tegenstelling met hun tweede hoeve Altena, die gedurende eeuwen de «houtmijt» van het Sint Janshospitaal zal zijn.

(47) Ar. SJHB rek. 1448 f° 66 r°.

(48) Ar. SJHB rek. 1451 f° 78 v°.

1450 ([49]), beschikte dus over verschillende hoevegebouwen : een schaapstal, een paardestal en een stal van «8 ghebinden». Die stal moet tamelijk lang geweest zijn ; als we een onderlinge afstand van 4 m tussen twee gebinten aannemen, komen we tot een lengte van 32 m !

Voor de jaren 1452, 1453 en 1454 betaalt Symoen Danckaert slechts de halve pachtsom «mids den oorloghe die gheregneert heeft bijder welker ledich ende onbedreven gheleghen heeft ende zoe uuter note comen es dat niemende up de helft deraf ghenemen wilde» ([50]). Intussen wordt de nieuwe stal verder afgewerkt en begint men met het bouwen van een nieuwe schuur ([51]). Die schuur werd reeds gedeeltelijk in metselwerk opgetrokken want de rekening maakt gewag «van eenre nieuwer scuere temmeren, medsen, plaestren». We treffen hier wel zeer vroeg een gemetste constructie aan !

In die tijd waren bijna alle hoevegebouwen in hout opgetrokken en met stro gedekt. Vermoedelijk werd die schuur, zoals de stallen, nog wel op de traditionele wijze in geraamtebouw uitgevoerd, maar werden de wanden opgevuld door metselwerk dat een bepleistering kreeg. Bij de vernieuwing van zijn pachtkontrakt in 1466 is Symoen Danckaert verplicht «te potene een duust helziin plandsoenen ende vichtich eeken plandsoenen» ([51bis]).

Na de eerder moeilijke beginjaren verging het Symoen Danckaert zeer goed op ten Moere. De pachtsom zal dan ook geleidelijk aan stijgen van 120 p. par. in 1455 tot 156 p. par. in 1484. Vier jaar later begint echter de Brugse opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk zodat de hoeve «niet ghebruuct» wordt «daernu up tgoedt te Moere twuenhuus verbrant es vanden ruuters van oorloghen» ([52]). Vanaf 1493 keren de kinderen van Symoen Danckaert terug op de hoeve en zal het landbouwbedrijf opnieuw gaan floreren. In 1503 wordt de hoeve gesplitst en verschijnen er twee pachters op ten Moere : Jan Danckaert en Jan Van der

---

(49) Ar. SJHB rek. 1450 f° 54 v° : «Symoen Danckaert es comen up tvoors goed ten Moere inde stede van Gillis Heyneman ende zal betalen over Gillis voors. den pacht van desen jaren mids prise van goede bi hem van Gillis overghenomen».

(50) Ar. SJHB rek. 1454 f° 59 r°.

(51) Ar. SJHB rek. 1454 f° 82 r° : «... ten Moere bij Eecloo ghewrocht es binnen den jare 52, 53 ende 54 mids zaghene van balken, rebben, corbeelen, platen, luke, dueren, venstren ten nieuwen stallen mids den werke an de houde huusen, stoffen daertoe verbezicht van berderen, gleye ende andren zaken dachhueren, teercosten 102 p. 1 s. par.». Idem rek. 1455 f° 86 r°. : «... ghewrocht es int decken vanden nieuwen stalle ende van eenen hende van eenre nieuwer scuere temmeren, medsen, plaestren metgaders alde stoffe daertoe ghelevert van gleye, banderoede, theen, izerwerke 97 p. 18 d. par.».

(51bis) Ar. SJHB Reeks D, nr. 21.

(52) Ar. SJHB rek. 1491 f° 53 r°.

Eecken, die elk over eigen hoevegebouwen beschikken vanaf 1510 ([53]). De nieuwe woning, de nieuwe koestal en het nieuw bakhuis van Jan van der Eecken waren met dakpannen bedekt. Dit bevestigt andermaal het feit dat het Sint Janshospitaal hun hoevegebouwen te Eeklo in duurzaam materiaal liet bouwen.

Ook in het beheer van hun goederen te Eeklo trad een wijziging op : in plaats van zelf alles te regelen, stelden de broeders een ontvanger aan voor het innen van de pachten en renten en voor de verkoop van het hout uit hun bossen ([54]).

In de eerste helft van de zestiende eeuw stijgen de pachtsommen tamelijk snel : in 1512 betalen Jan van der Eecken en Symoen Danckaert 168 p. par. voor 235 gemet ; in 1566 betalen Jan Danckaert en Aernaudt Daens 660 p. par. voor 222 gemet. De pachtsom is dus in 50 jaar meer dan verviervoudigd ([55]). Die pachtsommen waren echter geen zuivere winst voor het Sint Janshospitaal, want een deel ging naar de reparatiekosten aan de hoevegebouwen. In 1540 betaalt het hospitaal «van reparatie ghedaen up tgoedt te Moere daer Cornelis Danckaert ende Victor Dhane up woondt bedraghende bij twee biglietten 158 p. 4 s. par. boven desen bij Joos Wittebroodt maetsenaere 34 daghen met 2 ghesellen aldaer gewrocht beede al tsamen de somme van 176 p. 9 s. par. ([56]). Vier jaar later betalen ze nogmaals 87 p. 17 s. 6 d. par. aan Jacob de Hondt en aan hun pachter Victor Dhane voor een nieuw pannendak ([57]).

In de rubriek «ontfanc van buschcoope» komen geregeld posten voor van houtverkoop uit de bossen rond de dreef van ten Moere. In 1552

---

(53) Ar. SJHB rek. 1510 f° 53 r° : «Betaelt van reparacien ghedaen up ons goedt te Moere ande huusen daer Jan Van der Eecken up wuent, midtgaders een nieu woonhuus, een nieu coestal ende een nieu hovenhuus met teghelen ghedect 125 p. 18 s. 9 d.».
Idem : «ande huusen daer Symoen Danckaert up wuendt midts een nieu melcamere ghemaect 10 p. 11 s.».

(54) Ar. SJHB rek. 1512 f° 185 r° : «Betaelt den ontfanghere van Eeclo voor moeyte van ontfanghene 18 p. gr. ende zijn moeyte van de bernijnghe te bestierne 18 p. gr.».

(55) De stijging van de pachtsommen is een algemeen verschijnsel : David De Smedt, pachter van het Aalstgoed, betaalde in 1511 216 p. par., terwijl Vincent Van der Beke en Marten De Baets in 1565 524 p. par. betaalden voor 144 gemet land. L. STOCKMAN, *Het Aalstgoed te Eeklo*, AM nr. 17 (1966) p. 23.

(56) SAB XII nr.189 rek. 1540-1541 f° 135 r°.

(57) SAB XII nr. 190 rek. 1544-1545 f° 124 v° : «Betaelt van reparatie ghedaen up ons goedt te Moere daer Victoor Dhane up woont int decken van den teghelhake bij Jacob de Hondt ende een cnape ende in thevieren van latten, vanneelen, vuersten ende bouwetten».

brengt «de hau van een parcheel busch groodt ontrent 3 g. 2 l. 44 r. ligghende ande westsijde vander dreve van onsen goede te Moere oudt 9 jaeren» 97 p. 4 s. par. op ([58]). Het volgend jaar verkoopt het Sint Janshospitaal 54 eiken die op en om ten Moere stonden voor 672 p. 10 s. par. ([59]). Dit is een aardig sommetje, maar we moeten daarbij bedenken dat eikenhout het voornaamste constructiehout van die tijd was! Tenslotte noteert men in 1554 een ontvangst van 372 p. par. «over den coop van 12 g. 1 l. 11 r. busch ligghende thender dreve van onsen goede te Moere» ([60]). Op drie jaar tijd betekende dit dus een ontvangst van meer dan 1140 p. par. door de verkoop van hout en eikenbomen uit de Sint Jansdreef. Dat gebeurde natuurlijk niet alle jaren, maar dit hoog bedrag onderstreept toch het belang van het hout als brandstof en constructiemateriaal in de middeleeuwse huishouding.

Juist voor de godsdiensttroebelen voert het Sint Janshospitaal nog belangrijke herstellingen uit en betaalt 82 p. 14 s. 9 d. gr. «de anno 71, 72 ende 73 int maecken van een nieuwe hoochcaemere ende andere nootzaeckelicke reparatien over huusen, schueren ende stallen» ([61]).

Bij de graantelling van 1565 bezat de weduwe van Cornelis Danckaert 8 lopen tarwe, een zak rogge, 5000 ongedorste roggeschoven à 4 maten het honderd en 4500 roggeschoven à 3 maten het honderd. Arnout Dhane bezat 2 lopen tarwe, 2 mud boekweit, 2500 ongedorste roggeschoven à 3 maten het honderd, 800 ongedorste roggeschoven à 4 maten het honderd, 600 ongedorste gersteschoven à 3 maten het honderd en 200 bonen ([62]).

De ontvangsten over de jaren 1578-1604 weerspiegelen zeer goed de toestand te Eeklo tijdens de godsdiensttroebelen. In het begin van de Calvinistische overheersing te Eeklo betalen Cornelis Danckaert en Arnout Daens nog hun volledige pachtsom, voor het jaar 1582 krijgen ze een vermindering van 6 p. gr. terwijl de pacht voor het jaar 1585 helemaal niet meer betaald wordt ([63]). Op 18 oktober 1585 werd een einde aan de Calvinistische overheersing te Eeklo gesteld door Alexander Far-

(58) SAB XII nr. 191 rek 1552-1553 f° 97 r°.
(59) SAB XII nr. 191 rek 1553-1554 f° 98 r°.
(60) SAB XII nr. 192 rek. 1554-1555 f° 96 v°. Negen jaar later in 1563 bracht dezelfde «busch ligghende inde langhe dreve ten hende vande voors. dreve metten noordthende ende Moerstrate» nogmaals de ronde som van 390 p. par. op. SAB XII nr. 193 rek. 1563-1564 f° 96 v°.
(61) SAB XII nr. 195 rek. 1573-1574 f° 122 v°.
(62) RAG Raad van Vlaanderen, nr. 723 f° 62 r°.
(63) SAB XII nr. 197, rek. 1581-1584 f° 98 r°.

nese ([64]). Bijna de ganse Eeklose bevolking was gevlucht en de gronden lagen onbebouwd en verlaten ([65]). Ook de pachters van ten Moere hadden hun landbouwbedrijf in de steek gelaten zodat de ontvangst nihil was. Slechts vanaf 1595 komen er enkele inwoners van Eeklo terug zodat het hospitaal erin slaagt een pachtkontrakt af te sluiten met vijf personen die «elc voor andere ende een voor al» het goed ten Moere per gemet huren ([66]). De 222 g. 1 l. 50 r. worden de drie eerste jaren voor 2 s. 6 gr. per gemet verpacht en de zes volgende jaren voor 3 s. 4 gr. per gemet. De ontvangst van ten Moere werd echter gebruikt om een schuld van 600 p. gr. af te betalen aan Laureins Croes, hun voormalige ontvanger te Eeklo. Ook is het slechts vanaf 1604, na de val van Oostende, dat de wederopbouw van Eeklo ernstig kon aangepakt worden en dat de Eeklonaren zich definitief in hun stad konden vestigen.

TEN MOERE NA DE GODSDIENSTTROEBELEN

In 1604 pachtten de weduwe van Joris Corthals, Charles Teerlynck, Joos Uutterschout, Joris Waldack en Joris Maertens het goed Ten Moere opnieuw voor negen jaar à 3 s. 4 gr. per gemet. In 1613 wordt de toestand weer normaal : Joos Standaert wordt pachter van de hofstede op de westzijde van de Sint Jansdreef terwijl Charles Waldack de hofstede op de oostzijde voor zijn rekening neemt. Joos Standaert betaalt 33 p. 13 s. 4 gr. voor 101 g. en Charles Waldack betaalt 36 p. gr. voor 120 ½ g.

PACHTER JOOS WALDACK

Charles en Joos Waldack ondertekenen op 14 mei 1622 een nieuw pachtkontrakt voor negen jaar voor de oostzijde van het goed ten Moere ([67]). Zij moeten op hun eigen «coste ende pericle» een huis en hoevegebouwen timmeren, die het hospitaal, van zodra het vrede in het land wordt, zal overnemen. Zij mogen echter de nodige bomen vellen voor het oprichten van de gebouwen. De pachters moeten voldoende «eecken boomen» poten

(64) A. DE VOS, *Godsdienstberoerten te Eeklo tijdens de XVIe eeuw*, in AM nr. 12 (1961) p. 92-93.
(65) SAB XII nr. 197 *rek.* 1584-1585 f° 10 v°.
(66) SAB XII nr. 200 *rek.* 1598-1599 f° 66 v°.
(67) Ar. SJHB Verzameling pachtbrieven nr. 69.

voor de vervanging van de eiken op de oostzijde van de Sint Jansdreef. Charles Waldack moest reeds krachtens de voorgaande pachtbrief «25 eecken plantsoenen» poten en «houden groyen». Het slaghout wordt in negen hauwen verdeeld zodat ze elk jaar over een hau beschikken voor het maken van brandhout. Voor de andere plantsoenen die Charles en Joos Waldack op het goed zullen planten, zal het hospitaal een vergoeding uitbetalen : «de opghaende van hart hout tot 10 gr. tstuck ende de troncken tot 5 gr. ; d'opghaende van zocht hout tot 5 gr. ende de troncken 2 gr. 12 mijten».

Uit het pachtkontrakt blijkt een zeer grote bezorgdheid voor de bomen en het hout. We denken dat tengevolge van de oorlog veel bomen vernietigd en verbrand waren zodat men vlug moest aanplanten want op de hoeve had men veel brandhout en timmerhout nodig.

Het oprichten van het huis en de hoevegebouwen viel dus ten laste van de pachters daar het hospitaal blijkbaar niets meer durfde investeren uit vrees dat die gebouwen andermaal zouden verwoest zijn geworden !

Joos Waldack blijft tot aan zijn dood pachter op ten Moere. Bij zijn overlijden in 1650 wordt een uitvoerige staat van goed opgemaakt ([63]). Joos Waldack bezat drie paarden, twee stieren, 8 koeien, drie kalvers, «een rendeken op haer tweede jaer», drie varkens en drie biggen. Ten Moere was vanouds een schaapshofstede : de kudde telde in 1650 74 schapen «onder audt ende jonck». Voor het houden van die schapen betaalde hij 3 p. 2 s. 6 gr. «schaepghelt» aan de stad Eeklo. In de schuur lagen «ses duist onghedossen cooren, neghen duisent evene, twaelf hondert taerwe schooven». Tezamen met het hooi, het stro, het kaf en de mest in de stallen vertegenwoordigde dit een bedrag van 221 p. 10 s. gr. De navette en het labeur werd op 73 p. 12 s. 10 gr. geprezen. Het batig saldo van de staat van goed bedroeg 336 p. 2 s. 10 gr. zodat Joos Waldack onder de begoeden van Eeklo mag gerekend worden. Hij bezat trouwens een hofstede in Eeklo-binnen nl. in de Weststraat (= Molenstraat). Als bijzonderheid stippen we nog aan dat hij als pachter van ten Moere verplicht was een vondeling te onderhouden ([69]).

Rond 1670 bereiken de pachtsommen van ten Moere hun hoogste waarde van de zeventiende eeuw : Guille Van Laere en Jan Wittewronghel betalen 68 p. gr. voor 101 gemet land en Seger De Roo betaalt 70 p. gr. voor 120 ½ g. land. Seger De Roo kon die pacht gemakkelijk opbrengen want uit zijn staat, opgemaakt op 11 februari 1676, blijkt dat hij een zeer vermogend man was : bij zijn overlijden bezat hij een vermogen

(68) Stadsarchief Eeklo (= SAE) nr. 1012 f° 71 v° tot 73 v°.

(69) Ar. SJHB rek. 1643 f° 50 v° : «... boven dat hij sal onderhouden een vondelinck...».

Hoeve op de oostzijde van de Sint Jansdreef

Foto R. Tondat.

van 1151 p. 9 s. 7 gr. ([70]). Zijn staat van goed geeft ook een zeer goed overzicht van de geteelde gewassen :

koren	11	gemet
«naercooren»	4	gemet
boekweit	11 ½	gemet
haver	9 ½	gemet
lijnzaad	1	gemet
wortelen	1	gemet

In totaal maakt dit 38 gemet veldvruchten of ongeveer een derde van de totale oppervlakte van het oostelijk gedeelte van ten Moere. De rest werd dan gebruikt als weide voor de 9 koeien, 5 vaarzen, twee kalvers, 109 schapen en 50 lammeren. Verder bestond de veestapel nog uit «vijf groote verckens ende thien biggens» en tenslotte nog twee paarden voor het werk op het land.

Voor de vlasbewerking beschikte het gezin van Seger De Roo over 4 spinnewielen met hun toebehoren en een haspel. In het sterfhuis bevinden zich 15 pakken gezwingeld vlas, 23 stukken grauw lijnwaad en

(70) SAE nr. 1016 f° 375 tot 388.

een fijn vlassen laken alles ter waarde van 87 p. 10 s. gr. Een weefgetouw wordt echter niet vermeld in de inventaris zodat we niet weten of dat laken ter plaatse werd geweven.

In de staat van goed van Guille Van Laere, pachter van de westzijde van het goed ten Moere, komt wel een «weefgetauwe met de bobijnen» voor ([71]). Voor het spinnen beschikte Guille Van Laere over «vier spinnewielen met een bobijnwiel, stantrocken ([72]), gaerewinde ende haspe» ([73]). Voor de vlasbewerking gebruikte hij «boothamers» ([74]), twee «vlascheckels» en twee «spineckels» ([75]). Op «den dilt» lag voor 1 p. gr. ongeboten vlas en er waren 264 roeden land met vlas gezaaid. Op de hoeve werd dus het vlas geteeld, bewerkt, tot garen gesponnen en tot laken geweven.

Guille Van Laere liet zijn weduwe met een schuld van 72 p. 12 s. achter zodat het niet verwonderlijk is dat hij slechts «met de middelbaeren dienst» ter aarde werd besteld !

Pieter Dherckere, pachter van de oostzijde van ten Moere, waarvan vijf jaar later een staat van goed werd opgemaakt, was er veel beter aan toe, want na aftrok van de «commeren» bleef er nog 810 p. 7 s. 4 gr. 6 d. over als batig saldo ([76]). Hij was zelfs gedurende vijf jaar schepen geweest van de stad Eeklo ([77]). Hij bezat 5 gemet land te Eeklo, 7 g. 100 r. te Waarschoot en in de Roeselare- en Oostpolder 3 gemet poldergrond.

---

(71) SAE nr. 1020 f° 124 v°.

(72) Dit «stantrocken» is een staand spinrokken. Het spinrokken diende voor het bevestigen van een zwachtel spingoed dat dan gesponnen werd tot garen. Vandaar het spreekwoord : «de ene rokkent wat de andere spint» (= de enen blaast in wat de andere uitvoert). Dit spreekwoord werd in beeld gebracht door Bruegel in de prent «De wijze en de dwaze maagden». Zie J. WEYNS, *Bij Bruegel in de leer voor honderd- en een dagelijkse dingen*, in Ons Heem, jrg. XII nr. (1969) p. 120. In het lied van Hubertus Waelrant (1517-1595) *Als ick U vinde* wordt het spinrokken als typisch vrouwelijk attribuut vermeld :

Als ick U vinde
met u spil en spinrock
met u schoon handen en de rode wanghen
dan vind ick dat ick ben van U ghevanghen .

(73) De gesponnen draad of garen werd om de haspel gewikkeld om hem bij de haard te laten drogen. J. WEYNS, ibidem, p. 107.

(74) Met de boothamer werd het geroot en gedroogd vlas gebroken. J. WEYNS, ibidem, p. 101.

(75) De hekel werd gebruikt om het vlas te kammen en in zeer fijne vezels te verdelen. J. WEYNS, ibidem, p. 108.

(76) SAE nr.1020 f° 332 v° en volgende.

(77) De stad Eeklo blijft hem nog een som schuldig «over reste van vijf jaeren ketrel laeckens den overledene gedient hebbende als schepene deser stede van Eecloo». SAE nr.1020 f° 333 v°.

De staat van goed beschrijft de vruchten op het land in de herfst : 17 g. is met koren bezaaid, 4 g. ligt nog in «de naervette», 15 ½ g. was «gewrocht met twee veuren» of «met een veure» en 200 r. was met klaver bezaaid. Het landbouwland was dus volledig bewerkt en klaar gemaakt voor de volgende oogst. Die totale oppervlakte bedraagt 37 gemet of bijna een derde van de totale oppervlakte van het oostelijk deel van ten Moere. Dit bevestigt de cijfers die we in de staat van goed van Seger De Roo, die 25 jaar vroeger overleed, vonden. Het overige gedeelte was dan weide voor de schapen met hun lammeren, voor de zeven koeien, een stier, een «rent», en drie kalveren. In de paardestal trof men «twee baeyde merriepeirden en een veulen van twee jaeren» aan.

In het sterfhuis bevonden zich ook een «ghetauwe», drie spinnewielen, spin- en vlashekels.

Zijn zoon Boudewijn, die hem als pachter op de hofstede opvolgde, kende heel wat minder voorspoedige jaren op ten Moere. Bij zijn overlijden op 4 januari 1709 laat hij een schuld van 312 p. gr. na ([78]) ! Simoen De Coorebijter, pachter van de westzijde, heeft bij zijn dood in de meimaand van 1710 een schuld van 80 p. gr. De laatste acht jaren voor zijn dood had hij maar de helft van zijn pacht aan het Sint Janshospitaal kunnen betalen. Bovendien moest hij nog 53 p. 6 s. 6 gr. ommestelling betalen voor het jaar 1708 en voor het jaar 1709 nog 71 p. 10 s. 3 gr. 6 d. Ook bleef hij het hospitaal nog 83 p. 6 s. 6 gr. schuldig «over de staende laetijnghe van hautwas vanden nombre elf duyst een hondert en tsestich Ghendtschen mutsaert» ([79]).

Die katastrofale toestand werd veroorzaakt door de Spaanse successieoorlog die van 1702 tot 1713 in volle hevigheid over onze streken woedde. De bevolking stond voortdurend aan plundering en brandschatting bloot. De veldgewassen werden door de voorbijtrekkende legerbenden vernield en verbrand ! Om zich toch enigzins te vrijwaren van de soldaten betaalden de parochies een contributie aan de bevelhebber van het Franse leger. De pachter van ten Moere krijgen dan ook gedurende de periode 1702-1712 een vermindering van een vierde van hun pachtsom omwille van die contributielasten.

Reeds tijdens de eerste coalitie-oorlog tegen Frankrijk (1674-1678) werd de pachtsom van Jan Wittewronghel, Guillaume Van Laere en de kinderen Seger De Roo met een vierde verminderd wegens de franse

(78) SAE nr. 1022 f° 318 r° en volgende.
(79) SAE nr. 1023 f° 56 v°.

contributie ([80]). Tijdens de laatste jaren van de tweede coalitie-oorlog tegen Frankrijk (1688-1697) werd de pachtsom zelfs met een derde verminderd.

Die zware contributielasten hadden tot gevolg dat de opbrengst van ten Moere voortdurend daalde : in 1685 betaalden Guillaume Van Laere en Jan Wittewronghel 66 p. gr. voor de westzijde van ten Moere, terwijl de weduwe Simoen De Coorebijter en Frans Van den Berghe in 1708 nog 40 p. gr. betaalden. Dit is dus een daling van ongeveer 40 % !

PACHTER JAN PIESSENS

In 1708 komt Frans De Rijcke op de oostzijde van Ten Moere en pacht de 120 ½ g. voor 45 p. gr. Hij maakt nog de laatste jaren van de Spaanse successie-oorlog mee zodat hij geen fortuin zal maken op ten Moere Hij overleed op 16 september 1724 en volgens zijn staat van goed beschikte hij slechts over één paard, terwijl de voorgaande pachters minstens twee paarden bezaten ([81]). Dit feitje illustreert zeer goed de verminderde activiteit op ten Moere tengevolge van de oorlogsomstandigheden. Alhoewel hij het de laatste jaren van zijn leven het wat beter had, geeft de staat van goed van Frans De Rijcke toch nog een nadelig saldo van 2 p 6 s. 6 gr. Hij moest onder meer nog 33800 «ghentschen mutsaert ende fasseel» ter waarde van 219 p. 14 s. gr. aan het hospitaal vergoeden en had ook nog een achterstallige pacht van 180 p. 17 s. 8 gr. Bovendien moest hij nog 8 p. 10 s. gr. «aen dheer Niclays Clé, ontfangher van de eerwaerde heeren van het cappittel van Harelbeke over thiendepacht vander. jaer 1723» betalen ([82]).

De weduwe van Frans De Rijcke hertrouwt met Jan Piessens ([83]). De familie Piessens was afkomstig uit Kaprijke, waar Jan op 8 augustus

---

(80) SAB XII nr. 206 rek. 1676 f° 41 v° : «ontfaen 1673. nemaer ghecort een vierde over de swaere fransche contributie».

(81) Zie bijlage V.

(82) SAE nr. 1025 f° 73 v°.

(83) SAB XII nr. 217 rek. 1725 f° 44 v° : «Jan Piesens in huwlicke met weduwe François De Rijcke». Reeds meermaals hebben we vastgesteld dat de weduwe van een pachter van een groot hof gemakkelijk hertrouwde, zelfs met een jongere boer! Dit was misschien een gemakkelijk middel om pachter op een belangrijke hoeve te worden. Simoen De Coorebijter was ook op die manier pachter op ten Moere geworden : hij trouwde met de weduwe van Guillaume Van Laere. Hetzelfde gebeurde ook met de weduwen die op het Aalstgoed alleen achterbleven. Zie L. STOCKMAN, *Het Aalstgoed te Eeklo*, AM nr. 17 (1966) p. 21.

1700 werd geboren als vierde kind van Joannes Piessens en Digne Pieterss ([84]). Jan Piessens was blijkbaar een ondernemend man die niet aarzelde om met een oudere weduwe te trouwen om op een groot hof pachter te kunnen worden ! Lang leefde zijn eerste vrouw trouwens niet meer want op 19 juni 1731 hertrouwt hij reeds met Christophora Daenens.

Uit de pachtbrief van 1739 blijkt dat hij de hoeve met de 120 ½ g. pachtte voor 40 p. gr. Het hospitaal moet het watergeld betalen, maar Jan is gehouden «te doen verlegghen met sijne toebehoorten twee hondert bonden geley ende oock te voeren alle de materialen noodigh tot de reparatien vande selve hofstede» ([85]). Het hospitaal had dus reeds de gebouwen overgenomen zodat enkel het onderhoud nog ten laste van de pachter bleef. Belangrijke reparaties betaalde het hospitaal zelf, want in 1754 noteert men in de rekening een bedrag van 50 p. 14 s. 6 gr. «over gedaene reparatien aen d'hofstede» ([86]).

Zijn tweede vrouw ontvalt hem op 19 februari 1754 ([87]). Op dat ogenblik beschikte Jan Piessens reeds over twee paarden, 8 koeien, «2 veersens en 5 swijntjes». Christophora Daenens spinde en weefde vlas want haar staat van goed vermeldt een weefgetouw, drie spinnewielen en 7 pond vlas. De familie Piessens verbruikte reeds aardappelen, want in de kelder lagen nog «20 sacken aertappels». In de schuur bleef er nog heel wat winterwerk te doen : 4000 schoven koren, en 1400 schoven haver dienden nog gedorst te worden.

Jan Piessens stond nog voor 62 p. gr. pacht en voor 169 p. gr. over lating van 33.800 gentse mutsaart in het krijt bij het hospitaal. Verder diende hij nog 38 p. 14 s. 1 gr. 8 d. ommestelling te betalen. Ondanks al die schulden geeft de staat van goed een batig saldo van 348 p. 4 s. 7 gr. zodat onze ondernemende Jan Piessens op dertig jaar tijd een welvarend man was geworden.

De 120 g. 150 r. die hij pachtte, bestond uit land, bos en «velt ofte mager landt» ([88]). Vanaf 1758 begint het Sint Janshospitaal de slechte stukken te bebossen, want de pachter moet «aght gemeten mager lant van westen het Veldeken daer de gaypersen opstaen» overlaten aan het hospitaal. In 1759 moet hij reeds 15 g. 2 l. 78 r. laten liggen, waarvan een

(84) W. STEEGHERS, *Voorzaten der oud Eeklose familie Piessens te Brugge*, in Ons Heem, jrg. XIX (1965) p. 267-268 en ook in Ons Heem, jrg. XVIII (1963) p. 79. We danken Wilfried Steeghers voor zijn inlichtingen betreffende de familie Piessens.

(85) Ar. SJHB Verzameling pachtbrieven nr. 475.

(86) SAB XII nr 224 rek. 1754 1755 f° 74 v°.

(87) SAE nr. 1031 f° 234 r° tot 237 v°.

(88) SAB XII nr. 225 rek. 1759 1760 f° 53 r°.

deel al «begonst es beplant te worden met eecke stecken, bosch die sullen vergroyen in proffijte van het hospitael» ([89]).

De bedrijfsoppervlakte van het oostelijk deel van ten Moere wordt opnieuw verminderd met ongeveer 10 g. tot 94 g. 244 r. bij het vernieuwen van het pachtkontrakt op 6 augustus 1773 ([90]). Dit belet echter niet dat de pachtprijs stijgt tot 83 p. gr. in 1782. Bovendien moet de pachter «vier dagen met sijn peerden ende waegen benevens sijnen knegt, sijn ten dienste van het hospitael tot eenigh labeur» ([91]). Uit die pachtbrief blijkt ook dat op ten Moere geen schapen meer worden gehouden want de pachter moet «tsijnen coste onderhouden het dack ende hautewerck van het schuerken voor desen gedient hebbende voor schaepstal». Het verdwijnen van de schapen staat ongetwijfeld in verband met bebossen van het resterende mager land in de Sint Jansdreef. Op minder dan 15 jaar beboste het hospitaal 25 g. slecht land : dat is een vijfde van het oostelijk deel van ten Moere. Het hospitaal gaat verder met die aanplantingspolitiek : in 1794 bedraagt de bedrijfsoppervlakte nog slechts 77 g. De resterende landen «sijn beplant ende besaeyt met bosch ende queeckerije in proffijte van het hospitael». In een periode van twaalf jaar werden er dus opnieuw 17 g. met bos beplant. Dit geeft dan een totaal van 42 g. voor een tijdsspanne van 35 jaar !

Jan Piessens sterft op 27 oktober 1773 : hij was meer dan 50 jaar pachter op ten Moere, waar hij een rijk man was geworden want zijn staat van goed geeft een batig saldo van 745 p. 16 s. 10 gr. ([92]) ! Hij beschikte dan reeds over drie paarden en in de stallen stonden «7 melckcoeyen, 3 veirssen, twee calvers met een hippelijnck». Door zijn afsterven in de maand oktober krijgen we een goed overzicht van de geoogste veldvruchten : op de zolder liggen «11 sacken geirste, 2 sacken rogghe, 65 sacken schooven boecquyt, 12 meukens lijnsaet, 8 pont raepsaet, 11 steenen gheswijngelt vlas». In de putten liggen 21 zakken aardappelen en op het veld

---

(89) SAB XII nr. 225 rek. 1759-1760 f° 53 r°.

(90) Ar. SJ IIB Verzameling pachtbrieven nr. 618. Volgens de pachtbrieven van 1773 bevat de hofstede op de oostzijde van de dreef : «alle de lande op de noortzijde van de zelve hofstede tot ende met den grooten waterganck in 38 partien beloopt tot 54 - 0 - 8 r.
voorts den blok genaemt de seventhien bilcken gelegen over den grooten waterganck beslaen in 16 partien 27 - 0 - 36 r.
voorts aght stucken liggende nevens elcanderen genaemt de ginstucken noort aan de nieuwe dreve die loopt naer de hofstede van Dhaese groot tot 13 - 2 - 0». Dit geeft dan een totale oppervlakte van 94 g - 2 l - 44 r.

(91) Ar SJ IIB Verzameling pachtbrieven nr. 747. Afgesloten met vidua Jan Piessens in 1780.

(92) SAE nr. 1149.

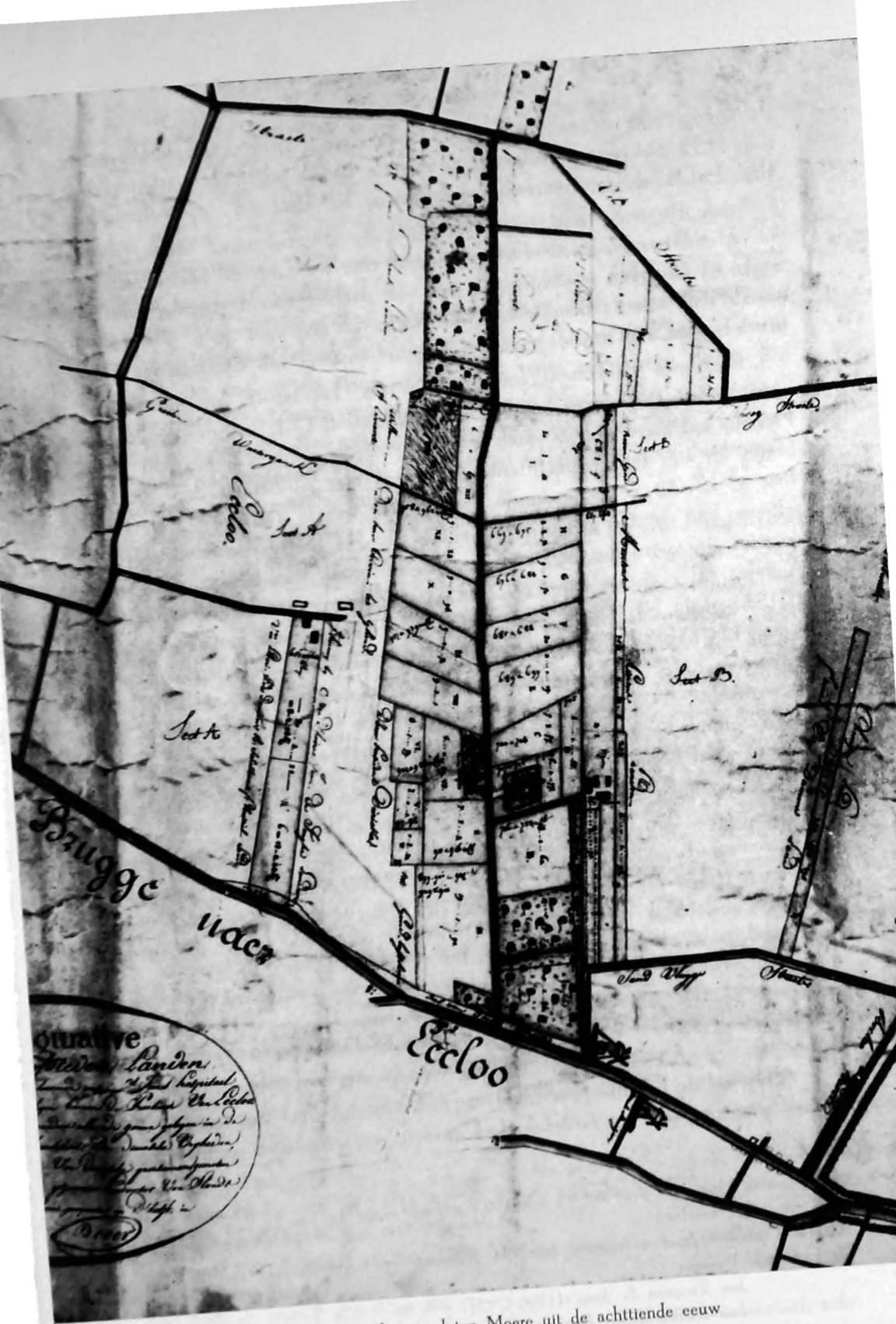

Legger van het goed ten Moere uit de achttiende eeuw

staan nog 7000 roggeschoven, 1200 tarweschoven en 400 haverschoven en nog «4 ½ g. aver in schooven». Tenslotte liggen nog 151 bonden grauw vlas, 250 bonden stro en twee voer hooi op het land.

Jan Piessens teelde dus verschillende graansoorten. tarwe, rogge. haver, gerst en boekweit. Het gewonnen vlas werd op de hoeve zelf bewerkt en tot laken geweven. Hij was ook pachter van de tienden van de tweede wijk van de Beoosterede want hij stond nog voor 28 p. 9 s. 11 gr. tiende in het kriji bij de ontvanger van het kapittel van Doornik.

Petronella Beckhaert, zijn derde vrouw, zal samen met de tweede zoon Joannes-Benedictus het bedrijf verder zetten ([93]). Joannes-Benedictus Piessens zal meer dan 50 jaar op de hoeve als pachter blijven. In 1839 begint hij zijn laatste pachttermijn van zes jaar en betaalt dan 1900 F voor 35 ha. 38 a. 50 ca. landbouwland. Hij was in 1791, 1792 en 1793 schepen van de stad Eeklo. De pachters van het Sint Jansgoed behoorden dus tot de voorname ingezetenen van de keure van Eeklo. Zijn zoon Angelus zal eveneens bijna 50 jaar op ten Moere als pachter verblijven. In 1884 pacht hij 36 ha. 77 a. 37 ca. voor 3100 F voor een termijn van 9 jaar. Dit is zijn laatste pachttermijn en hij zal daarna nog tien jaar gaan rentenieren in een huis in de Brugsestraat te Eeklo-binnen waar hij op 18 september 1903 overlijdt. Zijn broer Serafien Piessens werd priester en later kanunnik benoemd van de Sint-Baafskathedraal. Een zuster Rosalie-Therese werd begijntje in het begijnhof van Sint Amandsberg.

De familie Piessens verbleef ongeveer 170 jaar op het oostelijk deel van ten Moere. Jan Piessens was 52 jaar pachter, zijn weduwe 14 jaar, zijn zoon Joannes-Benedictus 54 jaar en zijn kleinzoon Angelus 46 jaar! Die termijnen liggen ver boven het gemiddelde van 30 jaar. Door een toeval was het gewoonlijk een der jongste zonen die opvolgde zodat die reeds jong pachter werd ([94]).

DE WESTZIJDE VAN TEN MOERE

Alhoewel de bedrijfsoppervlakte van het westelijk deel van ten Moere kleiner was dan van het oostelijk deel vinden we toch twee pachters op

(93) Joannes-Benedictus werd op 13 juli 1757 geboren zodat hij pas 16 jaar was toen zijn vader overleed.

(94) Ter verduidelijking geven we hier het geboorte- en overlijdensjaar van de drie pachters Piessens :

Jan Piessens fs Jans (1700-1773),
Joannes-Benedictus Piessens fs Jans (1757-1851)
Angelus Piessens fs. Joannes-Bened. (1819-1903).

dit deel tot 1775. In 1726 pachtten Frans Van den Berghe en Jacobus Willems 101 g. land voor 40 p. gr. Het woonhuis wordt betrokken door de familie Van den Berghe, terwijl de schuren en stallen door beiden worden gebruikt ([95]). Gillis Willems, misschien een zoon van Jacobus, trouwt met Petronella Wittewronghel die weduwe was geworden na het overlijden van haar man Frans Van den Berghe. Lang overleeft ze echter haar eerste man niet want drie jaar later in 1727 sterft ze reeds. De veestapel van de westzijde van ten Moere was in dat jaar niet bijzonder uitgebreid : «vier coebeesten, twee renders ende twee calvers» en slechts één «werckpeerdt» ([97]). Zoals veel pachters van ten Moere bezat ze een maaimeers in de Balgerhoekse meersen ([98]). Haar staat van goed geeft een batig saldo van ongeveer 116 p. gr. Die van haar eerste man daarentegen vertoonde nog een nadelig saldo van 2 p. gr.

Guillaume Van den Berghe fs Frans en Gillis Willems baten dan verder samen de hofstede uit. In 1747 vervangt Jooris Grootaert Gillis Willems als pachter van de helft van de westzijde voor een pachtsom van 10 p. gr. Uiteindelijk zal Jan Van den Berghe alleen als pachter van de gehele hofstede overblijven. Over het algemeen was het wel zo dat de beide pachters bloedverwanten of aangetrouwde familie waren.

Het westelijk deel van ten Moere kende natuurlijk dezelfde ongelukken en tegenslagen als de oostelijke helft. Wel blijft de bedrijfsoppervlakte constant want in 1804 pacht Jan Van den Berghe nog steeds 101 g. of 44 ha. 71 a. 70 ca.; de pachtsom is echter gestegen tot 80 p. gr. Slechts in het midden van de negentiende eeuw vermindert de grootte van de westzijde van het Sint Jansgoed tot 36 ha. 18 a. 10 ca. Weduwe Jooris Rougies betaalt dan 1200 F pacht per jaar.

Sedert 1919 pachten leden van de familie De Groote het westelijk deel van ten Moere, waarvan de huidige oppervlakte ongeveer 30 ha. bedraagt. Het oostelijk deel wordt nu gepacht door de familie Huyghe sedert 1911. Op 28 december 1965 bedroeg de bedrijfsoppervlakte 26 ha. 30 a. 70 ca. Honderd jaar vroeger was oostelijk ten Moere nog bijna 39 ha groot.

(95) nr. 1025 f° 103 v° : «... over den prijs van het woonhuys met dhelft vanden hoven
(96) SAB XII nr. 219 rek. 1736-1737 f° 52 r° : «Gillis Willems getrauwt met de weduwe Franchois Van den Berghe».
(96) SAB XII nr. 219 f° 52 r° : «Gillis Willems getrauwt met de weduwe Franchots Van den Berghe».
(97) SAE nr. 1025 f° 275 r° tot 276 r°.
(98) SAE nr. 1025 f° 276 r° : «... van het gars van vijf ghemeten maymeersch inde Balgherhoeckse meerschen...»

Het is mogelijk dat tengevolge van het aanleggen van een nijverheidsterrein het oude Sint Jansgoed volledig uit het langschap zal verdwijnen. Daardoor zal opnieuw een groot deel van het landelijk Eeklo aan de industrie opgeofferd worden.

Reeds een deel van het oude ten Moere werd verkaveld als bouwgrond. Waar eertijds de schapen van het Sint Jansgoed rustig rondzwierven, ligt nu een riante villawijk. Straks komen misschien rokende fabriekspijpen en het geraas van een autoweg de rust van die mooie omgeving verstoren. Laten we hopen dan de vroede gemeentevaderen van Eeklo een meer geschikt terrein voor de nodige industriegronden zullen vinden!

BESLUIT

Op de woestijnen die het Sint Janshospitaal van Brugge in het midden van de dertiende eeuw kocht, hebben de broeders reeds vroeg een hofstede gebouwd. Tot 1329 hebben zij die hoeve zelf uitgebaat. Op dat moment was reeds een derde of ongeveer 150 gemet van die woestijnen in kultuurgrond herschapen. In het begin van de vijftiende eeuw bedroeg de oppervlakte van het landbouwland reeds 230 gemet, 33 gemet was bebost en 33 gemet bleef nog heide. Na 150 jaar ontginning bleef er nog slechts een tiende heide over. De opbrengst van het landbouwbedrijf nam gestadig toe zodat rond 1500 reeds twee families een bestaan op ten Moere konden vinden. In het midden van de achttiende eeuw zal het hospitaal de laatste stukken heide en het slechtste land laten bebossen.

We mogen dus besluiten dat de ontginning rond de Sint Jansdreef reeds op het einde van de veertiende eeuw nagenog voltooid was. Slechts een tiende bleef nog te ontginnen in de achttiende eeuw. Die vaststelling geldt ongetwijfeld voor het hele gebied van het grafelijk domein Aalschoot, waarvoor volgend ontginningschema mag aangenomen worden : oprichting van de hoeven rond 1250, eerste en belangrijkste ontginningsactiviteiten tot 1400 en een tweede beperkte ontginning rond 1750.

Het goed ten Moere was een van de voornaamste pachthoven binnen de keure van Eeklo : het mag op een lijn gesteld worden met het Groot Goed, het Aalstgoed en de hoeve van de Sint Andriesabdij van Brugge. Het was een belangrijk centrum van turfuitbating tot 1350. Op dit ogenblik zijn die twee hoeven nog belangrijke landbouwuitbatingen te Eeklo De kans is echter groot dat ze allebei ten offer zullen vallen voor het aanleggen van een nijverheidsterrein.

LUK STOCKMAN

BIJLAGE I

OORKONDEN

I

1240, maart

Walter, bisschop van Doornik, verklaart dat de abt en de abdij van Sint Bartolomeus van Brugge met zijn akkoord 29 bunder woestinen gelegen in Aalschoot voor 210 p. vl. aan Boudewijn Wandelard verkocht hebben.

Brugge, archief van het Sint Janshospitaal, oorkondenverzameling nr. 26.

W. Dei gratia Tornacensis episcopus, universis presentes litteras inspecturis, in Domino salutem.

Noverit universitas vestra quod G. abbas et conventus beati Bartholomei in Brugis de auctoritate nostra et consensu vendiderunt pro ducentis et decem libris Flandriae Balduino Wandelard, oppidano Brugensi, viginti et novem boneria wastine jacentis in Aelschoet in parrochia Sancti Vincentii de Eclo. Et eundem Balduinum in vacuam possessionem ejusdem wastine induxerunt. Idem vero abbas et conventus confessi sunt coram nobis se dictam pecuniam plenarie recepisse et in usus ecclesie sue magis necessarios prout nobis constitit convertisse.

In cujus rei testimonium presentes litteras ad preces dicti abbatis et conventui et coram dicti Balduini Wandelard sigilli nostri munimine duximus roborandas.

Actum anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo mense Martio.

II

1240, augustus

Willem Bloc en clericus Elias maken bekend dat zij in opdracht van de graaf en de gravin van Vlaanderen, 37 bunder woestinen te Aalschoot verkochten aan Margareta, weduwe van Willem Brune van Brugge, Thomas Nicholaus en Lamkinus.

Zie uitgave in TH. LUYKX, *Johanna van Constantinopel, gravin van Vlaanderen en Henegouwen*, Antwerpen 1946, p. 586-587, VERHAND. KON. VL. ACAD. BELGIE, Klasse der Letteren nr. 5.

III

1244, september

Walter, bisschop van Doornik, verklaart dat Boudewijn Wandelard en zijn echtgenote Elisabeth 29 bunder woestinen gelegen te Aalschoot aan de broeders van het Sint Janshospitaal uit Brugge verkocht hebben.

Brugge, archief van het Sint Janshospitaal, oorkondenverzameling nr. 35.

W. Dei gratia Tornacensis episcopus, presentes litteras inspecturis in vero salutari universitati vestre.

Notum facimus quod constituti in presentia nostra Balduinus dictus Wandelard et Elyzabeth uxor ejusdem vendiderunt legitime fratribus hospitalis sancti Johannis in Brugis viginti novem boneria terre jacentia in Aelschoet et eadem boneria dictis fratribus tradiderunt legitime secundum morem patrie approbatum guerpiverunt promittentes fide et juramento corporaliter interpositio quod nec per se nec per alium contra dictam venditionem venient nec dictos fratres per se vel per alium super dictis rebus venditis molestari procurabunt. Nos quod dictam venditionem ratam habentes ipsam auctoritate pontificali confirmamus et eandem dante dicto cum requisiti signo faciemus inviolabiter.

In cujus rei testimonium presentes litteras sigilli nostri munimine duximus roborandas.

Datum anno Domini M° CC° XL° quarto, mense Septembri.

IV

1250, augustus

Abdis en abdij van Spermalie verklaren dat ze met akkoord van de abt van Ter Doest, 18 bunder grond, Wostina genoemd en gelegen nabij Eeklo, aan de broeders van het Sint Janshospitaal te Brugge verkocht hebben.

Zie uitgave van Eg. I. STRUBBE, *Egidius van Breedene (11...-1270), grafelijk ambtenaar en stichter van de abdij van Spermalie*, Brugge 1942, p. 333-334.

We danken Griet Maréchal, archivaris-paleograaf, die zo vriendelijk was een aantal oorkonden voor ons over te schrijven.

BIJLAGE II

Grootte, bezaaide oppervlakte en veestapel van ten Moere

In 1300 : Ten Moere behoord IIIc VII gemeten lands. Daer of es ghesait met rugghen XLVIII gemeten, ende met evenen XCV gemeten, tander es wede ende woestine.
Item daer zijn X merien ende I hinxt. Item XXXIX melker coen ende XXIII gheelder beesten. Item CVIII ouder scaep en CXXX lammer.

In 1310 : Ten hove te Moere behort IIIc ende II ghemeten lands. Daer of es ghesait XLII ghemeten met rogghe. ende C ghemeten met evenen. Tander es weede.
Item daer zijn IX merien, II velken ende I hinxt. Item daer zijn XXXVIII melc coen ende XXIIII ghelder sterker. Item daer zijn C ende VI ouder scaep ende CXII lammer ende V zwijn.

In 1315 : Ten hove ten Moere behort IIIc X g. lands. Daer of es ghezait met rogghen XLV g. met evenen XCV g., tander es wede ende woestine. Item daer zijn VIII merien, 1 hinxt, XXXV melker coen, XXII ghelder, CXX ouder scaep, C ende XV lammer ende VI zwijn.

N.B. — Evene = haver ; ghelder beesten = onvruchtbare dieren ; velken = jonge hengsten ; sterke = jonge koe, die nog niet gekalfd heeft. Zie in dit verband het Middelnederlands Woordenboek.

De staten van 1300 en 1310 worden bewaard in het Rijksarchief te Brugge in de Aanwinsten nrs 6511 A en B. De staat van 1315 bevindt zich in een doos Varia, rol nr. 19, van het archief van het Sint Janshospitaal te Brugge.

BIJLAGE III

Opbrengst van het goed ten Moere onder het eigen beheer van de broeders van het Sint Janshospitaal.

1280 : 30 p.
1281 : 8 p.
1284 : 45 p. 11 s.
1285 : 43 p.
1289 : 28 ½ p.
1290 : 29 p. 16 s.
1292 : 54 p.
1299 : 51 p. 6 s.
1300 : 23 p. 6 s.
1305 : 159 p.
1306 : 170 p.
1307 : 170 p.
1309 : 273 p. 4 s.
1310 : 310 p. 18 s.
1311 : 346 p.
1312 : 329 p. 7 s.
1313 : 302 p.
1315 : 309 p. 2 s. (1)
1316 : 702 p. 18 s. (1)
1318 : 315 p. (1)
1320 : 338 p. 11 s.
1321 : 150 p.
1322 : 183 p. 4 s.
1323 : 195 p. 15 s.
1325 : 65 p. 3 s.
1326 : 52 p. 12 s.
1327 : 26 p.

Opbrengst van het goed ten Moere na de vercijnsing.

1329 : 250 p. (2)
1330 : 119 p. 10 s. 9 ½ d.
1332 : 119 p. 10 s. 9 ½ d.
1333 : 119 p. 10 s. 9 ½ d.
1339 : 32 p. 19 s.
1340 : 33 p. 3 ½ s.
1341 : 24 p. 14 s. 2 d.
1342 : 35 p. 12 s.
1343 : 51 p. 17 s.
1344 : 52 p. 12 d.
1345 : 60 p. 8 s.
1346 : 64 p.
1347 : 64 p. 10 s.
1348 : 41 p. 19 s.
1349 : 12 p. 7 s. 4 d. (3)
1351 : elk gemet 11 s. 3 d.

(1) «Vanden hove ten Moere ende Altena».
(2) «Van onsen hove te Eclo mids den moere».
(3) «Van den hove vanden Moere tachter».

Vanaf 1352 wordt de opbrengst van ten Moere niet meer afzonderlijk genoteerd, maar in een gemeenschappelijke rubriek : «Landcheinse in Eeclo». Dit heeft tot gevolg dat slechts de pachter en de achterstallige pacht konden terug gevonden worden.

1354 :	Jacob Gheraerd	: 52 p. 15 s.
1355 :	» »	: 62 p. 12 s. 9 d.
1356 :	» »	: 108 p. 6 s. 9 d.
1357 :	» »	: 54 p.
1359 :	» »	: 80 p. 8 s.
1360 :	» »	: 72 p. 6 s. 9 d.
1361 :	» »	: 53 p. 19 s.
1369 :	» »	: 44 p. 14 s. 3 ½ d.
1371 :	Jan de Moenc	: 35 p. 18 s. 8 d.
1372 :	» »	: 67 p. 13 s.
1373 :	» »	: 73 p. 7 s. 4 d.
1374 :	» »	: 100 p. 7 s. 4 d.
1375 :	» »	: 18 p. 14 s. 8 d.
1381 :	Wouter de Moenc fs Jans	: 68 p. 8 s.
1382 :	» » »	: 97 p. 12 s.
1383 :	» » »	: 126 p. 16 s.
1384 :	» » »	: 156 p. (de pachtsom bedraagt 148 p. 6 s.)
1385 :	» » »	: 135 p. 4 s. (4)

(4) Dit achterstel blijft tot 1391 in de rekeningen genoteerd. In 1392 daalt die som tot 90 p. 3 s., om dan helemaal te verdwijnen.

Pachters en pachtsommen van het goed ten Moere

1390-1391 : Gillis De Vulre, 90 p.

1392-1397 : Gillis De Vulre, 60 p.

1398-1401 : Gillis De Vulre, 68 p. 6 d.

1402-1406 : «de weduwe Gillis Vulres ende Hannekin haer kint», 68 p. 6 d.

1407-1415 : Jan De Vulre, 60 p.

1416-1423 : Jan De Vulre fs Gillis de jonghe, 230 g., 60 p. «ten tween liven».

1424-1447 : Jan De Vulre, 230 g., 60 p. «ten live van Jan de Vulre».

1448 : Gillis Heyneman (in 1450 Symoen Danckaert) 236 g. 2 l. 71 r., 198 p. 9 jaar.

1455-1456 : Symoen Danckaert, 236 g. 2 l. 71 r., 120 p. par.

1457 : Symoen Danckaert, 236 g. 2 l. 71 r., 144 p. par. 9 jaar.

1466 : Symoen Danckaert, 236 g. 2 l. 71 r., 156 p. par. 9 jaar.

1475 : Symoen Danckaert, 235 g., 156 p. par. 9 jaar.

1484 : Symoen Danckaert, 235 g., 156 p. par. 9 jaar.

1494 : Cornelis en Jan Danckaert, 235 g., 156 p. par. 9 jaar.

1503 : Jan Van der Eecken en Jan Danckaert (Symoen vanaf 1508) 235 g., 132 p. par. (drie jaar) en 144 p. par. (zes jaar).

1512 : Jan Van der Eecken en Symoen Danckaert, 235 g., 168 p. par. (elk 84 p.) 9 jaar.

1521 : Vidua Jan Van der Eecken, en Victor Daens, 236 g., 192 p. par. 9 jaar.

1530 : Cornelis Danckaert fs. Cornelis en Victor Daens, 222 g., 240 p. par. 9 jaar.

1539 : Cornelis Danckaert en Victor Daens, 222 g., 196 p. + 204 p. par. 9 jaar.

1548 : Cornelis Danckaert en Victor Daens, 222 g., 226 p. + 234 p. par. 9 jaar.

1557 : Cornelis Danckaert en Aernoudts fs. Victor Daens, 222 g., 588 p. par. 9 jaar.

1566 : Jan Danckaert en Aernoudt Daens, 222 g., 660 p. par. 9 jaar.

1575 : Cornelis Danckaert en Aernoudt Daens, 222 g., 66 p. gr. 9 jaar.

1583-1595 : onverhuurd en verlaten.

1595 : verpacht per gemet aan vijf personen : Joris Corthals, Charles Teerlijnck, Joos Uuterscout, Joris Waldack en Joris Martens. De drie eerste jaren 27 p. 16 s. 3 gr. (2 s. 6 gr. per gemet) en de zes laatste jaren 37 p. 1 s. 8 gr. (3 s. 4 gr. per gemet). 222 g. 150 r.

1604 : verpacht per gemet aan vijf personen : Vidua Joris Corthals, Charles Teerlijnck, Joos Uuterscout, Joris Waldack en Joris Martens ; voor 37 p. 1 s. 8 gr. (3 s. 4 gr. per gemet), 222 g. 150 r. 9 jaar.

Westzijde

1613 : Joos Standaert, 101 g., 33 p. 13 s. 4 gr. 9 jaar.
1622 : Joos Standaert, 101 g., 37 p. 17 s. 6 gr. 9 jaar.
1631 : Joos Standaert, 101 g., 52 p. gr. 9 jaar.
1640 : Joos Standaert d'oude en de jonge en Cornelis Wittewrongel, 101 g., 75 p. gr. 9 jaar.
1649 : Joos Standaert d'oude en de jonge en Cornelis Wittewrongel, 101 g., 68 p. gr. 9 jaar.
1658 : Joos Standaert en Jan Wittewronghel, 101 g., 60 p. gr. 9 jaar.
1667 : Guille Van Laere en Jan Wittewronghel, 101 g., 68 p. gr. 9 jaar.
1676 : Guille Van Laere en Jan Wittewronghel, 101 g., 68 p. gr. 9 jaar.
1685 : Guille Van Laere en Jan Wittewronghel, 101 g., 66 p. gr. 9 jaar.
1696 : Simoen De Coorebijter en Jan Wittewronghel, 101 g., 52 p. gr. 6 jaar.
1702 : Simoen De Coorebijter en Frans Van den Berghe, 101 g., 52 p. gr. 6 jaar.
1708 : Weduwe Simoen De Coorebijter en Frans Van den Berghe, 101 g. 40 p. gr. 6 jaar.
1714 : Weduwe Simoen De Coorebijter en Frans Van den Berghe, 101 g. 40 p. gr. 6 jaar.
1720 : Weduwe Frans Van den Berghe en Jacobus Willems (vanaf 1724) 101 g., 40 p. 6 jaar.
1726 : François Van den Berghe en Jacobus Willems, 101 g., 40 p. 6 jaar.
1734 : Gillis Willems en Guillaume Van den Berghe, 101 g., 20 p. + 18 p. 6 jaar.
1737 : Gillis Willems en Guillaume Van den Berghe, 101 g., 19 p. gr. + 18 p. gr. 6 jaar.
1747 : Jooris Groetaert 1740 : Guillaume Van den Berghe, 101 g., 19 p. gr. + 19 p. gr. 6 jaar.
1755 : Jooris Groetaert 1755 : Guillaume Van den Berghe, 101 g., 20 p. gr. + 20 p. gr. 6 jaar.
1767 : Jooris Groetaert 1767 : Guillaume Van den Berghe, 101 g., 25 p. 5 s. gr. + 25 p. 5 s. gr. 6 jaar.
1773 : Guillaume Van den Berghe, 101 g., 50 p. 10 s. gr. 6 jaar (+ 5/3/ 1773).

1774 : Jan Van den Berghe fs Guillaume, 101 g., 75 p. gr. 6 jaar.
1780 : Jan Van den Berghe fs. Guillaume, 101 g., 75 p. gr. 6 jaar.
1786 : Jan Van den Berghe fs. Guillaume, 101 g., 80 p. gr. 6 jaar.
1792 : Joannes Van den Berghe, 101 g., 80 p. gr. 6 jaar.
1798 : Joannes Van den Berghe, 101 g., 80 p. gr. 6 jaar.
1804 : Joannes Van den Berghe, 44 h. 23 a. 68 c. 1088 F.
1811 : Pieter Van den Berghe, 44-71-70 1088 F., 9 jaar.
1820 : Pieter Van den Berghe, 44-71-70 Fl. 600, 9 jaar.
1829 : Martinus Mortier, 44-71-70, Fl. 750, 9 jaar.
1835 : Weduwe Jooris Rouges, 44-71-70, 1200 F, 9 jaar.
1844 : Weduwe Jooris Rouges, 36-18-10, 1200 F, 9 jaar.
1853 : Weduwe Jooris Rouges, 36-18-10, 1200 F, 9 jaar.
1862 : Augustinus De Roo, 36-18-10, 2500 F, 9 jaar.
1871 : Augustinus De Roo, 36-18-10, 2800 F, 9 jaar.
1880 : Augustinus De Roo, 36-18-10, 2200 F, 9 jaar.
1890-1895 : Edward Van Kerrebrouck, 22-29-60, 1500 F, 9 jaar.
1895-1899 : Pieter De Graeve, 25-64-39, 1360 F, 9 jaar.
1899-1908 : Pieter De Graeve, 25-64-39, 1625 F, 9 jaar.
1908-1919 : Kinderen De Graeve, 30-14-75, 2100 F, 9 jaar.
1919-1926 : René De Groote, 30-14-75, 5025 F.
1926-1935 : René De Groote, 30-14-75, 6250 F (later 9200 F.).
1935-1944 : René De Groote, 30-14-75, 11500 F.
1945-1955 : René De Groote, 30-14-75,
1955 : Adiel De Groote, 29-69-65.

Oostzijde

1613 : Charles Waldack, 120 ½ g., 36 p. gr. 9 jaar.
1622 : Charles en Joos Waldack, 120 ½ g., 36 p. gr. 9 jaar.
1631 : Charles en Joos Waldack, 120 ½ g., 51 p. gr. 9 jaar.
1640 : Joos Waldack, 120 ½ g., 75 p. gr. 9 jaar.
1649 : Joos Waldack, 120 ½ g., 68 p. gr. 9 jaar.
1658 : Weduwe Joos Waldack en Charles Waldack, 120 ½ g., 60 p. gr. 9 jaar.
1669 : Zegher De Roo, 120 ½ g., 1ste jaar 35 p. gr. volg. 70 p. gr. 9 jaar.
1678 : Jan De Roo, 120 ½ g., 60 p. gr. 9 jaar.
1684 : Pieter Dherckere, 120 ½ g., 60 p. gr. 9 jaar.
1696 : Weduwe Pieter Dherckere, 120 ½ g., 50 p. gr. 6 jaar.
1702 : Bauduyn Dherckere, 120 ½ g., 55 p. gr. 6 jaar.
1708 : François De Rycke, 120 ½ g., 45 p. gr. 6 jaar.
1714 : François De Rycke, 120 ½ g., 45 p. gr. 6 jaar.
1716 : François De Rycke, 120 ½ g., 48 p. gr. 6 jaar.

1722 : Jan Piessens, 120 ½ g., 45 p. gr. 6 jaar.
1728 : Jan Piessens, 120 ½ g., 45 p. gr. 6 jaar.
1734 : Jan Piessens, 120 ½ g., 40 p. gr. 6 jaar.
1740 : Jan Piessens, 120 ½ g., 40 p. gr. 6 jaar.
1746 : Jan Piessens, 120 ½ g., 40 p. gr. 6 jaar.
1755 : Jan Piessens, 120 ½ g., 42 p. gr. 6 jaar.
1759 : Jan Piessens, 104 g. 1 l. 82 r., 39 p. 6 s. 8 gr. 6 jaar.
1767 : Jan Piessens, 104 g. 1 l. 82 r., 50 p. gr. 6 jaar.
1774 : Weduwe Jan Piessens, 94 g. 1 l. 54 r., 80 p. gr. 6 jaar.
1782 : Weduwe Jan Piessens, 94 g. 1 l. 54 r., 83 p. gr. 6 jaar.
1788 : Weduwe Jan Piessens, 89 g. 1 l. 74 r., 82 p. gr. 6 jaar.
1794 : Joannes Piessens, 76 g. 2 l. 97 r., 70 p. 11 s. 8 gr. 6 jaar.
1800 : Joannes Piessens, 35 h. 38 a. 50 c., 995 F, 6 jaar.
1806 : Joannes Piessens, 35-38-50, 1306 F. 12 c. 6 jaar.
1813 : Joannes Piessens, 35-38-50, 1450 F. 9 jaar.
1822 : Joannes Piessens, 35-38-50, Fl. 730. 9 jaar.
1831 : Joannes Piessens, 35-38-50, Fl. 730. 9 jaar.
1839 : Joannes Piessens, 35-38-50, 1900 F. 9 jaar.
1848 : Angelus Piessens, 35-38-50, 2200 F. 9 jaar.
1857 : Angelus Piessens, 38-87-77, 2600 F. 9 jaar.
1866 : Angelus Piessens, 38-87-77, 3000 F. 9 jaar.
1875 : Angelus Piessens, 38-87-77, 3100 F. 9 jaar.
1884 : Angelus Piessens, 36-77-37, 3100 F. 9 jaar.
1894 : August Beelaert, 35-79-52, 2400 F. 9 jaar.
1902 : August Beelaert, 35-79-52, 2500 F. 9 jaar. In 1909 min 7 h. 48 a. 40 c. en min 510 F.
1911 : Karel Huyghe, 28-30-12, 2825 F. 9 jaar.
1920-1925 : Karel Huyghe, 28-30-12, 3000 F.
1926-1928 : Karel Huyghe, 28-30-12, 8800 F.
1929 : Kinderen Huyghe, 28-30-12, 14.000 F.
1929 : Kinderen Huyghe, 28-30-12, 15.000 F. 9 jaar.
1938 : Arseen Huyghe, 28-30-12, 15.000 F. 9 jaar.
1947 : Arseen Huyghe, 26-30-70 (op 28/12/65).

BIJLAGE IV

Pachtkontrakt van Charles en Joos Waldack van 14 mei 1622.

Archief van het Sint Janshospitaal — Verzameling pachtbrieven nr. 68.

Heden 14e Meye 1600 tweentwintich hebben de voochden neven den ontfanghere van St Janshuus in Brugghe verpacht zoo zij doen bij desen an Charles ende Joos Waldack. De welcke oock van hemlieden kennen ghepacht thebben d'een voor dandere ende elck voor al in solidum ende zonder duuse eene hofstede groot een hondert ende twintich ghemeten en half landts ligghende binnen der keure ende vrijhede van Eecloo noordt ande dreve ghenaempt tgoet ter Moere zoo zij jeghenwoordich zijn ghebruuckende ende dit voor eenen termijn van neghen jaeren achtervolghende, ten prise van zessendertich ponden groon den hoop tsiaers te betalen tot Brugghe. Waervan teerste jaer van betalijnghe vallen ende verschijnen zal Ste Maertensmesse 1600 tweentwintich. Ende voorts alzoo jaerlicx dese pacht ghedurende boven ende met de naerschreven conditien. Alvooren zijn de pachters ghehouden op de zelve partie te temmeren zoo zij daer willen wonen endie tonderhouden themlieden coste ende pericle. Nemaer moeten de verpachters dezelve temmeraige overnemen ten segghen van lieden van eeren hun dies verstaende zoo haest als trefves oft paeys wesen zal. Behoudens dat de selve temmeraige zeer behoirlijck ende ghedaen wert met hemlieden consent ende zal de portee van diere alsdan ande pachters valideren op hemlieden pacht ghevallen ende te vallen, afslach de prisie vande boomen die hemlieden daertoe vanden Godtshuuse ghelevert zijn ende zullen worden. Voorts zijn de verpachters verbonden tslachout te bedelen in neghen hauwen aldies jaerlicx eenen hau thebben ende thouden dies danof de schoten te bewaren ten behouve vanden Godtshuuse ten fijne die niet bedorven en worden op peyne van dies te betalen schaden ende intresten. Voorts zoo moeten zijlieden poten alsuecke eecken boomen alsser van noode zijn op de oostzijde van de selve dreve die zij vermoghen thalen inde bosschen vanden zelven Godtshuuse ende dat al zonder prejudicie vande vijfventwintich eecken plantsoenen die den voornoemden Charles Waldack ghehouden was jaerlicx te poten ende houden groyen ghedeurende de neghen jaeren van zijnen voorghaende pacht vande voornoemde hofstede. Voorts zijn oock ghehouden te leveren uutwegh an Gillis ende Pieter De Pau tot ghebruucke van het landt dat zijlieden van desen Godthuuse in pachte zijn houdende. Voorts sullen de verpachters ande pachters goet doen ende betaellen alsulcke plantsoenen als zijlieden op de hofstede planten zullen boven de ghenen hier boven

vermelt ten advenantie te wetene de opghaende van harthout tot thien groote tstuck ende de troncken tot vijf groote midtsghaders d'opghaende van zocht hout tot vijf groote ende de troncken twee grooten twaelf mijten. Ende voorts alles inghevolghe ende op de conditien ghedreghen bij de costumen slandts vanden Vrijen opt stuck vande landpacht ghemaeckt voor tvolcommen van alle twelcke de pachters ghehouden zijn te stellen borghe ende principael tot ghenoughen van de verpachters tallen tijden dies versocht zijnde. Ende dit al onder tverbandt hun persoons ende goedijnghen op heerlicke executie ende peyne van pachtbraecke indient de verpachters belieft. Voorts te wetene dat dese pacht zal wesen nul negheen ende uten onweerden indient de verpachters belieft zoo verre de pachters niet en betalen (zo zij beloven bij desen de voorghaende kunnen pacht van den jare 19, 20 ende 1600 eenentwintich te weten tjaer 19 ende twintich outhiet ende Lichtmesse eerstcommende ende tjaer 1600 eenentwintich binnen den half jaer daernaer). In kennessen der waerheit hebben de contractanten dese onderteeckent.

BIJLAGE V

Veestapel van ten Moere opgemaakt aan de hand van de staten van goed.

JAAR	PAARDEN	KOEIEN	STIEREN	KALVEREN	RENDEREN	VARKENS	SCHAPEN	
1650	3	8	2	3	1	6	—	O (1)
1676	2	14	—	2	—	15	159	O (2)
1689	2	7	—	2	—	2	—	W (3)
1694	2 + 1 v.	7	1	3	1	—	—	O (4)
1709	2	8	1	2	1	4	64	O (5)
1710	2 + 1 v.	4	—	2	1	3	—	W (6)
1724	1	7	1	2	—	6	—	O (7)
1724	1	5	—	1	1	2	—	W (8)
1727	1	4	—	2	2	2	—	W (9)
1754	2	10	—	—	—	5	—	O (10)
1773	3	10	—	2	—	6	—	O (11)

N.B. O = oostzijde van ten Moere
W = westzijde van ten Moere.
v = veulen.

(1) SAE nr. 1012 f° 72 v°.
(2) SAE nr. 1016 f° 385.
(3) SAE nr. 1020 f° 124 r°.
(4) SAE nr. 1020 f° 336 r°.
(5) SAE nr. 1022 f° 320 r°.
(6) SAE nr. 1023 f° 54 r°.
(7) SAE nr. 1025 f° 72 r°.
(8) SAE nr. 1025 f° 103 v°.
(9) SAE nr. 1025 f° 276 r°.
(10) SAE nr. 1031 f° 235 v°.
(11) SAE nr. 1149 aparte bundel.

EEN EEUW EEKLO

Proeve van sociaal-economische geschiedenis

(1830-1930)

ONTSTAAN EN DOORBRAAK VAN HET SOCIALISME

Deze historische bijdrage over de evolutie van toestanden en bewegingen met betrekking tot het sociaal-economisch en in mindere mate tot het politieke leven te Eeklo van 1830 tot ongeveer 1930 is in menig opzicht beperkt en onvolledig. We waren niet bij machte alle bronnen in hun bonte verscheidenheid en details te raadplegen. Sommige bronnen w-o. zelfs bijzonder belangrijke, zijn voor altijd verloren gegaan. Het was ons ook niet gegeven bepaalde gegevens accuraat met andere te vergelijken.

Deze studie is bedoeld als proef, als synthese en overzichtelijk fresco van het leven in een kleine maar bedrijvige stad als Eeklo, die zichzelf heeft gevonden in haar arbeid en in haar streven, in haar soms smartelijke bewogenheid.

Moge deze bijdrage voor andere vorsers het vertreksein betekenen voor werk over andere kleine steden, die alle samen hebben meegeholpen om onze eeuw, onze tijd en onze welvaart te bepalen.

Graag verzamelen we hier de namen van enkele zeer bereidwillige personen die ons bij het nasporen van bronnen, documenten en dagbladen behulpzaam zijn geweest en waarvoor we ze allen nogmaals hartelijk danken : burgemeester en notaris M. Van Acker en Lic. E. Van Acker van Bassevelde, dokter H. Mertens, rechter L. Lampaert en de heren R. De Sutter-De Fuster, drukker-uitgever, Romano Tondat en G. Bral, allen van Eeklo, en Jan De Smet en Drs. H. Gaus van Gent.

* * *

Van oudsher was de kleine plek Eeklo, gelegen tussen de handelsstad Brugge en het industriële Gent, een levendig centrum van lakennijverheid waar vreemde kooplui, voornamelijk de Oosterlings of Duitse kooplui zich kwamen bevoorraden. Op het einde van de XVIe eeuw was deze laken-

nijverheid totaal verloren gegaan, maar toch had Eeklo reeds in 1617 en wellicht nog iets vroeger een wekelijkse lijnwaadmarkt en legde men er zich toe op vlas-, garen- en lijnwaadfabricatie, zo goed het kon (1).

In de allereerste jaren van de XVIII[e] eeuw kwam de Gentse wolweversdeken en droogscheerder Judocus Van der Straete zich in de stad vestigen. In 1706 werd hij voor vier jaar van «ommestelling» of belasting vrijgesteld, op voorwaarde dat hij «zijne ambachten waerdoor dese landen eertijds zoo hebben gefloreerd alhier uitoefene». Het stadsbestuur versprak de Gentenaar bovendien het genot van premies (2).

Dank zij Judocus is de Eeklose wolnijverheid geworden wat ze nu nog is. Bij Van der Straete ging Pieter Goethals, geboren in 1714 te Oostwinkel, voor het wolweven in de leer en hij richtte mettertijd nog een klein werkhuis van zuivere wollen stoffen (3) op, waarin zijn zoon Jan (1740-1776) werd betrokken. Deze laatste, gehuwd in 1765 stichtte op zijn beurt een werkhuis waarin vooral vrouwengoed, meest rokgoed «polderstriepe» genaamd, werd geweven. Zijn vrouw Thérèse van Audenaerde trok tegelijkertijd naar de week- en jaarmarkten de weefsels van haar man verkopen. Na de dood van haar echtgenoot hertrouwde Thérèse met de Waarschootse wolwever Alexander Baudts fs Joris die te Eeklo een wolbedrijf opzette. Zijn zonen Bernard en Karel en zijn stiefzonen Jan en Pieter Goethals werden in de zaak betrokken en werden zelf fabrikanten. De Goethalsen Jan en Pieter hadden een fabriek in de Boelare en de Prinsenhofstraat (1805). Ze bleven wolweven, doch gesteund door de protectionistische maatregelen van het Frans Regime en Napoleon (3) weefde men ook katoen of Engels goed : katoenetten, siamoise, vooral coating, een nogal grove fabricatie van inlandse wol buiten Eeklo gevold. Het opzet van de Goethalsen werd gevolgd door de Baudtsen, Alexander

(1) Stadsarchief Eeklo. Stadsrekeningen 1454-55 p. 10. — 1450-51 p. 15-34 — 1424-25 p. 12-13 — 1430-31 p. 19 — 1429-30 p. 13 — 1615-16 p. 12 — 1617-18 p. 37. Zie over het ontstaan van de lakendraperie te Eeklo : P. Rogghé «Eeklo, van silexdrager tot keurbroeder», in «Het Atheneum viert zijn tweede lustrum». p. 149-150.

(2) A. Van Acker. Merkweerdige extracten ... Resoluttiebocken ... van Eeclo 1864 p. 26.

(3) De wolnijverheid floeide tijdens de Franse Republiek derwijze dat in het jaar IV van de Republiek de Eeklose municipaliteit het departementsbestuur verzocht de stadsklok te laten bestaan, omdat ze nodig was «ten aenzien van het groot getal werklieden in de (Eeklose) wollenfabrieken. A. Van Acker o.c. 65.

(4) Nijveraars in half wollen stoffen werden te Eeklo : o.m. de huizen Goethals-Laforce, Daneels-Ecrevisse, Bastien Reychler, Desiré Verwilst. De Eekloonaar. 25 nov. 1865.

en Bernard en de katoenfabrikanten Fr. Gillebeert, Pieter Remery, Jacob de Peser e.a.

Na de val van Napoleon worstelde de Eeklose textiel echter opnieuw met de zware Engelse concurrentie, tot in 1846 J.B. Neelemans († 1860) de eerste werd die met succes de halve wollen, (4) in tegenstelling met de Engelse en Vervierse volwollen, op de markt wierp. Hij maakte voor het eerst ook gebruik van een stoomtuig en van een weefschool. In 1867 voerde Jan Goethals voor het eerst de mechanische weverij, reeds bekend vóór 1837, in. Edmond Goethals, (1833-1922) zijn zwager, gaf door zijn huwelijk in 1861 met Adelaïde, dochter van Goethals-Van Daele, het ontstaan aan de firma Goethals-Goethals die in 1899 omvormd werd tot Société Anonyme d'Eecloo. (Edmond en zijn zonen Arthur en Norbert) Edmond Goethals voerde de fabricatie in van de fameuse «draps d'Eecloo» nl. Engels goed «melton» genaamd. (5) Na de dood van Jan Goethals met wie Edmond de eerste werkwijze van appreteren van stoffen had doorgevoerd, beheerde hij met Jans weduwe zijn fabriek, die bestond uit stoomververij, effilochage, wolspinnerij, mechanische weverij en toebereiden. Edmond Goethals was ook de eerste die het spinnen van kunstmatige wol invoerde. Hij exporteerde vooral na 1884. (6) Met Edmond Goethals zijn we echter de evolutie van de Eeklose industrie ietwat vooruitgelopen. Sinds 1830 had de textiel te Eeklo spijt heel wat crises (7) een ongemene vlucht genomen, dank zij het uithoudings- en doorzettingsvermogen van sommige Eeklose nijveraars, (8) het initiatief van ingeweken fabrikanten en het bestaan van de Weefschool van J.B. Neelemans, en het Leer- en Werkhuis, ontstaan in 1847, dat op gelukkige wijze de vakkennis in de

(5) Dat eerst blauw en bruin, maar door Goethals weldra in alle kleuren werd geverfd.

(6) De Stad Eecloo. 11 nov. - 29 juli - 30 sept. 1894 — 3 febr. - 31 maart - 9 juni 1895 — 1 april 1911 ; Gazette van Eecloo. 1892 ; L. Lampaert. Gesch. van Eeklo. p. 191 ; Ons Blad. 14 nov. 1936.

(7) Crises in de jaren 1840 en 1846. In dit laatste jaar waren er te Eeklo 1850 werklozen onder wie 460 lijnwaadwevers en 1390 vlasspinners. Gazette van Eecloo. 9 juni - 24 juli - 7 aug. en 14 aug. 1892.

(8) Een grote doorbraak van de textiel bracht ongetwijfeld, zoals we reeds meedeelden, de grote fabriek van J.B. Neelemans-Dhavé. Ze telde in 1847 reeds 160 arbeiders en werd het jaar daarop als een der beste in Vlaanderen genoteerd. J.B. Neelemans produceerde merinos, galaplaids, tartansjaals, brockstof en baai die in Holland konden wedijveren met de stoffen van Eindhoven en Tilburg, spijt de transportkosten en een invoerrecht van 10 %. De fabriek vervaardigde ook molleton of monnikbaai, die in Henegouwen en Namen gemakkelijk werd verkocht, en «vlaming», stof vooral voor lokaal verbruik bedoeld. Gazette van Eecloo. 21 aug. 1892.

hand werkten. In de Leerschool van het Werkhuis, dat op staatskosten teerde (9) beschikte men over uitstekende meester-wevers, als de Eeklonaar Jan van Avermaete bijgenaamd «De Lieven Bauwens van Eeklo», een specialist in het opzetten van wevers en het gebruik van het Jacquard-getouw, een deskundige die bovendien de fabricatie van zuiver wollen stoffen had ingestudeerd, zodat het voor Eeklo stilaan mogelijk werd te concurreren met het bekende textielcentrum te Verviers. (10)

Aan de andere kant geraakten de Eeklose fabrikanten mettertijd in een nieuw stadium van productie, door de vestiging van twee totnogtoe ontbrekende fabrieken in de stad, nl. de stoomwolspinnerij van J. Goethals en zoon en de eveneens met stoom werkende ververij van D. Borré-De Cneudt. (11)

Meteen was het voor de Eeklose fabrikanten gedaan met soms verre en dure verplaatsingen naar Verviers, Doornijk, Leuze, Luik, Gent en

---

(9) Dit Leer- en Werkhuis dat onder toezicht stond van een bepaalde commissie ontstond bij Ministerieel Besluit van 7 juni 1847 en werd bestuurd door een meestergast, zoals P. Van den Berghe, die arbeidde voor rekening van de fabriek Hooreman-Cambier te Gent. In 1850 verzekerden Eeklose fabrikanten als C. Dirckx en Goethals de handhaving van het Leerhuis in gunstiger voorwaarden dan voordien. De Eeklonaar. 14 juli - 8 dec. 1850 — 11 en 28 nov. - 25 febr. 1849 ; Gazette van Eecloo. 21 aug. 1892. In het Leerhuis werd gewerkt «op getouwen à la marche, à régulateur, à la jacquard, dit laatste echter, lichter dan de lompe tert-getouwen». De arbeiders in het Leerhuis konden toen 6 tot 10 en 12 fr. per week verdienen. Het Leerhuis was gevestigd in de oude fabriek van Pieter Remery in de Prinsenhofstraat. Als de leerlingen volleerd waren werden ze door anderen vervangen. De volleerde arbeiders konden thuis verder werken voor het huis Hooreman-Cambier. Daar het weefloon bij Neelemans-Dhavé hoger was dan in het Leerhuis trokken vele werklieden liefst naar de fabriek Neelemans. Gazette van Eecloo. 21 aug. 1892 ; De Eecloonaar. 25 febr. 1849 ; A. Van Acker o.c. 101.

(10) Jan van Avermaete, vader van 7 kinderen, werkte als meester-wever van 1850 tot 1855 in het Leer- en Werkhuis. Nadien werd hij door het Provinciaal Bestuur aangesteld tot instructeur bij de Eeklose wolfabrikanten, tot onderwijzer in het opzetten van wevers die aan huis werkten. In aug. 1857 werd hij bedacht met de «werkmansmedalje» 2de klas, dit bij gelegenheid van de tentoonstelling der beide Vlaanderen gehouden te Brugge, op 27 juli 1855. De Eecloonaar. 11 okt. 1857. Tegelijk met Jan van Avermaete werd Bernard van de Walle, meestergast in het modelwerkhuis te Bellem, waarin hij beste wevers had gevormd inzake fabricatie van zeildoeken, ook met een medalje onderscheiden. ib.

(11) De Eecloonaar. 14 aug. 1859 - 1 mei - 18 dec. 1864 — 8 nov. 1857. Vóór Borré-De Cneudt zich te Eeklo vestigde werd er soms geblauwd, maar kleine stukken van hoogstens 8 tot 10 m. Borré blauwde echter stukken van 100 en 200 m. en meer. Andere ververijen te Eeklo waren nog de fabrieken van P.B. Goethals-De Heuvel en A. Van de Gehuchte-Van Neste e.a. Het Borré-blauw overtrof het zo geprezen Doornijks blauw. De Eecloonaar. 6 jan. - 10 maart 1850 — 8 nov. 1857 — 1 mei 1864.

Brugge, hetzij voor het wolspinnen, hetzij voor het verven van garens, weefsels en lijnwaad, kortom voor de appretuur van hun stoffen. ([12]) De Eeklose industriëlen raakten los van de afhankelijkheid van uitstedige fabrikanten, vonden nu in eigen stad bij andere fabrikanten de nodige bijstand voor hun bereidingen of nevenbewerkingen en werkten zich meer en meer zelfstandig op. ([13]) Later kwamen nog nieuwe nijverheden in de stad tot stand.

Met de fabriek van Isidoor Baudts werd een kousenweverij geopend. ([14]) In 1859 vestigde de Gentenaar H. De Smet, zoon van Serafien, een katoenspinnerij, een weeffabriek van katoenen «sarges» en een kammerij te Eeklo. ([15])

Vóór 1860 werden allerlei stoffen te Eeklo verhandeld : binnenlandse en Zeeuwse wol, geschikt voor het weven van molleton of monnikenbaai, tevens gezocht door matrassenmakers en vooral bestemd voor het spinnen van gekamde wol en voor de kousenweverij. In de wolspinnerij van de firma Neelemans-Dhavé werd gewerkt met wol uit Australië, Odessa en Buenos-Aires. De belangrijkste fabricatie te Eeklo bestond uit broekstoffen en manskleding : «satijn», «tweeds» enz. Men weefde ook «galoplaids», flanellen en «tartanshawls», die uit wol van betere kwaliteit werden vervaardigd en vooral verkocht werden op de voornaamste inlandse en Hollandse markten. Te noteren valt nog dat naast grote fabrieken ook een aantal kleine fabrikanten zich toelegden op het weven van «gemene» artikels als molleton, vlaming e.a., grotendeels bestemd voor verkoop ter plaatse. ([16])

Reeds in 1851 werkten in het werkhuis van Neelemans-Dhavé ruim 700 arbeiders. In 1854 werd het aantal gebruikte arbeiders in verschillende fabrieken op 1500 tot 1600 geschat. ([17]) Men mag aannemen dat in 1855 alleen in de lijnwaadnijverheid 122 getouwen werden gebruikt, waaraan 400 Eeklonaars en 800 man uit de Eeklose omgeving werden

(12) De Eecloonaar, 14 aug. 1855 — 13 maart 1859 — 24 april 1864.
(13) ib. 8 nov. 1857 — 1 mei 1864 ; Gazette van Eecloo, 6 febr. 1870.
(14) De Eecloonaar, 8 juli 1855 — 13 maart 1859. Isidoor Baudts' fabriek was gevestigd in de Zilverstraat, een andere kousenfabriek, die van Pieter Steyaert, was gevestigd in de Paterstraat, ib. 8 juli 1855.
(15) ib. 14 aug. 1859 - 1 mei - 18 dec. 1864.
(16) De Eecloonaar, 4 april 1858.
(17) ib. 17 aug. 1851 - 1 mei 1852 — 12 nov. 1854.

te werk gesteld. ([18]) In 1858, in nauwelijks drie jaar tijds, waren de lijnwaadfabrieken ruim vervijfvoudigd. ([19])

In 1864 werd de Eeklose nijverheid nog uitgebreid door een tweede wolververij nl. van de firma Goethals-Lintelo, en een derde katoenververij nl. van het huis E. De Keyser-Goethals. ([20]) Hetzelfde jaar en in 1865 was de vlashandel in volle bloei en in zijn ontwikkeling meer dan verdubbeld. Werden het Eeklose Leiken en de Schipdonkse Vaart wel nooit een «Golden River», toch leverde het roten erin winst op. ([21]) In 1867 ([22]) kwamen weer fabrieken bij, een lijnwaadweverij en een fabriek

---

(18) ib. 13 april 1856.

(19) De Eecloonaar. 10 jan. 1858. Houders van linnenfabrieken waren in 1858 : Angelus van Doorne en Lodewijk Van Doorne, Bernard Van de Walle, gewezen meestergast in het Leerhuis te Bellem, Andries-Dhondt, Buyck-Bruggeman, Antoon De Rijcke, Pieter Campe, Heysse-Claeys, Pieter Legge, Jan Robert en de kinderen Robert, Karel Huisman, Karel Locufier, Jan Quakebeke, Gillebeert-Pyfferoen, Cornu-Wulfaert, Pieter De Sutter, Goethals-Cornand, Jan Pauwels, Karel Drieghe, Juliaan Willems, Van Wassenhove-Bekaert, Van Wassenhove-Van den Berghe, de kinderen Van Wassenhove, Jacob van Overmeire, Ferdinand Van Vooren, Fr. Van Overmeire, Jozef Van de Walle, Edm. Ryffranck en Henri Standaerd. ib.

(20) ib. 27 nov. 1864. Te citeren valt ook de blauwververij Van Doorne-De Zutter. 1 mei 1864. Ze beschikte ook over een mechanische lijnwaadweverij. Gazette van Eecloo. 1 maart 1868.

(21) ib. 1 mei 1864 — 27 aug. 1865 — 19 sept. 1858. De kwaliteit van het rootwater van het Leiken en van de Schipdonkse Vaart viel in het voordeel van de laatste vaart uit. In 1860 werden te Eeklo jaarlijks 300 ha grond met vlas bezaaid. De oogst werd bewerkt voor rekening van Eeklose nijveraars, die reeds in sept. 1858 begonnen met zelf vlas te roten. De vlasbewerking slijten, drogen, repen, roten, bleken, zwingelen enz. duurde ongeveer een jaar. Men begon met slijten in juli, met zwingelen het volgende jaar in mei. In 1860 waren 200 man met vlasbereiden bezig. Ze verdienden een dagloon van 33 centiemen per kgr. gezwingeld vlas of 2,31 fr. per dag. ib. 30 dec. 1860. In 1863 werden de bewerkte vlassen als de blauwe naar Frankrijk geëxporteerd, (vooral Rijsel) de gele geroot in de Schipdonkse Vaart naar Engeland, ib. 8 maart 1863. In 1884 waren nog steeds de gele meest op de markten in trek, in tegenstelling met de blauwe, geroot in grachten, en de witte in kreken. Gazette van Eecloo. 3 aug. 1884. Noteren we nog dat ook Lembeekse handelaars hun vlas gingen roten in de Eeklose vaart. ib. 8 nov. 1874.

(22) Op 6 juli 1865 beschikten de Eeklose nijveraars en handelaars over een handelsbeurs, gesticht vooral met betrekking tot het verhandelen van linnengarens. De Eecloonaar. 25 juni - 7 mei 1865. In sommige andere gevallen verbonden zich de Eeklose nijveraars zoals in 1862, toen de lijnwaadfabrikanten gezamelijk protest aantekenden tegen de Holland-België overeenkomst, waarbij bepaald werd dat het invoerrecht met 4 % werd vermeerderd. De Eecloonaar. 21 dec. 1862.

van wollen en katoenen stoffen. ([23]) In 1874 ontstond de weefselfabriek Baertsoen en Cie ([24]) en het jaar nadien het nieuwe werkhuis van de firma Borré en Cie, waarvoor het mechanisme uit Manchester was overgebracht. ([25]) In 1875 werd ook de stoomzwingelarij van De Greve nabij de Schipdonkse Vaart in werking gesteld. ([26]) Meer en meer trouwens, naar het voorbeeld van J.B. Neelemans jaren geleden, gebruikten fabrieken als die voor scheikundige vetten van William Muller te Balgerhoeke en de ververij De Corte-Lintelo e.a., stoomketels of stoommachines in hun werkhuizen. ([27])

Omstreeks 1880-81, tengevolge van de Engelse weefsels die op de Gentse katoenmarkt kwamen concurreren, werden de Gentse katoenweverijen gedwongen op het werkloon te besnoeien, wat meermaals stakingen voor gevolg had. Vandaar het besluit van heel wat Gentse fabrikanten uit te zwermen naar het platteland, waar de loondruk gemakkelijker kon worden toegepast en waar de arbeiders nog geen sociale eisen stelden. De Gentse nijveraar De Hemptinne stichtte op Waarschoot-Beke een grote weverij. ([28]) Nog vóór 1884 kwam er een katoenweverij te Zomergem, een andere te Sleidinge. ([29]) Vóór 1885 waren er reeds andere te Evergem

---

(23) Nl. de linnenweverij van Van Doorne-De Sutter, de fabriek van wollen stoffen van F.A. De Wachter-Van Waesberghe en de linnenweverij van Van Gobbelschroy en Humblé. De Eecloonaar. 28 april 1867. Gazette van Eecloo. 20 okt. 1867.

(24) De handelsmaatschappij met name Baertsoen Ainé en Cie ontstond op 20 dec. 1874. Haar beheer was samengesteld uit de Gentenaar Jules Baertsoen, Hip. de Zutter, Edward Daneels en Ange Locufier. De maatschappij had een duur van 18 jaar. Gazette van Eecloo. 20 dec. 1874.

(25) Het werkhuis bestond uit een mechanische blauwweverij met apprêt voor geschoren katoenen ketens. Het atelier was ook ingericht voor het verven der katoenen ketens in alle kleuren. De fabrikanten Borré-De Muynck en Goethals-Goethals waren in Manchester de Engelse werkwijze en ook het mechanisme betreffende het verven gaan bespieden en hadden ervoor gezorgd, zoals voor hen reeds Lieven Bauwens had gedaan voor Gent, dat hun ontdekkingen in Engeland uitstekende diensten bewezen te Eeklo. Gazette van Eecloo. 25 april 1875. zie ook : De Meetjeslander. 14 maart 1875.

(26) Een vlaszwingelfabriek. In aug. 1874 ontstond ook het Nieuw Stoomwerkhuis nl. een vlasbrakerij en vlaszwingelarij met stoom van De Keyser-Goethals in de Brugsestraat. Gazette van Eecloo. 13 april 1873 — 23 aug. 1874.

(27) Gazette van Eecloo. 17 jan 1875. Ook Borré- De Muynck. De scheikundige vettenfabriek werd in 1881 bestuurd door F. Jacobsen en Cie uit Antwerpen. Gazette van Eecloo. 5 febr. 1881.

(28) Gazette van Eecloo. 11 mei 1884. Andere fabrikanten waren Storme, Dierman e.a.

(29) ib.

en te Bellem. ([30]) Meteen werd het Meetjesland, met Eeklo als groot centrum, een bedrijvige industriële streek die haar geschiedenis kreeg in het land.

De ontwikkeling en de betekenis van de Eeklose nijverheid, en inzonderheid van de textiel, werd veropenbaard niet alleen op inlandse tentoonstellingen o.m. te Brugge in 1856, ([31]) te Eeklo, waar de hertog van Brabant op bezoek kwam in 1864, ([32]) op de wereldtentoonstelling van Antwerpen in 1894, maar ook buiten 's lands grenzen, te Parijs o.m. in 1855 en 1867, te Londen in 1850, ([33]) te New-Orleans (1885) in Louisiana in de Verenigde Staten ([34]) en te Amsterdam. ([35])

Raakte Eeklo door zijn ontluikende textielnijverheid ([36]) en aanverwante industrieën zo binnen als buiten het land gerenommeerd ([37]) zo

---

(30) W. Steenhaut. Licentiaatsverhandeling : Stakingen te Gent 1872-1902. Gent 1970. p. 194-196. Voor 1884 vertrok de Gentse sigarenfabrikant Van de Walle naar Knesselare waar het werk door meisjes uit de streek werd geleverd. Gazette van Eecloo. 11 mei 1884.

(31) De Eecloonaar. 11 okt. 1857.

(32) Stad Eecloo. «Tentoonstelling van voortbrengsels der Eecloosche manufaktuernijverheid». Kataloog Eecloo 1864. De hertogin vergezelde de hertog. ib. Namen toen o.m. deel aan de expositie : L. Baudts-Dobbelaere, D. Verwilst, Reynekinck-Volckick, E. Daneels-Ecrevisse, D. Bastien-Reychler, A. De Maere-Van Damme, Fr. Van Wassenhove-Goethals, A.J. Commergo-Van Damme, E. Van Hoorebeke (kousen-breiwerk), S. Robert, F. Lippens en Van Avermaet, S. De Smet, J. Goethals en zoon, B. Livyn, Ch. Dhondt-Van Hecke, L. Gillis en Cie, E. Van Zandijcke en Cie, J. Daneels-Verheirbrugge, Gillebeert-Lehoucq, J. Heysse-Claeys, weduwe Andries Dhondt, de linnenfabrikanten weduwe Houtappel, Karel Huysman, Henri Lippens, Desiré Buyck. Verder nog L. Van Doorne- De Sutter, F. Van Overberghe, J. Willems-Kaisergruber, B. Van Wassenhove, J. Goethals-Lintelo, A. Baudts-Van den Neste, Bekaert gebr. en zuster, D. Borré-De Cneudt, S. Commergo-Van Hecke, Goethals-Ysebaert en Cie, H. Standaert, Karel Bert. ib.

(33) De Eecloonaar. 3-7 febr. - 3 maart 1867. — 13 okt. 1861. Namen o.m. deel aan de Parijse tentoonstelling : Neelemans-Dhavé, Baudts-Dobbelaere, Heysse-Claeys, Goethals-Ysenbaert, Willems-Kaisergruber, Van Doorne-De Sutter, Verwilst-Van den Poele, De Maere-Van Damme, Borré-De Cneudt, K Bert. ib. Voor de expositie te Londen zie : De Eecloonaar. 9 juni 1861 en Gazette van Eecloo. 22 april 1894.

(34) Onderscheidden zich daar in het bijzonder en ontvingen gouden medaljes : de fabrikanten Van Doorne-De Sutter (katoenen en linnen weefsels), Baertsoen Ainé en Cie (juteproducten) en Goethals-Goethals (fijne wolweefsels). Gazette van Eecloo. 7 juni - 26 juli 1885.

(35) Gazette van Eecloo. 1 en 6 mei - 22 april 1883.

(36) De Eeklose weefsels werden geëxporteerd naar Nederland, Engeland, Frankrijk, Turkije, Japan e.a landen. Engeland voerde zelfs Eeklose weefsels onder Engels merk verder uit. De Stad Eeklo. 25 febr. 1911.

(37) In 1872 trokken wekelijks twintig Eeklose lijnwaadwevers, kleine fabrikanten die voor zich deden werken, naar de Vrijdagmarkt te Gent waar ze hun waar ver-

hielpen de Eeklose fabrikanten samen met andere Eeklose nijveraars als olieslagers, geneverstokers, huidevetters, brouwers ([38]) en dies meer, ook mee aan de uitgroei van de stad waarvan de bevolking mettertijd steeds maar aandikte. Ze stelden belang in het beleid van hun stad, in het beheer van hun provincie en van het land en werden hetzij burgemeester of schepen, provincieraadslid en kamerlid. ([39]) Heel wat fabrikanten en nijveraars waren volks ingesteld, werden als Van Waesberghe, Is. Baudts, K. Van Doorne, Is. Daneels en D. Borré e.a. voorzitters van culturele en ontspanningsgroepen als «Vlaams Vooral» «Eikels worden Bomen» of «St.-Cecilia», werden als Alfons Borré e.a. zelf actief lid van een handboog- of een boldersmaatschappij en stelden als Enke, Van Doorne en Willems-Kaisergrüber hun tuinen en lusthoven open voor concerten, volksspelen en attracties. ([40])

Dank zij de initiatieven en de bemoeiingen van sommige van die fabrikanten, vooral dank zij die van de familie J.B. Neelemans ([41]) is Eeklo aan zijn spoorweg naar Gent, aan zijn gasverlichting van fabrieken, winkels en marktplein, ([42]) aan zijn Werkrechtersraad ([43]) en andere verwezenlijkingen meer gekomen.

---

handelden. Waarschijnlijk deden ze reeds veel vroeger de Gentse markt aan. In 1872 poogde men ze van de Gentse markt weg te krijgen en men verplichtte ze in minderwaardige voorwaarden hun goed te verkopen in het Gentse Lakenmetershuis, waartegen ze protesteerden. Gazette van Eecloo. 16 maart 1872.

(38) In 1865 waren er te Eeklo vijfentwintig brouwerijen en tien stokerijen w.o. de voornaamste deze van H. en F. van Hoorebeke. De Eecloonaar. 9 sept. 1866.

(39) W.o. de families Van Doorne, Goethals, De Wachter, Van Damme, Daneels e.a. zie o.m. : Vooruit 27-28 aug. 1928. Sommige fabrikanten als De Greve, Edw. Daneels e.a. werkten zich energiek op. Vertrokken als eenvoudige arbeiders brachten ze het tot grote bedrijfsleiders. Vooruit 30 jan. 1911 : De Stad Eecloo. 7 nov. 1909.

(40) De Eecloonaar. 13 juli 1851 ; De Meetjeslander. 23 en 30 mei - 1 aug. 1875. Zie ook de weekbladen : De Stad Eecloo, De Eecloonaar en De Gazette van Eecloo. Enkele jaren na de Eerste Wereldoorlog leefden sommige patroons als Goethals-Goethals in beste betrekking met het socialistische syndicaat en zijn secretaris Gustaaf De Hulsters, betrekkingen die echter in 1928 gespannen werden. Vooruit. 27-28 aug. 1929.

(41) Gazette van Eecloo. 5 maart 1882.

(42) Stadsarchief (S.A.E.) Beraadsl. Gemeent. 16 aug. 1857 ; De Eecloonaar. 9 en 16 nov. 1856 — 16 aug. 1857 — 7 en 14 febr. - 2 mei 1858 — 21 aug. 1859. Dank zij de hem toegestane concessie bezorgde Isidoor Neelemans (1822-72) de spoorweg over Waarschoot, Sleidinge, Evergem en Wondelgem naar Gent aan zijn stad. Neelemans-Aernout bracht het eerst de gasverlichting in zijn fabriek, waarbij naderhand de stad aansloot.

(43) A. Van Acker oc. 110. Op 2 juli 1859 ingesteld dank zij de bemoeiingen van dezelfde Neelemans-Aernout. De Eecloonaar. 10 april 1859.

Naast deze nijveraars bevorderden ook bepaalde kooplui als vee- en graanhandelaars, wier activiteit te weinig of zelfs niet is bekend, de economie van de stad.

In de tweede helft van de XIXe eeuw waren 40 tot 50 Eeklose veehandelaars ongemeen bedrijvig zo binnen als buiten de stad. Van juli tot oktober kochten ze in Veurne-Ambacht «grasbeesten» op, van november tot juni «stalbeesten» te Eeklo en omgeving. Zij stelden hun vee elke dinsdag op de markt te Brugge, de donderdag wat ze nog voorhanden hadden te Eeklo. Gedurende vier maanden in het jaar, van juli tot en met oktober stonden de veehandelaars op het hof van «De Zwaan», buiten de Brugse poort te Gent, en verkochten er hun dieren aan de Gentse slagers. Buiten grastijd bevoorraadden zij de Brugse en de Gentse markt in stalbeesten. De handelaars kochten gemiddeld 250 hoornbeesten per week of 13.000 per jaar. Deze dieren, gerekend tegen 200 fr. per kop, eisten wekelijks een kapitaal van 50.000 fr of ongeveer 2.600.000 fr per jaar, (44) een hoog bedrag voor die tijd. Te Eeklo werd ook een zwijnenmarkt gehouden, waarvan de sporen teruglopen tot 1402, en wellicht nog vroeger. (45)

In 1855-56 werden 25.247 stuks, grote en kleine zwijnen, op de Eeklose markt gebracht. In 1861 werden er 52.000 zwijnen verhandeld. Daarmee was een kapitaal van 1.300.000 fr gemoeid. (46) Normaal kwamen er wekelijks 1000 tot 1200 zwijnen op de markt. In juni 1862 waren er 1525 stuks, in september 1650, in 1870 ruim 1500, op 19 juni 1870 zelfs 1796 stuks, (47) wat voor de tijd verbazend moet genoemd

---

(44) De Eecloonaar. 19 juni 1859. Volgens «De Eecloonaar» bracht men te Eeklo ruim 5 miljoen per jaar in omloop inzake veehandel. ib. Ook te Aalter werd sinds 1857 een veemarkt gehouden elke eerste woensdag van de maand. Ook te Ertvelde en te Zomergem werden veemarkten ingericht. Zij werkten met aanlokkende premiën. ib. Omstreeks het midden van de eeuw werd op de Eeklose jaarmarkt de veemarkt in de Molenstraat, de zwijnmarkt in de Brugsestraat gehouden. ib. 22 juni 1859. In 1849 bezochten Engelse en Waalse kooplui de florerende paardenmarkt te Waarschoot. ib. 15 april 1849. In 1895 werden er ruim 450 paarden tentoongesteld en opgekocht door Engelse, Duitse en Franse kooplui. Het Volk. 12 sept. 1895.

(45) Het «swijnbesien» of belasting op de zwijnen verhandeld op de markt bestond reeds in 1402. A. Van Acker. Stadsrekeningen van Eeklo. p. 2. Noteren we terloops dat de uitgave van de Eeklose stadsrekeningen betreffende de XVde eeuw niet is van Neelemans maar van August Van Acker.

(46) S.A.E. Beraadsl. Gemeenteraad. 6 okt. 1856.

(47) In febr. 1862 waren er 800 zwijnen, in juni 900 tot 1000, van juli af 1000 stuks en meer. Van 1 oktober 1883 tot 1 oktober 1884 werd de Eeklose markt bevoorraad met 48.674 zwijnen. De «lopers» werden vooral door Engelse kooplui gekocht, de «melkvarkens» door Fransen. De kweek betrof Eeklo en omgeving.

worden. Niet te verwonderen dat «De Eecloonaar» van 20 maart 1864 noteerde dat de Eeklose zwijnenmarkt de grootste van Europa was geworden. ([48])

Op deze markt opereerden niet alleen Eeklonaars. In 1864 werd er door een Londens huis een slachterij gevestigd, waarvan Henry Bowyer, bijgenaamd de Engelsman — en hij was er een — de leiding had. De man kocht massaal zwijnen op de Eeklose markt, dieren die onmiddellijk werden geslacht, gezuiverd en in kisten werden geëxporteerd naar Engeland. Meestal werden 100 zwijnen per dag gekist. ([49])

In 1850 bestond er ook reeds een levendige handel in konijnen. Tweeduizend, niet zelden drieduizend van die pelsdiertjes werden op de Eeklose markt verhandeld. ([50]) In 1857 werden in de eerste helft van het jaar duizend, in de tweede ongeveer tweeduizend konijnen wekelijks naar Londen uitgevoerd, dit door tussenkomst van twee Eeklose handelaars Jan en Edward Claessens, een stel broeders dat van aanpakken verstand had. ([51]) Men schatte het aantal uitgevoerde konijnen op 78.000 per jaar. De konijnen werden te Eeklo gevild, gezuiverd en per 50 gekist, wat het werk was van «keunstropers» dit zijn specialisten van het villen en het

---

Gazette van Eecloo. 1 febr. 1885 — 4 okt. 1891 — 19 juni 1870 De Eecloonaar 9 en 23 febr. - 8 juni - 20 juli - 17 en 24 aug. - 19 okt. - 9 en 30 nov. - 7 dec. - 22 juni en 28 sept. 1862. Zie ook : De Vaderlander. 18 juni 1882. De prijzen schommelden. Er was trouwens een verschil tussen viggens en lopers. In jan. 1860 ging de prijs van 20 tot 55 fr., in mei 1861 van 18 tot 85, in mei 1862 van 20 tot 85 fr., in febr. 1863 van 18 tot 90 en in jan. 1864 van 14 fr. tot onbepaald. De Eecloonaar. 22 jan. 1860 — 12 mei 1861 - 25 mei 1862. — 15 febr. 1863 — 4 jan. 1864 ; Gazette van Eecloo. 9 jan. 1870. De zwijnen kwamen meestal uit West-Vlaanderen en Zeeland. Op de markt verschenen Noordfranse handelaars. De Eecloonaar. 1861.

(48) De zwijnhandel bleef niet beperkt tot Eeklo. De kweek der zwijnen was aanzienlijk in het Meetjesland zoals in West-Vlaanderen. Slachterijen ontstonden te Eeklo maar ook te Aalter en te Maldegem met export naar Engeland De Eecloonaar. 23 april 1865. In 1898 werden de dieren niet alleen naar Londen maar ook naar Rijsel en Parijs uitgevoerd. Gazette van Eecloo. 13 febr. 1898. Triestige eigenaardigheden : in 1898 werd voor het transporteren van zwijnen de verplichting opgelegd de dieren te doen begeleiden door drijvers, daar de zwijnen onderweg tegen elkaar opvochten. Sommige zwijnhandelaars lieten dan maar vooraf de tanden van hun beesten ... afzagen ! ib. 21 aug. 1898.

(49) De Eecloonaar. 2 okt. 1864 — 4 mei 1865. De slachterij van Bowyer was gevestigd in de herberg «Het Huis van Koophandel», gehouden door Fr. Lampaert. ib.

(50) ib. 29 dec. 1850. — 29 april 1855.

(51) ib. 19 april 1857. De broeders Claessens waren ook geïnteresseerd in ondernemingen van metselwerken zoals deze aan de Schipdonkse Vaart, waarvan Pieter Claessens de leiding inzake uitvoering had. ib. 5 juli 1857.

reinigen. ([52]) Sommigen van deze «keunstropers» als Karel Imschoot kistten 50 konijnen in een uur. De gekiste dieren werden te Aalter op de trein gezet om via Oostende in Londen hun bestemming te bereiken. ([53])

Op het einde van de XIXe eeuw stelde een consortium ([54]) van Eeklose veehandelaars belang in de handel van Amerikaans vee. De onderneming zond die veehandelaars over de oceaan om op de grootste Amerikaanse veemarkten en in de eerste plaats te Chicago vee aan te kopen. In deze laatste stad werden 134 stuks slachtossen gekocht, ingescheept en te La Villette bij Parijs op de markt verhandeld. Daar de zaak meeviel werd naast Chicago ook de Canadese veemarkt van Montreal aangedaan en werden honderden slachtossen naar België gezonden en te Brussel en te Antwerpen aan de man gebracht. ([55])

Na de tweede zending naar Europa wachtten nog 900 slachtdieren op een beurt om op het oude vasteland verhandeld te worden. ([56])

Te Eeklo hadden sommige lieden bepaald verstand van zaken. Ook de graanhandelaars waren bedrijvig. De opgave van de markt omstreeks 1858 betrof de verkoop van 4000 tot 5000 hektoliters granen per week, wat overeenkwam met zowat 200.000 hektoliter per jaar. Minstens drievierden van deze hoeveelheid graan werd verhandeld, naar Gent gebracht en vandaar georiënteerd naar Antwerpen, Aalst, Oudenaarde, Deinze, Kortrijk en zelfs naar Frankrijk. Schier uitsluitend Eeklonaars deden de markten in de Eeklose omgeving en in Zeeuws-Vlaanderen aan. De hoeveelheid granen door deze verschillende markten aan de handel geleverd

---

(52) In 1881 ontstond te Eeklo een fabriek, een ververij en atelier voor het bewerken van konijnenvellen bestemd voor de uitvoer. Aanvankelijk waren 70 arbeiders in dienst genomen. Gazette van Eecloo, 29 jan. 1881.

(53) De Eecloonaar, 19 april 1857.

(54) Bankhuizen te Eeklo waren : Goethals-Van Doorne, Roegiers-Van der Hofstadt, Pius Ryffranck. Gazette van Eecloo, 19 juli 1896. Dat was in 1896. Lang voordien werd een agenschap van de Nationale Bank gesticht te Eeklo nl. in 1872, ib. 17 april 1898. Ook E. Neelemans was bankier. De Eecloonaar, 9 maart 1862.

(55) Het veetransport geschiedde op de stoomboten «Minesota» en «Otranto» beide van Baltimore. Gazette van Eecloo, 19 aug. 1894.

(56) Gazette van Eecloo, 15 juli - 12 en 19 aug. - 23 sept. 1894. In 1887 deed de Argentijnse Republiek in Vlaanderen runddieren aankopen. Karel Lambert, een man van Knesselare, was te Santa Catalina leraar in een veeartsenijschool. Hij werd belast in Vlaanderen vee aan te kopen en Vlamingen naar Argentinië over te brengen om er de Vlaamse veekweek te onderwijzen, ib. 25 dec. 1887.

beliep te dien tijde tot ruim 600.000 hektoliter 's jaars, waarvan goed de helft door Eeklose kooplui werden gekocht en verhandeld. (57)

De Eeklose handelaars en industriëlen maakten gebruik van de vele reizen die hun stadsgenoot, ingenieur W. Willems naar Amerika ondernam om hun fabrieksartikelen en andere Belgische producten bekend te maken, en te verhandelen. Een ander stadsgenoot Marc Bataille trok eveneens met handelsoogmerken naar Amerika. (58)

* * *

Naast een klasse van opulente en welvarende nijveraars (59) en kooplui leefde te Eeklo een beklagenswaardig proletariaat in onvoorstelbare omstandigheden. Er heerste een grote verscheidenheid onder de Eeklose arbeiders, voornamelijk bepaald eensdeels door het half nijverheids- en half ruraal karakter van de stad, anderdeels doordat er gewerkt werd in fabrieken en werkateliers en ook aan huis.

In de stad leefden nog de hele XIXe eeuw door landarbeiders, deels kleine pachters, deels knechten. Op deze pachters drukten grondlasten, ongunstige pachtvoorwaarden, het stijgen van de pachtwaarde tot soms 1/3 en het risico van mislukte oogsten. (60) De landknechten werden doorgaans voor een bepaalde duur aangeworven en werden soms schandelijk misbruikt door de landbouwers en de pachters. (61)

Het grootste deel van de Eeklose arbeiders werkte echter in de fabrieken. Het waren wol- katoen- linnenwevers, spinners, ververs, huide-

---

(57) De Eecloonaar. 4 april 1858. Ook boter op de Eeklose markt opgekocht werd in «stullen» naar Engeland geëxporteerd. ib. 15 febr. 1856. Zie over de achttiendeeuwse Eeklose graanhandelaars en hun contact met Gent : Gazette van Eecloo. 1891.

(58) Gazette van Eecloo. 27 jan. 1889 — 2 juni 1889 — 10 mei 1891 — 8 okt. 1893. De reizen van Willems hadden o.m. voor gevolg dat Amerikaanse kopers naar België afreisden. ib. 2 juni 1889.

(59) De Eeklose fabrikanten zonden hun zonen buiten de stad studeren. Ze zonden ze met voorliefde naar de Nijverheidsschool te Gent, om er zich te vervolmaken in de techniek van hun zaak en de nijverheid in het algemeen. In 1890 liepen Arthur Goethals, Aimé Van de Putte, Ernest Daneels en Elias Dhuyvetter met succes school te Gent. Gazette van Eecloo. 17 aug. 1890. Ook Alfons Borré e.a. De Meetjeslander, 16 mei 1875.

(60) De Eecloonaar. 11 nov. 1849 ; Gazette van Eecloo. 4 mei 1873. Sommige landarbeiders weefden lijnwaad in de winter. De Eecloonaar. 28 maart - 4 april 1858.

(61) In periodes van werkloosheid boden werkloze fabrieksarbeiders e.a. zich bij de boeren aan om arbeid te presteren. Ze werkten een hele dag op eigen kost, voor 12 stuivers in de zomer, 10 in de winter. Sommigen zwingelden en dorsten tegen 6 of 7 stuivers daags.

vetters, vlasbewerkers en dies meer. Al deze werklieden leefden geconditioneerd door de ups and downs in de productie, verkoop en afzet van de fabrikanten, wier welvaart zelf afhankelijk was van de tijdsconjunctuur, beïnvloed door nationale als internationale factoren, als b.v. de Noord-Zuidamerikaanse oorlog, de sluiting der zeehavens, ([62]) de verhoging van Hollandse invoerrechten enz. ([63])

Het magere of ellendige lot van deze arbeiders werd mede bepaald door de levensduurte die aan diverse schommelingen, alweer bepaald door binnenlandse en buitenlandse oorzaken, onderhevig was. Het arbeidersloon werd doorgaans laag gehouden en het ging van 75 cent. tot hoogstens 1,50 fr daags voor de wevers in 1855-56. ([64]) Handigheid en naarstigheid speelden bij het werk een rol. ([65]) In 1863 was het loon in de vlasspinnerijen betrekkelijk lager dan in deze van andere nijverheidscentra. ([66]) In periodes van hoogconjunctuur, als de fabrikanten arbeidskrachten te kort boekten, stegen soms de lonen. ([67])

In 1856 werd 1 fr tot 1.50 fr gegeven op het weefloon per stuk. ([68]) Enkele jaren later was 1,50 fr tot 1,75 fr het dagloon van de lijnwaadwevers. ([69]) In tijden van laagconjunctuur daalde niet alleen het loon, maar werd de arbeiders eenvoudig het werk opgezegd. ([70]) Over het algemeen beschouwd was het dagloon al te gering naar verhouding tot de winstmarge der fabrikanten en de levensduurte. ([71]) De arbeiders leefden meestal «op de dag» en van opsparen was geen sprake. Ze leefden in de grootste onzekerheid met betrekking tot de dag van morgen. Op het rampzalig crisisjaar 1846-47, toen arbeiders van honger en ontbering doodvielen in volle straat ([72]), volgden jaren van enige verbetering, steeds afgewisseld door ellendige keerpunten. ([73]) De enige troost die de wevers van Eeklo in al die narigheid des levens overhielden was hun eendracht, als we mogen geloven wat daarover werd geschreven bij gelegenheid van een feest georganiseerd ter ere van de bekroonde Eeklose fabrikant J.B. Neelemans :

---

(62) De Eecloonaar. 24 sept. 1864 — 21 dec. - 5 febr. 1862.
(63) ib. 13 april 1856. Zie ook 26 febr. 1860.
(64) De Eecloonaar. 13 april 1856 — 26 febr. 1860.
(65) ib.
(66) ib. 24 april 1864.
(67) ib. 25 april 1855. — 27 april 1856 — 18 okt. 1863 — 24 april 1864.
(68) ib. 27 april 1856.
(69) ib. 24 maart 1861.
(70) ib. 10 jan. 1858 — 4 maart - 15 jan. 1860 — 30 okt 1859. Het weefloon per stuk nam af. ib. 4 maart 1860 ; Gazette van Eecloo. 19 mei en 2 juni 1872.
(71) De Eecloonaar. 13 april 1856.
(72) ib. 16 sept. 1860.
(73) Zie : De Eecloonaar. passim.

Van al de bedrijven
Die men kan beschrijven
Bestaat er slechts een zonder nijd
Zonder jalousie
Is de weverij
Want d'een wever helpt den anderen
Terwijl elk ambacht
Eens anders veracht
Leven de wevers in eendracht. ([74])

Gedreven door de nood zwoegden ook heel wat vrouwen uit Eeklo en omgeving de godlange dag. Van oudsher verdienden er heel wat een schamele bete brood met spinnen.

Te Eeklo was de Brugsestraat schier een enorm huis van spinsters. ([75]). Met het verval van de handspinnerij werden een groot aantal vrouwen eerst overgeschakeld op het speldewerk of kantwerk, ([76]) in de eerste plaats op het vervaardigen van Valencijnse kant, ([77]) daarna op het breiwerk. ([78]) Er was een tijd dat er tot 4 à 5000 kantwerksters waren te Eeklo en omgeving. ([79]) Volgens «De Eecloonaar» waren er omstreeks 1860 duizend vrouwen werkzaam als breisters te Eeklo en evenveel andere op het platteland. Allen werkten voor rekening van Eeklose huizen als deze van de gebroeders Baudts-Dobbelaere, Notteboom-De Nijs, Baudts- Van Neste, B. Livyn, Ferd. Simoens en de weduwe L. Temmerman. ([80]) Het werkloon werd gerekend per kgr. breisel en varieerde naar gelang de geschiktheid en de handigheid van de breisters. ([81]) Huisvlijt werd nog bedreven door heel wat naaisters en ook door borduursters. ([82]) Het werkloon van al deze vrouwen, naaisters, breisters, speldewerksters en kantsteeksters werd

---

(74) De Eecloonaar. 11 nov. 1849.

(75) Zie S.A.E. Lijsten v.d. Burg. stand. In aug. 1861 begon men die straat te «kalseiden». De Eeclonaar. 18 aug. 1861

(76) De Eecloonaar 1 mei 1864.

(77) ib. 18 nov. 1860.

(78) Het breiwerk en het kantsteken, een andere vorm van kantwerk, waarvoor een school bestond te Eeklo. ib. 25 nov. 1860. Kantsteeksters waren ten getalle van 60 werkzaam bij Piens-De Letter te Eeklo. ib.

(79) ib. 4 april 1858.

(80) ib. 18 nov. 1860.

(81) ib.

(82) Borduursters werkten ook op ateliers. Ook te Bellem, te Aalter en te Ursel. Het naaiwerk hield in het Meetjesland, doch vooral te Eeklo heel wat vrouwen aan het werk. Ze woonden zo wat overal in de stad. Een groot aantal woonde in het Hondekotstraatje, de Molenstraat en de Brugsesstraat. S.A.E. Lijsten Burg. stand.

bepaald door vraag en aanbod. Toen de mode van het kantwerk afnam verminderde het loon met de helft. ([83]) In sommige gezinnen hielp de huisvlijt van moeder of dochter het lot van de fabrieksarbeider wat leefbaarder maken.

In 1881 opende de mandenmakerij van Drubigny en Tirot, die te Kaprijke 300 meisjes en jongens aan het werk hield, een mandenmakerij te Eeklo. Het waren meestal meisjes, onder wie sommigen nauwelijks 14 jaar waren, die werden te werk gesteld.

De zaak dacht eraan de werkkrachten op te drijven tot het getal van 200 à 300. Het loon bedroeg 3, 5, 8 en 9 fr per week. ([84])

De huisvesting van de Eeklose werklieden was ellendig te noemen De meeste arbeiders hokten in gore stegen, in armhuizen, in krotten, in «koeren» of besloten ruimten, in een drukkende verpestende atmosfeer waarin gemakkelijk allerlei zware ziekten kwamen meewonen. ([85]) De arbeiderswoningen waren meestal lage huisjes ([86]) met één deur en één venster, waarvan de Eeklose volksdichter-glazenmaker Jan F. Laureyns, alias Frodure, in een paar versjes getuigde, toen men hem vroeg zijn «contributiebiljet» in te vullen :

Mijn naam is Jan Froduer
Aan een haard ontsteek ik mijn vuer
Door een venster trek ik licht
Met een deurtje sluit ik mijn kamerken dicht. ([87])

Het baarde geen opzien, zo noteerde «De Eeclonaar», dat de arbeiders hun krotten ontvluchtten en genever dronken. ([88]) Wie te Eeklo een dak boven het hoofd had was nog gelukkig, want er leefden ook mensen in grachten en kuilen. Zo een gezin dat maandenlang op de weg naar Balgerhoeke, ingedolven in een droge gracht, onbeschut tegen weer en wind moest leven. ([89]) Dit schandaal en nog andere werden aangeklaagd door

(83) De Eecloonaar. 18 nov. 1860. Er waren ook vele dienstmeiden te Eeklo aan het werk gesteld, zo in de fabrieken als bij particulieren. S.A.E. Lijsten Burg. stand.
(84) Gazette van Eeklo. 29 jan. 1881. Het riet, de grondstof, kwam uit China. ib.
(85) De Eecloonaar. 29 mei 1853 — 29 juli - 2 sept. 1866. — 16 sept. 1860. — 22 dec. 1861 ; Gazette van Eecloo. 10 en 24 april - 5 juni 1870 ; De Meetjeslander. 3 juni 1877.
(86) of huisjes met een lage zolderruimte, soms met een venster. Men noemde ze ook «huizenkootjes». Men kon met de hand de dakpannen aanraken en dit nog omstreeks 1865-70 in de Statiestraat. Het Liberale Noorden. 29 juli 1933.
(87) De Eecloonaar. 2 sept. 1866 — 26 april 1863.
(88) ib. 27 sept. 1863.
(89) De Eecloonaar. 19 okt. 1856.

«De Eecloonaar». (90) Nergens, zo noteerde het weekblad nog werden de gezondheidsvoorschriften minder nageleefd dan te Eeklo. (91) In heel wat schamele woningen werd binnenshuis een zwijn gekweekt, konijnen, een geit, een schaap of pluimvee. In 1861 greep de politie hiertegen in. Dit noodgedwongen wangebruik bestond nog in 1873. (92) Sommige arbeiders weekten aan huis in kuipen linnengarens in een oplossing van water en calciumchlorure. Het mengsel werd weggegoten in de «lochting» van de werklieden, in een «zinkput» die de nabijgelegen waterputten besmette. (93) Kuipen bleekwater werden in volle straat uitgegoten. (94) In 1870 waren de Markt en de hoofdstraten Oosteindeken en Molenstraat nog van geen rioleringstelsel voorzien. Bij slagregen waren de kom een erbarmelijk slijkveld, de hoofstraten echte modderpoelen, waarin door de bewoners dan nog gepollueerd huiswater werd uitgegoten, en waarin steengruis en mest, zand en as werden uitgespreid. (95)

Eerst in 1863 hoort men van een «stadsstraatkuiser» die op vrijdag en zaterdag de straten in werd gezonden. (96)

In 1874 beklaagden de Eeklonaars, gevestigd op de Nieuwe Kaai, zich over de stinkende geur die door het roten in de vaart de omgeving verpestte en de levensmiddelen aan huis deed bederven. Naar de «Gazette van Eecloo» noteerde waren er schippers die weigerden nog aan de kaai aan te leggen omdat het vlees dat ze aan boord hadden na een dag was bedorven. (97)

Niet ontstellend is het te vernemen dat in de stad tyfus heerste in 1848, 1879 en 1881, cholera in 1849 en 1854-55, pokziekte in 1850,

---

(90) ib.

(91) ib. 2 nov. 1856.

(92) S.A.E. Politiereglement 1861 ; Gazette van Eecloo. 9 nov. 1873 ; De Eecloonaar. 7 juli 1861.

(93) De Eecloonaar. 1 febr. 1857. Er waren te Eeklo fabrieken die werkten met chlorurehoudende stoffen, als bv. J. Heysse-Claeys en Jan Robert. ib. 13 april 1862. De meeste Eeklose fabrieken controleerden het gevaar dat hun afloopwater kon opleveren. Ook later bekostigden zijzelf wateronderzoeken.

(94) De Meetjeslander. 28 maart 1875. Zie nog voor de straatellende te Eeklo. 14 jan. en 18 febr. 1877 — 16 mei en 11 juli 1875.

(95) De Eecloonaar. 9 sept. 1860 — 7 juli 1861 ; Gazette van Eecloo. 24 april 1870 ; S.A.E. Beraadsl. Gemeente, 21 april 1870 ; De Meetjeslander. 16 mei - 4 en 11 juli 1875.

(96) De Eecloonaar. 8 febr. 1863. Om de uitgroei van beluiken tegen te gaan werden deze om gezondheidsredenen verboden binnen de stadskom. Maar de oude bleven bestaan met al hun armoe en ellende. ib. 7 juli 1861.

(97) Gazette van Eecloo. 13 sept. 1874. Zie ook voor het Oostveld : De Meetjeslander. 11 juli 1875.

1859 en 1870 ([98]) en nog in andere jaren. ([99]) In 1870 waren 720 personen geteisterd door de pokziekte die trouwens 76 doden eiste. ([100]) Het ergste was dat men geen blijf wist met de behoeftige poklijders, die toen niet werden aanvaard in het Hospitaal van «de heer Stroo». ([101])

Leefden honderden werklieden in een afschuwelijk klimaat van pauperisme en miserabilisme, schreeuwend was de onderontwikkeling van een groot deel der Eeklose arbeiders.

Een onderzoek in 1841 ingesteld leidde tot de constatatie dat 750 tot 800 kinderen van 6 tot 11 jaar geen onderwijs genoten. ([102]) De Schoolwet van 1842 had geen de minste invloed op Eeklo. Deze wet legde de verplichting op van een behoorlijk schoollokaal in elke gemeente. Met alle mogelijke uitvluchten poogde het Stadsbestuur zich aan deze wet te ontrekken. De stad beperkte er zich toe op 27 januari 1844 twee bestaande scholen als gemeenteschool aan te nemen. ([103]) Dat was toen schoolpolitiek te Eeklo.

Volgens officiële gegevens van 1864 was het district Eeklo het achterlijkste gebied van het land inzake geestelijke ontwikkeling. In de 18 gemeenten die dit district vormden telde men de meeste ongeleerden. ([104]) In 1862-63 waren er op 491 lotelingen 241 die onderwijs hadden genoten en 250 analfabeten of 51 %, het grootste procent in heel Oost-Vlaanderen. ([105]) Voor 1870 waren er te Eeklo 85 lotelingen ingeschreven van

---

(98) Gazette van Eecloo. 13 dec 1868 — 24 april en 9 october 1870 — 16 nov. 1879 — 18 sept. 1881 — De Eecloonaar. 22 dec. 1861 — 23 maart 1856 ; Bestuurlijk Verslag der stad Eeklo, 1856.

(99) Ook persloop en rode koorts die vooral onder de kinderen slachtoffers maakte. Gazette van Eecloo. 9 juli 1871 ; De Eecloonaar. 9 mei 1858.

(100) ib. 10 en 24 april - 9 oct. 1870.

(101) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 21 april 1870 ; Gazette van Eecloo. 24 april 1870. Men bestreed de plaag door geldinzamelingen te houden ten huize van de inwoners. ib.

(102) Gazette van Eecloo. 29 juli 1894.

(103) ib. De twee bestaande en overgenomen scholen waren deze van F.P. Verbiest en Ferdinand Bert. Op 5 sept. 1844 werd door de Gemeenteraad F.P. Verbiest, zoon, tot gemeenteonderwijzer en F. Bert tot onderwijzer der behoeftige kinderen in de aangenomen gemeenteschool benoemd. ib.

(104) De Eecloonaar. 19 juni 1864. In 1866 waren er op 9544 Eeklose inwoners 5895 analfabeten. Recensement général. 31 dec. 1866. Bruxelles. 1870. p. 219.

(105) Na Eeklo kwamen Oudenaarde met 48, Sint-Niklaas met 47, Gent en Dendermonde met 42 en Aalst met 41 %. De Eecloonaar. 11 jan. 1863 ; Gazette van Eecloo. 29 juli 1894. Op het Werkliedencongres van 27 sept. 1863 werd het verplicht onderwijs scherp onder ogen genomen. De Eecloonaar. 4 okt. 1863.

wie er 46 % ongeleerd waren en waardoor de stad inzake lager onderwijs op de laagste trap van alle Oostvlaamse steden kwam te staan. ([106])

Zo verwonderlijk was dit sterk uitgesproken analfabetisme ([107]) te Eeklo niet als men weet dat vóór de vereiste Stadsschool ([108]) in juni 1862 werd geopend ([109]) de oude, bestaande uit een afstotend donker, eng en dompig lokaal, gevestigd in een vleugel van het sombere Eeklose arresthuis, volgepropt zat met jongens, ([110]) en dat vele kinderen de straat op werden gestuurd om als paria's te zwerven. ([111]) Het is tevens waarschijnlijk dat vóór 1860 ook kinderen jonger dan 12 jaar in de fabrieken terechtkwamen, ([112]) en van onderwijs werden verstoken. ([113]).

Even groot als de verwildering waarin heel wat kinderen opgroeiden was de kindersterfte, als gevolg van de ellendige levensvoorwaarden van heel wat gezinnen. Steekproeven gedaan in de lijsten van de burgerlijke stand te Eeklo betreffende het jaar 1860, laten toe te noteren dat op vijf

---

(106) Gazette van Eecloo. 9 okt. 1870 ; De Eecloonaar. 11 jan. 1863.

(107) Van alle Belgische provincies was Oost-Vlaanderen, op gebied van bezoldiging van bepaalde onderwijskrachten, het verst achtergebleven. De verleende jaarwedde was zo klein dat vele hulponderwijzers van hun opdracht afzagen. Tegenover een wedde van 1500 fr. in de andere provincies, was het hoogste loon in Oost-Vlaanderen 1000 tot 1200 fr. In meer dan een school werd door een hulponderwijzer les gegeven aan 60 tot 100 en zelfs 120 schoolkinderen. Gazette van Eecloo. 6 sept. 1874 ; De Meetjeslander. 14 april 1878. Zie over het onderwijs ook : Cultureel Jaarboek. Prov. Oost-Vl. 1947 p. 90 e. v.

(108) Bij Koninklijk Besluit van 1 sept. 1866 werden in het land de adultenscholen veralgemeend en verplicht gemaakt. Eeklo had echter reeds in 1864 zijn adultenschool of kosteloze avondschool voor volwassenen, wat een goed punt betekende voor het Stadsbestuur. Maar bij raadsbesluit van 22 dec. 1868 en ofschoon de adultenschool door de staat werd gesubsidieerd werd de school opgeschort, maar weer geopend op 1 febr. 1870. Er waren toen 286 ll. Maar de behoeftige arbeiders die dit onderwijs broodnodig hadden, waren bijna twee jaar verstoken gebleven van studie. Het Stadsbestuur deed niet hetzelfde voor andere scholen, zoals voor «L'instruction humanitaire» waarvoor internen 350 fr. en externen 30 tot 50 fr. moesten betalen en die de stad royaal bleef patroneren. Gazette van Eecloo. 9 okt. 1870.

(109) De Eecloonaar. 22 juli 1862.

(110) Schoolkinderen wisselden elkander af, een deel 's morgens, een ander 's namiddags. De rest moest intussen de straat op. Gazette van Eecloo. 24 april 1870.

(111) De Eecloonaar. 9 sept. 1860.

(112) ib. 25 maart 1860. En waarschijnlijk ook nadien.

(113) Voor behoeftige leerlingen van beiderlei kunne was het lager onderwijs kosteloos. ib. 30 juni - 20 okt. 1861, en dit sinds 1842. In 1860 mochten jongens en meisjes jonger dan 18 jaar nog slechts 12 u. per dag werken. Nachtwerk was uitgesloten. ib. 25 maart 1860.

overlijdens in de week er twee waren van kinderen jonger dan twee jaar. Dezelfde constatatie ([114]) gold ook voor sommige andere jaren. ([115]).

Leefde een groot deel van de Eeklose bevolking in ongezonde huisjes en besloten ruimten, waren zeer vele arbeiders ongeleerd en was het loon van de werklieden grievend te noemen, dan werd het proletariaat op de koop toe nog schandalig getergd en uitgezogen door hardvochtige werkgevers en sommige neringdoenden. Tot voor 1860 verplichtten vele fabrikanten, weversbazen, kooplui en zelfs winkeliers hun arbeiders hun werkloon te ontvangen in natura, o.m. in brood, boter e.a. voedingswaren, zodat de arbeider op het einde van de week thuiskwam zonder een centiem op zak. Waarmee klederen gekocht, brandstof en huishuur betaald ?

De arbeider was daardoor verplicht te verkopen wat hem als loon in de handen werd gestopt. En het bleek dat de ontvangen waar elders goedkoper was, of van minderwaardige kwaliteit en het juiste gewicht niet had. ([116]) De bedrogen arbeider stond volslagen machteloos tegenover deze geraffineerde vorm van uitbuiting, waarbij winkelier en patroon soms de handen in elkaar sloegen. De vrekkigheid der Eeklose werkgevers ([117]) werd publiek aangeklaagd, tot het geknoei van officiële zijde werd veroordeeld in 1860. ([118]) maar het misbruik werd nog tot in 1886 aangeklaagd. ([119]) Met het brood, het hoofdbestanddeel van de voeding van de arbeider, werd eveneens gesjacherd. ([120]) Niet alleen had het brood

(114) 1860 was een jaar gevrijwaard van epidemie. Er waren desondanks weken als in mei 1860 dat op drie overlijdens drie kinderen waren beneden een jaar. Zie ook de Eecloonaar 13 mei - 8 april - 15 april - 22 juli - 29 juli - 12 aug. 1860. en passim.

(115) Het verslag der geneesheren aan het Stadsbestuur voorgelegd in 1862 deelde mede dat maandenlang de kropziekte en de longontsteking buitengewoon hevig hadden gewoed en vooral onder de kinderen vele slachtoffers hadden gemaakt. ib. 14 sept. 1862.

(116) De Eecloonaar. 21 en 28 okt. 1849 — 26 mei 1850 — 9 mei 1852. Sommige arbeiders werden betaald met een briefken dat ze toeliet bij een bepaald winkelier waren te kopen. ib. 9 mei 1852.

(117) Ook winkeliers pasten dit systeem toe. Een winkelier verkocht een stuk goed. De koper kwam met de verkoper overeen te betalen met een ander stuk goed. ib. 25 maart 1860. In tegenstelling met deze werkgevers waren er anderen die eens mild konden zijn. Bij het huwelijk van I. Neelemans, zoon van Neelemans-Dhavé, met L. Aernout, dochter van notaris Aernout, kregen 700 arbeiders 1 dag loon zonder werken en drankgelegenheid in de herbergen. De werksters werd chocolade opgediend in de fabriek. ib. 1 mei 1852.

(118) ib. 25 maart 1860. Zie over de «loonmolenaars» te Sint-Niklaas en het betalingssysteem in natura. ib. 11 juni 1854.

(119) Gazette van Eecloo. 29 aug. 1886.

(120) Nog in 1872 moest de politie ingrijpen tegen bakkers die slecht brood verkochten en zonder het vereiste gewicht. Gazette van Eecloo. 23 maart - 6 juli 1872.

het vereiste gewicht niet ([121]) maar de bakkers haalden er echte woekerwinsten op, ([122]) die de levensduurte mede in stand hielden.

Eeklo was in de XIXe eeuw een grauwe stad van honger en ellende en bedelen te noemen. Jaar in jaar uit meldden honderden gezinnen, als levend in staat van behoefte, zich bij het armbestuur aan. Hun aantal was schrikbarend. In 1846 waren er op 1952 gezinnen 600 die op de armlijsten stonden ingeschreven, ([123]) of nagenoeg een derde van de bevolking.

In 1853 waren er 470 gezinnen met 2350 personen of 26 % van de hele bevolking nog steeds behoeftig. ([124]) In 1855 kwamen er nog honderd personen bij. ([125]) Nog in 1858 waren er 390 gezinnen tellende samen 1965 personen te onderhouden door het armbestuur. ([126]) In 1860 namen de behoeftigen weer toe : 403 gezinnen met 2015 personen. ([127]) En de armen bleven jaren nadien aanschuiven voor de armendis. Om de armoede te bestrijden — in 1848 moest een armenopstand worden onderdrukt — beschikte de stad over eigen fondsen en staat- en provinciesteun die echter ver van toereikend waren. Op bepaalde tijden liet de stad aardewerken uitvoeren door werklozen en behoeftigen. ([128]) Het Eeklose Bureau van Weldadigheid werd gespijsd door hulpsommen uit het Stadsfonds, dat soms tot de 2/3 werd uitgeput, en door de opbrengst van armbussen, geldomhalingen, giften en legaten. Het Bureau liet vlees uitdelen, brood,

---

(121) ib. 18 nov. 1849. 1/3 tot ½ pond gewicht ontbrak in elk brood. ib.

(122) Op het einde van 1860 stond de tarwe 25 à 26 fr. de Eeklose zak genoteerd. Uit deze tarwe bakte men 52 vierponders die elk tegen 60 centiemen werden verkocht wat 31,20 fr. opbracht. ib. 2 dec. 1860. Te Eeklo werd er ook over geklaagd dat de melk werd vervalst. ib. 27 april 1862 - 7 dec. 1862. Lange tijd aten de arbeiders geen vlees, geen inlands zwijnenvlees wegens de te dure prijs. Door de invoer van Amerikaans vlees, voornamelijk spek, dat zo genaamd, even smakelijk was en goedkoper, werd het sommige Eeklose arbeiders mogelijk vlees te eten. ib. 16 febr. 1862.

(123) A. Van Acker. oc. 100. Dat jaar overtrof het getal overlijdens met 74 dat van de geboorten. ib. In het aangegeven cijfer der behoeftigen waren natuurlijk de bedekte behoeftigen niet vermeld, zodat het getal 600 de facto hoger lag.

(124) S.A.E. Jaarlijks verslag v.d. gemeent. 1853. Zie ook : De Eecloonaar. 12 nov. 1854.

(125) Ib. Jaarlijks verslag. 1856 ; De Eecloonaar. 6 okt. 1856. In 1855 moesten 480 personen geheel worden onderhouden, 1221 voor de helft en 749 voor iets minder dan de helft. ib.

(126) ib. Jaarlijks verslag 1859 ; De Eecloonaer. 8 okt. 1859.

(127) ib. Jaarlijks verslag 1861. De Eecloonaer. 13 okt. 1861.

(128) De Eecloonaar. 21 dec. 1862 — 15 febr. 1863 — 1 febr. 1863 ; Het Liberale Noorden. 5 augst 1934.

klederen, schoenen en verleende korting op de huishuur. ([129]) Het armbestuur zorgde ook voor «slaping», onderhoud van behoeftigen, bejaarden en wezen. ([130]).

Dat de bejaarden en zieken «in het klooster» in geestelijke nood en verdriet leefden, daarvan getuigt alweer de Eeklonaar Jan Frodure in dit gedicht :

Mijnheer Van Acker stuur mij toch
Het Antwerps Handelsblad,
De Grondwet of de Eeklonaar.
Ik weet niets uit dorp of stad
En nieuws — daarop is iedereen
Die graag wat weet, verhit,
Vooral als men in 't Hospitaal
Als ik gesloten zit.
Geloof mij 't is geen geestigheid
Alzo in 't klooster zijn
Wil daarom in mijn droeve staat
Mij eens de trooster zijn
Zo weet ik toch iets van de tijd
En nu en weet ik niet.
Een mens die zo zijn leven slijt
Hij slijt het in verdriet. ([131])

Via de lokale pers in casu «De Eecloonaar» werd schier elke week op de gegoede klasse en op al wie helpen kon of wilde een beroep gedaan om mede te werken aan de liefdadigheid onder alle vormen. ([132]) Deze krant, toen nog liberaliserend van strekking, klaagde, waar het gelegen kwam, ook de misbruiken aan en het onrecht dat de toenmalige arbeidende klasse werd aangedaan, en kwam door de vlammende pen van haar redacteur op voor een beter lot van de arbeider en poogde op die wijze een soort van maatschappelijke bewustwording bij de arbeider tot stand te brengen. ([133]) Van het opkomende Socialisme wilde de krant

(129) In 1861 voor een bedrag van 950 fr. : De Eecloonaar. 19 jan. 1861.

(130) S.A.E. Staat van begroting 1861. Zie ook De Eecloonear. 20 jan. 1861. Sommige jaren werd de armen gedurende vele weken speciaal soep bedeeld. ib. 25 dec. 1853. Zie ook ib. 12 jan. 1861.

(131) De Eecloonaer. 26 april 1863. De bedoelde mijnheer Van Acker was August Van Acker, redacteur van «De Eecloonaar».

(132) «De Eecloonaer» nam in het bijzonder het lot van de bedekte behoeftigen ter harte. ib. 25 dec. 1853. Maar het blad veroordeelde het bedelen 's nachts bij de boeren. ib.

(133) Voor de krant was werk beter dan weldadigheid. ib. 9 febr. 1862.

niets horen. Het Socialisme was «dieverij in het groot» en de socialisten moesten beschouwd worden als een maatschappelijke ramp. ([134])

Behalve het stadsbeleid en de publieke opinie bekommerden nog enkele andere instellingen, organisaties en personen zich om het lot van de werklieden, de werklozen en de hongerlijders.

Noteren wij vooraf het bestaan van het Leer- en Verbeteringswerkhuis, opgericht op kosten van de staat en waarin ongeschoolde krachten tot geschikte en vaardige arbeiders werden opgeleid, wat meebracht dat hun stoffelijke toestand, hoe betrekkelijk ook, kon worden verbeterd. In dit werkhuis werden ook werklozen aan het werk gezet en een spaarkas ingericht voor de arbeiders van de werkschool. ([135]) Ofschoon er reeds Werkrechtersraden in 1809 bestonden in onze gewesten, werd eerst op aandringen van de Eeklose fabrikanten bij Koninklijk Besluit van 31 mei 1859 een Werkrechtersraad te Eeklo opgericht. ([136]) Deze raad had te beraadslagen over geschillen tussen werkgevers en werknemers, of over werknemers onder elkaar. ([137]) De raad was samengesteld uit werknemers en werkgevers. Om kiesgerechtigd te zijn moest men meer dan 25 jaar oud zijn, en ook kunnen lezen en schrijven. ([138]) Als men weet hoe het met de geleerdheid der arbeiders te Eeklo gesteld was begrijpt men gemakkelijk wie de gefopten waren in de raad. Daar kwam bij dat vele fabrieksarbeiders jonger waren dan 25 jaar en automatisch als kiezers waren uitgeschakeld. ([139]) Toch had de Werkrechtersraad een goede kant. In juli 1863 stichtte de Raad in zijn schoot «De Werkmansvrienden», een maat-

---

(134) De Eecloonaar. 24 febr. 1850 — 2 mei 1875.

(135) De Eecloonaar. 3 febr. 1850 — 4 nov. 1860.

(136) ib. 11 nov. 1860 — 6 febr. 1855 — 6 nov. 1859 ; A. Van Acker. oc. 110. Ingesteld op 4 juli.

(137) Een eerste onderwerp van discussie was de zaak van de verplichte werkboekjes, waarvan misbruik werd gemaakt. De Eecloonaar. 4 aug. 1861 — 25 maart 1860. Zie ook : 30 nov. 1862

(138) Daar kwam bij : Belg zijn, wonen binnen het rechtsgebied v.d. Raad, sinds 4 jaar een bedrijf uitoefenen en in het bezit zijn van een werkboekje. ib. 2 aug. - 20 sept. 1863 ; Gazette van Eecloo. 14 juli 1872. Het rechtsgebied van de Raad strekte zich uit over 20 gemeenten : Eeklo, Zelzate, Assenede, Boekhoute, Kluysen, Maldegem, Sint-Margriete, Sint Laureins, Oostwinkel, Watervliet, Middelburg, Waterland, Waarschoot, Sleidinge, Lembeke, Adegem, Ertvelde, Bassevelde, Sint Jan in Eremo en Kaprijke

(139) Er werd weinig belang gesteld in de activiteit van de Raad In 1887 bij de verkiezing van een deel van de Werkrechtersraad kwamen van patroonswege 10 fabrikanten op 183 kiesgerechtigden op, van arbeidersziide 45 werklieden op 466. Gazette van Eecloo. 11 sept. 1887. Zie over de Werkrechtersraden : D. Oukhow-De Weerdt. Het verslagboek van de Gentse sectie v.d. Vlaamse soc. partij in de jaren 1877-78 in «Handel.» K.C.G. 1957 - CXXII p. 32 e.v.

schappij van onderlinge bijstand, samengesteld door werkende leden en ereleden. De maatschappij stond open voor alle ambachtslieden, voor alle neringen. De aangeslotenen betaalden 12 centiemes per week, en hadden, in geval van ziekte, recht op de verpleging van een geneesheer en op medicijnen. Gedurende hun ziekte konden ze ook rekenen op enige geldelijke steun. ([140])

Twee andere stichtingen, filantropisch ingesteld, moeten hier nog vermeld worden. Het waren «De Conferentie van Sint-Vincentius-à-Paulo» en «De Verenigde Armmeesters van de stad». ([141]) De «Conferentie» was een christelijke liefdadigheidsinstelling, waarvoor ridder Stroo zich bijzonder interesseerde en wijd zijn beurs openhield. Hij was de man die bovendien het gesticht van liefdadigheid ([142]) van nieuwe gebouwen en zalen voorzag, en kolen e.a. voordelen aan de noodlijdenden deed uitdelen. De «Conferentie» met haar diverse sociale vertakkingen ten dienste van de werklieden, de kleine man, was partijdig en leerde dat «De arbeiders hun patroons eerbied en onderdanigheid waren verschuldigd omdat alle macht van God kwam». ([143])

Niettemin heeft deze organisatie in velerlei opzicht zeer grote diensten bewezen aan de Eeklose armen en misdeelden. De «Verenigde Armmeesters» ([144]) bekommerden zich eveneens om de vele noodlijdenden

---

(140) Voorwaarden tot toetreding waren : gezond zijn, sinds zes maanden wonen in de stad, 15 jaar zijn en niet meer dan 50 jaar. De zieken genoten de eerste twee maanden 60 centiemen per dag, de volgende 2 maanden 40 centiemen.
Na vier maanden besliste het bestuur of nog verder steun werd verleend. Rekening werd gehouden met het langdurig karakter, de chronische aard van de ziekte. ib. 12 juli - 19 juli 1863 — 7 febr. 1864.
In 1863 telde de Raad, met zijn eerste voorzitter, de fabrikant Karel Bert, 88 ereleden, waarschijnlijk werkgevers of renteniers. ib. 2 aug. 1863 — 30 aug. 1863. Raadsleden waren toen : A. Roegiers, A. Commergo, B. De Raedt, J. Heysse, Pieter Verbist, Desiré Steyaert, Pieter Dhavé. ib. 30 aug. 1863.

(141) Ontstaan in 1852 en 1859.

(142) Dit gesticht dateerde van 1838. Het onderhield op stadskosten arme zieken, gebrekkige werklieden, bejaarden, vrouwen, mannen en wezen. De Eecloonaar, 30 okt. 1864 — 13 okt. 1861 ; S.A.E. Beraadsl. Gemeenter. 1860-61. Voor onderhoud der zieken werd 60 cent. per dag betaald, 30 cent. voor gebrekkigen, 30 cent. voor weesmeisjes van 2 tot 6 jaar en 15 cent van 6 tot 15 jaar. ib.

(143) ib. 22 april 1860 — 13 jan. 1861 ; Gazette van Eecloo, 4 jan. 1891.

(144) Gesticht in 1859. De Eecloonaar, 27 maart 1859. Eerste voorzitter van deze groepering van nog fungerende en afgetreden armmeesters was Ferd. De Neve, commissaris : Hip. Van Damme

in de stad en speciaal om de behoeftige kinderen in de Stadsschool. ([145])

Heel wat ontspanningsgroepen en culturele verenigingen als de Eeklose Kamer van Retorica en de muziekmaatschappij Sint-Cecilia ([146]) e.a. organiseerden feesten ten voordele van de paupers en de noodlijdenden. «Sint-Cecilia», die op bijzondere wijze de liefdadigheid huldigde, richtte zelfs een groot concert in om bijstand te kunnen verlenen aan Eeklose, en zelfs aan Gentse geteisterde werklieden. ([147])

Vermelden we nog de vrijgevigheid van sommige Eeklose notabelen als Stroo en Van Wassenhove, fungerende of gewezen burgemeesters, en notaris Van der Weenen, «de vader der Eeklose armen» genoemd. ([148])

Men kan hier de vraag opwerpen : wat deden de Eeklose arbeiders zelf voor de verbetering van hun lot ?

De reacties op de crises, de lage levensstandaard waren velerlei. Sommigen ([149]) trokken — en dit gebeurde meermaals — met vrouw en kinderen de stad en het land uit naar Frankrijk, naar Parijs, Rijsel, Halewijn, Roubaix en Douai, ([150]) waar soms hogere lonen waren te verdienen en een beter leven werd voorgespiegeld. ([151]) Anderen trokken de oceaan over naar Noord- en Zuid-Amerika. ([152]) Belgische, Franse en

---

(145) ib. 26 maart 1865. «De Verenigde Armmeesters» deden omhalingen met armbussen, bezorgden klederen voor de eerste communicanten en behoeftige leerlingen. Ze hielden hun eerste vergaderingen in «De Gouden Leeuw» ib. 27 maart 1859.

(146) ib. 30 sept. 1855 en passim. De handboogmaatschappij «De Eendracht» opende inschrijvingen onder haar leden voor brooduitdeling onder de Eeklose armen. Leden-bakkers van de vereniging bakten kosteloos het brood. ib. 20 jan. 1861.

(147) ib. 27 juli 1862. Gent was wegens de katoencrisis toen bijzonder hard getroffen.

(148) ib. 20 jan. 1850 — 29 maart 1863 — 5 april 1863 ; Gazette van Eecloo. 7 aug. 1892. Schenkingen van brandhout, kolen, brood.

(149) Meestal wevers maar ook andere werklieden als steenbakkers, pikkers, aardewerkers, oogstplukkers. D' Eecloonaar. 6 juli 1862 — 10 juli 1859 ; Gazette van Eecloo. 16 nov. 1890 — 16 okt. 1898.

(150) De Eecloonaar. 4 april 1858 — 10 juli 1859 — 19 aug. 1866 — 15 jan. 1860 — 26 febr. 1860 — 17 maart 1861 — 6 juli 1862.

(151) De Eecloonaar. 15 jan. 1860.

(152) De Eecloonaar. 18 febr. 1855. De uitwijking naar Amerika dateerde reeds van 1848, zo niet vroeger, en ontwikkelde zich mettertijd meer en meer. In een brief aan zijn ouders verhaalt Francis Goossens, een uitgeweken Eeklonaar, die in Californië verbleef, dat hij in de mijnen op een dag 700 fr. had verdiend, op een andere slechts 5 fr. Het gewoon dagloon schommelde echter tussen 23 en 30 fr. Als hij over 25 of 35.000 fr zou beschikken zou hij naar Eeklo afreizen, niet om er opnieuw verblijf te houden, maar om zijn zusters en broers mee te nemen naar Amerika. Hij verhaalt verder wat hij in zijn nieuw vaderland zoal beleefde, over het goud dat hij er vond en hoeveel het waard was, hoeveel het kostte te leven in een kosthuis en dies meer. ib. Zie ook elders in deze bijdrage over de uitwijking naar Amerika, waarover een monografie zou moeten worden geschreven.

zelfs Braziliaanse agenten van allerlei fabrieken en ondernemingen kwamen soms te Eeklo zelf arbeiders verlokken en ronselen. ([153]) Andere arbeiders gingen, in geval van crisis, tegen ongehoorde hongerlonen zich verhuren bij speculerende landbouwers, of werden door de stad als aardewerkers tijdelijk aan het werk gehouden. ([154]) Nog anderen werden marskramers en rondleurders, ([155]) of dikten de benden zwervers aan. De meeste werklozen volledig of gedeeltelijk, trokken echter triestig en beschaamd naar het armbestuur om niet te creperen.

Van de bestaande vakgroeperingen en van de nieuwe die vóór 1880 ontstonden ging geen militante actie uit. Sommige genootschappen als dat der kleermakers dateerde van 1840. ([156]) In 1855 werd een nieuwe maatschappij, «Sint-Elooi», die smeden, wagen- en zadelmakers, huurhouders en landbouwers verenigde gesticht. ([157]) In 1860 verenigden zich de veeslachters in een genootschap, onder de kenspreuk «De boer zal 't wel betalen». ([158]) Hetzelfde jaar ontstond een nieuwe maatschappij van onderlinge bijstand onder de lederkooplui en de schoenmakers, ([159]) en een weversmaatschappij met kenspreuk «Schild en Vriend». Het stichten van een kas voor onderlinge bijstand ([160]) lag aan de basis van het ont-

---

(153) De Eecloonaar. 28 maart 1858 — 18 okt. 1863.

(154) De Eecloonaar. 21 dec. 1862 — 1 en 15 febr. 1863.

(155) Gazette van Eecloo. 25 dec. 1887 — Einde oktober 1887 werden 500 arbeiders in de vellenfabriek Borré-De Muynck, betrokken in het failliet van de Lokerse «Volksbank», afgedankt. Borré en Cie was de enige firma die zich speciaal bezighield met het verven en lijmen der katoenen kettingen, onmisbaar voor de industrie der moltons te Eeklo. Door tussenkomst van de Eeklose fabrikanten, afhankelijk van Borré, bij de Koophandelsrechtbank te Gent, mocht de fabriek in november tijdelijk voortwerken. Inmiddels hadden reeds heel wat afgedankte werklieden hun toevlucht genomen tot marktkramerij en rondventerij. ib. 30 okt. - 6 nov. en 20 nov. - 25 dec. 1887.

(156) ib. 22 jan. 1864.

(157) ib. 4 febr. 1855 — 18 nov. 1860. De maatschappij was eerst gevestigd in «Het wapen van Zeeland», later in «De Appel». Voorzitter werd R. Van Wassenhove, secretaris B. Gillis. De vereniging telde aanvankelijk 70 leden en vergaderde driemaandelijks. De oude broederschap «Sint-Elooi» dateerde reeds uit de XVe eeuw.

(158) ib. 22 jan. 1860 — 23 jan. 1859. Het was een welstellend genootschap. De leden droegen bij passende gelegenheden een slachterspak naar Oud-Vlaamse trant, wat de afgunst opwekte van andere groeperingen van neringen en ambachten.

(159) Was gevestigd in «De Groene Boomgaard» en had als voorzitter De Paepe-Van Laere, als secretaris Hendrik Vermast. ib. 18 nov. 1860. De vereniging had als kenspreuk «Vreugd en Voortgang». ib. 17 nov. 1861.

(160) Op 27 okt. 1893 had te Brussel een congres plaats van werkmansverenigingen uit het land. Negentig maatschappijen waren erop vertegenwoordigd. Het is mogelijk dat ook Eeklo door een of andere vereniging op het congres was gerepresenteerd. Vermelden we in die tijd o.m. «De Werkmansvrienden» ontstaan in 1863, «De

staan van deze maatschappij. De vereniging had haar lokaal in de Kerkstraat nl. in «De Hoge Vorst» en kreeg als deken Serafien De Bruycker en als schrijver Karel Tuytschaevers. ([161]) In oktober 1874 werd een maatschappij voor wolwevers gesticht, waarover we te weinig zijn ingelicht om erover te kunnen uitwijden. ([162]) De meeste van deze organisaties of broederschappen huldigden een patroon, hielden soms een spaarkas en vierden samen Weversmisdag. ([163]) Sommige leden waren welstellend, andere arm. Burgers waren samen met werklieden gegroepeerd. En sommige maatschappijen als die der smeden bestonden uit een samenraapsel van diverse werklieden. Van klassebewustzijn was zeker niet veel te merken. Eigenaardig genoeg voerden sommige broederschappen als deze van de timmerlui, de metsers en de huisschilders beter de loonstrijd dan de wevers. In december 1857 beslisten de meestertimmerlieden hun loon te verhogen ten aanzien van de precaire tijd en de hogere lonen elders. Hun besluit werd nagevolgd door de metsersbazen en de huisschilders. Deze vaklieden verdienden 's zomers 2 fr., in de winter 1,54 fr per dag. Ze werkten 11 u. in de zomer en 7 u. in de winter. 's Zomers wonnen ze 18 centiemen per uur, in de winter 22 centiemen. Toen werd besloten van januari 1858 af hun werkloon zo in de zomer als in de winter te berekenen op 22 centiemen per uur. ([165]).

Vrije Werkmansvrienden», ontstaan in 1888 en «De Verenigde Werklieden» in 1889.

Op dit congres was er sprake van een ontwerp van baron de la Rousselière, die een pensioen voor oude en gebrekkige werklieden wilde bekomen door tussenkomst van de staat. De meerderheid van het congres was echter tegen elke gouvernementele tussenkomst, tegen dat soort van vernederende aalmoes in de geest van de baron. Het congres had het ook over een pensioen op 60 jaar, te verwezenlijken door de opbrengst van verhoogde successierechten, over de afschaffing van de wet op de samenspanningen en over het verplicht onderwijs. Op dat congres werd besloten te Brussel een middencomité in het leven te roepen dat de verbetering van het lot van de arbeider ter harte zou nemen. De Eecloonaar, 12 en 19 juli 1863 — 27 sept. - 4 okt. 1893 ; Gazette van Eecloo, 20 april 1890 — 15 jan. 1888 en 17 maart 1889.

(161) De vereniging had als raadsleden nog : Pieter De Stoop, Jacob Van de Genachte, Edward Verstraete en Serafien De Laere. De Eecloonaar, 11 nov. 1860.

(162) Gazette van Eecloo, 1 nov. 1874. Voorzitter werd toen Aloïs Bert, ondervoorzitter Edm. Van den Driessche, ontvanger Aug. Van de Genachte secretaris Aug. De Lange en commissaris Karel Cortvriendt. ib.

(163) De Eecloonaar, 1 nov. 1857.

(165) ib. 13 en 27 dec. 1857 — 28 febr. en 7 maart 1858. Het is waarschijnlijk dat de knapen of helpers van deze meesters en bazen eveneens verbetering van loon verkregen. In mei 1884 wilden de «timmermansknechten» of helpers opslag. Zij wensten 22 tot 30 centiemen per uur. Met dat doel werd een vergadering belegd. Maar de «Gazette van Eecloo» noteerde dat alles bleef «bij willen en bij klappen». Gazette van Eecloo, 25 mei 1884

De meesten van deze vaklui konden eigenmachtig beslissen, de fabrieksarbeiders konden dat niet. Voor alles waren ze en bleven ze afhankelijk van de fabriekspatroons, die loonsverhoging toestonden als de uitbloei van hun nijverheid op het spel stond en de lonen drukten als hun genomen risico te groot werd.

Van inspraak van de wevers, spinners, ververs en vlasbewerkers in de loonkwestie was geen sprake. Ook niet van stakingen. En toch werd er al gestaakt te Eeklo in 1856 en ook in 1857 en 1860. Het waren als het ware spontane stakingen die door geen bepaalde vakvereniging werden gedicteerd. De stakers waren ook geen fabrieksarbeiders, maar losse werklieden als delvers, putwerkers, aan het werk gezet aan de Schipdonkse Vaart te Balgerhoeke. Tweehonderdvijftig man staken in 1856 lavei of keerden de kruiwagen om en stelden eisen aan de werkbazen · het afleveren van «putbrieven», opslag van loon, afschaffing der «peine-dagen». Daar hun niet onmiddellijk voldoening werd geschonken trokken de laveistekers met een rode lap als vlag de boorden van de vaart af tot Zomergem toe. Overal zetten zij de nog delvende arbeiders aan het werk neer te leggen, wat zonder moeite aanvaard werd. Vrederechter Ecrevisse van Eeklo, vergezeld door gendarmes, parlementeerde met de stakers, kreeg een compromis tot stand tussen stakers en aannemers en ingenieur der werken.

De putwerkers hadden hun zaak gewonnen : de opslag kwam er, de putbrieven en de afschaffing der «peine-dagen».

Hun succes is hun bijgebleven want ze herhaalden, als ze misnoegd waren, hun staking langs de lange vaart. ([166])

De bijval van de stakende vaartdelvers van 1856, noch de georganiseerde vakverenigingen der Gentse wevers en spinners en hun stakingen van 1857 en 1861 ([167]) beroerden in niets de Eeklose fabrieksarbeiders. Ze bleven laks. Toen in mei 1850 de Eeklose krant «De Eecloonaar», geschokt door het geknoei met het weekloon der werklieden deze laatsten had opgeroepen hun de namen mede te delen van de onbarmhartige en

---

(166) De Eecloonaar, 4 mei 1856 — 24 mei 1857 - 7 juni 1857 — 1 juli 1860. De delvers waren zeker niet alleen Eeklonaars. Onder deze laatsten was Lodewijk Sarton, die door verdrinking om het leven kwam, opzichter der werken, ib. 22 jan. 1860. Peine-dagen waren de metingen gedaan om elk verricht werk te kennen en elk verdiend loon te berekenen, ib. In 1861 was het burgemeester Van Wassenhove die ter plaatse kwam aan het Wambuis. Hij slaagde erin de arbeiders weer aan het werk te krijgen en beloofde ze zijn steun bij de betwistingen, ib. 1 juni 1860. Zie ook : Gazette van Gent, 25 mei - 7 en 10 juni 1857.

(167) De Eecloonaar, 20 en 27 sept. en 1 okt. 1857 — 5 mei 1861 ; H. Pirenne, Hist. de Belg. VII, 285. Zie voor de Gentse staking nog : De Eecloonaar, 2 dec. 1849.

vrekkige werkgevers om deze publiek te schandvlekken ([168]) was hiervan echter niets terechtgekomen. De patroons werden te zeer gevreesd. Ongeveer tien jaar later en, spijt de arbeidersbeweging er toch was op vooruitgegaan, bleven de Eeklose fabrieksarbeiders bij hun Weversmisdag, hun spaarkas en bij het nolens volens berusten in hun lot, of bij aalmoezen van het armbestuur.

En het leven in de stad ging zijn gang.

In 1871 kwamen uitstedige arbeiders naar Eeklo op zoek naar een gelegenheid, een geschikt lokaal om de Eeklose arbeiders op Weversmisdag over hun revolterend lot toe te spreken. Het waren Gentenaars die in hun eigen stad een georganiseerde arbeidersbeweging op de been hadden gebracht. ([169]) Maar te Eeklo bleef men achterdochtig door het deurraampje kijken naar de roodgevlekte missionarissen en nergens werden de verdachte apostels binnen gelaten of een kans gegeven.

Omstreeks 1890 en volgende jaren werd de stad eens te meer gekweld door loonsvermindering en werkloosheid. Vele families beten in zwarte honger en zware armoede. ([170]) Zo nijpend was de misère dat er gebedeld werd via de kranten. ([171]) In 1895 waren er op de 241 huisgezinnen die door het armbestuur werden gesteund, 43 gezinnen die daarbij nog uit schooien moesten. ([172]) De ellende woekerde nog steeds in de krottenwijken.

De medische commissie constateerde in 1893 dat er 173 arbeidershuizen waren die gevaar opleverden voor cholera e.a. ziekten. Indien ze niet gezond en geschikt werden gemaakt zouden ze gesloten worden zonder vergoeding voor de eigenaars. ([173])

Het jaar nadien loofde het beschermcomité der arbeiderswoningen ([174]) premies uit voor orde en reinheid in de Molenstraat met haar

---

(168) De Eecloonaar. 26 mei 1850.

(169) Gazette van Eecloo. 6 okt. 1872 — 17 sept. - 12 nov. 1871.

(170) Gazette van Eecloo. 1 jan. 1893 — 10 febr. 1895 — 15 mei - 4 sept. - 16 - 23 en 30 aug. 1898 ; De Stad Eecloo. 11 jan. 1891.

(171) De Stad Eecloo. 11 jan. 1891.

(172) Gazette van Eecloo. 9 juni 1895 . S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 6 juni 1895.

(173) Gazette van Eecloo. 19 febr. - 3 dec. 1893.

(174) Naar aanleiding van de wet van 9 aug. 1889 werd op 7 juni 1890 op het Stadhuis een beschermcomité betreffende de werkmanswoningen voor het district Eeklo ingesteld. Baron Arnold 't Kindt de Roodebeke werd voorzitter. De Cock, lid van de Provinciale Raad, secretaris. Verder werden lid : Karel van Doorne, nijveraar te Eeklo, Aimé M. Everard, vrederechter, Goethals-Baudts, oud-provinciaal raadslid en Desiré De Vos, meestergast te Eeklo. Het comité stelde zich o.m. tot doel het bouwen en verhuren van gezonde werkmanswoningen en hun verkoop aan werklieden, hetzij tegen gereed geld, hetzij door middel van annuïteiten, te begunstigen, het bestuderen van alles wat de gezondheid in de werkmanswoningen

«koeren», ([175]) de Brugsestraat, de Haringstraat, de Snuifmolenstraat en de Paardenkerkhofstraat om toch wat krotten leefbaarder te krijgen. ([176]) De cijfers betreffende de kindersterfte waren alarmerend in 1893. ([177]) In 1896 waren 59 jongentjes en 52 meisjes jonger dan een jaar overleden en 31 knapen en 36 meisjes jonger dan tien jaar. En daarbij kwamen nog twintig doodgeboren kinderen. In het geheel honderdachtennegentig kinderen jonger dan tien jaar tegen honderdvijvendertig andere overlijdens. ([178]) Op de fabrieken werd door de opzichter der weverijen in 1894 geconstateerd dat de wet op de arbeid van kinderen en vrouwen fel werd overtreden. ([179])

Velen gingen te Eeklo beslist benepen en benauwd de eeuwwende tegemoet. Sommigen trokken de stad uit. Karavanen Eeklonaars en Meetjeslanders onder wie er velen werkzaam waren geweest in de stad, of die niet meer genoeg konden verdienen om ervan te leven en hun gezin te onder-

---

kon in de hand werken en het aanmoedigen tot sparen en het nemen van verzekeringen. In zijn dankwoord op het Stadhuis, toen hij tot voorzitter werd aangesteld, verklaarde onomwonden t' Kindt de Roodebeke dat de activiteit van het comité een middel kon zijn om «het socialisme dat voortdurend gevaar voor de burgerlijke maatschappij dicht bij zijn val te brengen !» Sommige arbeiders wisten meteen waaraan zich te houden.

(175) Gazette van Eecloo. 5 okt. 1890 — 22 juni 1890. In 1890 werd de politie aangezet nazicht te houden op het onderhoud der werkmanswoningen vooral op de «koeren», ib.

(176) Gazette van Eecloo. 8 juli 1894 — 13 jan. 1895 — 5 okt. 1890.

(177) Steekproeven gedaan op de lijsten van de Burgerlijke Stand en Bevolking van dat jaar gaf op zes overlijdens gemiddeld bijna drie kinderen, jonger dan één jaar. In 1890 waren er honderddertien overlijdens van Eeklonaars jonger dan vijftien jaar, tegen honderdvierenveertig overledenen ouder dan vijftien jaar. S.A.E. Lijsten Burg. Stand.

(178) S.A.E. Verslag Burg. Stand en Bevolking 1896 ; Gazette van Eecloo. 10 jan. 1897. De andere overlijdens van dat jaar waren :

Van 10 tot 20 jaar	3 man.	2	meisjes
Van 20 tot 30 jaar	1 man	3	vrouwen
Van 30 tot 40 jaar	1 »	2	»
Van 40 tot 50 jaar	5 man.	5	»
Van 50 tot 60 jaar	7 »	10	»
Van 60 tot 70 jaar	10 »	17	»
Van 70 tot 80 jaar	18 »	22	»
Van 80 tot 90 jaar	9 »	18	»
Van 90 tot 100 jaar	0 »	2	»

Inzake geleerdheid was er tijdelijke verbetering .In 1872 nog drieëndertig ongeleerden op tweeënnegentig lotelingen, in 1892 twintig op honderdzesentwintig of van 36 % naar 16 %. De Stad Eecloo. 29 juli 1894.

(179) De Stad Eecloo. 23 sept. 1894.

houden, scheepten op bepaalde tijdstippen in op «De Belgenland» van de Red Star Line, de «Friesland» of de «Sarina» op weg naar Amerika. ([180]) waar ze hun voorgangers gingen vervoegen, of lukraak goud en geluk zochten. Amerika, Zuid en Noord, fascineerde letterlijk malcontenten en dompelaars. Volgens de «Gazette van Eecloo» leverde het district Eeklo de meeste Belgische landverhuizers. ([181]) Brazilië, Argentina en Venezuela waren de bijzonderste verre treklanden. Men beloofde de uitwijkelingen kosteloze overvaart, ruim dagloon, landgebruik en vrije woning, ([182]) en talloze gezinnen, soms met 5 tot 6 kinderen, trokken uit op hoop van zegen. ([183]) De berichten over de toestand der Eeklose landverhuizers waren uiteenlopend, vaak tegenstrijdig. Sommigen als Edmond Verstraete maakten in de States ophefmakende carrière. Anderen schreven naar huis dat ze in Argentinië weinig moesten werken en veel geld verdienden. Maar anderen kwamen teleurgesteld terug of wachtten op wat meer geld verdienen om hun overvaart naar Eeklo te kunnen betalen. Vooral Brazilië bleek tegen te vallen voor de landverhuizers. ([184])

Andere Eeklonaars sloegen, bij gebrek aan werk, de weg in naar Frankrijk om zeven weken lang te zwoegen bij de korenoogst, bij de trek der suikerbeten, in de suikerfabrieken. In 1890 keerden voortijdig vele jonge Eeklonaars uitgetrokken voor de betenoogst naar huis terug omdat het loon dat ze er verdienden niet evenredig was met het zware werk. ([185])

---

(180) Gazette van Eecloo. 1 en 8 jan. - 12 febr. - 19 maart - 2 april 1893 ; Vooruit. 24 en 27 maart 1911.

(181) Gazette van Eecloo. 15 jan. 1888.

(182) ib. 7 okt. - 4 nov. 1888.

(183) ib. 7 okt. 1888. Uit de Zuidmoerstraat vertrokken op een gegeven ogenblik zes naast elkaar wonende gezinnen. ib. 30 sept. 1888.

(184) Gazette van Eecloo. 15 jan. - 16 en 30 sept. - 7 okt. - 4 nov. - 23 dec. 1888. — 24 febr. - 28 april - 26 mei - 10 nov. 1889 ; — 2 sept. 1894 De Stad Eecloo. 17 juli 1892 — 9 sept. 1894 — 7 nov. 1897 — 22 juli 1894. Een vastgeplante Eeklose kolonie was te Paterson in Noord-Amerika gevestigd, o.m. de familie P. Gillis met zonen Heli en René en twee dochters. Verder waren daar nog Theofiel Vervaet, August Dhuyvetter, Jan en Hendrik Verbrugge, Alfred van Acker e.a. Ze stichtten er een Vlaamse maatschappij «Eikels worden Bomen», later «De Bloemenkrans». Ze hielden toneelvertoningen, zangpartijen en dies meer. Uitwijkelingen naar de provincie Menas Gerdaes in Braziltë waren : Karel Haelman, Alfons Andries, Pieter De Wandel, Karel Dhavé en Aug. Claes. Ze keerden echter terug. ib. «De overzeese Eeklonaars hielden met de «Gazette van Eecloo» en «De Stad Eecloo» correspondentie. ib. Zie voor de landverhuizers nog : Gazette van Eecloo. 28 okt. 1891.

(185) Gazette van Eecloo. 16 nov. 1890. Er waren ook heel wat Meetjeslanders, pikkers, binders en wieders uit Knesselare, Ursel, Kleit en verder uit Oedelem, Beernem en Sint Joris bij de Franse oogst werkzaam. ib. 15 juli 1894.

In 1898 waren er dertig Eeklonaars in de betenvelden werkzaam nabij Dreslincourt sur Nesle, in het Sommedepartement. ([186]) De Franse literator François Coppée maakte in een Parijs blad de lof van de zwoegende Belgen, zonder wie wellicht de oogst op struik te rotten stond, want de Fransen wilden dat «slaafwerk» niet doen. De Belgen, zo noteerde hij, «vragen om geen acht uren werken gelijk de luie socialisten !» Ze staan met de aanbraak van de dag op en keren eerst met het invallen van de nacht terug. Ze staan de hele dag te zwoegen en mee te branden in een verzengende mierende zon. Alleen een borrel na de zondagmis spoelde de uitmagerende droogte waaraan ze waren blootgesteld. Coppée zag ze 's avonds zitten op een stenen bank voor de deur van de hofstede. «Met een open mes in de hand aten ze een stuk spek op een snede zwart brood, en dat op die plechtige trage schier godvruchtige wijze van de buitenmens voor wie brood iets heiligs is». ([187]) François Coppée kon meesterlijk verhalen over die goudgele velden, over dat zwarte brood van de Vlamingen die het witte brood voor rijke Fransen op tafel brachten, maar hij hoorde waarschijnlijk de vloeken niet die binnensmonds werden gebraakt en zag het heimwee van de Vlaming niet als hij met natte ogen zijn zondagsborrel dronk.

Had Coppée zijn visie op de arbeid van de Meetjeslanders en Eeklonaars in Frankrijk, te Eeklo werd de arbeid nog anders bekeken als men het gedicht leest dat de «Gazette van Eeklo» op 30 juli 1893 liet verschijnen :

Vriend, de arbeid is een straf van God
Vertoornd om 's mensen zonde.
Het is der mensenkinderen lot
Te zwoegen stond aan stonde.

Vriend, de arbeid is een zegen Gods
Begaan om 's mensen lijden.
God kwam tot ons om 't droevig werk
Te leen'gen en te wijden. ([188])

.....

Trokken Eeklose werklozen en hongerlijders naar Frankrijk en Amerika, nog anderen trokken naar Watten, in de buurt van Poperinge, om er mee

(186) ib. 16 okt. 1898.

(187) ib. 15 juli 1894. De Vlamingen werkten per dag of per stuk en verdienden 150 tot 200 fr., sommigen iets meer voor het seizoen. Volgens Coppée betaalden ze 10 stuivers per dag voor voeding en slaapgelegenheid. ib.

(188) Gazette van Eecloo, 30 juli 1893.

te helpen aan de hoppepluk. Ze liepen er met hete voeten naar toe in vier zweetdagen en keerden op dezelfde wijze naar Eeklo weer. De eerste dag waren ze te Tielt, de tweede te Roeselare, de derde te Ieper om de vierde dag ter bestemming te komen. Te Watten en in de omgeving van Poperinge werd 80 centiemen daags gewonnen plus kost en slaapgelegenheid.

«Vlaanderen o welig Huis» van Karel van de Woestijne ? Of zoiets als het «Haveloos India» van Aster Berkhof, dit Eeklo dat zijn zonen uitzond of trachtte met 1 fr per week zijn bedelaars de handen in de zakken te doen houden ? ([189])

In de jaren '90 waren er echter niet alleen trekvogels en armluizige landverhuizers te Eeklo te constateren. Voor het eerst in de geschiedenis van het fabriekswezen waren er nu ook opstandelingen en sommigen zelfs van zwaar kaliber. Waren er vroeger weleens fabrieksstrubbelingen en bekketrekkers te zien, nu raakte de stad plotseling in stakingen gewikkeld die de patroons poogden te verlammen door de leiders ervan brutaal af te danken. ([190])

Van 1890 tot 1897 volgden de stakingen elkander op. Het begon in de fabriek Goethals-Goethals in 1890 ([191]) en opnieuw staking in september 1891, in juni 1894, in juni 1895, in januari 1896 en in april 1897. ([192]) Er waren ook stakingen in mei 1891 in de vellenfabriek

---

(189) ib. 9 dec. 1894. Een ingediend ontwerp van Ryffranck om de bedelarij te bestrijden werd op de lange baan geschoven ib. 9 dec. 1894. — 9 juni 1895. — 6 dec. 1896 — 31 jan. 1897. De landschooierij en bedelarij was een plaag te Eeklo en in het Meetjesland. Te Eeklo geraakten soms per dag 8 tot 10 zwervers die werk kwamen zoeken maar er geen vonden en dan maar bedelden, in het arresthuis. Sommigen van deze landlopers w.o. Duitsers, Fransen en vooral Vlamingen kwamen tenslotte terecht in landloperswerkhuizen of in het Tehuis van Hoogstrate of De Kolonie van Merxplas. Gazette van Eecloo. 10 febr. 1889.

(190) Gazette van Eecloo. 16 sept. 1894. Dit gebeurde o.m. in de fabriek Van de Putte-Baudts. De patroons hadden besloten het werkloon van ongehuwde arbeiders jonger dan zevenentwintig jaar aan hun ouders uit te keren. Op 12 sept. 1894 eisten een zestigtal jonge wevers en spinners de afschaffing van het nieuwe reglement. De patroons weigerden de eis tegemoet te komen. Er werd gestaakt. Na enkele dagen hernamen de stakers het werk, maar de leiders van de stakers werden eenvoudig afgedankt. Gazette van Eecloo. 16 sept. 1894.

(191) Gazette van Eecloo. 1 juni 1890. De oorzaak van de staking waren klachten «over de fijnte van de inslag». Dertig wevers staakten omdat niet dadelijk gevolg werd gegeven aan hun klachten. De patroons wilden slechts een onderzoek instellen indien de stakers weer aan het werk gingen. De staking duurde niet lang. ib.

(192) De Stad Eecloo, einde mei - juni 1890 — 20 sept. 1891 — 24 juni - 5 aug. 1894. — 2 juni 1895. — 27 sept. - 18 okt. 1896. — 18 april 1897 ; Gazette van Eecloo. 20 sept. 1891. Daar waren stakingen en lock-out.

Enke, ([193]) in september 1894 ([194]) in de fabriek Van de Putte-Baudts, ([195]) in september 1896 in het werkhuis Daneels-Ecrevisse ([196]) en in juli 1895 in de vlasfabriek van F. De Greve-Wieme. ([197]) Dat er Gentse rode wind in de Eeklose fabrieken was binnengewaaid dat merkten de fabrikanten wel, maar ze bleven hardnekkig stijf staan op hun stuk.

Allerlei motieven leidden tot deze stakingen. De voornaamste eis van de stakers was loonsverhoging. Men staakte ook wegens het wegzenden van arbeiders door de fabrikanten, wegens verkrachting van het verenigingsrecht. In september 1896 eisten de stakers zelfs de afdanking van een opzichter in de fabriek Goethals-Goethals. ([198]) Er waren ook solidariteitsstakingen als deze van de «mechaniekwevers» bij Goethals-Goethals in juni 1895. Ook boeten opgelegd aan arbeidsters, conflicten betreffende uitbetaling en werkregeling gaven aanleiding tot werkstaken. ([199]) Sommige stakingen sleepten een goede paar weken aan en zelfs meer. ([200]) De stakers manifesteerden in de straten, ([201]) soms rumoerig en opstandig. Ze zongen «De Vlaamse Leeuw» als strijdlied of de rouwmars van

---

(193) De Stad Eecloo. 10 mei 1891. Deze vellenfabriek, die aan talrijke arbeiders werk zou verschaffen, ontstond in 1888, met de vestiging te Eeklo van Herman Enke, uit Manchester overgekomen. De fabriek betrof vooral de fabricatie van grondstoffen voor de hoedenmakerij. Enke werd de grootste Eeklose fabrikant. Zijn fabriek in 1913 telde 1656 arbeiders, onder wie 600 Eeklonaars. Enke associeerde zich ook met Van de Putte voor een bedrijf van ontromerstoestellen en dies meer en nam in 1914 de firma Borré en zonen over. De Stad Eecloo. 1 febr. - 19 april 1913 — 2 mei 1914. In jan. 1911 kreeg het beheer van de fabriek een nieuwe samenstelling nl. Herman Enke en Herman Peter Enke. ib. 14 jan. 1911.

(194) In 1894 en 1895 staakten ook de schoenmakersgasten. Gazette van Eecloo. 26 mei 1895. — 1 juli 1894. In juli 1888 staakten reeds mandenmakers te Maldegem. ib. 15 juli 1888.

(195) De Stad Eecloo. 16 sept. 1894.

(196) De Stad Eecloo. 27 sept. 1896.

(197) De Toekomst. 28 juli 1895 ; De Stad Eecloo. 28 juli en 4 aug. 1895 ; Het Volk. 2 en 8 aug. 1895.

(198) De Stad Eecloo. 10 mei 1891 — 16 sept. 1894 — 27 sept. 1896 — 28 juli en 4 aug. 1895 ; Gazette van Eecloo. 24 juni - 1 juli 1894 — 2 juni - 29 dec. 1895 — 19 jan. 1896 ; Het Volk. 2 en 8 aug. 1895.

(199) De Stad Eecloo. 27 sept. - 18 okt. 1896 — 16 sept. 1894 — 2 juni 1895. In sept. 1891 afficheerden de stakers o.m. het volgende : Met de stof die nu wordt geweven wordt slechts 1 fr 50 verdiend op 13 uren. Gazette van Eecloo. 20 sept. 1891. In 1894 werd in de fabriek Van de Putte-Baudts het weekloon van ongehuwden jonger dan 27 jaar aan de ouders uitbetaald. In september eisten 60 van deze arbeiders, wevers en spinners de afschaffing van dit reglement, alleen in deze fabriek van kracht. De fabrikanten gaven niet toe. Vandaar staking die echter mislukte. Gazette van Eecloo. 16 sept. 1894.

(200) De Stad Eecloo. 12 jan. 1896.

(201) Gazette van Eecloo. 2 juni 1895.

Lagaet. ([202]) Meetings werden op touw gezet, waarop de stakers, bijgestaan door uitstedige sprekers, hun standpunt openbaar verdedigden.

In 1896 liepen 30 % van de Eeklose wevers werkloos. ([203]) De crises in de fabrieken werden bepaald door allerlei faktoren. De «Gazette van Eecloo» noteerde dat de slapte het noodlottig gevolg was van het nieuw tolbeheer door Frankrijk opgedrongen en het rampzalig handelstractaat tussen België en Duitsland. ([204]) Verder hadden de Gentse stakingen, eerst van de wevers en spinners, weldra gevolgd door deze in de vlasfabrieken een ongunstige invloed op het fabrieksleven en het loon te Eeklo. ([205])

---

(202) ib. 2 juni 1895. Ook het lied «En hij die spreekt voor 't recht van de werkman die mag er zijn» werd gezongen. De rouwmars was een compositie van de Eeklonaar Gustaaf Lagaet, neef van Isidoor Lagaet. Gazette van Eecloo. 10 nov. 1895. — 2 juni 1895.

(203) De Stad Eecloo. 28 juni 1896. Ook andere Eeklose werklieden als metsers, timmerlieden, schoenmakers eisten opslag. ib. 12 en 26 mei 1895 ; Gazette van Eecloo. 1 juli 1894.

(204) Gazette van Eecloo. 1 jan. 1893.

(205) ib. 29 dec. 1895 — 2 febr. 1896.
Tussen de jaren 1887-1905 beleefde de Eeklose nijverheid een hoge graad van ontwikkeling, ongelet de crises in die jaren. Nog steeds ontstonden nieuwe nijverheden als de ververij-drogerij van Standaert-Cnudde, de brouwerij Daubioul en De Clercq e.a. (1897). Vijftien fabrieken werkten met stoomtuigen. Verder hadden in het beheer van de fabrieken Van Doorne, (1889) Goethals-Goethals (1893) en Baertsoen en Cie (1899) belangrijke omvormingen plaats. Eeklo beschikte toen over bankhuizen en bankiers, (1896) over een oude Koophandelskring (1867) en een nieuwe Handelskamer (1891), over een financieel zondagsblad «De Beurs» (1889), over een «Werk- en Nijverheidsraad» ingesteld bij Koninklijk Besluit van 1894. De Stad Eecloo. 28 april 1889 — 19 juli 1896 — 19 okt 1890 — 28 okt. 1894. — 16 april 1899. — 9 dec. 1894 ; Gazette van Eecloo. 12 maart 1893. — 3 okt. 1897. — 19 juli 1896. — 12 april 1891. — 7 juli 1889. — 5 aug. 1894. — 9 febr. 1873.
Op een bevolking van 11.988 zielen op 31 dec. 1890 spraken 929 Eeklonaars Frans en Vlaams, 121 Frans en Duits en Vlaams en een tiental inwoners uitsluitend Frans of Duits. De talenkennis was te Eeklo goed te noemen, dit met betrekking tot de ontwikkeling van nijverheid en handel S.A.E. Stedelijk Jaarverslag, 31 dec. 1890.

(206) In de jaren 1890 werd de Middenstand te Eeklo opgeschud door het ontstaan van samenwerkende maatschappijen of coöperatieven als bv. Het Volksbelang en zijn bakkerij. Deze coöperatief drukte de prijs van het brood te Eeklo en gaf aanleiding tot het ontstaan in 1891 van «De Vrije Burgersbond» gesticht tegen de coöperatieve beweging. In dec. 1891 werd op de Grote Markt een volksbakkerij geopend bij De Rijcke-Vens. In 1895 onderzochten «De Broederlijke Wevers» het stichten van een broodbakkerij en ook de socialisten van 1902 dachten daaraan. Er kwam ook beweging onder de landbouwers. Naast de oude «Vrije en Verenigde Landbouwers», waarvan A. Van Acker secretaris was (1869) ontstond nu de

De stijging van de levensduurte, ([206]) de loonkwestie en vooral de stakingen werkten er het ontstaan van echte militante vakverenigingen ([207]) in de hand.

Deze werden trouwens aangepredikt, eerst door het Socialisme, later op 15 mei 1891 door de pauselijke Encycliek «Rerum Novarum» van Leo XIII. ([208])

In 1894 ontstond te Eeklo de vrije vakvereniging «De Broederlijke Wevers». Ze kreeg als voorzitter Ivo Van Vlaanderen uit de Snuifmolen-

---

Katholieke Landbouwersbond, (1893) en het veekweek-syndicaat (1897). De stad steunde de landbouwersbond, sectie Eeklo. Gazette van Eecloo. 29 juli 1894. — 19 dec. 1897. — 31 dec. 1893. — 25 juni 1893. — 10 okt. 1869. —8 en 22 nov. - 6 dec. 1891. — 30 okt. 1898. — 29 jan. 1893 ; De Stad Eecloo. 2 juni 1895. — 20 dec. 1891 ; De Toekomst. 7 sept. 1902 en passim.

(207) Er bestonden toen te Eeklo heel wat werkliedenverenigingen naast de oude ambachten en neringen, die voort waren blijven vegeteren, de ambachten van de timmerlui en metsers en van de schoenmakers, die ook aan loonstrijd deden en zelfs staakten, niet te na gesproken. Er waren groeperingen bijgekomen van de brouwers (1873), de voerlieden met hun Kerelsvereniging (1871), de hoveniers (1893), de mulders (1896), de bijentelers (1897), de baardscheerders (1898). Daar waren nog arbeidersgroeperingen van onderlinge bijstand nl. de door de staat erkende maatschappij «De Werkmansvrienden» (1863), de «Vrije werkmansvrienden» (1888), de Keysersbane (1850), ook boldersmaatschappij sinds 1831, (met op haar vaandel als zinnebeeld : twee ineengesloten handen omringd door de eikenkrans uit het wapenschild van de stad, werk van de ornementwerker Buyens uit Gent (1880), de werkliedenvereniging «'t Hageland» ook kruisjassersmaatschappij, de «Verenigde Werklieden», (1889). In 1900 is er sprake van een «Werkersbond», in 1902 van de liberale Werkersverdediging. Te noteren valt het bestaan van een «Werk- en nijverheidsraad» gesticht in oktober 1894, bestaande uit vijf afdelingen o.m. twee voor de textiel, een voor de voeding, een voor de meubel- en kledingsindustrie. Er was paritaire vertegenwoordiging. (3 patr., 3 arb.) De liberalen hadden in 1895 «Werk en Hulp» een Werk- en Ziekenbeurs. In 1909 werd het Werklozenfonds opgericht waarbij 7 werkliedenverenigingen aansloten, nl. de liberale Werkersverdediging, de Broederlijke soc. Wevers, de christene textielarbeiders, de christene houtarbeiders, de gemengde vakverenigingen «Werkmanskring», de onafhankelijke houtbewerkers en «Recht en Plicht» van het Gildehuis. Melden we nog het bestaan van een credietmaatschappij «Eigen Huis», omvormd tot «Meetjeslandse Eigen Huis» in 1898. De Eecloonaar. 12 nov. 1911 ; De Stad Eecloo. 21 okt. 1894. — 26 mei 1895. — 12 mei 1895. — 12 april - 7 juni 1891. — 4 febr. 1900. — 6 okt. 1895 ; Gazette van Eecloo. 8 dec. 1871. — 19 okt. 1873. — 27 juni 1880. — 25 mei 1884. — 17 en 24 maart 1889. — 12 april 1891. — 29 jan. 1893. — 26 mei 1895. — 5 aug. 1894. — 30 okt. 1898. — 13 febr. - 13 maart 1898. — 15 nov. 1896. — 14 maart 1897. — 15 jan. 1888. — 20 april 1890. — 4 en 18 dec. 1898 ; De Toekomst. 7 sept. 1902.

(208) De Encycliek in haar geheel veroordeelde de socialistische leerstellingen, maar liet voor de christenen de organisatie van eigen vakbonden toe.

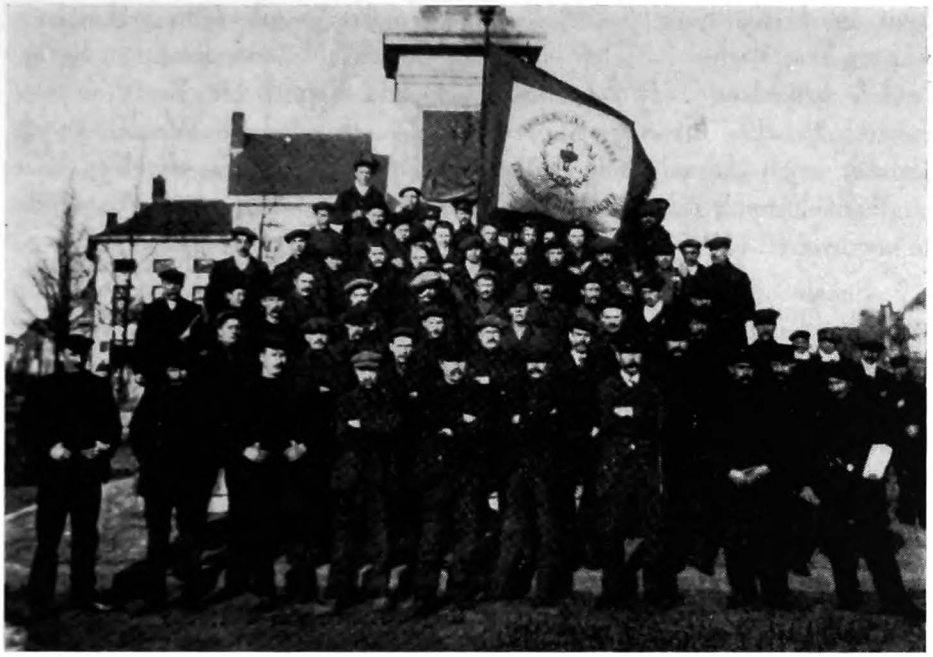

Eeklose stakers met eigen vlag «De Broederlijke Wevers.

straat. ([209]) als ondervoorzitter Kamiel De Baets en als secretaris Vincent Van Hecke. ([210])

In november 1895 vierde de vereniging haar nieuw vaandel. Het had een blauwe grond, rood afgebiesd, met het opschrift «Broederlijke Wevers». Op het vaandel prijkten ook een schietspoel, twee ineengestrengelde handen en de spreuk «Eendracht maakt macht». ([211]) Later, toen de vereniging was aangesloten bij de Socialistische Landelijke Textielfederatie, was er nog een rode vlag met blauwe bies maar was het schietspoel vervangen door een groene palmtak. ([212]) De vereniging had haar lokaal bij Honoré De

(209) In 1896 zetelde Ivo Van Vlaanderen reeds in de «Werk- en Nijverheidsraad. De Stad Eecloo. 31 maart 1895 — 11 okt. 1896. Na 1882 wordt in de bronnen nergens iets gemeld over de weversvereniging «Schild en Vriend» en de maatschappij van wolwevers. Gazette van Eecloo. 26 febr. 1882.

(210) De Stad Eecloo. 1 en 8 dec. 1895; De Toekomst. 9 dec. 1894.

(211) De Stad Eecloo. 7 april - 25 aug. - 29 sept. - 24 nov. - 1 en 8 dec. 1895.

(212) Vooruit. 7 febr. 1911. — 27 en 28 oogst. 1928 ; Mededeling v.d. heer G. Bral. Het blauwe vaandel was een geschenk van de Eeklose patroons. De rode vlag ontvingen «de Broederlijke Wevers» tijdens de lock-out van 1911 van de soc. Textielfederatie. De rode vlag kreeg dezelfde benaming «Br. Wev.» en stond toen onder het peterschap van de Gentse «Broederlijke Wevers». Vooruit. 27 - 28 aug. 1928.

Smet in de Kerkstraat, (1895) maar ze moest in juli 1896 verhuizen... wegens haar slechte faam en omdat de wevers... de ondergang van de arbeiders bewerkten ! ([213]) In 1895 betoogde Kamiel De Baets op een meeting in «De Gouden Appel» dat de «Broederlijke Wevers» noch socialist, noch liberaal noch klerikaal waren. De vereniging stond op haar onafhankelijkheid, en was bereid met elke partij die de arbeiders steunde te coöpereren. ([214])

Enkele maanden voordien waren er in de katholieke Werkmanskring vijf vakverenigingen in leven geroepen nl. «Recht en Plicht» voor de wevers, «Werk geeft recht» voor de vlasbewerkers, «Werken en winnen», voor de metsers en schrijnwerkers, «Werk en Winst» voor de schoen- en kleermakers, «Arbeid en Loon» voor de hof- en bosbewerkers, ([215]) vakverenigingen waarbij ook sommige vrijzinnigen aansloten. ([216]) Op 16 augustus 1896, onder druk van de stakingen, vergaderden op het hof van de afspanning «de Kleine Hert» ongeveer 1000 verenigde en niet verenigde Eeklose wevers. De oproep was gedaan geworden én door «De Broederlijke Wevers» én door de christene weversbond «Recht en Plicht», die tot een gemeenschappelijke actie hadden besloten en een comité hadden gevormd met Ferdinand Van Avermaete (christen) als voorzitter en Vincent Van Hecke (Br. Wev.) als secretaris. ([217]) In de nieuwe organisatie «De Verenigde Wevers» maakten ook Ivo Van Vlaanderen (Br. Wev.) en Karel Van Rie (Pl. en R.) deel uit van het bestuur. ([218]) De vereniging had zich blijkbaar geïnspireerd in haar actie op het samengaan van socialistische en anti-socialistische wevers te Gent, die in september 1895 samen een comité hadden gevormd, dat een tarief opstelde waartegen ze bereid waren op de viergetouwen te werken, en dat verder onderhandelde met de Gentse patroons. ([219]) In hun bijeenkomst in «De Kleine Hert», ([220])

---

(213) De Stad Eecloo. 19 juli 1896. — 25 aug. 1895.

(214) De Stad Eecloo. 7 april en 29 sept. 1895. Ze hadden ook reeds vergaderingen belegd bij E. De Frenne in de Sterrestr. ib. 7 april 1895.

(215) Het Volk. 2 en 8 oktober 1895 ; S.A.E. Beraadslaging. Gemeenter. 13 aug. 1895 ; Gazette van Eecloo. 29 sept. 1895. — 26 juli 1896 ; De Stad Eecloo. 16 juni - 6 okt. 1895. Op 6 okt. 1895 werd het algemeen vaandel van de christen vakbond alsmede de vaandels der verschillende vakverenigingen ingewijd en in het gildenhuis gevierd. Gazette van Eecloo. 29 sept. 1895 · De Stad Eecloo. 6 okt. 1895. De christene vakvereniging telde in oktober duizend leden. Het Volk. 8 okt. 1895.

(216) De Stad Eecloo. 16 juni 1895.

(217) De Stad Eecloo. 16 en 30 aug. - 4 okt. 1896 ; Gazette van Eecloo. 16 en 23 aug. 1896. — 27 okt. 1895.

(218) De Stad Eecloo. 16 aug. en 4 okt. 1896.

(219) Het Volk. 18 mei 1896 ; Gazette van Eecloo. 17 sept. 1893. Een gezamenlijke vergadering greep o.m. plaats in de Gentse «Valentino». ib.

(220) Bij Francis Lampaert op de Markt. Gazette van Eecloo. 16 aug. 1896.

waarop drie sprekers het woord voerden, werd publiek verklaard dat geen politiek aanleiding had gegeven tot het ontstaan van «De verenigde Wevers», maar dat het enige doel van dit samengaan was «door vereniging en verstandhouding tussen beide vakverenigingen het dagloon der wevers te verhogen». ([221]) Wat deze gemeenschappelijke actie precies opleverde konden wij niet te weet komen.

Waarschijnlijk werd dit geen bepaald succes. ([222])

Inmiddels poogde men in de stad de armoede en de ellende moedig te keer te gaan. De lokale weekbladen, maar vooral «De Stad Eecloo» zette de bevolking aan liefdadig en mild te zijn.

Liefdadigheidsfeesten, soms in samenwerking met het armbestuur ([223]) werden ingericht en sommige fabrikanten als A. Baertsoen, Van Doorne en Mertens lieten aan hun personeelsleden ([224]) en arbeiders zakken kolen

---

(221) Gazette van Eecloo. 23 aug. 1896. In 1900 poogden de wevers nogmaals gezamenlijk de strijd aan te binden. Vooruit. 14 febr. 1911. In 1903 was het echter met die actie gedaan. Inmiddels waren de «Broederlijke Wevers» reeds tot een soc. syndicaat uitgegroeid. De Toekomst. 15 mei 1903. In 1913 scheurde «Recht en Plicht» zich af van de «Katholieke Werkmanskring» en nam als onafhankelijke maar christelijke vakvereniging intrek in een huis aan de Tieltsesteenweg. De Stad Eecloo. 11 jan. 1913.

(222) In de vlasfabriek De Greve ging kennelijk de staking hopeloos verloren. Bij Daneels werd het werk hernomen, maar zes arbeiders bleven buiten staan. Bij Goethals-Goethals werd het wel geen succes. En bij Van de Putte werden de leiders van de staking beleefd afgedankt. De Stad Eecloo. 27 sept. - 18 okt. - 8 nov. 1896 ; Gazette van Eecloo. 16 sept. 1894. Zie ook «Vooruit» en «Het Volk».

(223) De armmeesters waren niet bijzonder graag gezien te Eeklo. Hiervan getuigde een ondersteund man, die de armmeesters bedacht met een caricatuur en een passend gedicht erbij :

Hier is hulder portret
Om hulder te bedanken
Over stoelen en banken
over vuur en licht,
over hulder stuur gezicht
Doet mijne complimenten
Aan al hulder andere serpenten . .

Gazette van Eecloo. 17 dec. 1893.

(224) De Stad Eecloo. 28 dec. 1890. — 11 en 18 jan. 1891. In 1893 deelden de Gebr. Van Doorne 7000 kg kolen, Baertsoen 5000 kg. kolen uit. ib. 22 jan. 1893.
Onder de belangrijkste fabrieken en werkhuizen van de tweede helft van de XIXe eeuw waren : de stoomververij M.D. Borré-De Cneudt, de wollenweverij Edw. De Keyser Goethals, de katoensspinnerij en sargenweverij Hon. Bekaert en H. De Smet, de lijnwandweverij Désiré Verwilst, de fabriek Goethals-Goethals, soc.

uitdelen. De «Gazette van Eecloo» noteerde dat een Eeklose fabrikant 70 gezinnen van kolen voorzag. ([225])

In 1905 herleefde de weverij in de stad derwijze dat er arbeidskrachten te kort waren en dat heel wat werkvolk uit Waarschoot, waar een crisis in de katoenweverijen heerste, naar Eeklo uitweek. ([226]) De opflakkering ([227]) in de weefnijverheid belette echter niet dat arbeiders soms in trossen, verder naar Amerika uitweken. De levensduurte bleef bovendien zwaar drukken. De arbeiders bleven klagen over hun hongerlonen. ([228])

Op 6 december 1910 ontstond in een wolfabriek een staking die in het nieuwe jaar gevolgd werd door staking en lock-out in andere fabrieken. De staking van 6 december was de aanloop tot een ware krachtmeting tussen het gesyndikeerde Eeklose patronaat en de twee Eeklose weversvakverenigingen. De stakingen en lock-outs sleepten maanden, goed geteld zeven maanden, aan. Alles eindigde einde juni 1911. ([229])

De uitputtende strijd had de stad niet gediend. De fabrikanten hadden moeten worstelen om hun goed buiten de stad verwerkt te krijgen. Ze hadden te Verviers viermaal meer dan vroeger te Eeklo moeten betalen voor het laten weven van hun «kettingen.» Vele aan Eeklose nijveraars gedane bestellingen werden opgeschort. ([230]) De arbeiders hadden moeten rekenen op de solidariteit van andere werkbroeders om boven water te

---

anonyme) deze van Van de Putte-Baudts, de lijnwaadweverij van Gobbelschroy en Humblé, de fabriek van wollen en katoenen stoffen De Wachter-Van Waesberghe, de linnenweverij Van Doorne-De Sutter, de fabrieken van Maere-Duvivier, Goethals-Utenhove, de Norwich Union, (Th. Goethals) de wolfabriek Aug en Nestor Goethals, de vlasfabriek De Greve-Wieme, de vellenfabriek H. Enke, de fabriek Daneels-Ecrevisse, de vlas, katoen en juteweverij G. Van Maele en R. Van Doorne, de vlasfabriek van Serafien Willems, de stokerijen Van H. en F. Hoorebeke, L. Van Waesberge, de pottenbakkerij De Neve en kinderen, het tabak- en snuifatelier van A. Staelens-Casneuf, de fabriek Baertsoen en Cie (de latere India Jute) enz.

Sommige fabrieken versmolten of breidden zich uit. Zie o.m. S.A.E. Beraadslag. Gemeent. 1868-1902. Andere fabrieken waren nog : De Maere-Van Damme, Bastien Rychler, Goethals-Laforce, Goethals-Isenbart, Heysse-Claeys Karel Bert. Zie : De Eecloonaar. 1864-67.

(225) Gazette van Eecloo. 10 febr. 1895.

(226) De Stad Eecloo. 13 dec. 1903. — 20 nov. 1904. — 22 okt. 1905.

(227) Vooruit. 26 aug. - 18 sept. 1903. In de vellenfabrieken won men 5 - 6 fr. voor een werk dat te Brussel 15 fr. opleverde. ib. Over het loon der Eeklose wevers, zie : Vooruit. ib.

(228) De Stad Eecloo. 26 aug. 1903. — 18 sept. 1903 : Vooruit. 26 aug 1903.

(229) Vooruit. 4 juli 1911.

(230) ib. 25 febr. - 2 maart 1911.

blijven. ([231]) Velen waren de stad uitgegaan, waren getrokken naar de steengroeven, de kolenmijnen of het buitenland. Sommigen van deze uitgewekenen waren teruggekeerd van een kale reis. ([232]) Vele neringdoenden klaagden putten uit de aarde over het verminderen van de koopkracht bij de arbeidende klasse.

En zo eindigde een stuk grove Eeklose sociaal-economische geschiedenis. In 1913 ondergong de wolnijverheid te Eeklo alweer een crisis. Er was een tekort aan bestellingen. In de meeste fabrieken liepen de arbeiders een of meer dagen in de week werkloos. De crisis stond waarschijnlijk in verband met de Balkankwestie, op dat tijdstip zeer acuut, en de binnenlandse dreiging van een algemene werkstaking. Er was toen alweer een sterke uitwijking naar Amerika, dat voor velen een droomland bleef. ([233]) In mei werd gestaakt in de Société Anonyme wegens een loonkwestie. In november was de toestand nog niet verbeterd. In januari 1914 beleefde men het failliet van de fabriek «Tissage de la Lieve», op enkele maanden gevolgd door deze van de «Société Textile d'Eecloo», in de volksmond ook de «Grasfabriek» genaamd in de Zuidmoerstraat. Deze laatste fabriek had nauwelijks twee jaar stand gehouden. ([234]) Aan de andere kant waren nieuwe nijverheden ontstaan, als die van G. Baudts op de Dullaert, (linnen- en katoenweefsels) van R. De Beir «over d'IJzers», de diamantslijperij van G. en R. Baudts in de Garenstraat, van Van de Putte-Enke waar ontromers, tuimelkarners en dorsmachines werden vervaardigd. ([235])

De Eerste Wereldoorlog schokte echter te Eeklo alles en iedereen door elkaar. Eeklo, land van belofte voor de enen, armoestad voor de anderen, lag voor vier jaar onder de knoet van geselingen allerhande.

---

(231) zie verder

(232) De Stad Eecloo. 29 april - 13 mei 1911.

(233) De Stad Eecloo. 5 april 1913 — 3 jan. 1914.

(234) De Stad Eecloo. 7 en 21 maart en 3 jan. 1914. — 3 mei 1913.

(235) De Stad Eecloo. 3 febr. 13 juli 1912. — 22 nov. 1913. Sinds 1907 had ook de brouwer Georges Everard met o.m. zijn wit Krügerbier heel wat prijzen gewonnen en zijn zaak vooruitgeholpen. ib. 2 juli 1910. In juni 1910 veroverde hij te Londen vier internationale prijzen o.m. voor nagebootste Engelse bieren. Recht voor Allen. 3 juli 1910.

In het begin van onze eeuw ontstonden te Eeklo twee flamingantische groeperingen nl. het Algemeen Nederlands Verbond» afdeling Eeklo, en de in mei 1909 gestichte groep «Nationaal Vlaams Verbond», dat aanvankelijk liberale en katholieke aanhangers telde. De Stad Eecloo. 1 jan. - 11 juni 1910.

Er kwam nogal wat ruzie in dit Vlaams Eeklose straatje. ib. Een flamingantisch pionier was L.R. Standaert, die nog in 1914 voorzitter was van het N.V.V. In 1912 kwamen de latere Vlaamse activisten August Borms, Jan Wannijn, A. Van Roy en H. Meert in de stad. ib. 16 nov. - 21 dec. 1912. — 9 mei 1914

EEKLO EN HET SOCIALISME

In 1871 onderging Eeklo een scherpe psychologische schok toen vernomen werd dat het Socialisme onverhoeds binnen de stad was geslopen. Weliswaar hadden de Eeklonaars reeds kennis gemaakt met bepaalde socialistische strekkingen en bewegingen in binnen- en buitenland en dit via de weekbladen, die de nieuwe sociale gedachten hadden verworpen of afgekeurd, maar dit alles had ze hun rust en hun slaap niet doen verlaten, omdat de gevaarlijke vijand toen nog opereerde ver van de Eeklose kerk en werkhuizen. Maar nu was de witte mist brutaal doorbroken en het monster «De Internationale» greep toe. ([235bis]) Deze vereniging, genoemd «Internationale Arbeidersassociatie», op 29 september 1864 te Londen tot stand gekomen, beoogde in de kern de verwezenlijking van de universele eenheid van het proletariaat, de essentieelste van alle socialistische verzuchtingen. Deze doorgaans «Eerste Internationale» genoemde vereniging volgde geen vaste taktiek, geen welomlijnd programma. Ze nam de verdediging op van de «individueel zwakke» arbeiders tegen de almachtige patroon en bevorderde in dit verband de internationale solidariteit. Zij legde vooral de nadruk op de noodzakelijkheid van weerstandskassen of syndicaten, maar drong hierbij geen geijkte organisatievorm op en omvatte evenzeer coöperatieven als maatschappijen van onderlinge bijstand. Ze telde tenslotte in haar rangen én arbeiders én studiosi en intellektuelen. De «Internationale» kreeg weldra vertakkingen in ons land, te Brussel op 24 maart 1867, het jaar nadien te Gent. Overal waar het kon werd aan cellenwerk begonnen, ook te Gent, waar zelfs gepoogd werd buiten de stad uit te zwermen en aanhangers te werven. ([236])

Het was tegen dit opzet dat «De Gazette van Eecloo» ([237]) o.m. luid alarm sloeg, toen de sporen ervan reeds in de stad waren gezet. Een

---

(235bis) Merkwaardig mag het genoemd worden dat reeds in 1854 een landmeter van Sleidinge met name Napoleon De Keyser in het Meetjesland en zelfs in Vlaanderen de eerste was die in zijn publicatie «Het Natuerregt» een uitvoerige uiteenzetting hield van een agrarisch socialistisch stelsel met Proudhonniaanse inslag Algemene Geschiedenis der Nederlanden. Deel X. 336 .

(236) H. Pirenne. Hist. de Belg. V. 337 ; J. Kuypers. Bergop. Antwerpen. 1957 p. 94-96 ; Paul Verbauwen. Schetsen uit mijn leven. Ledeberg 1924 p. 82 - D.E. De Vreese. Nog vóór de Eerste Internationale . socialist en flamingant Franciscus «Kapneus» Bilen (Gent 1819-81) in H.M.G.O. Gent. 1968. p. 222. J. Dhondt. Un militant gantois de la Première Internationale in «Contributions» à l'hist écon. et soc. II. 1963. Zie ook : Th. Luykx. Polit. gesch. v. Belg. 1969 p. 187. Deze auteur geeft 1864 op voor de Brusselse sectie der Internationale. De Internationale werd ontbonden in 1876. Zie ook Gazette van Eecloo. 17 sept. 1871.

(237) Gazette van Eecloo. 17 sept. - 1 okt. 1871 — 6 okt. 1872.

paar Gentse zendelingen hadden kort vóór 17 september 1871 de stad bezocht, hadden er gepoogd apostelen te maken en waren zelfs zó onbeschaamd «De Gazette van Eecloo» te verzoeken een van hun manifesten op te nemen. ([238]) Nog geen maand later, op 1 oktober, pakte het Eeklose weekblad over drie kolommen op zijn voorpagina uit met een bijtende aanval op de Internationale, waarvan het woord alleen, zo schreef zijn vinnige redacteur «algemene afschrik inboezemde». In zijn ogen streefde deze vereniging van oproermakers die reeds «milloenen over de wereld en 150.000 leden in België» telde, door een staatsomwenteling de vernietiging na van de «grondzuilen waarop de menselijke samenleving was gegrondvest, nl. de godsdienst, de eigendom, het huisgezin en de nationaliteit». Ze bedroog de werklieden door ze te doen geloven dat de arbeid zou zegevieren over het kapitaal en dat de arbeiders eenmaal de winsten zouden delen van hun meesters. De «Gazette van Eecloo» gaf bij dit alles nog enkele bedenkingen ten beste, door aanhalingen te publiceren uit een herderlijke brief, die op 24 september in alle kerken van het bisdom was afgelezen en waarin er sprake van was dat «God het standenverschil in de wereld had geschapen, gezonde en zieke, geestelijk verlichte en verstompte mensen had in leven geroepen en dat niemand het recht had tot klagen en aan God te vragen waarom hij alzo gehandeld had». De «Gazette» waarschuwde haar lezers : De werkman weze onderdanig, de werkgever mededogend ! ([239])

In welke omstandigheden en wanneer het propageren te Eeklo werd beslist is niet precies te bepalen. Ongetwijfeld was dit het bedrijf van de nieuwe Gentse Sectie ([240]) van de Internationale, ontstaan einde augustus

---

(238) Een manifest getrokken uit «De Werker», Vlaams orgaan v.d. Internationale. In de week van 5 tot 12 nov. 1871 kreeg hetzelfde Eeklose weekblad ook het dagblad «La Liberté», orgaan van de Brusselse sectie, in zijn brievenbus. Gazette van Eecloo, 17 sept. en 12 nov. 1871.

(239) ib. 1 okt. 1871. Zie over de Internationale en haar activiteit te Gent : Gazette van Eecloo, 29 oktober 1871.

(240) Deze Gentse sectie had in 1871 haar lokaal in «Den Prins» aan de Ram. De sectie vergaderde er sinds 24 dec. 1871 elke zondag, de redactie van «De Werker», toen geleid door Edm. Van Beveren, elke maandag. Er bestond ook een sectie te Ledeberg aan de Lange Kerkstraat waarin haar lokaal «Den chevalier» was gevestigd. Hier werd op maandag vergaderd. Het orgaan «De Werker» werd te Gent verkocht bij Louis Van Hecke, Klein Meerhem 77, bij Edm. Van Beveren, Nieuwland, 12, en in «Keizer Karel» op het Rabot, te Sint-Amandsberg bij Karel De Boos, Sint-Amandstraat, 68, en te Ledeberg bij Jozef Boelaert in het Toverheksstraatje. De Internationale had een sectie genaamd «Het Volksverbond» te Antwerpen. Deze sectie had haar lokaal in «De Plantijn» Parochiestraat, 3. Secretaris was Ph. Coenen, ook uitgever van «De Werker», Meistraat, 6. Te Luik vergaderde de sectie in de «Rue du Palais», 42. Te Brussel kwam

1870 en geleid door Karel De Boos, bijgestaan door de 18-jarige Edmond van Beveren, die in het Vlaamse orgaan van de Internationale ([241]) nl. «De Werker» ijverig militantte. ([242]) De actie van september 1871 te Eeklo werd waarschijnlijk ingezet naar aanleiding van de in oktober traditioneel gehouden Weversmisdag, ([243]) waarop de arbeiders en niet alleen de textielarbeiders vrijaf kregen, hun patroonsfeest onderhielden en gemakkelijk waren te bereiken. Zeker werd de propaganda meteen ingegeven door de sterke industrialisering van Eeklo, die gekoppeld was aan de Gentse textielnijverheid en moest beschouwd worden als een groeiend verlengstuk van de Gentse wol- en katoenstad.

Te Gent als te Eeklo leefde toen een lompenproletariaat in lamentabele omstandigheden, gedrukt onder lage lonen, onderhevig aan periodieke werkloosheid, gehuisvest te Gent in de beruchte «bataillons carrés» van de armeluizenbuurt Batavia, te Eeklo in de bedroevende «Kruipins» ([244]) en, zoals «De Eeclonaar» noteerde, «in koeren waarin het krioelde van mensen en waarin een pestlucht heerste die lichaam en ziel aandeed». ([245])

Er was echter een opvallend verschil tussen de Gentse en Eeklose proleten. Te Gent was het klassebewustzijn heftig wakker geschud geworden, was de strijd om beter loon en lot onverbiddelijk ingezet. ([246])

---

de lokale sectie bijeen op de Grote Markt, in «La Maison des Tanneurs» waar de Vlaamse conferenties werden gehouden. De Internationale hield zesmaandelijkse congressen te Brussel o.m. een op 24 en 25 dec. 1871. De Werker. 24 dec. 1871. Dit Vlaams orgaan van de Internationale ontstond in 1867. ib. Zie over de Internationale te Gent : D. Oukhow-De Weerdt. oc. 9 e.v.

(241) «De Werker» militeerde reeds voor vrouwenemancipatie. De Werker 24 dec. 1871. Het steunde tevens het maandblad «De Vrijheid» dat in zijn hoofdredactie Charles Rodenbach en Victor Dave had opgenomen. ib.

(242) Avanti. Een Terugblik. Gent. 1930 p. 267. Van Beveren toonde zich zo ijverig dat «De Werker» in handen kwam van de Gentse sectie van de Internationale. A. Van Laar. Gesch. v.d. Arbeidersbeweging te Antwerpen en omliggende. Antw. p. 70. «De Werker» werd te Antwerpen uitgegeven.

(243) Gazette van Eecloo. 6 okt. 1872.

(244) Zo werden de Eeklose krotwoningen nog in 1892 genoemd. Gazette van Eecloo. 15 mei 1892. De wijk Batavia lag op de Kattenberg te Gent.

(245) De Eecloonaar. 2 sept. 1866 ; De Gazette van Eecloo. 21 jan. 1871. Op het jaarlijks budget van het armbestuur te Eeklo kwam ook «onderstand van huishuur» voor betreffende arme lieden. Hierdoor moedigde het armbestuur het bouwen van huisjes en koeren aan, daar de eigenaars van deze huisjes en beluiken zekerheid kregen steeds betaald te worden. Te Eeklo waren de huurprijzen van huisjes betrekkelijk veel duurder dan die van grote huizen. Mettertijd verminderde de «onderstand van huishuur». De Eecloonaar. 2 sept. 1866.

(246) H. Pirenne. oc. V. 285 e.v.

Te Eeklo bleven de hongerlijders en de armoezaaiers depressief en passief. Ze werden schier wekelijks door de lokale pers de les gelezen in onderdanigheid tegenover hun meesters. Als gelovigen, onderworpen zo ze waren aan de Goddelijke Voorzienigheid, werden ze door hun bisschop, Mgr. Bracq «bewonderd om de bedaardheid te midden van de tegenspoed, om hun lijden en hun ontberingen en om hun hoop op een beter leven». ([247]).

Ze wachtten en bleven wachten op een Voorzienigheid, die echter tastbaar door mensen zou moeten worden opgebouwd.

De eerste anonieme pioniers van een doordachte sociale beweging, voortrekkers die te Eeklo nog als opwinders en rustverstoorders werden beschouwd, geraakten in 1871 en 1872 met hun Socialisme niet boven de grond. Geen meeting op Weversmisdag. Nergens een lokaal, zelfs geen spreekgelegenheid in open lucht. Nergens een uitgestoken hand. ([248]) Nog op 20 oktober 1872 had «De Gazette van Eecloo» er de Eeklose arbeiders toe aangezet niet te luisteren naar Gentse of andere opruiers tegen de patroons, want «geen enkele werkbaas zou ze nog werk willen geven». Niettemin, zo werd te Gent vernomen, maakte het Socialisme vooruitgang in de kleine textielstad, waar de leden die de Internationale er telde niet bij name waren te noemen. ([249])

Drie jaar nadat de Eerste Internationale was ontbonden ([250]) werd te Brussel in 1879 De Belgische Socialistische Partij, die wat later Belgische Werkliedenpartij zou genoemd worden, gesticht. Ze kreeg vertakkingen in alle grote steden van het land en was bijzonder actief te Gent. In deze laatste stad was de Socialistische Partij al vlug stevig georganiseerd, beschikte over coöperatieven als «De Samenwerkende Maatschappij Vooruit», vakverenigingen, sociaal sterk geëngageerd, en over een combatieve pers als het blad «De Toekomst», in 1884 vervangen door het dagblad «Vooruit» en de weekbladen «De Toekomst», «De Landbouwer» en dies meer. De partij was vooral politiek knap geleid door de

---

(247) De Eecloonaar, 10 maart 1867. Vastenbrief.

(248) Gazette van Eecloo, 6 okt. 1872.

(249) ib. Volgens de Eeklose dichter Hippoliet Ledeganck, neef van Karel Ledeganck was de «Internationalist» een verderfelijk wezen dat leefde in dwaling en zonde, dat met het kwaad een pakt had gesloten en poogde door valse stelsels het onderscheid tussen heer en knecht uit te vegen, de arbeiders aanzette tot oproer en het stichten van gruwelen, maar dat vanwege het misleide volk zijn straf niet zou ontgaan. De Eecloonaar, 2 mei 1875.

(250) Ze was reeds in 1872 in verval. D. Oukhow-De Weerdt, Het verslagboek van de Gentse sectie van de Vlaamse soc. partij in de jaren 1877-78 in «Hand. K. C. G.» 1957 CXXII, 1ste aflev, p. 32.

gewezen internationalist Edmond Van Beveren en de volksdrijver en overtuigende redenaar Edward Anseele. (251) Gedreven door een sterk klassebewustzijn poogde de Gentse Werkliedenpartij haar streven en haar instellingen te doen kennen op het platteland, ook te Eeklo, waar de Internationale reeds voordien haar merkteken had gezet.

In haar nummer van 28 maart 1886 noteerde «De Gazette van Eecloo» dat de socialisten alweer gezocht hadden naar een geschikt lokaal om er een meeting te houden, meeting die er echter niet kwam. In de stad was sinds ongeveer 15 jaar het sociaal-economisch leven weinig veranderd. Enkele fabrieken hadden zich uitgebreid of zich technisch beter uitgerust, maar het dagloon onderging verder de wisselvalligheid der omstandigheden en van vraag en aanbod betreffende de productie. Ook de levensduurte bleef schommelen. (252)

In 1886 werd er nog in het openbaar geklaagd over het misbruik van lonen betaald in natura. (253)

Er waren nog altijd Eeklonaars die de wijk namen naar het buitenland, maar wie niet uitweken bleven de honger en de armoede trouwe gezellen van de nood. Een feit onder vele illustreert deze toestand. In december 1871 werd het huisje van een wever die bij een winkelier een brood had gestolen, door de politie doorzocht. Men vond er een halfblinde werkloze, zijn zieke vrouw en vier naakte kinderen. Het was toen in het putje van de winter. In huis geen vuur, geen brandstof, geen bed, eten noch drinken. (254) Al wat de dief bezat was zijn kroost. Dit is geen verzinsel van de «Gazette van Eecloo». Schier dagelijks kwamen van 40 tot 50 gezinnen bij het Armbestuur bedelen om... hemden, een bed, «deksel». (255) In december 1871 kregen 133 Eeklose gezinnen die een prijs hadden gewonnen wegens netheid en zindelijkheid in hun woning geconstateerd, hemden, «sargen», katoen en bedden als beloning. (256) Van 1870 tot 1890 werd de helft van de jaarlijkse stedelijke inkomsten opgeslorpt door het onderhoud der Eeklose behoeftigen. (257) En toch

(251) Th. Luyckx. Pol. Gesch. v. België oc. 187 ; D. Oukhow-De Weerdt oc. p. 8 ; Avanti. Een Terugblik. oc. I en II en H. Balthazar. De Gentse Werkersverenigingen in 1887 in «Hand. M. G. O. Gent. 1964 p. 73 ev.

(252) Gazette van Eecloo. 19 mei en 2 juni 1872. - 4 mei - 16 okt. en 16 nov. 1873 - 28 nov. 1877 - 23 jan. 1881 - 21 jan. 1882 - 11 jan. - 1 nov. 1885 - 29 aug. 1886 - 6 sept. 1874.

(253) ib. 26 aug. 1886.

(254) ib. 17 dec. 1871.

(255) ib. 3 jan. 1875.

(256) ib. 24 dec. 1871.

(257) ib. 10 okt. 1880.

vond het Stadsbestuur het gepast inschrijvingslijsten van 10 cent. tot 1 fr. in omloop te brengen ten voordele van het beschavingswerk... in Afrika. ([258]) Ook de epidemieën hadden de stad niet verlaten. De tyfus rammelde in de volksbuurten, op de Zandvleuge en elders in 1879 en 1881. ([259]) Werd de nood in de stad nog steeds sporadisch opgevangen door liefdadigheidswerken en het uitvoeren van bepaalde openbare werken, toch was er iets veranderd in de volksklasse. Het ontstaan van een maatschappij van wolwevers in 1874 ([260]) waarvan de activiteit ons onbekend is, onderstreept toch de behoefte onder de fabrieksarbeiders zich in een aparte groepering te verbinden. ([261]) Andere arbeiders, als de helpers of knapen van de timmerlieden, kwamen bij elkaar om loonsverhoging te bespreken, al bleef hun pogen «bij willen en klappen». ([262]) In een openbare bijeenkomst van «De Werkerscommissie» van augustus 1886 op het Stadhuis gaf de fabrikant Alfons Baudts grif toe dat het inkomen van het grootste deel der Eeklose arbeiders ontoereikend was om hun gezin te onderhouden. Hij verklaarde zich tegen het uitkeren van lonen in waren en vroeg de stichting van «werkerspensioenen» en beroepsscholen. Een ander fabrikant, Van de Putte, verklaarde zich eveneens tegen lonen die niet in geld werden uitbetaald. Hij drukte er zijn spijt over uit dat hij wegens de concurrentie niet bij machte was het loon van zijn werklieden, dat schommelde van 2 tot 2,25 fr. daags, te verhogen. Een «kloefkapper», Gisbert Verhasselt, een populair figuur in de stad, stond op de evenredige vertegenwoordiging in de Gemeenteraad en op het invoeren van het Algemeen Stemrecht. Hij klaagde bovendien bepaalde misbruiken aan, nl. dat armmeesters winkel hielden en lonen nog in natura werden uitgekeerd. ([263]) In een bepaald opzicht was ook de houding van de patroons tegenover de werklieden enigszins gewijzigd. Bleven de bazen

---

(258) ib. 21 jan. 1877.

(259) ib. 16 nov. 1879 - 18 sept. 1881.

(260) Gazette van Eecloo, 1 nov. 1874. Gesticht in oktober.

(261) Nog andere verenigingen kwamen tot stand o.m. een vereniging van «voermans», die streefde naar onderlinge bijstand langs de wegen. ib. 8 dec. 1871.

(262) ib. 25 mei 1884.

(263) De Vrije Bekwaamheidskiezer van Eecloo, 5 sept. 1886 ;
Gazette van Eecloo, 29 aug. 1886. G. Verhasselt wenste nog dat de stad een scheikundige zou aanstellen die het brood en al de «spijzen» van de arbeiders zou onderzoeken en meende dat de behoeftigen niet ostentatief maar bedekt moesten geholpen worden. Op dezelfde vergadering waarop door de verschillende sprekers samen een beste beeld werd gevormd van de toenmalige sociaal-economische toestand van de stad, verklaarde A. Van Acker, stadssecretaris dat de ontevredenheid van de arbeiders voortsproot uit de aangroei der behoeften van de Eeklose werkman die moeilijker met 3 fr. daags kon leven dan een arbeider van het platteland die gerust rondkwam met 7 à 8 stuivers of 65 centiemes per dag.

strikt op hun recht staan in het werkhuis, ([264]) dan moet toch de uitspraak van de Werkrechtersraad in het geval van Bernard Van Damme enig opzien hebben verwekt. Deze laatste, een arbeider, had zich als eiser gemeld tegen de Eeklose fabrikanten Toch en Bekaert voor de Werkrechtersraad, ([265]) en dit omtrent de aard van het tewerkstellen. Voor het eerst, voor zover is geweten, werden er te Eeklo fabrikanten veroordeeld tot schadeloosstelling. ([266]) Wijst dit geval op een verminderde onderdanigheid van de arbeiders of op het plotselinge mededogen van de patroons? Sommige fabrikanten begonnen zich nu ook te bekommeren over de geestesarmoede en de onverschilligheid van heel wat van hun werklieden inzake onderwijs, waarmede het werk in de fabrieken niet werd gebaat. De pers onderstreepte het gebaar van deze fabrikanten, die hun werkhuis sloten om hun arbeiders toe te laten avondlessen te volgen. De firma Van Doorne-De Sutter gaf het voorbeeld. De fabrikanten Goethals-Uttenhove, De Maere-Duvivier en F.A. De Wachter-Van Waesberghe volgden. Dat was zeker een goed punt voor de patroons. Bij nader onderzoek moest men ervaren dat de vork anders in de steel zat. In dit avondonderwijs was er geen sprake van vakkennis, van de ontwikkeling van de technische bekwaamheid van de arbeider. Nijpend was nochtans de nood ([267]) aan vaardige textielarbeiders die, sinds het Leer- en Werkhuis omstreeks 1860 uit de stad was verdwenen, meestal zichzelf moesten bekwamen op het getouw. De fabrikant De Wachter-Van Waesberghe ging er prat op publiek in de krant te verklaren dat hij niet alleen zijn

---

Een oorzaak van de ellende onder de arbeiders was in zijn ogen de zedeloosheid en de dronkenschap die konden bestreden worden door patronages voor volwassenen en een wet op het sluiten van de herbergen. Volgens Van Acker veroorzaakte de militieloting mede de ondergang van vele gezinnen en hij wenste derhalve het verdubbelen van de maandelijkse gift van 10 fr. Op dezelfde vergadering vernam men nog dat de arbeiders van Alf. Baudts — nl. wevers — gemiddeld 16,50 fr. per week van 72 uren verdienden, de werklieden van Van de Putte 2 tot 2.25 fr. daags. Tenslotte vroeg de Eeklonaar Houtappel dat men de arbeiders liever dan ze te decoreren met «kruiskens» en medaljes een spaarboekje zou ter hand stellen en kwam Verhasselt, de klompenmaker nog op tegen de afschaffing van de Gemeenteadultenschool. Hij was tegen de Vrije Adultenschool die een partijschool was zonder gediplomeerde onderwijzers. ib.

(264) Gazette van Eecloo. 16 okt. 1873. Een arbeider veroordeeld door zijn patroon wegens «schielijke werkstaking zonder voorkennis». ib.

(265) ib. 5 nov. 1871.

(266) Gazette van Eecloo. 5 nov. 1871.

(267) ib. 11 febr. 1877. De pers vroeg toen dringend het oprichten van een weefschool in de stad. ib. In geval van crisis werden de «gemene wevers» het eerst afgedankt. ib.

werklieden naar de avondschool deed lopen, maar ook naar de zondagschool. Hij zei dat hij maatregelen had genomen opdat niet een van zijn arbeiders zonder reden het schoolgaan zou verzuimen. In feite was de ijver van deze fabrikant ingeblazen door de catechismus, die hij pompeus «de allerzaligste lering onder al de wetendheden» noemde. Het was vooral door het «onderwijzen van die noodzakelijke wetenschap», die hij toen te weinig gekend achtte, «dat het volk waarlijk verbeterd, verzedelijkt en verchristelijkt zou worden». ([268]) Dat «verchristelijken en verzedelijken» via het onderwijs ([269]) zette anderzijds heel wat katholieke en liberale Eeklonaars tegenover elkaar op. Beide partijen beriepen zich op schoolwetten, de liberalen op deze van 1879, de katholieken op de wet van 1884 die diametraal tegenover elkaar stonden. Ze liepen koortsig in betogingen, zelfs te Brussel, ([270]) organiseerden vergaderingen en meetings, ([271]) tekenden protesten aan. ([272]) Nieuwe «bewaarscholen» ([273]) werden opgericht, andere werden aangenomen en dan weer verlaten, onderwijskrachten werden ter beschikking gesteld. ([274]) De Stadsraad kreeg het aan de stok met de Gouverneur van de provincie, met zijn gevol-

---

(268) ib. 19 en 26 nov. 1871. In 1886 verklaarde onderpastoor R. Van Mol in de «werkerscommissie» dat de arbeiders beter de catechismus moesten kennen vooraleer aanvaard te worden in de fabrieken. De Vrije Bekwaamheidskiezer van Eecloo, 5 sept. 1886.

(269) De schooloorlog werd in het Meetjesland nog voor 1879 ingezet. In 1869 werd met betrekking tot een lokale schoolstrijd de pastoor van Bassevelde op 13 aug. 1869 door de rechtbank van Gent veroordeeld tot schadeloosstelling (1500 fr). De Meetjeslander, 10 aug. 1879.

(270) Gazette van Eecloo, 14 sept. 1884. De Eeklose katholieke betogers w.o. de fanfare «Amicitia» werden te Brussel gemolesteerd. De vaandeldrager van de fanfare, Aloïs Smitz, verloor er zelfs een ogenblik zijn vaandel. ib. Te Eeklo werd een stoet van Waarschootse jongeren van de katholieke schoolpenning o.m. door fabrieksarbeiders uitgejouwd en uitgefloten, zelfs in de patronage bedreigd en met stenen beregend. Er waren gewonden. ib. 5 okt. 1884.

(271) ib. 9 en 23 maart 1878.

(272) ib. 9 maart 1878.

(273) In 1878 beschikte Eeklo over een gemeenteschool voor jongens met klassen boven de honderd leerlingen. Er was geen gemeenteschool voor meisjes, maar de kloosterschool der Zusters van Liefde werd door de stad gepatroneerd. Er was een kleuterschool gehouden door de Zusters van Sint-Vincentius a Paulo. Er waren twee bewaarscholen, een bestuurd door een onderpastoor en gesubsidieerd door de stad en een andere bestuurd door de Zusters Josephienen. Daar waren twee kostscholen voor juffrouwen, een van de Zusters van Liefde, een ander van de Zusters van Sint-Vincentius a Paulo. Tenslotte was er een College door de stad kosteloos gehuisvest en ook gesubsidieerd. De Meetjeslander, 23 maart 1879. Zie ook ib. 5 maart.

(274) Gazette van Eecloo, 1 dec. 1878 — 14 sept. 1879.

machtigde commissaris, met de schoolinspectie. ([275]) Te Eeklo werd de schooloorlog, de strijd om de beste catechismus, deze van de ultramontanen of die van de vrijmetselaars ([276]) door de liberale en klerikale pers op onverkwikkelijke wijze aangewakkerd. ([277]) Bij al die onverdraagzaamheid, al die stekelige ruzie en kwetsende woelingen verloren liberalen en katholieken enigszins de socialisten uit het oog, vooral de Gentse socialisten en hun gewapende agressieve pers «Vooruit», ([278]) die republikeinse en antiklerikale ideeën huldigden, streefden naar volksbeleid in den lande, naar gelijkheid onder de mensen, naar organisatie van de arbeid en de arbeiders, naar onteigening van de landeigendom en naar vrijheid van pers. ([279])

De Gentse «Roden» propageerden sinds 1884 duchtig met «Vooruit» te Eeklo. Een gevaarlijke opdracht! Sommige colporteurs werden door opgeruiden aangevallen en halfdood geslagen. De verkopers waren vrijwilligers die meestal te voet op zondag naar Eeklo trokken om na de hoogmis het blad aan de man te brengen. In de week colporteerden met «Vooruit» soms ook leden van de S.M. Vooruit, nadat ze gepoogd hadden hun waar in de stad te verkopen. ([280]) In 1885 boekten de socialisten een onverhoopt succes te Bellem. Toen de Gentse fabrikant Benoit-De Leener, die met een staking in zijn fabriek had te worstelen, in de weeffabriek te Bellem poogde zijn producten te doen afwerken, weigerden de Bellemse wevers na korte tijd de opdracht uit te voeren en begonnen een solidariteitsstaking met hun Gentse vakgenoten. Maar hun houding werd afgekeurd door hun dorpsgenoten, vooral door de winkeliers, die weigerden de Bellemse stakers nog langer crediet te geven. De solidairen van Bellem werden toen bijgesprongen door de Gentse «Broederlijke Wevers», die geldelijke steun verleenden en door de S.M. Vooruit die 350 broden zond naar de moedige Bellemse

(275) ib. 15 aug. 1880 ; De Meetjeslander. 29 febr. - 11 en 25 juli 1880.

(276) De Meetjeslander. 1 juni 1879. Zie verder : De Vaderlander en de weekbladen «Gazette van Eecloo» en «De Eecloonaar».

(277) Zie over de bitsige schooloorlog te Eeklo o.m. Gazette van Eecloo. 29 juni - 28 sept. - 12 okt. 1879. — 12 sept. - 30 okt. 1880 — 27 febr. - 8 mei 1881 — 19 maart 1892 — 3 aug. - 12 en 19 okt. - 9 en 30 nov. 1884. Zie vooral : De Meetjeslander. Jaren 1879 — 1884.

(278) M.A. Vanderheyden : The events of march and the «Vooruit» in «H.M.G.O.» Gent. 1969. p. 89 e.v. Zie ook over het Socialisme te Gent in 1887 : H. Balthazar. De Gentse Werkersvereniging. oc. p. 59 e.v.

(279) Vooruit. 14 en 16 april 1886 : De Toekomst. 5 en 6 juni - 10 okt. - 14 nov. 1886.

(280) De Toekomst. Propagandabrochure. 1885. L. P. Boon. Pieter Daens. Amsterdam 1971 p. 67.

wevers. ([281]) Het geval Bellem zette de Gentse socialisten aan hun propaganda in het Meetjesland, ([282]) vooral te Eeklo, te intensifiëren. het doorstotend Socialisme maakte toen ophef vooral te Gent, waar Anseele zich als orkestleider van de Socialistische Beweging had ontpopt.

Met verdubbelde moed trokken de colporteurs met «Vooruit» naar Eeklo, waar echter onverhoeds een rem werd gezet op hun activiteit. Het hele rode spektakel schokte, werkte op de zenuwen van de Eeklose burgemeester De Wachter, de man die er op stond dat in de stad de arbeiders de catechismus moesten kennen om zedelijk te leven. Toen het Opperste Gerechtshof te Brussel in 1886 aan de burgemeesters van steden en agglomeraties de toelating verleende om verbod te leggen op de verkoop van bepaalde dagbladen, ([283]) pasten in mei van hetzelfde jaar heel wat Oostvlaamse burgemeesters de genomen maatregel toe. ([284]) En burgemeester De Wachter was er als de kippen bij om door zijn politie de verkopers van «Vooruit» te doen bekeuren en zelfs «Vooruit» te doen veroordelen door het Hof van Verbreking. ([285]) Op 27 oktober 1887 deed «Kriekappel» ([286]) zoals de Eeklose burgemeester spottend werd genoemd,

---

(281) W. Steenhaut. Licentiaatsverhandeling : Stakingen te Gent 1872-1902. Gent. 1870. II. p. 196. We danken de heer Steenhaut voor zijn dienstvaardigheid.

(282) De textiel heeft zich vroeg in het Meetjesland buiten Eeklo ontwikkeld. Reeds in het begin van de XIXe eeuw was er het wolbedrijf van Alexander Baudts, die later gehuwd met de weduwe van de Eeklose wolwever Jan Goethals, een werkhuis oprichtte te Eeklo. In de strenge winter van 1846-47 vielen 1000 tot 1500 wevers, toen werkzaam te Waarschoot, zonder broodwinning. Ze trokken bedelend naar Eeklo, waar nog 300 tot 400 katoenwevers aan het werk waren, in de hoop er werk te vinden. Te Eeklo kwam het niet alleen tot schooten, maar ook tot snikken, dreigingen en roof. Maar ze kregen geen werk. In 1848 bestond reeds een zeildoek- en lijnwaadfabriek en een Leer- en Werkhuis te Sleidinge. Voor 1856 bestond er ook reeds een modelwerkhuis aan de vaart te Bellem, een te Aalter (1849) en een leerwerkhuis te Kaprijke. Nog voor 1885 kwam er een katoenweverij te Zomergem, een andere fabriek te Evergem. Dit alles als gevolg op de uitzwerming van Gentse fabrikanten naar het platteland. W. Steenhaut. oc. II, 369 ; Gazette van Eecloo. 11 mei 1884. — 14 aug. 1892. — 18 okt. 1868. De Eendragt 1866-67 p. 87-88 ; Het Morgenrood n° 21 p. 178.

(283) «De socialisten te Eeklo», propagandabrochure 1888 nr. 3 : Vooruit. 14 april 1886. De maatregel was bepaald gericht tegen de dagbladen «Vooruit» en «Le Peuple». M.A. Verheyden. oc. 92.

(284) M.A. Vanderheyden. oc. 93.

(285) Michel Oukhow. Pers en propaganda (1885-1914) in Gesch. v.d. arbeidersbeweging. Hoofdredactie J. Dhondt. Deel 14. p. 436.

(286) De Stad Eecloo. 27 sept. 1903.

door zijn gewillige katholieke Gemeenteraad ([287]) een politiereglement goedkeuren waardoor het de Eeklonaars verboden werd in het openbaar een rode vaan uit te dragen of uit te steken. ([288]) Al wat rood was paste niet in de stad en gaf slechts aanleiding tot rustverstoren.

Burgemeester F.A. De Wachter was een merkwaardig personage, geboren te Bornem, en te Eeklo als Latijns leraar in het College terechtgekomen. Hij trouwde met Eugenie Van Waesberghe, een vrouw van rijken Eeklosen huize en werd met haar fortuin textielfabrikant. ([289]) Alfons had niet alleen zin voor het fabrieksleven, waarin hij zijn arbeiders tot godsdienstige en zedelijke verheffing dwong, ([290]) maar hij had ook trek in de liefdadigheid, de beschaving, de politiek. Hij werd armmeester, bestuurslid van de burgerlijke godshuizen en van de muziekschool van de stad. ([291]) Hij werd ook lid van de Eeklose sectie van het Oostvlaams comité, dat zich tot doel had gesteld de afschaffing van de slavernij in de wereld te bewerken, o.m. door het bewapenen van een stoomschip dat de boten van de slavendrijvers zou kapen en de opgeladen slaven zou bevrijden. ([292])

Zich steunend op de Katholieke Kring, waarvan hij de secretaris ([293]) en het schild zou worden, beklom hij hups alle trappen van het Stadhuis, werd gemeenteraadslid, schepen, waarnemend burgemeester en tenslotte burgemeester tot aan zijn dood. ([294]) Als politiek intrigant had hij zijn partijgenoot en voorganger, burgemeester Neelemans, klein gekregen. ([295]) Als katholiek militant had hij een paar goede strepen verdiend in de schooloorlog. ([296]) Toen hij in 1885 als burgemeester werd gehuldigd, maakte hij onomwonden alle Eeklonaars kond dat hij een vriend was van

---

(287) In febr. 1888 deed hij door zijn Gemeenteraad de kroeg onderaan het Stadhuis afschaffen. Gazette van Eecloo. 4 maart 1888. Deze «staminee» die jaren had bestaan, gaf waarschijnlijk te veel kritiek op het gemeentebeleid.

(288) S.A.E. Beraadsl. Gemeenter. 27 okt. 1887.

(289) Gazette van Eecloo. 11 jan. 1885. Hij werd geboren op 10 maart 1831 Hij was drie jaar leraar in de 6e en 5e Latijnse klassen.

(290) ib. 26 nov. 1871.

(291) ib. 11 jan. 1885. - 15 febr. 1885 ; De Eecloonaar. 27 jan. 1867.

(292) ib. 23 en 30 dec. 1888.

(293) ib. 30 maart 1878.

(294) Hij werd raadslid op 1 juli 1872, schepen op 22 mei 1879, van 25 juni 1881 tot 3 febr. 1892 waarnemend burgemeester, in 1885 burgemeester en overleed in 1902. ib. 11 jan. 1885.

(295) De Stad Eecloo. 27 sept. 1903.

(296) Gazette van Eecloo. 15 aug. 1880 en passim. Zie ook : 30 sept 1883 — 11 mei 1884. Hij oefende o.m. druk uit op het stadspersoneel. De Stad Eecolo. 3 sept. 1909. De Meetjeslander. 4 mei 1879. — 25 juli 1875.

het autoritair gezag en dat hij krachtens de waardigheid waarmede hij bekleed was geworden de openbare orde krachtig zou doen naleven. (297) Kriekappel heeft woord gehouden.

In enkele jaren rolde hij alles op wat zweemde naar vrijheid en levensvreugde in de stad. Hij muilbandde het vrije woord, de vrije pers, sleurde «Vooruit» en later «Het Laatste Nieuws» (298) voor de rechtbanken. (299) maar liet de katholieke bladen los van de leiband lopen langs de straten. (300)

Hij verbood in herbergen, tenten en barakken danspartijen en «café-chantants» te houden, of er zelfs maar een draaiorgel, een piano, een orchestrion, een accordeon te laten spelen zonder zijn instemming. (301) Hij liet op de jaarmarkt liedjeszangers bekeuren en hun teksten in beslag nemen. (302) Hij achtte het ongelegen dat in de vermaakgelegenheden van de stad dicht- en prozastukken werden voorgedragen of liederen werden gezongen die strijdig waren «met de zeden, de godsdienst, de goede orde en de bestaande wetten». (303) Zijn devies was : orde is welstand. (304) Geen vrijheid, geen verdraagzaamheid, geen volksvreugde, geen kritiek, geen progressie voor mijnheer De Wachter, de wachter op de kerktoren. Als waakhond (305) was hij te bekrompen om te beseffen dat hij met zijn opvattingen van de orde wanorde uitlokte. (306)

---

(297) ib. 11 jan. 1885.

(298) In 1891 kwam de zaak van de gemeentereglementen op het uitventen van dagbladen, waarbij de burgemeesters van Eeklo, Aalter en Nevele waren betrokken voor het Hof van Verbreking. Het Hof verklaarde de politiereglementen van Eeklo en Nevele niet strijdig met de Grondwet, dat van Aalter echter wel. Gazette van Eecloo. 17 en 24 jan. 1891.

(299) De Stad Eecloo. 12 en 19 juli - 16 en 19 aug. - 18 okt. - 8 nov. 1891 — 21 febr. 1892. Ook de zaak van Het Laatste Nieuws voor het Hof van Verbreking. ib. 21 febr. 1892 ; M. Oukhow. oc. 436. Het verspreiden van geschriften of drukwerken was eveneens verboden.

(300) De Stad Eecloo. 19 juli 1891.

(301) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 18 juli - 27 okt. 1887. De Stad Eecloo. 4 jan. 1891.

(302) De Stad Eecloo. 31 mei 1891.

(303) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 30 dec. 1890.

(304) Gazette van Eecloo. 11 jan. 1885.

(305) Einde december 1890 eigende hij zich de macht toe in bijzondere en ook andere omstandigheden in de nabijheid van kerken en gedurende plechtigheden van de eredienst, het spelen van publieke muziekmaatschappijen te verbieden, te onderbreken of te doen eindigen. S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 30 dec. 1890 ; Gazette van Eecloo. 4 jan. 1891. Zie over De Wachter ook : De Meetjeslander. 23 okt. 1881 en passim.

(306) Het verplicht sluiten van de herbergen te 11 uur lokte voor het Stadhuis volksverzamelingen uit nl. van de zogenaamde «elve elveroepers». De Stad Eecloo. 9 en 16 dec. 1900. De rijkswacht chargeerde de betogers. ib. 23 dec. 1900.

De socialisten lieten zich niet door de dictatuur van De Wachter en zijn aanhang intimideren.

Het dagblad «Vooruit», reeds door De Wachter aangevallen, werd nu ook door de Eeklose fabrikant Borré, die zich door de socialistische krant beledigd achtte, in een proces gewikkeld, waarbij de uitgever van het blad, Louis De Braekelaere, voor een paar maand in arrest werd genomen. ([307]) Nog hetzelfde jaar, nl. in 1888, werden verder de propagandisten van het blad verontrust en een fabrieksarbeider werd tot tienmaal toe bekeurd. ([308]) Nog steeds hetzelfde jaar, op 2 december, drongen ongeveer twintig Gentse «Roden» de stad binnen. In groepen van drie tot vier man maakten ze in bepaalde volksherbergen ijverig stemming voor hun zaak. Het gesprek met de Eeklonaars liep over de verdrukking van de arbeidersklasse, het te kleine dagloon, de samenspanning, het Algemeen Stemrecht. De propagandisten hadden het nog over de duurte van het brood en de wenselijkheid te Eeklo een bakkerij op te zetten in de zin van de volksbakkerij ([309]) «Vooruit» te Gent. ([310]) Uit hun gesprekken bleek ook dat de Gentse socialisten op zoek waren naar een geschikt lokaal in de stad om er 's zondags volksmeetings te houden. ([311]) Op 22 december 1888 haalden de Gentse socialisten een stunt uit te Eeklo. Omstreeks middernacht vertrokken enige Gentse militanten te voet naar Eeklo. Terwijl de politie nog rustig te slapen lag werden honderden vlugschriften onder de deuren gestopt of in brievenbussen geworpen. Vlamrode socialistische plakbrieven werden op muren geafficheerd en tussen het station en «De Kroon» werden over de weg twee rode vlaggen aan hoge bomen gespannen.

---

(307) Vooruit, juni 1888 ; Gazette van Eecloo, 26 juni 1888.

(308) Gazette van Eecloo, 11 maart 1888. Ook vlugschriften werden door de socialisten onder de deuren geschoven, ib. 9 dec. 1888. De fabrieksarbeider werd bekeurd toen hij het blad uitdeelde en onder de deuren stak, ib. 11 maart 1888.

(309) Inzake coöperatie, nl. wat de volksbakkerij betrof zijn de Gentse en Eeklose socialisten hopeloos te laat gekomen te Eeklo, waar de Gentse S.M. «Volksbelang» op 1 mei 1887 gesticht met een miljoen van de Gentse fabrikant en antisocialist Maurice De Smet-De Naeyer, hun het gras voor de voeten maaide. Het ontstaan van het «Volksbelang» te Eeklo panikeerde de Eeklose bakkers, die in april 1889 besloten de broodprijs te verlagen tot 17 «cens» de vierponder. H. Balthazar, De Gentse werkersvereniging in 1887 in H.M.G.O. Gent 1964, p. 67 ; Gazette van Eecloo, 7 april 1889 — 22 nov. - 6 dec. 1891. Toen in het «Volksbelang» te Gent werd gestaakt trokken Eeklose bakkersgasten als onderkruipers naar Gent. Gazette van Eecloo, 25 dec. 1887.

(310) Dat een «kluit» goedkoper was dan het brood van hetzelfde gewicht en van betere kwaliteit, dat door Eeklose bakkers werd geleverd

(311) Gazette van Eecloo, 9 dec. 1888. Van een geschikt lokaal in de stad kwam echter nog niets terecht.

Op afzonderlijke strooibiljetten werd om 10 u. op de Markt een meeting aangekondigd. Om halfzes trokken de militanten met de eerste trein terug naar Gent. Toen de Eeklose politie lucht kreeg van wat in de nacht gebeurd was werd de burgemeester gealarmeerd. Deze deed onmiddellijk de stad zuiveren van alle rode smetten, vaardigde verbod uit van elke samenscholing van meer dan vijf personen en deed het station door zijn politie bezetten om de terugkeer van de Gentse «Roden» te beletten. Maar de trein stoomde om tien uur het station binnen... zonder de rode revolutionairen die de meeting op de markt voor de grap hadden aangekondigd. ([312])

---

(312) P. Kenis. Het leven van Edward Anseele. 2e druk. Gent 149-150 ; Gazette van Eecloo. 30 dec. 1888.

Van liberalen was er te Eeklo voor het eerst sprake met de gemeenteraadsverkiezing van 1848. De facto hadden de oude orangisten van Jozef Dhuyvetter hun naam verwisseld gekregen. Blijkbaar waren heel wat orangisten onder de invloed gekomen van de hervormingsgezinde geest van de tijd, aangewakkerd door het Liberaal Congres van 1846 te Brussel en de Franse revolutie van februari 1848. Omstreeks 1850 bestonden er reeds liberale clubs in de stad, in 1867 een liberale koophandelskring. Organisatorisch groeide de partij uit de Eeklose sectie van de Liberale Associatie van het arrondissement. Deze liberale kern had in 1880 reeds zijn orgaan «De Meetjeslander» en in 1881 namen de liberalen als vaste politieke vereniging deel aan de verkiezing met als kandidaten de fabrikant Desiré Borré, greffier L. De Vlieger, geneesheer Hip. De Zutter, landbouwer B. Huysmans en nijveraar Is. Daneels. Voordien groepeerden de liberalen zich slechts op het tijdstip der verkiezingen. In 1895 hadden de liberalen reeds een Werk- en Ziekenbeurs, in 1899 hun vereniging «Werkmanswelzijn» gevestigd in het oud hotel Van Vyve in de Statiestr. en een lib. kantonale bond in 1900. In mei 1902 ontstond de liberale «Werkersverdediging». De liberalen beschikten ook over een Jonge Wacht (1903). In 1902 stichtten Prosp. Van Acker en Steyaert een afdeling van het Willemsfonds. Met «Aurora» steunden de liberalen de behoeftige leerlingen, richtten onder hun impuls een nijverheidschool op, (1904), organiseerden het werk der materniteit, (1903), het Steyaertfonds voor volks- en muziekonderwijs (1902). Er waren ook ontspanningsgroepen als de turngroep «Vroom en Vrij» (1910), een dansgroep, de «Muziekmaatschappij Sint-Cecilia» (1881), bij haar stichting omstreeks 1805 neutraal, de fanfare «De Verenigde Vrienden», (1872), «De symfonie Peter Benoit» (1882), de toneelvereniging «Pieter Eervisse», de liberale zangvereniging enz. Delen we nog mede dat in 1891 «Het Laatste Nieuws» in een langdurig persproces met burgemeester F.A. De Wachter werd gewikkeld, dit wegens het colporteren van het blad door L. Van den Eechoute. De zaak kwam voor talrijke rechtbanken, tot voor het Hof van Verbreking, waar het blad werd veroordeeld. In de Kamer had Graux over het geval geïnterpelleerd. Ons Blad. 13 maart 1937 — 18 maart 1894 ; Pr. Van Acker. Het leven van A. Commergo. p. 24 ; De Stad Eecloo. 23 maart - 4 mei 1902. — 24 juli - 23 jan. 1904. — 28 april 1907. — 30 aug. 1908. — 1 april 1900. — 9 en 14 april - 16 juli 1910. — 5 en 28 april - 30 aug. 1908. — 8 febr. - 29 juni - 1 maart - 28 juni 1903. — 18 maart 1894. — 12 juni 1892. — 20 april - 7 sept.

Maar de socialisten bleven beuken op Eeklo en de krachtmeting met de burgemeester werd voortgezet. Deze bleef hardnekkig jagen op de met «Vooruit» colporterende militanten. De Eeklose krantenventer Aloïs Verheecke, die woonde in de Zuidmoerstraat, was op zijn beurt bekeurd geworden, veroordeeld en had zijn mager baantje moeten opgeven. Daar kwam bij dat hij zijn huishuur niet meer kon betalen en spektaculair met vrouw en zes kinderen aan de deur werd gezet. De broodroof en de uitzetting van Verheecke bracht een groep van acht Gentse socialisten weer te Eeklo. Naar de «Gazette van Eecloo» beweerde vielen de «Roden» uit tegen de rijken en de priesters, en de socialistische «schreeuwers» werden door het volk «beantwoord met kloefmuziek». Het propageren van de Gentenaars had ophef gemaakt want een grote menigte vergezelde de «schreeuwers» naar het station. Dat was op 3 februari 1889. Kort nadien, op 7 april werd een andere Eeklose socialist, een jonge wever, eenvoudig afgedankt en, zoals met Verheecke was gebeurd, zonder toeten of blazen, met zijn vrouw en vijf kinderen op straat gezet. Ook hij had zijn huishuur niet meer kunnen betalen. Daar Verheecke en de jonge wever nergens meer in het werk werden genomen waren ze verplicht naar Gent uit te wijken, waar Verheecke enkele tijd later door een ongeluk om het leven kwam. ([313])

Het ging de Gentse socialisten niet voor de wind te Eeklo. De stoere reactionaire burcht was niet in te nemen. Maar Gods wegen zijn wonderbaar. In 1890 ontstonden met één slag stakingen in de stad, die van jaar tot jaar als het ware werden overgeheveld. Van een ingrijpen van de Gentse socialisten in de stakingen van 1890 tot 1893 ([314]) is ons niets

---

1890. — 16 aug. 1891. — 4 mei - 1 april 1900. — 8 jan. - 9 juni 1899 ; Gazette van Eecloo. 23 sept 1894. — 19 okt. 1873. — 26 en 19 juli - 17 jan. 1891. — 28 aug. 1892 ; De Meetjeslander. 1 febr. 1880.

(313) Gazette van Eecloo. 10 febr. - 7 april 1889. — 16 juli 1893.

(314) In het Meetjesland waren er stakingen in juli 1895 in de weverij Balfoor te Evergem, wegens slechte grondstoffen, het nors gedrag van meestergasten. Ook staking te Waarschoot in de weverij Lejour. De Waarschootse stakers kregen steun van de katoenbewerkersbond van Gent en van de «Weversvereniging» van Eeklo. Het Volk. 16 en 17 juli - 20 juli en 26 juli 1895. Te Waarschoot ging de staking gepaard met rellen en ingrijpen van de rijkswacht in verband met werkwilligen. ib. 27 juli 1895.

bekend, ([315]) maar in dit laatste jaar ([316]) ontketenden de Gentenaars ongemene propaganda te Eeklo en doorheen het Meetjesland. ([317]) Dorpen werden afgelopen, vlugschriften verspreid te Zomergem, te Waarschoot, te Assenede, tot te Beernem toe, waar een kleine Gentse socialistenstoet stuitte op het verbod van samenscholing van meer dan vijf man, en op de rijkswacht die de Gentse militanten geleid door Millio naar het station terugleidde. ([318]) Te Eeklo werden de arbeiders, vooral de wevers, bewerkt door middel van plakbrieven, en in vlugschriften aangezet zich te verenigen in weerstandsgroepen ter verdediging van hun belangen, en aangespoord tot het stichten van een samenwerkende maatschappij. ([319]) Beter dan de plakbrieven het vermochten zorgden echter de stakingen voor een curieuze wending in de houding van de Eeklose arbeiders. De stakingen reten de oude gedweeë Eeklose werkliedenmentaliteit, verwoord en

---

(315) Op 17 sept. 1891 werd door burgemeester De Wachter de verordening van 27 okt. 1887 op het verkopen van dagbladen en op de rode vlag enigszins herzien. Dit waarschijnlijk naar aanleiding van het feit dat de stakers bij Goethals-Goethals 's nachts brieven hadden uitgeplakt, waarin stond vermeld dat ze met de stof die ze nu moesten weven maar 1,50 fr op 13 uren werk konden verdienen. Dat was natuurlijk opstand ! Met de nieuwe verordening bleef de rode vlag veroordeeld, maar nu mochten ook geen meetings worden gehouden, geen voordrachten of toespraken in open lucht, tenzij met de consensus van burgemeester De Wachter. En geen verkoop, geen affichage, geen verspreiding niet alleen van kranten, maar ook van «geschriften, tekeningen, etsen, zelfs aankondigingen». De orde was in gevaar. Te Eeklo kende men het liedje van De Wachter al lang van buiten. S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 17 sept. 1891 ; Gazette van Eecloo. 20 sept. 1891.

(316) In dit jaar 1893 werden de socialisten vooral door de christenen heftig aangevallen. In de katholieke Werkmanskring, waarvan toen onderpastoor Sanspeur directeur was en R. Vermast voorzitter, werd het Socialisme publiek als één goddeloze, rustverstorende sekte, vijand van godsdienst, maatschappij, familie en werkman voorgesteld. Men verkondigde luidop dat die hatelijke sekte geen wortel mocht schieten in de stad. Ook «De Gazette van Eecloo» voerde een verwoede strijd tegen al wat socialist was of kon zijn. In april 1893 achtte het weekblad de Gentse socialisten verantwoordelijk voor de economische malaise te Eeklo en het feit dat soldaten weer werden opgeroepen om soc. stakingen te onderdrukken. Gazette van Eecloo. 22 jan - 23 april 1893.

(317) Zie over de organisatie van deze Gentse propaganda op het platteland : Avanti. Een Terugblik. oc. 170-171.

(318) Gazette van Eecloo. 24 sept. en 15 okt. 1893 ; Het Arbeidersblad. 21 okt. 1893. Te Beernem werd Millio door tegenbetogers aangevallen. ib. Zie ook : Het Volk. 11-12 aug. 1895.

(319) De Toekomst. 24 sept. 1893. Ook de christenen propageerden onder de arbeiders op het platteland en zetten de werklieden aan, zoals dit gebeurde o.m. te Waarschoot en te Evergem, zich te verenigen in een vakorganisatie. Het Volk. 22 april - 22 juni - 7 sept. en 3 okt. 1895.

verrechtvaardigd door de Eeklose dichter Hippoliet Ledeganck ([320]) grof uiteen. De antisocialistische patroons, lang aangezien als de uitdelers van het brood aan de werkman, werden vanwege hun stugheid, die soms oversloeg naar brutaliteit, op de korrel genomen. ([321]) Meteen was het oude vertrouwen geschokt en de vriend van gisteren werd zienderogen de vijand van morgen. De malcontenten en opgewonden stakers zochten naar steun, vanwaar die ook mocht komen, en kwamen terecht in de toegestoken handen van Edmond van Beveren en Millio. Door de impuls van deze Gentse socialistische drijvers ([322]) stichtten in 1894 een stevige groep veronachtzaamde, verongelijkte en vooruitstrevende Eeklose wevers een nieuwe, ditmaal zelfstandige militante vakvereniging met name «Broederlijke Wevers». ([323]) De werkelijke naam van de vereniging was echter «Vrije Broederlijke Wevers». Men had dat «vrije» boven «socialistische» verkozen, niet alleen om de werving te bevorderen, maar ook en vooral om de patroons niet onmiddellijk en onverbiddelijk tegen de vereniging in het vuur te jagen. Deze verklaarde bij monde van haar leiders in het openbaar dat de vakvereniging stond op de behartiging van haar eigen belangen en de lotverbetering van haar leden, dat ze pacifistisch was, vrij en onafhankelijk, geen druk of meesterschap zou dulden van welke blauwe, gele of rode kliek, maar steeds bereid was mee te gaan met elke partij die voor de belangen van het werkvolk zou ijveren. Maar al vlug werd het stoplapje «vrije» door antisocialisten ongunstig geïnterpreteerd, werd het vernisje nijdig afgekrabd en werden de «Vrije Broederlijke Wevers» als socialisten, communards en vijanden van het christen geloof afgekraakt. ([324]) De

---

(320) «Geen heer geen werk, geen werk geen brood
Zo hij zijn geldkist had gesloten.
Uw kroost had dek noch brood genoten.
Gij waart vergaan door hongersnood».
De Eecloonaar, 2 mei 1875.

(321) Onder de patroons waren er, zoals de vlasnijveraar De Greve-Wieme, die zich bijzonder antipathiek aanstelden en wrevel en wrok van de arbeiders op zich trokken. De Greve dankte moedwillig enkele arbeiders, bestuursleden van de in 1895 opgerichte christene vakvereniging van vlasbewerkers af wegens een zaak van geldinzameling betreffende de vakvereniging, wat staking veroorzaakte. Toen de afdankingen gebracht werden voor de Werk- en Nijverheidsraad, sectie vlasnijverheid, waarvan De Greve voorzitter was, weigerde de fabrikant te zetelen. Het Volk, 2 en 8 aug. 1893. De Greve was niet alleen fabrikant maar ook liberaal politicus.

(322) «Germinal.» soc. brochure, 1900.

(323) Naam die ook hun Gentse soc. vakgenoten aan hun vereniging hadden gegeven.

(324) De Stad Eecloo, 7 april - 29 sept. 1895 ; De Toekomst, soc. propagandablad 1896.

Eeklose «Broederlijke Wevers» vóór hun lokaal in de Kerkstraat.

«broeders» beten echter vinnig van zich af, bleven stout hun eigen weg gaan en de brug tussen het Eeklose en Gentse proletariaat bleef gelegd. Bij gemis van elke publieke socialistische basis of houvast in de stad schipperden «De Broederlijke Wevers» doorheen de moeilijkheden van hun tijd en kozen hun bondgenoten naar gelang de gelegenheden gunstig waren. Zo was er sprake in 1895 bij de gemeenteraadsverkiezing om Camiel De Baets, ondervoorzitter van de vrije vakvereniging op de oppositielijst van de liberalen te brengen. ([325]) Waren deze laatsten niet vies van de broederlijke communards, het jaar nadien schrokken de christene wevers van de antisocialistische vakbond er niet van terug om met de goddeloze vijanden van hun geloof, onder de vlag van de «Verenigde Wevers»,

(325) De Stad Eecloo 3 nov. 1895 ; Het Volk, 5 nov. 1895.
Traditioneel stemden te Eeklo heel wat vrijzinnige arbeiders voor de liberalen. Maar tijdens de stakingen hadden sommige liberale patroons hun sympathie verspeeld en had een groot deel vrijzinnige arbeiders als protest zich in 1899 uitgesproken ten voordele van de klerikalen. De Stad Eecloo, 22 okt. 1899. Dit keerpunt had zijn belang : sommige arbeiders waren politiek rijper geworden.

scheep te gaan, om gemeenschappelijk de loonstrijd aan te binden. ([326]) Inmiddels had de vrije vakvereniging ([327]) het ook gedaan gekregen dat haar voorzitter, Ivo Van Vlaanderen, in de Werk- en Nijverheidsraad was opgenomen. ([328]) Sommige progressisten onder de «Broederlijke Wevers» weigerden mettertijd nog langer het spel der compromissen mee te spelen en stuurden aan op een open socialistische algemene strijd in de stad. Met dit laatste doel werden in 1898 ([329]) ten huize van een of andere kameraad clandestiene vergaderingen gehouden. Het jaar nadien in 1899 werd op de zolder ([330]) van de herbergier en zandleurder Pieter De Vilder, bijgenaamd «Peet Volders» en «Stoute Pier» ([330]) door enkele vastberaden mannen, meestal wevers, in akkoord met de Gentse socialisten Berragan en Millio en een paar Waarschootse vrienden, de vorming van een socialistische propagandaclub ontworpen en gesticht. Theofiel De Smet, lid van de «Broederlijke Wevers», wonende in de Oostveldstraat, werd tot voorzitter gekozen en aan de leiding bijgestaan door Theofiel De Meyere, Theofiel De Keyser, Theofiel Lampaert, Edmond De Hulsters en Edward De Vilder. ([331]).

Na bijna dertig jaar verbeten en krampachtige strijd was het vermaledijde Socialisme eindelijk doorgebroken te Eeklo. Het was meer dan tijd. Inzake sociale organisatie waren de antisocialisten de socialisten fel en ver vooruitgelopen. De christenen beschikten over een eigen tehuis «De Werkmanskring» (1892) aan de Kaaistraat, over een antisocialistische vakbond met talrijke vakverenigingen, (1896) ([332]) over allerlei sociale werken en bonden. De liberalen hadden hun «Werk- en Ziekenbeurs», (1895) hun «Werkmanswelzijn» in de Stationstraat (1899) ([333]) en andere sociale groeperingen. Inzake coöperatieven had het antisocialistische Volksbelang met zijn succursale en bakkerij te Eeklo het initiatief voor het inrichten

---

(326) Gazette van Eecloo, 16 en 23 aug. 1896. De Stad Eecloo, 16 aug. - 4 okt. 1896. Zie ook pag. 195.

(327) In 1895 overwogen de «Broederlijke Wevers» het stichten van een bakkerij te Eeklo. De Stad Eecloo, 2 juni 1895.

(328) De Stad Eecloo, 11 okt. 1896.

(329) In febr. 1898 werd in de Kamer de wet op de vakverenigingen gestemd. Voortaan werden deze verenigingen wettelijke autonome lichamen met eigen recht. Zij kwamen los te staan van mutualiteit en coöperatieven. Gazette van Eecloo, 13 febr. 1898.

(330) Ook te Gent werd de partij gesticht op een zolder, nl. deze van Pol Verbauwen. Avanti, oc. II, 174.

(331) De Toekomst, soc. propagandablad 1900 ; Vooruit, 30 jan. 1911.

(332) De Stad Eecloo, 27 nov. 1892. — 10 mei 1896.

(333) ib. 6 okt. 1895. — 23 maart 1902. — 24 juli 1904. «Ons Blad» noteert dat «Het Werkmanswelzijn» werd gesticht op 15 febr. 1900. ib. 22 febr. 1936.

van een lang begeerde volksbakkerij de socialisten uit de hand genomen. ([334]) Liberalen en klerikalen ([335]) waren politiek sinds vele jaren geschoold en georganiseerd en wedijverden met elkaar om de overmacht in het stadsbeleid. ([336])

De in te lopen achterstand van de socialisten op de antisocialisten was niet te overzien. De socialisten bezaten niets in de stad, geen samenwerkende maatschappij, geen mutualiteit, zelfs geen lapje grond. Zij konden slechts rekenen op enkele individuele, ([337]) bij de Gentse socialisten aangesloten arbeiders en op de «Broederlijke Wevers», nog altijd een vrije maar geen uitgesproken socialistische vakvereniging. Maar ze brouwden

---

(334) Gazette van Eecloo. 8 nov. - 22 nov. - 6 dec. 1891.

(335) Op 25 maart 1867 ontstond te Eeklo de Katholieke Kring, waarvan Aloïs Roegiers de eerste voorzitter en Gustaaf Bastien de eerste secretaris werden. Zijn eerste lokaal was in «Sint-Cecilia» op de hoek van de Molenstraat en de Boelare. De kring kocht in april 1883 «De gouden Leeuw» op de Markt, en richtte er een feestzaal op. In 1892 werd in de Kaaistraat de Werkmanskring opgericht. Vier jaar later ontstonden vijf vakverenigingen, groeperingen van de antisocialistische vakbond, afhankelijk van de Belgische volksbond van 1891. In 1877 was de Piusbond of patronage gesticht. Mettertijd kregen de katholieken ook hun Boerengilde (1893), hun Boerenbond (1902), hun Christen Middenstand en hun Christen Werkersverbond kort na 1921. In 1939 fusioneerden de Katholieke Kring en Middenstand in de Katholieke Burgersvereniging. Kort na de Tweede Wereldoorlog ontstond de katholieke arrondissementsbond van Eeklo. Katholieke stichtingen waren nog : de Katholieke Vrouwenbond, twee pensioenmaatschappijen, een van de Werkmanskring, een ander van de Sint-Agnesgilde, een Davidsfondsafdeling, opgericht door E. Neelemans, vrederechter Everart, pastoor Foubert en Aug. Van Acker (1875). De Conferentie van Sint-Vincentius-a-Paulo, de muziekmaatschappijen «Amicitia» (1881), «Sint-Joris», «De getrouwe», toneelkringen «Lust naar Kunst» en «Jeugd en vreugd», de symfonie «Wij willen» (1894), en «Jong maar moedig», de turnkringen «Slank en Vrank», de zangmaatschappij «De Burenkring», de mutualiteit «Onze steun», adultenscholen, de werken van Sint-Antonius en Sint-Jan Baptist, enz.
Familiearchief Marc Gocthals ; De Stad Eecloo. Reglement Kath. Kring 1904, p. 3 ; De Eecloonaar, 29 mei 1932. — 15 jan. 1939. — 17 juli 1938 ; Gulden Jubelfeest Conf. St. Vinc. / Paulo (1852-1902) ; P. Van Acker ; Het leven van A. Commergo, p. 24 ; De Stad Eecloo. 13 okt. 1895. — 15 febr. 1903. — 14 juli 1907. — 19 juli en 15 maart 1903 ; Recht voor Allen. 11 jan. - 15 febr. - 21 juni - 9 aug. - 11 okt. 1903. Gazette van Eecloo. 23 febr. 1890. — 22 jan. 1893. — 24 juli 1892. Zie ook pag.

(336) Volgens de «Gazette van Eecloo» werden er in de stad in 1896 pogingen aangewend om tussen katholieken en liberalen tot een soort verstandhouding te komen tegen de socialistische vooruitgang te Eeklo. Gazette van Eecloo. 10 mei 1896.

(337) Reeds in 1896 liepen Eeklose socialisten mee in de Eén Meistoet te Gent. Gazette van Eecloo. 10 mei 1896.

dagelijks enthousiasme en hoopten op de Gentse socialisten. Ze hadden geen ongelijk. Het ontstaan van de socialistische kern te Eeklo, de administratieve samensmelting van het arrondissement Eeklo met dat van Gent, de opgezette beweging ter verovering van het Algemeen Stemrecht, zetten omstreeks de eeuwwisseling de Gentse socialisten aan opnieuw een grootscheepse propaganda-actie te voeren in het Meetjesland. Met dit doel mobiliseerde Anseele te Gent afgedane tramrijtuigen om ermede het platteland af te rijden. (338)

Te Maldegem, waar het met sommige arbeiders erbarmelijk gesteld was, (339) werd spijt het verbod van de burgemeester op vergaderingen in open lucht, toch gemanifesteerd. De Gentenaars Millio en Oscar De Visch, deze laatste te Eeklo gevestigd, spraken de arbeiders toe op «de koer» van een Maldegemse sympathisant. Tegelijk werd het weekblad «De Toekomst», dat de ontvoogding van de werklieden op het platteland krachtig ondersteunde, op grote schaal verspreid. Geregeld werden 500 exemplaren te Maldegem aan de man gebracht. (340)

Ook te Assenede werd aan de kerk «De Toekomst» verkocht, spijt spioenen bij de kerkdeur stonden opgesteld om na te gaan wie het weekblad in zijn zak kreeg. (341) En ook te Sleidinge gingen 100 exemplaren van de hand. (342) De socialistische bladen kregen wind in de zeilen. Te Evergem werden de Gentse socialisten door sommige tegenbetogers uitgedaagd. Bij de rel kwam de politiecommissaris met getrokken revolver op de

(338) P. Kenis, oc, 244.

(339) Sukkelaars die in volle winter grachten dolven in de bossen om de waterafvoer te bevorderen verdienden 1 fr. per dag. Ook diegenen, die in de bossen mierennesten moesten uitrooien — de nesten met mieren en al werden in een zak gestopt en op de steenweg uitgeschud tot aas voor fazanten — en vaak afgrijselijk door de mieren werden gewond, kregen 1 fr. per dag. Vooruit, 6, 12 en 24 mei 1902, — 28 juni 1903.

(340) Vooruit, 4 en 20 sept. 1901. — 22 febr. 1902.

(341) De Toekomst, 21 juli 1901.

(342) Vooruit, 22 febr. 1901. Te noteren is de staking in de jutewevery Dobbelaere-De Muynck te Sleidinge. In 1900 was er tengevolge de slechte grondstof staking ontstaan. Een van de voornaamste aanzetters tot staken ging de volgende dag weer aan het werk. De andere stakers bleven buiten de fabriek en wilden eerst weer aan het werk als de «mouchard» was afgedankt. Na 5 weken staken gaven de fabrikanten toe en zonden de onderkruiper op hun kosten naar Amerika. In juli 1902 werd de man, terug in het land, weer opgenomen in de fabriek, met het gevolg dat opnieuw 125 arbeiders als protest in staking gingen. De Toekomst, 21 juli 1901.

socialisten toe, die hem zijn wapen ontrukten. ([343]) Te Zelzate spraken Anseele en Cambier de menigte toe. ([344]) Ook te Aalter nl. in de Sterrestraat, te Landegem en te Terdonk werden meetings gehouden. ([345])

Vanzelfsprekend wijdden de Gentenaars hun meeste aandacht aan Waarschoot en Eeklo, waar het Socialisme naar verhouding het diepst was doorgedrongen en het fabrieksproletariaat het talrijkst was. ([346]) Evenals te Eeklo bestond er te Waarschoot in 1900, zelfs nog jaren later, geen socialistische vakbond, wel een onpartijdige vereniging. ([347]) De S.M. Vooruit had echter enkele klanten in het dorp die bediend werden door Oscar De Visch. ([348]) die ook te Eeklo de waar van de Gentse Samenwerkende Maatschappij aan de man bracht. De Waarschootse arbeiders, vooral de wevers leden onder de lonen. Sommige spinners met 5 kinderen verdienden 4,50 fr per week, wevers op vier getouwen van 12 tot 13 fr., anderen van 4 tot 11 fr. ([349]) Stakingen bleven niet uit, zoals deze in de weverij D'Heygere einde juli-aug. 1900. ([350]) Zoals in vele dorpen in de streek werd met «De Toekomst» de zondag flink gecolporteerd. ([351]) In januari 1902 werd 's avonds met twee tramcars, vol geladen met fakkeldragers, muzikanten en sympathisanten naar Waarschoot gereden om speciaal propaganda te maken voor het Algemeen Stemrecht. In het dorp werden de Gentse socialisten echter opgewacht door gendarmes, die de uitbundige manifestanten met paard en blote sabel uit de straten reden en ze opjaagden tot op het kerkhof toe. Er vielen gewonden. De bereden rijkswacht verplichtte van huis tot huis de dorpelingen hun woning te sluiten. De Gentse voorman Edward Stautemas, alias Millio, werd gearresteerd omdat hij tot de menigte — te Waarschoot leefden en werkten

(343) Vooruit, 17 jan. 1902. De socialisten waren naar Sleidinge gekomen om steun te verlenen aan de voorgenomen meeting van de Daensisten, priester Fonteyne en Planquaert. De Daensisten waren echter niet opgekomen. De socialisten werden hier geleid door Beerblock, De Coeyer en Samijn. Vooruit, 17 jan. 1902.

(344) ib. 25 jan. 1902.

(345) ib. 22 april 1898. Te Terdonk of Winkel-Terdonk aan de aanlegplaats van de stoomboot.

(346) In 1900 waren er nog 60 tot 61 % ongeleerden in Oost-Vlaanderen. De Stad Eecloo, 14 maart 1909.

(347) Vooruit, 17 jan. 1902.

(348) De Toekomst, 7 sept. 1902 Pol De Visch, broer van Oscar, leidde in 1901 de administratie, in 1903 de redactie van het soc. weekblad «De Toekomst», ib. n° 41 en 42.

(349) Vooruit, 15 jan. 1902.

(350) De Stad Eecloo, 5 aug. 1900.

(351) Vooruit, 15 jan. 1902.

ruim 1000 handwevers en heel wat spinners — spreken wilde. Aan de socialistische reporter Berragan, die zijn perskaart liet zien, antwoordde een Waals gendarme : «Je m'en fiche de la presse». Millio werd gedwongen te voet naar Eeklo te gaan, onder begeleiding van bereden rijkswacht. In de stad werd hij vrij gelaten. ([352]) Tegen het brutaal optreden van de rijkswacht werd door volksvertegenwoordiger Anseele in de Kamer geïnterpelleerd. Hij klaagde het feit aan dat de gendarmes de wegen hadden afgesloten en de betogers en het volk hadden opgejaagd als beesten. Hij maakte tevens het proces van de ellendige toestand waarin de wevers, die nooit vlees aten tenzij op hun kermis wat varkensvlees, moesten leven en werken naar tarieven, die ondanks het reglement niet in de fabrieken werden uitgehangen. ([352bis])

Het gevaarlijk kwaad humeur van de rijkswachters en de onverdraagzaamheid van burgemeester N. De Backer, die zijn collega De Wachter plagieerde, schrikte echter de Gentse «Roden» niet af, die door herhaalde betogingen, spijt de uitgeroepen staat van beleg, op Waarschoot storm bleven lopen. ([353]) Nooit stond het dorp zo scherp onder klerikale druk dan ten aanzien van de strijd voor het Algemeen Stemrecht. «De Stad Eeklo» noteerde dat de Waarschootse «champetter» van huis tot huis werd gezonden om door de inwoners een petitie tegen het Algemeen Stemrecht te doen tekenen, en dit ongelooflijk gezagsmisbruik kon rustig zijn gang gaan... Men dreigde de voorstanders van het Algemeen Stemrecht of diegenen die bekend stonden als socialisten uit de kassen van onderlinge bijstand te stoten. ([354]) En de lokaalhouder van de neutrale werkersvereniging werd eenvoudig aan de deur gezet omdat hij deel had genomen aan een betoging voor het Algemeen Stemrecht. ([355]).

Van alle gemeenten in het gewest die door de Gentse socialisten propagandistisch werden overspoeld en bewerkt was Eeklo onvoorwaardelijk het zorgenkind. Daar moest eens en voor goed een bres worden geslagen in de reactionaire barrikaden, opgeworpen door De Wachter en zijn behoudsgezinde aanhang op het Stadhuis en door de toen kortzichtige vrekkige liberale fabrieksbazen.

---

(352) ib. Ook de Gentse voormannen Frans Temmerman en Jan Samijn kwamen te Waarschoot in het gedrang. Zie ook : De Stad Eecloo. 19 jan. 1902.

(352bis) Vooruit. 22 en 24 jan. 1902.

(353) ib. 28 jan. - 26 febr. - 8 april 1902. — 3 juli 1903. De stad Eecloo. 30 maart 1902. Te Waarschoot poogde men door alle middelen de propaganda ten voordele van het Algemeen Stemrecht te smoren.

(354) De Stad Eecloo. 9 en 23 maart 1902.

(355) Vooruit. 3 juli 1903.

Er moest in de eerste plaats iets tastbaars gedaan worden voor de jonge Eeklose socialistische propagandaclub, die overstroomde van vechtlust, maar verdronk in armoede. De club moest een tehuis krijgen. De S.M. Vooruit, die van Gent uit de Eeklose klanten bediende, moest vervangen worden door een samenwerkende maatschappij ter plaatse om de overmacht van het Volksbelang en andere antisocialistische coöperatieve organisaties te ontzenuwen en te overtreffen. Tenslotte moest voor de Eeklose socialisten de weg politiek worden opengestoten naar het Stadhuis, om daarin door inspraak en suggesties de arbeidersbelangen te dienen. In nauwelijks twee jaar werd de wensdroom én van de Gentse én van de Eeklose socialisten gerealiseerd.

Nooit hadden, sinds ruim 25 jaar, de socialisten binnen Eeklo een geschikt lokaal kunnen vinden om er hun gedachten en streven te verspreiden en te verdedigen. Haat en vrees hielden de grendels zenuwachtig achter alle deuren dicht. In 1901, waarschijnlijk door een list, slaagde de Gentse brouwer, journalist en socialist Berragan ([356]) erin van een brouwer van Evergem, een huis, rechtover het Eeklose station, in pacht te krijgen voor drie jaar. ([357]) Het was een ware bijval. Van nog grotere betekenis was het ontstaan te Eeklo van de samenwerkende maatschappij «De Toekomst» voor wier rekening Berragan het huis aan het station had gehuurd. Na de socialistische propagandaclub was «De Toekomst» de tweede socialistische inplanting in het verbouwereerde Eeklo. Het lokaal werd als kruidenierswinkel en vergaderzaal-herberg geopend. En de socialistische propagandaclub voelde er zich thuis, ([358]) organiseerde spreekdagen en deed er voordrachten houden o.m. door de Gentse socialist De Coeyer die handelde over «Coöperatie en Socialisme». ([369]) Op Pinksteren 1902 bracht Anseele een bezoek aan het Volkshuis. ([360]) Enkele maanden later moesten de socialisten hun lokaal en Volkshuis opgeven. De eigenaar, waarschijnlijk onder druk gesteld, verplichtte de socialistische huurders zijn eigendom te verlaten op 1 mei 1903. De socialisten bleven geboycot, konden nergens nog een vergaderplaats in huur krijgen. ([361]) Doch de

---

(356) Het was een man uit de streek, geboren te Sint-Jan-in-Eremo aan de Rousselarestreek. Vooruit. 24 mei 1901.

(357) Avanti. Een Terugblik. oc. II, 261 ; De Stad Eecloo. 4 mei 1902 ; De Toekomst. 7 sept. 1902 ; Vooruit. 22 mei 1903.

(358) Het bestuur van de propagandaclub vergaderde op zondagmorgen. De Toekomst. 7 sept. 1902.

(359) De Toekomst. 7 sept. 1902 ; Avanti. Een Terugblik. oc. II, 261.

(360) «Jan Rechtuit». Katholiek strijdblad. 24 mei 1902.

(361) Avanti. Een Terugblik. oc. II, 261.

snuggere Berragan was toch iedereen te slim af. Voor rekening van «De Toekomst» kreeg hij het toch voor mekaar een paar huizen en wat grond daarbij te kopen in de Kerkstraat. ([362]) De aangekochte eigendom had een oppervlakte van circa 500 m², de twee huizen vormden een voorgevel van 14 m. ([363]) De Gentenaar Oscar De Visch, de pionier van de soc. coöperatieve beweging in het Meetjesland, werd de eerste leider en winkelier van de S.M. «De Toekomst». Hij was tevens de eerste lokaalhouder van het Volkshuis aan de Kerkstraat. ([364]) Men mag aannemen dat hij ook als dusdanig reeds in functie was in het oude lokaal aan het station. ([365])

In het Eeklose socialistische tehuis, zo aan het station als in de Kerkstraat, werden belangrijke plannen gesmeed en gewichtige stappen gezet. In mei 1903 werd een oproep gedaan tot het stichten van een «Werkersbond». ([366]) In september van hetzelfde jaar werd door de S.M. De Toekomst het oprichten van een volksbakkerij in overweging genomen. ([367]) Op 3 mei 1902 sloot de Eeklose socialistische propagandaclub als partij aan bij de Gentse Federatie en de Belgische Werkliedenpartij. ([368]) Meteen werd besloten dat al wie een bijdrage betaalde, hetzij aan de «Broederlijke Wevers», hetzij aan de S.M. De Toekomst of welkdanige andere socialistische groepering ook automatisch lid werd van de Eeklose socialistische partij. ([369]) De Eeklose partijleiding bleef niet bij de pakken zitten.

---

(362) Vooruit. 22 mei - 26 aug. 1903 . De stad Eecloo. 24 mei 1903 ; Avanti. Een Terugblik. oc. II, 261.

(363) Vooruit. 22 mei 1903. De koop werd gedaan aan weduwe P. Buyck, alias Manse Deur. Een huis, een oud magazijn was toen nog bewoond door de gareelmaker Alfons Van de Putte. Volgens De Stad Eecloo werd alles afgestaan voor 10.000 fr. De Stad Eecloo. 24 mei 1903.

(364) In 1908 werd in de stad het loze gerucht verspreid dat de eigendom aan de Kerkstraat te huur of te koop stond. Men had er voor de laatste keer gebakken. Er werd echter wel verhuisd in 1912. Tijdelijk werd het soc. Volkshuis en de kruidenierswinkel van «De Toekomst» ondergebracht in de herberg van «Stoute Pier» op de Oude Kaai, nu Zuidmoerstraat. De Stad Eecloo. 20 sept. 1908. — 30 nov. 1912. De geschiedenis van het Volkshuis moet nog gemaakt worden. De meeste gegevens van na 1912 zijn tegenstrijdig.

(365) De Stad Eecloo. 4 okt. 1903.

(366) Vooruit. 31 mei 1903. Waarschijnlijk tegen de activiteit van de omstreeks mei 1902 ontstane liberale «Werkersverdediging» in de schoot van het «Werkmanswelzijn». De Stad Eecloo. 4 mei 1902. «De Toekomst» schreef in september 1902 dat wie aan het werk poogde te komen bij een liberale fabrikant eerst moet aangesloten zijn bij de liberale coöperatieve en de liberale «Werkersverdediging» waarvan Aug. Pourbaix de leiding had. De Toekomst. 7 sept. 1902.

(367) Vooruit. 18 sept. 1903. Die volksbakkerij is ontstaan tussen de jaren 1903 en 1908. De Stad Eecloo. 18 sept. 1903. — 20 sept. 1908.

(368) Vooruit. 3 mei 1902.

(369) De Waarheid. soc. brochure 1903.

In samenwerking met haar Gentse zusterpartij werden alle schikkingen genomen, werd alles voorbereid om mee te dingen in de eerstkomende gemeenteraadsverkiezing. ([370])

Reeds toen men nog huisde in het oud lokaal aan het station en zelfs nog vroeger waren de Gentse socialisten bijzonder te Eeklo in de weer, overeenkomstig het groot propagandistisch aanpakplan betreffende het Meetjesland. Einde 1899 begin 1900 werd «Vooruit» met honderden exemplaren kosteloos in de stad verspreid. ([371]) Tegelijk werd onder de wevers druk gepropageerd. ([372]) «De Stad Eecloo» noteerde op 29 juli 1900 dat te Eeklo de wevers werkend op één getouw in sommige fabrieken 14 tot 18 fr., de wevers werkend op twee getouwen 18 tot 24 fr. verdienden per week. Te Gent wonnen de wevers op twee getouwen maar 14 tot 16 fr. op vier getouwen van 18 tot 20 fr., en de krant oordeelde dat het loon te Eeklo hoger lag dan te Gent. ([373]) Waarschijnlijk reageerde het weekblad op klachten geuit door de wevers, die in februari weer werden opgeroepen door de oude Werkersbond ten huize van Camiel De Baets. ([374])

Op 12 mei 1901 schreef «Vooruit» dat de toestand in de lijnwaadfabriek van de broeders Van Doorne onhoudbaar was geworden om allerlei redenen. De wevers die op twee getouwen werkten moesten er één laten vallen. Het garen was in hoedanigheid verminderd en de wevers kregen geen «bijleg». Aan arbeiders met vijf of zes kinderen werden lonen gegeven variërend van 4,10 fr. tot 6,27 fr. Men werkte vijf volle dagen van 6 u. in de morgen tot 7 u. 's avonds. ([375])

Eeklo was eens te meer in de crisis versukkeld. Sommige fabrikanten lieten de maandag hun wevers thuis. ([376]) De ellende puilde weer uit.

Steunde «Vooruit» de met honger bedreigde wevers, dan kwamen de Gentse socialisten zelf naar Eeklo mee protesteren en betogen. Daarvoor bestonden redenen genoeg : de crisis, de strijd om het Algemeen Stemrecht, het lokaal socialistisch partijbelang.

Enkele dagen na de woelingen van januari 1902 te Waarschoot, marcheerden de Gentse socialisten van Waarschoot uit, waar ze met de trein waren gearriveerd, te voet naar Eeklo. In de stoet stapten veertig muzikanten en een dikke tweehonderd socialistische propagandisten, die aan «De Kere» hun rangen danig voelden aangroeien. Op het grondge-

(370) De Stad Eecloo, 27 sept. 1903.
(371) De Stad Eecloo, 14 jan. 1900.
(372) ib. 11 maart 1900.
(373) ib. 29 juli 1900.
(374) ib. 4 febr. 1900. — nl. De «Ver. Wevers».
(375) Vooruit, 12 mei 1901.
(376) De Stad Eecloo, 19 mei 1901.

bied van de stad werden de betogers tegen wil en dank begeleid door de bereden rijkswacht. Nabij het station werden de manifestanten er door de politiecommissaris aan herinnerd dat Eeklo geen meetings in open lucht toeliet, tegen rode lappen was, tegen alle oproerstokende zinnebeelden in de stoet. Onder aanhoudende sneeuwvlagen — het werd een echt hondenweer — werd niettemin uitbundig verder opgestapt naar de Markt, waar de rijkswacht nerveus en moedwillig de stoet poogde te hinderen. De socialisten hadden toen de lef, waarschijnlijk geholpen door enkele progressistische liberalen, voor een saamgedrongen menigte een meeting te houden op de binnenplaats van het liberale «Werkmanswelzijn» in de Stationsstraat. (377) Vanop «de koer» van de liberalen sprak de Gentse socialist Millio tot tweemaal, en ook de Eeklose socialist Oscar De Visch de geestdriftige luisteraars toe. (378)

Op 12 april 1902 trokken alweer Gentse en Waarschootse socialisten, vergezeld door hun Eeklose vrienden, zingend door de werkerswijken en hielden, spijt Kriekappels liedje, een openluchtmeeting op het Oostveld. (379) De week daarop werd weer betoogd. De socialistische manifestanten trokken over de Markt naar de Boelare, jouwden voor zijn huis De Wachter, de wrede burgemeester, lelijk uit, stapten rumoerig de Kaaistraat in, de Zuidmoerstraat uit (380) steeds de stormklok luidend van :

Eén man één stem

of :

Plaats voor de proletaren
Die noeste zwoegersscharen
Geen bastaardij
Gelijkheid willen wij

De rijkswacht te paard chargeerde de betogers. Revolverschoten werden gelost. De manifestatie vond weerklank in de kranten. (381) In 1903 wisselde schier de ene betoging de andere af. In mei werd het nieuwe lokaal aan nummer 40 in de Kerkstraat geopend (382) en nog dezelfde maand en ook in juni kwamen de Gentse socialisten, Hardijns van het blad «Vooruit», Jan Samijn en Dejourné, op verschillende dagen het woord

(377) De raad van beheer van het Liberaal Huis had zich formeel verzet tegen deze manifestatie. De Stad Eecloo. 2 febr. 1902.
(378) De Stad Eecloo. 2 febr. 1902 ; Vooruit. 28 jan. 1902.
(379) De Stad Eecloo. 13 april 1902. In maart werd er ook al 's avonds spontaan gemanifesteerd. ib. 30 maart 1902. Vooruit. 29 maart 1902.
(380) De Stad Eecloo. 20 april 1902.
(381) De Stad Eecloo. 20 april 1902.
(382) Vooruit. 31 mei 1903 ; De Stad Eecloo. 24 mei 1903.

voeren, o.m. bij gelegenheid van een vlaginhuldiging. (383) In juli kwam Millio die reeds te Waarschoot had gesproken, met zijn propagandisten, voorafgegaan door de Harmonie «Vooruit», te Eeklo betogen. (384) In augustus kwam een sterke groep van 500 man van de Gentse Muide met enige vrienden van de propagandaclubs van Ledeberg en Gentbrugge, fanfare «Vooruit» voorop, over Waarschoot naar Eeklo afgezakt, waar in «de lochting» van het nieuwe Volkshuis Millio. De Visch en Rijckaert duizend verzamelde socialisten en sympathisanten toespraken. Men ging daarna in de stad... wandelen. (385) Enkele dagen later werd het lokaal «De Toekomst» aan de Kerkstraat officieel met feestelijkheden ingehuldigd, waarbij Camiel De Baets en alweer Millio de feestredenaars waren. (386) Van hun kant trokken de Eeklose socialisten naar Gent mee betogen ten voordele van het Algemeen Stemrecht. (387) Voor het Socialisme te Eeklo was het steentijdperk door dat van het metaal vervangen.

De Gentse socialistische druk op Eeklo had vruchten afgeworpen. Bij de verkiezing van juni 1902 (388) hadden de socialisten in het arrondissement Gent-Eeklo ruim 3000 stemmen gewonnen. Te Eeklo als te Waarschoot was de vooruitgang gevoelig. (389) Bij de geemeenteraadsverkiezing van 18 oktober 1903 streden de Eeklose socialisten (390) voor het eerst mee. (391) Zij droegen als candidaten voor de winkelier Oscar De

(383) Vooruit. 31 mei - 30 juni 1903.

(384) ib. 10 juli 1903.

(385) ib. 17 aug. 1903.

(386) De Stad Eecloo. 23 aug. 1903. Zie ook : Recht voor Allen. 5 juli - 11 en 18 oktober 1903.

(387) Vooruit 26 aug. 1903.

(388) De Stad Eecloo. 1 en 19 juni 1902.

(389) De Stad Eecloo. 1 en 19 juni 1902.

(390) Op het kiesprogramma van de Eeklose socialisten stond : minimumloon voor de stadsarbeiders, verzekering tegen ongevallen, pensioenhervorming voor de bejaarden, onderstand voor behoeftige kraambedvrouwen, oprichting van kinderkribben, werkmanswoningen, nieuwe scholen, badplaatsen, soep voor de leerlingen. Recht voor Allen. 11 okt. 1903 ; De Vrije Stem. 15 okt. 1903, nr. 2 ; Wat we willen. Kiesblad sept. 1903.
In 1903 werd de socialisten verweten godloochenaars te zijn, de vrije liefde voor te staan, alsmede de afschaffing van de eigendom. De Vrije Stem. 10 okt. 1903.

(391) Na 1830 werden de gemeenteraadsverkiezingen gekenmerkt door een vinnige strijd tussen de Belgische patriotten en de orangisten. Op 28 okt. 1830 werd de orangist J. Dhuyvetter die sinds 1819 aan de macht was als burgemeester vervangen door de patriot Ch. Fr. Stroo. Maar het jaar nadien, op 24 oktober, veroverden de orangisten het stadsbeleid en Dhuyvetter zat weer in de burgemeesterszetel. In augustus 1836 kregen de patriotten ridder Stroo weer burgemeester. Op 27 jan. 1840 nam hij echter ontslag en werd vervangen op 13 mei door Karel B. Temmer-

Visch en de colporteur Karel Van de Voorde, die zich eveneens te Eeklo was komen vestigen. ([392]) Schijn van kans op succes was er natuurlijk nooit geweest, maar de weg was geopend. ([393])

---

man. Maar het Orangisme dat te Eeklo hardnekkig bleef naleven nam klinkend weerwraak op 5 okt. 1848. En Jozef Dhuyvettre werd tien jaar lang weer burgemeester van de stad. Toen hij op 24 maart ontslag nam was het Eeklose Orangisme al goed blauw en liberaal getint, en waren de patriotten standvastige conservatieven geworden. Op 27 juni 1859 werd de liberaalgezinde Romanus Van Wassenhove burgemeester. Tot juli 1872 hielden de liberalen het burgemeesterschap en de Schepenraad van de stad in handen, spijt in 1866 sommige liberalen als Karel Van Doosselaere en A. Commergo met de conservatieven kartel hadden gevormd tegen de liberale eenheidslijst. Omstreeks die tijd was er te Eeklo sprake van «De Hemel», «De Hel» en «het Vagevuur» of respectievelijk de politieke lokalen van de katholieken in «De oude cirkel» op de hoek van de Boelare, de liberalen in «De Ooievaar» op de Markt en de halve liberalen bij weduwe De Meulemeester op de Varkensmarkt. Van 1872 af vormden de conservatieven of katholieken de Schepenraad en leverden de burgemeesters w.o. Aimé Everard, Ed. Neelemans en F.A. De Wachter. In okt. 1887 wonnen de katholieken de verkiezing zonder strijd, in 1891 werden drie lijsten ingediend, een van de katholieken, een van de onafhankelijken en de eenmanslijst van Edmond Steyaert. In 1895 werd door de katholieken voor het eerst een gemeenschappelijke lijst van leden van de Katholieke Kring en van de Werkmanskring ingediend. Noteren we nog dat door de wet betreffende het meervoudig stemrecht van 1895 één kiezer tot vier stemmen kon uitbrengen. A. Van Acker. Extr. Resol. boeken Eeklo. p. 87-92-100-101-110 . S.A.E. Beraadsl. Gemeenteraad. 1866 — 1887 — 1891 — 1895; Familiearchief Marc Goethals. Eeklo : Gazette van Eecloo. 29 mei 1927 ; P. Van Acker. Het leven van A. Commergo. p. 24 ; Het Volk. 7 sept. 1895. In «De Eecloonaar» van 8 jan. tot 12 febr. 1871 vindt men van de hand van L. Lampaert een trouw verslag, gegrond op de stadsregisters, van de persoons- en partijwijzigingen betreffende het Stadsbestuur van 1859 tot 1896.

(392) De Vrije Stem. 15 okt. 1903, nr. 2 ; S.A.E. Beraadsl. Gemeenter. 1903 ; De Stad Eecloo. 20 sept. - 4 okt. 1903.

(393) In de verkiezing voor de volksvertegenwoordiging in de Kamer van 1904 behaalden de soc. 467 st. tegen 706 st. in 1900. De liberalen boekten in 1904 vooruitgang, evenals de «Groene democraten» ook «Daensisten» genoemd en behorend tot de christelijke volkspartij geleid door priester Adolf Daens en gesticht in 1893. De «Groenen» behaalden 212 st. in 1900 en 546 st. in 1904. Het verlies van de socialisten zat ongetwijfeld in de winst van de Daensisten, die trouwens bijzonder ijverig te Eeklo en in het Meetjesland hadden gepropageerd. Priester Daens, Hector Planquaert en priester Fonteyne, de titelkandidaat in het arrondissement, verschenen te Eeklo. Daens had de orgel- en danstent van Henri Boelens in de Vlamingstr. willen huren, maar mislukte in zijn poging. De «Groenen», in boerenkledij gestoken, propageerden dan in de volksherbergen en hielden zoals destijds de socialisten, gesprekken tussen pot en pint, en priester Fonteyne hield een openluchtmeeting in het Visstraatje. Deze laatste opereerde ook te Oostwinkel waar hij aan de toog van een herberg propageerde, te Waarschoot, te Assenede en elders. Hij werd tegengewerkt door de krant «Het Volk» van Gent. Het Volk.

Voor de algemene verkiezing van 1907 streden de socialisten niet mee, maar voor de gemeenteraadsverkiezing van 15 oktober 1911 legden ze een lijst van zeven candidaten voor. Op één na waren het allen wevers. ([394]) De bijval van de Eeklose werkliedenpartij was sprekend. Tegenover het middencijfer 248 van 1903 ([395]) behaalden de socialisten nu het aanmoedigend cijfer van 429. ([396]) In 1921, eerst na de Eerste Wereldoorlog, traden de socialisten met Gustaaf De Hulsters en Arthur Servaes binnen de Eeklose Gemeenteraad, en in 1939, met G. De Hulsters, samen met de liberalen, in de Schepenraad. ([397]).

---

10 april - 14 febr. - 15 mei 1904 ; De Stad Eecloo. 21 febr. - 17 april - 5 juni - 29 mei 1904. Advocaat H. Plancquaert die in mei 1905 zijn kliënt Josson in het Vlaems verdedigde voor het Hof van Beroep te Brussel werd hiervoor voor de tuchtraad der advocaten geroepen. De Stad Eecloo. 7 mei 1905. De «Groenen» en o. m. H. Plancquaert opereerden reeds in 1893 in het Meetjesland nl. te Waarschoot, in 1900 samen met de Daensist Goossens uit Gent te Eeklo. Gazette van Eecloo. 28 mei 1893. Recht voor Allen. 22 april 1900. In mei 1912 hielden Pieter Daens, broer van Adolf, en H. Plancquaert een meeting bij De Baerdemaeker aan het station. De Stad Eecloo. 18 mei 1912. In 1909 liet Pieter Daens zich verzorgen in het Kneippinstituut te Sleidinge. Jaren later kwam hij er nogmaals. L.P. Boon, Pieter Daens. 1971. p. 519-560.

(394) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 29 jan. 1912. De candidaten waren : Theofiel De Keyser, Theofiel De Meyer, Theofiel De Smet, Edw. De Vilder, Karel De Vilder en de handelaar Prosper Verhé. De wolwever Th. De Keyser behaalde onder de soc. de meeste stemmen nl. 444. De Stad Eecloo. 21 okt. 1911.

(395) Voor de liberalen ging het middencijfer van 900 naar 881, voor de klerikalen van 1815 naar 1894. De Stad Eecloo. 21 okt. 1911. Bij de Wetgevende Verkiezing van 1914 verloren de socialisten 72 st. te Eeklo en wonnen er 40 te Waarschoot. De klerikalen verloren er 1354 en de liberalen wonnen er 473. ib. 30 mei 1914. Bij de wetgevende verkiezingen van 1910 was er achteruitgang voor de socialisten en katholieken en winst voor de liberalen. ib. 1 jan. 1910. Bij de provinciale verkiezing van juni 1912 behaalden de socialisten Beyn 542, De Hulsters 519, De Keyser 524 stemmen. ib. 15 juni 1912. Alleen de klerikalen gingen vooruit. Klein verlies voor de socialisten en gevoelig verlies voor de liberalen. ib. 15 juni 1912.

(396) De stad Eecloo. 30 sept. en 21 okt. 1911.

(397) Bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 1938 werden de socialisten G. De Hulsters, vakbondleider en A. Servaes, partijsecretaris, gekozen. Voordien hadden de socialisten zelfs drie vertegenwoordigers nl. G. De Hulsters, A. Servaes en Rudolf Martens. S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 19 maart 1923 - 9 jan. 1939 ; De Eecloonaar. 15 jan. 1939. Voor de Werkrechtersraad werd de socialistische metser Beyn in 1912 gekozen voor de sectie bouwnijverheid. In de sectie spin- en weefnijverheid kreeg de soc. kandidaat geen kans. ib. 27 april 1912.

De door de socialisten afgelegde weg was lang en uiterst moeizaam geweest, niet alleen in de pionierstijd ([398]) op het einde van de XIXe eeuw, maar ook en vooral tijdens de zware uitputtende stakingen losgebroken in december 1910. ([399]) Eeklo beleefde toen nog een zwarte tijd in een zwart Vlaanderen van armoede en onderontwikkeling, een ongelooflijke tijd als men weet dat toen nog een hoog procent ongeleerde arbeiders en arbeidsters te Eeklo leefden. ([400]) Velen konden nauwelijks met hun naam tekenen, anderen konden met moeite een krant lezen. ([401]) Het tekort en de ellende lagen zo voor het rapen in vele lage huisjes en krotten ([402]) waarin het ganse huisraad bestond uit enkele stoelen met gebroken «pikkels» of poten, soms zonder rugleuning, een versleten broodkast en een ouderwetse stoof. In menig woonvertrek sijpelde het regenwater van de muren. Vooral de wijk Zandvleuge was een pijnlijke armeluisbuurt. Kolen werden gekocht zolang er wat geld was, voor de rest gingen de arbeiderskinderen brandstof zoeken in vuilhopen hier en daar. Van onderwijs voor deze kinderen, die met hun moeder bijwerk moesten verrichten, kwam zo

(398) Op Aloïs Verheecke na waren de colporteurs van «De Toekomst» en «Vooruit» Gentenaars. In het eerste kwart van onze eeuw waren de dagbladventers Eeklonaars. De eerste was August Beyn, bijgestaan door zijn zonen Julien en Edward. Hij haalde een tijd lang «Vooruit» op aan de tramhalte te Zomergem, aan de Kruisstraat. Hij liep te voet naar Zomergem. Erger nog, na 1918 liep hij zelfs een maand lang naar Gent de kranten halen te voet. Honger of idealisme ? Mededeling van de heer Bral te Eeklo.

(399) Het jaar voordien was er reeds een staking uitgebroken in de weverij Van de Putte-Baudts. Ze begon op 24 juli en duurde vier weken. De patroons werden voor wolven, dieven en schijnheiligaards uitgescholden in het weekblad «De Toekomst», waartegen een geding werd ingespannen. De schrijver van het scheldartikel werd veroordeeld. De Stad Eecloo. 23 aug. 1908 - 25 juli 1909.

(400) Aan de andere kant bleek de geest van zogenaamde geleerden bekrompen. In het Davidsfonds klaagde F. Roegiers erover dat er gebrek was aan oorspronkelijke Vlaamse toneelstukken, die voor katholieke instellingen geschikt waren. Vrouwenrollen kwamen toen op het katholiek toneel nog niet van pas. Pussemier oordeelde dat vele boeken door het Ministerie toegezonden niet pasten in katholieke boekerijen. De Stad Eecloo. 27 sept. 1908.

(401) Vooruit. 19 en 23 dec. 1910 — 25 jan. 1911 ; De Vaderlander. 12 febr. 1911 ; De Stad Eecloo. 30 aug. 1908.

(402) In zijn werk «Eskulaperijen» spreekt professor dokter Elaut nog over die lage huisjes, waarlangs hij omstreeks 1917 te Eeklo wandelde toen hij student was. ib. p. 122. Hij zag ook in «schamele straatjes... mannen op de stoep karakollen eten en vrouwen aardappelen in de greppels afgieten» ib. Als we dat zagen moesten we «sociale mensen» worden, noteerde dokter Elaut ! en hij had gelijk.

goed als niets in huis. ([403]) De lonen bleven ontstellend laag. ([404]) De Eeklose viergetouwenwevers werkten tegen 18 fr. in de week. De tweegetouwenwevers gingen met een loon van 9, 10, 11 of 12 fr naar huis. ([405]) Te Verviers wonnen de wevers op één getouw het dubbele van wat de Eeklose wevers verdienden op twee getouwen. ([406]) Voor het vlaszwingelen werden lonen betaald van 9, 10, 12, 13 tot 14 fr. per week voor 72 uren arbeid in ongezonde voorwaarden, in lokalen met meer dan gebrekkige ventilatie. ([407]) De metsers verdienden 33 centiemes, de knapen 24 centiemes per uur. ([408]) Eeklose patroons betaalden hun werklieden naar hun leeftijd, anderen zelfs naar willekeur. ([409]) Voor hetzelfde werk betaalde men een verenigde arbeider 8 fr., een onverenigde 15 fr. ([410]) Men klaagde ook de aanslagen op het verenigingsrecht, o.m. in de fabriek van Van Damme, aan. ([411]) Dit alles beweerden de socialisten. De fabrikanten en antisocialisten beweerden dat het gelogen was en dat er om politieke redenen werd gestaakt. De bazen voegden er zelfs aan toe dat van alle textiellonen in beide Vlaanderen uitgekeerd, deze van Eeklo de hoogste waren. ([412])

De maandenlange werkonderbreking van december 1910 af had een dubbel karakter. Daar waren stakers en gelockouteerden, eerst ten getale van 700, later van 600. ([413]) Sommige arbeiders waren verenigd, anderen

---

(403) Vooruit. 26 jan. 1911.

(404) Reeds in 1908 kende de weef- en spinnijverheid te Eeklo een crisisperiode. In de fabriek «De Lieve» werd op maandag niet gewerkt, op andere dagen zonder licht. Arbeiders werden zonder werk gezet. Ook in andere fabrieken werd op de werkuren besnoeid. De Stad Eecloo. 20 sept. 1908. In sommige fabrieken waren er tot 30 verzoeken om werk per dag. ib. 22 nov. 1908.

(405) Vooruit. 8 dec. 1910.

(406) ib. 7 febr. 1911. Een Eeklose nijveraar beweerde dat het middenloon van de Eeklose wevers 3.90 fr tot 4 fr. per dag was. De Stad Eecloo. 11 febr. 1911.

(407) Vooruit. 25 jan. 1911. De kloddenzwingelaars, de kloddenzuiveraars wonnen van 9 tot 13 fr. De vlasuitkammers 14 fr. ib. 25 jan. 1911. De Eeklose vlasbewerkers verdienden 5 fr. per week minder dan hun vakgenoten in het Kortrijkse. De Stad Eecloo. 4 maart 1911.

(408) Vooruit. 30 jan. 1911. De metsers vroegen 38, de metsersknapen 29 centiemes. ib.

(409) Vooruit. 30 jan. 1911. Voor hetzelfde werk kregen sommige arbeiders 6 tot 7 fr., andere 13 of 14 fr. ib.

(410) Vooruit. 7 febr. 1911.

(411) Vooruit. 7 febr. 1911.

(412) Vooruit. 7, 14 en 21 febr. 1911. De Stad Eecloo. 11 en 25 febr. 1911. Ze verklaarden de hoogste lonen te geven... voor gezond en proper werk. Vooruit. 21 febr. 1911.

(413) Vooruit. 22 febr. 1911. ; De Stad Eecloo. 11 febr. 1911. In april 1911 was het in «De Lieve» tot een overeenkomst gebracht. Vooruit. 8 april 1911.

niet. ([414]) De staking begon op 6 december 1910 in de fabriek «Tissage de la Lieve», kortweg De Lieve ([416]) genoemd, waar een dubbele frank opslag per week werd geëist. ([416]) Weldra volgden staken en lock-out in de fabrieken van Van Damme ([417]) Goethals-Goethals, Chefneux en Cie Van de Putte-Baudts. Later kwam nog de vlasfabriek De Greve in de branding. ([418]).

Er werd ook gestaakt bij kleine patroons. ([419]) De strijd tussen kapitaal en arbeid, de spanning en de troebelen sleepten zeven maanden aan. Woelige stoeten van stakers, uitgeslotenen en sympathisanten doortrokken de straten, in de bijtende kou, ([420]) in de gutsende regen, ([421]) soms nog voor de dag was opgeklaard in de godvergeten sloppen en stegen. ([422]) Er werd soms tot tweemaal toe per dag betoogd. ([423]) Strijdliederen bleven in de straten hangen. Daar waren ook zielige stoeten van kinderen, met onrustige trommelslag vooraan, met banderollen waarop hun honger werd aangeklaagd. ([424]) In hun lokaal «De Toekomst», gehouden door

---

(414) Vooruit. 7 febr. 1911.

(415) In 1909 had Sedeyn, bestuurder van de Naamloze Maatschappij te Waarschoot, Duvieusart als Directeur van «De Lieve» vervangen. Van zijn kant pachtte Duvieusart de ververij van de firma Standaert-Cnudde waar hij hetzelfde bedrijf uitoefende. De Stad Eecloo. 14 febr. 1909.

(416) De Stad Eecloo. 1 juli 1911. ; Vooruit. 9 dec. 1910.

(417) In 1909 nam de fabriek Van Damme uitbreiding en verbeterde haar uitrusting. Een stoommachine verving de oude gasmotor en de mechanische getouwen werden tot vijftig vermeerderd. De Stad Eecloo. 14 febr. 1909.

(418) De Stad Eecloo. 7 en 14 jan. - 4 febr. - 20 mei 1911.

(419) De Stad Eecloo. 24 jan. 1911.

(420) Zoals in jan. 1911. Een sterke groep Gentse socialisten, te Waarschoot afgestapt, kwam in een ijzige kou te voet naar Eeklo, voorafgegaan door de harmonie Vooruit. Honderden nieuwsgierigen liepen de manifestanten naar het station tegemoet, waar met het vaandel van de «Broederlijke Wevers» vooraan, een stoet van duizend man werd gevormd, die weer en wind trotseerde. In de betoging liepen de vrouwen en meisjes met een rode kokarde op het kleed. Zonder ophouden liepen stakers en sympathisanten langs de Stationstraat naar de Markt en doortrokken verder de Brugsestraat, de Nieuwstraat, de Molenstraat, de Boelare, de Teerlingstraat, naar de Kerkstraat toe waar in «De Toekomst» een meeting werd gehouden. De stad Eecloo. 14 jan. 1911.

(421) De Stad Eecloo. 18 febr. 1911.

(422) Vooruit. 2 febr. 1911. : De Stad Eecloo. 4 febr. 1911.

(423) De Stad Eecloo. 4 febr. 1911.

(424) De Vaderlander. 12 febr. 1911 : Vooruit. 11 febr. 1911 : De Stad Eecloo. 14 jan. 1911. Stoeten van 300 kinderen. Wekenlang vormden de kinderen na het schoolgaan alle dagen een optocht Vooruit. 25 febr. 1911.
Men heeft de kinderen uit deze stoeten schandalig behandeld. Vroeger werden heel wat arbeiderskinderen door liberale en katholieke rijken gekleed bij gelegen-

Stakers op de Markt te Eeklo, nabij het stadhuis, omstreeks 1910.

Prosper Verhé ([425]) waren de stakers en de uitgeslotenen schier elke dag op post. Op een dag gingen soms vier verschillende vergaderingen door, ([426]) daar behalve de wevers ook de vlasbewerkers, de metsers ([427]) de schoenmakers, scheerders, kardeurs, emballeurs e.a. loonsverhoging eisten. ([428]) De ene meeting volgde de andere op, een spreker wisselde van plaats voor een andere. Soms werden de stakers tegelijk toegesproken op

---

heid van hun eerste communie. Met de stoeten was de liefdadigheid afgelopen! Stakerskinderen werden op school geïnquisiteerd over hun militante of stakende vader, anderen werden willekeurig gestraft. Kinderen werden zelfs van school weggezonden omdat ze mee hadden gestapt in optochten. Vooruit, 31 maart 1911.

(425) Vooruit, 12 dec. 1910. Er werd ook vergaderd bij «Stoute Pier» of Pieter De Vilder, ib. 30 jan. 1911.

(426) Vooruit, 30 jan. 1911.

(427) De metsers vroegen 5 centiemes per uur opslag. Werd er buiten de stad gewerkt dan moesten trein en kost vergoed worden. Het zondagwerk diende dubbel betaald te worden. De uren moesten gerekend worden van het opgaan tot het afgaan van de trein. Vuil en ongezond werk zou betaald worden naar rato van 3 u. loon voor 2 u. werk. Vooruit, 20 febr. 1911. De metsers kregen wat ze vroegen. Ze kregen echter 2 in plaats van 5 centiemes opslag, ib. 25 maart 1911. De knapen kregen 3 centiemes meer, ib.

(428) Vooruit, 7, 11 en 30 jan. 1911.

straat, vanuit een venster van het Volkshuis, op de binnenplaats ervan en binnenshuis. ([429]) De strijd ([430]) kreeg echter een verbeten wending door Aalterse en andere werkwilligen en de toestand complexeerde zich. ([431])

De werkwilligen moesten door rijkswachters beschermd en begeleid worden. ([432]) Ze werden gesmokkeld als vee in bagagewagens. Men poogde de tram der onderkruipers te doen ontsporen. Stakers gooiden met plaveien en vrouwen sloegen met hun «kloefen» naar de verwenste werkwilligen. ([433]) Aalterse onderkruipers vluchtten met getrokken mes voor de woedende menigte. ([434]) Huizen van werkgevers, van aangebleven meestergasten e.a. werklieden werden gemolesteerd. Botsingen met de politie en rijkswacht waren onvermijdelijk. De rellen en woelingen hadden zo wat overal plaats, op de Markt, op het Oostveld, voor de fabriekspoorten. De gendarmes chargeerden botweg, de stakers antwoordden met het goooien van projectielen allerlei. Meer dan eens werden revolverschoten gelost. ([435]) Voor de fabriekspoort van de firma Van Damme schoot de uitgejouwde mecanicien Willem Schmitz blindweg op de stakers. ([436]) Verbod werd gelegd op stoeten en manifestaties. Zelfs het zingen van het socialistisch strijdlied «O werkers strijdt uit al uw krachten» was uit den boze! ([437]) Het parket zetelde op het Stadhuis. Er werd bij de vleet geverbaliseerd en gearresteerd. Men had het vooral gemunt op de Gentse socialist Jan Samijn, de ziel van het stakersverzet, die spijt alle verbod meeting hield en de rode vaan bovenhaalde. Gearresteerd werd hij door het volk met geweld uit de greep van de politie gehaald. ([438]) Te Gent verschenen 25 Eeklose arbeiders voor de boetstraffelijke rechtbank. ([439]) Nooit was de

(429) Samijn sprak vanuit het venster, Hannick en Dumortier in het lokaal, H. Lefevre op de grote binnenplaats. Vooruit. 11 jan. 1911.

(430) Zo in de betogingen als in vergaderingen in het Volkshuis en aan het station waren altijd Gentse socialisten mede in de weer.

(431) Vooruit. 20 en 25 jan. 1911 ; De Stad Eecloo. 4 en 11 en 8 febr. - 25 maart 1911.

(432) De Stad Eecloo. 18 febr. 1911 ; Vooruit. 10 febr. 1911. Beschermend tot op de tram toe. De Stad Eecloo. 11 febr. 1911.

(433) Vooruit. 26 jan. - 10 febr. ; De Stad Eecloo. 11 febr. - 18 febr. - 1 juli 1911.

(434) De Stad Eecloo. 1 juli 1911.

(435) Vooruit. 19 maart - 10 febr. en 25 febr. 1911 ; De Stad Eecloo. 25 maart - 4 febr. 3 en 6 mei 1911. Directeur Sedeyns' huis werd niet gespaard.

(436) Vooruit. 19 maart 1911.

(437) De Stad Eecloo. 11 maart 1911.

(438) Vooruit. 6 mei - 11 maart 1911.

(439) Vooruit. 1 - 18 en 25 febr. 1911. De beklaagden werden vrij gepleit door Mr. J. D'Asseler, ib. 18 febr. 1911. De Eeklose leiders van de stakingen en het verzet waren in de eerste plaats Theofiel De Keyzer, voorzitter van de soc. Werkersbond en Theofiel De Smet, voorzitter van de «Broederlijke Wevers» of «Syndicaat der soc. wevers». Vooruit. 2 maart - 1 febr. - 12 jan. 1911. Ook

tegenstelling tussen werkgever (440) en werknemer te Eeklo zo scherp gesteld geworden. De bemiddelingspogingen van burgemeester Dauwe, van Gouverneur De Kerkhove d'Exaerde, van minister van Arbeid Hubert brachten weinig baat. (441) De betrokken fabrikanten weigerden afzonderlijke oplossingen van het conflict in overweging te nemen. (442) De arbeiders wilden van geen scheidsgerecht, waarvoor de Gouverneur pleitte, horen. (443) De gevoerde palavers verraadden echter wel de grondeisen van de arbeiders en het vastberaden standpunt van de patroons. De werklieden klaagden over het duurdere leven, de te lage lonen, de verkrachte arbeidswetten, die aan de basis lagen van het sociaal conflict. Zij protesteerden tegen de miskenning van het verenigingsrecht, stonden op de gelijkheid der lonen voor gesyndiceerde en onverzekerde arbeiders, op vergoeding van de wachturen, op vermindering van arbeidsduur, op werkmogelijkheden voor afgedankte werklieden en natuurlijk op hogere lonen. De socialisten waren in een ander verband ook voorstanders van werklozensteun

---

Oscar De Visch, gewezen bestuurder van «De Toekomst» was zeer bedrijvig. ib. 3 febr. 1911. Noteren we het feit dat Theofiel De Keyser een weggejaagde wever was uit de fabriek van Van De Putte-Baudts. ib. 12 maart. Op 1 febr. 1911 werd door de Gentse socialisten De Vilder en A. De Brouwere, secretaris van de Landelijke Centrale voor de Bouwnijverheid, een afdeling van de Centrale te Eeklo gesticht. (Lokaal-herberg «De schieting»). Ze telde bij de stichting 39 leden. Vooruit. 20 febr. - 25 maart 1911. De Eeklonaar Martens werd de eerste secretaris. ib. Later werd Aug. Beyn, metser uit de Snuifmolenstraat er voorzitter van, en na hem Serafien Standaert uit de Cocquytstraat. In 1925 tekenden G. De Hulsters voor de «Broederlijke Wevers», Arthur Servaes voor de afdeling van de Bond Moyson en Des. Reynaert voor de Bouw- en Gemengde vakken. «Als de vos passie preekt...» soc. vlugschrift. juli 1925.

(440) Sommige Eeklose werkgevers kwamen echter wel de verzuchtingen van hun arbeiders tegemoet, zoals Van Hoorebeke, bij wie de arbeiders aanmerkelijk meer in de week verdienden. Vooruit. 29 maart 1911.

(441) Vooruit. 1, 6 en 22 febr. - 2 maart - 4 juli 1911 ; De Stad Eecloo. 4 en 25 febr. - 11 maart 1911. ; S.A.E. Beraadslag. Gemeenter. 28 jan. 1911. De verzoeningsraad was samengesteld uit de Gouverneur, voorzitter, Hector Mavant, bestuurder van het Arbeidsambt en secretaris van de raad, Charles Murisseaux, Algemeen Directeur van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid en M. Strauss, voorzitter van de Hogere Raad voor Nijverheid en Arbeid. Vooruit. 5 maart 1911.

(442) De Stad Eecloo. 8 en 15 april 1911. Toch kwam het tot een aparte overeenkomst in de fabriek «De Lieve». Vooruit. 8 en 22 april 1911. Te Waarschoot waar ook gestaakt werd, wonnen de arbeiders het pleit. ib. 11 febr. 1911.

(443) De Stad Eecloo. 24 juni 1911. ; Vooruit. 4 juli 1911.

voor gelockouteerden. (444) De fabrikanten bleven bij hun oude voorwaarden, waren tegen het afdanken der vreemde onderkruipers. (445).

Tegenover het stoere eensgezinde bolwerk der fabrieksbazen, die hardnekkig hun belangen verdedigden (446) en een patroonssyndicaat in leven riepen (447) vormde het Eeklose proletariaat een gebroken front.

Voerden in 1896 en 1900 de Eeklose «Verenigde Wevers», deels samengesteld uit leden van de vrije vakvereniging «De Broederlijke Wevers» en van de christene vakvereniging «Plicht en Recht», een gemeenschappelijke actie, (448) nu stonden ze onderling verdeeld. De christene wevers steunden op het Hoofdbestuur van de christene vakvereniging, op R. De Bruyne en onderpastoor Van Ooteghem (449), de bij de Werkliedenpartij aangesloten «Broederlijke wevers» (450) op de Landelijke Textielfederatie en hun Gentse socialistische vrienden. De oorlog begon in de kranten, een onverkwikkelijke oorlog. (451) De Bruyne verweet de socialisten de staking te Eeklo te hebben uitgelokt, een staking die niet was te verantwoorden,

---

(444) Vooruit, 3 - 7 febr. 1911 ; De Stad Eecloo, 14 jan. - 4 maart 1911. De arbeiders stonden ook op de afdanking der onderkruipers, ib. 15 april 1911.

(445) Vooruit, 4 juli 1911 ; De Stad Eecloo, 22 april 1911. Liever dan toe te geven aan hun gekwelde werklieden betaalden de Eeklose patroons te Verviers viermaal meer dan te Eeklo voor het laten weven van hun «ketens» of «kettingen». Vooruit, 2 maart 1911. Sommige patroons destijds arm als job, als bv. Degreve, verklaarden dat ze zelf gewerkt hadden voor 7, 8 of 9 fr., patatten en roggebrood hadden gegeten, alsof ze daarmede de honger van de armoezaaiers konden wegdenken. Zo noteerde Vooruit, 30 jan. 1911. Volgens het blad «Recht voor Allen» en volgens «Vooruit» miskenden de fabrikanten op schromelijke wijze de vakverenigingen.

(446) Patroons in de staking betrokken poogden eerst hun stof in andere Eeklose fabrieken afgewerkt te krijgen, wat door de arbeiders van deze fabrieken werd geweigerd. De patroons lieten dan hun stof vervaardigen te Verviers en omstreken. Ze betaalden tot 18 centiemes per 1000 scheuten en alle onkosten meegerekend kwam dit zelfs op 30 centiemes. Te Eeklo kostte dit 7 tot 9 centiemes Maar de patroons wilden, kost wat kost de staking breken. Eeklose en Gentse soc. arbeiders die van de operaties te Verviers lucht hadden gekregen trokken naar Wallonië en het duurde niet lang of de Vervierse arbeiders weigerden uit solidariteit de «ketens» van Eeklo af te werken. In de fabriek Jetteur te Dison gingen ze zelfs in staking omdat hun baas hun verplichtte, spijt alles, de Eeklose patroons te helpen. Vooruit, 9, 12 en 19 maart 1911.

(447) Vooruit, 14 en 22 febr. 1911. ; De Stad Eecloo, 11 febr. - 8 en 15 april 1911.

(448) Het Vaderland, 12 febr. 1911 ; Vooruit, 14 febr. 1911 ; De Stad Eecloo, 16 aug. en 4 okt. 1896.

(449) Vooruit, 17 dec. 1910. — 4, 6 en 7 febr. - 9 maart 1911 ; De Stad Eecloo, 18 febr. 1911.

(450) Vooruit, 12 jan. - 1 febr. - 4 juli 1911.

(451) Zie «Vooruit» en «Het Volk».

verketterde Anseele, reeds vroeger voor franskiljon versleten, ([452]) als «dwingeland met de ijzeren arm», als «drijver der socialistische slaven», ([453]), ([454]) protesteerde tegen de kinderstoeten ([455]) en betwistte,

---

(452) In aug. 1895 had in de Kamers een incident plaats tussen priester Daens en E. Anseele omtrent het gebruik van het Vlaams. Daens verklaarde met betrekking tot het probleem van de evenredige vertegenwoordiging zijn zienswijze in het Vlaams te zullen bekend maken. Anseele vond dit ongepast, gelet op het feit dat de Waalse arbeiders niet in de mogelijkheid verkeerden Vlaams te lezen en te verstaan. Daens wedervoer dat de Waalse arbeiders via het Frans beknopt Kamerverslag kennis konden nemen van zijn redevoering. Anseele vond het niettemin belachelijk, wanneer men Frans kende, in het Vlaams te willen spreken voor de Walen. De Waal Marcille verklaarde toen dat de Walen Waals zouden spreken in de Kamer, wat Anseele evenzeer belachelijk zou vinden. Tenslotte verklaarde Daens, die zijn rede toch in het Vlaams hield, dat de Walen mettertijd toch Vlaams zouden leren spreken. Het Volk. 28 aug. 1895. In 1908 verweet «De Stad Eecloo», aan Anseele zijn eed van volksvertegenwoordiger van Gent in het Frans te hebben afgelegd in de Kamer. Onder de volksvertegenwoordigers die het Vlaamse land vertegenwoordigden was Anseele de enige die meende zijn eed te moeten afleggen in het Frans. De Stad Eecloo. 21 febr. 1909.

(453) De Klaroen van 't Vrije Noorden. 28 jan. 1912. In dit orgaan vindt men een satirisch liedje van «Drieske De Nijper» over Anseele :

'k Ben Anseele met den ijzeren arm
Ik zit hier goed, ik zit hier warm.
De proletariërs, och arme
Staan in de kou daarbuiten !
Ik spreek hen veel van politiek
Zij slaven voort in ons fabriek
Eenieder heeft zo zijn taktiek
Zij 't werk ... en ik de kluiten.
En is eenieders werk gedaan
Dan mag elkeen zijn wegen gaan.
Zo val ik nu mijn biefstuk aan.
Ik smul ... enzij, zij fluiten !

Van zijn kant aarzelde «Het Volk» niet Anseele uit te schelden voor «de koning van de martikos». Het Volk. 26 juli 1895. Ook Stautemas, alias «Millio» en «Speeldingen», vele malen bekeurd, gearresteerd en veroordeeld, werd heftig aangevallen door de klerikale pers. «Het Volk» schrok er niet voor terug licht te werpen op strikt intieme familieaangelegenheden. Millio haalde, zo noteert de krant, in zijn propaganda soms het geval aan van zijn zuster, die non geworden was, en van haar overste niet mocht verschijnen aan het sterfbed van haar moeder. «Het Volk» reageerde hierop met openbaar te maken dat Millio, de papenvreter geknield voor het sterfbed van zijn moeder deze beloofd had «van zijn ongodsdienstig leven af te zien en als het ware katholiek te leven». Het Volk. 1 juni 1894.

(455) Met hun vlugschrift «De Waarheid» van maart 1911, bedoeld als reactie op de aanval tegen hun kinderstoeten, verweten de socialisten de klerikalen het feit dat er sinds jaren gesold werd met de Eeklose kleine en grote weeskinderen, die ge-

zoals de patroons zelf, bepaalde door de socialisten aangehaalde looncijfers. ([456]) De «Gazette van Eecloo» schoot de oppergaai toen ze beweerde dat niet elk paard een herenpaard kon zijn, en dat een arbeider van 1.70 m lang meer moest verdienen dan een van 1.50 m. ([457]) Ze verfde bovendien de socialistische meisjes en vrouwen dood als «orgelkarren» en de socialistische mannen als dronkelappen. ([458])

In de ogen van de fabrikanten en van de antisocialisten ([459]) waren de Gentse socialisten de zondebokken van heel die dramatische Eeklose sociale omwenteling, die ze hadden losgesmeten, geleid en gevoed. Aan een eigen nochtans dringend gewetensonderzoek waren de patroons nog niet toe. Maar de Eeklose socialistische wevers en arbeiders lieten zich niet van de wijs, niet van de kook brengen. Voor hen waren de Gentenaars de bewerkers van de ontvoogding van het achterlijke «Arm Eeklo», zoals de in Amerika verblijvende Eeklonaars hun geboortestad toen noemden. ([460]) Ongelooflijk was trouwens de energie die de Gentenaars ([461]) in de strijd wierpen, onverbrekelijk hun solidariteit, overtuigend de steun die

---

dwongen werden mee te stappen in godsdienstige stoeten en aanwezig te zijn op kerkelijke en katholieke liefdadigheidsplechtigheden, en van wier onschuld en ongelukkige toestand schandalig misbruik werd gemaakt terwille van klerikale propaganda e.a. doeleinden.

(456) De Stad Eecloo. 4 maart 1911 ;Vooruit. 17 febr. 1911 : De Vaderlander. 12 febr. 1911.

(457) Vooruit. 1 april 1911.

(458) ib. In de kerk als in de Katholieke Kring en Werkmanskring werden door de geestelijkheid echte meetings gehouden tegen de socialisten. De stad Eecloo. 11 en 18 febr. 1811. Zie ook Vooruit. 1911. De katholieken deden op de straathoeken de namen van de Eeklose vrijmetselaars openbaar afficheren. Vrijmetselaars waren o.m. de liberalen K. Van Doorne en Arth. Gillis. De Stad Eecloo. 30 juli 1910 — 12 dec. 1912 ; Ons Blad. 22 febr. 1936 ; Het Liberale Noorden. 11 maart 1933.

(459) Een samenstel van fabrikanten, van René De Bruyne, van de afgescheurde socialisten als Armand Symoens, die als Gentenaar in de Katholieke Kring te Eeklo kwam buisen tegen de socialisten. De Stad Eecloo 29 april 1911. De antisocialisten, in de eerste plaats R. De Bruyn, poogden de staking te breken. Zijn oproep om het werk te hernemen werd echter niet gevolgd door de christene Eeklose wevers. Vooruit. 27 en 28 maart 1911.

(460) Vooruit. 22 febr. 1911. Deze uitgeweken Eeklonaars stuurden dollars voor steun aan de stakers. Vooruit. 25 jan. - 8 en 22 febr. - 2 maart 1911. We citeren hier enkele namen van emigranten van Eeklo : Victor Verschueren, H. De Mol, Aloïs en Adolf Coppens, S. De Grave, Aug. De Grave, Jules Vervinck, Julien Masselus, Edgard Pentel, Gust Raes, Charles Carton, Theofiel Leynseele, Des. De Craene, Charles Deponckel, Petrus Roelands, Fr. Cauwels, Valeer en Paul Porte, Felix Leynseele, Crille De Vos, Camille Debytters of Dhuyvetter, Armand Honoré, Ch. De Martelare. Allen steunden de actie der Eeklose arbeiders. ib.

(461) Leden van de wijkclubs, vooral van de Muide, Ledeberg en Gentbrugge, coöperateurs, muzikanten, partij- en vakbondleiders.

ze onverpoosd verleenden aan hun nog onderontwikkelde ([462]) Eeklose partijgenoten. Geen dag ging voorbij of de Gentenaars waren bedrijvige bijen in de socialistische korf in de Kerkstraat. Ze contacteerden de Eeklose syndicale leiders en militanten, gaven hun informaties en instructie, leerden ze tactisch handelen en bestreden de moedelozen en al diegenen die verwarring stookten. Want men vergete het niet, de patroons verafschuwden deze Gentse motors, deze opstokers, onrustzaaiers, klassebewuste doordrijvers, met wie ze weigerden te onderhandelen, en wie ze de toegang tot hun fabriek ontzegden. ([463]) Schier dag na dag bonden de Gentse vrienden in socialistische dag- en weekbladen ([464]) de strijd aan tegen de zelfgenoegzame en hooghartige fabrikanten, de scheurmakers, de malcontenten in elke beweging. Zij stapten vooraan achter rood flapperende vlaggen in eisende stoeten van klompenlopers en zurekoffiepuldrinkers, roggebroodkauwers, donkeredagwerkers en grauwe «orgelkarren» ([465])

Op daverende meetings waren Karel Hannick, Frans Dumortier, Jan Samijn, Dees Cnudde, Henri Lefevre de hamers en de beitels, tot Eedje Anseele zelf, de «tiran met de ijzeren arm» zijn hart kwam steken onder de magere riem der hongerigen en misdeelden. Hij sprak te Waarschoot als te Eeklo. In deze laatste stad werd hij uitbundig afgehaald door Berten Verhasselt en honderden sympathisanten. Hij sprak over Arbeid en Kapitaal, over stakingen, over de onderkruipers, over de eendracht onder de arbeiders en over het schoolontwerp Schollaert. ([466]).

---

(462) In december 1910 was er tussen patroons en onderhandelende Eeklose arbeiders een betwisting ontstaan betreffende lonen en cijfers. De bazen wilden de arbeiders met het voorleggen en inkijken van hun kasboeken overtuigen, maar de arbeidersdelegatie achtte dit overbodig, daar zij zich ... ongeleerd moest verklaren ! De werklieden vroegen dan maar de boeken te laten onderzoeken door scheidsrechters op het Stadhuis, wat door de fabrikanten werd geweigerd. Vooruit. 31 dec. 1910.

(463) Vooruit. 25 en 30 dec. 1910. — 7 febr. - 17 juni 1911. De Gentse soc. traden echter wel op in contacten met de Gouverneur. ib. 4 juli 1911. In 1908 zaten de te Eeklo gevestigde Gentenaar Oscar Devisch en G. De Hulsters in het comité, in oktober opgericht, met het doel een onderzoek te wijden aan de oprichting van een werklozenfonds. De Stad Eeklo. 11 oktober 1908.

(464) Vooral K. Hannick, D. Cnudde en Jan Samijn. Zie «Vooruit», «De Toekomst», «De Landbouwer».

(465) Vooruit. 1 april 1911. De reactie te Eeklo wreekte zich niet alleen op de kinderen van de stakers, maar ook op de vrouwen. Vrouwen, die thuis werkten voor rekening van de wollabriek Krické, werden hun werk ontnomen omdat hun echtgenoten in de arbeidsstrijd waren betrokken. Vooruit. 29 maart 1911.

(466) De stad Eeeloo. 20 mei 1911. Anseele sprak in het lokaal «De Toekomst». Naast Anseele, de partijleider, Hannick, secretaris van de Landelijke Textielfederatie, Lefevre van de Verenigde Katoenbewerkers, Dumortier van de Gentse Weversvakvereniging en Samijn, secretaris van de Vlasbewerkersvereniging, kwamen nog

Eeklose stakers vóór het standbeeld van Ledeganck, in maart 1911.

De Gentenaars steunden de stakers en gelockouteerden onder alle vormen. ([467]) Steungeld werd niet alleen gehaald uit den lande, uit

---

te Eeklo : Fernand en Helena Hardijns, die meer dan eens de Eeklose arbeidsters op meetings toesprak. Dees Cnudde, Gust Balthazar, L. De Vilder, Willem Meyer, Bouchery, P. Volders, Dolf Vercammen, F. De Smedt, Pieter De Ridder. Allen hielpen de Eeklose soc. met raad en daad op verschillend vlak. Vooruit, 11, 12, 13, 20, 25 en 30 jan. 4, 10, 20 en 28 febr. - 2 maart - 8 april 1911. Te Eeklo was Jan Samijn een bijzonder populaire figuur, derwijze dat, toen hij in een verboden stoet werd gearresteerd, de Eeklose vrienden met geweld hem uit de greep van de politie haalden. Geboren animator en niet minder beproefd syndicalist maakte hij zijn mensen geestdriftig door het zingen van soc. strijdliederen in stoeten en vergaderingen. Altijd met een liedjesboek in de hand of op zak leerde hij zijn volk «socialistisch» zingen. De Stad Eecloo, 11 jan. - 11 maart - 6 mei 1911.

([467]) Businzamelingen aan de Gentse fabrieken en soc. lokalen, opbrengst van tombola's, kunstconcerten te Gent georganiseerd in «Ons Huis», rechtstreekse steun van allerlei vakbonden e.a. soc. instellingen, broodinschrijvingen, verkoop van post- en prentkaarten, foto's betreffende de stakingen. In samenwerking met hun Eeklose kameraden werd te Gent een speciale steunactiedag ingericht. Zie o.m. Vooruit, 15 en 17 dec. 1910. — 25 jan. - 8 en 25 febr. - 3, 9, 7, 10, 12, 30 maart 1911.

Brussel, Antwerpen, Brugge, Lier, Sint-Niklaas, Oostende, Kortrijk e.a. kleine steden, maar ook uit den vreemde : Parijs, Rijsel, Berlijn, Wenen, Amsterdam en Bern. ([468]) Schier elke maand stuurden naar Amerika uitgetrokken Eeklonaars en Meetjeslanders e.a. uitgeweken Europeanen, aangesloten bij de «Industrial Union Textil Workers» of bij «The Socialist party of America» geld naar het blad «Vooruit» bestemd voor de Eeklose stakers en uitgeslotenen. ([469])

In het schamele Oostvlaamse provinciestadje ontbloeide de bloem der internationale solidariteit.

De Gentse socialisten deden in samenwerking met de S.M. Vooruit karrevrachten broden van Gent naar Eeklo trekken waar de «broodstoeten» triomfantelijk door de armoelijders werden onthaald. De broden werden broederlijk verdeeld. Elke staker had recht op drie broden. Daar deden zich ontroerende scènes voor bij het uitdelen, daar sommige arbeiders die geen of weinig kinderen hadden hun brood of broden afstonden aan gezinnen die vijf, zes, zelfs dertien kinderen hadden. ([470]) De Eeklonaars beseften het nu wel : de verguisde Gentse «sossen» zonden hun brood, de eigen Eeklose fabrikanten zonden hun gendarmes. ([471]) Het waren de Gentenaars die mede zorgden voor ontspanning en afleiding in die sombere dagen, weken en maanden. In de plaats van de steeds parate «stakersfanfare van Eeklo» ([472]) kwamen de Gentse muziekgezelschappen «Vooruit» en «De Voorwacht» de geesten ontspannen of de harten opwarmen. In «De Toekomst» speelde de gekende revolutionair Ed. Sörmus, de violist van het proletariaat. ([473]) Men hoorde er ook kluchtliederen van Cyriel Bulté, van de Gentse groep Henri Van Daele. ([474]) De Gentse socialistische cinema «Vooruit» gaf er kosteloze vertoningen en liet er zijn «monster-

(468) Vooruit. 7, 16, 21, 25, 28 maart - 4, 5, 11, 18, 25 april 1911.

(469) Vooruit. 8 febr. - 7 en 16 maart - 4 en 15 april - 3 mei 1911. De gelden kwamen van Philadelphia, Chicago, Paterson, Kewante, Laurence, Moline, Scharler, Lowell en elders. ib. De namen van de schenkers werden gepubliceerd door Vooruit. Te Eeklo zelf steunden sommige neringdoenden hun ongelukkige stadsgenoten, sloegen wekelijks 6 à 700 fr af, dank zij een rouchenstysteem. Zelfs een handelaar nl. Blanke waagde het in te tekenen op de soc. steunlijst. Vooruit. 10 maart - 9 mei 1911.

(470) Vooruit. 26 febr. - 3, 10 en 24 maart 1911 ; De Stad Eecloo. 25 febr. 1911. De S.M. Vooruit alleen schonk een eerste maal 2500 broden. Vooruit. 19 febr. 1911. Ook de S.M. Werkerswelzijn van Brugge zond broden. ib. 21 maart 1911.

(471) Vooruit. 26 febr. 1911.

(472) Twintig man sterk. Vooruit. 7 febr. 1911.

(473) Hij werd geïntroduceerd door de Gentenaar Bouchery. Vooruit. 20 jan. 1911.

(474) Vooruit. 10 febr. 1911.

fonograaf» doordraaien, ([475]) de «Marxkring» liet er zijn beste stemmen waarderen enz.

Tot spijt van wie 't benijdde bleven de Eeklose en Gentse sosialisten eendrachtig.

Hand in hand
Zoals in gans het land

een stevig onverwoestbaar blok vormen tegen de coalitie van dompers en beunhazen, onbewust van eigen goed recht, en een stel van enggeestige, moedwillige en onverdraagzame fabrikanten. Gaf het in juni in het Hotel d'Anvers ([476]) bereikte compromis tussen stakers en gelockouteerden eensdeels, en fabriekbeheerders anderdeels, niet wat de arbeiders er redelijkerwijze hadden mogen van verwachten — «Vooruit» noteerde dat er geen overwinnaars en geen onverwonnenen waren, ([477]) — toch had het Socialisme in het stugge Eeklo diepe bressen geslagen, zijn bestaan en zijn streven verantwoord en verrechtvaardigd, al was het ten koste van grandioze opofferingen.

Jaren later ([478]) in 1928, werden alweer 1500 Eeklose arbeiders in een langdurige lock-out betrokken. Sedert een paar jaar waren de werk-

---

(475) ib. 4 maart 1911.

(476) Vooruit. 30 juni en 4 juli. Bijvoegsel 1911. De Stad Eecloo. 1 juli 1911. De overeenkomst werd afgekondigd in «Vooruit» van 4 juli 1911. Zij is te lang om hier over te nemen. We resumeren slechts een paar punten. De arbeiders erkennen het meesterschap van de patroons in hun fabriek. Deze laatsten aanvaarden dat hun arbeiders gesyndiceerd zijn, maar staan erop dat de vrijheid van de werklieden zelf inzake syndicaten worde geëerbiedigd. Alle arbeidsgeschillen zullen onderworpen worden aan een gemengd comité van patroons en arbeiders. In geval geen oplossing wordt gevonden zal de Gouverneur alleen of de Verzoeningsraad (arb. + patr.) de zaak definitief beslechten. Inzake tarieven behoudt een patroon zijn tarief «in voege» of van kracht. Bij Goethals-Goethals zal het middenloon van sommige arbeiders gebracht worden van 3,54 fr. op 3,75 fr., bij Van Damme zullen de «daghuurmannen» boven de 21 jaar een loon van 15 fr. uitbetaald krijgen, dit is een opslag van 1 fr. Ook bij Goethals en Chefneux wordt er opslag van 1 of 1,50 fr. in het vooruitzicht gesteld. Aan ouders of vrouwen van arbeiders, die loon achterhouden, zal maandelijks een loonkaart worden toegezonden en de onderkruipers en de beunhazen blijven in de fabriek Van Damme. Niet weer aan het werk genomen arbeiders zullen in andere Eeklose fabrieken aan het werk worden geholpen enz. In heel de stakingskwestie waren twee Eeklonaars bijzonder actief nl. Theofiel De Smet, voorzitter van de soc. Broederlijke Wevers en Theofiel De Keyzer. Zij waren meestal de onderhandelaars. Zie o.m. Vooruit. 12, 19 maart - 8 april - 4 juli 1911.

(477) Vooruit. 4 juli. Bijvoegsel 1911.

(478) Na de stakingen en voornamelijk in de kiesstrijd hakten de politieke partijen ongenadig op elkander. De katholieken scholden de liberalen uit voor «priestermtshandelaars», godsdienstvervolgers, kruisbeeldverbranders, kerksluiters, de socialisten

lieden van de firma van de Putte-Baudts ontevreden. Ze klaagden er herhaaldelijk over slechte grondstoffen te moeten bewerken. Het vorig jaar was al een staking ontstaan maar de arbeid kon hernomen worden. Gedurende lange tijd al werkten de wevers tegen een vast loon. Het stukwerk werd echter weer ingevoerd en na korte tijd herhaalden zich de moeilijkheden. De arbeiders moesten grote inspanningen leveren om een ordentelijk loon te verdienen. Zij stelden het beheer van de fabriek voor 5 centiemes opslag te geven per 1000 scheuten voor de verschillende soorten werk. Na een maand onderhandelen deed de firma het tegenvoorstel 3 centiemes per 1000 scheuten opslag te geven voor één soort werk. De arbeiders sloegen dit voorstel af en de staking brak uit. Dat was de proloog van een nieuw sociaal drama.

Gedurende de tien weken staking kwam tot viermaal toe de verzoeningscommissie bijeen, maar men kwam tot geen akkoord. Door tussenkomst van Heyman, minister van Arbeid, kwam de vezelcommissie der beide Vlaanderen te Eeklo en te Gent samen. Maar een oplossing werd niet gevonden. Het geschil te brengen voor een scheidsraad werd door de arbeiders niet aanvaard. En toen kwam de «Société Industrielle d'Eecloo» op de proppen Zij verklaarde zich solidair met de firma Van de Putte en alle fabrieken sloten op 6 augustus hun poorten voor de socialistische gesyndiceerde arbeiders. Waren er aanvankelijk 104 stakers, nu stonden meteen 1000 arbeiders op straat, waarbij zich uit solidariteit ongeveer 500 christene en liberale gesyndiceerden voegden. ([479])

«Vooruit» klaagde het feit aan dat de lock-out uitsluitend tegen de socialistische arbeiders was aangewend, dat alweer een aanslag werd gepleegd op de vrijheid van de arbeiders. Ook in de Kamer kwam de lock-out ten berde. Vercammen interpelleerde de Minister van Arbeid. Ook de

voor vijanden van het huisgezin, die vrije liefde fel aanwakkerden en de kinderen poogden aan de ouders te onttrekken om ze door de staat te doen opvoeden, die kortom het gezin ondermijnden en openlijk oorlog voerden tegen de kerk en de godsdienst. Verbrijzelde Wapenen. Liberaal Kiesblad. 1926 ; De Klaroen. Kath. Kiesblad. 1926. De socialisten verweten de katholieken voor vrijheidswurgers, bekrompen kwezels en ezels, slipdragers van papen, sociale verraders, huichelaars van patriotten. Tenslotte zagen de liberalen in de socialisten demagogen van het ergste soort, die zich door zakkenrollers als Anseele en Vandervelde lieten blinddoeken, opruiers en straatschuimers zonder verantwoordelijkheid, en in de klerikalen boerenbedriegers, lasteraars, onverdraagzame papen en pilaarbijters ten koste van iedereen. De Rode Haan. Kiesblad. 1921. Eeklose kiezers let op uw ganzen. Lib. kiesblad 1921. Deze veelkleurige Eeklose kiesliteratuur werd herhaald in de verschillende partij- en weekbladen.

(479) Vooruit. 22 aug. - 12 sept. - 18 okt. 1928. In 1913 werd nog gestaakt in «De Société Anonyme» wegens een loonkwestie. De Stad Eecloo. 3 mei 1913.

socialisten Cnudde en Chalmet en C. Huysmans mengden zich in het debat, evenals nog andere kamerleden als Janson, en Duchêne, eveneens socialist. De Eeklose fabrikant Van Doorne, ook Kamerlid, verklaarde dat de lonen van de firma Van de Putte niet lager lagen dan die in de fabriek van «Vooruit» te Gent, dat de verzoeningscommissie had erkend dat de betaalde lonen juist waren en het werk in die fabriek niet lastiger was dan vroeger. Hij verklaarde dat het gelogen was dat de arbeiders werden aangezet hun socialistische vakbond te verlaten en dat er zelfs socialistische arbeiders door liberale patroons weer aan het werk waren gezet. ([480])

De socialisten replikeerden dat de liberale patroons politieke voorvechters waren, ([481]) er slechts op uit waren het machtige socialistisch syndicaat te breken, dat huisjes gehuurd door uitgeslotenen met 40 % werden verhoogd door de patroons-eigenaars, dat sommige werklieden, die ook een lapje grond hadden gehuurd dit eenvoudig werd ontnomen enz. enz. ([482]) Voordien had «Vooruit» er reeds op gewezen dat de agitatie en actie tegen de socialistische gesyndikeerden reeds dateerden van 1925. Wie toen werkloos was kon slechts werk vinden indien hij was aangesloten of aansloot bij het liberaal syndicaat. Tegen katholieke wevers had men niet zoveel bezwaar. De aansluiting gold ook voor soldaten die hun dienstplicht hadden gedaan, voor zieken die hersteld waren en zelfs voor vrouwen die uit zwangerschap waren verlost. ([483])

Inmiddels was de sociale toestand nog meer vertroebeld geraakt. In juni 1928 werd in de huidenvetterij Vermast een arbeider weggezonden. Zijn vakgenoten vroegen over zijn geval te mogen onderhandelen, maar de patroon antwoordde door in zijn fabriek de machines stil te leggen. ([484]) In de fabriek Van Damme werden twee socialistische metaalbewerkers aan de deur gezet, in de fabriek Goethals werd de voorzitter van de lokale socialistische metaalbewerkersbond afgedankt, maar zijn werkgezellen trokken met hem buiten. In een vellenfabriek werden de arbeiders met afdanking bedreigd, indien ze door het kopen van «souchen» de uitgeslotenen steunden. ([485]) De atmosfeer te Eeklo werd werkelijk verpest

---

(480) Vooruit, 12 sept. 1928.

(481) De heer Van Doorne werd Kamerlid, de heer Goethals gemeenteraadslid en de heer Daneels provincieraadslid. ib. 27-28 aug. 1928.

(482) Vooruit, 12 en 22 aug. - 12 en 14 sept. 1928.

(483) Van een arbeidster, die stom was, werd een schriftelijk bewijs geëist Vooruit, 22 aug. 1928.

(484) 38 arbeiders moesten meteen buiten. ib. juni 1928.

(485) ib. 22 aug. 1928. Volgens «Vooruit» had de vellenfabriek Enke de laatste tijd openlijk gebroken met het schermen voor het lib. syndicaat. ib. 27-28 aug. 1928.

De lock-out kwam in september ter sprake in de Eeklose gemeenteraad, waar de liberale fabrikant A. Goethals protesteerde tegen de dwang die door uitgeslotenen werd uitgeoefend op werkwilligen, mannen en vrouwen, tegen de betogingen voor de fabriekspoorten en voor de huizen van onderkruipers die gemolesteerd werden. Hij vroeg desnoods de staat van beleg af te kondigen. De Eeklose socialisten van de raad, G. De Hulsters en Servaes waren van oordeel dat de uitgeslotenen werden uitgedaagd en dat sommige patroons zelf aan dit spel medededen. ([486]).

De strijd geraakte ook buiten de stad. De Eeklose fabrikanten hadden in het geheim hun Gentse collega's aangezet geen uitgeslotenen in hun fabriek op te nemen ([487]) Aan hun kant kregen de Eeklose socialisten weer onder diverse vormen steun van hun Gentse partijgenoten. De Eeklose uitgeslotenen werden schier dag na dag verdedigd in «Vooruit», en zoals we reeds mededeelden ook in de Kamer. Steunlijsten werden met succes in omloop gebracht. «Vooruit» publiceerde er dertig met een opbrengst van 1.150.000 fr. ([848]) Te Gent werden speciale «offerdagen» ingericht en steunmeetings gehouden. ([489]) In oktober 1928 werd een eerste schip, rode vaan in top, met 300 ton kolen te Eeklo gelost. In november werd besloten om de veertien dagen een kgr. vis aan elk gezin te bezorgen van een Oostendse rederij uit. Daarbij kreeg elke gelockouteerde aangeslotene een loon van 5 fr., had hij kinderen een loon van 10 fr. om ermede aankopen te doen bij de S. M. Vooruit. Op 6 december trok een lange Gentse karavaan met speel- en snoepgoed, vergezeld door honderden Gentse moeders de stad binnen, om de kinderen van de geteister-

---

(486) Vooruit. 17 en 18 sept. - 11 okt. 1928. Werkwilligen werden beschermd door gendarmes te voet of te paard, begeleid naar het station waar ze in een speciale treinafdeling moesten reizen. Sommige patroons brachten zelf per auto beunhazen naar huis. ib. 11 nov. 1928.

(487) ib. 1 en 12 sept. 1928.

(488) Vooruit. 31 jan. 1929 - 12 febr. en 2 maart 1929. Er kwam weer steun in dollars uit Amerika. ib. 9-28-29 jan. 1929. Zie voor de namen der Eeklose schenkers in Amerika : Vooruit. ib. De Textielfabrieken : Tissage et Teinturerie d'Alost, Filsoietis, Filatures et Tissage en de Société Textile des Flandres steunden met stukken goed, velours, cottonette, satijn, duplex. ib. 21 nov. 1928. Volgens «Vooruit» nam een Eeklonaar wonende te Brussel het klaasfeest van 100 kinderen voor zijn rekening. ib. 25 nov.

(489) Te Gent werden ook turn- en varietéavonden ingericht. ib. 28 dec. 1928. Te Eeklo werden speciale duivenvluchten ingericht door de «Verbroedering», ook duivententoonstellingen. ib. 14 dec. - 3 nov. 1928. Gratis bal werd georganiseerd. ib. 16 nov.

den een verheugend klaasfeest te bezorgen. (490) Er kwam ook een kerstfeest voor 561 Eeklose kinderen. (491)

Ontelbare Gentse socialistische voormannen en vakbondleiders als E. Anseele, G. Balthazar, D. Cnudde, R. Vercammen, J. Coole, J. Samijn, F. Toch, advokaat Logtenburg, Willems, E. Vergeylen, J. De Graeve, K. Hannick, Alice Heyman, Kamerlid Duchêne van Verviers, Van Roosbroeck, Van de Meulebroecke, M. De Rijcke, A. Van der Bruggen (492) kwamen geregeld naar Eeklo mee opstappen in optochten, meetings of voordrachten houden in het Volkshuis aan de Kerkstraat en in de «Cercle» aan het station. (493) Sommige betogingen als de solidariteitsbetoging van 28 oktober 1928, met het Gentse toenmalig socialistisch leiderstriumviraat Anseele, Cnudde en Balthazar, lokte, volgens «Vooruit», 7000 man. (494)

De Gentse socialistische activiteit sneed dubbel te Eeklo. Ze ondersteunde onvoorwaardelijk de Eeklose stakers en gelockouteerden, en verhoogde meteen haar eigen beweging in al haar geledingen. De te Eeklo bij de coöperatieve aangesloten gezinnen stegen van 508 naar 651, de abonnees op het dagblad «Vooruit» klommen van 551 tot 692 en de mutualiteit «Bond Moyson» won 284 leden. (495) Reeds in november 1928 waren 163 liberale gesyndiceerden de socialistische rangen komen aandikken. (496)

Inmiddels bleef de lock-out aanduren en verscherpte de toestand te Eeklo, waar de tegenstrevers bitterder dan ooit tegenover elkaar kwamen te staan. Enkele vreemde werkwilligen, ofschoon niet in de weverijen, konden door de patroons aan het werk worden gezet. (497) Tegen de fabrikant Van Doorne werd wegens aanslag op de vrijheid van vereniging

---

(490) Vooruit. 6 en 7 dec. - 7 en 9 nov. 1928. — 26 sept. - 10, 22, 23 en 27 okt. 1928.

(491) ib. 26 dec. 1928. Ook de liberalen hielden een klaasfeest voor de getroffenen. ib. 9 dec. 1928.

(492) ib. 22 - 24 oogst - 14 sept. - 1 - 11 - 17 - 27 - 29 en 30 okt. - 21 nov. - 12 en 29 dec. 1928.

(493) ib. 30 jan. 1929 - 11-29-30 okt. 1928.

(494) ib. 29-30 okt. 1928. Er waren afvaardigingen en groepen uit Zelzate, Deinze, Assenede, Waarschoot, Sleidinge enz. De soc. betogingen werden opgeluisterd door Gentse muziekkorpsen als de Harmonie Vooruit, de Gentse soc. accordeonisten, enz. ib.

(495) Vooruit. 10 en 23 nov. - 15 dec. 1928.

(496) ib. 15 dec. 1928. Andere liberale gesyndiceerden liepen naar de christen vakbond over. ib. 14 dec. 1928.

(497) ib. 24 jan. 1929.

een geding ingespannen. De betrokkene, die ook volksvertegenwoordiger was, werd door de Kamer uit zijn parlementaire onschendbaarheid ontheven. ([498]) In de stad hadden er meer en meer rellen plaats, werd er geverbaliseerd, tot tenslotte op 5 februari 1929 door burgemeester Pussemier de staat van beleg werd afgekondigd, ([499]) wat de uitgeslotenen nog meer deed zingen van

«Laat ze komen». ([500])

In de Gemeenteraad werd door de socialisten G. De Hulsters en O. Servaes de staat van beleg aangeklaagd en de «politieke staking» van de patroons veroordeeld. ([501])

Spijt al de perikelen van deze lange hete oorlog kwamen er toch onderhandelingen op het einde van januari 1929 op dreef. De Gouverneur lichtte Jan Samijn in over voorstellen in vier punten vanwege de fabrikanten. Na Samijn werd Anseele bij de Gouverneur geroepen. Er was o. m. sprake van dat het werk gelijktijdig zou worden hernomen in alle fabrieken, dat een opslag van 3 centimes per 1000 scheuten aan de wevers van de firma Van de Putte-Baudts zou worden toegestaan, zoals reeds versproken voor de staking enz. De Textielcentrale stond op een vijfde punt, nl. de vrijheid van vereniging, waarvan de patroons verklaarden dat deze altijd was geëerbiedigd en geëerbiedigd zou blijven !

Een overeenkomst werd niet bereikt. Maar de toenadering was ernstig bewerkt. ([502])

Einde februari werd een ontwerp van overeenkomst door een verzoeningscommissie aan alle betrokken partijen ter goedkeuring voorgelegd. Het compromis werd door de arbeiders, liberalen, christenen en socialisten en door het patroonssyndicaat bijgetreden. Op 2 maart 1929 werd het in

---

(498) ib.

(499) ib. 26 jan. en 5 febr. 1929. In Vooruit lezen we dat incidenten waren ontstaan, waarbij oorvijgen werden uitgedeeld en ruiten werden ingegooid. Door bepaalde lieden werden voor 50 fr. onderkruipers geronseld. Er werden uitdagingsagenten aan het werk gezet en werkwilligen daagden met hun revolver in de hand de uitgeslotenen uit. Een onderkruiper loste zelfs twee kogels op voorbijgangers. Tenslotte prikkelden gendarmes met hun paarden de stakers op de voetpaden. ib. 25 jan. 1928. Officieel werd de staat van beleg gegrond op het feit dat de openbare rust werd verstoord door benden die aanslagen voorbereidden tegen personen en goederen en deze aanslagen gedeeltelijk uitvoerden, dat op deze wijze het verkeer onveilig was geworden en dat daarom alle samenscholingen van meer dan 5 personen werden verboden. ib.

(500) Een specialist van dit strijdlied was de Eeklonaar Maurice Bract. ib. 26 jan. 1929.

(501) ib. 5 febr. 1929. Meetings gingen nog door in de «Cercle». ib. 30 jan. 1929.

(502) Vooruit. 24 jan. 1929.

het Provinciaal Hotel te Gent onderschreven door Jan de Hemptinne, J. Van der Stegen, Ad. Hebbelync namens de Société Industrielle d'Eecloo eensdeels, en door Frans Toch en Des. Cnudde voor de socialistische werkliedenvereniging, G. Eylenbosch en H. Pauwels voor de christene werklieden, L. Remouchamps en Kennis voor de liberale gesyndiceerden anderdeels. ([503])

Was het akkoord geen overwinning voor de Eeklose arbeiders over heel de lijn, toch werden enige belangrijke winstpunten geboekt. In de fabriek Van de Putte-Baudts kregen de werklieden niet de vijf centiemes opslag waarvoor ze in staking waren gegaan. Het werden drie centiemes verhoging per 1000 scheuten voor een bepaald artikel reeds toegestaan vóór de staking. Maar de loonsverhogingen toegepast in de Gentse textielnijverheid werden wel toegepast op de basislonen in de textielfabrieken te Eeklo vanaf de werkherneming. Artikel twee van de overeenkomst bepaalde : ofschoon de werkherneming noodzakelijk trapsgewijze zal geschieden zullen de arbeiders terug aan het werk worden gesteld zonder dat het feit van aangesloten te zijn bij de een of andere werkliedenvereniging een reden zou kunnen zijn van uitsluiting of voorkeur. Door dit artikel werd uitdrukkelijk de syndicale vrijheid, waarvoor de Eeklose socialisten maandenlang hadden gestreden, veroverd voor alle arbeiders van Eeklo. Tenslotte werd elke wijziging aan de «weverijtarieven» in de zin van een vereenvoudiging of een betere aanpassing vanwege de patroons, gesteld onder de waarborg van een paritaire commissie van patroons en arbeiders geleid door de heer Mommens. ([504])

Wanneer men de sociale gebeurtenissen van 1928-29 vergelijkt met de stakingen en de lock-out van 1911 dan vallen verschillen aan te duiden.

In 1911 werden de getroffen Eeklose arbeiders uitsluitend gesteund door geschonken en opgehaalde gelden. Elke staker, elke gelockouteerde genoot toen ongeveer 10 fr per week plus brood van de Gentse maatschappij «Vooruit». In 1928-29 werden de uitgeslotenen en stakers aangesloten bij «De Broederlijke Wevers» geregeld gesteund door de Socialistische Textielcentrale en dit voor de ganse duur van de lock-out. De opgehaalde steungelden dienden slechts als «bijslag», als speciale steun voor het onderhoud en het welzijn der kinderen van de Eeklose getroffen socialistische arbeiders.

(503) In tegenwoordigheid van arbeidsopziener Mommens en secretaris Labiau, ib. 3 maart - 28 febr. 1929. In het werkhuis te Eeklo was, in tegenwoordigheid van J. Coole, Segier, Willockx, Demets, Samijn en Cnudde, het ontwerp van overeenkomst met algemene stemmen min één aanvaard geworden, ib. 28 febr. 1929.

(504) Vooruit, 3 maart 1929. Vooraf was het akkoord te Eeklo door de socialisten besproken en goedgekeurd, ib. 28 febr. - 1 maart 1929.

In 1911 stonden de socialisten schier alleen in hun strijd tegen de verenigde patroons, tegen de publieke opinie. In 1928-29 speelde het christen syndicaat een eerder passieve rol.

Het zocht vooral nieuwe leden te werven uit de troebele toestand. De liberale vakbond stemde in oktober 1928 (361 neen - 6 ja) tegen de werkherneming door de liberale patroons gewenst. Er was echter een nieuw feit. De communisten poogden uit de arbeidersstrijd te Eeklo politieke munt te slaan. Ze waren zelfs bereid geldelijke steun te verlenen, wat door de uitgeslotenen, die in het Sovjetgeld en de communistische agitatie verdelerswerk zagen, werd afgeslagen.

Tenslotte moet genoteerd worden dat de Eeklose socialisten in 1928-29, door geboren Eeklonaars vertegenwoordigd in de Gemeenteraad, én politiek én sociaal meerderjarig en mondig waren geworden ([504bis]) en over een verruimd en geschikt lokaal en eigen organisaties beschikten. ([505])

Meteen was de droom van de kleine Eeklose socialistische groep, die in mei 1902 aansloot bij de grote Werkliedenpartij en verklaarde : «Wij allen verbinden ons ertoe ons best te doen om van Eeklo en omstreken een forteres te maken ter verdediging der belangen van de werkende klasse, een leerschool der soc. opvoeding, opdat weldra de dag verschijne dat ook hier op het Stadhuis de rode vlag moge waaien», ([506]) voor een groot deel in vervulling gegaan. De rode vlag wapperde wel niet boven de pui van het Stadhuis, maar van de rode forteres aan de Kerkstraat stapten haar militanten naar de Gemeenteraad in 1921 en naar de Schepenraad in 1939, en in de Eeklose fabrieken en werkhuizen, waar de geest mettertijd heel

---

(504bis) Op 19 juni 1936 werd in de wevgrijen te Waarschoot en Sleidinge gestaakt. Sommige stakers, mannen en vrouwen, trokken naar Eeklo en kregen het gedaan dat op zaterdag 21 juni alle werk in de Eeklose textielnijverheid eveneens werd stilgelegd. Er werd ook gestaakt in de haarsnijderij van Enke en in enkele andere kleine bedrijven. Kort daarna gingen ook de arbeiders van het bouwbedrijf (metselaars, timmerlieden, schrijnwerkers) in staking. In de textielfabrieken werd het werk nog voor 25 juli hernomen. Men had gestaakt o. m. voor minimumloon, maximum van arbeidsduur en voor betaald verlof. Begin augustus hernamen de bouwvakarbeiders het werk. Ze bekwamen onmiddellijk 20 centiemes en in oktober nogmaals 10 centiemes loonsverhoging. Ons Blad, 21 en 27 juni — 4 - 11 - 18 en 25 juli — 1 en 8 aug. Ook de schilders hadden gestaakt ib. 18 juli. In 1936 was er alweer uitwijking. ib. 8 aug. 1936.

(505) Vooruit, 3 en 8 sept. — 18 okt. 1928.

(506) Vooruit, 3 mei 1902. In nov. 1912 verliet de partij voor een tijd haar lokaal aan de Kerkstraat, voor een ander gelegenheidslokaal bij P. De Vilder aan de Oude Kaai. Ook de christene weversvakvereniging «Plicht en Recht» verliet in jan. 1913 haar oud lokaal voor een ander op de Tieltsesteenweg, en werd een onafhankelijke groepering. De Stad Eecloo, 1 febr. 1913 — 11 jan. 1913 — 30 nov. 1912.

wat milder en tegemoetkomender was geworden, werd de socialistische inspraak een doodgewoon feit.

Die socialistische doorbraak is op het einde van de XIXe eeuw en een goed eind in de volgende zo in de nijverheid als op het Stadhuis afwijzend geremd geweest. Het verzet der fabrikanten hebben we voldoende belicht. Maar ook op het Stadhuis stonden alle seinen op rood. Burgemeester F.A. De Wachter heeft met hart en ziel, en met alle middelen waarover hij beschikte, gepoogd de socialistische gedachte en beweging in de kiem te smoren. Zijn vexerende maatregelen, zijn aanslag op de persvrijheid en de vrije gedachte, zijn dociele politiemannen en de versterkte opgeroepen bereden rijkswachters hebben hem nochtans tot niets gediend. ([507]) Ook de burgemeesters Dauwe en Pussemier, ofschoon niet te vergelijken met hun voorganger De Wachter, poogden met het opwerpen van geweld en andere maatregelen, ([508]) de socialisten van de straat en uit de strijd te houden. Men mag nochtans aanvaarden dat deze beiden in gemoede waren gewonnen voor een gelukkige oplossing van het acuut sociaal-ekonomisch probleem dat hun stadgenoten verdeelde. Sommige politici als De Greve en Roegiers en nog anderen waren zeker geen rechtvaardige rechters of barmhartige samaritanen ten opzichte van de socialisten, die zeker geen eerste-kommunikanten waren en geen boetvaardige zondaars. Gemeenteraadslid De Greve, die in de raad om opslag verzocht voor de Eeklose stadswerklieden, maar zijn fabrieksarbeiders die met hem over hun loon wensten te praten «hun veertien dagen» gaf, die in zijn vlasfabriek zijn duivelaars 6 fr. betaalde voor 69 uren arbeid, en voor 13 fr. godganse dagen sukkelaars in de beruchte «natte continus» deed werken, was zeker geen vriend van de socialisten. ([509]) Ook schepen Roegiers was het niet, toen hij in 1901 de stad een rekwest overlegde — dat trouwens werd goedgekeurd — waarin hij de Wetgevende Kamer verzocht het Algemeen Stemrecht te verwerpen en de socialisten versleet voor revolutionairen van het ergste soort en voor grafdelvers van het vaderland. ([510])

---

(507) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. Gemeenteverordening 1899 en 27 okt. 1887 ; Vooruit. 28 jan. 1902 ; De Stad Eecloo. 19 juli 1891 — 14 jan. 1900 — 20 april 1902. Hij deed ook door het gerecht de liberalen van «Het Laatste Nieuws» en van «La Gazette» vervolgen.

(508) De Stad Eecloo. 11 - 18 maart en 6 mei 1911 ; Vooruit. 25 jan. en 26 jan. 1929.

(509) Vooruit. 19 en 23 mei 1911.

(510) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 23 dec. 1901. Er waren toen 9 st. voor het rekwest en 2 st. tegen, nl. van de heren Van Damme en K. Smitz, liberalen. De Raad verklaarde dat de socialisten uit eigenbelang het Algem. Stemrecht wensten, om des te gemakkelijker de regeringsloosheid te bereiken en de revolutie te bewerken. Het Algem. Stemrecht was de ondergang van het vaderland, ib.

En nog jarenlang verzette de stad zich tegen een openbare hulde aan de arbeid op 1 mei. ([511])

Zó was Eeklo toen, of zoals de Eeklose dichter Karel Ledeganck het zou gezegd hebben «ziedaar ons Eeklo» ([512]) met zijn wethouders, zijn werkgevers en zijn lang verongelijkte arbeiders.

Dr. Paul ROGGHÉ.

---

(511) Beraadsl. Gemeent. 28 april 1920 - 19 maart 1923. De soc. vroegen verlof voor het stadspersoneel en de gemeentescholen. ib. In febr. 1921 nam de Raad unaniem een motie van J. Roegiers aan tegen het invoeren van de zedenleer in de Eeklose lagere scholen. De Raad beschouwde een onafhankelijke zedencursus verplicht voor alle li. indruisend tegen de grondwettelijke gewaarborgde gewetensvrijheid (!) en tegen art. 17 v. d. wet van 19 mei 1914 !
De Raad was echter breed tegemoetkomend voor alles wat de Vlaamse kwestie betrof. In juni 1921 besliste de Raad van 11 juli een officieel stadsfeest te maken, met stadsbevlagging en vrijaf voor de stadsscholen. (10 st. tegen 2).
In juli 1927 oordeelde de Raad de tijd gekomen om amnestie te verlenen aan diegenen die in de oorlog 1914-18 gehandeld hadden uit zwakheid of uit idealisme (10 st. voor, 1 onth., 1 tegen nl. Ch. Locufier) S.A.E. Beraadsl. Gemeent. 30 juli 1927 - 7 juli 1921. Tenslotte nam de Raad in juni 1921 het besluit «in alles wat het inwendig bestuur» v. d. stad betrof alleen het Vlaams te gebruiken. ib. 27 juni 1921. Signaleren we nog dat reeds in 1911 V. Roegiers (kath.) was opgekomen in de Raad voor de vervlaamsing van de Gentse Universiteit en dit namens de N.V.V. van Eeklo, gesteund door het Willemsfonds. ib. 28 jan. 1911. Zie voor Roegiers, de ware patriot, tijdens de bezetting. ib. 20 juli 1915.

(512) Karel Ledeganck gebruikte graag en veelvuldig de uitdrukking «Ziedaar ons Eeklo» vooral wanneer hij over eigen volk ontgoocheld was, zoals o. m. in 1827 toen hij aan zijn vriend Ren· mededeelde dat hij tot zijn «smart en schaamte» in gans Eeklo geen enkele inschrijving op het dichtwerk van zijn Antwerpse vriend De Vos had losgekregen. Gent. Universiteitsbibl. hs 2142[2].

EEKLOSE INFORMATIEN EN ENKWESTEN

(1616-1795)

Mijn beroepsactiviteit zat er wel voor iets tussen dat ik mij vooral aangetrokken gevoelde tot een bepaald deel van het stadsarchief van Eeklo, nl. de «Informatiën en Enkwesten», waarvan ik aanvankelijk er enkele inkeek (1). Het werd daarna een eerder lang verwijlen bij die bronnen toen ik de ongeveer 700 proceszaken — de ene al omvangrijker dan de andere — systematisch begon na te zien en intussen ook de nodige nota's nam, die het mogelijk hebben gemaakt een meer omschrijvende inventaris van dit deeltje van het archief op te stellen, vermeldend :

— de namen van de betrokken partijen

— de namen van de verhoorde getuigen

— de kwalificatie van de zaak.

De gebeurlijke publicatie van die inventaris zou de opzoekingen in dit archiefgedeelte gemakkelijker maken en een dode massa papier zou breder opengesteld worden voor navorsing.

De betrokken «Informatiën en Enkwesten» behandelen zowel criminele als burgerlijke zaken, die uiteraard zeer verschillend van onderwerp zijn. Het gaat hem zowel over moorden als over geschillen in verband met «waterdrup» van woningen, zowel over vechtpartijen en ruzie's als over geschillen in verband met levering van hout, zowel over een diefstal van een paard als over de kwestie van uitweg tussen eigendommen.

Aan bod komen alle mogelijke voorvallen en zaken, waarvoor tijdens een periode van bijna twee eeuwen (van 1616 tot 1795) de Wet van Eeklo een onderzoek instelde of die bij die rechtsmacht aanhangig werden gemaakt.

Zijn de betrokken bronnen zeker ook belangrijk voor de lokale geschiedenis in het algemeen, des te meer inlichtingen verschaffen ze ons

(1) Stadsarchief Eeklo (S.A.E.) — Rechterlijk Archief nr. 1365 — 1397 (33 bundels), Informatiën en enkwesten (minuten) A° 1616 — A° 1795.

over het vroegere volksleven, want hier wordt toch door onze voorouder — de gewone man van de straat — zelf verhaald hoe hij leefde, waarover hij zich kwaad maakte en waarvoor hij vocht, wat hij haatte, vreesde of beminde, wat hij als belangrijk aanzag om te «procederen» en hoe hij ook wel eens tegen de lamp, in dit geval de «Placcaarten en Ordonnantiën», liep.

Wij worden geconfronteerd met het diep-menselijke en met toestanden en lotgevallen, die nu voor ons soms komisch aandoen, maar die de ter zake betrokken persoon niet zo rooskleurig zal gezien hebben, wanneer hij het — voor hem het veelal tragisch lot — zelf aan den lijve ondervond Veel van de enkwesten lichten dan ook een tip op van de sluier waarmede onze voorouders, hun tijd en hun gewoonten nog omhuld zijn.

Eveneens op genealogisch gebied is wat te oogsten in de ongeveer 5.000 vermelde namen van personen — het grootste gedeelte Eeklonaren — die hier in de 17e en 18e eeuw leefden en waarvan bij de identificatie van de getuigen meestal de afstamming, de burgerlijke staat, de leeftijd en het beroep genoteerd zijn. Handtekeningen van honderden getuigen zijn er eveneens te vinden.

De familievorser, die nog iets anders zoekt dan de bezittingen en de rijkdom van de voorouder, zal in de enkwesten heel wat psychologische en zelfs fysiologische eigenschappen van zijn voorgeslacht kunnen ontdekken.

Ter illustratie van dit alles volgen hierna vier histories waarbij mensen het leven lieten en dit dan op gans verschillende wijze. Moord en doodslag verwekken zonder twijfel sensatie, doch hier gaat het er alleen om, aan te tonen dat in de goede, oude tijd ook regelmatig wel eens iets gebeurde waarvoor «geheel Eeklo t' hope liep» en waarover lang, heel lang gesproken werd.

Dat velen soms onverwachtse vaststellingen in de «Informatiën en Enkwesten» kunnen doen, bewijst bijgaande gedeeltelijke verwantschapstabel van het geslacht Nijs.

EEN «ZONDAGSE» VECHTPARTIJ MET KWADE AFLOOP

(Joanna Van Cauwenberghe — † januari 1657)

Het ging er anders zeer lustig aan toe in de herberg van de weduwe Jaspart Van Maldegem, gelegen te Eeklo, rechtover Raverschoot-Rabot, op die zondag, dertiende dag van de nieuwjaarsmaand van het jaar 1657.

Het huis zat vol met Eeklose en Adegemse jongelingen, die zich met allerlei spelletjes vermaakten, terwijl — het spreekt vanzelf — vele kruiken bier gedronken werden. Zelfs de «speleman», Jacques Versluis, was van de partij om op zijn «*violon*» de nieuwste wijsjes te laten klinken.

Mooie liedjes duren evenwel niet lang... en zoals het wel eens meer voorvalt, ontstond er ruzie om het spel. Tussen de gebroeders Marten en Joos Gheernaert enerzijds en enkele Adegemnaars anderzijds rees krakeel «*nopende het springhen om te voorts*». Tijdens een handgemeen werd Jacques Bruissaert van Adegem licht gewond aan de arm. Jacques Versluis maakt ons hieromtrent niet veel wijzer, want wanneer hij later verhoord wordt, verklaart hij dat hij wel in de kamer van de herberg gespeeld heeft op zijn «violon», maar dat hij daar weggegaan is toen het gevecht begon, «*uuijt vreese vandat sijne violon bij het voorn· ghevecht soude ghebrocken worden*». Hij was dan maar in de keuken verder gaan spelen. Ook de vechters hadden zich vlug teruggetrokken. Bruissaert bleef in de kamer terwijl Joos Gheernaert, Marten Gheernaert en Joanna Van Cauwenberghe, ook «Janneken» genoemd en vrouw van laatstgenoemde Gheernaert, in de keuken van de herberg gingen. Een «gewoon» vechtpartijtje dus, zoals er veelvuldig voorkwamen en ook op de wijk Raverschoot kon er geen zondag voorbijgaan zonder een behoorlijke vechtpartij.

Ongeveer een uur later kwamen Jan Hamerlinck fs Lieven, zijn broeder Niklaas en de zekere Pieter De Brabander, allen van Adegem, ook in de herberg aan. Jan Hamerlinck die van de gewonde Bruissaert het wellicht opgeschroefd relaas van zijn gevecht met de Gheernaert's hoorde, koos verontwaardigd partij voor zijn dorpsgenoot. Woedend en met een fasseelstok in de hand ging Jan Hamerlinck naar de keuken, waar de gebroeders Gheernaert nog zaten. De herbergierster — vooruitziend en vrezend voor stukken in haar huis — wilde Jan nog tegen houden, doch hij wist te ontglippen en wipte in de keuken, waar hij in een gevecht geraakte met Marten Gheernaert. Stokslagen werden gewisseld en in het geharrewar kwam één van de slagen terecht op het hoofd van de vrouw van Marten Gheernaert, die op dat ogenblik haar man tegen hield of wegtrok.

Aanvankelijk scheen de slag niet zo kwaadaardig te zijn, doch naderhand werd de gezondheidstoestand van Janneken Van Cauwenberghe slecht en bedenkelijk, bij zover dat de vrouw enkele dagen nadien bezweek aan de gevolgen van de opgelopen verwonding.

De eerder «allezondagse» vechtpartij eindigde hier wel met zeer zware gevolgen.

Jan Hamerlinck werd er van beticht de kwade slag te hebben toegebracht en hij werd aangehouden en als ingezetene van de parochie Adegem opgesloten in de «cipiraige» van het Ambacht Maldegem.

De Wetten van Eeklo en Maldegem stelden respectievelijk een onderzoek in en de getuigen die verhoord werden, waren zoals gewoonlijk in zulke zaken verre van eensluidend in hun verklaringen (1).

Onze muzikant, Jacques Versluis fs Bertholmeus, 20 jaar oud en «*speleman ende cleermaker*» van beroep, maakte de Wet van Eeklo terug niet veel wijzer. Hij had Hamerlinck wel zien binnen komen in de keuken en Marten en Joos Gheernaert waren naar Hamerlinck toegegaan. Een gevecht was ontstaan waarbij Versluis van vrouw Marten Gheernaert wist te zeggen dat zij «*haer oock heeft daerontrent gestelt omme tgevecht te beletten*».

Of Marten en Joos Gheernaert ook met een stok gewapend waren wist Versluis niet, «*midts dat hij deposant daeroppe niet en heeft gheledt ende de selven heeft oock uuijt vreese alsvooren uuijt de voorn. keuken vertrocken soo haest als de voorn. persoonen waeren bij elckanderen ende tghevecht was anne gaende...*».

Uit de verklaringen van Barbara Maris, weduwe van Jaspart Van Maldeghem, 57 jaar oud, «*tavernieriche woonende op den wijck ghenaempt Raveschoot*» kunnen wij alleen onthouden dat Jan Hamerlinck, nadat hij het verhaal van Jacques Bruissaert had gehoord, met een stok in de hand wilde binnen gaan in de keuken waar de Gheernaert's zaten. De herbergierster had «*grote moijte ende devuoer*» gedaan om dit nog te beletten maar Hamerlinck was haar ontsprongen en toch in de keuken geraakt. Zijzelf was dan maar in de kamer gebleven «*omme tgheselschap aldaer wesende tsaemen thouden op datter gheen groote tsaemenvoughijnghe tot ghevecht en soude gheschieden, soo dat de deposante niet en heeft ghesien tgone binnen voorn· keuken is ghepasseert*».

De 20-jarige herbergiersdochter, Maijken Van Maldeghem, verklaarde o.a. dat zij «*uuijt de voorn. camer heeft sien commen eenen Jan Amelinck hebbende eenen stock inde handt wesende seer ghestoort, dat sij deposante den selven Amelinck heeft vast ghehauden omme te beletten dat hij nimant en soude antasten, die nochtans haer heeft ontspronghen, Ende hebbende sij deposante op tselve instant ghesien dat Marten ende Joos Gheernaert fs Paul alsdan oock wesende inde voorn. keuken staende bij den viere oock elck met eenen stock inde handt sijn ghegaen naer de voorn. Jan Amelinck ende dat dhuisvr. vande voorn. Marten Gheernaert ghenaempt Janneken Van Cauwenberghe alsdan staende op sijne slincke zijde, den selven haeren man terstont heeft vaste ghenomen in haeren rechten aerme ende dat niet-jeghenstaende den voorn. Marten ende Joos Gheernaert ende oock den voorn. Jan Amelinck ghelijckelijck hebben opgheheven hunnen aerme ende*

(1) S.A.E.-1365 Informatiën en enkwesten.

metten voorn. stocken naer elckander gheslaeghen». Verder heeft Maijken gezien «*dat de mutse van tvoorn. Janneken Van Cauwenberghe was van haeren hoofde, ende hanghende op haeren rugge, niet wetende de deposante in spreken hoe die vanden hoofde was gheraeckt ende dat de voorn. persoonen aen elckander waeren ende hun ghevecht maer en gheduerde dat men ter wijlen maer eenen pater noster* (2) *soude hebben connen lesen, midts den voorn. Amelinck sulcx de deposante verclaert ghesien thebben, de vlught heeft ghenomen*».

Maijken Van Maldegem had Janneken Van Cauwenberghe dan wel zien naar huis gaan, doch zij had er geen verwondingen aan gezien.

Jan Hendericx fs Jan, 60 jaar oud en schipper van beroep, wist aan de Wet te vertellen dat hij «*binnen de keuken uuijt de camer heeft sien commen eenen Jan Amelinck hebbende eenen stock inde handt sprekende dese ofte ghelijcke woorden «Jae ghij schelmen, staet ghijlieden daer», op welck instant heeft den deposant oock ghesien dat Marten en Joos Gheernaert fs Pauls alsdan oock beede wesende inde voorn. keuken ende aldaer drinckende wesende bij henlieden dhuisvr. vande voorn. Marten Gheernaert ende oock hebbende elck eenen stock inde handt, daermede sijn ghegaen bij den voorn. Jan Amelinck ende hebben hem gheslaegen dat hij ten aerden is ghevallen*». Zeer formeel is schipper Hendericx wanneer hij verder in zijn verklaring verhaalde «*dat hij int voornoemde ghevecht den voorn. Jan Amelinck niet eenen slach en heeft sien slaen metten voorn. Stock. ende dat hij oock niet en heeft connen slaen midtr*s. *dat hem den voorn. Marten ende Joos Gheernaert al te bij waeren comende ende met slaeghen antasten*». Op de vraag waar het slachtoffer had gestaan, verklaarde Hendericx «*dat hij tselve niet en heeft ghesien nochte oock connen sien midts dat hij uuijt vreese van oock slaeghen tontfanghen hem aan deene zijde heeft ghestelt hoewel datter nochtans claerhijt vande keerslicht ghenouch was inde voorn. keuken*». Ook wist Hendericx niet te zeggen wanneer Janneken Van Cauwenberghe de herberg verlaten had, maar wel dat hij buiten haar afgevallen muts had gevonden, want «*op het gheclaeghe vande voorn. wehe van Jaspart Van Maldeghem dat sij van haer biercannen was ghemissende*», had Hendericx «*ghenomen eene keerse ende daer mede ghegaen buijten de voorn. achterdeure vande keuken opden hove, omme te sien of aldaer gheene cannen ofte decxsels en waeren ligghende, verclaert aldan opden selven hove ontrent een halfve roede lingde vanden voorn. achterdeure ghevonden ende opgheraept thebben eene vrauwenmutse ende thooftijserken, ende de selve ghedraeghen inde voorn. keuken, ende heeft aldaer ghesien dat het opperste (ontrent ten halfven) vande*

(2) Zoveel tijd als er nodig is om een Onze Vader te bidden.

selve mutse was ghepleckt van een druppel bloet de groottc van eenen krieckstcen». Na al die tribulaties was de schipper dan maar gaan slapen in zijn schip dat in de Lieve gemeerd lag.

Jan Wille fs Jan, 26 jaar, eveneens schipper, zijn getuigenis is een bevestiging van wat zijn gezel, Jan Hendericx, verklaarde aan de Wet. Wille voegde er ook bij «*dat Marten ende Joos Gheernaert oock elck' eenen stock inde handt daermede sijn ghegaen naer den voornomden Jan Amelinck ende hebben hem mette selve stocken sonder vele spreckens soo dapperlijck gheslaeghen dat hij daervan ter aerden is ghevallen ende tselve slaen ghecontinueert tot dat ymant was open ghedaen d'achterdeure vande voorn. keuken, als wanneer de voorn. Jan Amelinck is op ghestaen ende daerbuiten vertrocken..*». Deposant verklaarde verder : «*niet ghesien thebben dat den voorn. Jan Amelinck heeft gheslaeghen met sijnen voorn. stock naer den voorn. Marten ende Joos Gheernaert ofte ymant anders, maar hij heeft wel ghesien ghelijck voorsijt is dat hij selve vele slaeghen heeft ontfanghen vande voorn. Marten ende Joos Gheernaert sonder dat hem oock ymant anders met hun ghevecht was moijende...*». Schipper Wille kon wel zeggen dat Janneken Van Cauwenberghe «*seer naer was staende sonder nochtans ghesien thebben dat sij alsdan van ymant soude ontfanghen hebben eenighe slaeghen...*».

De verhoorde Adegemnaars wilden of konden niet veel bijzonderheden vertellen.

Jan Haselaere, 41 jaar, landman, wist dat er «*groot crackeel ende ghevecht was*», dat er geslagen werd met stokken, maar... «*sonder te weten ofte precies te connen vernoemen welcke persoonen het waeren*». Hij heeft Lieven Dijsserinck wel horen zeggen : «*Sij smijten Jan Hamerlinck doot*».

Lieven Dijsserinck, 37 jaar, landman, had de in de keuken komende Jan Hamerlinck horen vragen : «*Waer sijn de Raveschootsche?*». Ook had hij wel gezien «*datter diversche persoonen staende met stocken inde handt hebben dapperlijck gheslaeghen opden voors. Jan Hamerlinck sonder de selve te connen noemen door het groot gedruijs en roerte...*».

Jan Dobbelaere, 24 jaar, had ook Jan Hamerlinck «iets» horen zeggen «*vande Raveschootsche*». Hij had ook bemerkt dat Marten Gheernaert en Jan Hamerlinck «*aen malcander zijn geschoten ende dat de huijsvr. vande voorn. Marten Gheernaert haeren man heeft vast gehouden, sonder dat hij deposant het selve instant heeft gesien dat de selv. huijsvrauwe Marten Gheernaert was gequetst dan alleene daernaer verstaen te hebben dat zij een wonde hadde ontfanghen in haer hoofd, zonder te weten wie tselv. soude hebben gedaen*»...

Joos De Wilde, 25 jaar, Gheeraert Brack, 17 jaar, en Passchier Schaut, 20 jaar, ook allen van Adegem, waarvan kan verondersteld worden

dat ze zich liefst buiten het geschil hielden, verklaarden niets van het eigenlijke gevecht gezien te hebben.

Marten Gheernaert fs Paul, 26 jaar oud, nu weduwnaar geworden van Janneken Van Cauwenberghe, wonende «*op de jurisdictie van Eecloo*» liet — hoe kon het anders — een ander geluid horen. Volgens zijn verklaring was in de keuken van de herberg gekomen Jan Hamerlinck «*wesende seer ghestoort vraeghende* : «*Waer zijn de schelmen van Ravesschoot ?*» Toen Marten Gheernaert hierop had repliek gegeven met «wat hij van de Raverschootse wist te zeggen», was hij volgens zijn bewering dan reeds vastgenomen door zijn vrouw en Jan Hamerlinck dit ziende was «*forsselijck uuijtten aermen van tvoors. Maijken Van Maldeghem ontspronghen ende terstond met zijnen stock gheslaeghen naer hem deposant maer hem niet gheraeckt, dan alleenelijck zijne huijsvrauwe*», die nadat zij de slag ontvangen had «*ter aerde is ghesoncken ende gheseijt* : «*Helpt ick ben gheraekt*», *alswanneer hij deposant oock hebbende eenen stock inde hant den voorseijden Jan Hamerlinck is toegheschoten ende naer hem gheslaghen, vattende met zijn slincker hant den stock vanden selven Hamerlinck hem vraeghende waerom hij zijn huijsvrauwe was slaende binnen welcke foulle de achterdeure vanden selve huijse gheopent zijnde, zijn alsoo tsaemen al robbelende buiten gheraeckt ende heeft hij deposant noch andermael ghevraecht vanden selven Hamerlinck waeromme dat hij zijn huijsvr. hadde gheslaeghen waerop hij seijde «t'is mij laet» vraeghende aen hem deposant om vergiffenisse*». Marten Gheernaert verklaarde ook «*dat zijn huijsvrauwe vanden voorschr. slach in haer hooft ontfanghen heeft eene wonde die haer heeft ghecauseert de doot*».

Joos Gheernaert, broer van Marten, 29 jaar, «*Lantsman van sijne stijle binnen de prochie van Adeghem*», beweerde dat Jan Hamerlinck bij zijn binnenkomen vroeg : «*Waer zijn de Fielten ende Schelmen van Ravesschoot ?*». Volgens hem had Maijken, de herbergiersdochter, dan Hamerlinck bij de armen gevat, maar Hamerlinck «*soo daedelijck uuijtsprijnghende uuijtte aermen van tvoorschr. Maijken heeft met zijnen stock gheslaegen, sonder ghesien waer den selven slach ghevallen is, ende oock sonder ghesien te hebben off dhuijsvr. van Marten Gheernaert haeren man was vattende, dan dadel- daernaer op tghelijck instant ghehoort te hebben dat de zelve zijne broeders vrauwe zeijde* : «*och Heere, Helpt ick ben gheraeckt*», *als wanneer hij deposant den voorn. Hamerlinck is toegheschoten ende hem met eenen stock gheslaeghen, ghedurende welcke robbelijnghe is de achterdeure vanden zelven huijse gheopent ende alsoo buijtten gheraeckt alwaer Marten Gheernaert deposants broeder den voors. Hamerlinck was vaste houdende die hij deposant van mallecander heeft ghescheeden*».

Beklaagde, Jan Hamerlinck fs Lieven, «*ghedetineerden inde cipiraige van den Ambachte van Maldeghem ter causen vanden doodslach ghecom-*

mitteert aen Janneken Van Cauwenberghe fa Abraham, huijsvrauwe was van Marten Gheernaert», werd op 21.3.1657 ondervraagd. Hij ontkende alle betichtingen en verklaarde o.a. «*Niet geslaeghen te hebben, wel gheslaeghen gheweest te sijn*», zonder evenwel te weten door wie, «*als dadelick ter aerden gheslaeghen wesende*». Op de vraag «*off hij int slaen naert Marten ende Joos Gheernaert niet en heeft onbewust ghegeven een slach op thooft vant voorseijde Janneken Van Cauwenberghe*», loochende Hamerlinck dit formeel. Dat hij na het gevecht vergiffenis zou gevraagd hebben aan Marten Gheernaert was volgens hem ook gelogen.

Wel klinkt het eigenaardig dat Hamerlinck verder verklaarde «*gheene wonden ofte quetsuren ontfanghen te hebben ten tijde vant voorseijde ghevecht*».

Na de verhoren van de getuigen was nog geen volle klaarheid in de zaak gekomen en de gehele waarheid was zeker niet achterhaald geworden.

Aan de ene kant had men de verklaringen van de gebroeders Gheernaert, die familie waren van het slachtoffer en die daarbij nog zelf in de vechtpartij betrokken waren geweest. Een geslepen verdediger zou zeker niet alleen pleiten dat die getuigen niet geloofwaardig waren, maar hij zou zeker ook kunnen doen uitschijnen hebben dat in het geharrewar van het gevecht «de kwade slag» kon gegeven zijn door Joos of zelfs Marten Gheernaert.

Aan de andere kant had men de getuigenissen van de schippers Hendericx en Wille, die meer objectief konden zijn en die zelfs in het voordeel van Hamerlinck uitvielen, wat een behendig advokaat kon gebruiken om «wettige zelfverdediging» voor Hamerlinck in te roepen.

Wat er ook van zij, uit het ganse onderzoek bleek dat Jan Hamerlinck, indien hij de slag werkelijk had toegebracht, op dat ogenblik zeker niet het inzicht zal gehad hebben ook maar «iemand» te doden. Waarschijnlijk zal hij wel, doch zonder dit opzet naar Marten Gheernaert willen slaan hebben, maar per ongeluk Janneken Van Cauwenberghe geraakt hebben. Met de maatstaven van ons huidig strafrecht zou hij dan ook in het ergste geval kunnen beticht worden van toebrengen van opzettelijke slagen, zonder het oogmerk om te doden, die nochtans de dood veroorzaakten.

De Maldegemse vierschaar stond alleszins voor een zware karwei om in deze verwarde zaak recht te spreken. In de maanden april, mei en juni werd verder «geprocedeerd» en op 27 juni 1657 werd Jan Hamerlinck vrijgelaten op borg en «*op cautie juratoire van inne te commen thallen tijden dies versocht zijnde op peijne als naer rechte*».

In de te Eeklo voorhanden zijnde dokumenten is niet vermeld, hoe de zaak daarna uiteindelijk voor Hamerlinck is afgelopen.

KINDERMOORD
DOOR VERLATEN MOEDER

(boorling, Ja Jooris Ploffeijt en Maria De Keijser — † Eeklo 7-4-1718)

Op 9 april 1718 is het zevenjarig Fransken Van den Hende een koe aan het wachten op een akker langs het Kaaistraatje te Eeklo, wanneer hij daar in een «waterput» of «wal» op 't water *«een moedernaeckt kindeken»* ziet drijven. Verschrikt loopt het koewachterken naar huis om zijn akelige vondst aan zijn moeder mede te delen en hoe kan het anders... de buurt van 't Kaaiken staat weldra in rep en roer.

Nieuwsgierigen komen aangelopen en de zestienjarige Steven Van de Kerchove heeft het intussen al aangedurfd het lijkje van de ene kant van de wal naar de andere te steken met *«een peertseken»*.

De Wet komt ter plaats (1). Het onderzoek begint, doch niemand schijnt te weten hoe en wanneer de verdronken boorling daar in het water is terecht gekomen. De moeder van het kind is al evenmin gekend.

Meester-Chirurgijn Ignatius Marissal onderzoekt het lijkje en in zijn verslag verklaart hij dat hij heeft *«ghevisiteert het doodt lichaem van een jonck gheboren kindt ende heeft bevonden dat in het hooft van het voornoemde kindt, wesende een dochterken, waeren twee fracturen waervan de eene was op het os coronael ende de andere op het os parientalis midtsgaders datter was eene steke inden hals, door welcke steke ende fracturen onderschreven oordeelt de doodt van het kindt ghecauseert te sijne»*. Verder meent de chirurgijn dat het lijkje *«niet langher als den tijd van tweemael vierentwintich uren in het water en heeft ghelegen»*.

De tongen komen los en *«op het geruchte dat alhier was loopende»*, gaat schout Jan Jacques Vande Poele reeds 's anderendaags, zijnde 10 april, op zoek naar een zekere Marie De Keijsere, dienstmeid bij de «De Baetsen», uit het Kaaistraatje, waarvan blijkt dat zij sedert diezelfde morgen uit Eeklo verdwenen is en die de moeder zou zijn van de verdronken boorling. 's Avonds nog trekken de schout en de officieren Ambrosius Cojaux en Marcus Van Swijnsvoorde naar Adegem, waar zij Marie De Keijsere vinden bij haar oom en tante, de echtgenoten Pieter Buysse-Susanne De Keijsere, op de wijk «De Appelboom», waar zij zich verscholen had. Marie De Keijsere wordt met paard en kar naar Eeklo gevoerd daar

(1) S.A.E.-1380 Informatiën en enkwesten.

«het haer onmoghelick was ter oorsaecke van haere indispositie te voete naar Eecloo te gaen». Zij wordt in de *«cipierage»* opgesloten

Op 12 en 13 april wordt Marie De Keijsere, dochter van Pieter en van Cathelijne Van de Ghenachte, die zegt 24 jaar oud te zijn, verhoord door de Wet van Eeklo (2).

Zij verklaart *«sonder andersints preciselick te connen declareren wanneer, ledent tusschen de ses en seven maenden getrauwt te sijn met Jooris Ploffeijt van Ronsele»*, dat zij nà haar huwelijk naar Ronsele is gaan wonen, maar dat zij de echtelijke woning aldaar reeds tweemaal heeft verlaten *«omme diesuille sij met de moeder van haeren man die met hem was woonende niet en conde huijshouden»*. De eerste keer heeft ze het er zes weken uitgehouden en een tweede keer slechts vier weken. De laatste tijd verblijft zij op de hoeve van de familie De Baets, nl. bij Joorijne De Baets, in de volksmond «Eirdevelt» genoemd. Haar man woont nog te Ronsele.

Marie De Keijsere verklaart en bekent verder :

— dat zij *«voor daete van haer huwelick is bevrucht gemaeckt door haeren jeghenwoordichen man»*, dat ze *«met geenen anderen persoon voor daete van haer huwelick en heeft vleesschelick gheconverseert als met haeren man»* en dat zij *«ghedurende haer huwelick ende haer verblijf binnen dese stede met geenen persoon en heeft gheboulеert nochte vleesschelick gheconverseert»*.

— dat zij *«bevrucht sijnde van kinde op de sevensten deser loopende maent van april 1718 is verlost van een dochterken ende dat haer niemant in baerensnoot en heeft bijgestaen ende gheassisteert en dat sulcx is ghebeurt tusschen seven ende den acht uren des naermiddags, ende dat het voorn. dochterken is doot ter werelt ghecommen»*.

— dat zij niet weet of haar kind voldragen was *«midts sij daer te vooren noijt kinders heeft gehadt ofte ghebaert, nemaer dat selve kindt was vollijnich»*.

— dat dit alles gebeurd is *«bij eenen waterput ligghende teijnden het hof van haere woonste ende dat zij geene fracturen ofte breucken in het hooft van het selve nieuw gheboren kindt en heeft gheinfligiert nochte oock eenige steke in den selven hals»*, maar voorzichtigheidshalve voegt zij er bij *«dat tselve kindt also can ghequetst sijn ghewordeu door de kinders de welcke het kindt siende ligghen inden waterput daernaer*

(2) Maria De Keijser was 25 jaar op dat ogenblik, want «2da februarij anni 1693 baptizata est Maria f^{a} legitima Petri De Keijser et Catharina Van De Genachte ... nata est precedenti...»
(S.A.E.-Doopreg. f° 2874 r°).

met stocken hebben gesteken om tselve aenden cant van de waterput te crijghen, so sij van andere personen heeft verstaen».

— dat *«alhoewel sij daeraen geen leven en was siende»*, het kind in haar voorschoot heeft genomen en het met water uit de wal heeft gedoopt, maar dat *«sij vreesende haeren man ende opspraecke vande menschen ende seer bevendig van alteratie ende gelijck door duijvelsraedt het dood kindt heeft laeten rollen ende vallen uit haeren voorschot inden waterput»*.

«Uut vreese over tgone sij soude moghen misdaen ghehadt hebben te worden ghevanghen» is zij dan op 10 april om twee uur 's morgens uit Eeklo weggegaan om zich naar Adegem te begeven.

Marie De Keijsere *«betrauwt niet calpabel ofte plichtich te sijn aen eenighe groote straffe»* en zij voegt er bij *«dat sij om voordere oncosten ende continuatie van haere dententie te eviteren midtsgaders om te bekommen eene corte en genaedighe sententie haer is ghedraegende in het oordeel van den rechter ende versoeckt te dien effecte de saecke gesloten thebben»*.

Is het toeval of is Marie De Keijsere — die verklaart *«haer niet te willen bedienen van Procureur ofte andere Raedt»* — dan zo sluw en doortrapt. Haar gegeven uitleg is in elk geval zeker doeltreffend, want zij werpt — mogelijks zonder dat zijzelf er zich van bewust is — het rechtsprincipe «Doding kan alleen gepleegd worden op een levend mens» voor de voeten van de Magistraat, die er niet toe kon komen Marie De Keijsere te doen bekennen dat haar kind geleefd had. De Wet schijnt ook te aarzelen en eerder verveeld te zijn met het door chirurgijn Marissal afgeleverde attest, waar wel in vermeld werd dat de op het lijkje gevonden *«steke ende fracturen»* de dood van het kind *«ghecauseert»* hebben en logisch geredeneerd het kind dus moet geleefd hebben, maar waar niet uitdrukkelijk en formeel in vermeld is dat de verwondingen toegebracht zijn aan een op dat ogenblik nog in leven zijnde kind.

's Anderendaags, op 14 april 1718, reeds om half acht 's morgens, wordt Marie De Keijsere terug verhoord, doch zij blijft in haar eerste verklaringen volharden.

De Wet wilt meer zekerheid en houvast hebben en het is dan dat baljuw Guido Louis De Smet de chirurgijnen Charles Goossens en Ignatius Marissal opvordert, die op 14 april, om drie uur 's namiddags, nadat het lijkje van de boorling is ontgraven geworden en op het stadhuis is gebracht, een tweede lijkschouwing uitvoeren. Hun verslag vermeldt nu heel precies : *«attesteren dat wij daer van Inspectie ende visitatie ghenomen hebbende, hebben bevonden dat in het hooft van het voorseijde kint waeren twee fracturen waer van de eene was op het os coronalis, ende de andere op het*

os parientalis, welcke voorseijde fracturen op het voors.e os coronalis is bevonden met eene groote contusie waerdoor wij oordeelen dat de selve fracture is ghedaen ghedurende het leven van het voorn. kint ende dat die is gheweest de oorsaecke van de doodt van het selve kint, hebben voorts in het selve kint noch bevonden diversche wonden door de huijdt sonder eenighe swellijnghe, soo dat mitsdien de selve wonden, alsmede oock de voorn. fracture op het os parientalis connen sijn vooren ghevallen ofte ghedaen naer de doodt van het voorn. kint, het welcke wij attesteren voldreghen te wesen».

Eens deze nieuwe, nu meer formele gegevens voor handen, slapen onze onderzoekende schepenen er niet op en nog dezelfde dag om 17 uur gaat Marie De Keijsere tot volledige bekentenissen over en zij geeft dan eerst toe «*dat sij naerdien sij het voorn. kindt hadde ghedoopt, alsdan siende dat het kindt noch levendich was met haer hant heeft ghegeven eenen douw op sijn hooft waerdoor sij aen het selve haer kindt secht en bekent gheinfligiert ende ghedaen te hebben de fracture op het os coronalis, sonder dat sij daernaer aen het kindt noch enich leven heeft gesien*»

Het betreft dus kindermoord.

De verhoren op 15 en 21 april brengen geen nieuwe feiten meer aan het licht. De verklaringen van getuigen zijn echter eerder bezwarend voor De Keijsere en schijnen er wel op te wijzen dat zij met voorbedachte raad heeft gehandeld. Een buurvrouw, Susanna Crets, weet namelijk aan de Wet te zeggen dat zij «*eens ofte tweemael Marie De Keijsere aengheseijt heeft dat sij was bevrucht van kinde ende dat sij daerop telckent heeft gheantwoort dat daervan niet en was.* Chirurgijn Ludovicus Van Waesberghe verklaart dat hij een tiental dagen vóór de feiten Marie De Keijsere wegens een ongesteldheid heeft «*gevisiteerd*», dat hij haar toen twee of drie keren gevraagd heeft of zij zwanger was en dat ze telkens heeft geantwoord «*dat ze sulks niet wist*». Dit pleit zeker niet in het voordeel van Marie De Keijsere.

Schout Jan Jacques Van De Poele en de officieren Marcus Van Swijnsvoorde en Pieter De Muijnck bevestigen dat zij nooit hebben gehoord dat Marie De Keijsere vroeger enig delikt had bedreven en dat zij ook nooit gehoord hadden dat zij schuldige betrekkingen had onderhouden met andere mannen.

Veel voordeel hebben deze verklaringen van laatstgenoemde moraliteitsgetuigen niet gebracht en de weegschaal van Vrouw Justitie is er niet door overgeslagen, want reeds op 5 mei 1718 werd de betichte ter dood veroordeeld.

Het vonnis geveld door de Eeklose «*extraordinaire ghebannen vierschaere*» bepaalde o.a. «... *recht doende condemneren u ter plaetse ordinaire*

op een schavot gheexecuteert te worden metten sweerde datter de doodt naervolght, ende u doodt lichaem 'teijnden dies gheleijt ende publicquelick gheexposeert te worden op een radt andere ghedenatureerde moeders ter exempel, confisquierende alle uwe goederen, ...» (3).

De allicht nu meer dan ooit door iedereen verlaten Marie De Keijsere werd dezelfde dag onthoofd (4).

ZIJN LIED WAS UIT

(Judocus N., de liedjeszanger — † Eeklo, 28.9.1726)

Op het einde van de maand september 1726 was hij terug in Eeklo geraakt. Niemand kende hem anders dan «Judocus, de liedjeszanger».

Jarenlang — wellicht zijn leven lang — had hij van de ene kermis naar de andere gezworven, was hij van de ene markt naar de andere getrokken om er met zijn liedjes het volk te vermaken. Rijk zal hij wel niet geweest zijn, want alleen stuivers worden in de muts van een zanger geworpen en langs 's heren zandige wegen krijgt men doorgaans grote dorst die regelmatig moet gelest worden.

Niemand in Eeklo wist dan ook waar Judocus eigenlijk thuis hoorde, van waar hij kwam of hoe oud hij was. Zou hij dit zelf nog alles geweten hebben ? Was hij nu ziek, voelde hij zich oud worden, kon hij «uit de weg niet meer», wilde zijn stem niet meer mede of kwam hij aan de kost niet meer ? Ook dit weten wij niet. De arme en eenzame troubadoer moet wel gevoeld hebben dat zijn lied uitgezongen was en hij maakte er zelf een eind aan door zich te verhangen.

Op 28 september 1726 werd zijn lijk gevonden op een zolder van de herberg «Inde Prince Cardinael», waar hij nog onderdak gekregen had. Baljuw Judocus Lefer en de schepenen Jan Frans Van Crombrugghe en Joseph Dhaenins begaven zich onmiddellijk ter plaats om «*aenschouw ende visitatie*» te doen en zij hebben «*het doode lichaem van sekeren mans-persoon ghenaemt (soo men verstaet) Judocus, sonder te weten sijnen toe-*

(3) S.A.E.-1440 Register van criminele sententien ghewesen bij Schepenen der Stede, Keure ende Vrijhede van Eecloo begonst met den XXVIIen septembre 1702 - vonnis van 5.5.1718.

(4) S.A.E.-178 Overl. reg. f° 4175 v°.
«10a Aprilis 1718 occisa est a matre sua proles Maria de Keijser quam dixit sese Baptisasse dum esset morti proxima quae proles sepulta est in cemiterio versus austrum. Prefata Maria de Keijser est decapitata 5a maij 1718.»

naeme, wesende liedtjenssangher, bevonden met een strop aen sijnen hals ende ligghende opden oppersten solder van het huijs ende herberghe van Susanna Van Hevele weduwe van Joos De Rijcke inden Prince Cardinael ende als opden selven solder ghevallen door het breken van het voornoemde strop, midts men aen eenen hauten naeghel van een scheirgebint aldaer noch was siende hanghen eene afghebrocken coorde ende deel van het selve strop» (1).

Norbertus Anthonius Van Waesberghe, «*licentiaet inde medecijnen*», en Ignatius Marissal, meester-chirurgijn, die op verzoek van de Wet het lijk onderzochten, attesteerden «*datter onder het strop aenden voorn. lichaem was eene blauwe diepe lijncke als door het selve strop daerinne ghedruckt ende den voors. hals daerdoor ghebrocken alsmede de tonghe was seer gheswollen waerdoor wij oordeelen dat de doodt van het voormelde lichaem is ghecauseert, midts wij geene quetsuren nochte andere teeckenen aen het selve lichaem en hebben bevonden, de welcke anderssints de voorseijde doodt souden cunnen veroorsaecken*» (2).

Hiermede was het voor Judocus evenwel nog niet het einde, want of hij het nu wilde of niet, er stond nog een strofe in zijn levenslied. In het toenmalige strafrecht werd zelfmoord niet alleen als een zware misdaad aangezien, maar werd de dader-zelfmoordenaar ook nog berecht en gestraft. Procureur Jan De Roo werd «*curateur ghecommitteert over het doodt lichaem van sekeren Judocus ofte soo hij anderssints soude moghen bekent sijn en wiens toenaeme onbekent is*» en op 1 oktober 1726 werd de dode liedjeszanger «*ter causen hij hem met een strop aen den hals heeft verhanghen ende alsoo ter doodt gebracht*» veroordeeld tot :

— «*uut den selven huijse (den Prince Cardinael) geslept te worden op een horde naer de ordinaire plaetse patibulaire*»

— «*ende aldaer ghehangen te worden in eenen spriet andere ter exempel*» (3).

Op de galgenakker — hoog in een boomspriet — blies de wind dan het einde van het lied. Alleen kraaien accompagneerden die muziek en toehoorders waren er wellicht niet.

---

(1) S.A.E.-1398 Register Lijkschouwingen.

(2) S.A.E.-1399 Lijkschouwingen (Minuten).

(3) S.A.E.-1446 Register van criminele sententien ghewesen bij Schepenen der Stede, Keure ende Vrijhede van Eecloo begonst met den XXVIIen septembre 1702 - Vonnis van 1.10.1726.

Bijlage

VERWANTSCHAPSTABEL

° = geboren
† = overleden
× = gehuwd
°° = ondertrouw

DE NIJS Joannes
°
† Eeklo, 6/7/1717
× Eeklo, 7/10/1674
VERSTRAETE Apollonia (° ca 1652)

NEIJS Cornelius
° Eeklo, 29/7/1679
† Eeklo, 23/5/1711
× Eeklo, 30/8/1701
DE PAU Maria Anna

NIJS Joseph
° Eeklo, 21/3/1710
†
× Eeklo, 6/5/1732
VAN HOOREBEKE Carolina

NIJS Jacoba Anthonia
° Eeklo, 27/2/1737
† Eeklo, 14/5/1779
× Eeklo, 7/5/1763
BUYCK Jacobus Benedictus

BUYCK Guido Josephus
° Eeklo, 22/10/1769
† Eeklo, 18/6/1836
× Eeklo, 2/5/1795
BOUTE Agnes Theresia

DENIJS Jacobus
° Eeklo, 17/3/1683
† Eeklo, 3/2/1746
×
STANDAERT Anna

NEYS Livinus
° Eeklo, 24/10/1720
† Eeklo, 6/10/1775
× Eeklo, 14/1/1752
VAN DE PUTTE Maria Catharina

NIJS Bernardus Dominicus
° Eeklo, 27/10/1765
† Eeklo, 22/2/1845
× Eeklo, 30/11/1793
VERSYP Maria Theresia

NIJS Dominicus
° Eeklo, 31/12/1794
† Eeklo, 10/6/1870
× Eeklo, 29/6/1836
CASSIER Georgine Sophie

NIJS Agnes Theresia
° Eeklo, 29/8/1768
† Eeklo, 28/8/1851
× Eeklo, 9/11/1789
MARTENS Hieronimus

MARTENS Joannes Francies
° Eeklo, 14/9/1790
† Marcq en Barœul, 15/7/1858
× Eeklo, 23/11/1814
AERNOUT Anthonia V...

DENIJS Franciscus (1)
° Eeklo, 30/9/1690
†† Eeklo, 30/6/1727
× Eeklo, 17/11/1711
CLAIJS Marie
× ×
MAENHAUT Livina

NEYTS Joannes Franciscus
° Eeklo, 27/6/1716
†
°° Eeklo, 23/8/1742
LAMMENS Maria Joanna

NIJS Petrus Joannes
° Eeklo, 19/9/1744
†

18/12/1808
29/2/1844
15/1/1835
TIER Pelagie

Rosalie
21/5/1858
5/12/1924
9/5/1862
TENS Hyronimus Fr.

NS Romanie Marie (3)
21/3/1865
12/3/1932
6/6/1888
ERLYNCK Auguste

° Eeklo, 24/10/1838
† Eeklo, 21/4/1913
× Eeklo, 19/10/1865
DE GRAEVE Maria Antonia

NYS René
° Eeklo, 5/12/1867
† Eeklo, 7/9/1950
× Eeklo, 30/8/1894
VAN HYFTE Elodie

NYS Eduardus
° Eeklo, 2/7/1895
× Eeklo, 20/10/1922
VERMEULEN Anna Ludovica

NIJS Huibrecht Alfons Elodia
° Eeklo, 8/8/1923
× 26/5/1950
GEERTS Petronella Antonia

NIJS Martina J. E.
° Eeklo, 13/6/1951
NIJS Eddy A. J.
° Eeklo, 20/12/1954

NYS Leonie
° Eeklo, 21/3/1875
† Eeklo, 17/9/1944
× Eeklo, 26/4/1899
NAESSENS Arthur

NAESSENS Desideer Jozef
° Eeklo, 18/7/1902
× Eeklo, 22/5/1926
† Eeklo 2/1/1972
LEHOUCQ Joanna C. M.

NAESSENS Roland Arthur
° Eeklo, 19/2/1930

° Eeklo, 16/8/1815
† Eeklo, 30/11/1869
× Eeklo, 9/5/1862
BUYCK Rosalie

MARTENS Romanie Marie (2)
° Eeklo, 21/3/1865
† Eeklo, 12/3/1932
× Eeklo, 6/6/1888
HAMERLYNCK Auguste

HAMERLYNCK Désiré P. J.
° Eeklo, 26/6/1901
† Eeklo, 2/6/ 1966
× Eeklo, 22/4/1925
VERCAUTEREN Augusta

HAMERLYNCK Willy A. A.
° Eeklo, 31/5/1928
× Eeklo, 17/4/1971
FERMONT Diana E. A.

HAMERLYNCK Antoine A.A.
° Eeklo, 15/12/1939
× Eeklo, 10/5/1962
VERVUST Mariette Ph. E.

HAMERLYNCK Veerle A.E.W.
° Eeklo, 12/5/1964
HAMERLYNCK Martine M. A.
° Eeklo, 23/11/1965

rd op 30/6/1727 vermoord door Jan Dhaenens.

n grootmoeder Romanie Martens was langs de Martens en langs de Buyck's
vant met het geslacht NIJS. Agnes Theresia NIJS was haar overgrootmoeder.
S Jacoba Anthonia was haar betovergrootmoeder.

nr. 2.

«PAARDETWIST»
GEVOLGD DOOR LAFFE MOORD

(Franciscus De Nijs — † Eeklo 30-6-1727)

Die zondagavond, 29 juni van het jaar 1727, waren Frans De Nijs en Jan Dhaenens ontboden geworden door voerman Jooris Boelé om «over zaken» te komen spreken in de herberg «Inde Hooghe Vurst», gelegen op het einde van de Kerkstraat te Eeklo. Frans De Nijs trok met zijn elfjarig zoontje Jan naar de herberg en weldra vervoegde Jan Dhaenens ook het gezelschap.

Zo zaten dan Jooris Boelé, Jan Dhaenens, Frans De Nijs en Guilliaeme Hebbe samen potten bier te drinken, intussen handelend over «*een peert twelcke vercavallot was ende leverijnghe van dien*».

Dhaenens en De Nijs geraakten op zeker ogenblik niet akkoord over dat paard en zij «*hebben ghecreghen eenighe woorden ende crackeel*». Er ontstond «*disput ende querelle soo verre dat sijlieden aen elckander sijn ghecommen ende hebben ghevochten met de vuijsten*». Bloed trekt en Jantje De Nijs sprong zijn vader ter zijde, zodanig dat Jan Dhaenens onder de Nijsen geraakte tot de waard Pieter Lampaert ze wegtrok van Dhaenens, die overmand lag te roepen : «*Ick hebbe ghenoech, laet ons peijs drincken*».

De vrede werd dan maar gedronken en het gezelschap bleef op de verzoening verder kruiken bier ledigen, maar dan «*in vriendtschap behoudens daertusschen noch somwijlen eenighe woorden ende different hebbende op de leverijnghe van een peirt.*»

Rond middernacht verlieten vader en zoon De Nijs «*uutgaende al de voordeure*» de herberg en «*immediatelijck daerna*» deed Jan Dhaenens dit ook, maar dan «*uut de achterdeure*», althans volgens de daarna verhoorde getuigen die eensluidend waren over hetgeen tot dan toe «*Inde Hooghe Vurst*» voorgevallen was (1).

Wat het verder verloop van de feiten betreft, was het alleen het jeugdige Jantje De Nijs dat later — op 2 juli — zou kunnen vertellen wat vervolgens gebeurd was, nl. dat zijn vader en hij gekomen waren langs «*de Kerckstraete ende Maerkt naer het Cocquytstraetjen*» waar ze woonden. Maar gekomen op de Markt «*ontrent het Hondecotstraetjen is aldaer voorbij ghepasseert Jan Dhaenens sonder een woort thebben ghesprocken ende dat hij tselve Hondecotstraetjes is inghegaen.*»

(1) S.A.E.-1384 Informatie preparatoire van 30.6.1727.

Vader en zoon De Nijs vervolgden ook hun weg, doch Frans De Nijs was niet al te gerust in Dhaenens, want hij heeft zijn zoontje «*ghelast dat hij soude hebben vooren op ghegaen om te sien of Jan Dhaenens daer erghens was*», wat de jonge De Nijs dan deed, «*ende ghecommen sijnde aen hunnen huijse heeft hij van daer gheroepen dat hij Jan Dhaenens aldaer niet en sagh.*» Frans De Nijs die blijkbaar Jan Dhaenens «voor geen gras vertrouwde» (2), voelde zich dan eerst veilig en naderde zijn woning, waarvan de voordeur gegrendeld was. Op het aankloppen riep de intussen

---

(2) Jan Dhaenens (of Dhanins) fs Pieter, ° Lembeke ca 1676, achtereenvolgens wonende te Lembeke en Eeklo was geen katje om zonder handschoenen aan te pakken. Hij zal geen goede reputatie gehad hebben.

Op 20.12.1711 kwam Jan Dhaenens vergezeld van zijn broer in de herberg van Jan Billiet te Eeklo, waar hij moeilijkheden zocht. Hij had het vooral gemunt op Heindrick Verbrugghe fs Jacques (50 j.), die hij bedreigde met een bloot mes. Het kwam niet tot handtastelijkheden en de Dhaenens verlieten dan maar de herberg.

Toen Verbrugghe een kwartier later — het was toen rond 22 uur — ook de herberg verliet werd hij opgewacht door Jan Dhaenens die terug met zijn mes dreigde en die vervolgens met stenen begon te werpen naar Verbrugghe, die geraakt werd aan het hoofd en bewusteloos neerviel «*in groot perijckel van in sijn eijghen bloed te versmachten*». Heindrick Verbrugghe was zwaar gewond en moest weken te bed blijven.

Interessant is dat Jan Dhaenens te dien tijde «*is ghevlucht gheweest op het kerckhof deser stede ende aldaer in assylie ghebleven tot dat het perijckel des doodts inden ghequetsten cesseerde ende het officie 't sijnen laste gheinformeert hebbende, hij met het selve ghecomposeert hadde.*» (S.A.E.-1377 Informatie van 21.12.1711).

Een jaar later — op 22.12.1712 — overviel Jan Dhaenens schepen Pieter De Craene toen die rond negen uur 's avonds van het stadhuis naar huis ging. Jan Dhaenens bevond zich in de keuken van de «conchergie» toen schepen De Craene langs daar het stadhuis verliet. Gekomen in de Kerkstraat werd De Craene van achter aangerand door de achter hem geslopen Dhaenens, die zijn slachtoffer met een steen slagen op het hoofd gaf, waardoor de schepen zodanig gewond werd dat hij enige dagen bedlegerig was.

Drijfveer was «*dat den selven De Craene niet en hadde willen staen onder eenen act die ten voorn. tijd inden Collegie in sijn regaerdt* (Dhaenens) *ghepasseerd was.* Schepen De Craene was een 5-tal jaren te voren nog eens overvallen geweest door Jan Dhaenens. Hij was toen eveneens zodanig geslagen dat hij van zijn paard was gevallen en daarbij gewond werd aan het hoofd. (S.A.E.-1377 Informatie van 24.12.1712).

Op 9.2.1719 randden Jan Dhaenens samen met Jan De Pauw, bijgenaamd «Leure De Pau», de op nachtronde zijnde officier, Marcus Van Swijnsvoorde, aan, toen ze hem in het «Hondecotstraetjen» ontmoetten. Dhaenens poogde de degen van de stedelijke ordehandhaver af te nemen en werd daarbij geholpen door De Pauw, die intussen langs achter aan het haar van Van Swijnsvoorde trok. In het geharrewar stak De Pauw met de afgenomen degen op het borstbeen van de officier die gelukkig voor hem slechts licht gewond werd.

opgestane vrouw De Nijs «*dat sij quam, dat sij was aenstekende haeren rock*».

Het is op dat ogenblik dat Jan Dhaenens — «*in sijn hemde sonder justaucorps en hebbende in sijn handen een roer*» — uit de lochting van De Nijs te voorschijn kwam. Voorzeker moet de te voren nog zo voorzichtige Frans De Nijs dit alles niet zo goed gezien hebben, want toen Dhaenens riep : «*Waer sijt ghij*», antwoordde hij argeloos : «*Ick ben hier*». Jantje De Nijs had de opdagende Jan Dhaenens wel gezien, maar te laat. Het zag nog juist hoe Jan Dhaenens dan zijn roer aanlegde en schoot, waardoor vader De Nijs «*terstond is ghevallen ter aerden seer lamenterende ende schreewende*».

De op het hulpgeroep toegelopen vrouw De Nijs trof haar man nog zieltogend aan en op haar uitroep : «*Jesus, Maria, Franchois, sijt gij dat*» kon De Nijs nog nauwelijks «*Jae ick*» prevelen. Op haar vraag wie hem geschoten had, heeft «*haeren man gheseijt (soo sij meijnt) : Jan Dhaenens*».

Dat vrouw De Nijs in paniek verkeerde is goed te begrijpen en tijdens haar verhoor verklaarde zij dan ook zeer oprecht : «*doch alsoo sij depo-*

Nog geen 2 maanden later — op 30.3.1719 — constateerde baljuw Jan Frans Baesbancq dat een viertal drinkebroers, waaronder Jan Dhaenens, rond middernacht nog rumoer aan het maken waren in de herberg «De bloempot», gelegen in de «Brugsche Straete». Jan Dhaenens was opstandig tegen de optredende baljuw, hij verwekte nachtrumoer toen hij opgebracht werd naar het stadhuis en hij smaadde de baljuw, die hij daarbij nog wat stampen gaf toen deze hem deed opsluiten.
Jan Dhaenens was zelfs zo vermetel dat hij enkele weken later de baljuw en ook de nachtroeper, Joris Van Hecke, bedreigde in verband met hun optreden ter zake. Ook werd Jan Dhaenens er van verdacht in kontakt te hebben gestaan «*met sekere pesoonen die alhier geseijt worden te maecken een quade bende ende bij nacht veel moetwilligheden bedrijven*».
(S.A.E.-1381 Verslag van 31.3.1719 en Enkwesten van 5.5.1719 tot 16.11.1719). Omstreeks 1716-1719 werd Eeklo onveilig gemaakt door een zogenoemde «kwade bende», waarvan bepaalde leden, o.a. de gebroeders Lieven, Cornelis en Jan De Pauw, Guillaume Vernaet, Jan Iket, Jan Mannens, Jacobus Buyck, Gillis Billiet, Engelbertus Van Audenaerde, Guillaume Pijcke en Jan en Pieter Van Vaernewijck, zich plichtig maakten aan allerlei baldadigheden en straatschenderij, aan opzettelijke slagen, aan bedreigingen, aan verboden wapendracht en soms aan diefstal en geldafpersing.
[— S.A.E.-1379 en 1380 Informatiën en enkwesten.
— Rijksarchief Gent - Inventaris van het Archief van de Raad v. Vlaanderen - deel IV (door J. Buntinx) :
nr. 22899 Cornelis en Jan De Pauw (Eeklo) en cons. : straatschenderij (1719-1724)
nr. 22913 Lieven De Pauw (Eeklo) : hoofd van bende - allerhande baldadigheden (1720).]

sante was in d'uijtterste perplecsiteit en heeft niet wel verstaen ofte onthauden wie hij seijde».

Kort daarop moet de dodelijk gewonde Frans De Nijs reeds de geest gegeven hebben, want toen de door het schot wakker geworden buren, Francois Van Hecke, Jan Pijfferoen en Cornelis Burggraeve, eveneens op straat ter hulp kwamen gelopen, zagen zij geen teken van leven meer aan hun buurman. Geen enkele hulp kon nog baten.

Door Norbertus Antonius Van Waesberghe, geneesheer, en Jan Van Vaernewijck, meester-chirurgijn, werd tijdens de uitgevoerde lijkschouwing *«bevonden den voorseijden Frans De Nijs geschoten te sijn met saet inden torax ofte de burst ende abdomen ofte onderbuijck, welcke scheute doorgaende de voorseijde burst ghequetst heeft pulmones ofte loose ende het herte, waerdoor de gheheele capaciteijt vanden ghemelden torax vol bloet ghelopen was alsoock een deel vande capaciteijt vanden abdomen, vermidts den ventriculus ofte de maeghe met den hepar oock ghequetst zijn gheweest, waerdoor wiert gheoordeelt de voorsijde doodt ghecauseert te sijn»* (3).

De 36-jarige Frans De Nijs was laffelijk vermoord geworden door een gramme Jan Dhaenens. Dat Dhaenens het oogmerk had om te doden bleek wel uit de aard van de verwondingen, die zwaar als ze waren, toegebracht moeten geweest zijn door een schot afgevuurd van op tamelijk korte afstand. Opvallend is nochtans dat de onderzoekende schepenen aan Jantje De Nijs nooit gevraagd hebben van op welke afstand Dhaenens geschoten had. In de verklaringen is dit in elk geval niet geakteerd geworden.

Ook menen wij te mogen veronderstellen en zelfs voorop te stellen dat Jan Dhaenens, die zich toch zeker moet bezonnen hebben alvorens zijn misdaad te plegen, de doodslag met voorbedachte raad bedreven had. Die voorbedachtheid mag zeker afgeleid worden uit de zekere tijd — toch een paar uren — die verlopen was tussen de vechtpartij «Inde Hooghe Vurst» en het ogenblik van de uitvoering. Het gaan halen van zijn wapen en het zich begeven naar de plaats waar het slachtoffer zou komen, bevestigen ook deze thesis.

De dader kon daar niet over verhoord worden, want Jan Dhaenens, die zich wel bewust zal gevoeld hebben wat hem te wachten stond, was reeds met de noorderzon uit Eeklo verdwenen. Nog vóór het morgenkrieken was hij uit de stad weggevlucht.

De *«ghecabandonneerden, fugitiven ende ghecontumaceerden»* Jan Dhaenens fs Pieter werd op 1 oktober 1727 bij verstek veroordeeld door

(3) S.A.E.-1398 Register Lijkschouwingen.

de vierschaar van Eeklo. Het vonnis voorzag o.a. «... *bannen den verweerder (Jan Dhaenens) uit de jurisdictie deser stede ende gheoorsaemheijt van sijne Majt. sijn leven lanck ghedurende met interdictie van daer meer binnen te commen op pijne van 't leven...*» (4).

Hier was een herbergtwist om een stom paard de aanleiding tot een laffe moord, waardoor de op 36-jarige leeftijd weduwe geworden Lievine Maenhout met vier minderjarige kinderen — het oudste was twaalf en het jongste één jaar — zonder broodwinner in armoede en miserie achterbleef (5).

Willy HAMERLYNCK
Adjunct-Politiecommisaris.

---

(4) S.A.E.-1440 Register Crim. Sentent. - Vonnis van 1.10.1727.

(5) Franciscus De Nijs is Joannes en Apollonia Verstraete is geboren te Eeklo op 30.9.1690. Hij trouwde te Eeklo op 17.1.1711 met Marie Claijs bij wie hij drie kinderen had die bij de geboorte of kort daarna overleden :
— levenloos, (†°) Eeklo, ?.1.1712
— levenloos, (†°) Eeklo, 18.12.1712
— Joannes Franciscus, °Eeklo, 4.11.1713 — †Eeklo, 17.11.1713
Marie Claijs bezweek in het kraambed en werd op 13.11.1713 te Eeklo begraven. Wij vonden geen huwelijksakte te Eeklo, doch de jonge weduwnaar moet kort daarna buiten Eeklo hertrouwd zijn met Livina Maenhout fa Pieter bij wie hij volgende te Eeklo geboren kinderen had :
1) Petronella, °20.11.1714, later getrouwd met Joannes Van Zuijt.
2) Joannes Franciscus, °27.6.1716, kroongetuige in de moordzaak, later getrouwd met Joanna Maria Lammens.
3) Petrus, °18.12.1717 — †10.5.1721.
4) Jacobus, °29..4.1721, later getrouwd met Elisabeth Bloeme (of Blomme).
5) Maria Livina, °2.11.1724 — †7.11.1724.
6) Anna Maria, °17.2.1726 — †29.6.1728.
In 1724 was Frans De Nijs «tavernier» van beroep (S.A.E.-1383 Enkwest Scherpinck c/Pieters).
In de overlijdensakte van Frans De Nijs die als volgt luidt :
«30 Junij 1727 obiit Franciscus dentjs maritus Levine depau et sepultus est in cemiterio versus septemtrionem officio infimo» (S.A.E.-179 - Overl. reg. f° 2325 r°), is klaarblijkelijk een vergissing begaan bij de vermelding van de naam van zijn vrouw, die Levine Depau genoemd wordt. De verwarring is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat Frans De Nijs zijn broer, nl. Cornelis De Nijs getrouwd was met een De Pau(w), nl. met Marie Anne De Pauw.
Op 24.10.1730 hertrouwde Livina Maenhout met Franciscus De Ceijn (of De Sein). Zij overleed reeds op 24.8.1731.

HERBERGNAMEN TE EEKLO ONDER HET ANCIEN REGIME

Na lang aarzelen hebben wij de bredere huisnamenlaag verlaten voor de engere groep der herbergbenamingen. Dit is hoofdzakelijk gebeurd om de apellativa t.t.z. de niet-volwaardige toponiemen, zoals bv. de benamingen «stadhuis», «vleeshuis», «hospitaal» uit te schakelen.

Aan de andere kant wil dit overzicht geen historiek zijn van alle ooit bestaande herbergen vóór 1795. Immers verschillende van ouds geoktrooieerde herbergen droegen geen naam en worden hier dus niet besproken.

De herbergnamen te Eeklo weerspiegelen duidelijk het stedelijk karakter van de nederzetting. Sinds Eeklo in 1240 stadsrechten verkreeg, kende de stad een zeer vlugge opbloei.

Gelegen langsheen de Antwerpse heerweg — de oudste verbinding tussen Antwerpen en Brugge — en halfwege tussen Gent en Brugge, vormde Eeklo een ideale pleisterplaats voor reizigers en trekkende kooplui.

Na de godsdienstroebelen bereikte Eeklo nooit meer de bloei van weleer en de sporen van een moeizame heropbouw vinden wij tot diep in de 17e eeuw weerspiegeld in de vele «verbrande en geruineerde hofsteden».

Aangezien de stad van 1585 tot omstreeks 1602 vrijwel onbewoond was, onderscheiden wij twee precies afgescheiden naamlagen, die wij duidelijkheidshalve afzonderlijk zullen behandelen: wij noemen ze de middeleeuwse namenlaag omdat zij voor een goed deel het uitzicht van het oude Eeklo weerspiegelen en een namenlaag van de nieuwe tijden, gaande vanaf de troebelen tot omstreeks 1795.

* * *

Het stratenpatroon van het middeleeuwse Eeklo, zoals het nog voorkomt op de 16e eeuwse kaart van Pourbus, is vrij eenvoudig te beschrijven.

Het bestond uit «de grote straat», van oost naar west gaande van het Hospitaal naar de Markt.

Hier volgde een splitsing naar Rave(r)schoot, later de Brugse straat genaamd en een splitsing naar Balgerhoeke in de Middeleeuwen, de West-

of Zuidstraat genaamd, naderhand de Molenstraat (1). Slechts één belangrijke zijstraat lag toen in de eigenlijke stadskern, later Eeklo-Binnen genaamd en dit was de Boelare. Al de andere verbindingen waren nauwe zijstraatjes.

Zonder één enkele uitzondering waren al de Middeleeuwse herbergen gesitueerd langs de «grote straat» en meer bepaald nog in de onmiddellijke omgeving van de Markt.

Wij beginnen dan ook ons overzicht van de Middeleeuwse namenlaag met de zuidzijde van de Markt, richting west-oost.

a) *Tussen het Victor Ketelboeterstraatje (Cocquytstraatje) en het Schoolstraatje (later Hondekotstraatje, thans Collegestraatje).*

Vlak tegenover de Spriet (huidig Ledeganckplein) bevond zich de herberg «*het Schaak*». In 1573 staat zij in het sterfhuis van Mr Jan van Langhe beschreven als «*eene behuusde hofstede staende up de Spriet ghenaempt tscaeck*» (2).

Deze hofstede ging in de troebelen ten onder want in 1585 vinden wij haar reeds vermeld als «*een verbrande hofstede ghenaempt tSchaeck... metten noorthende teecloo ande marct streckende metten zuudthende ant voorn. Vlamynck straetken* (3).

Een zeer vaak voorkomende huisnaam (4) die rechtstreeks in verband staat met het aloude schaakspel en de allegorieën er omheen geweven (Het zwevend schaakbord!)

Een der oudste herbergen, reeds geattesteerd in 1422 was «*de Rooster*» (5). In 1521 vinden we ze reeds beschreven als «*een verberrende hofstede ghenaempt den Roesiere hoefdende metten noorthende teecloe ande groote strate*» (6). Na 1579 is er geen spoor meer van te bekennen.

Op de hoek van het later er naar genaamde Sterrestraatje vinden wij in 1468, «*de Ster*» : «*up de huzinghe ende hofstede die men heet de sterre welke is staende ende ligghende hoofdende met den noorthende teeclo ande grote strate*» (7). Kort na de troebelen in 1615 wordt zij «*de groote*

---

(1) Zie hierover mijn artikel : EEKLO : VAN NATUURLANDSCHAP TOT STRATENNET, in hetzelfde Jaarboek.

(2) SAE-1010, f° 200r°.

(3) SAE-1010, f° 421r°.

(4) Zie N. KERCKHAERT. *Oude Oost-Vlaamse Herbergnamen*, bijlage «Toerisme» 1969, 1970.

(5) RAG-RG 16 f° 3r°. Zie eveneens M. GYSSELING. *Bijdrage tot Eeklo's Middeleeuwse Toponymie*. Het Koninklijk Atheneum te Eeklo viert zijn tweede lustrum. Eeklo 1952, blz. 101-118.

(6) RAG-RG 30, f°10v°.

(7) ASJB-B 26, f° 7r°.

sterre» genoemd ([8]) en in 1617 betiteld als «*een vervallen hofstede staende aende cauchijde eertijds ghenaempt de sterre* ([9]). In 1674 hoorde zij toe aan Pieter de Waghenaere ([10]), in 1688 aan Louis Cornelis De Smet ([11]), in 1696 aan Ingelbrecht De Croock ([12]) in 1717 aan Thomas Hermy ([13]), en in 1757 aan Emmanuël de Vreese ([13bis]).

b) *Tussen het Collegestraatje en het Stoofstraatje (later Zusterstraatje, daarna Patersstraatje).*

Op de hoek gevormd door het oostelijk deel van het Collegestraatje en de Markt tegenover het Schepenhuis bevond zich de herberg «*de Galei*». Zij was in 1451 bewoond door Jan de Knuut ([14]).

In de Staat van Goed van Laureins Geeraert, verleden in 1589, schijnt zij reeds verwoest te zijn. Men spreekt er over «*eene behuusde hofstede was tEeclo ande Marct ghenaempt de Galeye*» ([15]).

Dit wordt nog eens bevestigd in 1625 ([16]), waarna er sporen zijn van wederopbouw.

Inderdaad de herberg geraakte naderhand in bezit van Gillis de Smet, een plaatselijk industrieel op het Adegemse deel van Raverschoot, die niet minder dan 16 herbergen, waaronder te Eeklo ook nog «*de Gouden Leeuw*» en «*de Drie Koningen*» en verder 7 windmolens in eigendom bezat.

Bij zijn overlijden in 1655 stond Antheunis Baes, waard uit «*de Galei*» nog voor 239 £ 12 sch. 8 gr. bij hem in het krijt ([17]).

Een galei was in de Middeleeuwen een zeer populair oorlogsvaartuig, als roeiboot in de Middellandse Zee bemand o.a. door roeiers van allerlei allooi, waaronder ook «galeiboeven».

Oostelijk van «*de Galei*» vinden wij in de tweede helft van de 16e eeuw «*de Roos*» : «*zeker huusynghen gheheeten de Rooze staende metten noorthende ande groote straete... west de galeye*» ([18]), in 1579 zelfs «*de Roo Roose*» ([19]).

---

(8) ARA-RK 34513, f° 14v°.
(9) ARA-RK 34517, f° 3r°.
(10) SAE-1016, f° 131r°.
(11) SAE-829, f° 82v°.
(12) SAE-1021, f° 7r°.
(13) SAE-835, f° 240v°.
(13bis) SAE-1131.
(14) RAG-RG 19, f° 17v°.
(15) SAE-1010, f° 427r°.
(16) SAE-1011, f° 18v°.
(17) Zie hierover D. VERSTRAETE. *Een Industrieel uit de zeventiende Eeuw.* Appeltjes van het Meetjesland, nr 3, blz. 71-76.
(18) SAE-1606, f° 4v°.
(19) RAG-RG 18, f° 8v°.

In 1431 lag daar vlakbij «*het Scheminkel*» ([20]). Cornelis Poppe was er in 1451 de eigenaar van ([21]). Deze herberg staat in het midden van de 16e eeuw, nog vóór de troebelen, reeds beschreven als «*een verberrende stede*» ([22]). In het middelnederlands betekent «scheminkel», aap.

Nog een zeer oude herberg op de zuidzijde van de Markt, in dezelfde buurt gelegen, was «*de Papegaai*». Zij wordt reeds vermeld in 1422 met Jacob Willaert als bewoner ([23]) en duikt overvloedig op in de dokumenten tot 1579, wanneer zij in het bezit is van Gelein Sanders ([24]). Na de troebelen vinden wij er in 1668 en nog eens in 1749 een zwak spoor van terug : «*op derfve ghenaempt den papegay*» ([25]).

In het midden der 16e eeuw daagt eveneens «*het Hert*» op als herbergnaam. Wij vinden hem in 1572 vermeld als «*een behuusde hofstede ghenaempt den Hert... ande maerckt*» ([26]).

Ten oosten daarvan bevond zich de vermaarde hostelrij «*de Ooievaar*», een van de weinige, die na de troebelen opnieuw tot bloei gekomen is. Zij wordt voor het eerst geattesteerd in 1496 : «*hofstede ghenaemt den Hovvare*» ([27]).

De hostelrij werd zo grondig verwoest dat een getuige ze nog in 1640 beschrijft als «*de vervallen hofstede ghenaempt den hovaere... metten noorteynde ande cooremaert... ende dat thuys van tzelve questieuse hofstede van sijn ghedincken gheruineert is gheweest totten gronde ende noch jeghenwordich alsoo is ligghende*» ([28]).

Kort daarop werd werk gemaakt van de heropbouw, want in 1673 vinden wij er Jan Martens vermeld als tavernier ([29]), in 1693 ([30]) en nog in 1718 Pieter Vermeulen ([31]). Diens zoon Livinus en zijn moeder Jeanne Callens verkopen in 1747 de «hosselderije» aan Sr Philippus van Acker voor 625 £ gr. ([32]).

---

(20) RAG-R-VI 7531, f° 48r°.
(21) RAG-RG 19, f° 17v°.
(22) RAG-RG 17, f° 17r°.
(23) RAG-RG 16, f° 5v°.
(24) RAG-RG 18, f° 8v°. o.a. ook nog in 1513 : «Vincendt sanders... up den papegaey». RAG-RG 134.
(25) SAE-1366.
(26) ARA-RK 45193, f° 40r°. In 1579 : «den herdt». RAG-RG 145, f° 105r°.
(27) ARA-RK 34426, f° 3v°.
(28) SAE-852, f° 255r°.
(29) SAE-1368.
(30) SAE-1020, f° 290r°.
(31) SAE-1378 ; 1025, f° 260r°.
(32) SAE-841, f° 142r°.

Op het einde van de 18e eeuw is dit «*remarcable huys*» in handen van Sr Philippus Bourgonjon (33). Wij zijn toch even verrast wanneer in 1781, drie jonge gezeten Eeklonaren nl. Felix Beelaert, 18 j., Antonius van Damme en J. Bt Lampaert, 21 j., foerier in het regiment infanterie van prins de Ligne er 2 flessen wijn dronken en maar liefst 200 oesters nuttigden (34). Blijkbaar dus een hostelrij voor fijnproevers!

De benaming is allicht te verklaren in functie van de aangrenzende herberg «*de Zwaan*», waar nog in 1511 op de westkant een ooievaarsnest, omwille van het brandgevaar, diende verwijderd (35).

Hoe pittoresk moeten die afspanningen er toen uitgezien hebben met een ooievaarsnest op hun dak!

De aangrenzende herberg «*de Zwaan*» is het vroegst vermeld nl. in 1417 (36). In de 15e eeuw neemt zij voortdurend in aanzien toe en vanaf de 16e eeuw is zij de officiële stedelijke verblijfplaats voor alle belangrijke personages, die te Eeklo overnachtten.

Hier ook moeten de monialen van de abdij van Oosteeklo in 1504 hun miswijn komen halen (37), hier wordt de stedelijke magistraat vernieuwd (38), hier worden de regeringscommissarissen door de stedelijke magistraat feestelijk ontvangen (39).

Maar ook «*de Zwaan*» zal in de troebelen voorgoed ten onder gaan. Inderdaad het ganse erf «*met al het materiael van steen daerop ende inne wesende van ouden tijde ghenaempt de swaene*», wordt in 1654 verkocht voor 160 £ gr. (40).

Ook te Eeklo was bij deze meest verspreide herbergnaam een «swaene pudt» aanwezig, zodat wij hier allicht verband kunnen zoeken met de waterput op het erf van de oorspronkelijke brouwerij, waar doorgaans zwanen rondzwommen.

Onmiddellijk ten oosten daarvan lag minstens vanaf 1547, de herberg «*de Steur*» (41). Zij behoorde aan Jacob Lippens, een der aanzienlijkste poorters van Eeklo. In 1581 is zij in de Staat van Goed van Jan Lippens vermeld als de «*hofstede ende herberghe ghenaempt den Steur ligghende*

(33) SAE-852, f° 255r°.
(34) SAE-1394.
(35) ARA-RK 34437, f° 12v°.
(36) ARA-RK 34365, f° 3r°.
(37) RAG OE 19.
(38) ARA-RK 34477, f° 9r°.
(39) ARA-RK 34487, f° 19 r°.
(40) SAE-825, f° 59r°.
(41) SAE-1069, f° 244r°.

metten suudthende ande Coorenmarct jeghens over de Vischmarct ende west de Swane» (42).

Sporen van haar ondergang vinden wij nog in 1642 en 1644 wanneer gedeelten «*van eene ghemineerde hofstede eertijts ghenaempt den steur* (43)... *met alle het materiael van steen daerop*» (44) geleidelijk aan van de hand gedaan worden.

De steur was een zeer verspreide vissoort in de Middeleeuwen.

Aangrenzend in oostelijke richting treffen wij in 1451 het huis «*de Lelie*» aan (45), in 1513 bewoond door Arnout Durkins (45bis). Omstreeks het midden der 16e eeuw betaalde Geraard de Wulf er een rente op ten voordele van het Rijke Gasthuis (46).

Reeds in 1579 behoorde het «*huus ende hofstede ghenaempt de Lelye*» aan Jacob Dherckere (47), die we na de troebelen in 1617 nog terugvinden (48).

In 1698 tenslotte wordt «*de Lelie*» door Mr Jan Spittael verkocht aan Mr Huibrecht van Waesberghe voor 1550 gulden (49).

Als heraldisch symbool (cfr. de Franse lelie) vormde zij een tegenwicht met de eveneens veelvuldig voorkomende benaming «*de (gouden) Leeuw*».

Onmiddellijk ten oosten daarvan aansluitend bij het schuttershof van Sint-Joris, lag de herberg «*Sint-Joris*». Wij vinden ze voor het eerst vermeld in de stadsrekening van 1553 (50).

In 1556 wordt zij omschreven als «*de huusynghen hofstede ende lande daeran ligghende gheheeten sint Jooris ligghende ende hoofdende metten noorthende Teecloo ande groote straete streckende zuutwaert tot der moerstraete ande oostzijde es naest ghestaen thof van sint Jooris ende meer andere commende bachten tot tsusterstraetkin ande westzijde de lelie*» (51).

---

(42) SAE-1010, f° 357r°. — RAG-RG 145, f° 105v°.
(43) SAE-823, f° 226r°.
(44) SAE-823, f° 337v°.
(45) RAG-RG 19, f° 34v°.
(45bis) «Aernoudt Dierkins fs Mattheus comende van Daneel Bertelmeus besedt up de lelye theeckeloe up de maerct». 1513, RAG-RG 134.
(46) RAG-RG 17, f° 18 r°.
(47) RAG-RG 18, f° 9v°.
(48) SAE-1010, f° 475r°.
(49) SAE-832, f° 10v°.
(50) ARA-RK 34477, f° 16r°.
(51) SAE-1606, f° 72 r°.

Gillis Dyserinck was er in 1581 waard en toen behoorde zij tot de meest gereputeerde herbergen van Eeklo ([52]).

Na de troebelen vinden wij ze in 1617 als een «*vervallen hofstede eertijts genaempt Ste Jooris*» ([53]) en nog in 1630 als «*eene vague hofstede*» ([54]).

Zoals hoger gezegd ontleende ze haar naam aan het aangrenzend schuttershof van St-Joris, patroon der voetboogschutters.

Op de westzijde van het Stoofstraatje, huidige Patersstraat, duikt in 1451 «*de Arend*» op ([55]). Hij komt regelmatig voor tot omstreeks het midden der 16e eeuw ([56]), waarna zijn naam veranderd wordt in «*Boergoenge*» ([57]).

Langs de zuidzijde van de Markt, zonder duidelijke situering treffen wij in 1433 «*de Drie Koningen*» aan ([58]), in 1451 «*de Pelgrim*» ([59]), tot omstreeks het midden der 16e eeuw ; in 1535 tussen Kaai- en Visstraat, de herberg «*Sint-Niklaas*» in 1629 beschreven als «*zeker gheruyneert huys ende hofstede eertijts ghenaempt Ste Nicolaeis*» ([60]).

Tussen de «grote straat» en de Zuidmoerstraat, zondere verdere precisering, treffen wij in 1583 «*de Pereboom*» aan : «*eene behuusde hofstede ghenaempt de Perreboom... comende metten noorthende up de groote strate streckende zuudtwaerts totter Moerstr.* ([61]).

Nog aan dezelfde zijde tenslotte in 1572 «*de Helm*» : «*een huus ende hofstede... ghenaempt den Helem... noordt de grote strate*» ([62]).

De noordzijde van de «grote strate» was later en minder bebouwd dan de zuidzijde, temeer omdat kerk en schepenhuis er een belangrijk deel van innamen.

De westzijde van de Markt, de Zuivelmarkt, was afgesloten door de Spriet. Tegenover «*het Schaak*» treffen wij hier «*de Engel*» aan. Hij duikt voor het eerst op in 1534 : «*vanden huuse ghenaempt den Inghele staende ten voorhoofde upden spriet*» ([63]).

---

(52) ARA-RK 34405, f° 25v°.
(53) SAE-1010, f° 475r°.
(54) SAE-1011, f° 54r°.
(55) ARA-RK 45193, f° 40r°.
(56) SAE-1606, f° 57v°.
(57) RAG-RG 17, f° 18v°.
(58) RAG-R-VI 7351, f° 69r°.
(59) RAG-RG 19, f° 22v°.
(60) SAE-822, f° 52r°.
(61) SAE-1010, f° 411r°.
(62) ARA-RK 45193, f° 10v°.
(63) SAE-1009, f° 80r°.

In de tweede helft der 16e eeuw behoorde zij tot de aanzienlijkste herbergen van Eeklo. Arnout de Baets was er in 1570 de uitbater van (64). De bedelorden (Augustijnen, Karmelieten, Minderbroeders) logeerden er, wanneer zij statie hielden te Eeklo. Tijdens de Calvinistische periode werd zij zelfs als hospitaal ingericht. Willem Mannens wordt vergoed voor bier gehaald bij Vincent Gheens «*an die siecke dewijl zij inden inghel laghen*» (65).

Ook hier zien wij hoe traagzaam men de gevolgen van de troebelen te boven is gekomen. Wij moeten wachten van 1583 tot 1638 eer wij er terug een eerste zwak spoor van opvangen, dat nochtans aan duidelijkheid niets te wensen overlaat : «*een vague plaise van outs ghenaempt den Inghel*» (66), drie jaar later aangeduid als «*seker vervallen hofstede eertijts ghenaempt den Inghel*» (67).

Nochtans zal de heropbouw, in tegenstelling met andere verwoeste middeleeuwse herbergen, krachtig ter hand worden genomen.

In 1673 ruilt de toenmalige eigenaar Pieter Lambrecht dit huis met Jan Willems fs Jacques (68)

In 1687 wordt het in de Staat van Goed van Jan Willems beschreven als «*een woonhuys wesende eenen Cruydeniers winckel met een achterhuys ende schuere... commende met den voorhoofde oost de straete ghenaempt den spriet, sijnde twoors. huys van oudts tijde ghenaempt den Inghel*» (69).

In 1700 is het herberg en brouwerij en wordt het door Guill. van Vaernewyck verkocht aan Joos de Rycke fs Joos (70), in 1708 verwisselt het opnieuw van eigenaar en wordt te gelde gebracht voor 150 £ gr. (71).

In 1757 verkoopt Bernardus van Herreweghe aan Engelbertus van Vaernewyck «de Engel» voor 177 £ 6 s. 11 gr. cour. (72).

Al de oude grafieën wijzen op «inghel» = hoek, cfr. Engels «angle». Dit wordt ook door de topografie bevestigd. Inderdaad net zoals o.m. te Evergem, stellen wij vast dat «de Engel» een hoekhuis is. Wij menen dan ook dat er in de naamgeving geen sprake kan zijn van een verklaring

(64) ARA-RK 34-194, f° 12v°.
(65) SAE-1654.
(66) SAE-383, f° 152v°.
(67) SAE-823, f° 187v°.
(68) SAE-827, f° 269r°.
(69) SAE-1019, f° 329v°.
(70) SAE-833, f° 23 v°. — SAE-386, f° 161r°.
(71) SAE-834, f° 70r°.
(72) SAE-844, f° 84r°

«engel = hemelse geest», hoewel een latere volksetymologische beïnvloeding in die richting niet uitgesloten is.

Tussen de Boelare en het schepenhuis bevond zich meest westelijk «*de Valk*», die met «het Anker» een tweewoonst vormde. Zij wordt voor het eerst vermeld in 1470 ([73]). In 1545 woonde in de kelders daarvan de pastoor ([74]).

Omstreeks dezelfde tijd wordt zij beschreven als «*de huusinghen ende hofstede ghenaempt de Valcke hoefdende metten zuythende ande groote strate bijden suvelmarckt streckende noortwaert tot Pieter Moorthaemers straetkin* (huidige Zilvertraat) ([75]).

Blijkbaar is de herberg in 1578 reeds verwoest of gesupprimeerd want men spreekt dan reeds van «*zeker huus ende erfve wijlent ghenaempt de Valcke*» ([76]). Na de troebelen vinden wij er reeds een spoor van terug in 1616 : «*west bij de kercke ende es de hofstede ghenaemt de Valcke*» ([77]). Zij is dan renteplichtig aan het St-Janshospitaal te Brugge. Een laatste maal vinden wij ze vermeld in 1651 in de Staat van Goed van Christoffel de Pau ([78]).

De valk was in de Middeleeuwen een populaire vogel, vooral gebruikt bij de jacht.

Zoals hoger reeds gezegd bevond zich onmiddellijk ten oosten hiervan de zeer oude herberg «*het Anker*», reeds vermeld in 1451 als «*hoofdende met den zuuthende teeclo an de zuvelmaerct*» ([79]). Zij komt regelmatig voor in de bronnen tot 1545 ([80]), waarna wij ze na de troebelen nog een laatste maal vermeld vinden in 1616 ([81]).

Eveneens aan de zuivelmarkt stond in 1489 het huis «*de Schaar*» : «*Int huus gheheeten de scaere bijde voors. Jan Bennins vercocht staende teeclo ande zuvelmaert*» ([82]).

---

(73) «*upde husijnghe ende hofstede daer Pieter van Vake nu ten tijden up wuent dictum de Valke*», ASJB-B 21, f° 73r°.

(74) «*dies es den kelder onder thuus daer nu den pastoir inne wuent*», SAE-1009, f° 229r°.

(75) RAG RG 17, f° 27r°.

(76) SAE-1010, f° 308r°.

(77) ASJB B 57, f° 21r°.

(78) SAE-1012, f° 60v°.

(79) RAG RG 19, f° 36r°.

(80) SAE-1009, f° 202r°.

(81) «*In eecloo west bijde keercke ende es de hofstede ghenaemt den Anckere*», 1616, ASJB B 57, f° 21v°.

(82) ARA RK 34422, f° 4v°.

Een ideale ligging voor het houden van herberg was vanouds de hoek gevormd door Markt en Stationsstraat (huidig Middenstandshuis).

Hier woonde in 1451 Vincent Wante in «*de Helm*» : «*huzinghen ende hofstede die men heet den hellem de welke es staende ligghende teeclo hoofdende met den zuuthende ande grote strate... ande westzijde so leeght de maerct teeclo*» ([83]).

Zeker reeds in 1521 veranderde de benaming van dat huis in «*de Drie Koningen*» : «*up de huusinghe ende hofstede ghenaempt den hellem ende nu de drie coninghen...up den houc vande veemaert*» ([84]). Een bevestiging hiervan volgt in 1556 ([85]).

Diezelfde herberg wordt in 1575 voor het eerst «*de Gouden Leeuw*» genaamd ([86]). Dan behoort zij reeds tot de meest befaamde afspanningen van de stad. In 1581 hoorde zij toe aan Jan Yman ([87]).

Het is de enige, oude herberg, die met het minste kleerscheuren doorheen de troebelen zal komen. Inderdaad wij vinden ze reeds vermeld in 1611 ([88]) en 1616 ([89]). In 1620 wordt zij beschreven als de «*hosselrije genaempt den Gaudenen Leeuw*» ([90]).

Soms wordt zij kortweg «*den leeuw*» genoemd ([91]).

In 1648 is Gillis de Smet er de nieuwe eigenaar van ([92]). In 1665 wordt de «hostelrij» opnieuw verkocht aan Sr Adriaan van Gheersdaele voor 2650 gulden ([93]).

Verdere mutaties :

1703 : Frans van Gheersdaele fs Adriaan aan Jr Philippe Ignace van Hoobrouck, koper bij dekreet voor 240 £ gr. Uitbater : Jan de Lateur ([94]).

1749 : Jvr. Marie Apol. Kervyn aan Jan Frans de Lateur voor 3300 gulden ([95]).

---

(83) RAG-RG 19, f° 29r°.
(84) RAG-RG 30, f° 4r°.
(85) :«*up de huussynghen ghenaempt de drie Conynghen*», SAE-1606, f° 39v°.
(86) ARA-RK 34199, f° 27v°
(87) SAE-1010, f° 357r°.
(88) ARA-RK 34511, f° 16r°.
(89) ARA-RK 34516, f° 22r°.
(90) SAE-1010, f° 461r°.
(91) SAE-383, f° 193v°. — SAE-386, f° 204r°.
(92) SAE-1010, f° 461r°.
(93) SAE-826, f° 94v°.
(94) SAE-833, f° 126r°, 193r°.
(95) SAE-841, f° 236r°.

1762 : Jan Frans de Lateur aan Sr Cornelis Beelaert voor 602 £ 1 s. gr. ([96]).
1783 : ingekocht door We Adriaan Dierkens ([97]).

Het is begrijpelijk dat uit deze eeuwenoude naamtraditie in de 19e eeuw de huidige «Gouden Leeuw» ontstond, daar schuin tegenover.

Twee huizen verder bestond in 1556 «*de Wijngaard*» : «*de huusinghen ghenaempt den Wijnghaert staende metten zuuthende ande groote strate*» ([98]). Een tweede en laatste vermelding volgt in 1620 ([99]).

Op de hoek gevormd door de oostzijde van de Raamstraat en de Stationsstraat, bestond in 1422 reeds de herberg «*de Wilde Man*» bewoond door Vincent de Vos ([100]).

In 1451 was zij eigendom van Luc de Ketelboetere ([101]). Omstreeks 1550 wordt de herberg beschreven als «*den Wildeman metten zuythende ande groote strate ... ande westzijde zo ligghet traemstraetkin*» ([102]).

Een drietal oude herbergen, die wij op de noordzijde van de «grote straat» niet nader konden situeren zijn «*het Gulden Hoofd*», reeds voorkomend in 1422 ([103]) en 1451 ([104]), *de Maan* (1439) ([105]), *het Steentje* (1556) ([106]).

Opvallend is het alleszins dat buiten de Markt en zijn verlengstuk «de grote straat», de aanpalende straten van Eeklo-binnen slechts door een 3-tal schaarse namen vertegenwoordigd zijn.

In de Kerkstraat, hoek Krommewaalsctraat, bestond in 1551 «*de Haren Tas*» : «*eene behuusde hofstede ghenaempt de haren tassche metten oosthende ande Kercksirate ... noort tcromme waelkin*» ([107]), hoek Kerk- en huidige Teirlinckstraat).

Met «haren tas» wordt hier bedoeld een behaarde of met pels gevoerde reiszak.

---

(96) SAE-845, f° 50r°.
(97) SAE-851, f° 77r°.
(98) SAE-1606, f° 39v°.
(99) SAE-1010, f° 461r°.
(100) RAG-RG 16, f° 3r°.
(101) RAG-RG 19, f° 19r°.
(102) RAG-RG 17, f° 26v°.
(103) RAG-RG 16, f° 1r°.
(104) RAG-RG 19, f° 4r°.
(105) RAG-R-VI 7351, f° 159r°.
(106) SAE-1606, f° 63r°.
(107) SAE-1009, f° 286r°.

In de Potte(r)straat (huidige Kaaistraat), zonder verdere aanduiding «*de Vlienderboom*» ([108]).

Tenslotte in de Kerkstraat, hoek Raamstraat, het huis genaamd «*Jeruzalem*» voor het eerst geattesteerd in 1583 ([109]), in 1648 beschreven als «*de vervallen erfve ghenaempt Jherusalem*» ([110]).

Middeleeuwse benamingen, helemaal niet te situeren, maar toch vermoedelijk om en rond de Markt gelegen, waren :

1433 : «*de Nieuwe Kan*» ([111]).

1470 : «*de Klok*» ([112]).

1529 : «*Sint-Christoffel*» ([113]).

1529 : «*de Bolle*» ([114]).

1556 : «*het Vosken*» ([115]).

Bij dit eerste gedeelte dringen een paar voorlopige besluiten zich op : een 40-tal benamingen zijn in de loop van de 15e en de 16e eeuw geattesteerd. Dit geeft een duidelijk beeld van het stedelijk karakter van Eeklo tijdens de Middeleeuwen en geeft onrechtstreeks een beeld van de drukke bedrijvigheid op dit kruispunt van wegen. De meeste herbergen waren immers afspanningen en dienden om reizigers te huisvesten

Een tweede vaststelling is de katastrofale invloed van de godsdienstroebelen. In feite is er maar één herberg zonder kleerscheuren door de troebelen gekomen nl. «*de Gouden Leeuw*». Al de andere zijn vanaf 1585 verwoest geworden en lagen nog tot diep in de 17e eeuw vaag en verlaten. De verwoesting is dus wel duidelijk algemeen geweest

* * *

Zo likte de kleine stad moeilijk haar wonden en slechts heel traag bemerken wij tekenen van de heropstanding.

Voor dit tweede gedeelte (1600-1795) beginnen wij onze wandeling opnieuw op de zuidzijde van de «grote straat».

In 1616, dat is voor Eeklo zeer vroeg na de troebelen, treffen wij op de westhoek van het Cocquytstraatje, eigenlijk reeds in de Brugse straat, de herberg «*de Halve Maan*» aan. Marten Galliaert was er toen tavernier

---

(108) SAE-1010, f° 31r°.
(109) SAE-1010, f° 415r°.
(110) SAE-834, f° 81r°.
(111) RAG-R-VI 7351, f° 165r°.
(112) «*up een huus geheeten de clocke*», 1470, ASJB-B 21, f° 71v°.
(113) RAG-R-VI 7524, f° 168r°.
(114) SAE-1009, f° 18r°.
(115) SAE-1606, f° 37v°.

([116]). In 1629 wordt zij beschreven als «*huus ende erfve ghestaen binnen deser stede ghenaempt d'alfve maene noort de straete die loopt van Eecloo naer Ravesschoot ... oost het Cocquytstraetken* ([117]). Na 1634 vinden wij geen spoor meer van deze herberg ; wel treffen wij in de 18e eeuw een gelijkaardige benaming aan in de Boelare.

Naast het Middeleeuwse «*Gulden Hoofd*» op de noordzijde van de Markt, was er een tweede herberg van die naam, ditmaal op de westzijde van het Hondekotstraatje.

Christiaan van Doorne was er in 1616 tavernier ([118]). Vanaf 1629 tot 1632 stellen wij eveneens de volledige verwoesting van de herberg vast : «*eene gheruyneerde hofstede eertijts ghenampt het gulden hooft*» ([119]).

Gouden hoofd zou afgeleid zijn van de beeldenaar op een gouden munt, anderen zien in «hoofd-hooft», de betekenis ooft = fruit.

Dat «*de Drie Koningen*» een zeer verspreide herbergnaam was, moge blijken uit het feit dat te Eeklo alleen reeds, drie dergelijke benamingen voorkwamen. Dit is de jongste, op de oostzijde van het Collegestraatje.

Zij wordt voor het eerst vermeld in 1637 ([120]). In 1660 maakt Lenaert Aercke fs Jan door ruiling over aan Guillaume van der Sluys «*een huys stede ende erfve wesende eene herberghe ghenaempt de drij Connijnghen ... noort de graen maerct ... west het hondecotstraetken*» ([121]).

In 1683 verkopen de erfgenamen Versluys aan Jan Verbrugghe fs Jacques voor 2200 gulden «*een schoon huys wesende een herbeirghe ghenaempt de drij connynghen*» ([122]) gebruikt door Joris de Mulder.

In 1695 wordt het ten laste van Jan Verbrugghen bij dekreet verkocht en aangekocht door Jan Spittael, die het bij zijn overlijden in 1709 nog bezat ([123]).

Het schuttershof van St-Sebastiaan, patroon der handboogschutters bestond reeds als appellativum in de Middeleeuwen. Het was gevestigd op de westzijde van het huidige Collegestraatje, hoek Vlamingstraat.

Uitdrukkelijk gespecifieerd als herbergnaam vinden wij het pas in 1690 vermeld ([124]); in 1784 : «*Francies Billiet gewesen herbergier in het hof van Ste Sebastiaen*» ([125]).

(116) SAE-822, p. 465.
(117) SAE-822, f° 80v°.
(118) SAE-822, p. 454.
(119) SAE-822, f° 65v°.
(120) SAE-1016, f° 87r°.
(121) SAE-825, f° 322r°.
(122) SAE-829, f° 14v°.
(123) SAE-1023, f° 1r°.
(124) SAE-1371.
(125) SAE-1394.

Hier vlakbij bevond zich «*de Prins-Kardinaal*», genaamd naar de populaire landvoogd der Nederlanden, Ferdinand van Oostenrijk, zoon van koning Filiep III, die als landvoogd de Nederlanden bestuurde van 1634 tot 1641, in de geschiedschrijving algemeen bekend als de Kardinaal-Infant.

De oudste vermelding dateert van 1665 ([126]). Jacques van den Hende was er tavernier in 1700 ([127]) en Joos de Rycke in 1708 ([128]).

In 1733 werd de herberg verkocht voor 1300 gulden ([129]) en in 1772 andermaal aan Martinus Lampaert voor 391 £ 13 s. 4 gr. ([130]).

Tegenover de «*Gouden Leeuw*» (nu Middenstandshuis), dus nog steeds op de zuidzijde van de «grote straat» bevond zich de herberg «*de Blauwe Lelie*». In 1654 werd zij door Gillis de Noker en echtgenote verkocht aan Mr Adriaan van Waesberghe, dokter in de medicijnen ([131]).

In 1660 krijgen wij melding van de herberg «*de Franse Schild*» ([132]) ten westen van het St-Jorisgildehuis. Zij wordt in 1666 verkocht voor 820 gulden ([133]).

In de 15e eeuw hebben wij reeds vermeldingen van het St-Jorisgilde en later van het St-Jorishof, lokaal der kruisboogschutters te Eeklo. Het lag even ten westen van de Patersstraat, maar had een uitweg in diezelfde straat. Als herbergnaam treffen wij het pas aan in 1769 : «*herberg Hof van St Jooris*» ([134]).

In 1781 was het een der belangrijkste herbergen van Eeklo. Frans Thienpont was er toen tavernier ([135]), in 1795 Pieter van Hevere ([196]).

Daarnaast bevond zich «*den bourghoinschen schilt*» in 1635 eigendom van Marie Huybrecht, weduwe van Gilles Billet ([137]). In 1640 reeds verliezen wij deze herberg volledig uit het oog.

Op de westelijke hoek van het Patersstraatje bevond zich de belangrijke herberg, «*de Kroon*» die voor het eerst vermeld wordt in 1631 met als eigenaar Pieter de Vos ([138]).

---

(126) SAE-1367/2.
(127) SAE-1374.
(128) SAE-1376.
(129) SAE-838, f° 30r°.
(130) SAE-847, f° 239r°.
(131) SAE-825, f° 58r°.
(132) SAE-825, f° 315r°.
(133) SAE-826, f° 96r°.
(134) SAE-1391.
(135) SAE-1394.
(136) SAE-1397.
(137) SAE-822, f° 189r°.
(138) SAE-822, f° 96r°.

In de Staat van Goed van dezelfde Pieter de Vos opgemaakt in 1649 wordt zij zelfs beschreven als «*een huys ende erfve wesende een hostelrije ghenaempt de croene ... metie noorthende op de groote straete oost het susterstraetken* (139).

Uit een tekst van 1656 vernemen wij als interessante bijzonderheid, dat hier vroeger de school was gevestigd : «*een huys, stede ende erfve van auden tijden ghenaemt de schole ende alsnu wesende eene hostelrije ghenaemt de croone* (140).

In 1667 is «*de Kroon*» met een zodanige schuldenlast bezwaard, dat zij gerechterlijk dient verkocht. Zij wordt aangekocht door Jacques van Crombrugghe voor 1050 gulden (141).

Vermoedelijk heeft de nieuwe eigenaar, stammend uit een der aanzienlijkste families van het toenmalige Eeklo, de hostelrij gesupprimeerd, althans, wij vinden er geen spoor meer van terug. De herberg gaf zelfs tijdelijk haar naam aan het oude Zusterstraatje, dat in de tweede helft der 17e eeuw, het Kroonstraatje genoemd werd.

* * *

Op de noordzijde van de «grote straat», op de hoek gevormd door Boelare en Molenstraat, bestond in 1679 de herberg en brouwerij «*het Blauw Huis*» (142). Guillaume de Croocq fs Pieter verkocht ze in 1715 aan Joannes Pauwels fs Andries voor 2500 gulden (143).

In 1722 wordt het door Joris van Geldere verkocht aan Charles de Smet (144); in 1754 verwerft Pieter Lambrecht de herberg en brouwerij voor 1800 gulden courant (145); reeds in 1758 wordt het opnieuw verkocht, ditmaal aan Bernard Rijffranck voor 360 £ gr. c. (146).

Hier vlakbij wordt in 1735 melding gemaakt van «*de Hollander*» (147), hoewel we niet zeker weten of het een herbergnaam is. We vermoeden zelfs dat het een zilversmidwinkel was, want het huis «*ten voorhoofde op de merckt genaemt den Hollander*» werd in 1783 aangekocht door Adriaan Breydel, meester-zilversmid (148).

---

(139) SAE-1012, f° 33r°.
(140) RAG-R-V1 8335.
(141) SAE-826, p. 377.
(142) SAE-1368.
(143) SAE-835, f° 157r°.
(144) SAE-836, f° 99v°.
(145) SAE-843, f° 86v°.
(146) SAE-844, f° 107r°.
(147) SAE-838, f° 109r°.
(148) SAE-851, f° 81v°.

Hiernaast bevond zich «*de Dubbele Arend*». In 1744 werd door Livinus Vermeulen aan Jan Francies Lampaert verkocht voor 1575 gulden courant «*een huys wesende eene herberghe ghenaemt den dobbelen arendt*» (149).

In 1789 hoorde zij toe aan Martinus Lampaert fs Pieter (150).

In de Oostenrijkse periode lag het voor de hand dat de dubbele arend, ontleend aan het Oostenrijkse wapen, ingang vond in de naamgeving.

«*De Appel*», later «*de gouden Appel*» lag eveneens aan de Markt. In 1715 is Adriaan de Rycke er tavernier (151), in 1736 Pieter Boele (152). De ganse 18e eeuw door, bleef zij bestaan.

De herberg «de Valk» reeds in ons middeleeuws overzicht vermeld, vinden wij in 1642 vermeld als «*de Bonte Koe*» (153)

Wanneer in de tweede helft der 17e eeuw het stadhuis herbouwd werd, werd de conciergerie eveneens als herberg uitgebaat. Wij vinden er in 1671 de eerste vermelding van: «*in de consiergie onder den stadthuyse*» (154).

Later noemt men die herberg heel gewoon «*het Stadhuis*» (155).

Op de oostzijde van de Varkensmarkt (zijde Middenstandshuis) werd op het einde van de 18e eeuw de nieuwe posterij ingericht. Hiernaast ontstond dan ook «*de Grote Posthoorn*». Zij werd in 1786 verkocht door Jakobus Joannes Verhaeghen aan Joannes Laurentius Geirnaert voor 840 £ gr. en beschreven als «*een huys ende nieuwe gemaeckte brauwerije ... sijnde eene geoctroyeerde herberge van outs genaemt den grooten posthoorn commende ten voorhoofde op de groote merckt ... suyt de nieuwe posterije ... west de voorschreven merckt*» (156).

Enkele huizen verder, hoek Markt-Stationsstraat stond dan «*de Gouden Leeuw*», waarover wij het reeds hadden in ons eerste deel.

Op de hoek gevormd door de oostzijde van de huidige Raamstraat en Stationsstraat, bestond in 1678 de herberg «*het Vliegende Hert*» (157), toen eigendom van Pieter de Vriendt. Blijkens een excerpt van 1683 was

(149) SAE-840, f° 226v°.
(150) SAE-853, f° 127v°.
(151) SAE-1378.
(152) SAE-1385.
(153) ASJB-B 56, f° 10r°.
(154) SAE-1367/4.
(155) SAE-1395.
(156) SAE-852, f° 111v°.
(157) SAE-1017, f° 24v°.

de oudere naam hiervoor «*de Raap*»: «*een huys stede ende erfve ... wesende eene herberghe ghenaempt van ouden tijde de rape ende alsnu den vlieghenden hert*» ([158]).

Diezelfde herberg, nu nog slechts eenvoudigweg genaamd «*de Hert*» werd verkocht in 1742 door Christoffel Neyt aan Dominicus van Maldeghem voor 118 £ gr. ([159]).

Langs dezelfde zijde, maar niet duidelijk situeerbaar is «*de Witte Leeuw*». Wij vinden hem slechts vermeld in 1641 en 1642, telkens als «*een gheruineerde hofstedeken...van ouden tijde ghenaempt den Witten Leu*», ([160]) zodat hij mogelijks ook reeds voor de troebelen kan bestaan hebben.

Zonder nadere precisering, dan alleen dat zij gesitueerd lagen om en rond «de grote straat» en Markt bestonden volgende herbergen:

«*het Oostfortje*», vermeld in 1636: «*de herberghe van Jacques Pierssens genaempt inde wandelynghe het Oostfortken*» ([161]).

«*Sint-Huibrecht*», vermeld in 1671 en 1674 ([162]).

«*de Prins van Condé*», vermeld in 1671 en 1674. Jacques van den Hende fs Willem was er toen «hostelier» ([163]), waarschijnlijk te vereenzelvigen met «de Prins-Kardinaal».

«*de Keizer*», vermeld in 1769, 1771 en 1775 ([164]).

«*de Korenbloem*», vermeld in 1790 ([165]).

«*het Papegaaike*» vermeld in 1784, 1788 en 1790, toen uitgebaat door Jan Frans Lippens ([166]).

Vermoedelijk in de buurt van het Hospitaal (begin huidige Hospitaalstraat) vonden wij in 1696 de herberg «*het Hospitaal*» ([167]) met als waard Pieter Baele. Jan Lampaert was er tavernier in 1752 ([168]).

De herberg «*In den schoonen Condé*» ([169]) is misschien een vervorming van «*de Prins van Condé*».

---

(158) SAE-1018, f° 301r°.
(159) SAE-840, f° 89v°.
(160) SAE-823, f° 210r°, 227r°.
(161) SAE-1365.
(162) SAE-827, p. 320.
(163) SAE-1367/3 ; 1368.
(164) SAE 1391 ; 1392. Naderhand gesitueerd op de hoek gevormd door de Markt en de westelijke Kaaistraat.
(165) SAE-1396.
(166) SAE-1394 ; 1396.
(167) SAE-1373.
(168) SAE-1388.

Een kenmerkend verschijnsel voor deze tweede periode is de uitzwerming van de herbergen buiten de eigenlijke hoofdstraat.

In het zuidelijk «hinterland» achter de «grote straat», dichtbij de plaats waar de grafelijke «hondekoten» opgericht waren, ontstond op de hoek van Hondekot- en Vlamingstaatje, de herberg *«het Hondekot»*. Er was eveneens een brouwerij aan verbonden. Dit vernemen wij uit de oudste vermelding van 1707 : *«een huys wesende een herberghe mette brauwerije van auts ghenaemt het hondecot»* ([170]). In 1727 wordt zij door Adriaan van den Bossche fs Jacques verkocht aan We J. Van de Walle ([171]), die ze op zijn beurt in 1738 verkoopt aan Herman van de Ghenachte fs Herman voor 125 £ gr. ([172]).

In 1763 verwerft J. B. van de Poele de herberg ([173]).

Aan de andere zijde op de hoek van Cocquyt- en Vlamingstraatje stond in 1707 *«de Cockuyt» «een huys ende erfve alsnu een heirberghe ghenaempt den Cockuyt»* ([173bis]). Zij was toen eigenaar van de stadsgriffier Frans Clé, en blijkbaar genaamd naar de aangrenzende Cocquytstraat.

Op het eindpunt van de Potterstraat, de latere Kaaistraat, het eindpunt van het Eeklose Leiken, waar er zich stilaan een concentratie van lokale kooplui en een drukke handelsbedrijvigheid begon te ontwikkelen, treffen wij reeds in de 17e eeuw een herberg aan, evenwel zonder benaming.

In 1749 maken wij er kennis met de voor de hand liggende benaming *«het Schipken»*. Zij wordt als volgt omschreven : *«eene herberghe ghenaemt het Schipken op den hoeck van de pottestraete, gheseyt het Caeystraetjen oost het selve straetjen... suyt de suytmoerstraete»* en werd toen aangekocht door Lieven Dobbelaere fs Geraart voor 149 £ 10 s. 11gr. ([174]).

In 1766 wordt zij opnieuw verkocht voor 100 £ gr. courant ([175]). Justinus van Herreweghe was er toen tavernier, in 1789 opgevolgd door Frans de Poorter ([176]).

---

(169) SAE-1382.
(170) SAE-1022, f° 247v°.
(171) SAE-837, f° 21r°.
(172) SAE-839, f° 119r°.
(173) SAE-845, f° 95v°.
(173bis) SAE-386, f° 120r°.
(174) SAE-841, f° 242v°.
(175) SAE-845, f° 252r°.
(176) SAE-1391.

Vlak tegenover de kaai verkocht Jan Frans van Crombrugghe fs Jan aan Bernard Benedict de Schepper in 1750 een «*woonhuys... recht over de Caeye zuyt de straete ofte Caeye wesende eene herberghe genaemt het schip met roer ende mast*» voor 138 £ 16s. 7gr. 6d. ([177]).

Deze herberg met de nogal vreemde benaming wordt in 1767 ([178]) en in 1771 vermeld ([179]).

Een laatste herberg in deze handelswijk van het toenmalige Eeklo kenmerkend voor de handelsbedrijvigheid is «*de Kalkzak*». In 1791 werd zij door Frans van Zele aangekocht voor 242 £ gr. ([180]). Zij komt echter reeds voor in 1765 als eigendom van Ignatius van Crombrugghe ([180bis]).

In de Boelare op de westzijde treffen wij vanaf 1668 de herberg «*de Zwaan*» aan. Pieter de Langhe was er toen tavernier ([181]).

Het was tevens een brouwerij : dit vernemen wij in 1691 uit de Staat van Goed van Andries van de Neste ([182]). Diens weduwe verkoopt de herberg in 1700 voor 133 £ 6s. 8gr. ([183]). In 1715 was zij eigendom van Guillaume Vlassenbroeck ([184]). Zij wordt in 1726 opnieuw te gelde gesteld voor 1450 gulden en dan verworven door Jan Pauwels ([185]).

Langs dezelfde zijde bevond zich «*de Halve Maan*». Zij werd in 1770 verkocht voor 245 £ 16s. 8 gr. ([186]) en het volgende jaar voor 262 £ 11s. 4gr. ([187]).

Op het einde van de Boelare, vinden wij in 1616 melding van de herberg «*Blommekens*» ([188]). Zij zal later haar naam geven aan gans die omgeving, die vroeger «Beyenshoek» genaamd werd.

Rondom was de herberg door straten omringd ; hierbij aansluitend bestond ook de Blommekensmolen. De herberg zelf werd in 1715 door Niklaas en Frans Clé verkocht aan Livnus Weytsens ([189]).

Op de hoek gevormd door de westzijde van de Kerkstraat en de zuidzijde van de huidige Teirlinckstraat maken wij in 1700 kennis met de

---

(177) SAE-842, f° 58v°.
(178) SAE-846, f° 14v°.
(179) SAE-1392.
(180) SAE-853, f° 228r°.
(180bis) SAE-1136.
(181) SAE-1366.
(182) SAE-1020, f° 185v°
(183) SAE-833, f° 28r°.
(184) SAE-1023, f° 163r°.
(185) SAE-836, f° 258r°.
(186) SAE-846, f° 268r°.
(187) SAE-847, f° 70r°.
(188) SAE-1606, f° 50v°.
(189) SAE-835, f° 57r°.

herberg «*de Hoge Vorst*» ([190]). In 1707 was zij in handen van Karel Clouckaert ([191]). Joos de Rycke fs Guillaume ruilt ze in 1734 om met Sr Jan Symoen ([192]). Een laatste maal horen wij er van in 1752 ([193]).

Daar vlakbij lag de brouwerij «*de Arend*», waarvan wij slechts in 1706 over een enkele vermelding beschikken : *huys ende eirfve hier voortijts geweest een brauwerije genaempt den harent oost de keirckstraete west de Crommewaelstraete noort het straetien dat loopt van de kerckstraete naer de Crommewaelstraete ende tboelaerstraete* ([194]).

Op de oostzijde van de Kerkstraat treffen wij in 1693 «*de Posthoorn*» aan met als herbergier Abraham Dhaene ([195]). Bij het overlijden van zijn vrouw wordt de herberg beschreven als «*een hofstede ende heirberghe ghenaempt den Posthooren*» ([196]). Onder de benaming «*de Posterij*» wordt zij in 1722 door voormelde eigenaar verkocht aan Frans de Vos ([197]).

Op de hoek van de Kerk- en Vrombautstraat treffen wij reeds in 1671 de herberg «*de Roos*» aan ([198]), die tot op heden haar naam zal lenen aan dit verlengde deel van de Kerkstraat. Pieter Baele is er in 1687 tavernier ([199]). In de Staat van Goed van Adriaan Biebuyck in 1699 vernemen wij dat het «*huys mette erfve wesende een herberghe ghenaemt de roose*» in mangeling verkregen is van Joos de Sloovere ([200]).

Egidius van der Looven, pastoor te Deurle, verkoopt ze in 1707 aan Karel Clouckaert voor 135 £ 6s. 8gr. ([201]). Zij komt voor in de Staat van Goed van zijn vrouw van 1713 ([202]). In het landboek van 1707 staat zij beschreven onder dezelfde eigenaar met «*eenen drijhoeck int vergaederen vande kerckstraete ende Vrombautstraete daer dherberghe de roose op staet* ([202bis]).

---

(190) SAE-1374/2.
(191) SAE-387, f° 272r°.
(192) SAE-838, f° 65r°.
(193) SAE-842, f° 244v°.
(194) SAE-834, f° 26v°.
(195) SAE-1373 ; 386, f° 209r°.
(196) SAE-1022, f° 313v°.
(197) SAE-836, f° 84r°.
(198) SAE-298.
(199) SAE-829, f° 193v°.
(200) SAE-1021, f° 227r°.
(201) SAE-834, f° 58r°.
(202) SAE-1023, f° 146r°.
(202bis) SAE-378, f° 1r°.

Zij verandert opnieuw van eigenaar in 1722 ([205]), in 1737 ([204]), in 1772 ([205]), in 1779 ([206]). Zij wordt tenslotte in 1782 door Bernardus Aernaut fs Jan Baptist aan Hubert Vincentius Bauwens verkocht voor 675 gulden ([207]). In 1792 werd zij bewoond door Hubertus Bauwens ([208]).

Een enkele maal nl. in 1779 treffen wij de dubbelbenaming aan *«de Roose ofte Vierkaeven»* ([209]).

«Kave» heeft hier de betekenis van schoorsteen. Wat verder in de Vrombautstraat, op de westzijde van het Molenstraatje, vonden wij reeds in 1668 de nogal eigenaardige benaming *«het schoon Kontje» : «eene herberge van auden tijde ghenaept het schoon contken... op de oostzijde het meulenstraetken, op de suytsijde de vrombautstraet»* ([210]).

* * *

Keren wij even terug naar de nu dicht bevolkte Molenstraat toen alleen van belang als verbinding met Balgerhoeke en als standplaats voor de stadsmolens, vandaar het eerder laat voorkomen van herbergen in deze straat.

Hoewel er in de 17e eeuw reeds een herberg zonder naam voorkomt moeten wij voor de rest wachten tot op het einde der 18e eeuw om geattesteerde namen te voorschijn zien te komen.

Een belangrijke herberg tevens huidevetterij, nl. *«de Fortuin»* bevond zich ten zuiden van de Molenstraat, hoek gevormd met de huidige Desiré Goethalsstraat. Zij wordt slechts voor het eerst vermeld in 1782 ([211]). In 1787 weten wij dat de We Gillis Rombaut aan Karel Vermaet verkoopt *«een huys met stallingen, huydevetterije en andere edificiën... wesende dit huys verpacht voor een vrije herberge, alwaer voor teecken uytsteeckt de fortune»* en dit voor 600 £ 5s. 11gr. ([212]).

Langs dezelfde zijde, zonder preciese plaatsaanduiding, treffen wij in 1791 de herberg *«de Prins Lettenburgh»* aan. Zij werd toen bewoond door J.B. van Acker ([213]).

---

(203) SAE-836, f° 69r°.
(204) SAE-839, f° 70v°.
(205) SAE-847, f° 156v°.
(206) SAE-849, f° 252v°.
(207) SAE-851, f° 39v°.
(208) SAE-1397.
(209) SAE-1393.
(210) SAE-1014, f° 307r°.
(211) SAE-1394.
(212) SAE-852, f° 236r°.
(213) SAE-853, f° 223r° ;1396.

In de Brugse Straat op de hoek gevormd door de huidige Kon. Albertstraat en de René Vermaststraat vinden wij vanaf 1719 de herberg *«het Goed Leven»* ([214]). Wij treffen ze daar aan onder de dubbelbenaming *«den bloempot of in het goet leven»* ([215]). In 1766 was zij eigendom van Marie-Anne Weytsens, We Cornelis de Brabandere ([215bis]).

Richting Balgerhoeke nabij de Krekelmuitstraat treffen wij in 1688 voor het eerst *«de Krekelmuit»* aan ([216]). In 1707 wordt de zuidzijde van de Balgerhoekse Voorstraat aangeduid als de straat *«daer de herberghe de Crekelmuyt in staet»* ([216bis]). Zonder veel verdere bijzonderheden wordt zij toch de ganse 18e eeuw door vermeld. Zij gaf trouwens het ontstaan aan de eromheen liggende wijk.

In het sterfhuis van Cornelis Buyck fs Pauwels wordt zij in 1711 beschreven als *«een huys wesende een herberghe ghenaempt de kreckelmuyte commende met den noorteynde jeghens de straete»* ([217]).

Te Balgerhoeke zelf, vonden wij althans op het Eeklose deel, slechts een herberg vermeld, oostelijk van de steenweg nl. *«Sint-Arnout»*, patroon van de brouwers. In 1787 verkocht Adriaan Andries aan Philippus Verlé voor 400 £ gr. courant *«een huys ende erve genaemt Ste Arnaut»* ([218]).

Bij de samenvloeiing van Lieve en Eeklo's Leiken bij het Verheylengat, in de uiterste zuidwesthoek van Eeklo, vinden wij reeds van 1671 af, de herberg *«het Houten Wambuis»*. In 1676 komt zij voor in de Staat van Pieter Clé ([219]).

In 1713 wordt zij door Niklaas en Frans Clé verkocht aan Lieven Weytsens ([220]). Diens dochter Catharina verkoopt ze in 1741 aan Joos Wille fs Joris voor 180 £ 6sch.gr. ([221]). Joos Wille maakt ze over aan zijn zoon Jan samen met *«d'helft van de schuyte ligghende in het water omme over te zetten»* voor 100 £ gr. ([222]). Tenslotte maakt deze Jan Wille de *«herberghe ghenaemt het hauten wambuys»* over aan Pieter Podtvlieghe fs Judocus gehuwd met Marie Wille en dit voor 71 £ gr. ([223]).

---

(214) SAE-1381.
(215) SAE-1381.
(215bis) SAE-1139.
(216) SAE-1020, f° 141r°.
(216bis) SAE-387, f° 458r°.
(217) SAE-1023, f° 41r°.
(218) SAE-852, f° 219r°.
(219) SAE-1016, f° 417r°.
(220) SAE-835, f° 57v°.
(221) SAE-840, f° 57r°.
(222) SAE-841, f° 1r°.
(223) SAE-845, f° 55r°.

Eveneens aan de Lieve, maar te Rave(r)schoot op de hoek gevormd door de Lieve en de zuidelijke Rave(r)schootstraat, wordt in 1795 de herberg «*de Raeve*» vermeld, allicht een allusie op de ligging ([223bis]). Hiernaast bevond zich nog een oude herberg, echter zonder benaming.

In de afgelegen Moerstraat troffen wij in 1791 ook een herberg aan, genaamd «*de Hert*» toen bewoond door Coleta Dhaene, We van Pieter de Vlieghere ([224]).

Rubricering.

Op zichzelf zijn de namen van de herbergen meestal erg doorzichtig, maar het wordt moeilijker wanneer men de bedoeling van de naamgevers wil achterhalen ([225]). Ongetwijfeld zijn aldus bv. bepaalde dierennamen tot de heraldiek terug te brengen.

Daarom is onze en trouwens elke indeling arbitrair, maar zij biedt nochtans het voordeel een leerrijke en interessante illustratie te zijn van het leefmilieu en de levensgewoonten van onze voorouders.

a) Namen ontleend aan het dieren- en plantenleven :
de Zwaan (2 maal), de Papegaai (2 maal), het Scheminkel, de (blauwe) Lelie (2 maal), de Arend (2 maal), de Ooievaar, de Steur, de Valk, het (vliegende) Hert (3 maal), de Pereboom, de Vlierderboom, het Vosken, Blommekens, de Roos (2 maal), de Bonte Koe, de Korenbloem, de Raaf, de Raap.

b) Namen ontleend aan het bedrijfsleven :
de Rooster, de Galei, de nieuwe Kan, de Klok, de Schaar, de Haren Tas, de Wijngaard, de Posthoorn (2 maal), het Schipken, het Schip met roer en mast, de Kalkzak.

c) Namen ontleend aan volksspelen en -vermaken :
de Bolle, St-Jorishof, St-Sebastiaanshof.

d) Namen ontleend aan de aardrijkskunde en plaatselijke topografie of andere uitwendige kenmerken :
Boergonje, Jeruzalem, de Engel, de Conciergerie, het Hospitaal, de Hoge Vorst, het Blauw Huis, het Hondekot, de Vierkaven, de Ster(re), de (halve) Maan (3 maal), de Hollander, het Oostfortje, het Steentje, de Cocquyt.

(223bis) SAE-1168.

(224) SAE-1397.

(225) Zie hierover A. DE VOS. *Over Evergemse herbergen en hun benamingen.* Appeltjes van het Meetjesland, nr 3, blz. 25-70.
G. VANDE PUTTE. *Huisnamen te Overijse.* Eigen Schoon en De Brabander, lg. LIII, nr 162, blz. 1-33.
N. KERCKHAERT. *Oude Oost-Vlaamse Herbergnamen*

e) Namen ontleend aan de geschiedenis en de heraldiek :

het Gulden Hoofd (2 maal), de Wilde Man, de Helm (2 maal), het Anker, de (gouden witte) Leeuw (2 maal), de dubbele Arend, de Kroon, de (Boergondische, Franse) Schild, de Prins-Kardinaal, de Prins van Condé, de schone Condé, de Prins Lettenburg.

f) Namen ontleend aan de godsdienst, vroomheid, sagen en legenden :

het Schaak, de drie Koningen (3 maal), de Pelgrim, Sint-Christoffel, Sint-Niklaas, Sint-Joris, Sint-Huibrecht, Sint-Arnout.

g) Namen ontleend aan de volkshumor :

het Schoon Kontje, de Krekelmuit, het Houten Wambuis, het Goed Leven, de Fortuin.

h) Diverse benamingen :

de Gouden Appel, de Bloempot.

Achiel DE VOS.

CHRONOLOGISCHE STRATIFICATIETABEL MET OUDSTE VERMELDING

15e eeuw	16e eeuw	17e eeuw	18e eeuw
1. de Zwaan (1417)	1. de Drie Koningen (1521)	1. de Halve Maan (1616)	1. de Hoge Vorst (1701)
2. het Gulden Hoofd (1422)	2. Sint-Christoffel (1529)	2. Blommekens (1616)	2. de Arend (1706)
3. de Wilde Man (1422)	3. de Bolle (1529)	3. het Gulden Hoofd (1629)	3. het Hondekot (1707)
4. de Papegaai (1422)	4. de Engel (1534)	4. de Kroon (1631)	4. de Cocquyt (1707)
5. de Rooster (1422)	5. Sint-Niklaas (1535)	5. de Boergondische Schild (1635)	5. de Gouden Appel (1715)
6. de Maan (1430)	6. de Steur (1547)	6. het Oostfortje (1636)	6. het Goed Leven (1715)
7. het Scheminkel (1431)	7. Boergonje (± 1550)	7. de Drie Koningen (1637)	7. of de Bloempot (1715)
8. de Nieuwe Kan (1431)	8. de Roos (± 1550)	8. de Witte Leeuw (1641)	8. de Schone Condé (1720)
9. de Drie Koningen (1433)	9. de Haren Tas (1551)	9. de Bonte Koe (1642)	9. de Hollander (1735)
10. de Helm (1451)	10. Sint-Joris (1555)	10. de Blauwe Lelie (1654)	10. de dubbele Arend (1744)
11. het Anker (1451)	11. de Wijngaard (1556)	11. de Franse Schild (1660)	11. het Schipken (1749)
12. de Galei (1451)	12. het Steentje (1556)	12. de Prins-Kardinaal (1665)	12. het Schip met roer en mast (1750)
13. de Lelie (1451)	13. het Vosken (1556)	13. de Zwaan (1668)	13. de Kalkzak (1763)
14. de Arend (1451)	14. de Vlienderboom (1561)	14. het Schoon Kontje (1668)	14. St-Jorishof (1769)
15. de Pelgrim (1451)	15. het Hert (1572)	15. de Conciergerie (1671)	15. de Keizer (1769)
16. de Ster (1468)	16. de Helm (1572)	16. de Roos (1671)	16. de Halve Maan (1770)
17. de Klok (1470)	17. het Schaak (1573)	17. de Prins van Condé (1671)	17. de Vierkaven (1779)
18. de Valk (1470)	18. de Gouden Leeuw (1575)	18. het Houten Wambuis (1671)	18. de Fortuin (1782)
19. de Schaar (1489)	19. de Pereboom (1583)	19. Sint-Huibrecht (1673)	19. het Papegaaike (1784)
20. de Ooievaar (1496)	20. Jeruzalem (1583)	20. het Vliegende Hert (1678)	20. St-Sebastiaanshof (1784)
		21. het Blauw Huis (1679)	21. de Grote Posthoorn (1786)
		22. de Raap (1683)	22. Sint-Arnout (1787)
		23. de Krekelmuit (1688)	23. de Korenbloem (1790)
		24. de Posthoorn (1693)	24. de Prins Lettenburg (1791)
		25. het Hospitaal (1696)	25. het Hert (1791)
			26. de Raaf (1795)

EEKLOSE REUZEN, REUZINNEN EN REUSJES

HET MANNEKEN VAN EEKLO

In de lijst of inventaris van Belgische reuzen samengesteld door André Ver Elst en verschenen in zijn werk «Folkloristische Tijdspiegel van België» wordt de naam Eeklo niet vermeld. (1). Geen reuzen te Eeklo ! Ver Elst is echter slordig in zijn opsporingen te werk gegaan. Nog geen jaar geleden maakte E. De Smet in een bijdrage, opgenomen door «Ons Meetjesland», (2) het bestaan bekend van twee reuzenparen. In 1953 was er sprake van reus Gratiaan, de reïncarnatie van ridder Gratiaan van Eeklo die leefde ten tijde van Robrecht De Fries, en het jaar nadien van zijn fictieve gade Ermelinde die haar hoofd verloor in een onweer en voor wie de Eeklonaars in 1955 een nieuw hoofd hadden gebakken, zodat Ermelinde, naar oude Eeklose traditie, dubbel gebakken werd. Drie jaar later, in 1958, verscheen een tweede reuzenpaar nl. «Mietjen van 't Kruisken» of «Wieze van 't Kruisken» en haar echtgenoot «Gust Pom-Pom van de Roze». (3)

In zijn bijdrage betreffende het reuzenpaar Gratiaan en Ermelinde noteert E. De Smet dat Gratiaan de eerste reus van Eeklo was. Dit gegeven is echter fout. De reuzen en reuzinnen dateren niet van 1953 maar van reeds ruim een halve eeuw vroeger.

De «Gazette van Eeklo» deelt op 28 februari 1897 het bestaan mede van een reus en een reuzin en van hun zesjarig zoontje. (4)

De reuzenfamilie, waarschijnlijk een schepping van de Eeklose koorzangmaatschappij «De Lentebloem» stapte mee op in de succesrijke cavalcade van februari 1897. In de cavalcade van 1881 stapte een Eeklose

(1) A. Ver Elst. Folkloristische Tijdspiegel voor België. Brussel z.d. p. 371.

(2) Ons Meetjesland. Tijdschrift voor heemschut, volkskunde en geschiedenis. 4e jg. n° 2 - 1971 p. 51.

(3) ib. p. 54.

(4) Gazette van Eeclo. 28 febr. 1897. De reus was blijkbaar afkomstig uit een negerland. De Stad Eecloo. 7 maart 1897. Zie ook 29 febr.

reus die met zijn hoofd boven al de fonteinpompen keek en hier en daar handdrukken uitdeelde. (5) De bronnen vermelden trouwens nog andere reuzen o. m. de vier meter grote reuzin, wier kleed was versierd met de witgroene Eeklose kleuren, en die in de ruiterstoet verstand van dansen had. Deze reuzin, een creatie van de Harmonie Sint-Cecilia, de populaire en oudste muziekmaatschappij van de stad, luisterde in augustus 1897, aan de vooravond van de onovertroffen Ledeganckfeesten, de grandioos opgezette lichtstoet op. Dezelfde reuzin, met de blozende rode kaken en de zwikkende hoepelrok werd het volgende jaar nogmaals in de bronnen vermeld. (6) Lang voor Gent en Brugge, Luik en Charleroi, Hasselt, Mechelen en Kortrijk over reuzen beschikten (7) had Eeklo zijn reuzen die de nieuwsgierigheid, de verbeelding en het gemoed der goegemeente kwamen prikkelen.

Waren er reuzen en reuzinnen en reusjes te Eeklo vroeger dan men vermoeden kon, zo heeft de stad ook haar «Manneken», beter nog haar «Manneken van Eeklo» gehad en dit sinds 1760. Dat «Manneken» was een soort factotum, een manusje van alles dat men alle rollen deed spelen. Het was een houten manneken waarvan we echter de vorm noch de afmetingen kunnen bepalen. Men pakte er ostentatief mede uit bij feestelijke gelegenheden als bv. het Sint-Ceciliafeest en men droeg het demonstrerend mee in optochten en stoeten. (8)

Overeenkomstig de overlevering was het «Manneken» in de XVIIe eeuw uit Perzië te Eeklo aangeland en afgestapt in de befaamde hostelrij «De Zwaan» op de Markt. (9) Sindsdien is het «Manneken» factisch burger van Eeklo geworden. (10)

Meer dan de Eeklose reuzen was het «Manneken van Eeklo» vele jaren een vast symbool van het rijk en gevarieerd volksleven en van de spuitende Eeklose volkshumor.

Dr. Paul ROGGHÉ

(5) De Stad Eecloo, 13 juni 1909.

(6) De Stad Eecloo, 28 febr. - 7 maart - 5 sept. 1897. — 10 april 1898. — 8 aug. en 10 okt. 1909.

(7) Volgens de gegevens in de lijst van Ver Elst, oc. 371 e.v.

(8) De Stad Eecloo, 7 maart - 28 febr. 1897. — 27 nov. 1898. — 10 okt. 1909. «Het Manneken van Eeklo» was in 1897 in het bezit van A. Verhé in de Boelare. De Stad Eecloo, 7 maart 1897.

(9) De Eecloonaar, 14 febr. 1864.

(10) In 1860 bestond te Eeklo een Mannekensgenootschap met name «De bloeiende Jeugd» dat o.m. het volksspel «Wit en Zwart» beoefende. De Eecloonaar, 26 aug. 1860.

DE EERSTE PROTESTANTEN TE EEKLO

(1520 - 1566)

De eerste sporen van protestantisme te Eeklo vindt men in het schepenjaar 1520-21 en dit schier tegelijk met het verschijnen van het eerste plakkaat uitgevaardigd tegen de lutheranen in de stad. (1) Het Geestelijk Hof van Doornijk dat toen een zetel had te Brugge en waar ook een zegelaar verbleef, (2) dreigde in dat schepenjaar cés van kerke te leggen «ter cause om eender questie tusschen meester Martin Van der Fonteynen, scolastre binnen de(se)r stede en een ghezelle ghenaemp den post». (3) Martin Van der Fonteynen, verdacht van ketterij, was afkomstig uit Cadzand en sinds enkele jaren schoolmeester te Eeklo. De Eeklose wethouders, niet zo overtuigd als de Heren van het Geestelijk Hof van de schuld van de schoolmeester, poogden de zaak te effenen (4) zonder veel omslag. Van der Fonteynen werd bereid gevonden zijn lessen te schorsen en de zaak werd verder geklasseerd, zonder dat Van der Fonteynen werd veroordeeld (5)

Ongeveer tien jaar later, in het schepenjaar 1531-33 werd in de stad Hans Van de Bogaerde gearresteerd en voor de wet aangeklaagd als ketter. Een Eeklose delegatie samengesteld o. m. door burgemeester Vincent Sanders en stadssecretaris Daniel Savary ging zich te Gent over het geval beraden met Mr. H. De Corte, advokaat van Eeklo en procureur Boudewijn Maeyaert. Op het ingewonnen advies ontboden de Eeklose wethouders Sebastiaan De Witte, prior van de Jacobijnen te

(1) Stadsarchief Eeklo. (S.A.E.) August Van Acker. Kopijen van de orginele stadsrekeningen bewaard in het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Rek. 1520-21 p. 10-11 ; A. Van Acker, stadssecretaris van Eeklo, kopieerde 176 rekeningen en publiceerde waarschijnlijk deze van 1402 tot 1481 zie : Gazette van Eeklo, 19 sept. 1880.

(2) S.A.E. Rek. 1518-19 p. 29.

(3) S.A.E. Rek. 1520-21 p. 11.

(4) S.A.E. Rek. 1520-21 p. 24-25.

(5) S.A.E. Rek. 1525-26 p. 10-12 — 1533-34 p. 17 — 1536-37 p. 17 — 1526-27 p. 22 - 17 - 18.

Brugge, die de aangeklaagde onschuldig bevond. De Eeklose baljuw bleef echter van het tegendeel overtuigd en onderwierp Hans Van de Bogaerde aan verhoren op de pijnbank. De zaak nam een dramatische wending.

Nog voor iedereen goed besefte wat er precies gebeurde kwam Hans Van de Bogaerde van de tortuur... op de Markt terecht waar de Brugse beul, Nicolas Bertram, de lutheraan «met den zwaarde» onthoofde. ([6]) De onverdraagzamen te Eeklo hadden hun eerste moord op hun gemakkelijk geweten. Men jaagde voort op andere verdachten. In het schepenjaar 1537-38 werd in de stad een Vaudoise, een vrouw die behoorde tot een oude catharse sekte, ([7]) aangehouden. Men wist er geen weg mee en opnieuw werd te Gent raad ingewonnen. ([8]) Hoe het afliep met de vrouw weten we niet.

Hetzelfde schepenjaar werd een andere vrouw beschuldigd van ketterij, diefstal en toverij. Beklaagde, Antonyne Van Massene, werd op haar beurt gefolterd in aanwezigheid van de wethouders en Gentse juristen. ([9]) Men besloot dat Antonyne «gheconverseerd had met de duvele» en dat was voldoende om haar te verbranden. De ongelukkige werd op de Markt op de brandstapel geworpen. ([10])

Het jaar nadien wachtte de lutheraan, Daneel de Pape, op zijn beurt gearresteerd, op zijn veroordeling ([11]) en werd meester Adriaan Matheeus, die Van der Fonteyne als schoolmeester had opgevolgd, door de stad betaald «over 'tvisiteren van groote menichte van boucken die onder die van de wet laghen omme te wetene of die suspect van Luterije waren». ([12]) De ketterjacht verstilde wat, maar hernam in 1562 en 1563 met arrestaties, verhoren allerhande en folteringen. ([13])

(6) S.A.E. Rek. 1531-33 p. 22 - 27 - 46b.

(7) Zie voor de Catharen in Vlaanderen : Revue du Nord n° 194 - 1967, p. 509 en A. De Vos in «Appeltjes van het Meetjesland» n° 12 p. 69.

(8) S.A.E. Rek. 1537-38 p. 14. Consult met Mr. Geraard Rijm. en procureur B. Mayaert. ib.

(9) n.l. Gerard Rijm en Boidin Maeyaert. ib. Rek. 1537-38 p. 33.

(10) S.A.E. Rek. 1537-38 p. 32-33.

(11) S.A.E. Rek. 1538-39 p. 13. De wethouders poogden in de zaak De Pape tussen te komen maar het Geestelijk Hof hield voet bij stek. ib. p. 13 - 30 - 31.

(12) ib. p. 17. Het is mogelijk dat Andries Cobiers, die te Axel werd gevangen genomen en door de Brugse scherprechter te Eeklo werd «metter zweerde» gerecht lutheraan was. ib. Rek. 1533-34.

(13) o.m. Michel De Clecq, Hans Laureys en zijn vrouw, Maykin, huisvrouw van Jan Bouck en Betkin, huisvrouw van Laurens De Vos. S.A.E. Rek. 1562-63 p. 35 — 1563-64 p. 19-21.

De inquisitie ging haar gang, verpoosde slechts in de hostelrij «De Zwaan» waar inquisitoren en Eeklose wethouders samen banketteerden na hun inhumane inspanningen. (14)

Wat verder te Eeklo met de ketters gebeurde leze men in de merkwaardige en voortreffelijke historische bijdrage «Godsdienstberoerten te Eeklo tijdens de XVIe eeuw» van de hand van A. De Vos. (15)

Opvallend is het dat vóór 1566 er te Eeklo wel sprake is van lutheranen e. a. sektariërs, maar van geen anabaptisten, althans niet met name. (16)

Dr. Paul ROGGHÉ

(14) Zie Rek. 1562-63 en 1563-64 e.v. De inquisitoren waren : De Deken van Ronse, Mr. Jan De Brune, procureur-generaal, mr. Joos Huusman en Francois Cortewille, raden en commissarissen «in tfait van de religie». S.A.E. Rek. 1563-64 p. 19-21.

(15) Appeltjes van het Meetjesland n° 12 p. 57 e.v.

(16) Zie over de anabaptisten of wederdopers. A. DE VOS in «Appeltjes v.h. Meetjesland» n° 12 p. 71-75 en 92. Te Kaprijke opereerde de wederdoper Claes Vrankx in 1557. Hij werd levend verbrand. Gazette van Eecloo. 20 jan. 1889.

DE BERUCHTE FAMILIE DE KETELBOETRE TE EEKLO

EEN OVERZICHT

Onder de vele families die zich te Eeklo bekend en berucht hebben gemaakt is zeker de familie De Ketelboetre te vermelden.

Vijftig jaar lang, van 1402 tot 1450-51 en zelfs later, waren verscheidene leden als Hendrik, Ram, Jan, Willem, Jan f Hendrik, Maarten, Bartholomeus en Joris De Ketelboetre pachters van het «swijnbesien» en dit zonder onderbreking.

Reeds in het begin van de XVe eeuw was de verkoop van zwijnen te Eeklo gereglementeerd door de stad, die een officie nl. het swijnbesien» had in leven geroepen. Dit ambt van het keuren van zwijnen werd verpacht. Waarschijnlijk inde de pachter een recht per varken dat op de markt werd verkocht. Een deel van de opbrengst van dit recht kwam de stadskas ten goede. Joris De Ketelboetre was twintig jaar lang alleen pachter van het «swijnbesien». (1)

In de XVIe eeuw werden Jacob, Victor, Nicolas en Maarten eveneens stadspachter, Jacob van «den cautsiede penninghe», Nicolas van «'t nieuwe recht van de wijn», Maarten «van het bier en van het vis-

(1) Uitgezonderd in de jaren 1476 tot 1481-83 toen er drie pachters waren — twee in 1481-83 — werd dit officie steeds waargenomen door één man. De Eeklose zwijnmarkt breidde zich nogal flink uit en dit gelet op de ontvangsten van het «swijnbesien». In 1402-03 ontving de stad driemaal 33 s. 4 d. par., in 1452-53 was dit reeds 18 p. par., in 1484-85 werd het cijfer van 35 p. par. bereikt
In de volgende eeuw lagen de ontvangsten lager en schommelden van 3 p. in 1572-73 tot 16 p. in 1576-77.
Men moet echter rekening houden met de waardeschommeling van het pond. S.A. Eeklo. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1402 tot 1596 op pagina 1, 2 of 3 van elk schepenjaar en pagina 14 - 27 : E. NEELEMANS. Geschiedenis der Stad Eeklo. I, 176, II, 380.

en haringrecht», Victor van de «dobbele pacht van de wijnassise», van het «swijnbesien», van de «lijnwaethelle» en van de «dobbele pacht van de dobbele en de andere vremde bieren». (2)

De familie De Ketelboetre, die vertakkingen had te Gent, had te Eeklo leden die slagers waren van beroep, anderen als Joos en Victor die raamheren of drapiers waren in de XVe eeuw. (3)

Twee Victors onderscheidden zich in het bijzonder. Victor I (einde XVe eeuw en begin XVIe eeuw) werd stadsklerk, ontvanger, schepen en burgemeester van Eeklo. Hij werd ook deken van het Sint-Jorisgilde en ontvanger van de «Brieven» van Assenede. Naar zijn naam ontstond het «Victor De Ketelboetrestraetkin». (4) Victor II (tweede helft XVIe eeuw) werd ontvanger van de kerk van Eeklo, sterfhuis-beheerder, stadsschepen en tenslotte schout van Eeklo. Benevens Victor I en Victor II De Ketelboetre werden ook Luc en Bartholomeus Eeklose schepenen. (5)

Niet alle De Ketelboetres waren brave jongens. Sommigen als Bartholomeus, Victor I, Jan f. Geraard en Joris werden betrokken in processen. Jan f. Geraard werd gewikkeld in een zaak van vrouwenroof te Maldegem, Bartholomeus in een affaire van «vrouwecrachte» en Joris in een geval van «zoendincbrake» waarbij de hele stad Eeklo op een gegeven ogenblik op hoge stelten liep. Nog anderen als Jan f. Willem werd gebannen. Noteren we nog dat een Jacob De Ketelboetre, mogelijks verwant met de Eeklose tak, ontvanger-generaal van Vlaanderen werd. (6)

De De Ketelboetres waren nog te Eeklo in het begin van de XVIIe eeuw. (7)

Dr. Paul ROGGHÉ

---

(2) S.A.E. Aug. Van Acker. o.c. Rek. 1429 tot 1450 p. 1, 2 of 3 van elk jaar - 1570 71 p. 16 — 1575-76 p. 3-8-19 — 1576-77 p. 33 — 1583-84 p. 4-5 — 1580-81 p. 2-9 — 1579-80 p. 9.

(3) Een Jan De Ketelboetre werd priester (1464) L. Lampaert. Geschiedenis van Eeklo. Eeklo p. 43.

(4) Thans Zandstraat en Cocquytstraat.

(5) S.A.E. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1490-92 p. 35-36 — 1494-95 p. 19-21 — 1496-97 p. 1 — 1498-99 p. 22-26 — 1522-23 p. 26 — 1551-52 p. 31 — 1575-76 p. 9 — 1570-71 p. 16 ; Aug. Van Acker. Uitgegev. Stadsrek. p. 340-364-405-456-368-491-424.

(6) S.A.E. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1509-10 p. 20 — 1499-1500 p. 27-34 ; Aug. Van Acker. Uitgegev. Stadsrek 303-297-319-322-368-327 ; E Neelemans. oc. II, 53-530, Gazette van Eecloo. 11 maart 1883.

(7) S.A.E. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1615-16 p. 10 — 1614-15 p. 39. Zie over De Ketelboetres ook : Biekorf. 72e jg. 1971 p. 314.

HEELMEESTERS TE EEKLO

CHIRURGIJNEN EN DOCTEURS

Voor het eerst is er in de bronnen sprake van een «surgien» of heelmeester in 1431. De man heette Cornelis Tollin en was waarschijnlijk niet de eerste te Eeklo. In 1450 had de stad een «meester-surgien» in dienst genomen, (1) een heelmeester die voor rekening van de stad zieken en gekwetsten behandelde.

In 1562 legde Bartholomeus De Vuldere, burgemeester van Eeklo, voor Jan en Lieven Sanders , doctoren in de medicijnen, Mr. Silvester Moenens en Boudewijn Arroy, gezworen chirurgijnen van Gent, een geneeskundig examen af.

De jury verklaarde, maakte publiek en attesteerde dat De Vuldere «verstandig was, goed, expert en getrouw chirurgijn, wat werd geconstateerd op het examen en uit «onderlinge communicatie» o. m. «int fait van chirurgie». De jury aanvaardde Bartholomeus als gezworen chirurgijn, nam hem de eed af en leverde van alles een bewijs, dat door de Raad van Vlaanderen werd bekrachtigd en bezegeld.

Er waren dus twee soorten heelmeesters, degenen die universiteit hadden gelopen en er de geleerde titel van doctor, licentiaat of eenvoudig van magister of meester hadden verkregen, en die andere heelmeesters die een speciaal examen van chirurgijn, zoals in het geval De Vuldere, hadden afgelegd. (2)

In 1522 vonden we in de Eeklose stadsrekeningen ook de term «medicijn» of medicus. (3)

(1) E. Neelemans, Geschiedenis der stad Eecloo, II, 541 ; A. Van Acker, Eeklose stadsrekeningen (gepubliceerd) 1404-1481, p. 388.

(2) E. Neelemans, *oc.* II, 125-126.

(3) S.A. Eeklo, Rekeningen, 1522-23 p. 22.
In 1728 was Norbert A. Van Waesberghe, licentiaat in de medicijnen en schepen in Eeklo, A. Van Acker Merkwaardige Extracten... Resolutieboeken Eecloo, 1864 p. 36.

Voor lijkschouwingen «met incisie» en «ouverture» werden bij de Eeklose chirurgijnen ook vreemde chirurgijnen en «medicijnen» geroepen. De lijkschouwing greep plaats in tegenwoordigheid van de wethouders (XVIIe eeuw). (4)

Van een Eeklose apotecaris vonden we eerst een spoor in 1695, van een veearts in 1769. In 1819 werd de veearts ook «artiste vétérinaire» genoemd. (5)

Eeklo had in 1802 twee «chirurgiens» en vijf «docteurs», de eersten waren Jan F. Reynekinck-Van Damme in de Kerkstraat en F. Noyé, de docteurs waren Jan F. Van Damme op de Grote Markt, Filip Daubioul (6) in het Paterstraatje, Anathan Cornand, Henri Opdendries en Dubois.

In 1822 werd Jean A. Taminiau «chirurgien-accoucheur». (7)

Dr. Paul ROGGHÉ

(4) S.A. Eeklo. Rek. 1620-21 p. 18 — 1611-12 p. 14-26
1622-23 p. 14 — 1614-15 p. 34.

(5) S.A. Eeklo. Régistre des délibérations de la ville d'Eeclo. 1818-20 ; E. Neelemans. oc. II. 253 ; A. Van Acker. Merkwaardig Extracten... Resolutieboeken. p. 51. De veearts heette Van Herreweghe. In 1851 is er sprake van P. Steyaert «Praktizijn in veeartsenij. De Eeklonaar. 29 juli 1851.

(6) Zie over de man en zijn familie de bijdragen van Paul Beirnaert in «De Eecloonaar» 30-7-1971 e.v.

(7) S.A. Eeklo. Registers Burgerl. stand Eeklo. 1796-99.

ANGELUS BERNARD VAN HAN

EEKLOSE DRUKKER EN POLITICUS

De eerste drukker te Eeklo was Angelus Bernardus Van Han. Hij was geboren te Brugge waar hij ook in het huwelijk trad met Catharina Rosseeuw. In 1777 was Van Han eerst in de leer gegaan bij de Brugse drukker Josef De Busscher en nadien bij vader De Moor. In 1789 verliet Van Han Brugge voor Eeklo, waar hij in 1791 vanwege het stadsbestuur gemachtigd werd een drukkerij op te richten. Van Han burgerde zich vrij gemakkelijk in en werd op 3 mei 1817 samen met B. De Clercq, Bern. Pyfferoen en Antoon Vermast armmeester van de stad.

Op 22 juni 1818 nam Van Han met zijn collega' ontslag als armmeester, maar werd door de stad verplicht zijn mandaat te hernemen. In 1822 werd hij benoemd tot lid van de «regeringsraad» van de stad, eer waarvoor hij echter bedankte.

Op 28 oktober 1829 werd hij in vervanging van een overleden raadslid, lid van de stadsraad. Op 28 oktober 1830 maakte hij echter hiervan geen deel meer uit.

Ongeveer zes jaar later, op 31 augustus 1836, (1) werd hij weer raadslid, (2) maar nam ontslag op 13 september 1837. Twee jaar later, in september 1839, werd Van Han ontvanger van het Weldadigheidsbureau van de stad in vervanging van P. F. Ryffranck. Hij fungeerde als dusdanig tot in april 1840 (3)

Inmiddels had Angelus B. Van Han zich met succes toegelegd op het boekdrukken en reeds in 1792 verscheen van zijn drukpers een Eeklose Almanak, een zeldzaam drukwerk waarop we nergens de hand konden leggen. Van Han drukte meestal godsdienstige boekjes w. o. een leerboek en een geschiedenisboek.

---

(1) Verkiezing van 14 juli 1836.

(2) Angelus B. Van Han was orangist.

(3) Angelus werd ook secretaris van de Eeklose Harmonie Sint-Cecilia.

Toen de Eeklose Kamer van Retorica met name «Eikels worden Bomen» waarvan het bestaan wordt bevestigd, in 1796 en 1825 een literaire vlucht nam onder de impuls van Jan Rodrigos, Karel Ledeganck, J. F. Willems en C. A. Vervier werd Angelus Van Han lid van de Kamer en ook haar drukker inzake verslagen en prijsvraaginschrijvingen.

Van Han drukte ook «Reinaert De Vos», een bekend werk van J. F. Willems, en een lang gedicht van F. Rens, eveneens lid van de toenmalige groep der Eeklose retoristen. Hij publiceerde ook werk van K. L. Ledeganck en Pieter Ecrevisse.

Tenslotte werd op Van Hans pers een geneeskundige verhandeling gedrukt van de hand van de Hollandse medicus en geleerde Jan Petersen Michell.

In 1827 werd Angelus, vijftig jaar vergrijsd in de boekdrukkunst, door de Eeklose drukkers gevierd (4) en hulde gebracht door de Gentse drukker Snoeck-Ducaju en de Bruggeling C. De Moor. De hulde werd in twee gedichten ad rem vastgelegd.

Van Han woonde eerst in de Molenstraat, in 1795 op de Markt, waar hij ook een boekhandel opende. Als boekhandelaar had Angelus een eeuwenoude voorloper in de Eeklonaar Filip Weyn die reeds in 1565 als dusdanig bekend stond in de stad.

Reeds voor 1831 werd Bernard, zoon van Angelus Bernard Van Han, geboren in 1802, mede in de zaak van zijn vader opgenomen.

Angelus Van Han overleed in 1840, zijn zoon Bernard in 1866. (5)

Vergeleken met andere kleine Vlaamse steden was Eeklo onder de eerste te rekenen die ter plaatse een drukker ter beschikking hadden. (6)

Hierna volgt een bibliografie van het door het Eeklose drukkershuis A. B. Van Han en zoon uitgegeven werk :

Den nieuwen dobbel gebakken Eecloosche Almanak voor 't schrikkeljaar ons Heere J. C. 1792 gecalculeert op de 17 Provinciën door Mr. Judoc. Van Bamesam inhoudende veele geriffelijkheden enz. 1792

---

(4) Op 14 okt. 1827, bij gelegenheid van het grote Lucasfeest der drukkers van Eeklo.

(5) In 1880 drukte het Huis A.B. Van Han en zoon nog de Verslagen van het Kollege van burgemeester en schepenen, dienstjaar 1878-79. Gazette van Eecloo, 4 jan. 1880. In 1864 wordt een Louis Van Han, kapitein van de eerste kompagnie burgerwacht vermeld. De Eecloonaar, 17 april 1864. Zie Marie Gossaert en de Van Hans. Gazette van Eecloo, 24 mei 1896.

(6) Onder de Eeklose drukkers uit de XIXe eeuw kunnen o.m. vermeld worden : de gebroeders Ryffranck, P. Francois in de Boelare, E. Goethals-Vrombaut August, Pieter en Prosper Van Acker.

— Geneeskundige Verhandeling over de oorzaken, onderscheiding en genezing der febres cantarrhales... in de Nederlanden door Jan Petersen Michell med. doct. en lid van het Utrechtsch Prov. Genootschap te Amsterdam. - 1795 — Lapschuerschen Guychelaer 12e herdruk. z. d — Kruysje Age, een leerboek voor kinderen. (vóór 1827) — Acte van ontvangenisse in de broederschap van de H. Drievuldigheid. z.d. — Beweegredenen tot de devotie van het aertsbroederschap der alderheyligste Dryvuldigheid. z. d. — Kort verhaal van het miraculeus beeld van O. L. Vrouw ten Doorn. 1823. — Afscheyd aan mijne vrienden van Eecloo van Frans Rens. 1832 — Reinaert De Vos, naar de oudste berijming, door J. F. Willems. 1834. — Het Hemelsch Palmhof, beplant met gebeden, oefeningen en litaniën. 1831. — Kataloog der tentoonstellingen van voortbrengsels der Eecloosche Manufactuernijverheid. 1864 — Kiezing van den heer Joseph D'Huyvetter als burgemeester der stad Eecloo. 1831 — Gelegenheidslied van anonieme dichter : «De Burgerij is nu verheugd» en «Lettervruchten» te Sluis uitgegeven (1827). — Gedicht van K. L. Ledeganck aan Serafien De Vliegher. 1828 — P. Ecrevisse. Laatste vaarwel aan Ferd. Van Hoorebeke, greffier bij het vredegerecht te Eecloo. z. d. — L. De Borchgraeve. Redevoering uitgesproken ter gelegenheid van het gouden eermetaal... aan A. F. Taelman. 1823 — J. A. Stroes. Lijk-reeden uitgesproken... van D'Heer Daniel Kock, greffier v. h. gerechtshof van eerste instantie... Eecloo. 1805. (7)

Dr. Paul ROGGHÉ

(7) Vrienden - galm opgedraegen aan d'heer Angelus Van Han. Brugge. C. De Moor 1827 ; Bulletin. Maatsch. G.O. Gent. 15e jg. n° 5-6 - 1905 p. 175 ; Gentsche studenten - Almanak «'t Zal wel gaan» jg. 1885. Gent. p. 115 ; A. Van Acker. Merkwaardige extracten uit de Resolutieboeken der stede, keure ende vrijhede van Eecloo. Eecloo. W. Ryffranck. 1861. p. 57-71-75-81-85-86-92-93-96-95 .
A. De Vos. Godsdienstroebelen te Eeklo in «Appeltjes v.h. Meetjesland». n° 12. p. 80 ; Familiearchief Marc Goethals te Eeklo ; Ferd. Vanderhaeghen. Bibliographie Gantoise. V. p. 94 ; De Eecloonaar. 7 jan. 1866 ; De stad Eecloo. 11 sept. 1904 ; L. Lampaert. Geschiedenis van Eeklo. Eeklo. 1971. p. 214 ; Bibliotheek Univers. Gent. N° 226 A 13[5] en Hs. 2142[2]. 1827 ; Gazette van Eecloo. 3 jan. 1892 ; Max Roose. Brieven van J.F. Willems. Gent 1874. p. 213 ; Het Liberale Noorden. 18 nov. 1933.

EEKLOSE HEILIGEN EN BESCHERMHEILIGEN

AMBACHTEN, NERINGEN EN ONTSPANNINGSGROEPEN

Zoals in alle Vlaamse steden en dorpen hebben ook de Eeklonaars in hun stad van oudsher heiligen en beschermheiligen vereerd, aangeroepen en gevierd.

De oudste heilige was ongetwijfeld Sint-Vincentius die niet alleen de patroon werd van de hoofdkerk maar ook van de stad. Men smeekte zijn gunsten af tegen allerlei kwalen : koorts, «smetziekten», hevige aandoeningen van maagziekten, brand, reuma, tand- en hoofdpijnen, oogziekten. Er was een tijd dat in de dekanale kerk gewijde Sint-Vincentiusbroodjes waren te kopen. De heilige Sint-Vincentius werd ook bedacht met twee ommegangen, de kleine op Sint-Vincentiusdag, de grote op de derde Pinksterdag. (1)

Drie andere heiligen werden te Eeklo speciaal aanbeden nl. de Heilige Rochus, aangeroepen tegen de pest, Sint-Elooi, aan wie bijstand werd afgesmeekt tegen schreeuwende kinderen en steenzweren en de Heilige Jozef, patroon van België, tegen kwade dromen en zenuwziekte. (2)

Ambachten en neringen en heel wat ontspanningsgroepen hadden te Eeklo een of meer beschermheiligen, die zelfs door menig Eeklonaar niet gekend zijn. Vraag de Eeklonaars eens wie de patroon was van hun wevers, van hun hoveniers ? Men zal wat horen als men iets vernemt !

Wevers en spinners hadden als patroon Severinus (3) een van de «Vier Gekroonde» martelaars of «Quatuor Coronati», (4) de blauwververs

---

1) Gazette van Eecloo, 24 jan. 1897 ; De Eecloonaar 9 sept. 1866 ; A. Ver Elst. Folkloristische Tijdspiegel van België. Brussel. p. 122 ; Familiearchief. Marc Goethals te Eeklo. Zie ook L. Stockman. De Sint-Vincentiusdevotie te Eeklo. Biekorf. 69 jg. nº 3-4 p. 104.

(2) Stadsarchief Eeklo. A. Van Acker. Rek. 1573-74 p. 36. A. Ver Elst. oc. 142-308 ; De Eecloonaar. 29 okt. 1865 — 9 sept. 1866.

(3) Zie over «De Vier Gekroonden» ; P. Rogghé. De Gentse «Vier Gekroonden of «Quatuor Coronati» in Appeltjes van het Meetjesland», XVIII, 1967.

(4) Gazette van Eecloo, 22 jan. 1893.

de Heilige Medardus, (5) de timmerlieden de H. Jozef, de metsers de «Vier Gekroonden», de schoenmakers Sint-Crispijn en Sint Crispiniaan. (6) Sint-Gommarus was de patroon van de klompenmakers. (7) Sinte-Lucia en Sint-Judocus beschermden de mulders en de bakkers, Sint-Elooi de smeden, de wagenmakers, de landbouwers en in de XXe eeuw ook de metaalbewerkers, (8) de heilige Dorothea de hoveniers, (9) Sint-Antoon de slachters, Sint-Lucas de drukkers, (10) Sint-Ivo de schrijvers, (11) Sinte-Catharina of Katelijne de pottenbakkers, de tabakbewerkers en de rederijkers, (12) Sint-Huibrecht de jagersgezellen, (13) Sint-Joris de voetboogschutters en Sint-Sebastiaan de handbooggezellen. (14) De meest populaire heilige, patrones van de muziek- en zangmaatschappijen, was ongetwijfeld Sint-Cecilia, die reeds in 1534 werd vereerd. (15)

Sint-Aloisius werd de patroon van de jeugd, de heilige Sint-Gerardus Majella de vriend of patroon van de werklieden en de armen, en Sint-Gregorius van de schoolgaande koorzangers. (16)
Er bestond te Eeklo ook een gilde die Sinte-Barbara voor beschermheilige had. (17) Ze nam de brandweermannen onder haar hoede. (18)

Sluiten we deze litanie van heiligen met een heilige van zeer verdacht allooi en geur, nl. Sint-Napoleon door de Eeklose Fransgezinde annexionisten een tijd op profane wijze gefeest in de stad. (19)

Dr. Paul ROGGHÉ

---

(5) De Eecloonaar. 29 okt. 1865.
(6) De Eecloonaar. 29 okt. 1865. Volgens de Gazette van Eecloo waren het : Sint-Crispijn en Sint-Crispianus ib. 22 jan. 1893.
(7) Gazette van Eecloo. 22 jan. 1893.
(8) Gazette van Eecloo. 22 jan. 1893 ; De Stad Eecloo. 6 dec. 1913.
(9) Gazette van Eecloo. 13 febr. 1898.
(10) Vriendengalm opgedraegen aan d'heer Angelus van Hau. Brugge. 1827 ; De Eecloonaar. 23 jan. 1859.
(11) De Eecloonaar. 4 juni 1865.
(12) De Eecloonaar. 11 dec. 1864 - 29 okt. 1865.
(13) S. A. E. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1494-95 p. 24 - 1531-32 p. 39.
(14) Aug. Van Acker. Stadsrek. (gepubliceerd) p. 127.
(15) S. A. E. A. Van Acker. Stadsrek. 1534-35 p. 17. De muziekmaatschappij Sint-Cecilia ontstond vooraan de XIXe eeuw. Een precieze datum aanduiden is niet mogelijk. We vermoeden 1805. Gazette van Eecloo. 25 jan. 1874 ; De Stad Eecloo 24 jan. - 14 febr. 1897 - 21 juni en 26 juli 1908.
(16) Gazette van Eecloo. 6 maart - 7 aug. 1898 ; S. A. E. Aug. Van Acker. Stadsrek. 1610-11 p. 30 - 1611-12 p. 31. Zie voor de Gregoriusbonden : De Eecloonaar. 13 juni 1948 en 3 juli 1938 ; Gazette van Eecloo. 10 juli 1888.
(17) Familiearchief. Marc Goethals te Eeklo. (1550). De kleermakers geloofden in «de zoete naam Jezus». Gazette van Eecloo. 22 jan. 1893.
(18) Het Liberale Noorden. 6 jan. 1935.
(19) P. A. Verschueren. De Minderbroeders te Eeklo. 1949. p. 100.

OUD EEKLO

De oudste geschiedenis van Eeklo is nog vrij duister. Zelfs de naam «Eeklo» — bos met verspreide eiken, onderbroken door zandige hoogten, — wordt door M. Gysseling niet met zekerheid vermeld gevonden en komt dan ook in zijn magistraal toponymisch woordenboek niet voor.

Nochtans kwam sindsdien een oudere vermelding van Eeklo aan het licht, gesitueerd nabij het moer van Balduinus van Praat en dus onbetwistbaar binnen het huidige grondgebied bedoeld. Inderdaad, wij vinden deze tekst in een onverdachte Brugse bron, nl. het cartularium van de Abdij ten Eechoute, in maart 1220 nieuwe stijl, dus feitelijk in 1219. Doch men ziet het — ook deze «oudste vermelding» reikt amper enkele jaren verder in het verleden terug...

In 1240 echter was de vlek Eeklo reeds zo ver in ontwikkeling gevorderd, dat het grondgebied precies kon afgebakend worden en dat de bevolking aanspraak mocht maken op een keure, geschonken door graaf Thomas en gravin Johanna. Het is duidelijk dat de plaats toen al een zeker verleden en een betrekkelijke uitbreiding moest kennen en zo maar niet, van de ene dag op de andere, tot «stadje» gepromoveerd werd.

Er zijn trouwens sporen van voorhistorische wegen en bewoning te Balgerhoeke en te Lembeke, terwijl de burcht van Raverschoot — volgens Galbertus van Brugge — reeds in 1127, na de moord op Karel de Goede, graaf van Vlaanderen, zou afgestookt zijn. Raverschoot wordt bij Gysseling al vermeld in 1180, 1190, 1213, enz.

Maar vóór de aanvang van de 13e eeuw speelde Eeklo alleszins geen belangrijke economische of politieke rol en hinkt het ongetwijfeld achterna op Aardenburg en op Maldegem. Uit de bewuste keure van 1240 vernemen wij dat het plaatsje toen nog vooral ingesteld was op moer- en bosontginning, veeteelt en een beperkte landbouw. Uit moer, zand en bos geboren, groeide Eeklo zeer langzaam uit tot een bescheiden schakel, halfweg tussen Gent en Brugge, de machtige steden van Vlaanderen.

In elk geval heeft Eeklo toch het attribuut «Stede ende Keure» te danken aan het verlenen van «stadsrechten» in 1240. Wat het territorium van die keure betreft, dit strekte zich oorspronkelijk eveneens uit over

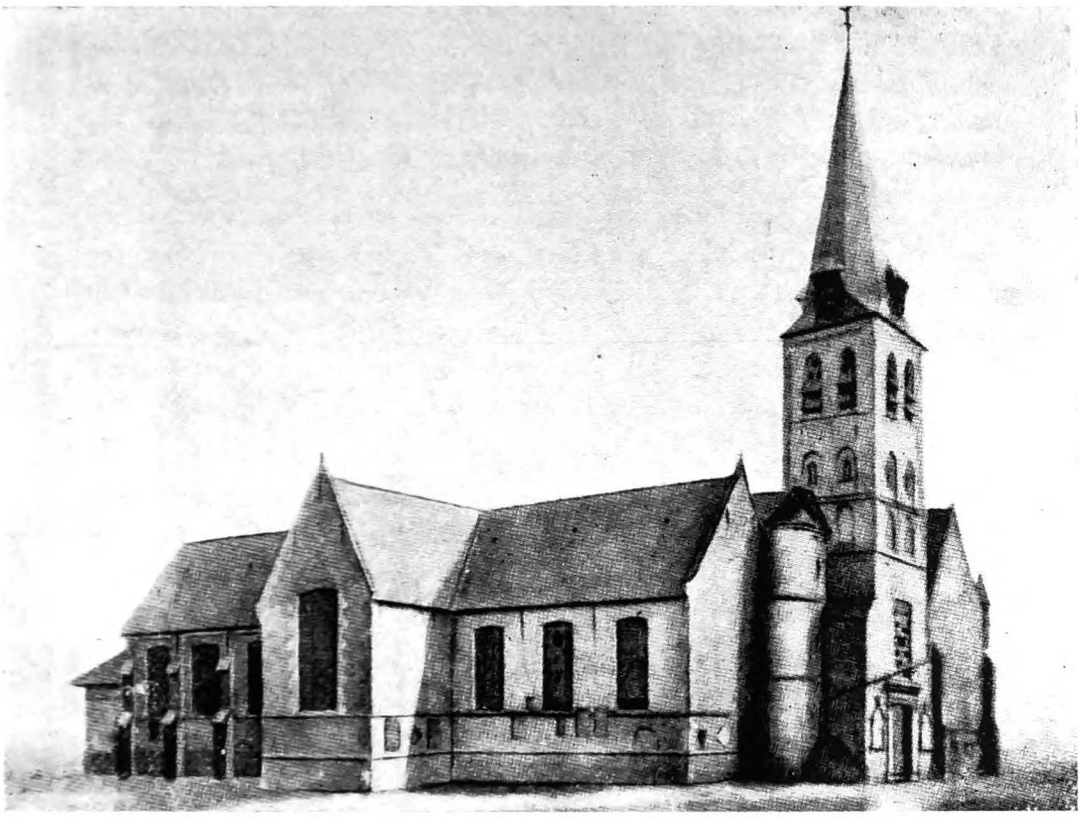

1. — De voormalige parochiekerk van Eeklo in 1878, gezien uit het noordwesten ; tekening van Henri Smitz.

Negatief A.C.L., Brussel.

een deel van Lembeke, van Adegem en van Sint-Laureins. Het omvatte ook een enclave bestaande uit een «wastina» die toebehoorde aan Vrouw Mathilde de Haga, wier horigen toen echter niet van de Eeklose schepenen afhingen, en een deel van het grafelijk bos Aalschoot, dat sedert lang in gemeenschap door de inwoners van Lembeke, Eeklo en Kaprijke werd gebruikt (E. Neelemans, Eeklo, blz. 140-142).

Het eigenlijke schepenarchief van de stad biedt ons een trouw beeld van de structuur, de ontwikkeling en de uitwendige geschiedenis van de «Stede, Keure ende Vrijhede» van Eeklo. Vanaf 1626 viel de omschrijving van deze heerlijkheid, op enkele westelijke stroken na — kleinere gedeelten van Raverschoot en Balgerhoeke — volledig samen met de parochie Eeklo, die later integraal het stadsgebied, zoals wij het nu nog kennen worden zou. Binnen dit territorium lagen wel afzonderlijke lenen, doch geen enkele geënclaveerde heerlijkheid (Inventaris, Achiel De Vos).

Bijgevolg was het volledig grondgebied van de stad aan de schepenbank en de vierschaar van Eeklo onderworpen, met daarenboven nog enkele spleten binnen Sint-Laureins en Adegem, die geestelijk tot deze parochies behoorden. Tot 1626 was in die keure ook Lembeke begrepen, evenwel zonder de geënclaveerde heerlijkheid Aveschoot.

Vóór 1240 moet Maldegem zekere rechten op het bos Aalschoot en op Eeklo bezeten hebben ; misschien werd de bewuste keure voor een deel zelfs verleend om de Eeklonaars te onttrekken aan de rechtsmacht van de aanmatigende scouteet te Maldegem ?.. In 1270, toen gravin Margareta de keure van Eeklo bevestigde, was er trouwens geen spraak meer van de scouteet, maar wel van de baljuw van Maldegem.

Aan de andere kant dient opgemerkt te worden dat het Ambacht van Maldegem in de 13e eeuw grote gebieden bestreek, niet alleen in de «wastina» van Aalschoot, maar ook in parochies als Adegem, Sint-Laureins, enz. (Dr. P. Rogghé, Eeklo, Van Silexdrager tot Keurbroeder).

Wat er van zij, Eeklo werd in zake rechtsmacht afhankelijk gemaakt van het gezag van een baljuw, zoals blijkt uit zijn keure. En graaf Lodewijk van Male bevestigde in 1364 dat Eeklo, Kaprijke en Lembeke alleen aan hem en «zijn cameren», d. w. z. zijn grafelijke raad, toebehoorden (Neelemans, II, blz. 6-7). Hij noemde Eeklo *zijn* «stedekin».

Nog in 1626 stond Eeklo onder het rechtstreeks gezag van de graven van Vlaanderen. Van toen af gingen Eeklo en Lembeke hun eigen wegen. Wat Eeklo betreft, het werd aanvankelijk door Filips IV, koning van Spanje, in zijn hoedanigheid van graaf van Vlaanderen, in leenpand afgestaan aan Jonkheer Jan van der Speeten, om in 1649 reeds definitief verkocht te worden aan de familie della Faille d'Assenede, die tot op het einde van het Oud Regiem heren bleven van de stad (E. Neelemans — A. De Vos).

Binnen de grenzen van de keure van Eeklo oefenden de schepenen in de 13e eeuw tegelijk de bestuurlijke en met hun baljuw de rechterlijke macht uit. Slechts in bijzondere gevallen van nering of van collectief nut zetelden de schepenen in één raad «tam scabinorum quam proborum virorum». Het is mogelijk dat deze «probi viri» tegelijk «viri hereditarii» en de afstammelingen waren van de eerste Eeklonaars, die erin geslaagd waren zich delen van de primitieve stadsbodem toe te eigenen (Dr. P. Rogghé — E. Neelemans).

Vaak hebben de Eeklonaars en de Eeklose keurbroeders in de 13e, doch vooral in de 14e eeuw, de tussenkomsten moeten dulden of tegen de inmengingen moeten strijden van andere rechtsmachten en administratoren, bv. van de baljuws van Brugge en Gent, van het Ambacht Maldegem en

2. — *Tijdens de sloping van de Sint-Vincentiuskerk in 1878 ; zicht uit het noordoosten.*

Foto Henri Smitz, Eeklo.

de Vier Ambachten, van geestelijke hoven, enz. Er is een gans archief om dit te bewijzen.

Administratief ressorteerde Eeklo onder het officium van het Brugse Vrije, doch overigens slechts in een betrekkelijk los verband. Het behoorde immers tot de laatste groep, de «contributante» leden, wat betekende dat het in feite enkel zijn financiële verplichtingen in de gemeenschappelijke

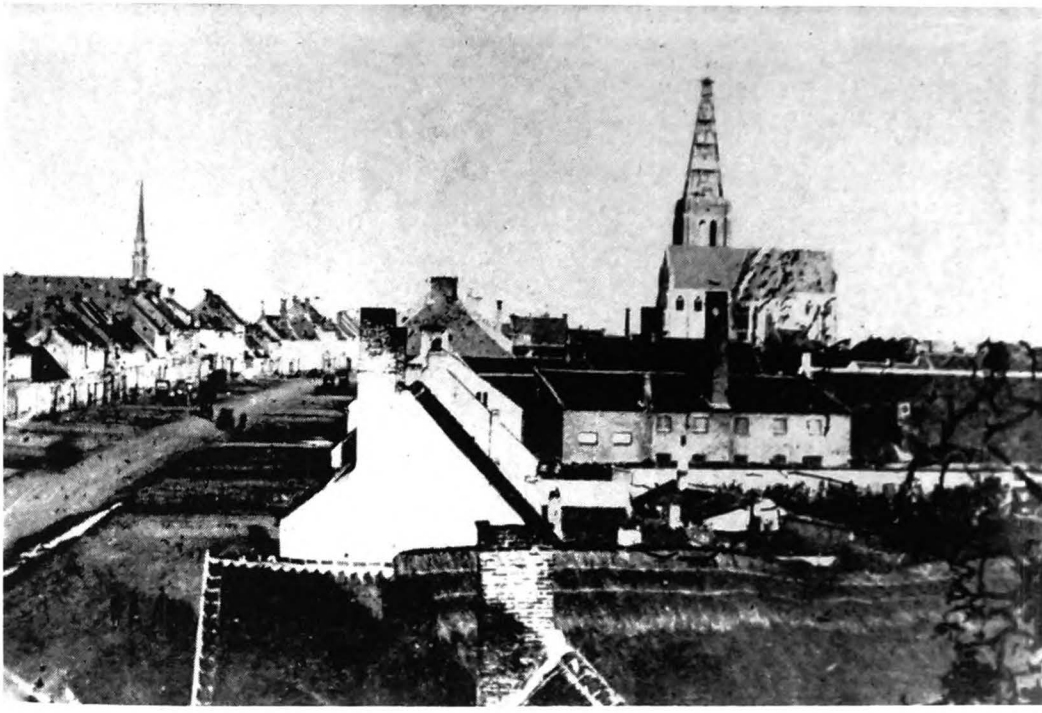

5. — *De nieuwe kerk in opbouw, einde 1882 of begin 1883.*

Reproductie Heemschut.

belastingen en subsidiën diende na te komen, alsook een aantal krijgers moest leveren in geval van oorlog.

Kerkelijk behoorde het vóór 1559 tot het bisdom Doornik, aartsdiakonaat Brugge, dekanaat Aardenburg en na die datum tot in 1801 bij het bisdom Brugge, eveneens dekanaat Aardenburg (A. De Vos).

Eeklo bewaart in zijn stadhuis een rijk archief, enig zelfs voor een kleine provinciestad. De geconserveerde stukken vallen in drie duidelijk onderscheiden reeksen uit mekaar : het eigenlijke schepen- of stadsarchief, dat het leeuwenaandeel omvat ; vervolgens een belangrijk gedeelte van de Slependammewatering, afdeling Eeklo-Lembeke ; en tenslotte het privaat archief de Coorebyter, afkomstig van Kaprijke. Een zeer degelijke «Inventaris van het oud archief, Stad Eeklo» verscheen in 1962 van de hand van stadsarchivaris A. De Vos.

Deze inventaris getuigt van de grote homogeniteit van het geheel der Eeklose archiefbronnen, die van na de geuzentroebelen — in sommige gevallen ervóór — ons vrijwel een integraal bewaard geheel schenken. En er is nog meer. In het Algemeen Rijksarchief te Brussel zijn de stads-

4. — Het kruis wordt op de toren gehesen, 6 mei 1883, omstreeks 15 u.
Foto Stadsarchief Eeklo.

rekeningen nagenoeg volledig bewaard vanaf 1403 tot 1626, zodat wij ons een duidelijk beeld kunnen vormen van het middeleeuwse Eeklo. Kopijen hiervan berusten eveneens in het Stadsarchief. Tenslotte zijn in het Rijksarchief te Gent enkele verspreide stadscharters aanwezig, terwijl er zich ook te Brugge dubbels van rekeningen bevinden (Inventaris). Belangrijke oude stukken komen voor in het archief van het Sint-Janshospitaal te Brugge.

Al deze rijke bronnen laten ongetwijfeld zeer goed toe de evolutie en de geschiedenis van Eeklo nauwkeurig op de voet te volgen, voor de

jongste vijf à zes eeuwen. Het stadsbeeld in de 16e eeuw is daarenboven uitstekend bewaard op de kaart van het Brugse Vrije, door Pieter Pourbus (1561). De straten en gebouwen zijn op dit oudst gekende stadsplan precies aangegeven.

Het centrum is ontstaan bij de Spriet, waar wij nu ongeveer het standbeeld van Ledeganck aantreffen, aan de splitsing van de Brugsestraat en de Molenstraat, alwaar ook de Grote Straat en de Boelare op dit punt samenkomen (verkeerslichten op de Markt). Dit centrum bevindt zich op het oosteinde van de zandrug, waarvan Raverschoot op het westelijk uiteinde ligt. In de nabijheid van de Markt bevond zich dus eenmaal, wellicht in noordoostelijke richting, het «Eikenlo», de plek met verspreide eikebomen.

«Eeklo en Oosteeklo droegen oorspronkelijk dezelfde naam. De naam *Novum Eclo* in 1240 (Neelemans I, 135) ontstond vermoedelijk naar aanleiding van Eeklo's vlugge ontwikkeling in de 13de eeuw. In het midden van de 13de eeuw noemt men Eeklo meestal *parrochia Sancti Vincentii*, Oosteeklo *parrochia* (of : *Eclo) Sanctae Crucis*. Van 1258 tot het begin van de 15de eeuw heet Eeklo meestal *West Eeclo* (in 1285 en 1295 : *Eclo West)*, minder vaak *Eeclo*, welk laatste nadien zo goed als uitsluitend voorkomt. Oosteeklo daarentegen heet in de 13de en nog meermalen in de 14de eeuw *Eeclo*, doch éénmaal in 1248, sedert het einde van de 13de gewoonlijk en sedert het einde van de 14de eeuw uitsluitend *Oost Eeclo*» (M. Gysseling, Bijdr. tot Eeklo's middel. Top.).

Het hart van Eeklo klopt op de Markt, bij de dekanale Sint-Vincentiuskerk. Dat alhier reeds in 1087, ten tijde van Robrecht de Fries, een primitieve kerk zou opgebouwd zijn, steunt enkel op Sanderus en is niet alleen onbewezen, doch ook sterk betwijfelbaar. Voorzeker bezat Eeklo evenwel reeds vóór 1200 een kerkje, doch wij weten niets omtrent de oprichting daarvan, terwijl ook geen spoor ervan bewaard bleef, tenzij misschien enkele funderingen, welke tijdens de sloping van de oude kerk in 1878 onder het portaal aan het licht gekomen zijn.

In 1228 is er spraak van de kerkelijke tienden van de parochies Eeklo, Kaprijke en Bassevelde, waarvan de helft wordt toegewezen aan het kapittel van Doornik, door bisschop Walter de Marvis. Twee jaar vroeger had dezelfde kerkvorst reeds de novaaltienden van Scheldevelde, Bulscamp en *Alscoot* aan het Doorniks kapittel afgestaan (A. Descamps, Note sur Walter de Marvis, I, 214). In elk geval dateerde de in 1878 gesloopte kerk oorspronkelijk alleszins van vóór 1300 en was haar toren een van de oudste bakstenen torens van Vlaanderen.

Dr. Elisabeth Dhanens, die in 1947 een merkwaardige studie heeft gewijd aan «De voormalige parochiekerk van Eekloo», laat zich als volgt

5. — *De nieuwe kerk, het oud stadhuis en het «Rotjen» in 1905.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 23/7/1906).

uit omtrent de datering van de verschillende bouwdelen van de oude kerk (blz. 33-34) :

«Aangezien de toren gans in baksteen opgetrokken werd, zal hij stellig niet vóór 1200 begonnen zijn. Grote bakstenenmoppen komen in gebruik in het begin der 13e eeuw.

In zijn vormentaal vertoont de toren enkele archaïserende kenmerken die nog aansluiten bij de laat-romaanse stijl, en die voor een hoge ouderdom

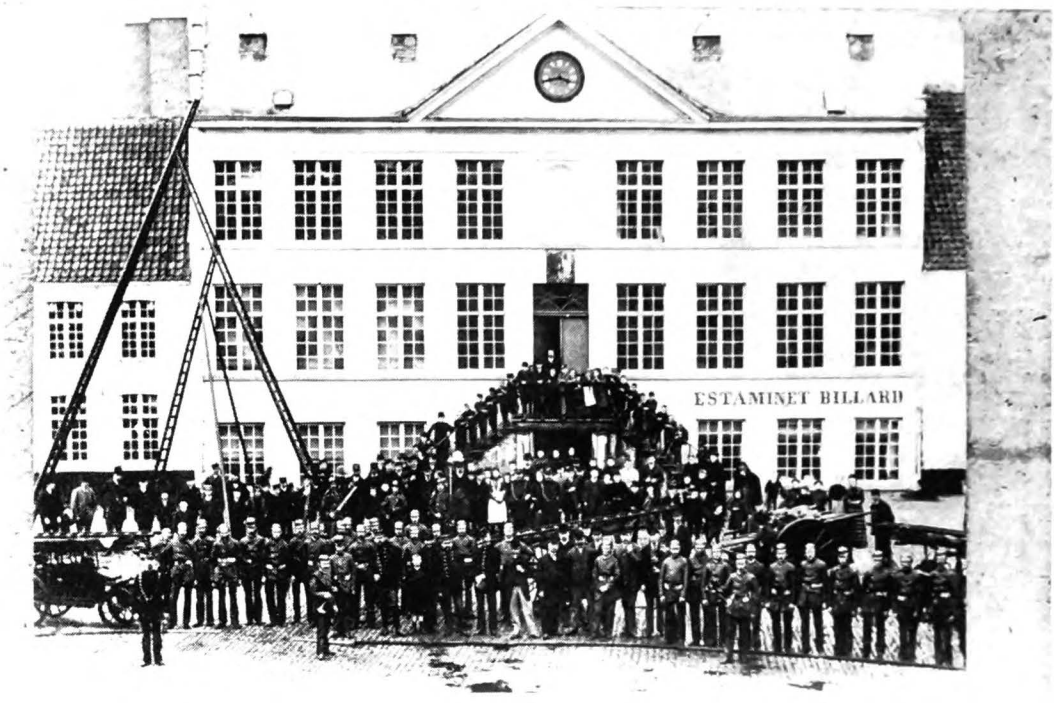

6. — *Oefeningen van de brandweer, vóór het oud stadhuis, circa 1900.*
Reproductie Heemschut.

pleiten : de benedengeleding met haar verbrede basis herinnert nog aan de gereduceerde westbouw ; de rondbogig afgedekte blindnissen, de vlakke lisenen en de boogfries, vooral de totale afwezigheid van steunberen of hoekfrijten en de zeer vlakke behandeling van de muurpartijen geven aan de toren zijn archaïsch karakter.

Anderdeels vertoont hij uitgesproken gotische elementen : de spitsboog in het portaal, doch voornamelijk in de bovenste geleding, in de blindnissen en galmgaten.

Dat wij hier met twee afzonderlijke bouwcampagnes zouden te doen hebben, een laat-romaanse (eerste en tweede geleding) en vroeg-gotische (derde geleding) — waartoe wij aanvankelijk geneigd waren te besluiten — menen wij ten slotte toch niet te moeten aannemen. Een korte onderbreking in de werken is weliswaar mogelijk, doch er is eenheid in het ganse opzet vast te stellen : de blindnissen van de tweede en derde geleding en de galmgaten liggen in één travee en de spaarvelden waarin de rondbogige blindnissen liggen, lopen door, dwars door de waterlijst en de spitsbogige blindnissen er boven.

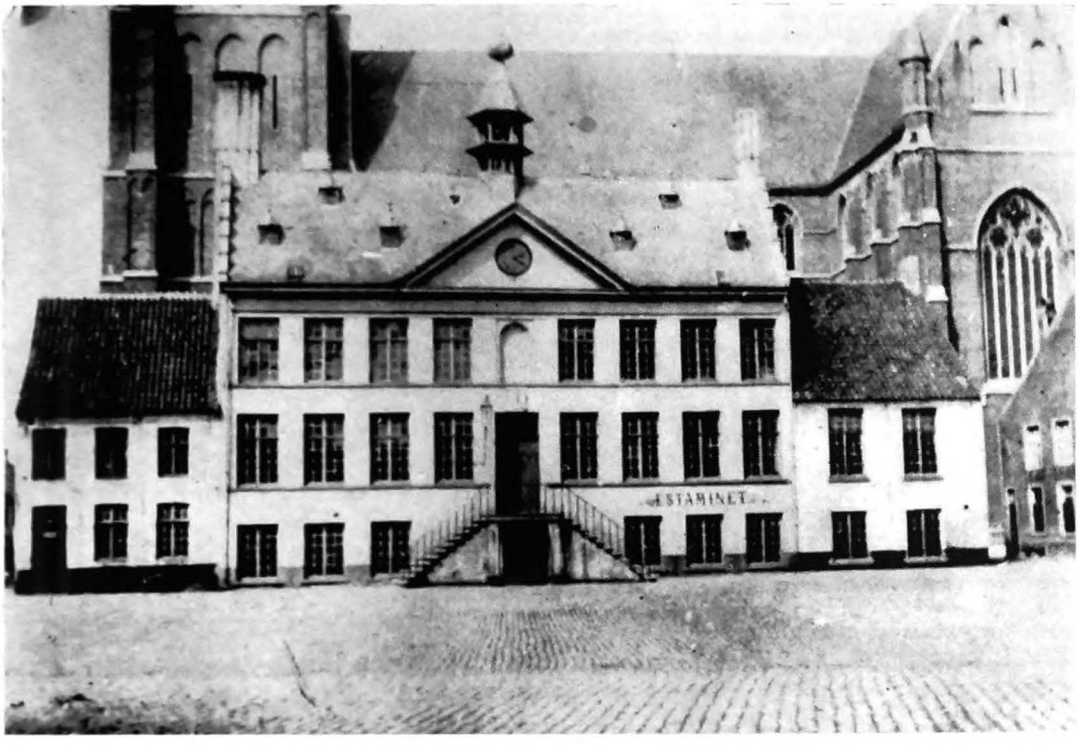

7. — *Het stadhuis op het einde van de 19e eeuw, vóór de sloping van de aanpalende gebouwen.*

Reproductie Heemschut.

De evolutie der vormen van beneden naar boven is niet alleen tijdsgebonden, maar ook logisch : massief en gesloten beneden, meer opengewerkt boven. Dit alles, en ten slotte de aanwezigheid van het ruime spitsbogig afgedekt portaal, leidt er ons toe, de toren als *een vroeg-gotisch* bouwwerk te beschouwen, in het raam van de baksteen-gotiek die zich in de aanvang der 13e eeuw in het Brugse Vrije ontwikkelt. Begonnen in de loop der 13e eeuw zou hij, gelet op de traceringen van de galmgaten, vermoedelijk pas omstreeks 1300 voltooid zijn geweest.

De zuidelijke zijbeuk met de bijhorende transseptarm schijnen uit de 15e eeuw te dagtekenen, misschien nog uit het einde der 14e eeuw, ten vroegste. Immers hier zouden geen zware moppen meer gebruikt zijn geweest en alhoewel de details van de kraagtorentjes nog wat archaïserend aandoen, schijnt de vorm van de zware transseptgevel geen vroegere datering toe te laten.

De vensters werden naderhand gewijzigd, waarschijnlijk op het einde der 18e eeuw.

8. — De Markt met het stadhuis omstreeks 1904.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.

De noordelijke zijbeuk en de aanpalende transseptarm schijnen uit de 16e eeuw te dagtekenen. Het gebruik van witte zandsteen voor de rechtstanden van het transseptvenster wettigt reeds deze veronderstelling. Doch we weten daarenboven dat er in 1520 een nieuwe beuk bij de parochiale kerk werd gebouwd. Dit moet ongetwijfeld de noordelijke beuk zijn geweest : de zuidelijke bestond reeds. Het is mogelijk dat de herstellingen van 1628-34 (na de verwoestingen door de geuzenberoerten en na de ombouwing van de kerk tot fort !) hier tamelijk ingrijpend zijn geweest. De vensters werden waarschijnlijk te gelijkertijd als die van de noordbeuk gewijzigd.

Betreffend de oude koren hebben wij geen gegevens en kunnen alleen maar veronderstellen dat ze — alhoewel ze misschien niet tot dezelfde bouwcampagne behoren — toch alle uit de laat-gotische periode dateerden. De nieuwe koren, aanbesteed op 15 maart 1773, waren einde 1774 voltooid».

De voormalige kerk van Eeklo stond op dezelfde plaats van de huidige — op het hoogste gedeelte van het grondgebied — te midden van een rechthoekig plein, oorspronkelijk het kerkhof, dat tussen de Oost- en Kerkakkers uitgespaard was.

9. — *Mooie opname van het ontmantelde stadhuis in 1903.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 13/8/1903).

In 1422 en ook in 1501 werd een nieuw uurwerk geplaatst op de toren. In 1549 sloeg de bliksem in en brandde de torennaald af, waarbij ook de kerk zware brandschade leed. In 1769 werd de torenspits vernieuwd voor 357 pond. Ook op 30 augustus 1837 en op 11 juni 1852 werd de toren door de bliksem getroffen.

Niettegenstaande de oppositie van Neelemans in provincie- en gemeenteraad keurde een Koninklijk Besluit van 17 april 1878 het volledig

10. — Een marktdag bij het begin van de 20ste eeuw.
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 1906).

herbouwen van de kerk te Eeklo goed. «De slopingswerken der kerk werden begonnen de 24ste juni 1878. Het Allerheiligste werd de 4de juli naar de voorlopige kerk overgebracht. De 6de juli werd de haan van de toren gehaald. De 12de september 1878 stortte de toren in. De 3de maart 1879 werd het laatste deel der oude kerk (de sacristij) afgebroken» (L. Lampaert, C. Van de Bouchaute, De Parochiekerk van Eeklo Sint-Vincentius, 1964, blz. 14).

De voorlopige noodkerk was ingericht in de gebouwen van het huidige jeugdhuis. Volgens de plannen van architect Modest Denoyette begon aannemer Désiré Heysse, uit Eeklo, op 18 oktober 1878 met de nieuwbouw van de huidige kerk. Deze is opgetrokken in de bekende neo-gotische stijl, die zoveel «furore» maakte bij het einde van de 19e eeuw.

«Ze is gericht naar het Oosten en het grondplan heeft de vorm van een Latijns kruis met drie beuken en een dwarsbeuk (kruiskerk). De oostkant heeft een hoogkoor en twee zijkoren. In de zijbeuken zijn langs weerszijden vijf zijkapellen aangebracht. De toren, gebouwd boven de middeningang, is 100 meter hoog (het gemetselde gedeelte 53 en de spits 47 m.). Het torenuurwerk met vier wijzerplaten werd in 1887 gemaakt door Ver-

11. — Grote Markt met kiosk en palen van de veemarkt in 1921.
Prentkaart uit de verzameling van R. Dauw, Gent.

tongen uit Oudegem, tegen de globale som van 1.750 fr, waarvoor een stedelijke subsidie van 500 fr werd verleend. Rondom de kerk is een omheining aangebracht naar het plan van Denoyette. Het werk werd uitgevoerd voor de som van 15.117 fr ; het arduinwerk door Vincent Reychler en het ijzerwerk door de gebroeders De Neve» (L. Lampaert/C Van de Bouchaute, a. w., blz. 23).

De nieuwe kerk was na aanbesteding toegewezen voor de prijs van 492.630 frank. Van muntontwaarding gesproken !... In 1879 stond aannemer Heysse op «stellingshoogte» ; de werken gingen goed vooruit.

«De 9de mei 1881 werd begonnen met de middenbeuk onder dak te brengen. De 24ste augustus 1881 was de kerk onder dak. Naar aloude gewoonte werd door de 80 werklieden «de Mei» geplaatst. Daartoe diende een larixboom, die versierd was met driekleurige vlagjes en bloemenkransen. Van 3 tot 4 uur werd hij rondgereden op een praalwagen, voorafgegaan door trommelaars. Te 4 uur werd hij op het belfort van de toren geplaatst.

De 6de mei 1883 werd het kruis op de toren geplaatst (750 kg) en de 19de mei de haan er bovenop. De 22ste september 1883 werd de kerk

12. — Een beeld van de Markt na de eerste wereldoorlog.
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 3/9/1919).

geopend en voorlopig gewijd door deken Foubert. De 10de juli 1888 werd zij geconsacreerd door Mgr Lambrecht, bisschop van Gent» (L. Lampaert/ C Van de Bouchaute, a. w., blz. 15).

Alle bijzonderheden over de kerk van Eeklo en haar bemeubeling, in de loop van de tijd, kan men vinden in de reeds geciteerde werken.

Het schepenhuis, op de Markt, wordt al vermeld in de 14e eeuw De bebouwde kom van Eeklo bestond toen ongeveer uit de huidige Stationstraat, Kerkstraat, Teirlinckstraat, Markt, Boelare, Koning Albertstraat en Molenstraat. Het schepenhuis stond echter iets meer westwaarts dan nu, zodat de toegangsweg tot de oude kerk smaller was.

«Op de Markt bestond het «Rotjen» nog niet. De kerk stond met het rechterzijkoor rechtop de Lijnendraaiersstraat. De pastorij was gebouwd in de Kerkstraat tegen de kerk, met een rechtstreekse ingang in de kerk. Ze stond ongeveer waar nu de noordelijke sacristij is. De hof der pastorij strekte zich westwaarts uit, langs de noordzijde der kerk. De kerk was slechts gedeeltelijk geplaveid met grafzerken. Stoelen waren er niet, tenzij voor de vooraanstaanden. Het volk knielde neer op de grafzerken of op de grond. Op de toren was een soort wachtkamertje ingericht voor de nachtwakers die toezicht moesten houden op ongure elementen die 's nachts door de

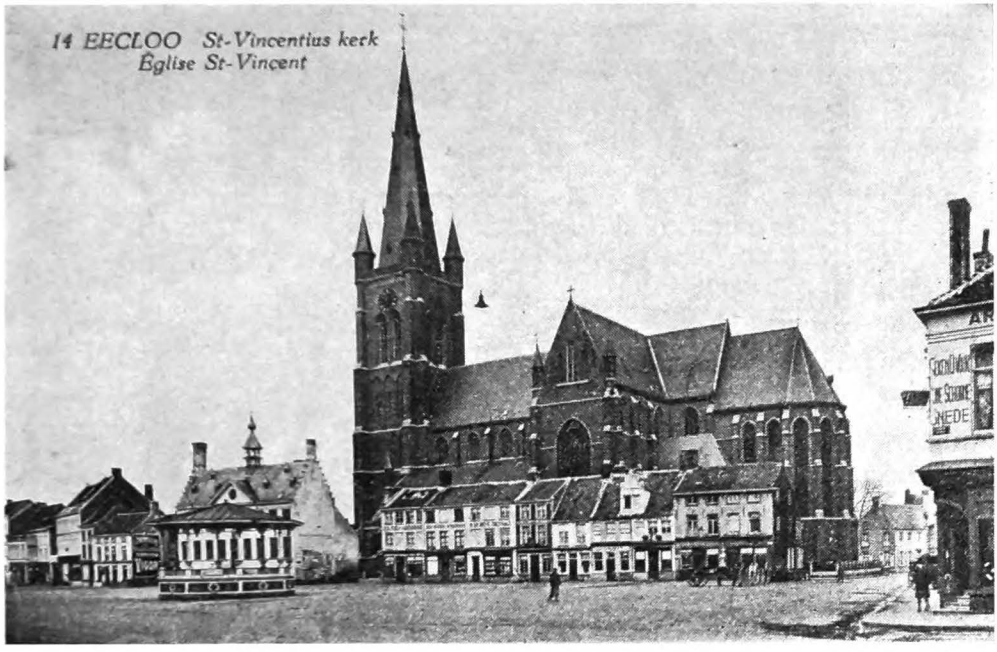

15. — *De oude herbergen van het «Rotjen», op de Markt, omstreeks 1925.*

Reproductie Heemschut.

straten liepen, maar die vooral onmiddellijk alarm moesten slaan als ze ergens brand bemerkten. Aldus (lezen we in) de stadsrekeningen van 1423 : «Item betaelt aen Pieter Moortamer van dat hy wrocht twee daghe up den toore an de camere daer de vierwachters in slapen». Rondom het kerkplein was rond 1300 een stenen muurtje gebouwd «ut per hoc sacri loci a profano distinctio aliqua haberetur» (om daardoor de gewijde grond enigszins te onderscheiden van de ongewijde)» (Geschied. v. Eeklo, naar Aug. Van Acker, bewerkt door Dr. L. Lampaert, 1967, 24-25).

In 1564 heeft men de Markt vergroot, met toestemming van de bisschop van Brugge, wat weerom bewijst dat het plein van kerkelijke en parochiale oorsprong was. Daardoor werd het kerkhof wat verkleind en kon men huizen bouwen ten westen van het schepenhuis en op de noordkant van Markt en Kerkplein. Op de westzijde van het stadhuis stond een huisje, dat door het stadsbestuur werd aangekocht en verpacht.

Tijdens de zomer van 1650 stond men voor het herstel van het stadhuis, gedurende de troebelen van de Spaanse tijd grotendeels gerui̇neerd. De gescheurde buitenmuren werden «afgebroken, herbouwd en het afgebrande dak werd hersteld. De 23 oktober 1650 waren de eerste werken

Eekloo. — *Publieke Fontein*
Eecloo. — *Fontaine publique*

11. — De «Publieke Fontein» op het oostelijk deel van de Markt, kort na 1900.

Reproductie Heemschut.

voltrokken en werd de «mei» gestoken op het vernieuwde stadhuis. De «meiboom» was gekroond met 18 vergulde eikels. De 27 april 1651 werd de «mei» gestoken op het vernieuwde torentje. Al die werken waren uitgevoerd vóór de bevaarbaarmaking van het Leiken. Dat betekent dat alle bouwmaterialen hier met wagens waren aangevoerd. Eenmaal dat de waterwegen bevaarbaar waren, konden de bouwmaterialen voor de andere herbouwingswerken per schip worden aangevoerd...» (ibid., 112)

In 1654 was het stadhuis volledig herbouwd en het zou bijna geen wijzigingen meer ondergaan tot 1818. Het «Journal van Jacques Van Damme» geeft ons een schets van dat gebouw, zoals het voorkwam in de

tijd van de Franse overheersing. Die schets staat overgetekend in de «Geschiedenis van Eeklo, naar Aug. Van Acker», 1967, blz. 195.

«Op het dak van het stadhuis stond een torentje, doch dat zat gedeeltelijk weggestoken achter het fronton van de voorgevel. Bovenop dat fronton stond een soort vaas en in het fronton waren vier stenen met : 1) een leeuw ; 2) Regnum Justitiae ; 3) in Eecloo ; 4) een gevleugeld hoofd. Boven de ingangsdeur stond het opschrift «Palais de Justice» en in de omlijsting van de deur stond het jaartal 1654. Ten tijde van de Oostenrijkers werden vóór het stadhuis twee leeuwen geplaatst, doch die werden op 1 december 1792 met hamers kapot geslagen. Op 15 april 1818 begon men met het afbreken van het fronton, zodat het torentje gans zichtbaar werd. In 1824 werden andermaal herstellings- en veranderingswerken aangebracht en kreeg het stadhuis het uitzicht dat het ongeveer behouden heeft tot de grote restauratie in 1932» (ibid., 195-196).

Sedert de opbouw van het stadhuis in 1650-54 was er een drankgelegenheid aan verbonden, die aan een huisbewaarder verhuurd werd. In 1854 was het stadhuis aldus verpacht aan Felicitas De Vos, weduwe van de politiecommissaris Jan-Frans Vrombaut, mits 860 fr per jaar en in 1851 aan de stadssecretaris Ferdinand De Heuvel, voor de prijs van 700 fr per jaar.

Omstreeks 1900 werd het stadhuis eindelijk «ontmanteld», toen de beide aanpalende gebouwen gesloopt werden. Het bijgebouw rechts had dienst gedaan als gevangenis of «steen», terwijl het andere, aan de linkerzijde, bestemd was geweest voor de burgerwacht («corps de garde»).

Reeds in 1411 is er spraak van de Markt te Eeklo, als toponiem (Rekenkamer, Alg. Rijksarch. Brussel, nr 34.360, fol. 9 verso). Als delen van die Markt worden verder vernoemd : een Lakenmarkt (den Laken maerct, 1433), een Zuivelmarkt (de Zuvel maerct, 1451), een Schoenmarkt (de Scoemaerct, 1466), een Beestenmarkt (de Beestemaert, 1483), een Vismarkt, een «Widauwmarkt» en een Korenmarkt (de coorren maert, 1484). Dit alles wijst, al vroegtijdig, op het groot belang van de Eeklose marktdagen.

In 1413 werd de Markt met zand opgevoerd «naer den waeterpasse» en reeds in 1422 bestenigde men het marktplein en verschillende straten. Toen genoot Eeklo immers veel voorspod en welvaart, dank aan de weverij.

Op de Markt kennen wij al vroeg de naam van verschillende huizen en herbergen : de Zwane (1417), de Anker (1451), de Galei (1451), de Drie Koningen (1488), de Schare (1489), de Ooievaar (1490).

De herberg «Inde Drie Coninghen» van 1488 stond niet op de plaats waar nu het huis «De Drie Koningen» gevestigd is, maar wel op de hoek

15. — De huidige fontein op de Markt en de gebouwen van het Politiecommissariaat.

Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

van de Markt, waar zich thans het «Middenstandshuis» bevindt : het rentebook van de H. Geestkamer zegt inderdaad : «De dry Conynghen liggen met de zuutzyde lancx de groote straete tot Antheunis Dehuwe, an de westzyde licht de Verckensmarct» (1538). In 1560 wordt ditzelfde huis «De Gouden Leeuw» genoemd !

«Langs de zuidkant van de Markt stonden verscheidene belangrijke huizen of hovingen. Op de hoek van de Patersstraat (nu « Van den Hemel

16. — «De Gouden Leeuw» vóór 1914.

Reproductie Heemschut.

en Smitz) woonde Adriaan Matheus, burgemeester... Daarnaast woonde Jacob Jacobsseune, genoemd de «bierman» (hij was bierhandelaar). Deze was burgemeester in 1544 en schepen in 1545. Daarnaast (Landuyt en Van Keirsbilck) was het «scottershof vanden voetboghe» ; het was dus het hof van de kruisbooggilde Sint-Joris. Deze hadden een uitweg halfweg in de Patersstraat. De huizen Walry, Gobin, Vandeputte en de ingang van de EE. Paters waren de hovingen en het woonhuis van Jacob Lippins, burgemeester... De huizen Pauwels, Buyck en Gilson waren de gekende afspanning «De Zwaene», eigendom van Daniël Savary en de uitbater was Nicolaus Hullebusch, een gekende ketter. De kelders van «De Zwaene» deden dienst als gevangenis en folterkamers. De huizen «Elégance», Zelfwasserij, Gillebeert en Van Den Berghe waren de afspanning «Den Hovare» van Jan Libaert. Dit was een van de eerste en enige stenen huizen. In 1572 verandert de «Hovare» van eigenaar en wordt meteen de naam veranderd in «Het schild van Bourgondië». De huidige «Gouden Leeuw» was eigendom van Christiaen Hauweel, heer van Aveschoot, Bardelaere, Warmez en Lendonck... Daarnaast volgden «De Papegaai» van de Wwe

Phototyp. R. Heysse, Eecloo. Spéc. de portraits dessinés
Eecloo. — Kerk der Eerw. P. P. Minderbroeders.

17. — De kerk van de Eerw. Paters Minderbroeders Recolletten aan de Markt.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove. (afstempeling 5/11/1906).

Vincent Sanders, «De Rooze» van Meester Jan Bekaert, «De Galeye» van Vincent Sanders, die baljuw geweest is, en op de hoek van Collegestraat en Markt woonde Vincent Parisis, schepen van Eeklo 1533-37...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 90).

In 1666 paalt de herberg «De Drie Koningen» met de noordzijde aan de Graanmarkt en lag bijgevolg reeds aan de zuidzijde van de Markt. De

18. — Het standbeeld van K. L. Ledeganck vóór 1906.
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent

herberg «Gouden Leeu» lag in 1677 nog op de hoek van de Stationstraat en de Markt (nu : «Middenstandshuis»).

«In het register van erfenissen van 1627 vinden wij «een geruïneerde hofstede, eertijds hostelrye ghenaemt De Zwaene, met den voorhoofde op de Markt», die verkocht werd aan Tobias Styn...

In 1657 - Huis en erve eertijds. Deze lag op de Graanmarkt en liep tot in de Zuidmoerstraat. Ze lag op de plaats van de drie huizen, ten westen van het Paterslooster.

In de kerkrekeningen van 1657 : «Den bourgondischen Schilt, voortkomende van Jan Sjonkers, oost d'herberghe De Croone». — «De Croone» lag op de hoek van de Patersstraat.
In de kerkrekening van 1679 : «Gillis De Smet is eigenaar van de herberge ghenaempt «De Sterre», noort de Marct». In 1769 vinden wij Jan Verwilst als eigenaar. «De Sterre» stond reeds in 1621 op de westhoek van de Sterrestraat, die daaraan haar naam te danken heeft.
In 1645 wordt een geruïneerde hofstede, «Den Hoyvaer», verkocht aan Pieter D'Herkere den Ouden, voor 1900 gulden
In 1658 : «den Hoeyvaere by Jan Spittael» en in 1773 «Den Hoyvaere bij Philippus Bourgonjon».
In 1718 : «Den Prins Cardinael» bij Wwe Joos De Rycke, en in 1777 bij Paulus De Smedt.
In 1740 : herberg «Den gouden Appel» (nu : huis Minne).
In 1652 vinden wij een «Pottemarckt» op de Spriet...» (ibid., blz. 152).

Het «Rotjen» op de Markt ontstaat in 1657 ; dat is hier de grootste wijziging van de 17e eeuw. Op 31 maart 1657 geeft de bisschop van Brugge inderdaad de toelating om op die plaats een stuk grond van het kerkhof af te nemen en in cijnspacht te geven, om er te worden «gebouwt ende ghemaect suffisante huysinghe tot twee stagien hooghe ende breedt ofte diepe volghende 't voornoemde stadhuys... Ende de voornoemde vyf huysinghen moeten wesen van eene en deselve hooghde volgherde 't gonne staende op de westsyde van den voornoemden stadhuyse, mitsgaders eener somme ende gelyckende aen elckanderen, wel geproportionneerd, alle de pannen, deuren ende venstercassynen te doen maecken van ordinairen steen, mitsgaders de daken te decken met schalien, teghels ofte pannen ende ghezaemdelyck te doen maecken ende stellen een rechten muer van eenen steen dikke, negen voeten hooge boven d'aerde ende met suffisante drummers... sonder dat in denselven muer mogen gemaeckt worden eenige deuren, vensters ofte andere gaeten, opdat daer deure ane of op het voornoemde kerckhof geene vuiligheden en worden gheleyt ende dat in de voornoemde huysinghen niet en sal moghen herberghe gehouden worden, ofte aldaer bier ende wyn te tappen...» (Stadsarch. Eeklo).

Van straatverlichting is er voor het eerst spraak in 1808. Toen werden er in het centrum negen straatlantaarns geplaatst, die brandden met petroleum. Later bracht de familie Neelemans het stadsgas in Eeklo. Onmiddellijk schakelden vele huizen over op de gasverlichting en op 20 juli 1857 werd aan Isidoor Neelemans, broer van de burgemeester, een vergunning verstrekt om ook een gastoestel op te richten voor de openbare verlichting. De eerste proef geschiedde op de Markt. Van dan af vinden wij de gas- en petroleumlantaarns door elkaar gebruikt.

19. — De Ledeganckplaats met een blik op de Molenstraat en de Brugsestraat, vóór 1906.

Reproductie Heemschut.

«De lantaarns werden vast gemaakt aan de gevels der huizen op tamelijk grote hoogte (4 tot 5 m). Er waren toen nog geen voetpaden en de lantaarns volgden de grillige lijn en de insprongen van de gevels. De lantaarnopstekers gingen rond met hun lange ladders, om bij valavond de lantaarns aan te steken. Dit evenement had telkens groot bekijks, vooral bij de prille jeugd... Te middernacht gingen de lantarenmannen weerom op stap om de lichten te doven...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 240).

Reeds in oude tijden werd de wekelijkse markt op donderdag gehouden en genoot zeer grote belangstelling, zoals het trouwens nu nog is. De gereformeerde predikanten van de 16e eeuw predikten normaal op zondag en op donderdag, op het kerkhof, in de kerk en vooral op de Markt.

In 1414 kwam de heer van Moerkerke, bevelhebber van het leger van het Brugse Vrije, wapenschouw houden op de Markt te Eeklo, voor de mannen van Eeklo, Kaprijke en Lembeke.

In 1413 bouwde men twee openbare «steenputten» in de kom van de stad, nl. op de Markt en op de hoek van het «Stoofstraetken» (nu : Patersstraat). Dat was een belangrijk werk, want de mensen bezaten

20. — Cinema Ledeganck, Markt, Eeklo, in april 1929.

Prentkaart in het bezit van dhr. Laroy, Eeklo. - Drukplaat Heemschut.

normaal geen pomp of eigen put. Later zijn uit deze «steenputten» de publieke fonteinen ontstaan.

Die «steenputten» waren diepe, open putten in de straten, «waarboven een emmer aan een katrol hing. Die putten voorzagen gans de gebuurte van water, zowel drinkwater als water voor alle huishoudelijk gebruik. Het spreekt vanzelf dat deze waterputten een zekere aantrekkingskracht uitoefenden op de kleine jongens die errond speelden en er soms alle soorten vuilnis in wierpen (dode katten !). In 1821 werd de eerste monumentale arduinen pomp geplaatst op de oostzijde van de Markt. Het bouwen was op 30 april toegewezen bij openbare aanbe-

21. — Zicht op de Boelare en rechts het monument van Ledeganck, nog op zijn oude standplaats, in 1919

Reproductie Heemschut.

22. — De Boelare vóór 1912.

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 1/3/1912).

23. — *Huis De Vliegher en gaslantaarnpaal, op de hoek van Boelare en Zilverstraat, omstreeks 1910.*

Drukplaat Heemkundig Genootschap.

steding aan J. B. Ladrière van Gent.... Op 10 december 1821 werd het plan goedgekeurd van de arduinen pomp voor de westzijde van de Markt en deze werd in 1822 gebouwd door V. Van Landschoot van Eeklo, naar het plan van de bouwkundige Roelandts» (Gesch. v. Eeklo, blz. 196-197).

Bij de vernieuwing van het stadhuis in 1932 werd ook de oude publieke fontein op de Markt door een nieuwe vervangen.

Op 23 januari 1866 kwamen de Minderbroeders — 69 jaar na de afschaffing van hun oud klooster in de Zuidmoerstraat, door de Fransen — zich opnieuw te Eeklo vestigen, ditmaal in het huis van Karel Stroo, op de Markt. Deze milde weldoener schonk daartoe niet alleen zijn woning en erf, maar liet ook spoedig op zijn kosten de ruime «Paterskerk» optrekken. Aannemer Désiré Heysse, uit Eeklo, vatte de werken aan in maart 1866 en op 15 maart 1868 werd de nieuwe kerk van de Minderbroeders ingezegend. In 1895 werd het huis dat vóór de Paterskerk stond aangekocht en twee jaar later gesloopt. Zo kwam de voorgevel van de kerk vrij en werd ook een veel betere toegang verkregen. Tot dan toe moest men immers door een overwelfde poort om de kerk te bereiken. Begin maart 1897 begon men met de opbouw van het nieuwe Minderbroedersklooster, dat zou ingewijd worden op 4 september 1898.

24. — De Stationstraat met het oud Vredegerecht bij de aanvang van de 20ste eeuw.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove. (afstempeling 1904).

Eeklo wordt terecht de Ledeganckstede genoemd. Meester Ledeganck, vader van de dichter, hield school in de Raamstraat, tot zijn dood in november 1836. Reeds op 28 september 1834 werd de verdienstelijke Karel-Lodewijk door zijn geboortestad gehuldigd, om zijn overwinning in de nationale dichtwedstrijd «Zegepraal van 's Lands Onafhankelijkheid». Als doctor in de rechten werd hij er gevierd op 10 augustus 1835. Eerst vrederechter te Kaprijke, daarna te Zomergem, werd hij in 1840 inspecteur voor het lager onderwijs in Oost-Vlaanderen en in 1845 hoogleraar te Gent. Hij overleed er vroegtijdig op 19 maart 1847. Strijdend Vlaming en pionier, is hij een levenwekker en bezieler geweest. In 1897, bij de vijftigste verjaring van zijn dood, werd hij dan ook te Eeklo gestandbeeld.

Het monument van Ledeganck bevond zich oorspronkelijk op het begin van de Markt, bijna tegenover de Boelare. Later, wegens het drukke verkeer op dit kruispunt, werd het enkele meter achteruit verplaatst, op de Spriet.

Reeds in 1928 bezat Eeklo een «Cinema Ledeganck», aan de overzijde van de Markt, uitgebaat door de toen zeer bekende voetballer Maurice L'Espé (later «Ciné Luxor», pand thans bewoond door dhr.

25. — De Stationstraat, gezien vanaf de Markt, omstreeks 1904.
Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.

Roland Van de Putte). In april 1929 draaide men daar twee weken lang de film «Ben Hur», die een overweldigend succes oogstte ; de opbrengst bedroeg 33.000 fr, zonder de ontvangsten in het café. Bij deze gelegenheid liet men zelfs speciale prentkaarten aanmaken, met de voorstelling van «Cinema Ledeganck» en de reclame voor «Ben Hur» !

Verlaten wij nu de Markt, om even een blik te werpen in de voornaamste straten van het centrum. De Boelaarstraat wordt al vermeld in 1349 (Bisschoppel. Archief, Gent, Rijke Gasthuis, ongeklasseerd) ; het is een van de oudste straatnamen van Eeklo. Langs de oostzijde in de Boelare woonde Jan Cochuut, die schepen was in 1544 ; misschien werd het Cocquytstraatje later wel naar hem genoemd In 1616 stond in de Boelaarstraat de herberg «De Halve Maene» en in 1679 vinden wij ook nog «Het Blauw Huys», dat minstens bleef bestaan tot 1730. Tussen 1820 en 1830 ontmoeten wij in de Boelaarstraat volgende herbergen : Het Hof van Wenen, De Tuinier, St Cecilia, In de stad Vlissingen, Het Wapen van Zeeland en Het Vliegende Paard (E. De Smet).

In het begin van de Boelare «was in 1830 de brouwerij gevestigd van Serafien Ryffranck-Dounckels (nu brouwerij Baele). Daarnaast was de brouwerij van Antone Goethals-De Boes. Daarnaast woonde E. H. Martens, een priester op rust, geboortig van Eeklo. Daarnaast woonde

26. — *De «Grand Bazar Parisien» in de Stationstraat, vlak tegenover het postkantoor, vóór 1910.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent

Francies Misseghers, een winkelier, afkomstig van Assenede. Daarnaast was de stokerij van Bernard Van Hoorebeke. In het huis van Mevrouw Loontjens woonde toen Romanus Van Wassenhove, afkomstig van Kanegem en later burgemeester. Hij was de schoonvader van advokaat Pussemier, vader van Lionel Pussemier, onze latere burgemeester, die trouwens ook dat huis bewoonde.

In het huis van de Wwe Meerschaut woonde Jan Baptist Neelemans-D'Havé, fabrikant, vader van o.a. Eduard Neelemans (geschiedschrijver

27. — De noordzijde van het oostelijk deel van de Stationstraat in 1912.
Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.
(afstempeling 11/5/1914).

van Eeklo en burgemeester) en van Isidoor Neelemans (gasfabrikant en eerste concessionaris van de spoorweglijn Gent-Eeklo-Brugge)...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 241).

Op de hoek van Boelare en Zilverstraat was in 1910 de winkel gevestigd van huisschilder Edgard De Vliegher-Steeghers ; daar stond toen ook een typische gaslantaarnpaal (zie foto nr 23).

Het archief van het Rijke Gasthuis, Gent, vermeldt vanaf 1328 «die Grote strate» te Eeklo ; daarmee wordt de oude weg bedoeld van Lembeke door Eeklo en Raverschoot naar Adegem. Die baan droeg overigens verschillende benamingen : Antwerpse Heerweg (die op de Oostveldstraat kwam ter hoogte van De Lustige Boer), Oosteindeken (in de Stationstraat en omgeving van het huidige station), Grote Straat (nu : Stationstraat), Markt, Brugsestraat (nu : Koning Albertstraat) en Raverschootstraat. In de 15e eeuw vinden wij volgende huis- en herbergnamen voor de «Groote Straete» : Den Arent, De Lelie, De Papegaai, De Helm, Het Gulden Hoofd, De Pelgrim, De Rooster, 't Scheminkele (= De Aap) en De Wildeman.

28. — Op de hoek van de Stationstraat en de Visstraat in 1904.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.

Op de kaart van Pourbus krijgt de Stationstraat de naam «Hospitaelstraete» ; ze leidde inderdaad naar het hospitaal, dat op de hoek van de huidige Hospitaalstraat stond. Tussen 1820 en 1830 worden in de huidige Stationstraat (toen : Oosteindeken) volgende herbergnamen aangegeven : Het Meuleken, In het Katjen, Het Boerken, Louis XVIII - Koning van Frankrijk, In den Druiftak, In de Fonteine, De Haas en De Nieuwe Wandeling (E. De Smet).

Vóór 1840 was de bebouwing langsheen de Stationstraat niet zo belangrijk. Daar stonden meestal lage en onaanzienlijke huisjes, van sommige kon men zelfs de pannen aanraken ; de meeste hadden een voorhof of moestuintje. Voorbij de Garenstraat waren de huisjes bovendien zeer dun gezaaid, tot op «De Kroon». In de Stationstraat stond reeds een groot gebouw van vroeger, op de plaats waar nu het oude vredegerecht is (Kantoor der Belastingen). Dat gebouw was in zijn oorsprong een van de oudste huizen van Eeklo. In de 18e eeuw werd het hersteld en toen bewoond door de graanhandelaar Fruytinck, officier municipaal. Deze verkocht het in 1806 aan de stad voor 11.174,60 fr en het werd gebruikt als onderprefectuur. Nadien was het nog bewoond door

29. — *Blik op de Stationstraat in 1913, gezien vanaf het Station.*
Prentkaart uit de verzameling van R. Dauw, Gent.

de baron d'Exaerde tot in 1831. Daarna werd dat gebouw bestemd voor de rijkswacht van Eeklo (L. Lampaert).

Het neo-gotische bouwwerk met torentje, in de Stationstraat op diezelfde plaats opgericht en algemeen bekend als het «Vredegerecht», is wel opgetrokken met de bedoeling er het vredegerecht in onder te brengen, doch het heeft slechts een zeer korte tijd die bestemming gehad; nu zijn de kantoren van de belastingen daar ondergebracht (id.).

In de Stationstraat, rechts als men van de Markt komt, bevond zich bij de aanvang van deze eeuw, vlak tegenover het postgebouw, de «Grand Bazar Parisien», van O. Versailles, met «vrije ingang» en «vaste prijzen» (zie foto nr 26). De uitgestalde waren, tot buiten toe, zijn typisch voor deze periode.

Na 1830 was het «Oostendeken» (Stationstraat) de burcht van het orangisme in Eeklo, vooral door het feit dat aldaar zeer veel familieleden en vrienden van de Hollandsgezinde Joseph D'huyvetter woonden. Op 19 november 1837 kwam de vraag van de inwoners van het Oostendeken voor het schepencollege «om een wijkkermis te mogen inrichten onder de naam «Eendracht baart vrede». De vraag van de inwoners werd afge-

30. — *Het Station te Eeklo omstreeks 1906. Bemerk de ontlakelde kuip van oliemolen Van Zele.* Reproductie Heemschut.

wezen door burgemeester Stroo en schepen Vermast, en goedgekeurd door schepen Martens (orangist). De vraag was dus verworpen met twee stemmen tegen één. Grote beroering bij de inwoners van de wijk, die reeds geld hadden gestort voor het inrichten van feestelijkheden !.... Op zondag 1 oktober 1837 vroeg in de morgen donderden plots kanonsalvo's door de straat : het was de aankondiging van de wijkkermis, spijts de weigering van het schepencollege Geheel de nacht had men daar gewerkt en 's morgens stond de straat in kermistooi : erebogen, wimpels, vlaggen, sparreboomkens, opschriften aan de gevels... Heel de dag kroelde het van 't volk, de herbergen zaten proppensvol, er was amusement, plezier en 's avonds was er verlichting met pektonnen, er was vuurwerk, er was muziek... tot het politieuur sloeg : tien uur ! De politiecommissaris kwam de herbergen sluiten, doch de tafels en stoelen werden naar buiten gebracht, de tonnen bier naar buiten gerold en heel de nacht werd er gezongen : «Hij (D'huyvetter) blijft den onzen...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 226).

In 1861 kreeg Eeklo zijn spoorlijn en station (Gent-Brugge via Eeklo), terwijl een private maatschappij in 1868 ook een spoorverbinding met Antwerpen, over Zelzate, zou tot stand brengen.

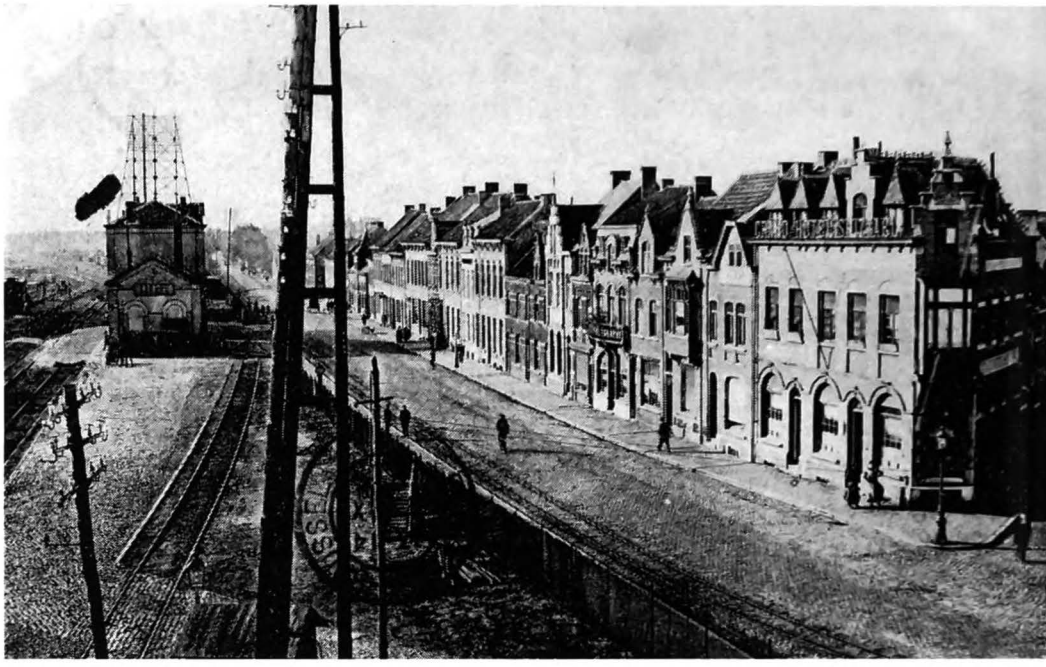

31. — *Zicht op de omgeving van het Station in 1919.*
Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.
(afstempeling 7/10/1919).

Tot in 1949 was Eeklo tevens het eindpunt van twee buurtspoorwegen : de lijnen Aalter-Eeklo en Watervliet-Eeklo. Al deze spoorlijnen werden ondertussen vervangen door autobusdiensten, met vertrekpunt aan het Station.

Onze foto nr 30 vertoont nog de verdwenen kuip van de stenen molen Van Zele, achter de stationsgebouwen, bij de aanvang van de 20ste eeuw.

De grote baan voorbij het Station, in de richting van Waarschoot en Gent is bijna volledig nieuw. Hier lag in 1830 nog geen weg. De Oude Gentweg vertrok van de Lekestraat, achter het Station en liep, met verschillende bochten, in de richtnig van De Dam.

Het Oostveld (veld = nog niet in cultuur gebrachte grond) wordt al in 1361 vermeld (archief Abdij Waarschoot, te Gent) ; de Oostveldstraat, vanaf De Lustige Boer tot de grens met Lembeke, in 1425. De Antwerpse Heerweg, nu ook Oostveldstraat genoemd, was vanaf het Oostendeken eertijds langs weerszijden met linden beplant, tot aan de Hospitaalstraat. Daarom heette dat stuk weg in de volksmond ook nog «De Boomkens».

32. — *Tussen Zandvleuge en Molenstraat vóór 1910, met een blik op de verdwenen Zandvleugemolen.*

Reproductie Heemschut.

Het Kottemstraatje was vroeger een vier meter brede aardeweg van de Antwerpse Heerweg (nu : Oostveldstraat) naar de Lekestraat. De Lekestraat was eveneens een smalle aardeweg van de Oude Gentweg naar de Antwerpse Heerweg.

Ten noorden van het centrum van Eeklo ligt de Zandvleuge : «der Santvloghe» staat geboekt in 1451 (Rijke Gasthuis) en betekent : plaats waar het zand vliegt en opwaait (M. Gysseling). De Zandvleugestraat loopt van de Molenstraat (Brugsesteenweg) tot Blommekens en was aanvankelijk een zes meter brede zandweg ; zij is synoniem met de Honderdbunderstraat («in die Ondert Buunren», 1319, Rijke Gasthuis, Gent). De Honderd Bunder (= 300 gemet) lagen gans noordelijk van die straat. De wijk Blommekens dankt zijn naam aan de herberg «Het Blommeken».

In de Kerkstraat werden vijf herbergen opgericht tussen 1820 en 1830 : De Hoorn, Het Nieuw-vleesch-huys, De Fruitboom, In de Rabotswegel en Het Zwarte Lam. De benaming Kerkstraat zelf is zeer oud,

33. — *Een landschap van de Zandvleuge in 1904.*

Reproductie Heemschut.

voor de weg van de Roze naar de parochiekerk : den Kercwegh (1311), der Kercstraten (1349), de Keercstrate (1378), enz. (M. Gysseling).

In de 16e eeuw woonde Victor de Ketelboeter langs de oostkant en baljuw Frans De Baets langs de westkant van de Kerkstraat ; deze laatste had uitweg langs de Prinsenhofstraat. In 1830 was de Kerkstraat al bestenigd op een breedte van zes meter. Daar woonden toen onder meer : notaris Servaes Bouckaert, Engelbertus Dauwe, later gemeenteraadslid en schepen en Joannes-Franciscus Lippens-Du Bosch, van Lembeke (Geschied. v. Eeklo, blz. 242).

Ook de Molenstraat heeft verschillende benamingen gekend. In 1404 spreekt men over «de Zuudstrate die loopt te Ravescoot waert» (Rekenkamer, Brussel, nr 34.355, fol. 6 r.), in 1457 over de Weststrate «ter Westmuelene waert», in 1538 over de Weststraete die één straat uitmaakt met de Brugse Steenweg Soms vinden wij ook de Balgerhoekstraat en bij Pourbus is het de «Meulenstraete». Verder nog : de Zuidstraat (1638 en 1768), de Keyzersbane (1783) en de Molenstraat (1830). Op het plan Pourbus staan er duidelijk zes windmolens in deze straat afgebeeld.

34. — De Kerkstraat in 1905.

Reproductie Heemschut.

De Molenstraat was een aardeweg van de Spriet te Eeklo naar Balgerhoeke en Sint-Laureins. In 1556 liep de hoofdbaan nog steeds langs de «Brugsche Straete» (= Koning Albertstraat) over Raverschoot naar Brugge.

«In 1525 werd in de Molenstraat een steenput gebouwd, waar nu de Muziekakademie is... In 1780 wordt een bouwvallige molen afgebroken en enkele meter verder noordwaarts herbouwd, om de straat naar Brugge te kunnen verbreden» (L. Lampaert).

55. — *De Molenstraat bij het begin van de 20ste eeuw.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 9/9/1909).

Van op het Oostveld, over de Zandvleuge en de Molenstraat, tot de Brugse Straat lagen vele zandheuvels. Op die heuvels stonden de molens gebouwd. In 1833 kwam er nog een laatste bij, opgericht door Bernard Van Hoorebeke, nabij het kerkhof, waar later de maalderij Lampaert kwam. Deze stenen korenwindmolen werd in 1915 volledig gesloopt.

Op de hoek van de Molenstraat en de Boelare was in 1830 de smidse van Jacobus Bonte. «In het huis Immesoete (vroeger Richard De Nys, thans de burelen van de Middenstand) woonde Ferdinand Van Hoorebeke, de latere minister van openbare werken. Nog in 1830 woonde in het eerste huis (thans de crémerie Cupido) Nicodemus Minne, horlogemaker. Daarnaast woonde Abraham Van Dale, afkomstig van Sluis, instructeur bij de schutterij. In de winkel Minne-Van Wassenhove was de smidse van Jan Baptist De Neve, later de smidse van Jozef Fiers. Daarnaast woonde Louis Van Doosselaere, afkomstig van Waarschoot en paardepostmeester. In het huis Verbiest (Pola-rijwielen) woonde Bruno Martens van Ruiselede, rentenier; daarnaast woonde Bernard

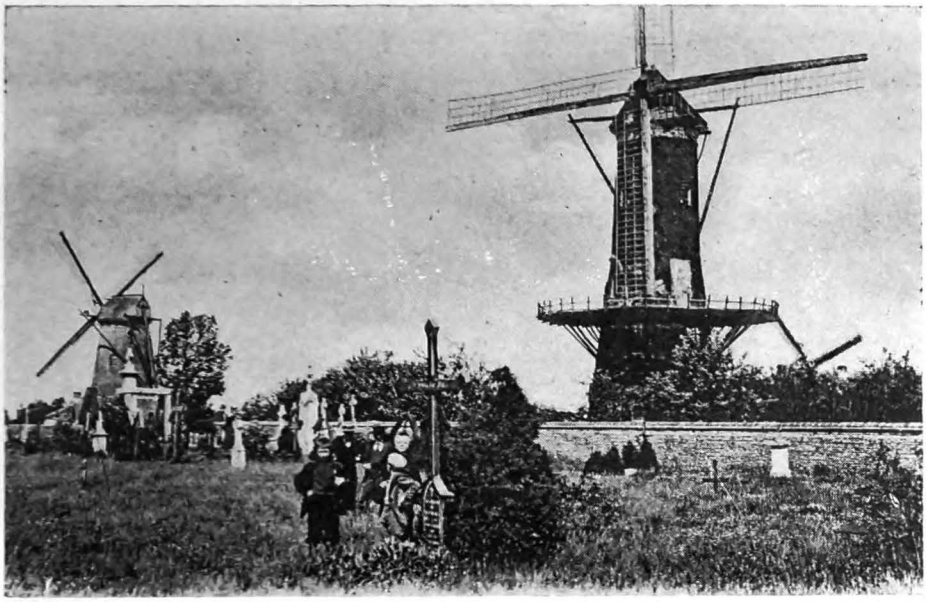

36. — *Zicht op enkele molens nabij het kerkhof, in de Molenstraat te Eeklo, omstreeks 1900.*

Drukplaat Heemkundig Genootschap.

D'Hondt en zijn broer, voerlui. Op de hoek van de René Vermaststraat was de huidevetterij van Antone Vermast» (Geschied. v. Eeklo, blz. 243).

Andere molens in de Molenstraat en omgeving (Sectie E) waren : de stenen korenwindmolen van Edmond Steyaert, Sprietakker, gesloopt in 1904 ; de korenwindmolen van Felix Pots, afgebroken in 1888 ; de stenen korenwindmolen van De Hulster-Zaman, in 1897 verkocht aan Gentil Dhondt en het volgend jaar reeds gesloopt ; de houten korenwindmolen van Louis Van den Cuyle-Dierickx en kinderen, verdwenen sedert 1892 ; de stenen oliemolen van Armand Goethals, in 1886 door zijn kinderen verkocht aan Domien De Baets-Van Quickelberge, olieslager te Eeklo en in 1896 totaal afgebroken ; de houten boekweitwindmolen van Antoine Versluys-De Smet, Paardenkerkhofwijk, gesloopt in 1872 ; de stenen koren- en oliewindmolen van Henri Steyaert, in 1903 totaal afgebroken en de houten korenwindmolen van Ange Steyaert, bakker te Eeklo, reeds verdwenen sedert 1865 (Wind- en Watermolens in de prov. Oostvl., II, blz. 11-14).

Tussen 1820 en 1830 werden volgende herbergen in de Molenstraat opgericht of heropend : Den Dubbelen Adelaar, De Zwaen, De Zilveren Penne, Het Meuleken, De Hope van Vrede, Het Nieuw Leven, In den

57. — *Molens bij de H. Grafkapel, tegenover het kerkhof, in 1900. Op het voorplan de stenen molen Lampaert.*

Drukplaat Heemkundig Genootschap.

Hulsteboom, Den Tempel van Apollo, Het Blauwe Huis, Het Hoogkasteel, In den Postillon en Het Boerinnenken (nu : Het Koetsierken).

Een interessant artikel over de vier oude, grafelijke molens te Eeklo, waarvan er drie bij de Molenstraat stonden, is te vinden in «Appeltjes van het Meetjesl.», nr 18-1967, blz. 219-233 (L. Stockman).

In 1800 treffen wij in de Molenstraat onder meer volgende herbergen aan : De Fruytboom, De Salade (wordt later «Het gezadeld peerd») en De Gouden Penne (L. Lampaert).

«Op het einde van de Molenstraat stond een kalvarieberg met H. Graf, in de flank van de molenberg. Deze werd in 1794 door de Fransen afgebroken en in 1808 heropgericht. In 1809 besloot de municipaliteit het kerkhof uit het centrum te verplaatsen en een stuk grond van 87,18 aren te kopen aan juffr. Julie Diericx, voor 754,39 fr. De notariële akte werd slechts in 1811 verleden. De eerste begrafenis op het huidig kerkhof had plaats in januari 1810 (Angelica Bourguignon)...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 182).

De kapel van het H. Graf werd omstreeks 1900 in neo-gotische stijl herbouwd. In 1821 was de afsluitingsmuur van het nieuw kerkhof opgetrokken door J.B. Cornelis.

38. — *Blik op de Molenstraat omstreeks 1904, vanaf de grondvesten van een gesloopte stenen molen.*

Reproductie Heemschut.

De oudere benaming voor de Koning Albertstraat is de «Brugsche Straete», in 1800 «rue de Bruges». Toch vinden wij die pas een eerste maal vermeld in 1532 ; tevoren spreekt men steeds over de Raverschootstraat (toter Ravenscoot straten, 1398 - de Ravescot strate, 1457 - enz.). Tot in het midden van vorige eeuw was deze straat weinig bebouwd, voor de helft afgezoomd met akkerland en bos. Aan het einde, op de westzijde, lag één van de vele grote zandheuvels, die afgevoerd werd «om er de weverij Neelemans te bouwen, de kiem van de Ets Van Damme. De straat begon eerst een bebouwde agglomeratie te worden bij de aanleg van de Tieltsesteenweg en bij het bouwen van het hospitaal, door toedoen van Karel Stroo. De fabriek Neelemans viel stil na ongeveer 20 jaar en werd vervangen door de firma Van Damme, die buiten weven ook aan verven en opmaak deed.

Op 22 september 1859 werd het voorstel van de burgemeester aanvaard om een lantaarn te plaatsen aan het gesticht van de H. Vincentius a Paulo, omwille van het groot verkeer dat langs deze straat dagelijks plaats vond.

39. — *De Kapel van het H. Graf, bij het kerkhof, kort na de eeuwwisseling.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 23/7/1906).

In 1851 was in de Brugsestraat de herberg «Den Hazewind» gevestigd, bij Louis Lampaert-Versluys. Hij was voerman en reed iedere zaterdag naar Brugge en iedere dinsdag en vrijdag naar Gent» (Geschied. v. Eeklo, blz. 242).

Tussen 1820 en 1830 troffen wij de herberg De Karper aan, een drietal huizen ten westen van De Groene Boomgaard, terwijl De Kroon gevestigd was op de westhoek van de Koning Albertstraat en de Cocquyt-

40. — De Brugsestraat omstreeks 1910. Links op de foto, juist voorbij de Cocquytstraat, op de hoek, was «De Kroon».

Foto uit de verzameling van Alf. Ryserhove.

straat (nu dameskapsalon). In laatstgenoemde straat zelf had men toen nog : De Goede Koop, La Belle Alliance en De Klok (E. De Smet).

Na de omwenteling van 1830 kende Eeklo een rampzalige tijd van werkgebrek en armoede. Vooral de oude mensen, gebrekkigen en weeskinderen leefden vaak in ellendige omstandigheden. Op het einde van 1835 werd besloten tot de oprichting van een soort liefdadigheidswerkhuis, waar werkgelegenheid zou te vinden zijn en waar de noodlijdenden onderhoud en verzorging zouden genieten.

«Het duurde wel enige tijd vooraleer de zaak op dreef kwam. Karel Stroo en pastoor D'Hondt zochten naar een kloostergemeenschap die de bediening van het gesticht op zich zou nemen. Op aandringen van Karel Stroo kwamen enkele zusters uit Zele naar Eeklo op 7 augustus 1837. Ze kregen van de kerkfabriek een oud, vervallen gebouw in de Raamstraat, dat vroeger gediend had als onderpastorij en waar Meester Ledeganck school gehouden had... In de huidige gebouwen van het Jeugdhuis werden de eerste zes wezen en evenveel oude mensen opgenomen.

In 1838 overleed een rijke jonge man, Karel Lodewijk Misseghers. Deze bezette al zijn eigendommen aan het pas opgerichte liefdadigheids-

41. — De Brugsestraat na de eerste wereldoorlog.
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 1924).

gesticht. Dit stelde de beheerders in staat aan Jozef Kervyn de Lettenhove van Brugge een stuk grond te kopen van 7.670 m². Dit perceel lag in de Brugsche straat en werd aangekocht voor de prijs van 3.000 fr.

In 1839 keurde de gemeenteraad het plan goed om op dat perceel een nieuw liefdadigheidsgesticht te bouwen en in 1840 trokken de zusters met de wezen en de oudjes naar «het gesticht van de H. Vincentius a Paulo». Reeds zeer vroeg waren de gebouwen te klein en in 1853 kocht de Moeder Overste de huizen en gronden ten oosten van de inrichting. Er werd een ziekenzaal bijgebouwd en, op kosten van Karel Stroo, in 1857 ook een kapel. Deze was het werk van architect P. De Vigne, die ook het standbeeld van Jacob van Artevelde te Gent ontwierp. Op 4 mei 1857 werd de kapel ingewijd door Mgr Delebecque, bisschop van Gent» (Geschied. v. Eeklo, blz. 247).

Dit gesticht in de Koning Albertstraat is de eerste aanzet geweest tot de huidige H. Hartkliniek te Eeklo. Van meet af aan was er in de afdeling voor de oude mannen een boerderij met een neerhof voorzien (foto nr 44).

42. — *Gasthof «De Groene Boomgaard» in de Brugsestraat.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 16/8/1904).

De Tieltsesteenweg is nieuw. In 1674 spreekt men over de «straete naer Veldekens Damme» en over de voetweg «De Lange Moeie» tot bij het Pateetscruyse» (op de grens met Adegem). Het was daar gans bebost. Links lagen de bossen van de Grauwzusters, rechts die van het Sint-Janshospitaal te Brugge. Het deel van de baan tussen de Moeie en de Koning Albertstraat bestond nog niet. Dit werd pas in 1842 dwarsdoor het land getrokken en «de nieuwe route» genoemd. Een gedenksteen werd bij deze gelegenheid ingemetseld en is nu nog zichtbaar in de voorgevel van de firma Van Damme : «Route de Thielt à Eecloo, construite en 1842...».

Burgemeester Neelemans had twee dochters — Maria en Louisa — als kloosterzusters in de orde van de Arme-Claren-Coletienen, te Brugge en te Oostende. Na overeenkomst met zijn echtgenote en zijn derde dochter, Julia, besloot hij in 1891 een deel van zijn hovingen, palend aan de Tieltsesteenweg, af te staan om er een clarissenklooster op te bouwen te Eeklo zelf. De eerste steen werd nog hetzelfde jaar gelegd en de eerste

43. — Gesticht van de H. Vincentius a Paulo in de Brugsestraat, omstreeks 1905.

Reproductie Heemschut.

vleugel die klaarkwam omvatte het huis van de buitenzusters met de bewaarschoolklassen en ongeveer de helft van het verblijf der slotzusters.

Op 29 mei 1893 had de plechtige installatie van de stichteressen plaats : 9 arme claren uit het klooster van Brugge, van wie 6 slotzusters en 3 buitenzusters. De kapel van het klooster werd pas gebouwd in 1894. Tevoren deed een schoollokaal dienst als noodkapel. In 1895 werd de nieuwe kapel ingezegend, met Sint Jozef als titelheilige. Nu de lokalen vrij waren startte de bewaarschool met twee klassen in 1896 ; in 1898 werd er nog een derde klas bijgevoegd.

In de loop der eerstvolgende jaren werden verscheidene stukken aanpalend terrein bijgekocht om de nog ontbrekende gebouwen van het slot te kunnen optrekken, of om de privacy van de monialen te verzekeren. Koor, infirmerie en sacristie werden samen met de kapel gebouwd in 1894. De slotmuur kwam aan de beurt in 1897, en in 1902 werd het door de slotzusters bewoonde klooster voltooid, door het bijbouwen van de twee nog ontbrekende halve vleugels (Ons Meetjesland, 4/1971, N.).

De Zuidmoerstraat ontleent haar naam aan de Eeklose Zuidmoer, bij de grens met Oostwinkel. Daar lagen verschillende moeren : de Pok-

44. — Boerderij, afdeling oude mannen, en neerhof van het Gesticht H. Vincentius a Paulo, vóór 1914.

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent

moer, de Ganzepoel, de Noordmoer, de Zuidmoer... In 1316 schrijft men nog kortweg de Moerstraat, later meestal de Noordmoerstraat en vanaf 1840 gewoonlijk de Zuidmoerstraat. Langs die Moerstraat stond al vroeg een stenen kapel «Engelendale», waar men in het begin van de 15e eeuw het beeldje van O.L.Vr.-ten-Doorn zou gevonden hebben. Hier vestigden zich, in een nog woest gebied, de Grauwzusters Penitenten, wiens klooster in de geuzentroebelen zou ten onder gaan .

Na de verwoesting van Eeklo in 1578 bleef ook het eigendom van de Grauwzusters volledig in puin liggen en de zusters keerden niet meer terug. Doch in 1649 kwamen drie paters Minderbroeders Recolletten en twee lekebroeders van het klooster te Brugge zich definitief te Eeklo vestigen. Aanvankelijk namen zij hun intrek in een huis van de Patersstraat (nu : René De Paepe), maar kochten op 28 augustus 1664 de afgebrande puinen in de Zuidmoerstraat van de Grauwzusters te Gent. Zij zouden «Ten-Doorn» heroprichten.

«Op 13 oktober 1664 werd een aanvang gemaakt met de bouwwerken. Er werd begonnen met de opbouw van een voorlopige kapel en met de funderingen van de voorgevel van de kerk, keuken, refter en

15. — *Etabl. Van Damme en klooster van de Zusters Arme Claren, Tieltsesteenweg, aanvang van de 20ste eeuw.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 23/4/1904).

wasplaats. De 13 maart 1665 werd de eerste mis opgedragen in de voorlopige kapel. De 8 december 1665 namen de paters voor het eerst het middagmaal in de nieuwe refter. De 25 oktober 1666 werd de eerste mis opgedragen in de nieuwe kerk, met sermoen van de toen zeer befaamde predikant Pater Martinus Du Rieu, gardiaan van het klooster te Brugge. Deze nieuwe kerk is de huidige kapel van O. L. Vr.-ten-Doorn, die natuurlijk in de sindsdien verlopen drie eeuwen wel heel wat veranderingen zal hebben ondergaan. Nog verschillende jaren werden de bouwwerken voortgezet... Burgemeester Van Waesberghe liet «het straetken loopende van de Groote Straete naer het Clooster, ghenaempt het Croonstraetken» bekasseiden en kondigde af dat «het Croonstraetken voortaen Paterstraetken was ghenaempt». Sinds 1672 is deze naam onveranderd gebleven. Tot hun uitdrijving tijdens de Franse overheersing bleven de Paters gehuisvest in het klooster waar thans de Zusters van Liefde hun klooster hebben» (Geschied. v. Eeklo, blz. 111).

Op verzoek van het stadsbestuur openden de Paters Recolletten in 1748 een «college ofte Latynsche schole». Na een H. Geestmis in de

46. — Het klooster van de Zusters Arme Claren, Tieltsesteenweg, omstreeks 1905.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove.

Paterskerk van O. L. Vr.-ten-Doorn de 10 juni 1748, begonnen vijf studenten hun taak. «Aanvankelijk werden de lessen gegeven in het huis van de stadsgriffier Hercke op de noord-oosthoek van het Paterstraatje en kort nadien in het klooster zelf. De eerste «meesters» waren de paters Emmanuel De Pape en Stephanus Goossens. Het jaar nadien werd het college gebouwd op cijnsgrond van schepen Jan Nijs. De eerste gebouwen bestaan nog en vormen het complex langs de noordzijde van de internenspeelplaats. Op de voorgevel prijkte het opschrift S. P. Q. E. MDCCXLIX (Senatus populusque Ecloniensis 1749)» (L. Lampaert). Zo ontstond de Latijnse school, voorloper van het bisschoppelijk Sint-Vincentiuscollege.

Op 5 februari 1797 werden de Paters Minderbroeders Recolletten door de Fransen uit hun klooster en in augustus ook uit hun college verdreven. De communauteit bestond op dat ogenblik uit 22 kloosterlingen. Men bracht toen het beeldje van O. L. Vr.-ten-Doorn over naar

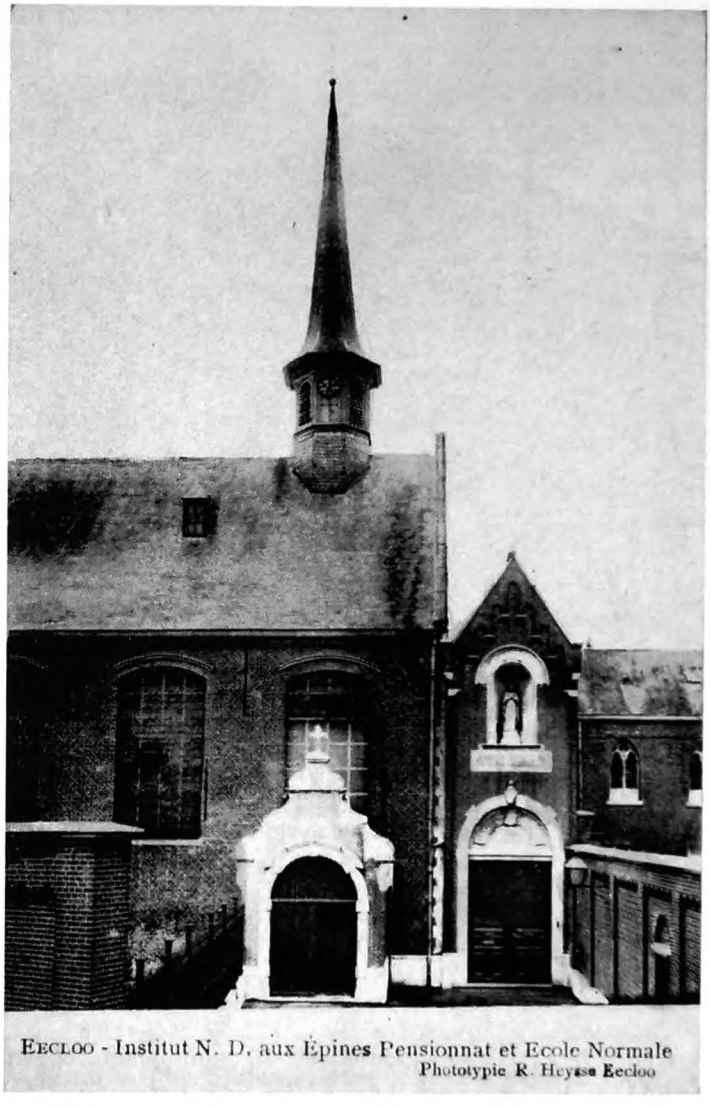

47. — Kapel en inkom van het Instituut O.L.Vrouw-ten-Doorn, Zuidmoerstraat, bij het begin van de 20ste eeuw, vóór de verbouwing.
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent

het huis van mejuffers Weyn, in de Boelare, waar het zou blijven tot 1823.

Kan. Triest kocht later het vervallen Paterskloosters en wou aldaar in 1832, toen de cholera in Vlaanderen woedde, een ziekenhuis oprichten. Hij zond twee van zijn Zusters van Liefde daartoe naar Eeklo.

«Beide zusters vonden het voormalig paterskloosters in de erbarmelijkste toestand. De kerk diende tot schuur en werkhuis en de andere

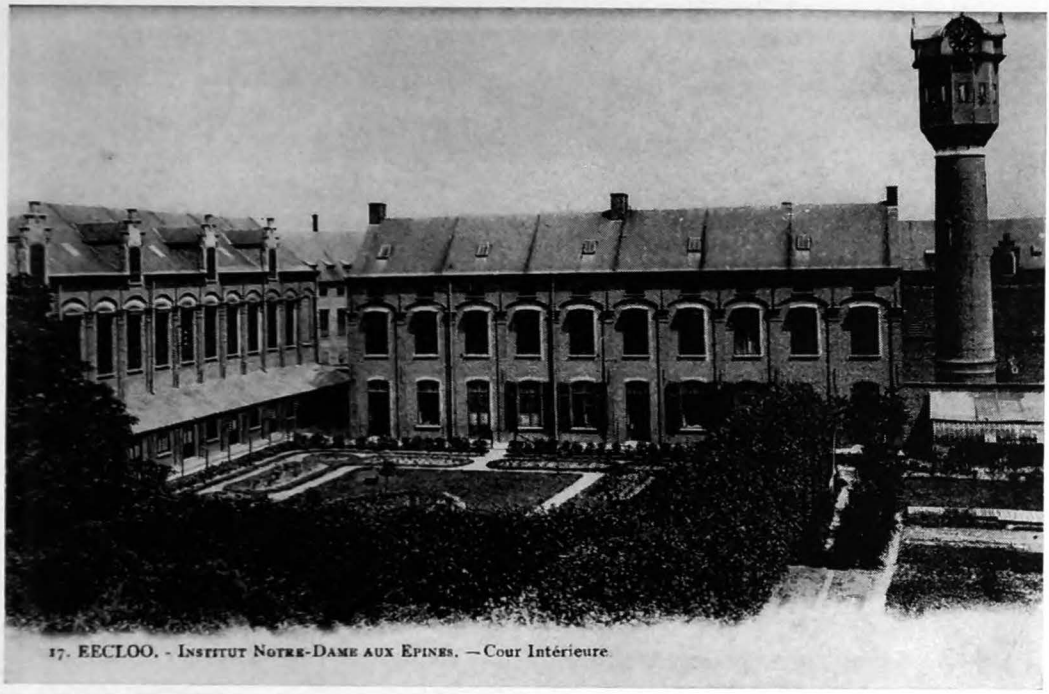

48. — Instituut O.L.Vrouw-ten-Doorn. Blik op de normaalschool en de nu verdwenen watertoren.

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 2/5/1910).

vleugels van het klooster waren volgepropt met hooi en stro. De kelders stonden onder water, gewelven waren ingevallen, de daken lekten, in de ramen zaten geen vensters meer... In 1834 begon men het oud gebouw te herstellen. In datzelfde jaar werd de kerk herwijd door Z. E. H. Triest en 's avonds celebreerde de bisschop van Gent, Mgr Van de Velde, een plechtig lof. Zuster Mauritia werd benoemd tot eerste overste van het nieuw klooster ; het is onder haar bestuur dat het gebouwencomplex een zeer grote uitbreiding kreeg...» (Geschied. v. Eeklo, blz. 249).

«Sinds de Franse overheersing was het college — althans de enkele lokalen die toen reeds bestonden — bestemd voor gevangenis. Het behield deze bestemming tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en na de omwenteling van 1830 werd het stedelijk arresthuis daar ondergebracht» (ibid., blz. 248). Op 1 oktober 1840 heropende het college, onder het bestuur van de Priesters van O. L. Vrouw uit Dendermonde en gepatroneerd door de stad, tot het in 1860 een bisschoppelijk college geworden is.

49. — *Het Sint-Vincentiuscollege, Zuidmoerstraat, circa 1900.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 24/9/1902).

Veel verder in de Zuidmoerstraat, nabij de Guldensporenstraat, verrees de zogenaamde «Balenfabriek», nu sedert een drietal jaar buiten gebruik. Het was een bekende vervaardigingsplaats van zeilen, zakken en paklinnen, officieel genoemd de «S. A. India Jute Company» (zie foto nr 50).

Voor wat de Eeklose waterlopen en de lokale scheepvaart betreft, verwijzen wij naar de bekroonde studie van dhr. A. De Vos, in «Appeltjes van het Meetjesl.», nr 18, 1967, blz. 5-124, waaraan wij enige gegevens ontlenen.

Sinds het graven van de Lieve in 1251 bezat Gent reeds een eerste kunstmatige verbinding met de zee ; maar die was dan ook een uitsluitend Gents eigendom. Al zeer vroeg bestond er evenwel «eenen leed of riviere commende ute der Lieve van Ghend, gaende tot an de voorseide stede ende kelchiede van Eecloo». Dit leed werd in 1422 al gezuiverd en herdolven, wat uitdrukkelijk bewijst dat er reeds scheepvaart te Eeklo was, vóór het graven van het Leiken in 1457.

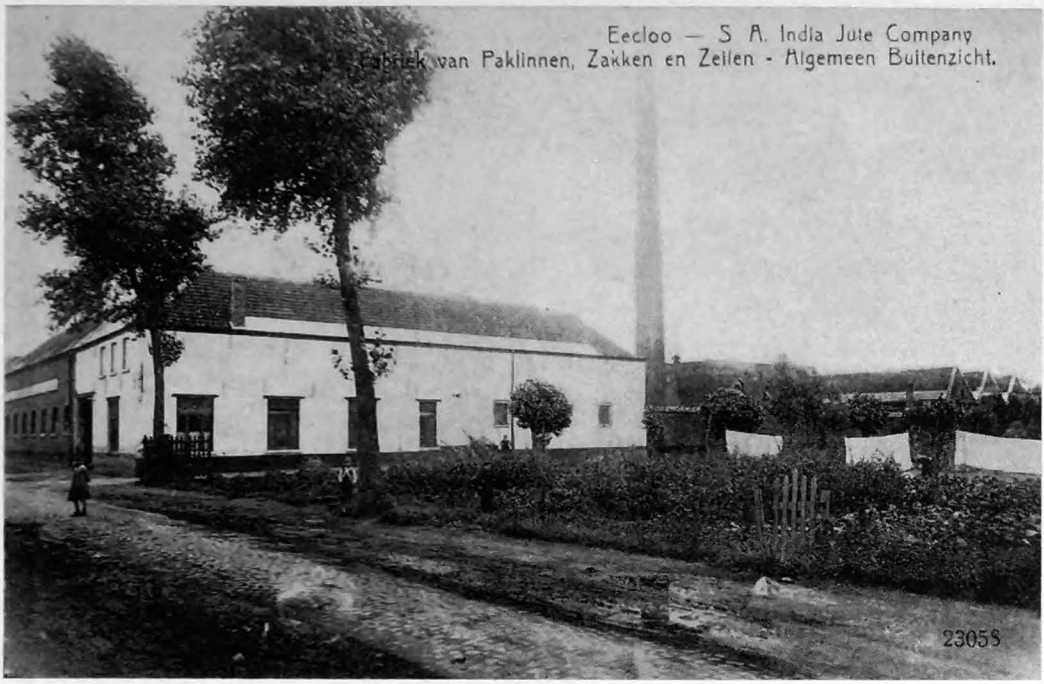

50. — *De «Balenfabriek» in de Zuidmoerstraat, vóór 1914 («S. A. India Jute Company»).*

Prentkaart uit de verzameling van R. Dauw, Gent.

De bedelving van dat Leiken kostte opnieuw veel moeite om de vereiste toestemming van Gent los te krijgen. Een nevenprobleem vormden de onteigeningen en de overeenkomst gesloten met het Sint-Janshospitaal te Brugge, betreffend de constructie en het onderhoud van de Wagenbrug over het Leiken. Er werd eveneens een octrooi verleend, dat de heffing van een tolgeld op de scheepvaart van het Leiken regelde.

Vanouds was er een loskaai aan de Lieve te Raverschoot, maar die lag al te ver verwijderd van het stadscentrum en was ook te erg onderworpen aan de Gentse willekeur, om van zeer groot economisch nut voor Eeklo te kunnen zijn. Het is dus zeer begrijpelijk dat de Eeklonaren toen zij eenmaal hun scheepvaart tot aan de «cautsiede» (= kasseide) gebracht hadden, d. w. z. tot aan de rand van de stadskom, in de Potterstraat (Gebrs Van de Woestyneplein), zij aldaar spoedig, bij toenemend scheepsverkeer, een kaai bouwden. Toen is de Potterstraat stilaan de Kaaistraat geworden, t. t. z. de weg naar de Oude Kaai.

Er wordt daar reeds over een kaai gesproken in 1470. Wij vernemen er meer over in 1516; zij was toen een uit hout vervaardigde aanleg-

51. — *Huizen bij de Oude Kaai, thans Gebrs Van de Woestyneplein, omstreeks 1905.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke. Gent

plaats en werd geleverd door Jan Everdey en geplaatst door Michiel Mannins (L. Stockman en A. De Vos).

Een paar jaar later werd die kaai behoorlijk verankerd met 20 ankers van 7 voet lang, versterkt met 30 voet «gordinghen» of balken en 176 voet planken van 1 duim dik (Rekening, Alg. Rijksarch., Brussel).

Later werd een kaaimuur in grote witte steen opgetrokken, voorzien van ijzeren ringen en in 1561 werd zelfs een echte loskaai met geplaveide omgeving van 18 3/4 roeden aangelegd.

Nadat zowel de Oostwatergang (Burggravenstroom) als de Eeklose Watergang, omstreeks het midden van de 17e eeuw, vrijwel alle belang voor de scheepvaart verloren hadden, geraakte gans het economisch leven van Eeklo geconcentreerd om en rond het Leiken en de Oude Kaai. Ook het stedelijk marktschip legde daar aan.

Over het Leiken lagen in de 16e eeuw zes bruggen : een voetbrug aan de monding nabij het Frauwelengat (Wambuis), de Wagenbrug, de brug te Pateetscruce, de Cocquytsbrug, de Zustersbrug (voor de Grauwzusters) en de brug te Raashekke.

52. — *Algemeen zicht op de Oude Kaai.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 14/9/1909).

In 1550 werd het Klein Leiken gegraven, parallel aan de reeds bestaande afbuigende arm van het Leiken. De Grauwzusters van O. L. Vr.-ten-Doorn stonden daarvoor 250 ½ roeden grond af.

Onder het Twaalfjarig Bestand werd in 1611 ook octrooi verleend tot scheepvaart in de Eeklose Watergang, blijkbaar echter met weinig succes. Vanaf 1676 horen wij voor het eerst van een regelmatig ingerichte dienst van het stedelijk marktschip op het Leiken. Dit marktschip had een monopolium voor het vervoer van granen en zaden op Gent en Brugge. Maar dikwijls moest de marktschipper zich verzetten tegen de usurpaties van zijn rechten.

Stedelijke ordonnanties regelden de scheepvaart op het Leiken. Nieuwe marktschepen werden door de stad aangekocht in 1726, 1738, 1753 en 1789.

In de loop van de 18e eeuw grepen belangrijke herstellingswerken plaats aan kaai en tragels : in 1719 en 1724 werd het Leiken volledig herdolven en aangepast aan het waterpeil van de Lieve. Sinds 1677 werd ook de visserij in het Leiken door de stad verhuurd (A. De Vos).

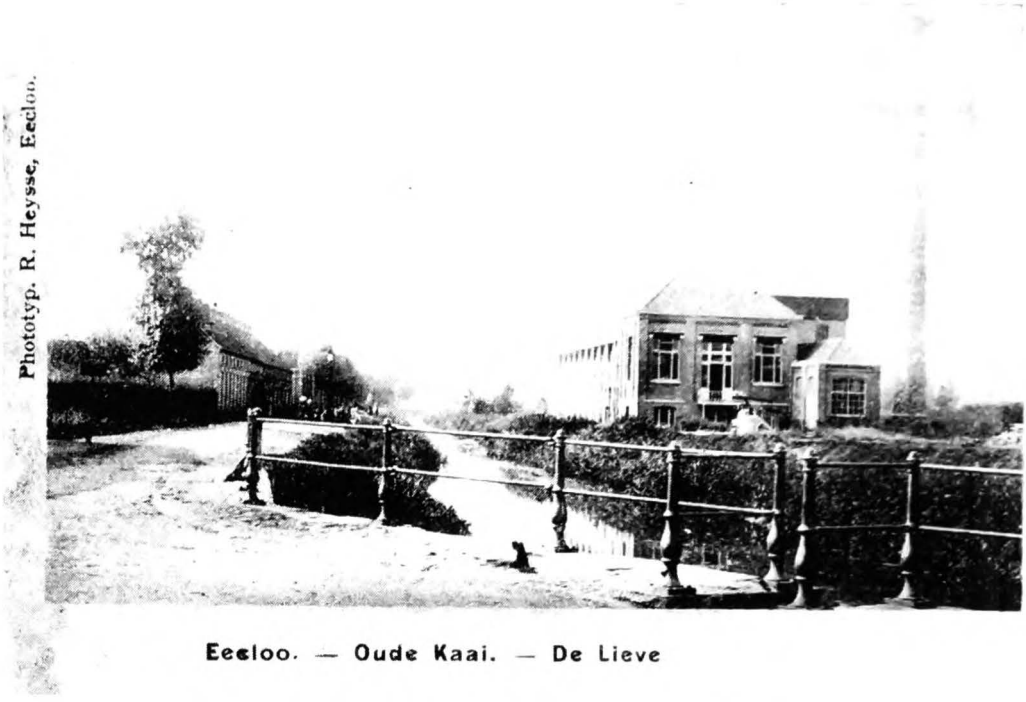

55. — *De Oude Kaai en fabriek «De Lieve», omstreeks 1904.*
Prentkaart uit de verzameling van R. Dauw, Gent.

54. — *Brug over het Leiken aan het Motje, vóór 1910.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 14/9/1909).

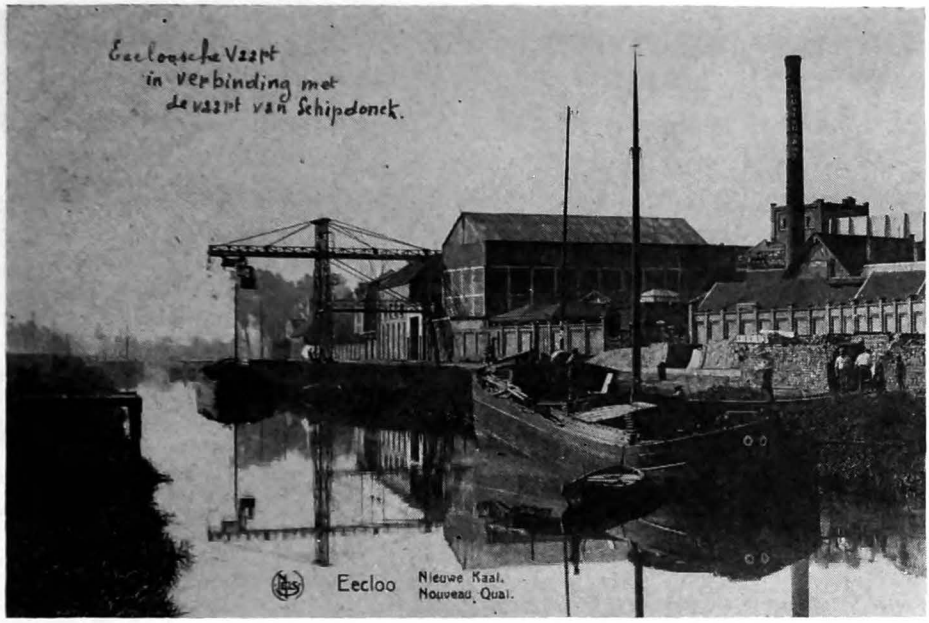

55. — *De Eeklose Vaart met de nieuwe kaai, omstreeks 1930.*
Drukplaat Heemkundig Genootschap.

«In de eerste helft der 19e eeuw kon het Leiken vrij behoorlijk zijn rol als levensader van Eeklo's economische bedrijvigheid vervullen. Dit beeld dreigt in de tweede helft der 19e eeuw brutaal verstoord te worden door het graven van het Schipdonks kanaal, dat het Leiken af zou snijden van zijn verbinding met de Lieve» (Lokale Scheepvaart te Eeklo, blz. 101).

Inderdaad werd in 1852 het graven van het Schipdonks kanaal gedecreteerd, dat vanaf Zomergem-Stoktevijver tot Maldegem in de bedding van de Lieve zou vallen en meteen het Eeklo's Leiken zou afsnijden van zijn vroegere toegangsweg. Dat was een drama voor de stad.

«Vanaf 1852 tot 1859 zal Eeklo hemel en aarde bewegen om voor zijn lokale scheepvaart de meest gunstige oplossing te bekomen. Op basis van het argument : de Staat heeft Eeklo's scheepvaart afgesneden door het graven van het Schipdonks kanaal, dus moet hij voor een vervanging zorgen, worden acht verschillende voorstellen geformuleerd... Het voorlaatste ontwerp daarvan (aftakking Wambuis-Tieltsesteenweg, op 234 m van de Lange Moeistraat) werd tenslotte uitgevoerd.

Na lange en steeds wisselende onderhandelingen tussen stad en Staat werd in 1858 volgende overeenkomst gesloten : de Staat zal de werken voor de nieuwe vaart uitvoeren, de stad zal hierin tussenkomen voor

56. — *Het Leiken in de richting van de Oude Kaai, gezien vanaf het Motje te Eeklo, in 1912.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 16/12/1912).

5.178,40 fr, maar moet volledig instaan voor de te onteigenen gronden. De werken vingen aan op 24 oktober 1859 en waren voltooid de 24 augustus 1860.

Als nevenproblemen citeren wij : het vervangen van de Wagenbrug door de brug aan de Nieuwendorpstraat, de aanpassing van het wegennet aan de nieuwe toestand en de besteniging van de kaai.

Het overgebleven deel van het oude Leiken werd hergraven in 1874-75.

De scheepvaart in de Eeklose vaart kende een betrekkelijke bloei en bereikte zijn hoogtepunt in de jaren tussen de beide wereldoorlogen, om na de jongste wereldoorlog helemaal weg te kwijnen» (ibid., blz. 101-102).

Rond de eeuwwisseling werd er nog heel wat vlas geroot in de Eeklose vaart (zie foto nr 58). Aan de Oude Kaai stond sedert lang de herberg «Sint-Pieter», op de plaats waar nu de firma Steyaert gevestigd is. In 1791 ontving Pieter Antoon Dherckers de toelating om daar de herberg «Het Schippershuys» te openen.

57. — *Brug over de Eeklose Vaart, bij de monding in het Schipdonks Kanaal.*

Drukplaat Heemkundig Genootschap.

Aalschoot en Raverschoot zijn de oudste toponiemen die wij voor Eeklo kennen. Het grafelijk domein Aalschoot was een bosachtig gebied, dat in 1140 een «loco silvestri» wordt genoemd ; oorspronkelijk omvatte het gans Kaprijke, het noordelijk gedeelte van Eeklo, het westelijk gedeelte van Oosteeklo en het noordelijk gedeelte van Lembeke, de heerlijkheid van Aveschoot inbegrepen.

Raverschoot is een zeer oude woonkern. Zoals bekend werd deze vernietigd in 1127 en dan kunnen die bewoners wel verder oostwaarts getrokken zijn, op de zandrug die tot het Oostveld loopt, om zich te vestigen bij de kruising van de Antwerpse heerweg en van de weg Gent-Aardenburg.

«Inderdaad, de kortste weg van Gent naar Aardenburg, dat in het begin van de 13e eeuw nog belangrijk was, liep over Eeklo. De Lieve, oorspronkelijk gepland naar Aardenburg, liep om dezelfde reden over Eeklo.

In het begin zal Eeklo maar een pleisterplaats geweest zijn aan de rand van het bos Aalschoot (het eikebos). Door het uitbaten van de

58. — *Eeklose Vaart langs de Tieltsesteenweg in 1912. Bemerk links het rootvlas in het kanaal en rechts de twee boomzagers.*
Drukplaat Heemkundig Genootschap.

59. — *De Eeklose Vaart bij de aanvang van de 20ste eeuw.*
Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 1904).

60. — *De Eeklose Vaart in de omgeving van de «Peignage», Tieltsesteenweg, in 1905.*

Prentkaart uit de verzameling van R. Tondat (afstempeling 13/8/1905).

moeren, het vercijnsen van gronden, het verlenen van voorrechten, werden de kolonisten naar Eeklo en Kaprijke aangetrokken. Ook de grote heren van die tijd vonden Eeklo interessant en zullen wellicht hun steentje bijgedragen hebben, tot het verlenen van de keure van Eeklo-Lembeke en Kaprijke. De grondslag daartoe werd reeds gelegd door gravin Johanna door haar pré-keure van 1233. Gravin Johanna zelf had de meeste baat bij de ontwikkeling van Eeklo en Kaprijke» (L. Stockman, Appeltjes van het Meetjesl., nr 18, blz. 135-136).

Alleszins komt tot uiting dat Raverschoot een zeer belangrijk gehucht van Eeklo was gedurende de middeleeuwen. Daar liep de Antwerpse heerweg, werd er tolgeld geheven, was er een belangrijk rabot op de Gentse Lieve en een kaai of aanlegplaats.

Ook Balgerhoeke is oud (1349, Arch. Rijke Gasthuis). Aanvankelijk (1350) schrijft men eveneens Balverhoucke = balg + were + hoek (plek waar een balg- of zakvormige dam of afsluiting was). De «Grote Balgherouc strate» wordt in 1439 vermeld (Arch. Bisdom Gent).

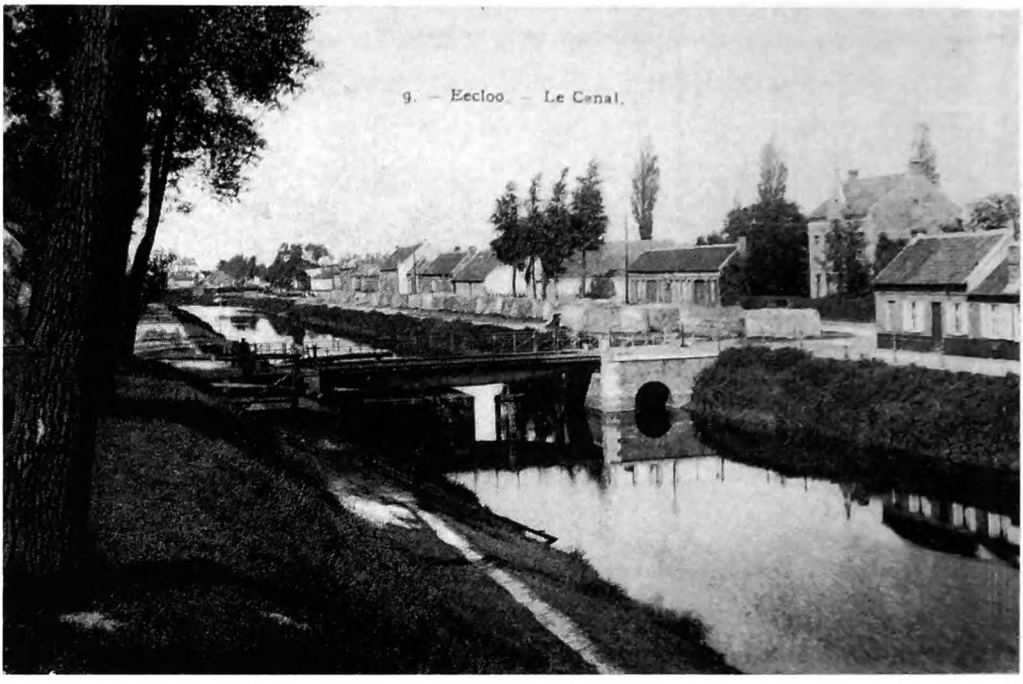

61. — De Eeklose Vaart vóór 1910, met de draaibrug voor Nieuwendorpe en rechts het huis van de kaaimeester (eerst August Verlé, later Edmond Pieters).

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 2/6/1909).

Tussen 1820 en 1830 kennen wij vier herbergen te Balgerhoeke : Het Lam, Het Koophandelshuys, In den Papegaey en Den Tijd zal alles leren.

Balgerhoeke vormde sinds lang een soort aparte gemeenschap. Men trachtte die ook verder uit te bouwen. Door toedoen van Petrus-Antonius Piessens bekwam men te Balgerhoeke een eerste school : de nieuwgebouwde gemengde lagere klas van Mej. Julia De Prest werd in 1895 voor een termijn van tien jaar aangenomen en daaruit zouden de parochiale scholen ontstaan. Wanneer Balgerhoeke in 1902 een zelfstandige parochie werd, verkoos men Petrus-Antonius Piessens, als pionier en promotor, ook tot eerste voorzitter van de kerkfabriek. Men bouwde toen een kerk met Sint-Antonius van Padua als titelheilige. Door haar strategische ligging bij het Schipdonks kanaal werd deze kerk tijdens de beide wereldoorlogen zeer zwaar geteisterd.

De stad Eeklo bezit nog altijd een merkwaardig, echt landelijk gedeelte. Nog steeds wordt er gesproken over Eeklo-binnen en Eeklo-buiten.

62. — *Monding van de Eeklose Vaart in het Schipdonks Kanaal.*
Foto L. Stockman. Drukplaat Heemk. Genootschap.

Deze begrippen bestonden al eeuwen geleden, zoals bv. ook te Tielt en te Menen. Eeklo-binnen was de bebouwde kom van de stad, die binnen de kring van de oude gebuurte-steenputten lag, nl. het noordeinde van de Boelare, het oosteinde van de Stationstraat (het Oostendeken !), het westeinde van de Molenstraat en het zuidwesteinde van de Brugse straat (Koning Albertstraat).

Het oude centrum bestond dus uit de Markt, Stationstraat, Molenstraat, Boelare, Koning Albertstraat, Kerkstraat en Teirlinckstraat. Meer zuidelijk werd het gebied pas bewoond, wanneer het patersklooster (Ten-Doorn) en het college daar gekomen zijn en toen, nog veel later, de Tieltsesteenweg getrokken werd.

Buiten de kom vond men in de middeleeuwen vooral bossen heiden en moergronden. Tot in de 14e eeuw is er practisch zeer weinig aan landbouw gedaan (L. Lampaert). Ook zijn de oude hoeven en schuren bijna uitsluitend te vinden in de wijken Bus, Waaiakker, Aalstgoed (verbastering van Aalschoot), Peperstraat en Sint-Janshuisdreef.

In 1406 maakt men voor het eerst melding van een lazaret voor pestlijders en melaatsen te Eeklo, gelegen in de Bus en behorend aan de Lazarij van Gent. Vermoedelijk werden de pestlijders van Gent naar

63. — De brug te Raverschoot, omstreeks 1902-04.

Reproductie Heemschut.

hier overgebracht. Het poortgebouw van circa 1300 is het enige middeleeuws overblijfsel. In de pachtbrieven van de Godshuizen te Gent staat het bekend als «Het Groot Goedt». Het werd voor het eerst aan privé-landbouwers verhuurd in 1694 en is sedert 1736 onafgebroken bewoond door de familie Huysman. Dr. Elisabeth Dhanens heeft in nr 4/1952 van de «Appeltjes van het Meetjesland» (blz. 69-82) reeds een merkwaardige studie aan het Groot-Goed gewijd.

De stichtingsdatum van deze hoeve is onbekend, doch reikt vermoedelijk tot de tweede helft van de 13e eeuw. Het noordelijk deel van Eeklo was in deze omgeving gedurende de 12e eeuw nog zeer bebost en onontgonnen. De graven van Vlaanderen kwamen toen gaarne op jacht in dit gebied «Aalschoot». Zelfs werden verschillende oorkonden door graaf Dirk van de Elzas «in Alscot, loco silvestri» ondertekend, terwijl hij voor enkele dagen in deze streek op jacht was. De benaming «den Busch» is in dit opzicht nog treffend.

«In de loop der 13e eeuw verwerft het gasthuis van Onze Lieve Vrouw ter Lazarie in Gent, gezegd het Rijke Gasthuis, uitgestrekte grond-

64. — Blik op de wijk Raverschoot in 1904.

Prentkaart uit de verzameling van Alf. Ryserhove (afstempeling 1904).

eigendommen in Aalschoot te Eeklo. Op 12 december 1241 verkopen Johanna van Constantinopel en Thomas van Savoye aan het Rijke Gasthuis 56 bunderen woestinen in één stuk gelegen te Aalschoot, in de parochie Sint-Vincentius (Eeklo). Twee kwijtschriften, gedagtekend van mei 1244, het ene ondertekend door Alardus de Hole en het andere door Raas van Gavere, bevestigen nogmaals deze verkoop.

Later wordt, bij mijn weten, geen enkel eigendom van zulke grote uitgestrektheid (168 gemet!) nog door het Rijke Gasthuis te Eeklo verworven. Wél werden de 56 bunders herhaalde malen door kleinere aankopen vermeerderd : in 1258 met een half bunder ; in 1270 met 6 bunder ; in 1274 met 21 bunder woestine en 18 bunder moer.

Later, in de loop der 13e en 14e eeuwen, schonken ook particulieren te Eeklo stukken land aan de Lazarie. Hun uitgestrektheid bedroeg 8,5 bunder (21 juni 1282), 25 gemet (20 februari 1289), 6 bunder (28 oktober 1291), een halve bunder (2 januari 1304), 7 gemet (29 november 1305), 700 roeden (20 april 1309), enz.

Het is dus binnen deze eigendommen dat het Groot-Goed gelegen was. En ik ben geneigd aan te nemen dat het ontgonnen werd op de 56

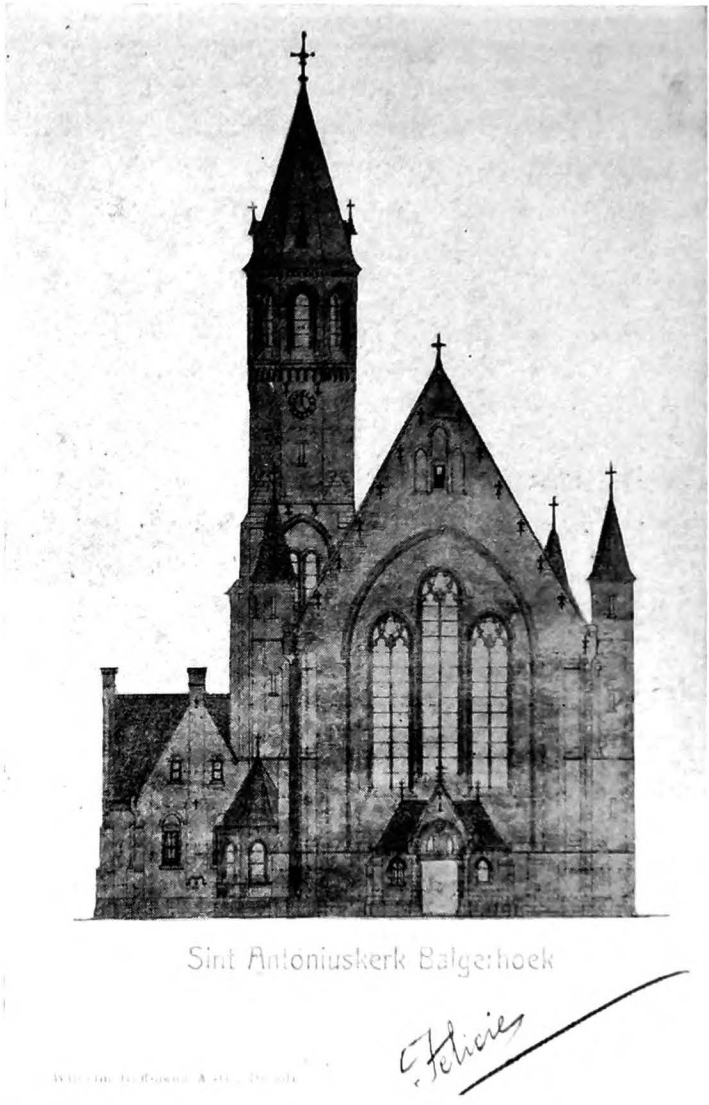

65. — *Plan van de Sint-Antoniuskerk te Balgerhoeke.*

Prentkaart uit de verzameling van André Verbeke, Gent (afstempeling 20/4/1905).

bunder woestinen die het voorwerp waren van de eerste aankoop, in 1241. Immers, het Rijke Gasthuis had, behalve de pachters van het Groot-Goed, nog pachters van kleinere eigendommen, die wellicht te identificeren zijn met de latere aankopen en schenkingen» (Dr E. Dhanens, Het Groot-Goed te Eeklo, a.w., blz. 70-71).

Het kaartboek van 1756, berustend in het archief van de C.O.O. te Gent, vermeldt het Groot Goed als «een behuysde hofstede, liggende in

66. — *Achterzijde van het poortgebouw van de hoeve Huysman (Groot Goed), Bus 1.*

Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

syne wallen met het huys, schuer en stallinghen...». Het poortgebouw is duidelijk zichtbaar en het geheel is weinig veranderd, op het demperi van de buitenste omwalling na.

«Het eerbiedwaardigste gedeelte van de hoeve is ongetwijfeld het poortgebouw, dat de zuidelijke toegang tot het hof beheerst... Het is een rechthoekig gebouw van drie traveeën, met verdieping en zadeldak. Het is opgetrokken in baksteen, waarbij Doornikse kalksteen op spaarzame wijze werd gebruikt.

In het midden heeft men een brede doorgang voor de wagens ; ten westen een smalle doorgang voor de voetgangers ; ten oosten is er een rechthoekige woonruimte met een kelder er onder.

De zuidgevel, dit is aan de buitenkant van het hof, is door twee steunberen gestut. De brede poortopening is door een gedrukte korfboog afgedekt, doch er boven bevindt zich nog de oorspronkelijke rondboog. De smalle doorgang is door een rondboog afgedekt. Het metselwerk vertoont

67. — Hoevewoning, Bus 7. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

68. — De schuur rechts, Bus 7. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

69. — De schuur en stallen links, Bus 7.

Foto R. Tondat, Eeklo, 1967

afwisselend twee of drie lagen baksteen en een laag Doornikse kalksteen. De baksteen is 28 à 30 cm lang, 14 à 15 cm breed en 7 à 8 cm dik. Het metselwerk van de verdieping springt een weinig terug en is uitgevoerd in baksteen van kleiner formaat. De venstertjes zijn door zandstenen monelen verdeeld.

Aan de noordzijde, dit is de binnenkant van het hof, zijn de twee boogopeningen door een zuiltje gescheiden. Dit rondzuiltje van Doornikse steen staat op een zeer hoog voetstuk. Het heeft een krulkapiteel en een vierkante dekplaat... Tegen de noordelijke gevel is een traptoren aangebouwd. De westelijke puntgevel, overigens eenvoudig, is door twee zware steunberen gestut. De oostelijke gevel is in de benedengeleding door drie steunberen gestut. Op de verdieping ziet men de uitsprong van de schoorsteen, die door kwartronde kraagsteentjes gedragen wordt.

Ook binnen biedt het gebouw merkwaardige aspecten... Verschillende elementen wijzen er op dat dit poortgebouw tot een zeer hoge ouderdom opklimt, maar dat het later één- of tweemaal werd verbouwd. Het groot formaat van de baksteen en het gelijktijdig gebruik van Doornikse hard-

70. — Schuur, thans gesloopt, Bus 11.

Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

steen, de rondbogen, het vroeggotisch zuiltje en de archaïsche vorm van de kruisribbengewelven van de kelder wijzen heel zeker op een gebouw uit de 13e eeuw, wellicht uit de tweede helft. Het traptorentje werd er later aan toegevoegd en de verdieping is heel zeker herbouwd. Wanneer dit gebeurde is niet met zekerheid te zeggen, misschien reeds in de 14e of 15e eeuw. Doch waarschijnlijk had er nog een verbouwing plaats in de 17e eeuw, toen de bogen van de grote poorten werden verlaagd en een nieuwe zoldering werd gelegd...» (Dr. E. Dhanens, ibid., blz. 76-78).

De landelijke wijk Bus bezit verder nog — buiten het Groot Goed van de familie Huysman — enkele opmerkelijke hoeven en schuren. Vooreerst de voorname hofstede Bus nr 7, met zeven grote kruisvensters en dakkapel boven de middendeur ; deze prachtige hoevewoning dateert uit de periode 1820/30 (zie foto nr 67), doch de bijgebouwen zijn ouder. De schuur rechts, gedeeltelijk in hout, met strobedekking en verhoogde inrijpoort (zie foto nr 68), blijkt — volgens de dakgebinten — opgericht vóór 1800 ; terwijl de stallen links, eveneens met zadeldak in stro, nog ietwat ouder schijnen (zie foto nr 69).

71. — Oude schuur, thans gesloopt, Bus 22. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

72. — Hoevewoning, Bus 25. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

73. — *Hoevewoning, Sint-Jansdreef 21.* Foto R. Tondat Eeklo, 1967.

De schuur bij de hofstede Bus nr 11 was meer vervallen en dagtekende alleszins uit de Oostenrijkse periode, laatste kwart van de 18e eeuw (foto nr 70) ; zij werd kort geleden volledig afgebroken. Nog ouder was de mooie schuur, Bus nr 22, een paar jaar geleden gesloopt en ongetwijfeld uit het begin van de 18e eeuw, wellicht van omstreeks 1710-20 (foto nr 71).

Een prachtige en goed onderhouden hoevewoning bevindt zich Bus nr 25. De voorgevel is gans symmetrisch en bevat vier grote kruisvensters met roedenindeling 20 ; boven de ingangsdeur treffen wij een rondboog aan met bovenlicht in waaiervorm. De hoevewoning dateert bijna volledig uit de laatste jaren van de Oostenrijkse tijd, periode 1780-90, maar de onderbouw is — naar het formaat van de bakstenen te oordelen — veel ouder, minstens van 1650 ; onlangs is de woonst nog wat verbouwd geworden (foto nr 72).

Het woonhuis van de hofstede Sint-Jansdreef nr 21 behoort helemaal tot hetzelfde type, met een gelijkaardig bovenlicht in waaiervorm ; het is echter van jongere datum en dagtekent vermoedelijk slechts van circa 1830 (foto nr 73).

In de Peperstraat nr 99 bevindt zich nog een bakkeet van vóór 1800 ; de deuropening vertoont een gedrukte korfboog en in de voorgevel zijn

74. — Oude bakkeet, Peperstraat 99. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

75. — Schuur en wagenhuis, Aalstgoed 2. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

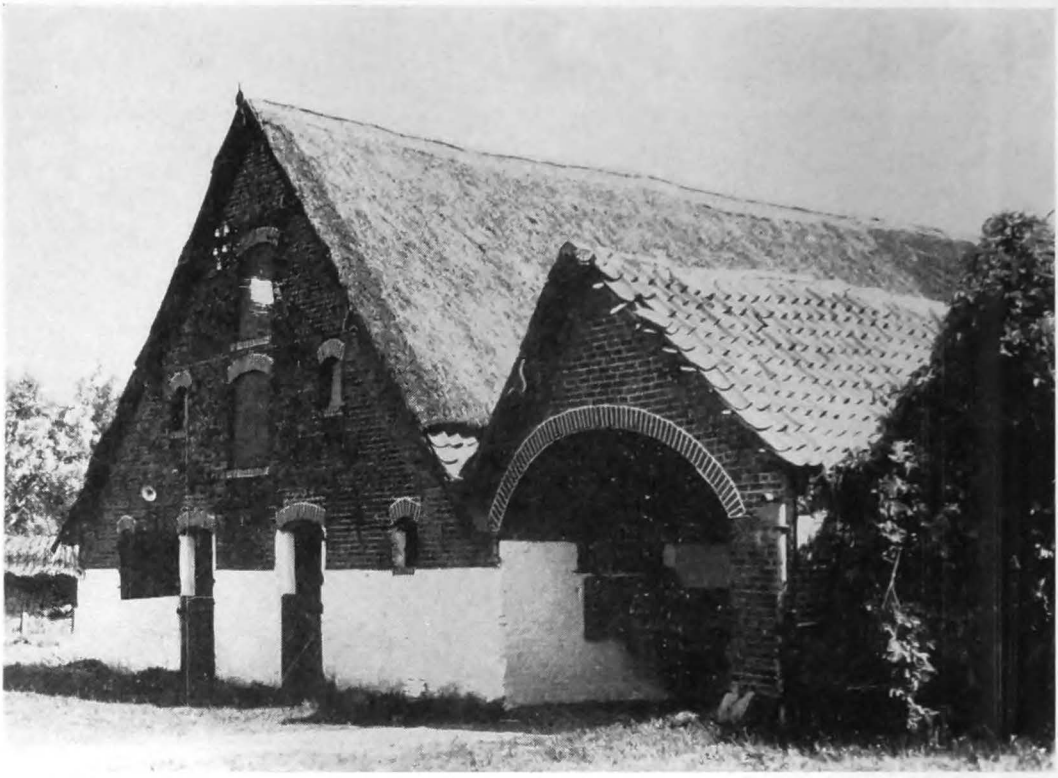

76. — Schuur en stallen, Aalstgoed 2. Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

77. — Houten schuur en wagenhuis, Aalstgoed 4.
Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

78. — Schuur van het einde van de 18e eeuw, Waai 10-12.
Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

er drie kleine, ronde vensters, waarvan het middelste, boven de ingang, blind is en tevens meer ovaalvormig (foto nr 74).

Zoals gezegd is de wijkbenaming «Aalstgoed» een verbastering voor Aalschoot. Onder Aalstgoed nr 2 treffen wij een merkwaardige schuur aan, oorspronkelijk slechts tot een 70 cm hoogte opgetrokken in steen en voor het overige volledig in hout en stro. Zij dateert van omstreeks 1730-40 ; foto nr 75 vertoont de rechtse helft met aangebouwd afdak voor hooggeladen wagens, terwijl nr 76 het linkergedeelte van dezelfde schuur weergeeft, met de jongere bakstenen zijgevel. Intussen werd ook gans dit gebouw ietwat «gemoderniseerd» en is de strobedekking sinds de opname van deze foto's jammer genoeg reeds verdwenen. (R. Tondat).

Tenslotte vinden wij daar dichtbij, onder Aalstgoed nr 4, nog een andere schuur, eveneens opgetrokken in de jaren 1730-40 en volledig in hout en stro, waarvan de helft als wagenhuis gebruik wordt (foto nr 77).

Op de wijk Waai nr 10-12 komt nog een verbouwde schuur met verhoogde poort en dakbedekking in stro voor ; zij dateert van het einde van de 18e eeuw, kort vóór 1800 (foto nr 78).

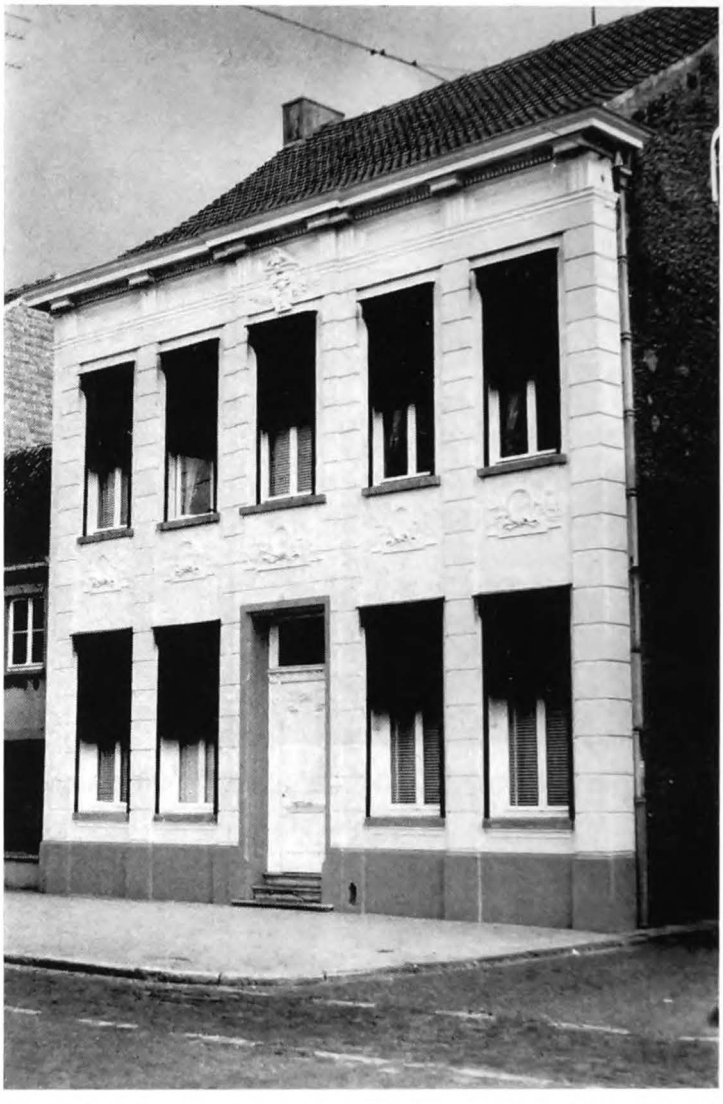

79. — *Mooi herenhuis, Stationstraat 43.* Foto R. Tondat, Eeklo, 1967.

Eeklo is niet rijk aan oude, stijlvolle herenhuizen. Als specimen geven wij hier slechts het gebouw Stationstraat 43, op de hoek van de Raamstraat. Deze mooie woonst, in een soort Empirestijl, werd gebouwd omstreeks 1850-70 ; de motieven in het stukadoorwerk en ook de ingangsdeur zijn volkomen origineel (foto nr 79).

Een prachtige ingang, met omlijsting en balkon, bevond zich in het gebouw van de Generale Bankmaatschappij, Stationstrat 6 en dagtekende van het begin van de 19e eeuw. Bij het aanbrengen van een opschrift heeft men echter de frontonplaat en het gesmeed balkon weggenomen. De mooie deur zelf is van vóór 1830 (foto nr 80).

80. — Deur, omlijsting en balkon, «Generale Bankmaatschappij», Stationstraat 6. Foto R. Tondat, Eeklo 1966.

Het huis Molenstraat 27, gedateerd 1780, het vroegere «Posthuis» van Eeklo, — waar eenmaal de vroegere «paardepostmeester» Louis Van Doosselaere woonde, — bezit eveneens een schone en originele inkom (foto nr 81). Hoewel soberder van uitvoering, kan dit geheel inspirerend gewerkt hebben voor deur, omlijsting en balkon van vorige foto, Stationstraat 6 (R. Tondat).

Hiermee zijn wij terug in de stadskern beland. De stof is niet uitgeput, maar zoiets kan men van een fotoreportage ook bezwaarlijk verwachten. Het aantal drukplaten kan niet onbeperkt vermeerderd worden.

81. — Deur, omlijsting en balkon, Molenstraat 27

Foto R. Tondat, Eeklo 1966.

Wij hebben de beelden gekozen uit een verzameling van ongeveer 600 en die keuze was uiteraard niet altijd gemakkelijk. Gelijkaardige prentkaarten en foto's, die mekaar zouden overlappen, hebben wij zoveel mogelijk vermeden. Afbeeldingen die wél zeer oud, doch vaak niet bijzonder mooi of duidelijk waren, werden met opzet geweerd. Een andere selectie ware natuurlijk eveneens verdedigbaar geweest. Uiteindelijk blijft mij alleen de aangename plicht het Stadsbestuur van Eeklo, om zijn milde steun, en allen die op enige wijze tot het publiceren van deze reportage hebben bijgedragen, van harte te danken.

Wie meer historische bijzonderheden verlangt, kan deze vinden in :

A. van Acker : Merkweerdige extrakten uit de resolutieboeken der stede, keure ende vryhede van Eecloo. Eeklo (1864), 110-4 blz. (1655-1859).

Ed. Neelemans : Verzameling van charters, kronyken en andere geschiedkundige stukken, betrekkelyk de geschiedenis der stad Eecloo. — Gent, Vander Schelden, 1859-1865, 2 delen, 296 en 673 blz. met platen.

Ed. Neelemans : Geschiedenis der gemeeente Lembeke en der vrije heerlijkheid van Aveschoot. — Brugge, E. Gailliard, 1872, 325 blz., rijk geïllustr., met kaart.

E. Neelemans : Tijdrekenkundige naemlijst der baljuws, greffiers, tresoriers, burgemeesters en schepenen... van Eecloo en parochie van Lembeke, 1249-1796. Brugge, 1866. XV-175 en 27 blz., met platen.

Eekloo. — Artikel in het geïllustr. weekblad ABC, jaarg. 2, 11 juni 1933, blz. 16-17, met illustr.

Vijf-en-twintigjarig jubelfeest van het bestaan der conferentie van den H. Vincentius-a-Paulo te Eecloo. Eeklo, Ryffranck (1877), 11 blz.

Eekloo. — Artikel in «Zondagsvriend», jaarg. 4, 1933, blz. 1021, geïllustr.

C. Rantis : Eekloo en de polderstreken. — In : Tijdschrift van de Touring club van België, jaarg. 41, 1935, blz. 325-328, met illustr.

V. A. : Eecloo (de naam). — In «Eendragt», jaarg. 5, 1851, blz. 72. Uit «De Eecloonaer».

Het gilde van St.-Joris. — In «Eendracht», jaarg. 21, 1867, blz. 80. Idem.

De Eecloonaar, weekblad, Eeklo, vanaf 1 januari 1849 tot op heden, met twee onderbrekingen, gedurende de beide wereldoorlogen. Met artikels o.a. van August van Acker, Pieter Ecrevisse, Van Damme, Ryffranck...

Reglement der maetschappy van onderlingen bystand de Werkmansvrienden... Eecloo. — Brugge, J. Deltombe, 1863, 13 blz., Ned. en Fr. tekst.

Gazette van Eecloo en van het district, Ryffranck, Eeklo : gesticht door August van Acker.

F. Halet : Coupes géologiques de quelques sondages profonds. — In «Bull. de la soc. belge de géologie, de paléontologie et d'hydrologie», jg. 22, 1909, blz. 3-27.

F. Halet : Coupes géologiques et résultats hydrologiques de quelques puits nouveaux creusés dans la Moyenne et la Basse-Belgique. — Idem, jg. 26, 1912, blz. 49-118.

Volksstatistiek. In «Arbeid-blad», Brussel 1895-1940, uitg. door het Min. van Arbeid, om de maand ; laatste blz.

Proeve van dialect van Eecloo, artikel in «Belgisch museum», jg. 4, 1840, blz. 249-250.

A. Harou : *Le matelot préféré*, chanson. In «Revue des traditions populaires», Paris 1886-1919, jg. 11, 1896, blz. 565-566.

A. de Cock : Der Nobelskrug. — Urquell, Hamburg, Kramer, reeks 2, deel 2, 1898, blz. 260-261. Opgenomen in Herdenkings-album Alfons de Cock, Brugge, Excelsior (1921), blz. 89-90.

O. Steghers : Vertelsels. — In «Vlaamsche zanten», St-Niklaas, jg. 5, 1904, blz. 123-125, 137-138 en 157-160.

J. van Lantschoot : Eiswelten. — In «Vlaamsche zanten», jg. 5, blz. 190-191.

O. Steghers : Magistraat der stede van Eecloo en der prochie van Lembeke. — In «Vlaamsche zanten», jg. 5, blz. 106-116.

J. Winkler : Alg. Nederduitsch en Friesch dialecticon. 's-Gravenhage, 1874, deel 2, blz. 311-314.

V. (de Meyere) : Vertelsels van Keizer Karel. — In «Volkskunde», jg. 42, 1938, blz. 62-65.

E. Andelhof : Het klodden geven en het «scherminkelen». — In «Oostvlaamsche zanten», Gent, jg. 13, 1938, blz. 65-67.

J. de Beer : Sceau du couvent des Récollets à Eecloo. — In «Revue belge de numismatique», jg. 82, 1931, blz. 260-262.

(C. Serrure) : Kapel te Eecloo ingericht. — In «Vaderlandsch museum», Gent, C. Annoot-Braekman, jg. 5, 1863, blz. 259-260, met platen (Zusters van de H. Vincentius).

R. de Bruyne : Turnhout, Waarschoot, St.-Jooris-ten-Distel, Luik, Ingelmunster, Eekloo en de Leiestreek (sociale strijd, linnenweverij). — Gent, 1911.

Volksbibliotheek te Eekloo : verslag 1868-69. — Eeklo, E. Goethals, 1869, 10 blz.

L. Gilliodts-van Severen : Coutumes des pays et comté de Flandre. Quartier de Bruges. Cout. des petites villes et seigneuries enclavées. Brugge, 1890-93, delen II en VI

J. Onghena : Het plaetselyk wetboek der steden van Oost-Vlaenderen, bevattende... politiereglementen, bestaende in de steden Gent, St.-Nicolaes, Aelst, Lokeren, Ronsse, Geeraerdsbergen, Eecloo, Dendermonde, Oudenaerde, Ninove en Deynze.

Verslag over het beheer en den toestand van de zaken der stad Eecloo. — Eeklo, A. Ryffranck, A. van Han, e.a., 1849 en volg. ; de eerste jgn. door A. van Acker, met historische nota's.

J. Dirks : Deux cents méreaux des corporations de métiers des... Supplément. — Brugge, 1859-1874, 32 blz., platen ; blz. 158.

E. V. : Monument funéraire à Eecloo. — In «Messager des sciences historiques de Belgique», Gent, jg. 1867, blz. 125.

P. Bergmans : Notes sur l'histoire de la typographie en Belgique. I. Eecloo. II. Herve. — Paris, 1900. Uit «Le bibliographe moderne», nrs 23-24, 1900.

Bundel van dichtstukken, bekroond door de maatschappy van rhetorica te Eecloo, 1828, Gent, A. vander Schelden, 1829, 45 blz .

O. Steghers : Eekloo's rederijkers gilde. — In «Vlaamsche zanten», jg. 5, 1904, blz. 179-181.

(N. Cornelissen) : Fête municipale offerte par la ville d'Eecloo, à M. Joseph Geirnaert, pour avoir été un des vainqueurs au dernier concours de peinture de Bruges. — Gent, G. de Busscher, 1819, 14 blz.

R. Serrure : Mélanges numismatiques ; 3e art. — Brugge, 1879, met platen. Uit «Revue belge de numismatique», 1879, blz. 234 en volg.

H. Drion : Modifications à introduire dans le louage des biens ruraux : les us et coutumes en matière de louage et du droit de propriété... — Brugge, 1900-1904, deel 1, blz. 78-83.

C. du Bosch et O. de Cavel : Les égouts d'Eecloo. Brugge, 1925, 40 blz., met platen. Uit : Tijdschrift der openbare werken van België, Brussel, reeks 2, deel 26.

A. de Loë . Balgerhoek. — In «Jaarboek van het congres van het oudheid- en geschiedkundig verbond van België», 1925, jb. 25, blz. 94.

N. van der Biest : Gallo-romeinse voorwerpen uit Brugge en ommelanden. — In «Wetenschap in Vlaanderen», Gent, jg. 2, 1937, blz. 50-51.

van Damme : Een Vilain XIIII, 1437, te Eecloo. — In «Eendragt», jg. 12, 1858 blz. 72. Uit «De Eecloonaer» van 11 jan. 1858.

J. van Vloten : Losse aanteekeningen betrekkelijk den Vrijheidsoorlog, IV. (Jaar 1567). — In «Bijdragen tot de oudheidk. en geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen», Middelburg, deel 3, 1858, blz. 59-65.

L'institut N.-D. aux Epines à Eecloo et sa vierge miraculeuse. Brugge, Herreboudt, 1921, 158 blz., met platen.

(J. de Smet) · Mirakuleus beeld van O.L.V. ten Doorne, te Eecloo. Gent, van der Schelden, 1865, 12 blz.

Programma van den historischen godsdienstigen ommegang... van het miraculeus beeld van O.L.V. ten Doorne, bewaard in de kapel van het klooster der Zusters van Liefde te Eecloo. Eeklo, E. Goethals, 1873, 28 blz.

G vanden Gheyn : Mobilier d'église (Balgerhoeke). — In «Bulletijn van het comiteit der prov. Oost-Vl. van de koninkl. commissie voor Monumenten en Landschappen», deel 4 (1912), blz. 238-240.

Eglise (d'Eecloo). — Idem deel 1 (1876), blz. 84, 102, 417, 418-420.

J. van Lantschoot : Volksvertelsels afgeluisterd in het Meetjesland. Brugge, 1895 (1ste druk) en 1929 (2de druk), 55 blz.

J. van Lantschoot en P. Schelstraete : Een Meetjeslandsch Idioticon. — In «Belfort», jg. 7, II, 1892, blz. 368-373.

R. Blanchard : La Flandre. Paris, Colin, 1906.

Zuster Maria van 't Cenakel . Het Meetjesland. Lezing gehouden voor de Schoolradio op 27 maart 1936. Brussel, 1936, geïllustr.

G. I. : Eekloo. — In «Ons volk», jg. 30, 1947, blz. 322-323, geïllustr.

A. Verschueren o.f.m. : De Minderbroeders te Eekloo, 1649-1949. Mechelen, 1949, 139 blz., platen.

Algemeen nieuws . 100-jarig bestaan van het St.-Vincentiuscollege. Nummer van 27-28 april 1941, blz. 2.

Gedenkboek. Eeuwfeest van het St.-Vincentiuscollege, Eekloo. 1840-1940. — Gent, Die Grael, 1946, 187 blz., met platen en illustr. Daarin opgenomen : Geschiedenis van het college, door A. de Beer.

M. : St.-Vincentius-college viert zijn eeuwfeest. — In «Nieuws», jg. 62, 20 juni 1946, blz. 3, met illustr.

R. Schockaert : Gelegenheidsgedicht voorgedragen bij het vieren van het 100-jarig bestaan van het bisschoppelijk college te Eekloo op 25 juli 1946 — Leuven, 1946, 8 blz.

Het Koninklijk Atheneum te Eeklo viert zijn tweede lustrum, 1942-43 — 1952-53. — H. Steyaert, Eeklo, 1953, 182 blz. Daarin opgenomen : Aardrijkskundig aspect van Eeklo en omgeving, door M. Daelemans ; Onze Letterkunde in het Meetjesland, door E.H.R. Van de Moortel ; Bijdrage tot Eeklo's middeleeuwse Toponymie, door M. Gysseling : Eeklo. Van silexdrager tot keurbroeder, door Dr. P. Rogghé.

B. Hermesdorf : Stedelijke rekeningen en middeleeuwsch tooneel. — In «Taalgids», jg. 10, 1942, blz. 192-198 (periode 1402-1481).

J. Pappaert : Le pont-route d'Eekloo. — In «Tijdschrift der openbare werken van België», jg. 100, 1947, blz. 105-120, met platen en illustr.

M. Herlant : De Post (Franse tijd). — In «Poste», jg. 29, blz 70-72 en 104-105.

Eecloonaar . De boerderij Huysmans. — Nr van 15 juni 1947, met illustr. — Vgl. Ons Heem, jg. 3, 1947, blz. 122.

E. D(hanens) : Een terechtwijzing : de boerderij Huysmans. — In «Eecloonaar» van 29 juni 1947.

J. de Wever : Quelques remarques faites au cours de la visite de la brasserie Krüger. — In «Bières et boissons», 1942, blz. 231-232.

J. Veltman : Nog 4 snuiffabrieken... — In «'t Vrije Volksblad», jg. 9, 7 nov. 1950, blz. 1-3, met illustr.

J. Crick : Ledeganck herdacht in 1872. — Blz. 49-50 in «Karel-Lod. Ledeganck, 1805-47», 1944, 64 blz., met platen (ontstaan van begraafplaats en gedenkteken te St.-Amandsberg). Zie ook : «Eikels worden bomen».

J. Crick : Ledeganck in 1897 te Eekloo gestandbeeld. — Idem, blz. 51-53

A. Monet : De inhuldiging van Ledegancks standbeeld te Eekloo... — In «Tooneel», jg. 34/35, 27 febr. 1948, blz. 6 en 5 maart 1948, blz. 6.

E. Tieleman : De afstamming van K.L. Ledeganck. — In «Ons Heem», jg. 3, 1947, blz. 173-175 ; jg. 7 (= 4 van de nieuwe redactie), 1948, blz. 13-18 en 51.

E. Dhanens : De voormalige parochiekerk van Eekloo. Antwerpen, 1947, 56 blz., met talrijke platen en illustr.

Eecloonaar . De nieuwe klokken. — Nr van 14 sept. 1947, blz. 1.

B. D(e) K(eyzer) : Ommereis doorheen de kerkrekeningen van Oost-Vlaanderen, in «Schalmei», jg. 5, 1950 ; blz. 43-45 (orgel).
Ook in jg. 2, 1947 ; blz. 110 (orgel van 1449).

C. M. : O.-L.-V. ten Doorn... 1448-1948. — In «Mariaal tijdschrift», jg. 17, juli 1947, blz. 5, met illustr.

Vijf eeuwen Mariadevotie te Eekloo, 1448-1948 — Gent, Zusters van Liefde, 1948, 32-VIII blz., met platen en illustr. — Ook in «Caritas», jg. 37, 1948 nr 2, met omslag : «Aan O.L.V. ten Doorn».

Notice jubilaire sur la dévotion à N.-D. aux épines. 1448-1948. — Ibid., 1948, 32-VIII blz., met platen en illustr.

C. Tuypens : O.-L.-V. ten Doorn 1448-1948. — In «Eecloonaar», 1948, nrs van 1, 15 en 29 febr., 14, 21 en 28 maart, 18 en 25 april, 9 mei.

C. M. : Eekloo's 500-jarig jubelfeest van O.-L.-V. ten Doorn. — In «Mariaal tijdschrift», jg. 18, juli 1948, blz. 14-15 (19e eeuw).

Francesca : O.L.V. ten Doorn en de Minderbroedersorde. — In «Franciscana», jg. 3, 1948, blz. 137-139.

H. Lippens : Een eerste archiefdocument voor de geschiedenis van het oude klooster O.-L.-V. ten Doorn, 1449?-1503. — In «Franciscana», jg. 5, 1950, blz. 89-96.

Programma 5e Eeuwfeest O.-L.V. ten Doorn, Eekloo 1448-1948. — Eeklo, 1948, 16 blz.

L. Lampaert/C van de Bouchaute : De parochiekerk van Eeklo Sint-Vincentius — Eeklo, 1964, 62 blz., met talrijke foto's.

Dr. L. Lampaert : De Geschiedenis van Eeklo naar August Van Acker ; Eeklo 1967, in afleveringen ; reeds verschenen tot blz. 256 ; met illustr.

L. Stockman : Twee verdonkerde straten te Eeklo : het Lokermeersstraatje en de Hilletstraat. — In «Ons Meetjesland», jg. 1, nr 2 blz. 5.

W. Steeghers : Octaaf Steeghers, 1889-1942. — Idem, jg. 1, nr 3, blz. 2.

X. : Heemkundige tentoonstelling te Eeklo. — Idem, jg. 2, nr 1, blz. 5.

W. Steeghers : Jozef Theodoor Lodewijk Geirnaert (1790-1859). — Idem, jg. 2, 1969, nr 2, blz. 2.

W. Steeghers : Jacob Lodewijk Godinau, 1811-1873. — Idem, jg. 2, nr 3, blz. 3.

W. Steeghers : Serafien De Vliegher (1806-1848). — Idem, jg. 2, nr 4, blz. 1.

G. D. V. : Wie was Herman Bogaerd ? — Idem, jg. 3, nr 1, blz. 3.

W. Steeghers : Eduard Temmerman (1813-1899). — Idem, jg. 3, nr 1, blz. 22.

W. Steeghers : Wie was Herman Bogaerd ? — Idem, jg. 3, nr 2, blz. 5.

E. De Smet : «Wreede moord te Eekloo». — Idem, jg. 3, nr 2, blz. 27.

E. De Smet : Over het mirakuleus beeld van O.L.Vrouw-ten-Doorn. — Idem, jg. 3, nr 3, blz. 35.

Erik D'Havé : Over het mirakuleus beeld van O.L.V.-ten-Doorn (te Eeklo). — Idem, jg. 3, nr 4, blz. 29.

E. De Smet : Iets over de «onbekende» kapel in de voormalige parochiekerk te Eeklo. — Idem, jg. 4, 1971, nr 1, blz. 1.

W. Steeghers : Alfred Bogaerd. — Idem, jg. 4, nr 1, blz. 31.

Ed. Neelemans : Pleidooi voor het behoud van de oude kerk te Eeklo (10 juli 1875). — Idem, jg. 4, nr 1, blz. 35.

W. Steeghers : Pieter Ecrevisse 1804-1879. — Idem, jg. 4, nr 2, blz. 47.

E. De Smet : Twee Reuzenparen te Eeklo. — Idem, jg. 4, nr 2, blz. 51.

L. Lampaert : De lijdensweg van het Stedelijk Museum te Eeklo. — Idem, jg. 4, nr 3, blz. 81.

W. Steeghers : Eduardus Ludovicus Neelemans (1820-1899). — Idem, jg. 4, nr 3, blz. 83.

E. De Smet : Herbergen opgericht te Eeklo tussen 1820 en 1830. — Idem, jg. 4, nr 3, blz. 110 en nr 4, blz. 123.

Zr Gerarda Beun : Buitenlanders in O.L.Vr. ten Doorn. — Idem, jg. 4, nr 4, blz. 129.

N. : Het klooster der Arme Claren te Eeklo. — Idem, jg. 4, nr 4, blz. 132.

R. Tondat : Cinema Ledeganck te Eeklo. — Idem, jg. 4, nr 4, blz. 159.

Dr. E. Dhanens : De Kerkjes van het Meetjesland. — In «Appeltjes van het Meetjesland», I, 1949, blz. 43-48.

D. Verstraete : Oude Wegen in het Meetjesland. — Idem I, 1949, blz. 49-57.

D. Verstraete : De Steenweg van Gent naar Brugge van de XVIIIe eeuw. — Idem, II, 1950, blz. 8-12.

D. Verstraete : Nog over de wegen in het Meetjesland. — Idem, II, blz. 13-20.

Dr. E. Dhanens : Oud Edelsmeedwerk in de Parochiekerk te Eeklo. — Idem, II, blz. 21-31.

A. Ryserhove : De Geuzenberoerten in de streek van Knesselare. — Idem, III, 1951, blz. 77-92.

O. Lippens : Voorhistorische vondsten in het Meetjesland. — Idem, III, blz. 113-119.

M. Steel en J. Vandeveire : Afwateringsproblemen te Eeklo zeshonderd jaar geleden. — Idem, III, blz. 131-137.

P. B. de Meyer o.f.m. : De Minderbroeders in het Meetjesland. — Idem, IV, 1952, blz. 11-68.

Dr. E. Dhanens : Het Groot-Geod te Eeklo. — Idem, IV, blz. 69-82.

Dr. L. Elaut : Uit de brieven van een Frans geneesheer naar een Eeklose familie. — Idem, V, 1953, blz. 5-15.

N. Kerckhaert : De heresie in het Meetjesland tijdens de eerste helft der XVIIe eeuw. — Idem, VI, 1954, blz. 5-29.

Dr. L. Elaut : Karel-Lodewijk Ledeganck en Dokter Jozef Guislain. — Idem, VII, 1955-56, blz. 5-11.

P. B. de Meyer o.f.m. : Eeklo. De Paters Minderbroeders Recollecten en E. H. Pastoor Antoon De Boucherie. — Idem, VII, blz. 209-220.

P. B. de Meyer o.f.m. : Minderbroeders te Eeklo. — Idem, X 1959, blz. 209-211.

Dr. E. Dhanens : Kerkelijk edelsmeedwerk in het Meetjesland. — Idem, XII, 1961, blz. 9-55.

A. De Vos : Godsdienstberoerten te Eeklo tijdens de XVIe eeuw. — Idem, XII, blz. 57-136.

M. Baelde : Een interessante octrooitoekenning van Karel V aan de stad Eeklo. — Idem, XII, blz. 137-140.

M. English : Het gezelschap «van den chore» te Eeklo in 1571. — Idem, XII, blz. 141-143.

M. English : Een Eremiet schoolmeester te Eeklo in 1727. — Idem, XII, blz. 144-145.

A. De Vos : Stad Eeklo. Inventaris van het oud archief. — Idem XIII, 1962, blz. 5-148.

L. Stockman : Over het ontstaan van de Eeklose watergang tussen Eeklo en St-Laureins. — Idem, XIV, 1963, blz. 154-158.

W. Steeghers : De familie Steeghers. — Idem, XIV, blz. 159-196.

A. De Vos : De Pastoors Gheuns en Kerremans. Twee Antipoden in het parochiaal leven te Eeklo. — Idem, XV, 1964, blz. 352-387.

L. Stockman : Het bouwen van vijf rabotten op de Lieve in het Meetjesland in het begin der XVe eeuw. — Idem, XV, blz. 446-456.

L. Stockman : De Kerk van Eeklo omgebouwd tot Fort in 1595. — Idem, XVI, 1965, blz. 59-65.

L. Stockman : Het Grafelijk Bos Aalschoot. — Idem, XVI, blz. 197-208.

L. Stockman : Het Aalstgoed te Eeklo. — Idem, XVII, 1966, blz. 5-27.

L. Stockman : Openbare werken in het Middeleeuwse Eeklo, 1403-1500. — Idem, XVII, blz. 191-205.

W. Steeghers : De Familie De Vliegher. — Idem, XVII, blz. 206-225.

L. Stockman : Een oorkonde van 1244 betreffende de verkoop van een woestine gelegen binnen de keure van Eeklo. — Idem, XVII, 229-234.

A. De Vos : Lokale Scheepvaart te Eeklo. — Idem, XVIII, 1967, blz. 5-124.

L. Stockman : Nog problemen betreffende Aalschoot. — Idem, XVIII, blz. 125-142.

L. Stockman : De grafelijke molens te Eeklo, Kaprijke en Waarschoot (1357-1456). — Idem, XVIII, blz. 219-233.

W. Steeghers : Gust Steeghers (1879-1949). — Idem, XVIII, blz. 274-277.

W. Hamerlynck : Ontstaan en eerste jaren van de Koorzangvereniging «De Welgezinden» (1893-1903), te Eeklo. — Idem, XIX, 1968, blz. 188-214.

W. Hamerlynck : Een roofoverval te Eeklo in 1795. — Idem, XX, 1969, blz. 87-95.

L. Stockman : De Watering van Eeklo (1240-1406). — Idem, XX, blz. 174-193.

W. Steeghers : Julius De Hulsters 1857-1938. — Idem, XX, blz. 239-244.

W. Steeghers : Prosper Bernardus Aloïse Van Acker (1868-1937). — Idem, XXI, 1970, blz. 208-214.

Werken van overleden Eeklose Schilders. 2e Culturele Veertiendaagse, Eeklo 1970. — Stadhuis Eeklo, 8-26 febr. 1970. Katalogus, 94 blz., rijk geïllustr.

A. De Vos : Eeklo, van Natuurlandschap tot Stratennet. — In «App. v. h. Meetjesl.», XXII, 1971, blz. 6-102.
Herbergnamen te Eeklo onder het Ancien Regime. — Idem, XXII, blz. 271-295.

L. Stockman : De Afpaling van de Keure van Eeklo in 1240. — Idem, XXII, blz. 113-120.
Het Goed ten Moere te Eeklo. — Idem, XXII, blz. 121-156.

W. Hamerlynck : Eeklose Informatiën en Enkwesten (1616-1795). — Idem, XXII, blz. 250-270.

Dr. P. Rogghé : Een Eeuw Eeklo (1830-1930). Proeve van Sociaal-economische Geschiedenis. — Idem, XXII, blz. 157-249 .

Dr. P. Rogghé : Eeklose Reuzen, Reuzinnen en Reusjes. — De eerste Protestanten te Eeklo. — De beruchte Familie De Ketelboetre te Eeklo. — Heelmeesters te Eeklo. — Angelus Bernard Van Han. — Eeklose Heiligen en Beschermheiligen. — Idem, XXII, blz. 296-309.

W. Steeghers : Onze Kwartierstaat. — Eduardus Ludovicus Neelemans (1820-1899). — Idem, XXII, blz. 103-112.

Alfons RYSERHOVE.

IN MEMORIAM ARTHUR VERHOUSTRAETE

ARTHUR VERHOUSTRAETE
ALS LOKALE VORSER

In ons twintigste Jaarboek hadden wij reeds de gelegenheid de verdiensten van wijlen Arthur Verhoustraete te belichten.

Onze vriend en medebestuurslid, Inspecteur Ryserhove, tekende toen in een opgemerkte bijdrage, vooral de mens Arthur Verhoustraete, ten voeten uit.

Bij zijn heengaan willen wij nu vooral zijn betekenis als lokale vorser even belichten.

Arthur Verhoustraete is slechts vrij laat tot de lokale geschiedschrijving gekomen. Nauwkeurig en bedachtzaam heeft hij zich toen aan de arbeid gezet.

Zijn zin voor het detail was zo spreekwoordelijk als zijn dienstbetoon. Hoe dikwijls hebben wij hem in de leeszaal van het Rijksarchief te Gent, niet gebogen zien zitten over het landboek van Aalter, dat hij met minitieus geduld helemaal gecopieerd heeft. Al wat hij schreef was trouwens origineel werk, uit ontelbare bronnen samengepuurd.

Zijn gaafste bijdrage is ongetwijfeld : «*Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan*». Hier is de analitische speurder op zijn best.

Het syntetisch denken lag hem minder en daarom is hij er allicht nooit toe gekomen, ooit een monografie over Aalter te schrijven, wat wij nu, bij zijn verscheiden, hartsgrondig betreuren.

Arthur Verhoustraete was een specialist van de feodaliteit en van de lokale instellingen. Zijn artikelen «*Leenroerig overzicht van Aalter I en II*» en «*Feodaal overzicht van Ruiselede*» zijn in hun genre echte juweeltjes.

Zijn grootste verdienste op het vlak van de lokale vorsing, ligt ongetwijfeld in zijn oorspronkelijkheid en zijn zin voor analyse. Zijn bijdragen zullen blijvend geconsulteerd worden.

Achiel DE VOS.

LIJKREDE

UITGESPROKEN VOOR DE HEER
RENE ARTHUR VERHOUSTRAETE
OP HET KERKHOF TE AALTER,
WOENSDAG 2 JUNI 1971.

Geachte Medeburgers, Mevrouwen, Mijne Heren,

Wij begraven hier vandaag — met leed in het hart — de Nestor van de lokale geschiedschrijving in het Meetjesland. In naam van onze Voorzitter, dhr. De Vos, van ons Bestuur en van gans het Heemkundig Genootschap breng ik openlijk hulde aan het werk en aan de nagedachtenis van deze grote zoon van Aalter, dhr. Arthur Verhoustraete. Ik voeg mijn persoonlijke dank om 30 jaar trouwe vriendschap daaraan toe.

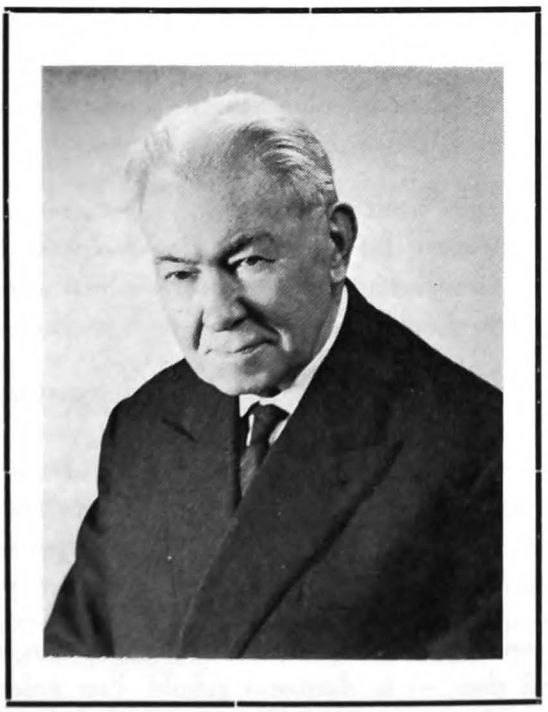

De glorie is de zon van de doden ! Nooit klonken deze woorden zo waar, als hier bij het graf van deze hoogstaande, bescheiden en schone mens ; hij ging heen in de glans van àl te late en àl te geringe erkenning. Het lag ook in de aard van zijn karakter steeds in de schaduw te leven, hij heeft het zelf niet anders gewild.

Met de heer Verhoustraete is een typische en legendarische figuur uit Aalter en uit het Meetjesland heengegaan. Als geen ander heeft hij nederig en volhardend zijn volk gediend. Autodidact van het zuiverste water, oudste van een gezin met 18 kinderen, die slechts tot zijn twaalfde jaar school mocht lopen, bracht deze geniaal begaafde jonge telegrambesteller en telefonist het uiteindelijk tot een geleerde, tot de onovertroffen heemkenner en geschiedschrijver van zijn gewest. Hij verbaasde iedereen door zijn eruditie, zijn ontzaglijke algemene kennis en vertrouwdheid met het eigen heem, zijn grote belezenheid, zijn uitgebreide gamma gedegen artikelen over de streek van Aalter. Hij bleek volkomen thuis in de kennis van het Middelnederlands, het Latijn, de cartografie, het oude schrift, de vroegere instellingen, de juridische terminologie en kende vlot vier moderne talen. Zijn stijl was zeer gaaf, kloek en kernachtig. In het scherp vastleggen van een sprokkeling of korte notitie, het schetsen van een kaart of plannetje, was hij effenaf meesterlijk. Zijn mooi en karaktervol schrift, dat wij nu niet langer zullen zien, herkende men uit de duizend.

Onder de hoede van zijn vrome ouders was hij daarenboven tot een zeldzaam goed en hulpvaardig mens gerijpt, in dienst van allen en alles, totaal onbaatzuchtig en belangloos. Wij bewonderen zijn bescheidenheid en dienstbetoon. Ontelbaar zijn de anonieme bouwstoffen die hij geleverd heeft aan menig auteur, die bij hem te rade kwam.

Honderden zanters heeft hij geholpen bij het samenstellen van hun stamboom of kwartierstaat. Bij elke vergadering deelde hij kwistig blaadjes en nota's om ; een eenvoudige inlichting kon bij hem uitgroeien tot bladzijdenlange gegevens, waarvoor hij zich tijd noch moeite spaarde.

Gans het verleden en heden van Aalter en omgeving staken in hem. Niemand heeft tot hiertoe Aalter zo lief gehad en zoveel eer aangedaan. Eerbiedig tegenover het gezag, stond hij graag en volkomen in dienst van de gemeente en van de parochie. Hij was oorlogsvrijwilliger en oudstrijder, maar steeds in de eerste plaats een officier en verdediger van het verongelijkte Vlaanderen.

Hij heeft gewerkt als niet één ; de nachtelijke uren waren de zijne, terwijl de wereld sliep — in duisternis gehuld. Een gedeeltelijk resultaat van zijn arbeid vindt men in zijn bibliografie, doch lang niet alles wat hij opgezocht en geschreven heeft werd tot hiertoe gepubliceerd. De heer Verhoustraete was eerder aarzelend en zeer bedachtzaam in zijn schrijven ; daardoor heeft hij vooral analytisch gewerkt en is bijgevolg — jammer genoeg ! — voor Aalter en het Land van de Woestijne nooit tot de grote synthese gekomen, waartoe hij nochtans beter dan wie ook in staat was.

Hij was werkelijk groot als geleerde, als Aalternaar, als vlaming, als christen, als mens. In zijn enkele hoge persoonlijkheid verenigde hij de traditionele deugden van zijn stoer westvlaams voorgeslacht : onverdroten werklust, liefde voor het land, onkreukbaarheid, rechtgeaardheid en echte godsdienstzin. Machtig leefden grote krachten in deze bescheiden en zwijgzame volksmens : iets van de adel en rasfierheid van de vlaamse ridder, de koppige onverzettelijkheid van de poorter, de werkkracht van de boer en van de middeleeuwse monnik de diepe en vrome ziel. Met Gezelle had hij in zijn laatste uren mogen zeggen : «Ik heb geleefd in eenvoud van hart, in zelfvergetenheid en in de waarheid».

Er was iets tragisch aan zijn persoon, onbestemd, eerder van atmosfeer dan van wezenheid. Meestal ging hij vereenzaamd zijn weg, eenzaam naar het lichaam, alsof hij het leven niet bloedwarm genieten kon ; eenzaam naar de geest, omdat weinigen konden afstemmen op zijn golflengte of hem konden ontmoeten op zijn niveau. Nagenoeg niemand heeft hij een diepere blik gegund in zijn eerzaam en peilloos gemoed. Veel leed hij in stilte, gekneusd door onbegrip en menselijk onrecht ; misschien had ook zijn vrijmoedig en argeloos karakter hem daartoe wel voorbestemd : doch daarover zweeg hij liever en slechts met de grootste reserve sprak hij over zichzelf. Altijd bekommerd om anderen, heeft hij trouwens voor zijn eigen persoon zeer weinig gevraagd en dan ook bijna niets gekregen. Wie voor zichzelf weinig verlangt, maakt zich vanzelfsprekend weinig illuzies...

Als vriend echter, voor wie hem ietwat beter kende, was hij een engel, steeds dienstvaardig, troostbereid en trouw. Eigenlijk hebben wij hem nooit uitbundig zien lachen, er was eerder een ragfijn waas van droom en melancholie om hem heen ; maar zijn peinzende, meewarige blik en zijn goedige glimlach zullen wij missen en niet kunnen vergeten.

Hij was gelovig met het onvoorwaardelijk, voorvaderlijk Geloof. Trouwe zoon van de Kerk, bleef hij met hart en ziel verknocht aan parochie, priesters en dorpskerk. Hij is gestorven zoals hij geleefd heeft, gelaten en waardig, vol groot geloof en overgave, overtuigd dat de Heer hem genadig zal wezen. Aalter heeft meteen ook een beste parochiaan verloren, een mens van de oude stempel.

Geachte Familieleden, de Overledene was uw steun, uw rechtmatige trots en uw vreugde. Groot is uw verlies, maar denk ook aan het onze. Laten zijn schoon leven en zijn stichtende dood, samen met onze hulde van dank en bewondering, U een troost zijn. Uw Dierbare was een groot man, hij heeft niet voor niets geleefd en zal in lengte van dagen niet vergeten worden. Ook zijn werk overleeft hem.

Wij vertrouwen hem toe aan de goede aarde van Aalter, dat hij zo onbegrensd en zonder te rekenen liefhad, in de onmiddellijke nabijheid van het «rond punt» waar hij geboren werd en kind was, onder de schone hemel van Vlaanderen, het land dat hij zo beminde en uitzonderlijk gediend heeft, vlakbij die kerk, waarvan hij hield als geen ander.

Dat hij in vrede ruste, onder het Kruis van de hoop, teken en waarborg van Verrijzenis !

A. RYSERHOVE
Inspecteur L.O.

BIBLIOGRAFIE VAN ARTHUR VERHOUSTRAETE

samengesteld door

Insp. A. RYSERHOVE en Ir. L. STOCKMAN

Gebruikte afkortingen :

AM. = Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo.
BB. = Bos en Beverveld, Oedelem.
LN = Het Land van Nevele ; berichtenblad van de heemkundige kring, Landegem.
OD. = Ons Doomkerke, Oostkamp.
OH. = Ons Heem, Mededelingen van het Verbond voor Heemkunde, Genk.
OM. = Ons Meetjesland. Tijdschrift voor heemschut, volkskunde en geschiedenis, Eeklo.

A. HISTORISCHE BIJDRAGEN.

1947

1. *De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600.* — Beernem, Drukk. M. De Prest-Martens, z. j. (1947), 19 blz. Deze bijdrage verscheen vooraf als feuilleton, nov. 1945, in verschillende nrs van het weekblad «De Ster», uitgegeven door M. De Prest-Martens te Beernem. Dit artikel werd opnieuw gedrukt in AM. nr 10 (1959), 191-208 en in het huldeboek van de jubileumviering van Z.E.H. Neyt, pastoor te Aalter, 33-50, Drukk. Standaert- Van Steene, Maldegem, z. j. (1960).

1949

2. *Iets over den Fransen meier van Aalter, over zijn Adjuncten en over de plundering en vernieling van hun woning in 1814.* — AM. nr 1 (1949), 78-85.

1950

3. *Molens binnen het maalgebied van het Land van de Woestijne.* — AM. nr 2 (1950), 32-48. In het tijdschrift «Toerisme» van de V.T.B., jaarg. 23 nr 8 (16-4-1944) p. 73-74 en nr 9 (1-5-

1944) p. 84, verscheen een aanverwant artikel over de *Molens te Aalter*, ondertekend door Jozef Van Overstraeten, naar een tekst van Arthur Verhoustraete.

1951

4. *De verering van de H. Cornelius te Aalter.* — AM. nr 3 (1951), 101-112.

1952

5. *Over de opvolging van Pieter Bladelin als heer van Middelburg in Vlaanderen.* — AM. nr 4 (1952), 153-155.

1953

6. *Over het Stalinsgoed en de Ganzeplas te Aalter.* — AM. nr 5 (1953), 191-198.

1956

7. *Mengelingen over de noordkant van Aalter.* — AM. nr 7 (1955-1956), 109-126.
8. *Over de scheepvaart op het kanaal van Gent naar Brugge en over de marktschepen in het bijzonder.* — AM. nr 7 (1955-1956) 225-230.

1957

9. *St. Maria-Aalter* — AM. nr 8 (1957), 207-246.

1958

10. *Over de heerlijkheden van Lotenhulle.* — AM. nr 9 (1958), 151-158.
11. *Het oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan.* — AM. nr 10 (1959), 5-54 + uitslaande kaart. Deze bijdrage verscheen ook in de voorlichtingsreeks van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis, onder nr 27 (1960). Gent ; 50 blz.
12. *Het Wessegemse op Aalter.* — AM. nr 10 (1959), 128-133.
13. *Uit een oud renteboek. «Hoe de heer goet anveerden zal in acht manieren».* — AM. nr 10 (1959), 134-135.
14. *Bijdrage tot de geschiedenis van Bellem.* — AM. nr 10 (1959), 152-159.

1960

15. *Iets over het Bulskampveld.* — OD. jaarg. V nr 2 (maart 1960), 9-10.
16. *Losse gegevens over de kerk van Aalter door de eeuwen heen.* — In het huldeboek van de jubileumviering van Z.E.H. Neyt, pastoor te Aalter, 20-32. Drukk. Standaert-Van Steene, Maldegem, z. j. (1960).
17. *Het Vijfringengoed te Aalter.* — AM. nr 11 (1960), 272-279 + kaart en foto.
18. *Het Bakensgoed te Aalter.* — AM. nr 11 (1960), 295-298. Over hetzelfde onderwerp verscheen reeds een bijdrage in «De Ster» van 22 juni 1946. Drukk. M. De Prest-Martens, Beernem.

1961

19. *Het Hooggoed te Sint-Maria-Aalter,* — OD. jg. VII nr 1 (dec. 1961), 19.
20. *De rondreis van Walter de Marvis, bisschop van Doornik, in 1242.* — AM. nr 12 (1961), 228-236 + uitslaande kaart.

1962

21. *Een eigenaardige grens.* — OD. jg. VII nr 2 (maart 1962), 11-12 + kaartje.
22. *De Pietendries op Knesselare en Aalter.* — AM. nr 13 (1962), 225-229 + kaartje.
23. *Over de pastorij van Aalter.* — AM. nr 13 (1962), 251-255.

1964

24. *Het geweezen buitengoed de Bie op Aalter.* — OD. jg. IX nr 2 (maart 1964), 11-12.
25. *Leenroerig overzicht van Aalter.* — AM. nr 15 (1964), 169-260 + twee uitslaande kaarten. Deze belangrijke bijdrage werd ook opgenomen in het boek : *Leenroerig overzicht van Aalter en Knesselare* (in samenwerking met A. Ryserhove), 5-96 (1965). Drukk. Standaert-Van Steene, Maldegem.

1965

26. *Iets over het goed ten Bokhoute te Sint-Maria-Aalter.* — OD. jg. X nr 3 (juli 1965), 12-13 + kaart.

27. *Nota bij de kaart van de heerlijkheden van noordwestelijk Ruiselede.* — OD. jg. XI (nov. 1965), 15-16 + kaart.
28. *Feodaal overzicht van Ruiselede.* — AM. nr 16 (1965), 92-131 + tekening en uitslaande kaart. Van dit belangwekkend artikel verscheen een losse overdruk op slechts 40 exempl. (1965). Drukk. Standaert-Van Steene, Maldegem ; 52 blz.

1966

29. *Kort overzicht van het leenroerig Oedelem.* — BB. nr 1 (1966), 45-51 + foto.
30. *De baljuw en de griffiers Roelandts van Oedelem.* — BB. nr. 1 (1966), 119-120.
31. *Leenroerig overzicht van Aalter II.* — AM. nr 17 (1966), 69-99. Daarvan bestaan ook 100 losse overdrukken (1966).
32. *Rondom Nobelstede te Aalter.* — OH. jg. XX (1966), 56-61 + kaart.

1967

33. *De heren van Praet te Oedelem.* — BB. nr 2 (1967), 101-115.
34. *Oud Aalter.* — AM. nr 18 (1967), 306-347 + 40 illustraties. In samenwerking met A Ryserhove en R. Tondat. Deze bijdrage werd met een voorwoord van burgemeester J. De Crem, begin 1968, los verspreid in alle huizen van Aalter, op 2.700 exempl. ; 48 blz.

1969

35. *Het goed te Bankers en de Diksmuidse boterweg.* — OD. jg. XIV nr 1 (febr. 1969), 5-6 + kaart.

1970

36. *Het «kalseidje aan de Krompoel» te Aalter.* — ON. jg. III nr 4 (1970), 3-4.
37. *Inventaris van archiefbronnen.* — LN. jg. I nr 1-2 (1970), 23-29.

1971

38. *Poeke.* — LN. jg. II nr 2 (1971), 48-64 + kaart. Deze laatste bijdrage werd persklaar gemaakt door J. Luyssaert en J. Taeldeman.

B. MEDEWERKING AAN WEEKBLADEN EN DIVERSE PUBLICATIES.

— *Kaart van Aalter* op 1/10.000. Drie uitgaven tussen 1943 en 1954. In samenwerking met Jan Alyn.
— *Over de Krompoel te Aalter.* In «Toerisme» jg. 23 nr 3 (1-2-1944), p. 25. Verder zijn er nog verschillende kleine stukjes over de Krompoel verschenen in «Toerisme - De Toerist», vanaf 1956.
— *Straatnamen te Aalter.* Verschenen als feuilleton, van december 1954 af, in het weekblad «*De Aaltenaar*», een lokale uitgave van het weekblad «*Vrij Maldegem*», uitgegeven door J. Van Hoestenberghe, te Maldegem. Van «*De Aaltenaar*» verschenen slechts elf nummers.
— *De straat- en wijknamen te Aalter.* Gestencilde uitgave op 50 ex. (1957), 12 blz.
— *Verslag (over de bespreking ter vastlegging) van de straat- en wijknamen te Aalter.* Gestencilde uitgave op 50 ex. (1960), 10 blz.
— *Reisweg van het bezoek aan Aalter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland.* Gestencilde uitgave op 100 ex. (1962), 16 blz.
— *Refutatie van het boek «Rond Aalter in den Franschen tijd» van H. Van de Genachte.* Gestencilde uitgave op 75 ex. (1963), 20 blz.
— *Kaart op 1/10.000 van de straten en wijken van Aalter.* Gedrukt door het Militair Geografisch Instituut op 150 ex. in 1964.
— *In memoriam Mevrouw Bosmans.* OD. jg. X nr 1 (nov. 1964), 9-10.
— *Kriskras doorheen de geschiedenis van Aalter.* In «De Toerist», jg. 45 (1965), 438-444.
— *De Tieltse tak van het geslacht Roelandts.* In «De Zondag» weekblad voor Tielt, jg. 1966, nrs van 19/11, 26/11 en 3/12/1966. Het is een omwerking van een opstel van wijlen Arthur Impe, Tielt.
— *Belezingsformules.* OM. jg. I nr 3 (sept. 1968), 3-4.

C. VARIA.

1. In de familiekundige vraagbaak van OH.
   — *Aarsele - Nieuwenhuyse.* Jg. X (1952), 166.
   — *Craevnest en Romedy.* Jg. XIV (1960), 239.
   — *Familie De Grave.* Jg. XV (1961), 101-102.
   — *Molenaars Braet.* Jg. XV (1961), 130-132.

2. In de rubriek «Molenberichten» van OH.
   — *Ruiselede*. Jg. XII (1958), 181.
   — *Molen*. Jg. XII (1958), 182.
   — *Ontwateringsmolen*. Jg. XIII (1958), 38.
   — *Aalter*. Jg. XIII (1959), 155.
   — *Aalter*. Jg. XIV (1959), 68-69.
   — *Strokotmolen*. Jg. XV (1961), 92.
   — *Malen op Zon- en Feestdagen*. Jg. XX (1966), 226-227.
3. In de rubriek «Sprokkelingen» van OH.
   — *Nog Marktwegen*. Jg. VIII (1950), 40.
   — *Lotenhulle*. Jg. VIII (1950), 67.
   — *Lotenhulle : Veronica's kruis*. Jg. IX (1951), 22.
   — *Nog over St. Hubertusviering*. Jg. IX (1951), 97.
   — *Oude afspanningen te Aalter*. Jg. X (1952), 12-13.
   — *Moerbeziebomen in Vlaanderen*. Jg. XIV (1960), 192.
   — *Tolpaal*. Jg. XVI (1962), 196.
   — *Benoemingen*. Jg. XVII (1963), 217-218.
   — *Nog over dennen in Vlaanderen en dies meer. IV*. Jg. XVIII (1964), 152-153.
   — *Stallichten*. Jg. XIX (1965), 249.
   — *Susceptores catechismi*. II en III. Jg. XX (1966), 226-227.
   — *Mergel, Mergelen en Mergelputten*. Jg. XXIII (1969), 230.
   — *Pekpot, peklepel*. Jg. XXIII (1969), 259.
   — *Transvaalse herinneringen in Vlaanderen*. Jg. XXIII (1969), 262.
   — *Ingemetseld kruis, metselaars kenteken*. Jg. XXIV (1970), 174.
   — *Moerbeziebomen. IV*. Jg. XXV (1971), 18.
4. Sprokkelingen in AM.
   — *Gelijke behandeling door vriend en vijand*. Nr 1 (1949), 26.
   — *Er komen geen zomers meer gelijk vroeger*. Nr 1 (1949), 40.
   — *Andere tijden, gelijke zeden*. Nr 1 (1949), 81.
   — *Verdwenen heerlijke hofsteden*. Nr 20 (1969), 377.
   — *Hofstede Schoonberghe*. Nr 20 (1969), 377-378.
5. Sprokkelingen in LN.
   — *De Popp-kaart*. Jg. I nr 1-2 (1970), 30.
   — *De Popp-kaarten*. Jg. I nr 3 (1970), 28-29.

D. BOEKBESPREKINGEN.

— M. COORNAERT, *Bijdrage tot de historische geografie van de streek rondom Brugge*. — AM. nr 19 (1968), 357-359 + kaartje.
— J. DE CAVELE, *Katharina van Boetzelaer*. — AM. nr 21 (1970), 274.

BOEKBESPREKING

DE GESCHIEDENIS VAN ERTVELDE

Achiel De Vos : Geschiedenis van Ertvelde. — Uitgave van het Gemeentebestuur Ertvelde, 1971. Drukkerij P.V.B.A. Schoonbaert, Brugge ; LIV + 1083 blz., meer dan 400 illustraties en kaarten, 124 tabellen en grafieken. Prijs 400 fr. Te bestellen bij het Gemeentebestuur van Ertvelde.

De belangrijkste gebeurtenis op heemkundig gebied in het Meetjesland in het jaar 1971 is ongetwijfeld het verschijnen van de geschiedenis van Ertvelde. In 1965 kreeg onze voorzitter Achiel De Vos van burgemeester J. Van Steenberghe de opdracht de geschiedenis van de gefusioneerde gemeenten Ertvelde en Kluizen samen te stellen. Zeer entoesiast begon hij met de eerste opzoekingen niet vermoedend welk uitgebreid en verspreid bronnenmateriaal over die beide gemeenten bestond. De uitgave was gepland tegen einde 1968, maar de auteur was verplicht er drie jaar bij te nemen om dit omvangrijk werk tot een goed einde te kunnen brengen. De schrijver, die van geen half werk houdt, wilde alle bronnen inzien en raadplegen. Het terrein waarop hij zich bewoog, was omzeggens braakliggend, want geen enkele voorstudie was beschikbaar. Enkel De Potter en Broeckaert hadden zeer summier de geschiedenis van die beide gemeenten behandeld.

Onze betreurde eerste voorzitter Dr. Edmond Tieleman formuleerde in 1949 enkele eisen waaraan een goede dorpsmonografie moet voldoen : «*In de eerste plaats de groei van het verleden naar het heden, daarna de beschrijving van grond en landschap met het ontstaan en de ontwikkeling ervan ; beschrijving van het huidige leven van de dorpsgemeenschap met de geschiedenis ervan of beter nog een bezinning in het heden door inzicht in het verleden. De dorpsgeschiedenis zou dan vooral moeten geven duidelijke, op bepaalde teksten gefundeerde voorstelling van het leven van de mensen en veel minder van de kasteelheren die veelal vreemden waren en vreemden bleven*». Ik meen dat de monografie van Ertvelde in hoge mate aan die criteria voldoet.

In de eerste hoofdstukken laat de auteur ons kennis maken met het natuurlandschap en de eerste land- en waterwegen. Op de kruising van de Antwerpse heerweg en de weg van Gent naar Biervliet vestigen zich de eerste bewoners te Ertvelde. Kluizen is meer een ontginnersdorp, gesticht op initiatief van de abt van Ename langsheen de Lange beek. In dit geografisch kader schetst de auteur de feodaal-administratieve structuur, de parochiale geschiedenis, de sociaal-economische structuur en de belangrijkste politiek-militaire gebeurtenissen.

In het hoofdstuk over de feodaal-administratieve structuur is vooral de paragraaf gewijd aan de lokale instellingen zeer merkwaardig : het is een duidelijk overzicht van de lokale ambtenaren, zoals baljuw, schout, schepenen enz., die in het leven van de gewone man rechtstreeks ingrepen. We maken ook kennis met de verschillende manieren waarop de inwoners van Ertvelde en Kluizen belast werden. De lezer kan zeer goed de problemen aanvoelen waarmee onze voorouders geconfronteerd werden en kan even vergelijken met hetgeen hij nu allemaal moet betalen.

In de parochiale geschiedenis treffen we een uitgebreide paragraaf aan over de tiendenverdeling te Ertvelde-Kluizen. De auteur is er volledig in geslaagd die moeilijke puzzel volledig op te lossen door te steunen op het omvangrijk archief van de abdij van Nonnenbosse en de abdij der Bijloke, dat prachtig materiaal in dit verband bevat. Die paragraaf biedt een uitstekend overzicht van de betekenis der tienden als bron van inkomsten voor de abdijen en de pastoor, van de manier waarop zij geheven werden en van de betwistingen die konden ontstaan tussen pastoor en tiendeheffer. Die paragraaf mag als voorbeeld gelden van een beschrijving van de tienden. Ook de paragraaf over de kosterij brengt een nieuw geluid in de dorpsmonografie : de rol van de eerste medewerker van de pastoor in het middeleeuwse dorpsleven wordt hier treffend getekend. Nog beter wordt het gedrag en de werkzaamheden van de pastoor beschreven in de paragraaf over de pastoors en hun kerk. Ook de gewone gelovigen komen aan bod in dit hoofdstuk van de parochiale geschiedenis. De schrijver heeft het maximum aan gegevens gehaald uit de dekanale visitaties om een volledig beeld te schetsen van het godsdienstig leven in de zeventiende en achttiende eeuw te Ertvelde en Kluizen.

Voor het hoofdstuk over de sociaal-economische structuur heeft de auteur de staten van goed uitgepluisd ; heel de paragraaf over het eigenlijk boerenbedrijf steunt daarop. Men vindt er een overzicht van de veestapel, van het gebruikte alaam, de geteelde gewassen en de akkerprijzij tijdens de periode 1642-1795. Bovendien heeft hij de verhouding berekend tussen het aantal koeien en de akkerprijzij om een beter inzicht te krijgen

in de grootte en het belang van de boerenbedrijven. Alhoewel die paragraaf uit vele droge cijfers bestaat (vrucht van vele uren arbeid!) beschouwen we die toch als een der merkwaardigste omdat we een goeie kijk krijgen op het landbouwbedrijf in de zeventiende en achttiende eeuw. Het is een onmisbare paragraaf in een dorpsgeschiedenis. Ook de metode voor het berekenen van het aantal uitbatingen aan de hand van de penningkohieren en de landboeken lijkt mij zeer bruikbaar door haar eenvoud en haar overzichtelijkheid. Het heeft immers weinig zin om de verhouding pachtgrond - eigen grond tot op 1 % te gaan berekenen daar het aantal uitbatingen van een bepaalde grootte veel te klein is om een samenhangend geheel te verkrijgen. Daarom is het beter zich te beperken tot de drie types, voorgesteld door de auteur : overwegend eigendom, half pacht - half eigendom en overwegend pacht. Belangrijk is ook de paragraaf over de evolutie van de grote pachthoven, opgemaakt aan de hand van de pachtbrieven.

Een kort hoofdstuk over de politiek-militaire gebeurtenissen en hun weerslag op het dorpsleven besluit het eerste deel van de geschiedenis van Ertvelde.

In het tweede deel schenkt de auteur veel aandacht aan de wegenpolitiek die in de negentiende eeuw sterk op de voorgrond komt. In de twintigste eeuw zijn de industrievestigingen langsheen het kanaal Gent-Terneuzen zeer belangrijk. Daardoor werd het oostelijk gedeelte van het landelijk Ertvelde volledig van uitzicht veranderd. Ook de opkomst van het onderwijs wordt uitvoerig behandeld.

Een uitgebreid hoofdstuk wordt aan het ontspannings- en kultureel leven gewijd : een bonte stoet van allerlei verenigingen trekt voorbij : waarin de Ertveldenaren zich met veel genoegen zullen herkennen. Ik denk dat de gewone man dit deel het interessantste zal vinden omdat hij daar zelf actief aan bod komt. Dit deel zal dan wel de vakhistoricus minder aanspreken, maar ik meen dat de volksmens ook op zijn plaats is in een dorpsmonografie. Dezelfde opmerking zou men kunnen maken over het hoofdstuk dat handelt over de sociale verenigingen en de jeugdbewegingen. Zij zijn echter betekenisvol omdat zij een zeer goede illustratie zijn van de opgang van het vlaamse volk sedert honderd jaar.

De laatste hoofdstukken over het spaarbekken en de wateringen liggen dan meer op het vlak van de algemene geschiedenis. Vooral de aanleg van het spaarbekken is een grondige ingreep in het landschap van Ertvelde. Het spaarbekken zal een belangrijke rol gaan spelen in de watervoorziening van onze streek en verdient dan ook een plaats in de geschiedenis van de gemeente Ertvelde.

De dynamische burgemeester van de gemeente Ertvelde heeft het goed bekeken wanneer hij de opdracht gaf aan Achiel De Vos om de geschiedenis van Ertvelde te schrijven. Het resultaat is een prachtig boekwerk geworden van 1078 blz. met een overvloed aan prachtige illustratie en mooie uitslaande kaarten. Een register van de plaats- en persoonsnamen vergemakkelijkt het opzoeken van een detail. Bovendien vindt de lezer nog een lijst van de kaarten, een lijst van de grafieken, een lijst van de tabellen en een lijst van de illustraties. De leesbaarheid van dit werk wordt zeer verhoogd door de besluiten die na elke belangrijke paragraaf of hoofdstuk volgen. Dit alles maakt de geschiedenis van Ertvelde zeer bruikbaar voor wetenschappelijke doeleinden.

De geschiedenis van Ertvelde mag zonder twijfel tot voorbeeld gesteld worden voor diegenen die een dorpsmonografie willen schrijven. Onze huidige voorzitter heeft het ideale beeld van een dorpsgeschiedenis, voorop gesteld door onze eerste voorzitter Dr. Edmond Tieleman, ver overtroffen ! Het is een geschiedenis, stevig gegrond op de historische bronnen en de historische literatuur (de lijst van de bronnen en de historische werken telt 30 blz.), die èn aan de vakhistoricus èn aan de gewone belangstellende de grootste voldoening schenkt. Dit werk is een bewijs dat de beoefening van de lokale geschiedenis een zinvolle bezigheid is die op akademisch niveau kan gebracht worden.

Ir. Luk STOCKMAN.

Drs Lieven K. Cumps : Gecommentarieerde sagenverzameling uit de streek van Zuid-Brugge en omgeving. — Bij de Uitgeverij E. Veys, Tielt, verscheen in 1971 het merkwaardig volkskundig werk, waarmee dhr. Cumps tot licentiaat in de Germaanse filologie is gepromoveerd. Wij kunnen de verdiensten van deze verhandeling, onder impuls van Prof. Dr. K.C. Peeters, niet genoeg in de verf zetten.

Deze grote bijdrage tot de kennis van de Westvlaamse volkssage is de rijpe vrucht van persoonlijk veldwerk in tien Zuidbrugse gemeenten : Assebroek, Jabbeke, Loppem, Oostkamp, Sint-Andries, Sint-Michiels, Snellegem, Varsenare, Zedelgem en Zerkegem. De verzameling bevat 478 sagen en varianten die in hoofdzaak betrekking hebben op de geesten- en toverwereld (427 nrs) ; ook de duivelssagen en de historische sagen, waarvoor de scheidingslijn soms moeilijk te trekken is, zijn vertegenwoordigd (51 nrs). Onnodig te benadrukken hoe deze verantwoorde materiaalverzameling voor het nabije Meetjesland eveneens een echte goudmijn vormt, met honderden aanknopings- en vergelijkingspunten.

Het werk telt 382 blz. en verschillende kaarten, het is royaal en prachtig gebonden — op groot formaat — uitgegeven ; het wordt bijzonder aanbevolen aan onze leden en volkskundigen. Te bestellen bij de Drukkerij Erik Veys, Ieperstraat 18, 8880 Tielt, postrek. nr 5885.64 (prijs 550 fr ; B.T.W. inbegrepen).

A. R

R. Bernaert : Uit de Kronieken van Sint-Laureins. — Aan onze leden en ongeduldige inschrijvers kunnen wij mededelen dat het tweede deel van de «Kronieken van Sint-Laureins vóór 1900» ter pers is en in de loop van maart 1972 zal verschijnen (P.V.B.A. Van Hoestenberghe, Maldegem). Zoals men weet vormen deze kronieken een bewerking van de vele historische aantekeningen van wijlen Pastoor De Swaef († 1898), door E. H. Bernaert met veel liefde en toewijding gebundeld, geïllustreerd en gepubliceerd. Ook voor familievorsers die in Sint-Laureins belanden is deze uitgave onder menig opzicht belangwekkend.

A. R.

Wilfried Steeghers — De Staten van Goede van Eeklo (1523-1792): een volledige genealogische ontleding. — Deze publicatie van V.V.F. Oost-Vlaanderen omvat drie boekdelen van elk 250 blz., met voorwoord van Inspecteur Ryserhove. D prijs voor de drie gestencilde delen, aangetekende verzending en B.T.W. inbegrepen, bedraagt 650 fr, indien men vóór 16 april 1972 stort op P.C.R. nr 3896.13 van W. van Hille, Voorzitter V.V.F. Oost-Vlaanderen, Casinoplein 27, 9000 Gent. Na 16 april 1972 wordt de prijs 750 fr. voor zo ver de voorraad nog strekt, want in principe zal de oplage gelijk zijn aan het getal vóórintekenaars op deze datum. Indien dit onschatbaar naslagwerk — een reuzearbeid van Wilfried Steeghers — kan gepubliceerd worden tegen 1 fr per blad, dan is het door de royale tussenkomst van een Eeklose «mecaenas», die wij hier van harte danken.

W. v. H.

KRONIEK

OP BEZOEK TE KNESSELARE

Schepen Busschaert verwelkomde op 22 augustus 1971 — in naam van het Gemeentebestuur — méér dan 160 leden van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland en van de Heemkundige Kring van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen te Knesselare. De ontvangst ging door in de parochiale feestzaal, vermits het nieuw gemeentehuis niet tijdig klaar kwam. Bijna al de gemeenteraadsleden en de voltallige geestelijkheid waren daarbij aanwezig.

Daarna belichtte Voorzitter Achiel De Vos de verdiensten van ons medelid Insp. Alfons Ryserhove, op gebied van de plaatselijke geschiedenis en van de familiekunde, die hij beide reeds dertig jaar lang onafgebroken beoefent. De Voorzitter van de Heemkundige Kring van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen verklaarde dat hij zeer gelukkig was om samen met ons, op deze mooie zondagnamiddag, een stukje van het Meetjesland — grensland van Zeeuws-Vlaanderen — te kunnen bezoeken.

Aan alle aanwezigen werd een grote kaart aangeboden, alsook een mooi geïllustreerde brochure van 52 blz., waarin een beknopt historisch overzicht van Knesselare, een studie betreffend de straatnamen en een bijdrage over het gemeentewapen werden opgenomen. Dit alles werd integraal door het Gemeentebestuur bekostigd, waarvoor onze oprechte dank.

Na de receptie en het drinken van de erewijn begon de tocht door Knesselare, onder leiding van Inspecteur Ryserhove, met een kort bezoek aan de neo-gotische Sint-Willibrorduskerk, die voltrokken werd in 1895. Veel ouder en interessanter is de mooie pastorie achter de kerk, opgebouwd in 1779. Het is een fraai voorbeeld van een klassiek, voornaam en zeer goed onderhouden gebouw, midden schone hovingen.

Er volgde nog een korte uitleg op het dorpsplein en daarna zette de lange sliert auto's — méér dan 50 ! — zich in beweging, om de oude dorpskern te verkennen. Bij de eerste halte toonde onze gids een specimen van het klissekruid (lappa magna), waaraan de gemeente Knesselare

De massale groep deelnemers, vóór de bijgebouwen van de Prinsengoedhoeve te Knesselare op 22 augustus 1971.

Foto R. Tondat.

haar naam zou ontleend hebben : de lare waar veel klissekruid groeit. Die lare of dit stuk onbebouwde grond lag vlakbij de oudste nederzetting van Knesselare, het Prinsengoed. Die oude grafelijke hoeve heeft maar weinig meer van haar vroegere luister behouden. De hoevegebouwen zijn ordeloos neergezet en geven eerder een verwaarloosde indruk. De twee paalstenen van 1792, geplaatst op de grens van het Land van de Woestijne en van het Knesselaarse, zijn merkwaardig.

Aan het Prinsengoed voegden ook Mevrouw en de heer Burgemeester Devreese — niettegenstaande zijn gezondheidstoestand — zich bij het gezelschap, wat een warm applaus uitlokte. Er werd eveneens een kleine afvaardiging opgemerkt van onze Westvlaamse zustervereniging «Bos en Beverveld», uit Oedelem.

Vandaar reden wij voorbij de plaats waar eenmaal de vierschaar van de Graaflijkheid stond en doorheen het gebied van het Knesselaarse, onder Oedelem, om voorbij het Zeldonkkruis, het foncier van Wulfsberge en de oude herberg «De Hoorn» de parochie Oostveld te bereiken. Het Oostveld of «Swarte Veld», een uitloper van het grote Maldegemveld, werd eerder laat ontgonnen en kreeg slechts in 1911 een eigen parochie. De kerk brandde volledig uit op 27 mei 1940.

Bij de uitleg aan de Kapel van O.L.Vrouw-Voorspraak te Knesselare.
Foto R. Tondat.

Verder ging de tocht door het bijna onbewoond gebied van Burkel, doorheen prachtige dreven. Na de weldoende rust en de kalmte van Burkel kwamen we spoedig opnieuw in het gewoel en de drukte van het moderne verkeer op de Knokseweg. Hier werd de autokaravaan voorlopig in twee delen gesplitst, zodat wij bij de volgende halte aan de Kapel van O.L.Vrouw-Voorspraak (1736) een aantal deelnemers kwijt waren geraakt. Gelukkig bevonden zich enkele goede gidsen onder de achterblijvers, zodat de meeste verloren schapen spoedig terug bij de groep konden aanpikken. Andere zouden volgen bij de brug van Hoekestraat.

Op de wijken Kapelle en Dries heeft Knesselare nog het best zijn landelijk karakter bewaard. Rond de erg in verval zijnde Pietendriesmolen van wijlen Henri Taets, staan nog enkele mooie hoeven : de eigenaardige Driepikkel (alias het Goed te Lemboke of Zeger Honninshof) en het Blauwgoed, het vroegere Goed ter Pieten. Vandaar reden we, voorbij het Woestijnegoed op Aalter, opnieuw naar de Knokseweg, om die echter spoedig bij de Buntelarestraat te verlaten. Die oude straat, grens tussen Aalter en Knesselare sedert 1242, is een typische boerestraat met verschillende belangrijke hoeven.

Voorbij Lettenburg en de sedert lang verdwenen watermolen op de Zuidleie, langs Hoekestraatbrug en het Groot Goed te Lake, werd halt

gehouden op het pleintje vlakbij het station van Sint-Maria-Aalter, om de dorstigen te laven in één van de talrijke herbergen, die dat pleintje rijk is. Vandaar reden we terug naar de Hoekestraat, om een blik te werpen op het oude Hof ten Hoeke, één der eerste nederzettingen in dit gewest. Na een korte rit voorbij nog enkele mooibewaarde hoeven hield de karavaan een laatste maal halt bij het kapelletje van de familie Verheire, aan de Steenweg op Sint-Joris. Langs de Hellestraat, dwarsdoor de Hellemeersen, keerden we dan terug naar het centrum van Knesselare, waar in de parochiale feestzaal een fijn verzorgde en lekkere maaltijd werd opgediend — stipt te 8 uur, zoals gepland.

Wij moeten onze gids, Inspecteur Alfons Ryserhove, feliciteren met de wijze waarop hij deze tocht voorbereid en geleid heeft. Nooit waren er meer wagens en deelnemers. Kaart en brochure kwamen er uitstekend voor en hebben veel werk gevraagd. De geplande tocht kon rustig uitgevoerd worden, zonder veel tijdverlies, en dan ook stipt eindigen. Alleen met de zeer drukke Knokseweg hadden we op een bepaald moment een beetje tegenslag. Het wordt inderdaad een steeds groter probleem om die uitgebreide autokaravaan doorheen ons modern verkeer te loodsen.

Luk STOCKMAN.

VOORDRACHTEN TIJDENS HET SEIZOEN 1970-1971

8 november 1970. — Tijdens de eerste vergadering van het nieuwe werkjaar deelde Ir. Luk Stockman de eerste resultaten mee van zijn onderzoek naar de turfgronden in het Meetjesland. Daarbij werd vooral aandacht besteed aan de keuren van Eeklo-Lembeke, Kaprijke en Watervliet en aan het ambacht Maldegem. Daarna besprak hij in detail de moerontginning door het Sint-Janshospitaal te Brugge, van uit zijn hoeven ten Moere te Eeklo en Altena te Adegem (Veldekens). Het delven van turf duurde tot omstreeks 1350 op ten Moere en op Altena bleef men turf delven tot rond 1380. Daarna werden de uitgeturfde gronden gebruikt voor bosaanplantingen, zodat het Sint-Janshospitaal verder zijn brandstof kon betrekken uit Eeklo en Adegem.

20 december 1970. — Voor een zeer talrijk opgekomen publiek vertoonde Romano Tondat ditmaal een mooie reeks dia's over het Meetjesland. Daarbij werd een passend commentaar geleverd door Insp. Alfons Ryserhove. Het eerste gedeelte van de reeks bracht ons een beeld van oud-

Eeklo : de verdwenen kerk, het stadhuis in zijn vroegere toestand, de molens van Eeklo en de straten in de periode 1900-1910. Het tweede gedeelte bestond uit prachtige kleurendia's van nog bestaande gebouwen te Eeklo, Kaprijke en Aalter. Vooral de oude hoeven met hun schuren, wagenhuizen en stallen vormden hier de blikvangers. Ook enkele statige herenhuizen hadden een plaatsje in de reeks vertoonde dia's gekregen. Uit de ruime belangstelling bleek duidelijk dat «plaatjes bekijken en bespreken» aantrekkelijker is dan het volgen van een lezing !

28 februari 1971. — Op een zeer gemoedelijke en bevattelijke wijze sprak Meester W. van Hille over de genealogie als vrijetijdsbesteding. Hij onderstreepte daarbij dat familiegeschiedenis méér is dan het samenstellen van een stamboom. Een genealogie mag geen dorre opsomming worden van de voorouders, we moeten trachten iets meer te vernemen over de omstandigheden waarin ze leefden. Aan de genealogie zijn ook sociale en vaak medische aspecten verbonden. Vooral op het gebied van de erfelijkheid kan de familiekunde een bijdrage leveren. Genealogie kan alleszins meewerken tot een gezonde, zinvolle en interessante vrijetijdsbesteding van de moderne mens.

27 juni 1971. — Lic. M. Coornaert was de laatste spreker van het voorbije werkjaar. De voordrachtgever, die zeer goed vertrouwd is met de geschiedenis van de Zwinstreek, behandelde enkele aspecten van de historische geografie van de streek rondom Brugge. Om de verzanding van het Zwin tegen te gaan, trachtte de stad Brugge zoveel mogelijk water naar het Zwin af te leiden en aldus de bedding ervan uit te schuren. Vooral de Zuutleye, een riviertje dat zijn oorsprong vond op het grondgebied van Aalter, was het zorgenkind van Brugge. De bedding van de Zuutleye werd herhaaldelijk uitgediept en te Aalter werd de Nieuwendam door de bedding gelegd, om te beletten dat het water langs de Kale naar Gent zou stromen. Verder besprak M. Coornaert het waterwegennet van de stad Brugge in 1300. Al zijn gegevens werden opgediept uit de archiefbronnen zelf, zodat een nieuw licht op verschillende problemen betreffend de oudste geschiedenis van Brugge en de Zwinstreek werd geworpen. Het is steeds boeiend een spreker te beluisteren, die door persoonlijk vorserswerk tot nieuwe historische gezichtspunten komt.

TE GAST «IN DE ELYZESE VELDEN» TE ADEGEM

Op 9 mei 1971 was het Heemkundig Genootschap uitgenodigd door tandarts Marcel Haers, ons medelid uit Aalter, om eens een kijkje te komen nemen in zijn buitenverblijf op het Blakke Veld te Adegem. De opkomst was zeer talrijk. Na een welkomwoord door de Voorzitter, situeerde Insp. Alf. Ryserhove de omgeving van het Blakke Veld in zijn historisch-geografisch kader : deze uithoek van Adegem bleef tot het midden van de achttiende eeuw praktisch onbewoond. Het Blakke Veld was een uitloper van het uitgestrekte Maldegemveld, waarvan de bebossing en de ontginning eerst vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw op grote schaal ondernomen werden. Langsheen de Blakke Veldstraat verrezen de schamele huisjes en hoevetjes van de bewoners, die dit gebied laattijdig door veel gewroet bewoonbaar en vruchtbaar hebben gemaakt. Een dergelijk hoevetje (eertijds zelfs een herberg, met de weidse naam «In de Elyzese Velden» !) werd enkele jaren geleden door Dr. Marcel Haers aangekocht en omgebouwd tot een prachtig buitenverblijf, waar hij afgedankt boerenalaam, oud huisraad, voertuigen en antiek gereedschap van vaklui naarstig verzamelt. Het is inmiddels een klein museum geworden !

Het buitenverblijf van tandarts Haers op het Blakkeveld. In de zijgevel bemerkt men het oude torenuurwerk van Sint-Margriete.

Foto Johan Van den Bussche.

Een groep deelnemers bij het geleid bezoek te Adegem, Blakkeveld, op 9 mei 1971. Foto Johan Van den Bussche.

Inspecteur Ryserhove leidde ons tot driemaal toe in groepen rond en leerde ons vanwaar al de tentoongestelde voorwerpen afkomstig waren en waartoe zij vroeger eenmaal gediend hebben.

Op de westgevel van het hoevetje prijkte de jongste aanwinst van onze gastheer : het torenuurwerk van de kerk te Sint-Margriete. Na het bezoek aan huis en erf — een echt heemmuseum — konden we nog wat napraten en nagenieten van het mooie lenteweer in het geïmproviseerd café op de weide van de «Elyzese Velden» !

Voor ons, snuffelaars in stofferige papieren, was het een echt buitenkansje eens de frisse en zuivere lucht van het Blakke Veld met volle teugen in te ademen. Wij danken oprecht tandarts Marcel Haers en zijn familie voor de hartelijke ontvangst, die ons op deze zonnige lentedag te beurt is gevallen.

L. S.

Aktie Drongengoed. — Te Maldegem werd onder de dynamische leiding van Flor. Borgonjon een aktiecomité gesticht voor het openstellen van een gedeelte van het militair domein rond het Drongengoed, ten behoeve van de wandelaars. Bovendien wenst het voor de natuurliefhebbers de mogelijkheid te scheppen van geleide bezoeken aan het bosbiotopisch interessant gedeelte van dit domein. Een derde objectief is het openstellen van het niet-gebruikte deel van het kasteeltje in het militair domein, voor culturele doeleinden. In dit comité worden alle omliggende gemeenten betrokken : Aalter, Adegem, Knesselare, Maldegem, Sint-Laureins en Ursel.

Op 2 mei 1971 werd een sterretocht georganiseerd naar het kasteel Princeveld, om de aandacht van de publieke opinie op die aktie te vestigen.

De bedoeling van die aktie is NIET van het Drongengoed en omgeving een toeristisch centrum te maken, met een vloed van auto's en zondagstoeristen. Het aktiecomité wil enkel de wandelaars en de natuurvrienden in de gelegenheid stellen dit uniek loofbosgebied te betreden, te verkennen en te ontdekken.

L. S.

Het College en zijn omgeving, vroeger en nu. — Naar aanleiding van de oudleerlingendag van het Sint-Vincentiuscollege te Eeklo organiseerde Cyriel Van de Bouchaute een merkwaardige fototentoonstelling over de geschiedenis van het College. In een eerste gedeelte werd een beeld opgehangen van Eeklo rond de eeuwwisseling. In het tweede gedeelte kwamen de oude gebouwen van het College zelf aan de beurt, terwijl het derde en belangrijkste gedeelte de foto's omvatte van de verschillende rethorica's en eerste's, die de inrichting in de loop van de tijden hebben verlaten. Aan deze tentoonstelling was heel wat moeite en tijd besteed, zodat het echt jammer is dat de belangstelling ervoor eerder gering was. Maar toch is het bijeenbrengen van gans deze verzameling geen vruchteloze of verloren moeite geweest, omdat de oudleerlingen thans over zoveel uitgelezen fotomateriaal beschikken betreffend de geschiedenis van het College. Bovendien kwamen bij de voorbereiding van deze tentoonstelling verschillende onbekende foto's te voorschijn.

L. S.

Dictionnaire des églises - Belgique, Luxembourg. — Voor het groots opgevatte naslagwerk «Dictionnaire des églises» schreef onze ere-voorzitster Dr. E. Dhanens de bijdragen over de Oostvlaamse kerken. Slechts negen steden en dorpen van bij ons komen in dit werk voor : Aalst, Dendermonde, Gent, Oudenaarde, Rozebeke, Ronse, Temse, Sint-Lievens-Houtem en Zele. Geen enkele kerk van het Meetjesland werd door de Franse uitgever Laffont waardig geacht om in zijn «dictionnaire» opgenomen te worden. Zelfs aan de kathedraal van het noorden, de kerk van Watervliet, werd dus geen plaatsje gegund in dit rijke album. De kerken van

het Vlaamse land zijn over het algemeen veel te mager vertegenwoordigd tegenover die van Walonnië, zodat dit «dictionnaire» heel wat minder aantrekkelijk uitvalt voor de Vlaamse lezer. Overigens is het album voortreffelijk uitgegeven en biedt het een goede inleiding tot de geschiedenis van het kerkgebouw.

L. S.

Boudewijn de Condé. — Bijna tien jaar heeft ons medelid Willy Van Hoecke, lic. in de romaanse filologie, gewerkt aan zijn doctoraal proefschrift over Boudewijn de Condé, een Frans dichter uit de middeleeuwen. Begin 1971 verwierf hij met de grootste onderscheiding de titel van doctor in de Wijsbegeerten en de Letteren. Wij wensen Dr. Willy Van Hoecke hartelijk proficiat met de bekroning van zijn jarenlange noeste arbeid en durven hopen dat hij ook eens een bijdrage zou schrijven voor onze «Appeltjes».

L. S.

Herstelling van het kerkmeubilair te Watervliet. — Na de restauratie van het beroemde orgel met het portaal en het doksaal, is men begonnen met de laatste herstellingswerken van het kerkmeubilair : preekstoel, biechtstoelen, zijaltaren, doopvont en het Kristusbeeld. Beeldhouwer Albert Dhavé uit Eeklo en het kunstatelier Bressers uit Gent hebben het Kristusbeeld nu reeds deskundig gerestaureerd. Wij stellen met genoegen vast dat het interieur van de kathedraal van het noorden systematisch en grondig in zijn oorspronkelijke luister hersteld wordt.

L. S.

Museum Rietgaverstede te Nevele. — Ons medelid Antoon Janssens, uit Nevele, werkt onvermoeibaar verder aan de uitbreiding van zijn heemmuseum «Rietgaverstede». Op 22 mei 1971 werd een nieuwe afdeling «Cyriel Buysse» geopend, in aanwezigheid van Prof. Van Mechelen, Minister van Nederlandse Cultuur, door Barones Buysse. In een mooi ingerichte kamer, achter vitrines, werden verschillende handschriften van Cyriel Buysse ondergebracht, destijds door Antoon Janssens gered. Verder zijn er foto's van de schrijver en een aantal oude edities van zijn werken tentoongesteld.

Sedert het bezoek dat het Heemkundig Genootschap in 1965 aan dit museum bracht, is er al heel wat veranderd ; wij vermelden slechts de mooie landelijke kapel en de pas klaar gekomen afdeling, gewijd aan het leven en het werk van Cyriel Buysse.

Te voet door het Meetjesland. — Op zaterdag 22 mei en zondag 23 mei 1971 werd voor de vijfde maal de wandeltocht doorheen het Meetjesland georganiseerd. Voor de zaterdag was een tocht van 20 km voorzien naar de Lembeekse bossen en op zondag kon men kiezen tussen een trip van 20 km of van 30 km naar Maldegem-Kleit. De 30 km lange voettocht liep langs de Moeie en de Galgestraat in de richting van de Blakstraat. Vandaar ging de tocht langsheen de berm van het Schipdonkskanaal naar Raverschootbrug. Wij volgden dan een eindje de Antwerpse heerweg, naar Adegem toe, over de wijk Heulendonk naar de Molenstraat, om via de Hoekstraat het oude vliegveld te bereiken. Verder trokken we naar Eelvelde op Maldegem, waar we de Kampelberg beklommen om dan af te dalen naar Kleit.

Na een korte verpozing voor de picknick keerden wij terug langs de Doornstraat in de richting van Maasboone. Daar werden de argeloze wandelaars door een onweer met een stortvlaag overvallen, zodat zij ijlings een schuilplaats moesten zoeken tussen de struiken en onder de bomen. Na het onweer trokken we dan verder naar Onderdijke en langs onooglijke wegeltjes bereikten we opnieuw Raverschootbrug. Wij maakten nog een omweg door de nieuwe wijk van Raverschoot en kwamen tenslotte vermoeid, met veel blaren op de voeten, terug op het Sint-Jozefsportplein in de Zandstraat te Eeklo.

Het is wel jammer dat de moedige wandelaars over geen reisplan beschikken, met enkele gegevens over de straten en de hoeven waar ze voorbijtrekken. Nu volgden wij blindelings de oranje pijltjes, zonder eigenlijk goed te weten waar we naartoe gingen.

Dit belet echter niet dat «Te voet door het Meetjesland» een prachtig initiatief is, dat terecht zo'n grote bijval kent. Wij hopen echter volgend jaar wat meer leden van onze kring onder de wandelaars aan te treffen.

L. S.

Boekerij. — Van onze zeer gezochte reeeks «Appeltjes van het Meetjesland» zijn nog slechts de volgende nummers beschikbaar : nr 2 (1950 ; in anastatische herdruk), nr 9 (1958), nr 13 (1962), nr 14 (1963), nr 18 (1967), nr 19 (1968), nr 20 (1969) en nr 21 (1970). Het is nutteloos nog briefwisseling te voeren over de uitverkochte nummers. Bestelling van de beschikbare delen gebeurt door overschrijving vooraf op postrekening nr 6040.56 van het Heemkundig Genootschap, Gentstraat 13, 9971 Lembeke (250 fr per deel).

A. R.

Honderd jaar Zwarte Zusters te Maldegem — Door toedoen van Kan. Andries wonnen de gemeenten Maldegem, Adegem en Sint-Laureins nu meer dan honderd jaar geleden een proces tegen de C.O.O. van Brugge in verband met het verzorgen van de zieken te Maldegem. Kan. Arnout van Maldegem had in 1275 de nodige fondsen bezet voor het oprichten van een hospitaal te Maldegem. Die taak vertrouwde hij toe aan de broeders van het Sint-Janshospitaal uit Brugge. In de zestiende eeuw sloten de broeders het hospitaal te Maldegem en werden de Maldegemse zieken op een kar naar Brugge vervoerd. Kan. Andries, die historische opzoekingen deed, kwam op het spoor van het testament van Arnout van Maldegem, zodat de basis voor het voeren van een proces voorhanden was.

Met het geld dat de gemeente Maldegem uit dit proces verkreeg, werd een hospitaal gebouwd dat vanaf 1871 bediend werd door de zusters Augustinessen. De honderdste verjaardag van dit heuglijk feit werd op 30 en 31 oktober 1971 te Maldegem herdacht.

Het is jammer dat men bij deze gelegenheid de geschiedenis van het Maldegemse hospitaal niet heeft samengesteld. Het zeer rijke archief van het Sint-Janshospitaal bevat nochtans veel gegevens in dit verband. Dit verzuim kan nog goed gemaakt worden wanneer de 700ste verjaardag van de stichting van het hospitaal te Maldegem zal gevierd worden.

L. S.

In memoriam Mevrouw Arnold Callens. — Op 3 september 1971 overleed te Balgerhoeke in de ouderdom van 79 jaar mevrouw Arnold Callens, geboren Helena Maria Clementia Piessens. Zij kwam ter wereld te Balgerhoeke op 28 maart 1892, als dochter van Ferdinand Antoon (° 14 januari 1860 te Eeklo ; † 11 mei 1943 te Balgerhoeke) en van Clementia Bauwens (° 19 juni 1858 te Eeklo ; † 2 februari 1938 te Balgerhoeke). Met haar ging de laatste telg heen van een sterk en schoon geslacht, dat méér dan 170 jaar lang de pachters leverde van het Sint-Jansgoed (Goed ten Moere) te Eeklo en dat tevens aan Balgerhoeke een Petrus Piessens schonk, de weldoener van deze parochie.

Zij leefde nederig en stil in haar groot geloofsvertrouwen, zeker van eeuwig leven.

W. S.

In memoriam Joost Maréchal. — Op 60-jarige leeftijd overleed vrij onverwacht ons medelid (sinds 1952) Joost Maréchal. Hij was vooral bekend als een der bewerkers van de hergeboorte van de keramische kunst in Vlaanderen. Hij heeft aanvankelijk de bedoeling gehad een licentiaat in de geschiedenis te behalen, maar na twee jaar studie besloot hij een gans andere weg op te gaan en liet hij zich inschrijven als student in Sint-Lukas te Gent. Hij vestigde zich in 1934 als glazenier en begon daar de techniek van het pottenbakken te experimenteren, waarin hij later een weergaloze meester zou worden.

Persoonlijk heb ik Joost Maréchal in 1957 leren kennen naar aanleiding van het draaien van een korte film, over het ontstaan en de werking van de hoogstudentenkring «Die Eickelstede». Het was voor ons een grote vreugde met hem te mogen samenwerken en samen hebben we veel genoegen beleefd aan het draaien van dit kort filmpje.

Vorig jaar, op onze tocht door Sint-Laureins, was hij nog aanwezig samen met zijn echtgenote en zijn dochter Griet Maréchal, archivaris-paleograaf bij het rijksarchief te Gent.

Wij bieden aan de diep beproefde familie Maréchal ons oprecht medevoelen aan bij het verlies van hun echtgenoot en vader.

L. S.

Nieuw gemeentewapen in het Meetjesland. — Op 17 december 1971 werd bij koninklijk besluit een officieel gemeentezegel toegekend aan Knesselare. Reeds in 1842 en in 1895 waren daartoe pogingen aangewend, doch de aanvraag werd telkens door de Adelraad verworpen. Dank aan de opzoekingen en de niet aflatende inspanningen van ons medelid dhr. Ryserhove boekte men eindelijk succes. Het toegekende wapen is van goud, met een rood schuinkruis en overtopt door een omgekeerde gouden schelp. Het werd gevoerd door de heren van Praet, die lange tijd heren van het Land van de Woestijne zijn geweest en dorpsheren van Knesselare. Het komt voor op een officiële declaratie van 12 maart 1694, uitgaande van de toenmalige Knesselaarse administratie.

W. S.

Aardenburg in oude ansichten. — Door de zorgen van ons medelid dhr. G. A. C. van Vooren verscheen bij de Europese Bibliotheek te Zaltbommel een fijn boekje over «Oud Aardenburg». Het bevat 38 mooie afdrukken van prentkaarten uit de periode 1890-1925, voorzien van een passende inleiding en telkens goed gecommentariëerd. De uitgave is prachtig gebonden en typografisch zeer verzorgd.

A. R.

De Familie Loontjens. — Van de hand van ons medelid dhr. Wilfried Steeghers verscheen zojuist een zeer fraai uitgegeven boekje van 72 blz., voorzien van een tiental foto's en afdrukken van dokumenten. Het schetst de afstamming en de familiegeschiedenis van de stam Loontjens. Quinten Loontjens fs Passchiers werd geboren omstreeks 1575 in de streek van Nevele ; hij was landbouwer, grondbezitter en poorter van Tielt. Zijn nazaten kwamen in het Meetjesland terecht, onder meer te Zomergem, Oostwinkel en Kaprijke. Kan. Loontjens uit Gent behoort rechtstreeks tot deze stam. Het werkje is historisch goed gedokumenteerd en volledig wetenschappelijk verantwoord.

A. R.

Aanpassing van bijdrage. — Het zal niemand verbazen dat wij onze ledenbijdrage voor 1971 moeten aanpassen. Het bestuur van het Heemkundig Genootschap heeft dan ook beslist deze op 250 fr te brengen, wat

nog ver beneden de kostende prijs van ons jaarboek blijft. Niet alleen hopen wij dat niemand daarom zal bedanken, maar wij vragen ook dat alle leden tuchtvol en zonder dralen hun bijdrage zouden storten, om nutteloze onkosten te vermijden en het werk van onze penningmeester te verlichten.

A. R.

Jubileum. — Het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland werd in december 1946 te Zomergem gesticht. Wij zijn dus reeds aan het vijfentwintigjarig bestaan toe ! Dit zilveren jubileum zal plechtig gevierd worden te Eeklo, op zondag 30 april 1972. Alle leden houden alvast deze datum vrij ! Volgens de jongste berichten voorziet men een ontvangst op het stadhuis, een akademische zitting met feestrede van Prof. Dr. Verhulst over de historische geografie van het Meetjesland en een gezamenlijk banket. Persoonlijke uitnodigingen en volledig programma zullen volgen.

A. R.

INHOUD

A. DE VOS. — Bij ons Eeklonummer 5

A. DE VOS. — Eeklo, van Natuurlandschap tot Stratennet 6

W. STEEGHERS. — Eduardus Ludovicus Neelemans (1820-1899) . . . 103

L. STOCKMAN. — De Afpaling van de Keure van Eeklo in 1240 . . . 113

L. STOCKMAN. — Het Goed ten Moere te Eeklo 121

Dr. P. ROGGHÉ. — Een Eeuw Eeklo (1830-1930).
Proeve van Sociaal-economische Geschiedenis 157

W. HAMERLYNCK. — Eeklose Informatiën en Enkwesten (1616-1795) . . 250

A. DE VOS. — Herbergnamen te Eeklo onder het Ancien Regime 271

Dr. P. ROGGHÉ. — Eeklose Reuzen, Reuzinnen en Reusjes 296
De eerste Protestanten te Eeklo 298
De beruchte Familie De Ketelboetre te Eeklo 301
Heelmeesters te Eeklo 303
Angelus Bernard Van Han 305
Eeklose Heiligen en Beschermheiligen 308

A. RYSERHOVE. — Oud Eeklo 310

A. DE VOS. — In Memoriam Arthur Verhoustraete 396

A. RYSERHOVE. — Lijkrede 397

A. RYSERHOVE en L. STOCKMAN. —
Bibliografie van Arthur Verhoustraete 401

Boekbespreking 407

Kroniek 412

Inhoud 427

HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP VAN HET MEETJESLAND

Ere-Voorzitter : Mej. Dr. E. DHANENS, Boelare, 97, Eeklo.

Ere-Ondervoorzitter : Ap. P. RYCKAERT, Dekenijstraat, 2, Zomergem.

BESTUUR :

Voorzitter : A. DE VOS, Landhuis «Malpertuus», Achterstege, 22, Evergem
Tel. (09) 51.88.25

Sekretaris : Idem.

Penningmeester : O. LIPPENS, Gentstraat, 13, Lembeke.
Tel. (09) 77.28.54

Bibliothekaris : Insp. A. RYSERHOVE, Kloosterstraat, 54, Knesselare.
Tel. (09) 74.23.17

Leden : W. STEEGHERS, Begijnegracht, 54, Gent.
Ir. L. STOCKMAN, Brugstraat, 103, Aalter. — Tel. (09) 74.16.10
G. VAN VOOREN, Herendreef, 43, Aardenburg (Ned..)

Stort zo vlug mogelijk uw lidmaatschapsgeld ten bedrage van 250 fr. op postrekening 60.40.56 van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, p/a Gentstraat, 13, Lembeke.

DIT JAARBOEK WERD UITGEGEVEN
DOOR HET HEEMKUNDIG GENOOT-
SCHAP VAN HET MEETJESLAND EN
GEDRUKT OP DE PERSEN VAN DE
DRUKKERIJ STANDAERT
NIEUWSTRAAT, 26, TE MALDEGEM